ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੈਸਟ ਸੇਲਰ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ

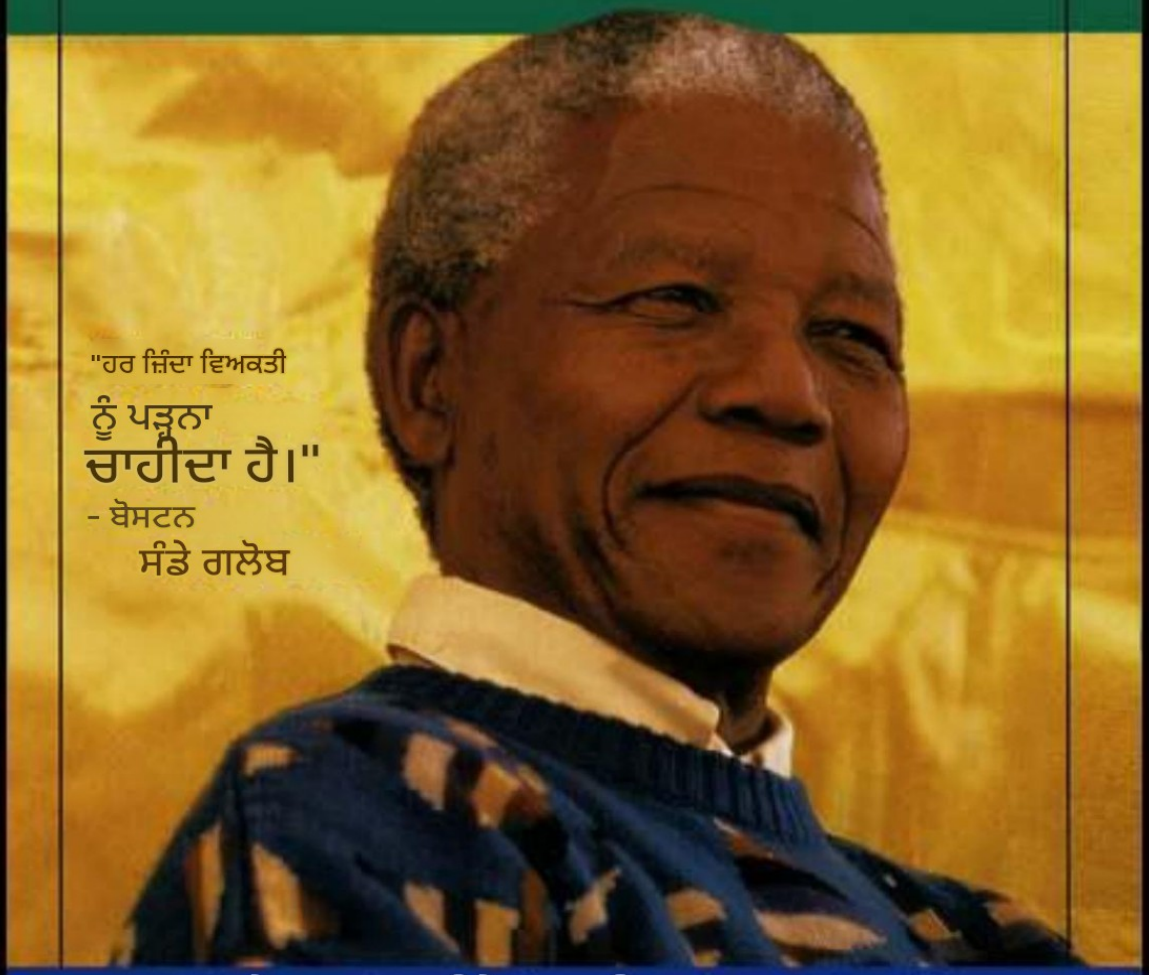

"ਹਰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"
- ਬੋਸਟਨ ਸੰਡੇ ਗਲੋਬ

ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਦੀ ਆਤਮਕਥਾ

ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ

Table of Contents

□□□□□□
□□□□□□
□□□□□ □□□
1
2
3
4
5
6
7
8
□□□ □□
9
10
□□□ □□□□
11
12
13
14
□□□ □□□
15
16
17
18
19
20
21
22
□□□ □□□
23
24
25
26
27

28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39

ਭਾਗ ਛੇ

40
41
42
43
44
45
46
47
48

ਭਾਗ ਸੱਤ

49
50
51
52
53
54
55
56
57
58

ਭਾਗ ਅੱਠ

59
60
61
62
63
64

65
66
67
68
69
70
□□□ □□□
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
□□□ □□
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
□□□□□□□□□ □□□
100
101

102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
□□□□□□

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]
[redacted]

ਕਾਪੀਰਾਈਟ © 1994, 1995 ਨੈਲਸਨ ਰੋਲੀਹਲਾਹਲਾ ਮੰਡੇਲਾ ਦੁਆਰਾ

ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਜਾਂ ਮਕੈਨੀਕਲ ਸਾਧਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ
ਸਿਸਟਮ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸਿਵਾਏ ਕਿਸੇ ਸਮੀਖਿਅਕ ਦੇ
ਜੋ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਈਆਈਐਸਬੀਐਨ 0-7595-8142-8

ਇਹ ਕਿਤਾਬ ISBN 0-316-54585-6 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਹੋਈ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

[redacted]

[redacted]
[redacted]
[redacted]

ਆਜ਼ਾਦੀ
ਸੂਚਕਾਂਕ

ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ

“ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਕਿਤਾਬ... ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਰਣਨ ਹਨ
ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ
ਇਸਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰੋ... ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ
ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ।"
— ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ ਬੁੱਕ ਵਰਲਡ

"'ਅਟੱਲ' ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਕੁਝ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਤਮਕਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋ ਜੋ ਇੱਕ ਪੰਨਾ ਵੀ ਹੈ- ਟਰਨਰ।"
— ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਟਾਈਮਜ਼ ਕਿਤਾਬ ਸਮੀਖਿਆ

"ਇੱਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਆਤਮਕਥਾ, ਤਿੱਖੀ, ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ, ਬੇਮਿਸਾਲ, ਅਤੇ... ਜਿੰਨਾ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ।"
— ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ

“ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਜੋ ਲੌਂਗ ਵਾਕ ਤੋਂ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ
ਆਜ਼ਾਦੀ... ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਹੈ
ਦੰਤਕਥਾ।"
— ਨਿਊਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼ ਕਿਤਾਬ ਸਮੀਖਿਆ "'ਉਦਾਰਤਾ,' 'ਦ੍ਰਿੜਤਾ,' ਅਤੇ 'ਸਬਰ' ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ

ਮੰਡੇਲਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਭਾਵੁਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਰਾਹੀਂ….

ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਜੋ ਇੰਨਾ ਲੰਮਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਵਾ, ਮੰਡੇਲਾ, ਵਿਵਾ!”
— ਗਲੋਬ ਐਂਡ ਮੇਲ

"ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਟੇਪੇਸਟ੍ਰੀ ਜੋ
ਪਹਿਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ... . ਉਤੇਜਕ ਅਤੇ
ਕਈ ਵਾਰ ਦਰਦਨਾਕ ਇਮਾਨਦਾਰ।"
- ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਕ੍ਰੋਨਿਕਲ

"20 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਸਾਧਾਰਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ..."
ਸਦੀ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਯੋਗ
ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ।"
— ਫਾਈਨੈਂਸ਼ੀਅਲ ਟਾਈਮਜ਼ (ਲੰਡਨ)

"ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ ਇਤਹਾਸ"
ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ।"
— ਕ੍ਰਿਸ਼ਚੀਅਨ ਸਾਇੰਸ ਮਾਨੀਟਰ

"ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੰਮ ਜਿਸਨੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦੁਆਰਾ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ - ਇੱਕ
ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਸੱਚੇ ਨਾਇਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।
— ਕਿਰਕੁਸ

"ਮੰਡੇਲਾ ਦੁਰਲੱਭ ਅਤੇ ਭਾਵੁਕ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।"

- ਦ ਇਕਨਾਮਿਸਟ

“[ਇਹ] ਨੈਲਸਨ ਦੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਰੋਲੀਹਲਾਹਲਾ ਮੰਡੇਲਾ…. ਇਹ ਪੰਨੇ ਨਾਟਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
— ਲੰਡਨ ਸੰਡੇ ਟਾਈਮਜ਼

□□□□□ □□□□□□□□□ —

□□□□□

□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□ □□, □□□□□□ □□□□□□ □□□ □□□□ □□ □□□□□□
□□ □□□□□□□ □□□ □□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□ □□□□□□□ □□ □□□□□□ □□□□□ □□□ □□„

❖

□□□□ □□□□□ —

„□□□□□□□ □□□□□□
□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□ □□□ □□ …□□□□□□ □□□ □□ □□□□□□□„

❖

□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□ —

□□□ □□□□ □□□ □□ □□□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□ □□ □□□□□□ □□□ □□□□□ □□
□□ □□□□□□□ □□ □□ □□ □□□ □□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□ □□□ □□□□„

❖

□□□□□□□□-□□□□□□ □□□□□ □□□ —

„□□□□□
□□ □□□□□□□ □□□ □□□□□□ □□□□ □□ □□ □□□ □□□□□ □□□ □□□□□□ □□□ □□□□□ □□□□
□□ □□ □□□□□ □□□ □□ □□□ □□□ □□□□□ □□□ □□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□
□□ □□□□□□ □□□□ … □□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□ □□ □□□□□□ □□□□□„

❖

□□□□ □□□□□□ —

„·□□□
□□□□ □□□□ □□ □□ □□□ □□□ ’□□□□□ □□ □□□□□□ □□□ □□□ □□□□□□
□□□□ □□□□□□
□□□□□ □□□ … □□ □□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□ ,□□□□□□□□ □□□□□□, □□□□□□ □□□□□ □□„

❖

□□□□□□□□□ □□□□□□□□ —

„□□□ □□□ □□□ □□ □□□□□ □□□□□□□ □□□ □□□□□ □□□□ □□□„

“ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਬਿਰਤਾਂਤ... ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੂਝ ਉਸ ਆਦਮੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਸਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਹੈ,
ਲਿੰਕਨ, ਅਤੇ ਗਾਂਧੀ।
— ਮਾਂਟਰੀਅਲ ਗਜ਼ਟ

"ਇੱਕ ਮਨਮੋਹਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ... . ਉਤੇਜਕ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦਰਦਨਾਕ ਇਮਾਨਦਾਰ।"
- ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਕ੍ਰੋਨਿਕਲ

"ਇਹ ਯਾਦਾਂ ਓਨੀਆਂ ਹੀ ਅਮੀਰ, ਦਿਲਚਸਪ, ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਵਿਸ਼ਵ ਮੰਚ 'ਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ।" — ਕਿਤਾਬ ਪੰਨਾ

"ਇੱਕ ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਕਹਾਣੀ... 1990 ਦੇ ਉਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ ਜਦੋਂ ਮੰਡੇਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੱਲ ਸ਼ਾਂਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ।"
— ਕਲੀਵਲੈਂਡ ਪਲੇਨ ਡੀਲਰ

ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਆਪਣੇ ਛੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਮਦੀਬਾ ਅਤੇ ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ (ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਧੀ), ਜੋ ਹੁਣ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਕਾਗਾਥੋ, ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ, ਜ਼ੇਨਾਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੈਂ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ; ਮੇਰੇ ਇੱਕੀ ਪੋਤੇ- ਪੋਤੀਆਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਪੜਪੋਤੇ-ਪੜਪੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ, ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਧੰਨਵਾਦ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਾਣ ਸਕਣਗੇ, ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ 1974 ਵਿੱਚ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਕੈਦ ਦੌਰਾਨ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਦੀ ਮੇਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਰੜਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੀ ਖਰੜੇ ਦੀ ਕਾਪੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲੱਭੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਕੈਲੀਗ੍ਰਾਫੀ ਹੁਨਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੇਰੇ ਸਹਿ-ਕੈਦੀਆਂ ਮੈਕ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਈਸੂ ਚੀਬਾ ਨੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਖਰੜਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ 1990 ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ 'ਤੇ ਕੰਮ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।
ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਮੈਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ, ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਰਿਚਰਡ ਸਟੈਂਜਲ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕੀਤਾ, ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਧਣ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਅਨਮੋਲ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਅਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ੈੱਲ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਹਾਉਟਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਇੰਟਰਵਿਊਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਯਾਦ ਹੈ। ਮੈਰੀ ਫਾਫ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਰਿਚਰਡ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਫਾਤਿਮਾ ਮੀਰ, ਪੀਟਰ ਮੈਗੁਬੇਨ, ਨਦੀਨ ਗੋਰਡੀਮਰ ਅਤੇ ਏਜ਼ਕੀਲ ਮਫਾਹਲੇਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਤੋਂ ਵੀ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਮੈਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸੋਧਣ, ਸੁਧਾਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ ਲੰਬੇ ਘੰਟੇ। ਮੇਰੇ ANC ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਲੌਜਿਸਟਿਕਸ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ, ਪਰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਰਬਰਾ ਮਾਸੇਕੇਲਾ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਸ਼ਲ ਤਾਲਮੇਲ ਲਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਕਬਾਲ ਮੀਰ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਕਈ ਘੰਟੇ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੰਪਾਦਕ, ਲਿਟਲ, ਬ੍ਰਾਊਨ ਦੇ ਵਿਲੀਅਮ ਫਿਲਿਪਸ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1990 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਜੌਰਡਨ ਪਾਵਲਿਨ, ਸਟੀਵ ਸ਼ਨਾਈਡਰ, ਮਾਈਕ ਮੈਟਿਲ ਅਤੇ ਡੋਨਾ ਪੀਟਰਸਨ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਖਰੜੇ ਦੀ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੇਲ ਗੇਰਹਾਰਟ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ।

Walvis Bay
(SOUTH AFRICA)
JOHANNESBURG
NAMIBIA
(SOUTH WEST AFRICA)
Kimberley
Upington
S O
A F R
CAPE PROVINCE
De Aar
Victoria West
Vanrhynsdorp
Calvinia
ATLANTIC
OCEAN
ZIMBABWE
Messina
BOTSWANA
(BECHUANALAND)
MOZAMBIQUE
Pietersburg
Nylstroom
TRANSVAAL
Rustenburg
Pretoria
Nelspruit
Johannesburg
Witbank
Mbabane
SWAZILAND
Vryburg
Klerksdorp
Standerton
Kroonstad
Vryheid
ORANGE
FREE
STATE
Bethlehem
Kimberley
Ladysmith
NATAL
Bloemfontein
Maseru
LESOTHO
(BASUTOLAND)
Durban
Port Shepstone
Middelburg
Umtata
Queenstown
East London
Port Elizabeth
INDIAN OCEAN
N

BOTSWANA
(BECHUANALAND)
ZIMBABWE
MOZAMBIQUE
Messina
Pietersburg
Nylstroom
TRANSVAAL
Rustenburg
Pretoria
Nelspruit
Johannesburg
Witbank
Mbabane
SWAZILAND
Vryburg
Klerksdorp
Standerton
Kroonstad
Vryheid
ORANGE FREE STATE
Bethlehem
Kimberley
Ladysmith
NATAL
Bloemfontein
Maseru
LESOTHO
(BASUTOLAND)
Pietermaritzburg
Durban
Port Shepstone
Middleburg
Umtata
Queenstown
East London
Port Elizabeth
INDIAN OCEAN
N

[redacted]

[redacted]

1

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ, ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਅਤੇ ਥੈਂਬੂ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸਬੰਧ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਰੋਲੀਹਲਾਹਲਾ। ਖੋਸਾ ਵਿੱਚ, ਰੋਲੀਹਲਾਹਲਾ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ "ਰੁੱਖ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣਾ", ਪਰ ਇਸਦਾ ਬੋਲਚਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਵਧੇਰੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ "ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ" ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਨਾਮ ਕਿਸਮਤ ਹਨ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੂਫਾਨਾਂ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਦੇਣਗੇ ਜੋ ਮੈਂ ਲਿਆਂਦੇ ਅਤੇ ਝੱਲੇ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਈਸਾਈ ਨਾਮ ਮੈਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹਾਂ।
ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1918 ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਉਮਟਾਟਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮਬਾਸ਼ੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਮਵੇਜ਼ੋ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਦੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਇਆ; ਇੱਕ ਇਨਫਲੂਐਂਜ਼ਾ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਜਿਸਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ; ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਸੇਲਜ਼ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਅਫਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਦੀ ਫੇਰੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਵੇਜ਼ੋ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ, ਮਹਾਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਦੂਰ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿੱਥੇ ਜੀਵਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਤੋਂ ਅੱਠ ਸੌ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਵੱਲ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੇਈ ਨਦੀ ਅਤੇ ਨੇਟਲ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਡ੍ਰੈਕੇਂਸਬਰਗ ਪਹਾੜਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੇ ਨੀਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਾੜੀਆਂ, ਉਪਜਾਊ ਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਨੂੰ ਹਰਾ-ਭਰਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖੇਤਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਲਗਭਗ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਿਲੀਅਨ ਖੋਸਾ ਅਤੇ ਬਾਸੋਥੋਸ ਅਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਥੈਂਬੂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਜੋ ਖੋਸਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਹਾਂ।
ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ, ਗਡਲਾ ਹੈਨਰੀ ਮਫਾਕਨਯਿਸਵਾ, ਖੂਨ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜ ਦੋਵਾਂ ਪੱਖੋਂ ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਸਨ। ਥੈਂਬੂ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਵੇਜ਼ੋ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣੀ ਪਈ, ਜਿਸਨੇ ਮਵੇਜ਼ੋ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਇੱਕ ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਚਰਾਗਾਹਾਂ ਦੇ ਟੀਕਾਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਯੋਗ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਖੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ, ਪੰਝੱਤਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਇੱਕ ਗੈਰ-ਹਮਦਰਦ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੁਆਰਾ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਥੈਂਬੂ ਕਬੀਲਾ ਵੀਹ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਜ਼ਵਾਈਡ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਥੈਂਬੂ ਲੋਕ ਡ੍ਰੇਕੇਂਸਬਰਗ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲਹਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਤੱਟ ਵੱਲ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋਸਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਖੋਸਾ ਨਗੁਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜੋ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਸਮਸ਼ੀਨ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਠਾਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ। ਨਗੁਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉੱਤਰੀ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਜ਼ੁਲੂ ਅਤੇ ਸਵਾਜ਼ੀ ਲੋਕ - ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਸਮੂਹ, ਜੋ ਕਿ ਅਮਾਬਾਕਾ, ਅਮਾਬੋਮਿਆਨਾ, ਅਮਾਗਕਾਲੇਕਾ, ਅਮਾਮਫੇਂਗੂ, ਅਮਾਮਪੋਡੋਮਿਸ, ਅਮਾਮਪੋਂਡੋ, ਅਬੇਸੋਥੋ ਅਤੇ ਅਬੇਥੈਂਬੂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਉਹ ਖੋਸਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖੋਸਾ ਇੱਕ ਮਾਣਮੱਤੇ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਭਾਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਖੋਸਾ ਸਮਾਜ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਖੋਸਾ ਇੱਕ ਕਬੀਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੁਰਖੇ ਤੱਕ ਵਾਪਸ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਦੀਬਾ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹਾਂ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਇੱਕ ਥੈਂਬੂ ਮੁਖੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਮਦੀਬਾ, ਮੇਰੇ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਨਾਮ, ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਥੇਂਬੂ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਨਗੁਬੇਂਗਚੁਕਾ ਦੀ 1832 ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਨੀਆਂ ਸਨ: ਗ੍ਰੇਟ ਹਾਊਸ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਰਸ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਵਾਲਾ ਘਰ, ਅਤੇ ਇਕਸ਼ੀਬਾ, ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਘਰ ਜਿਸਨੂੰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ ਘਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਹੀ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਇਕਸ਼ੀਬਾ ਜਾਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਮਹਾਨ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਮਥਿਕਰਾਕਰਾ, ਨਗੁਬੇਂਗਚੁਕਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਗਾਂਗੇਲਿਜ਼ਵੇ ਅਤੇ ਮਤਾਨਜ਼ਿਮਾ ਸਨ। ਸਬਾਤਾ, ਜਿਸਨੇ 1954 ਤੋਂ ਥੈਂਬੂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਨਗਾਂਗੇਲਿਜ਼ਵੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਲਜ਼ਰ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਕੇ. ਡੀ. ਮਤਾਨਜ਼ਿਮਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ - ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ - ਜੋ ਮਤਾਨਜ਼ਿਮਾ ਦਾ ਵੰਸ਼ਜ ਸੀ। ਇਕਸ਼ੀਬਾ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਸਿਮਾਕਾਡੇ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਮੰਡੇਲਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ।
ਭਾਵੇਂ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਥੈਂਬੂ ਸਿੰਘਾਸਣ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਜੋ ਸਧਾਰਨ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿੱਥ ਵਜੋਂ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਕਸ਼ੀਬਾ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਵਜੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ, ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇੱਕ ਲੰਬੇ, ਗੂੜ੍ਹੇ ਚਮੜੀ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਆਸਣ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉੱਪਰ ਚਿੱਟੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਵਜੋਂ,

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਿੱਟੀ ਸੁਆਹ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਗੜਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਸਖ਼ਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਡੰਡੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਿੱਦੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੁਣ ਜੋ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ 1900 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਬਾਤਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਡਾਲਿੰਡੇਬੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਥੈਂਬੁਲੈਂਡ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਗਲਤ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਉਪਾਧੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਉਹ ਉਪਾਧੀ ਤੋਂ ਇੰਨੀ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਖੋਸਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਖਵਾਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਵਜੋਂ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੁਆਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨਾ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਕੀਤਾ।
ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕਿੰਗਮੇਕਰ ਵੀ ਸਨ। 1920 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜੋਂਗਿਲਿਜ਼ਵੇ ਦੀ ਬੇਵਕਤੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਬਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਨ ਪਤਨੀ ਦਾ ਬੱਚਾ ਸੀ, ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਡਾਲਿੰਡੇਬੋ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰਾਂ - ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ, ਦਾਬੁਲਾਮਾਂਜ਼ੀ ਅਤੇ ਮੇਲੀਥਾਫਾ - ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਨੌਜਵਾਨ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮੁਖੀਆਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਜੋ ਅਕਸਰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਦੀ ਮਾਂ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਘਰ ਤੋਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਥੈਂਬਸ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੋਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਹਿਸਾਨ ਵਾਪਸ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸਦੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਦੋਂ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ।
ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪਤਨੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੀਜੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ, ਨੋਸੇਕੇਨੀ ਫੈਨੀ, ਜੋ ਕਿ ਖੋਸਾ ਦੇ ਅਮਾਮਪੇਮਵੂ ਕਬੀਲੇ ਤੋਂ ਨਕੇਦਾਮਾ ਦੀ ਧੀ ਸੀ, ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਘਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਪਤਨੀ - ਮਹਾਨ ਪਤਨੀ, ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ (ਮੇਰੀ ਮਾਂ), ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ, ਅਤੇ ਇਕਾਦੀ ਜਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਘਰ ਦੀ ਪਤਨੀ - ਦਾ ਆਪਣਾ ਕਰਾਲ ਸੀ। ਇੱਕ ਕਰਾਲ ਇੱਕ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਵਾੜ ਵਾਲਾ ਘੇਰਾ, ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਦੇ

ਕਰਾਲ ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੁੱਲ ਤੇਰਾਂ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਚਾਰ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਨੌਂ ਕੁੜੀਆਂ। ਮੈਂ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੱਚਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਤਿੰਨ ਭੈਣਾਂ ਹਨ, ਬਾਲੀਵੇ, ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁੜੀ ਸੀ, ਨੋਟਾਂਕੂ, ਅਤੇ ਮਖੁਤਸਵਾਨਾ। ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਲਾਹਲਵਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਵਾਰਸ ਡਾਲੀਗਕਿਲੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਨ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਮੌਤ 1930 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਹੁਣ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਗੋਂ ਰੁਤਬੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਇੱਕ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਵੇਜ਼ੋ ਵਿਖੇ ਉਸਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਣਾਅ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਿਸਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਢਾਂਚਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘਮੰਡੀ ਬਗਾਵਤ, ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਿੱਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ
- ਜਾਂ ਮੁਖੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਅਕਸਰ ਗੋਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ - ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਥੈਂਬੂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ, ਸਗੋਂ ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਵੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਪਰਜਾ ਨੇ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਬਲਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਭਟਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਜਵਾਬ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ: "ਐਂਡੀਜ਼ੀ, ਐਨਡੀਸਾਕੁਲਾ" (ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਲੜਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਦੀ ਸਿਖਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ - ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੀ।
ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਬਾਇਲੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਥੈਂਬੂ ਰਿਵਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਅਵੱਗਿਆ ਕੋਈ ਝਗੜਾਲੂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਰਵਾਇਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।
ਜਦੋਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਤੁਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹੁਕਮ-ਅਦੂਲੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਕੋਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਹ ਗੋਰੇ ਸਿਵਲ ਸੇਵਕਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਸੀ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਬਸ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਡੇਲਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ।
ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਰਈਸ ਸਨ, ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਖਿਤਾਬ ਦੋਵੇਂ ਗੁਆ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਝੁੰਡ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ, ਅਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲੀਏ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਤੰਗ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕੁਨੂ ਚਲੀ ਗਈ, ਜੋ ਕਿ ਮਵੇਜ਼ੋ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਡਾ ਪਿੰਡ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਕੁਨੂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਮਟਾਟਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਾਲ ਬਿਤਾਏ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਹਾਂ।

2

ਕੁਨੂ ਪਿੰਡ ਇੱਕ ਤੰਗ, ਘਾਹ ਵਾਲੀ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸੀ ਜੋ ਸਾਫ਼ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਰੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੋ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਮਧੂ- ਮੱਖੀ ਦੇ ਛੱਤੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਸਨ, ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਲੱਕੜ ਦਾ ਖੰਭਾ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਉੱਚੀ, ਘਾਹ ਦੀ ਛੱਤ ਨੂੰ ਫੜੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਫਰਸ਼ ਕੁਚਲੇ ਹੋਏ ਕੀੜੀਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਕੀੜੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਗੁੰਬਦ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਜ਼ੇ ਗਾਂ ਦੇ ਗੋਬਰ ਨਾਲ ਮਲ ਕੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਧੂੰਆਂ ਛੱਤ ਰਾਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਇੱਕ ਨੀਵਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਲੰਘਣ ਲਈ ਝੁਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਮੱਕੀ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਿਰਫ਼ ਨੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ ਰਸਤੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਗਊਆਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਕੰਬਲ ਪਹਿਨੇ ਸਨ; ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਈਸਾਈ ਪੱਛਮੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ। ਪਸ਼ੂ, ਭੇਡਾਂ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਸਾਂਝੇ ਚਰਾਗਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਚਰਦੇ ਸਨ। ਕੁਨੂੰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰੁੱਖ ਰਹਿਤ ਸੀ ਸਿਵਾਏ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਪੌਪਲਰ ਦੇ ਝੁੰਡ ਦੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਖੁਦ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਕਿਰਾਇਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਦੋ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ, ਇੱਕ ਜਨਰਲ ਸਟੋਰ, ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਚੜਾਂ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਡਿਪਿੰਗ ਟੈਂਕ ਸੀ।
ਮੱਕੀ (ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੀਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਲੋਕ ਮੱਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ), ਜਵਾਰ, ਬੀਨਜ਼ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਸਾਡੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਭੋਜਨਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਕੁਝ ਵੀ ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅਮੀਰ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਚਾਹ, ਕੌਫੀ ਅਤੇ ਖੰਡ ਨਾਲ ਪੂਰਕ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕੁਨੂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਸ਼ੋ-ਆਰਾਮ ਸਨ। ਖੇਤੀ, ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਅਤੇ ਧੋਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਝਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਅਤੇ ਦਰਅਸਲ, ਕੁਨੂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੀ: ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਰਦ ਸਾਲ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਰੀਫ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਚੱਟਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲ ਦੀ ਵੱਡੀ ਚੋਟੀ ਜੋ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਸੀਮਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਦੋ ਵਾਰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹੁਣ ਲਈ। ਗੋਡੀ, ਨਦੀਨ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਵਾਢੀ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਾਂ ਲਿਖਣਾ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੀ।
ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕੁਨੂ ਵਿਖੇ ਤਿੰਨ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

ਦਰਅਸਲ, ਮੈਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਸੀ ਜਾਂ ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਾ ਅਤੇ ਭੈਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਗੋਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਾਡੇ ਕੋਈ ਸੌਤੇਲੇ ਭਰਾ ਜਾਂ ਸੌਤੇਲੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈ; ਮੇਰੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਹੈ; ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦਾ ਬੱਚਾ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਧੀ।
ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਇੱਕ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਸੌਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਟੋਰੇਜ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸੌਂਦੇ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਪੱਛਮੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਨੀਚਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਚਟਾਈਆਂ 'ਤੇ ਸੌਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਜਾਣ ਤੱਕ ਸਿਰਹਾਣੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਅੱਗ 'ਤੇ ਤਿੰਨ-ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਂਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਗਾਉਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਖੁਦ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮੀਲੀਆਂ ਬੀਜਦੀ ਅਤੇ ਵੱਢਦੀ ਸੀ। ਮੀਲੀਆਂ ਖੇਤ ਤੋਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਸੁੱਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਪੁੱਟੇ ਗਏ ਬੋਰੀਆਂ ਜਾਂ ਟੋਇਆਂ ਵਿੱਚ ਸਟੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੀਲੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਔਰਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਰੋਟੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਰਨਲ ਨੂੰ ਪੀਸ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਬਾਲ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਮਫੋਥੁਲੋ (ਖੱਟੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਧਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮੀਲੀ ਆਟਾ) ਜਾਂ ਉਮੰਗਕੁਸ਼ੋ (ਨਮੂਨਾ, ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਦਾ ਜਾਂ ਬੀਨਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੀਲੀਆਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਈ ਵਾਰ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸਾਡੀਆਂ ਗਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖਾਲੀ ਸਮਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਅਤੇ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਐਪਰਨ ਦੇ ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਭੈਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਕੰਬਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਝੁੰਡ ਵਾਲਾ ਮੁੰਡਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਡਾਂ ਅਤੇ ਵੱਛਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਭਗ ਰਹੱਸਮਈ ਲਗਾਵ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜੋ ਖੋਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ, ਸਗੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਵਰਦਾਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ। ਇਹ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਗੁਲੇਲ ਨਾਲ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰਨਾ ਹੈ, ਜੰਗਲੀ ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਫਲ ਅਤੇ ਖਾਣ ਯੋਗ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਗਾਂ ਦੇ ਥਣ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਗਰਮ, ਮਿੱਠਾ ਦੁੱਧ ਕਿਵੇਂ ਪੀਣਾ ਹੈ, ਸਾਫ਼, ਠੰਡੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੈਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੂਤੀ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਸਿੱਖਿਆ - ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੇਂਡੂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮੁੰਡੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਿਆਨ - ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਇੱਕ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਾਰ ਕਰਨਾ, ਤੇਜ਼ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਮੈਦਾਨ, ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ, ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰਤਾਵਾਂ, ਦੂਰੀ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਰੇਖਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਜੋਂ, ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਢੰਗਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਜਾਨਵਰ ਅਤੇ ਪੰਛੀ ਬਣਾਉਂਦੇ

ਸੀ। ਅਸੀਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੋਂ ਬਲਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖਿੱਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਲੀਹੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਕੁਦਰਤ ਸਾਡਾ ਖੇਡ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਸੀ। ਕੁਨੂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚੱਟਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੋਲਰ ਕੋਸਟਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਸਮਤਲ ਪੱਥਰਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਚੱਟਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਖਿਸਕ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਪਿੱਠ ਇੰਨੀ ਦੁਖਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੈਠ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੁੱਧ ਛੁਡਾਏ ਗਏ ਵੱਛਿਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨੀ ਸਿੱਖੀ - ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸੁੱਟੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।
ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੱਕ ਬੇਕਾਬੂ ਗਧੇ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਬਕ ਸਿੱਖਿਆ। ਅਸੀਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮੌਕਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਗਧਾ ਨੇੜੇ ਦੀ ਕੰਡਿਆਲੀ ਝਾੜੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ, ਮੈਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਉਸਨੇ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕੰਡਿਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਚੁੱਭਿਆ ਅਤੇ ਖੁਰਚਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕੀਤਾ। ਪੂਰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ, ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਿਕਸਤ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਚੀਨੀ "ਚਿਹਰਾ" ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇੱਕ ਗਧਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ, ਮੈਂ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨਾ ਉਸਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀ ਜ਼ਾਲਮ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹਰਾਇਆ।
ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਖੇਡਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ndize (ਲੁੱਕ-ਮੁੱਕ) ਅਤੇ icekwa (ਛੂਹ-ਅਤੇ-ਭੱਜ) ਵਰਗੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਖੇਡ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਖੇਠਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਸਨੂੰ ਚੁਣੋ। ਇਹ ਕੋਈ ਸੰਗਠਿਤ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਪਲ-ਦੀ-ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਖੇਡ ਸੀ ਜੋ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਚੁਣੇ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੜੀ ਦੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਨਪਸੰਦ ਚੁਣ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਕੁੜੀਆਂ ਚੁਸਤ-ਦਿਲ ਸਨ - ਸਾਡੇ ਮੂਰਖ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਲਾਕ - ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਚੁਣਦੀਆਂ ਸਨ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਾਦਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਛੇੜਦੀਆਂ ਸਨ।
ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਖੇਡ ਥਿੰਟੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਜੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ। ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਦੋ ਸੋਟੀਆਂ, ਲਗਭਗ ਸੌ ਫੁੱਟ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਖੇਡ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹਰੇਕ ਟੀਮ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਸੋਟੀਆਂ ਸੁੱਟਣਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਡੇਗਣਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਹਰੇਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸੁੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ, ਅਸੀਂ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ

ਮੈਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਤਰੀ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਾਲ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲੜਾਈਆਂ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰ ਖੋਸਾ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸਾਨੂੰ ਖੋਸਾ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹਿਤ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਅਣਗਿਣਤ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਉਤੇਜਿਤ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨੈਤਿਕ ਸਬਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਯਾਦ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਯਾਤਰੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਇੱਕ ਬੁੱਢੀ ਔਰਤ ਆਈ ਜਿਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਸੀ। ਔਰਤ ਨੇ ਯਾਤਰੀ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗੀ, ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਟਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਆਇਆ ਅਤੇ ਬੁੱਢੀ ਔਰਤ ਉਸ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਔਖਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਸਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ, ਚਮਤਕਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਬੁੱਢੀ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਤੱਕੜੀ ਡਿੱਗ ਪਈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹੋ ਗਈ। ਆਦਮੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਹੈ: ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਉਦਾਰਤਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ।
ਸਾਰੇ ਖੋਸਾ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ, ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਨਕਲ ਅਤੇ ਅਨੁਕਰਣ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ ਸੀ, ਸਵਾਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ - ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਅਟੱਲ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਬਾਲਗ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।
ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜੋਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਰਿਵਾਜ, ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਵਰਜਿਤ ਦੁਆਰਾ ਘੜੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਜੂਦ ਦਾ ਅਲਫ਼ਾ ਅਤੇ ਓਮੇਗਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਚੱਲਿਆ। ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦੱਸੇ ਗਏ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਸਨ; ਔਰਤਾਂ ਉਹੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਇਆ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੇ, ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ ਜੋ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਔਰਤ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਸਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਘਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਅਤੇ ਅਸਫਲਤਾ ਲਿਆਏਗਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਭੁੱਲ ਲਈ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਕੁਦਰਤੀ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ।

ਕੁਨੂੰ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਗੋਰਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜਲਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਵੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਗੋਰੇ ਯਾਤਰੀ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਗੋਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਹਾਨ ਜਾਪਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤਸੁਕ ਅਤੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਹਸਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੋਚਿਆ।
ਕੁਨੂ ਵਿਖੇ ਸਾਡੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਬੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਖੋਸਾ ਅਤੇ ਅਮਾਫੈਂਗੂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਅਮਾਫੈਂਗੂ ਸ਼ਾਕਾ ਜ਼ੁਲੂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਮਫੇਕੇਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 1820 ਅਤੇ 1840 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲੜਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ਾਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲੂ ਰਾਜ ਦੇ ਉਭਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ੁਲੂ ਯੋਧੇ ਨੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਮਾਫੈਂਗੂ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਖੋਸਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਮਫੇਕੇਨ ਤੋਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਫਰੀਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੋਰੇ ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਜਿਸਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਥਾਪਿਤ ਖੋਸਾ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਮਾਫੈਂਗੂ ਇੱਕ ਮਿਹਨਤੀ ਲੋਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਯੂਰਪੀਅਨਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਉਹ ਅਕਸਰ ਦੂਜੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਤੇ "ਪੱਛਮੀ" ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੁੰਡਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਮਾਫੈਂਗੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਨਤ ਵਰਗ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਦਰੀਆਂ, ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਕਲਰਕਾਂ ਅਤੇ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਈਸਾਈ ਬਣਨ, ਬਿਹਤਰ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੋਸਾ ਹਮਵਤਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਮੀਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਈਸਾਈ ਹੋਣਾ ਸੱਭਿਅਕ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਕ ਹੋਣਾ ਈਸਾਈ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਮਾਫੈਂਗੂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਕੁਝ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਪਰ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਣ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਕਬਾਇਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਾਲੋਂ ਈਰਖਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਵਾਂਗਾ। ਕਬਾਇਲੀਵਾਦ ਦਾ ਇਹ ਸਥਾਨਕ ਰੂਪ ਜੋ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸੀ। ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਹਿੰਸਕ ਕਬਾਇਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਗੋਰੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।
ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਮਾਮਫੇਂਗੂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਥਾਨਕ ਪੱਖਪਾਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋ ਅਮਾਮਫੇਂਗੂ ਭਰਾਵਾਂ, ਜਾਰਜ ਅਤੇ ਬੇਨ ਮਬੇਕੇਲਾ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕੀਤੀ। ਕੁਨੂ ਵਿੱਚ ਭਰਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਸਨ: ਉਹ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡਾ ਜਾਰਜ, ਇੱਕ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਅਧਿਆਪਕ ਸੀ ਅਤੇ ਬੇਨ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਸਾਰਜੈਂਟ ਸੀ। ਮਬੇਕੇਲਾ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੋਸਾ ਦੀ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ, ਕਮਾਤਾ, ਆਪਣੇ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਛਿਆਂ ਦੀ ਰਸਮੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲਾਉਣਾ, ਵਾਢੀ, ਜਨਮ, ਵਿਆਹ, ਦੀਖਿਆ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਸਥਾਨਕ ਰਵਾਇਤੀ ਰਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ

3

ਇੱਕ ਰਾਤ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੰਗਾਮਾ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਜੋ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਆਪਣੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਆ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਮ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ, ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਦੇ ਭਾਰ, ਖੰਘ ਦੇ ਇੱਕ ਬੇਅੰਤ ਦੌਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ। ਮੇਰੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਸਨ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਦੇ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਬਿਨਾਂ ਹਿੱਲੇ ਜਾਂ ਬੋਲੇ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਰਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਗੜ ਗਈ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਪਤਨੀ, ਨੋਦਾਯਿਮਨੀ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਆਈ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਦੇਰ ਰਾਤ ਉਸਨੇ ਨੋਦਾਯਿਮਨੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। "ਮੇਰਾ ਤੰਬਾਕੂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆਓ," ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਨੋਦਾਯਿਮਨੀ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਤੰਬਾਕੂ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਮੰਗਵਾਉਣ 'ਤੇ ਅੜਿਆ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨੋਦਾਯਿਮਨੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਾਈਪ ਭਰਿਆ, ਇਸਨੂੰ ਜਗਾਇਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਿਗਰਟ ਪੀਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਸਿਗਰਟ ਪੀਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ, ਉਸਦੀ ਪਾਈਪ ਅਜੇ ਵੀ ਜਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।
ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਮੇਰੇ ਵਜੂਦ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋਗ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਮਾਨ ਸੀ, ਉਹ ਪੈਕ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਵੇਰ ਅਸੀਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਘਰ ਵੱਲ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਕਲ ਪਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਲਈ ਘੱਟ ਸੋਗ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਜੋ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੁਨੂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਸੰਦ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗਾਇਬ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਾਦੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਉਹ ਨਦੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਛਿੜਕਿਆ ਅਤੇ ਖੇਡਿਆ ਸੀ; ਮੱਕੀ ਦੇ ਖੇਤ ਅਤੇ ਹਰੇ ਚਰਾਗਾਹ ਜਿੱਥੇ ਇੱਜੜ ਅਤੇ ਇੱਜੜ ਆਲਸ ਨਾਲ ਚਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਗਾਂ ਦੇ ਥਣ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ ਦੁੱਧ ਪੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਦੀ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਤਲਾਅ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਦੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ 'ਤੇ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ

ਮਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਫ਼ਸੋਸ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਮੈਂ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਭੂਤਕਾਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਪੈਦਲ ਅਤੇ ਚੁੱਪਚਾਪ ਸਫ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੂਰਜ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੂਰੀ ਵੱਲ ਡੁੱਬ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਮਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਿਲ ਦੀ ਚੁੱਪ ਇਕੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਸਮਰਥਨ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਥਕਾਵਟ ਭਰਿਆ ਸਫ਼ਰ ਸੀ, ਪੱਥਰੀਲੀਆਂ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ, ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਰੁਕੇ। ਦੇਰ ਦੁਪਹਿਰ, ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਇੱਕ ਖੋਖਲੀ ਘਾਟੀ ਦੇ ਤਲ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪਿੰਡ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਦਿਆਲੂ ਘਰ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ। ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਇਿੰਗਜ਼ੈਂਡੇ (ਆਇਤਾਕਾਰ ਘਰ) ਅਤੇ ਸੱਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰੋਂਡੇਵਲ (ਉੱਤਮ ਝੌਂਪੜੀਆਂ) ਸਨ, ਸਾਰੇ ਚਿੱਟੇ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਡੁੱਬਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚਮਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਬਾਗ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਲ ਆੜੂ ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਇੱਕ ਮੱਕੀ ਦਾ ਖੇਤ ਸੀ। ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਗ਼ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੇਬ ਦੇ ਦਰੱਖਤ, ਇੱਕ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਬਾਗ਼, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੱਟੀ ਅਤੇ ਵਾਟਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਸੀ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਇੱਕ ਚਿੱਟਾ ਸਟੂਕੋ ਚਰਚ ਸੀ।
ਮੁੱਖ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਦੋ ਗੂੰਦ ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿੱਚ, ਲਗਭਗ ਵੀਹ ਕਬਾਇਲੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਚਰ ਰਹੇ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜਾਹ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜ ਸੌ ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ ਸੀ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੀ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ ਸੀ, ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ, ਥੈਂਬੂਲੈਂਡ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਥੈਂਬੂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਰੀਜੈਂਟ, ਚੀਫ਼ ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਡਾਲਿੰਡਯੇਬੋ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਨਿਵਾਸ।
ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਮੋਟਰਕਾਰ ਪੱਛਮੀ ਗੇਟ ਵਿੱਚੋਂ ਗੂੰਜਦੀ ਹੋਈ ਆਈ ਅਤੇ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਆਦਮੀ ਤੁਰੰਤ ਉੱਠੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਉਤਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਚੀਕਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਬਾਏਟੇ ਆ-ਆ-ਆ, ਜੋਂਗਿਨਟਾਬਾ!" (ਨਮਸਕਾਰ, ਜੋਂਗਿਨਟਾਬਾ!), ਜੋ ਕਿ ਖੋਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਲਈ ਰਵਾਇਤੀ ਸਲੂਟ ਸੀ। ਮੋਟਰਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ (ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਗੱਡੀ ਫੋਰਡ V8 ਸੀ) ਇੱਕ ਛੋਟਾ, ਮੋਟਾ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਸਮਾਰਟ ਸੂਟ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਵਰਗਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਸੀ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਉਸਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋਂਗਿਨਟਾਬਾ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ "ਉਹ ਜੋ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ," ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਾਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇਖਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਰੰਗ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਚਿਹਰਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ, ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ

ਖੋਜਿਆ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਥੈਂਬੂ ਨਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਸਨ। ਇਹ ਉਹ ਰੀਜੈਂਟ ਸੀ ਜੋ ਅਗਲੇ ਦਹਾਕੇ ਲਈ ਮੇਰਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਦਾਨੀ ਬਣਨਾ ਸੀ।
ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਉਸ ਪਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਬੂਟੇ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਬੂਟਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਇੱਕ ਨਦੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਿਸਦਾ ਤੇਜ਼ ਵਹਾਅ ਮੈਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਚੰਗਾ ਖਾਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚੈਂਪੀਅਨ ਸਟਿੱਕ-ਫਾਈਟਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੈਸੇ, ਜਾਂ ਵਰਗ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ, ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਗਰੀਬ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਕਸਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਰਤਾਵਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਵੀ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਥਾਪਿਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਪਤਲੀ ਨੀਂਹ ਹਿੱਲਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਪਲ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਚੈਂਪੀਅਨ ਸਟਿੱਕ-ਫਾਈਟਰ ਬਣਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ।

* * *

ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਬਣਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਫਾਇਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇਗੀ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਉਸਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਨਾਲੋਂ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦਖਲ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਵਉੱਚ ਮੁਖੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।
ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕੁਨੂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਰਹੀ। ਸਾਡਾ ਵਿਛੋੜਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝੰਜਟ ਦੇ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਕੋਈ ਸਿਆਣਪ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ, ਕੋਈ ਚੁੰਮਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸੋਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੋਵਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵਾਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੁਨੂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਕੋਮਲ ਦਿੱਖ ਉਹ ਸਾਰਾ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਲੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਉਕਿਨੀਸੁਫੋਕੋਥੋ, ਕਵੇਦੀਨੀ!" (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਮੇਰੇ ਮੁੰਡੇ!) ਬੱਚੇ ਅਕਸਰ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਭਾਵੁਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਦੋਸਤ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਨਵੇਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਤੈਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੁੰਦਰ ਨਵਾਂ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਢਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ - ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਉੱਥੇ ਪਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਮੇਰੇ ਲਈ, ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਦੂਈ ਰਾਜ ਸੀ; ਸਭ ਕੁਝ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਸੀ; ਕੁਨੂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੰਮ ਥਕਾਵਟ ਭਰੇ ਸਨ ਉਹ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਹਸ ਬਣ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਹਲ ਵਾਲਾ, ਇੱਕ ਵੈਗਨ ਗਾਈਡ, ਇੱਕ ਚਰਵਾਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਲੇਲਾਂ ਨਾਲ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਮਸਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਾਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਥੈਂਬੂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਤਾੜੀਆਂ 'ਤੇ ਨੱਚਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਨੂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੀਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਹਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਕੋਸਾ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਚੈਂਬਰਜ਼ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਰੀਡਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਸਲੇਟਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹੇ। ਸਾਡੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਸ਼੍ਰੀ ਫਡਾਨਾ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਕਵਾ, ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ। ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ, ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਜ਼ਿੱਦੀਪੁਣੇ ਨਾਲ। ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਸਵੈ- ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਸੀ ਫਾਥੀਵੇ ਦੁਆਰਾ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲੀ, ਜੋ ਗ੍ਰੇਟ ਪਲੇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਰਾਤ ਮੇਰੇ ਹੋਮਵਰਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਸੀ।
ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਚਰਚ ਦਾ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਨ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਨੂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਆਧੁਨਿਕ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਮਰਦ ਸੂਟ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ: ਮੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਸਕਰਟਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਵਾਲੇ ਬਲਾਊਜ਼, ਮੋਢੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਕੰਬਲ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਸਕਾਰਫ਼ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਜੇਕਰ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸਦੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਸੀ। ਵੱਡਾ ਜਸਟਿਸ, ਉਸਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ ਦਾ ਵਾਰਸ ਸੀ, ਅਤੇ ਨੋਮਾਫੂ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਧੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਉਹੀ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ, ਉਹੀ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ, ਉਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਕਸ਼ੇਕੋ, ਸਬਾਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ, ਗੱਦੀ ਦਾ ਵਾਰਸ, ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਚਾਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਚੌਂਕੀ ਬਣਾਈ। ਰੀਜੈਂਟ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੋ-ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬੱਚਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਕੀਤੀ, ਮੇਰਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ, ਇਹ ਸਭ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ। ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਸਖ਼ਤ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਤੋਮਖੁਲੂ ਦੇ ਪਾਲਤੂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਦਾਦਾ", ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਵਰਗਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।
ਜਸਟਿਸ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਵੱਡਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀਰੋ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਵਿੱਚ

ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ ਸੱਠ ਮੀਲ ਦੂਰ ਇੱਕ ਬੋਰਡਿੰਗ ਸਕੂਲ ਸੀ। ਲੰਬਾ, ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ, ਟਰੈਕ ਐਂਡ ਫੀਲਡ, ਕ੍ਰਿਕਟ, ਰਗਬੀ ਅਤੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੀ। ਹੱਸਮੁੱਖ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਲਰੂਮ ਡਾਂਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਟੋਲੀ ਸੀ - ਪਰ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਡੈਂਡੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਲੇਬੁਆਏ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦੋਸਤ ਬਣ ਗਏ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ: ਉਹ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਸੀ; ਉਹ ਹਲਕਾ ਦਿਲ ਸੀ, ਮੈਂ ਗੰਭੀਰ ਸੀ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸਦੇ ਲਈ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ; ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਲਈ, ਉਹ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜੋ ਮੈਂ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਵੱਖਰੀ ਸੀ: ਨਿਆਂ ਥੈਂਬੂ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲੇਗਾ ਜੋ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਦਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮੈਂ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਲਈ ਮੈਂ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਉਹ ਉਸਦੇ ਸੂਟ ਪੁੱਟਣਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਸੀ। ਉਹ ਅੱਧਾ ਦਰਜਨ ਪੱਛਮੀ ਸੂਟ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਪੈਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੀਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਈ ਘੰਟੇ ਬਿਤਾਏ। ਉਸਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੀ, ਟੀਨ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਪੱਛਮੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਘਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਪੱਛਮੀ ਘਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਛੇ ਰੋਂਡੇਵਲ ਮੁੱਖ ਘਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਅਰਧ-ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਲੱਕੜ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਬੋਰਡ ਸਨ, ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਰੀਜੈਂਟ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ ਰੋਂਡੇਵਲ ਵਿੱਚ ਸੌਂਦੇ ਸਨ, ਰਾਣੀ ਦੀ ਭੈਣ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਝੌਂਪੜੀ ਪੈਂਟਰੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦੀ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਮਧੂ-ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਫਰਸ਼ ਬੋਰਡ ਚੁੱਕਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸ਼ਹਿਦ 'ਤੇ ਦਾਅਵਤ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਰੀਜੈਂਟ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਉਕਸਾਂਡੇ (ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਘਰ) ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਗ੍ਰੇਟ ਹਾਊਸ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸਦੇ ਨੇੜੇ ਤਿੰਨ ਛੋਟੇ ਰੋਂਡਾਵੇਲ ਸਨ: ਇੱਕ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਮਾਂ ਲਈ, ਇੱਕ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੈਂ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਸਿਧਾਂਤ ਸਰਦਾਰੀ ਅਤੇ ਚਰਚ ਸਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਿਧਾਂਤ ਅਸਹਿਜ ਸੁਮੇਲ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਲਈ, ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਧਰਮ ਸੀ: ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮੈਟਿਓਲੋ। ਮੇਰੇ ਲਈ, ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਆਕਰਸ਼ਕ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਰੀਜੈਂਟ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਹ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੀਜੈਂਟ ਦਾ ਉੱਤਮ ਸੀ, ਨੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਰੀਜੈਂਟ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ - ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ - ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਬੇਰੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਮੈਂ ਸਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਸਮਝਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਘੁੰਮਦੀ ਸੀ। ਸਰਦਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਸੀ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਰੁਤਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਰੀਜੈਂਟ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈਆਂ। ਮੈਂ ਗ੍ਰੇਟ ਪਲੇਸ ਵਿਖੇ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਬਾਇਲੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ। ਇਹ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਸੋਕਾ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨੀਤੀਆਂ, ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਰਗੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਥੈਂਬਸ ਆਉਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਸਨ - ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਂ ਪੈਦਲ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਰੀਜੈਂਟ ਆਪਣੇ ਅਮਾਫਾਕਥੀ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਜੋ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਬਾਇਲੀ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਸੀ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰ ਰੀਜੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਗ੍ਰੇਟ ਪਲੇਸ ਸਾਰੇ ਥੈਂਬੁਲੈਂਡ ਤੋਂ ਆਏ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੀਵੰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਿਮਾਨ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਉਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸ ਕੇ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਉਹ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇੱਕ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ ਸੀ।
ਹਰ ਕੋਈ ਜੋ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸੀ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ, ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ, ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ। ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਈ ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਚੱਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਸਨ। (ਔਰਤਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।)
ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਦਾਅਵਤ ਪਰੋਸੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸਪੀਕਰ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਿੱਡ ਦਰਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਬੁਲਾਰੇ ਕਿਵੇਂ ਬਕਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ। ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਆਏ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਬਣਾਇਆ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕੁਝ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਟਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਬੁਲਾਰੇ ਸੰਜੀਦਾ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ, ਮੈਂ ਉਸ ਜੋਸ਼ - ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ - ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਆਲੋਚਨਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਦਰਅਸਲ, ਉਹ ਅਕਸਰ ਇਸਦਾ

ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਦੋਸ਼ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਣਿਆ, ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ।
ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਹੱਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲਈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ। ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਰਾਜ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਾਰਨਾ ਸੀ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਕੁਚਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਸੀ।
ਸਿਰਫ਼ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਰੀਜੈਂਟ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ-ਗਾਇਕ ਜਾਂ ਕਵੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਅੰਗ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਤੇ ਵਿਅੰਗ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਕ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਗਰਜਣਗੇ।
ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗ੍ਰੇਟ ਪਲੇਸ ਵਿਖੇ ਰੀਜੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੇਖੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਕਸਰ, ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਜੋ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੀਜੈਂਟ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਯਾਦ ਹੈ: ਇੱਕ ਨੇਤਾ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਇੱਕ ਚਰਵਾਹੇ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਜੜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਚੁਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੇ ਇਸਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਤੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿਖੇ ਹੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਖੋਸਾ ਨਾਇਕਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਗ੍ਰੇਟ ਪਲੇਸ ਵਿਖੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਾਇਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਪੇਦੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੇਖੁਖੁਨੇ, ਅਤੇ ਬਾਸੋਥੋ ਰਾਜਾ, ਮੋਸ਼ੋਸ਼ੋ, ਅਤੇ ਡਿੰਗੇਨ, ਜ਼ੁਲੂਸ ਦੇ ਰਾਜਾ, ਅਤੇ ਬੰਬਾਥਾ, ਹਿੰਟਸਾ ਅਤੇ ਮਕਾਨਾ, ਮੋਂਟਸ਼ੀਵਾ ਅਤੇ ਕਗਾਮਾ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਖੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਜੋ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਆਦਮੀ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਦਿਨ, ਉਹ ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਲਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਉੱਚਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਢੰਗ ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਹਲੀ ਦੇ, ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਕਲਿੱਕ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਨਾਟਕੀ ਸਨ।
ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਹਾਂ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅੱਗ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਦਬਦਬੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਈ। ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਭੜਕ ਗਈ।
ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਮੁਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜ਼ਵੇਲੀਭਾਂਗਿਲੇ ਜੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜਾ ਨਗੁਬੇਂਗਕੁਕਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਇੰਨਾ ਬੁੱਢਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਝੁਰੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਚਮੜੀ ਉਸ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਢਿੱਲੀ ਫਿਟਿੰਗ ਵਾਲੀ ਕੋਟ ਵਾਂਗ ਲਟਕਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਘਰਘਰਾਹਟ ਵਾਲੀ ਖੰਘ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਤੇ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਰੁਕਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਥੈਂਬਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਮਹਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਸੀ।
ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਚਿੱਚੜ ਜਿਹਾ ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਅਕਸਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਜਾ ਨਗਾਂਗੇਲੀਜ਼ਵੇ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਮਪੀਸ, ਜਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ, ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਜਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਹਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਬਰਛਾ ਲਹਿਰਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਨਗਾਂਗੇਲੀਜ਼ਵੇ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ, ਉਦਾਰਤਾ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ।
ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਥੈਂਬਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਹੀਂ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੈਰ-ਖੋਸਾ ਯੋਧਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਵਾਂਗ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਫੁੱਟਬਾਲ ਹੀਰੋ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਫੁੱਟਬਾਲ ਸਟਾਰ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੈਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਫੈਲਾਅ ਅਤੇ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਾਇਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ।
ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਨੇ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਖੋਸਾ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਭਰਾ ਨੂੰ ਭਰਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਥੈਂਬਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮੁਖੀ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਵਾਲੀ ਮਹਾਨ ਗੋਰੀ ਰਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਪਰਜਾ ਸਨ। ਪਰ ਗੋਰੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ, ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਮੁਖੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਦੁਸ਼ਟ ਮੁਖੀ ਸੀ। ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਦੀਆਂ ਜੰਗੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਅਤੇ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੋਵੇ।
ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਅਬੇਲੁੰਗੂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੱਕ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਗੋਰੇ ਲੋਕ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਤੋਂ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਆਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਥੈਂਬੂ, ਐਮਪੋਂਡੋ, ਖੋਸਾ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲੂ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਦੇ

ਬੱਚੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਅਬੰਤੂ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਭੁੱਖਾ ਅਤੇ ਲਾਲਚੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਜ਼ਮੀਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਲ ਇਤਿਹਾਸ ਮਿਆਰੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ 1652 ਵਿੱਚ ਕੇਪ ਆਫ਼ ਗੁੱਡ ਹੋਪ ਵਿਖੇ ਜਾਨ ਵੈਨ ਰੀਬੀਕ ਦੇ ਉਤਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬੰਟੂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਹੁਤ ਉੱਤਰ ਵੱਲ, ਝੀਲਾਂ ਅਤੇ ਹਰੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਜੋਈ ਦਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ 1652 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੰਨਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਸ ਕਹਾਵਤ ਵਾਲੇ ਪੇਂਡੂ ਮੁੰਡੇ ਵਰਗਾ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਕੁਨੂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੂਝਵਾਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਦੇ ਲੋਕ ਪਛੜੇ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਰੀਜੈਂਟ ਮੈਨੂੰ ਕੁਨੂ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੁੱਛਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਰੀਜੈਂਟ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਜੋਕਲ ਸਮਝਿਆ ਜੋ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ ਦੇ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਕਰਨਗੇ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵਾਂ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਚਰਚ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਿਆਰੀ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮੈਟਿਓਲੋ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਵਿੰਨੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਉਤਸੁਕ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ, ਨੋਮਾਮਪੋਂਡੋ, ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਹੋਈ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਹਿਸ਼ੀ ਹਾਂ ਜੋ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮੈਟਿਓਲੋ ਦੀ ਧੀ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਅਸਭਿਅਕ ਹਾਂ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਰੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਦੀ ਆਦੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਚਾਕੂ ਅਤੇ ਕਾਂਟੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ, ਇਸ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪਲੇਟ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਿਕਨ ਵਿੰਗ ਸੀ। ਪਰ ਖੰਭ, ਨਰਮ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਖ਼ਤ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਸ ਹੱਡੀ ਤੋਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗਦਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਚਾਕੂ ਅਤੇ ਕਾਂਟੇ ਵਰਤਦੇ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮੇਰੇ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਲਈ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਪਲੇਟ ਦੇ ਆਲੇ- ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਾਇਆ, ਇਸ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਮਾਸ ਹੱਡੀ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਠੋਕਰ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕੱਟਣ ਦੀ ਵਿਅਰਥ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪਲੇਟ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਚਾਕੂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ।" ਮੈਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਗਿੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਹਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਰਕ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿਕਨ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ।
ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਨੇ ਛੋਟੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਤੂੰ ਇੰਨੇ ਪਛੜੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ ਲਵੇਂਗੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ," ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ - ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਓਨੀ ਹੀ ਪਛੜੀ ਹੋਈ ਮੈਂ ਵੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅਸੀਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

4

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਮਰਦ ਬਣਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੋਸਾ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਸੁੰਨਤ। ਮੇਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਬੇਸੁੰਨਤ ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਦੌਲਤ ਦਾ ਵਾਰਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਕਬਾਇਲੀ ਰਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਬੇਸੁੰਨਤ ਖੋਸਾ ਆਦਮੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੋਸਾ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਸੁੰਨਤ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਰਜੀਕਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਸਮ ਹੈ। ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੁੰਨਤ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਦਾ ਹਾਂ।
ਸੁੰਨਤ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਰਸਮ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਅਸੀਂ ਬਾਕੀ, ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਛੱਬੀ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਾਥ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉੱਥੇ ਸੀ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਮਬਾਸ਼ੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਇਕਾਂਤ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਏ, ਜਿਸਨੂੰ ਤਿਹਾਲਾਰਹਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਥੈਂਬੂ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਸੁੰਨਤ ਦਾ ਰਵਾਇਤੀ ਸਥਾਨ ਸੀ। ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਇਕਾਂਤ ਨਿਵਾਸ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਾਂ ਸੀ; ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਮਰਦਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਸੁੰਨਤ ਸਮਾਰੋਹ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤਿਹਾਲਾਰਹਾ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਦੇ ਇਹ ਆਖਰੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਦੂਜੇ ਦੀਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਬਿਤਾਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਲੱਗੀ। ਲਾਜ ਬਨਬਾਖੇ ਬਲੇਈ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੁੰਨਤ ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੁੰਡਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਸਾਥੀ, ਇੱਕ ਚੈਂਪੀਅਨ ਸਟਿੱਕ-ਫਾਈਟਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗਲੈਮਰ ਮੁੰਡਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਆਦੀ ਪਕਵਾਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਇੰਨਾ ਰੋਮਾਂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਲਗਭਗ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਬਣਨਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਬਣਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਸੀ। ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਹੱਸ ਸੀ; ਇੱਕ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਬਣਨਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਦਲੇਰ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਮਰਦਾਨਗੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼। ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਬਨਾਬਾਖੇ ਵਰਗੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਤਿਕਥਨੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਅਕਸਰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਗੁਆ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਖਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਲਗਭਗ ਸੁੰਨਤ ਸਕੂਲ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇੱਕ ਰਸਮ ਸੀ, ਇੱਕ ਮਿੱਥ ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਖਾਣ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਸੁੰਨਤ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਵਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਸਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਦਲੇਰਾਨਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਨਾ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਲੜਾਈ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ ਜੰਗ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਤਿਹਾਲਾਰਹਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਦੋ ਰਾਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸੂਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸੂਰ ਸੀ। ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਸੂਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਘਰੇਲੂ ਬਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬੀਅਰ ਤੋਂ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਤਲਛਟ ਲਈ, ਜਿਸਦੀ ਤੇਜ਼ ਖੁਸ਼ਬੂ ਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੂਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਰੱਖਿਆ। ਸੂਰ ਖੁਸ਼ਬੂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਉਤੇਜਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਰਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ, ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਛਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਪਗਡੰਡੀ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਆ ਗਿਆ, ਘਰਘਰਾਹਟ, ਸੁੰਘਣਾ ਅਤੇ ਤਲਛਟ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਸੂਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ, ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਅਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਭੁੰਨਿਆ ਸੂਰ ਖਾਧਾ। ਸੂਰ ਦਾ ਕੋਈ ਟੁਕੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਨਾ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ।
ਸੁੰਨਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਡੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਸਮਾਰੋਹ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਨਾਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ ਆਈਆਂ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਤਾੜੀਆਂ 'ਤੇ ਨੱਚੇ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸੰਗੀਤ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਸਾਡਾ ਨਾਚ ਹੋਰ ਵੀ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਭੁੱਲ ਗਏ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਣਾ ਸੀ।
ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ, ਜਦੋਂ ਤਾਰੇ ਅਜੇ ਵੀ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਾਨੂੰ ਨਦੀ ਦੇ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਰਸਮ ਜੋ ਸਮਾਰੋਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਸਮਾਰੋਹ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਨਦੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਾਫ਼ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰੀਜੈਂਟ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਕੰਬਲ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸਮਾਰੋਹ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕੰਬਲ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਪੈਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਫੈਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਪਲ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਝਿਜਕਣਾ ਜਾਂ ਰੋਣਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਰਦਾਨਗੀ ਨੂੰ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਸਮੂਹ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੁੰਨਤ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੈ; ਕੋਈ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ; ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪਚਾਪ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ, ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਨੇ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਤਲਾ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਦਾ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਕੰਬ ਗਿਆ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਰਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ ਗਕੇਲੇਕਾਲੈਂਡ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇੰਗਸੀਬੀ, ਇੱਕ ਸੁੰਨਤ ਮਾਹਰ ਸੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਹੀ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਮਰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਸੇਗਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਅਚਾਨਕ, ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਚੀਕਦੇ ਸੁਣਿਆ, "ਨਦੀਇੰਡੋਡਾ!" (ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਹਾਂ!), ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸੁੰਨਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਹਿਣ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਕਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਗਲਾ ਘੁੱਟੀ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਉਹੀ ਵਾਕੰਸ਼ ਉਚਾਰਦੇ ਸੁਣਿਆ। ਇੰਗਸੀਬੀ ਦੇ ਮੇਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁਣ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਪੀਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਦਿਨ ਠੰਡਾ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਇੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹਿੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ, ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਅਗਨੀ ਚਮੜੀ ਫੜੀ, ਇਸਨੂੰ ਅੱਗੇ ਖਿੱਚਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ, ਇੱਕ ਹੀ ਗਤੀ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੀ ਅਸੇਗਾਈ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਮੇਰੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ; ਦਰਦ ਇੰਨਾ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਠੋਡੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਰੋਣ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਸਕਿੰਟ ਬੀਤ ਗਏ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਕਾਰਿਆ, "ਨਦੀਇੰਡੋਡਾ!"
ਮੈਂ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਕੱਟ ਦੇਖਿਆ, ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਗੋਲ ਅੰਗੂਠੀ ਵਾਂਗ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਜੇ ਮੁੰਡੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਕਤਵਰ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਲਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦਰਦ ਕਾਰਨ, ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ, ਅਪਾਹਜ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਰੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਆਪਣਾ ਦਰਦ ਛੁਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਹੁਣ ਹਰ ਖੋਸਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ, ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਖੇਤ ਵਾਹ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਕੌਂਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸੁੰਨਤ ਨਾਮ, ਡਾਲੀਬੁੰਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਬੁੰਗਾ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ," ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸ਼ਾਸਕ ਸੰਸਥਾ। ਖੋਸਾ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀਆਂ ਲਈ, ਇਹ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਨਾਵਾਂ, ਰੋਲੀਹਲਾਹਲਾ ਜਾਂ ਨੈਲਸਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਣ ਹੋਇਆ: ਡਾਲੀਬੁੰਗਾ।
ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਜੋ ਸੁੰਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ- ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਪਈ ਅਗਲਾ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਬਲ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੌਦੇ ਦੀ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਪੱਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਕੰਡੇਦਾਰ ਸਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਨ, ਜੋ ਖੂਨ ਅਤੇ ਹੋਰ સ્ત્રાવਾਂ ਨੂੰ ਸੋਖ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।
ਸਮਾਰੋਹ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਗਿੱਲੀ ਲੱਕੜ ਨਾਲ ਅੱਗ ਬਲ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਬੱਦਲ ਛੱਡਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਧੂੰਏਂ ਵਾਲੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਦੇ ਭਾਰ ਲੇਟਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਲੱਤ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੱਤ ਝੁਕੀ ਹੋਈ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਅਬਾਖਵੇਥਾ ਸੀ, ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਸਾਡੀ ਦੇਖਭਾਲ ਇੱਕ ਅਮਾਖਨਕਥਾ, ਜਾਂ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮਰਦਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਮਾਖਨਕਥਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਨੰਗੇ

ਅਤੇ ਮੁੰਡੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਚਿੱਟੇ ਗੇਰੂ ਵਿੱਚ ਪੇਂਟ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਭੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਿੱਟਾ ਚਾਕ ਸਾਡੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਕੀ ਮਿੱਟੀ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਸਖ਼ਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ।
ਉਸ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ, ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਜਾਂ ਇਖੰਕਥਾ, ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਗਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਝੌਂਪੜੀ ਛੱਡਣ ਅਤੇ ਰਾਤ ਭਰ ਆਪਣੀ ਖੱਲੜੀ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਖੱਲੜੀ ਜਾਦੂਗਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੁਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁਕਾਈ ਜਾਵੇ, ਪਰ, ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦਫ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਗਰਮ ਝੌਂਪੜੀ ਛੱਡ ਕੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਟਕਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਰੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਆਪਣੀ ਖੱਲੜੀ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਆਖਰੀ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ।
ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ - ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾਂ - ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੰਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਢੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੀਆਂ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤਿਆਰੀ। ਸਾਡੇ ਪੁਨਰ ਉਥਾਨ ਦੇ ਦਿਨ, ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਮਬਾਸ਼ੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟੇ ਗੇਰੂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਗਏ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸੁੱਕ ਗਏ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਲਾਲ ਗੇਰੂ ਵਿੱਚ ਲੇਪਿਆ ਗਿਆ। ਪਰੰਪਰਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨਾਲ ਸੌਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਰੰਗਦਾਰ ਨੂੰ ਰਗੜਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੇਰੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਗੇਰੂ ਨੂੰ ਚਰਬੀ ਅਤੇ ਚਰਬੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨਾਲ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਲਾਜ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਚਪਨ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਆਖਰੀ ਸਬੰਧ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ, ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਜੋਂ ਸਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਮੁਖੀ ਭਾਸ਼ਣਾਂ, ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਵੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਚਾਰ ਭੇਡਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਮੀਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਕੋਲ ਕਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣ ਗਈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਿਰਦਰਦੀ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮਾਮੂਲੀ ਸਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਝੁੰਡ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ; ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ, ਸਿੱਧਾ, ਉੱਚਾ, ਮਜ਼ਬੂਤ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦੌਲਤ, ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਰੁਤਬਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਡਾਲਿੰਡੇਬੋ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਚੀਫ਼ ਮੇਲਿਗਕਿਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰੰਗੀਨ ਸੁਪਨੇ ਅਚਾਨਕ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਵਧੀਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਸੁਰ ਅਚਾਨਕ ਬਦਲ ਗਿਆ। "ਉੱਥੇ ਸਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਬੈਠੇ ਹਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਨੌਜਵਾਨ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ, ਖੋਸਾ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਫੁੱਲ, ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦਾ ਮਾਣ। ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮ ਵਿੱਚ ਸੁੰਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾਨਗੀ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਖਾਲੀ, ਭਰਮਪੂਰਨ ਵਾਅਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਅਦਾ ਜੋ ਕਦੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਖੋਸਾ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਇੱਕ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ 'ਤੇ ਕੋਈ ਤਾਕਤ, ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ, ਕੋਈ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਝੁੱਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਸਸਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਅਤੇ ਗੁਣਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਕਦੇ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਗੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀ ਸਕੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀ ਹਨ ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਸਿਪਾਹੀ ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਲੜਨਗੇ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਨਾਲ ਲੜੋ; ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਜੋ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਉਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਬੁੱਧੀ, ਵਾਅਦਾ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸਰਲ, ਸਭ ਤੋਂ ਬੇਸਮਝ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਤੋਹਫ਼ੇ ਅੱਜ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਾਤਾ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੌਂਦਾ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਕਮਾਤਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਓਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਜਗਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਗੁਬੇਂਗਕੁਕਾ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਜੋ ਕਿ ਖੋਸਾ ਕੌਮ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੈ, ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ।"
ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਚੀਫ਼ ਮੇਲਿਗਕਿਲੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਦਰਸ਼ਕ ਹੋਰ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁੱਸਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਕਹੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਭੜਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਣਜਾਣ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜ਼ਾਲਮ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਦਾਨੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੁਖੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾਸ਼ੁਕਰਾ ਸੀ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਮੁਖੀ ਮੇਰਾ ਦਿਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਗਲਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਰਿਹਾ ਸੀ।

5

ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੁੰਨਤ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿੱਚ ਰੀਫ 'ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਅਕਸਰ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, "ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਓ, ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਲਿਖਣਾ ਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ।" ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਸਬਤਾ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਮੈਂ ਸਮਾਰੋਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਐਂਗਕੋਬੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਬੋਰਡਿੰਗ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਬਾਸ਼ੇ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਘਰ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲਾਂਗਾ। ਰੀਜੈਂਟ ਖੁਦ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਫੋਰਡ V8 ਵਿੱਚ ਐਂਗਕੋਬੋ ਲੈ ਗਿਆ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਸਟੈਂਡਰਡ V ਪਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਜਸ਼ਨ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਭੇਡ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਨੱਚਣਾ ਅਤੇ ਗਾਉਣਾ ਸੀ - ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਜਸ਼ਨ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਮਨਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬੂਟਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜੋੜਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਪਾਲਿਸ਼ ਕੀਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਮਕਦਾਰ ਸਨ।

* * *

1825 ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ, ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਸਲੇਅਨ ਮਿਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਥੈਂਬੂਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸੰਸਥਾ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਖੁਦ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਉੱਥੇ ਉਸਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਕਾਲਜ ਦੋਵੇਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਤਰਖਾਣ, ਸਿਲਾਈ ਅਤੇ ਟਿੰਸਮਿਥਿੰਗ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਵਿਹਾਰਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਰਸ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ, ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਸਬਾਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਗਵਰਨਰ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਸੀ. ਹੈਰਿਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਸਮਝਾਇਆ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਵਿਲੱਖਣ ਸੀ: ਉਹ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਥੈਂਬੂ ਸੀ, ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਥੈਂਬੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਬਾਤਾ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਸ਼ਾਸਕ ਦੋਵਾਂ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੇਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਨੇ ਢਾਲਣਾ ਸੀ।

ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿਖੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਉੱਚ ਅਹੁਦੇ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਸਨ ਅਤੇ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ; ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝਿੜਕਦੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤਜਰਬਾ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਨੂੰ ਉਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼ਾਨਦਾਰ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਡਾਰਮਿਟਰੀਆਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵਾਲੇ ਹਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਸੀ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਸਦੇ ਨਿਯਮ ਅਜੇ ਮੈਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸਨ।
ਸਾਨੂੰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਸੀ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਨਿੱਘਾ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਰੀਜੈਂਟ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ। ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਰੇਵਰੈਂਡ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਵੇਗਾ। ਰੇਵਰੈਂਡ ਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਇਹ ਜੋੜਿਆ ਕਿ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਸਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਗੇ।
ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇਬ ਖਰਚ ਲਈ ਇੱਕ ਪੌਂਡ ਦਾ ਨੋਟ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।

ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਇੱਕ ਥੈਂਬੂ ਕਾਲਜ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਨ ਥੈਂਬੂ ਰਾਜਾ ਨਗੁਬੇਂਗਕੁਕਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਨਗੁਬੇਂਗਕੁਕਾ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸਦੀ ਮੈਂ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਪਰਵਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗੁਬੇਂਗਕੁਕਾ ਦਾ ਵੰਸ਼ਜ ਹਾਂ। ਬੋਰਡਿੰਗ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਬਿਗਲ ਵਜਾਏ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਕੇ ਅਤੇ ਖੁਰਚ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਵਿਖੇ,

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵੰਸ਼ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵਿਲੱਖਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬਕ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਿਆ, ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਹਿਪਾਠੀ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੀ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਕਲਾਸਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਸਨ। ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਪਾਲਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲੱਕੜ ਦਾ ਫਰਸ਼ ਸੀ। ਕਲਾਸਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਬੂਟ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੂਟ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਜੁੱਤੀ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਵਾਂਗ ਤੁਰਿਆ। ਮੈਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਕਈ ਵਾਰ ਫਿਸਲ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਮੇਰੇ ਬੂਟ ਉਸ ਚਮਕਦਾਰ ਲੱਕੜ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਟਕਰਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਮੇਰੇ ਲੰਗੜੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਨੋਰੰਜਨ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੋਹਣੀ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਵੱਲ ਝੁਕ ਗਈ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਦੇਵੇ: "ਪੇਂਡੂ ਮੁੰਡਾ ਜੁੱਤੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਆਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਸਹੇਲੀ ਹੱਸ ਪਈ। ਮੈਂ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।
ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਮੈਥੋਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਚਲਾਕ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕਦੇ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਗੁੱਸਾ ਘੱਟਦਾ ਗਿਆ (ਅਤੇ ਮੈਂ ਬੂਟ ਪਾ ਕੇ ਤੁਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਹੋ ਗਈ) ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਉਹ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੋਸਤ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਸੱਚੀ ਔਰਤ ਦੋਸਤ ਸੀ, ਇੱਕ ਔਰਤ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਿਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਦੋਸਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਢਿੱਲੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਾਂਗੀ।

ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਾਲ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਹੋ ਸਕਿਆ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਆਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਖੇਡ ਦੇ ਪਿਆਰ ਲਈ ਖੇਡਿਆ, ਮਹਿਮਾ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਘਰੇਲੂ ਬਣੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਰੈਕੇਟਾਂ ਨਾਲ ਲਾਅਨ ਟੈਨਿਸ ਅਤੇ ਧੂੜ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖੇਡਿਆ।
ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜੋ ਖੁਦ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ- ਲਿਖੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਕੋਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਮਾਥੋਨਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਡਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਪਾਸ

ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਅਧਿਆਪਕਾ, ਗਰਟਰੂਡ ਨਟਲਾਬਾਥੀ, ਬੀ.ਏ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਅਫਰੀਕੀ ਔਰਤ ਸੀ। "ਉਹ ਇੰਨੀ ਚਲਾਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਨਾ ਦੇਵੇ," ਮਾਥੋਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਸਪਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਬੀ.ਏ. ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਾਥੋਨਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। "ਓਹ, ਹਾਂ, ਬੇਸ਼ੱਕ," ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਬੀ.ਏ. ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਿਤਾਬ ਹੈ।" ਮੈਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।
ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਫਰੀਕੀ ਅਧਿਆਪਕ ਜਿਸ ਕੋਲ ਬੈਚਲਰ ਆਫ਼ ਆਰਟਸ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਸੀ, ਬੇਨ ਮਹਲਾਸੇਲਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਸਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਾਣਯੋਗ ਹੈਰਿਸ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗੋਰੇ ਫੈਕਲਟੀ ਵੀ ਮਾਣਯੋਗ ਹੈਰਿਸ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਲਾਮੀ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਲਾਸੇਲਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਟੋਪੀ ਉਤਾਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ! ਉਹ ਮਾਣਯੋਗ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਦੂਸਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਮਾਣਯੋਗ ਹੈਰਿਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਲਾਸੇਲਾ ਉਸ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੀ.ਏ. ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਗ੍ਰੇਡ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੁਰਚਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਉੱਚਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਵਧਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

* * *

ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਸਥਾਈ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਕਾਲਜ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਸਕੂਲ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਉਲੰਘਣਾ 'ਤੇ ਵੀ ਜਲਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਏ, ਤਾਂ ਸਟਾਫ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਗੋਰੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਾਲੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ।
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਦੇਖਿਆ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਹਰਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ: ਇਸਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਉਗਾਉਣ ਦਾ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ - ਪਹਿਲਾ ਗੋਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਚਿਹਰਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਢੰਗ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਖਰਾ ਸੀ।
ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੇ ਨਕਾਬ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਕੋਮਲ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਕਸਰ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ।

ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਲਈ ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਸਮਰਪਿਤ ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਹੈਰਿਸ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਡਲ ਸੀ।
ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਓਨੀ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ ਜਿੰਨੀ ਉਹ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਪਿਆਰੀ ਔਰਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅਕਸਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਦੀ ਗਰਮ ਸਕੋਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਹ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲਿਆਉਂਦੀ ਸੀ।

ਆਪਣੀ ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ, ਆਮ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੂਨੀਅਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸਾਖ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮਿਹਨਤੀ ਵਰਕਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਛੱਡਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੈਥੋਨਾ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲ ਉਸਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਭੇਜਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਘੱਟ ਸਰੋਤਾਂ ਕਾਰਨ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਮ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਹਾਣੀ ਸੀ। ਇਹ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਮੌਕੇ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ।
ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਮੇਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲਾ, ਪੱਖਪਾਤ ਰਹਿਤ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਅਤੇ ਬਾਸੂਟੋਲੈਂਡ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੇਸੋਥੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੂਝਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਸਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੂਬਾਈ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕੀਤੀ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਨਿਆਵੀਤਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਛੱਡਿਆ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ, ਦਿਲੋਂ, ਇੱਕ ਥੈਂਬੂ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਂਗ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਸੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਥੈਂਬੂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣਾਂਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਥੈਂਬੂਲੈਂਡ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਫੈਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਥੈਂਬੂ ਹੋਣਾ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ।

6

1937 ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਮਟਾਟਾ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸੌ ਪਚੱਤਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ, ਫੋਰਟ ਬਿਊਫੋਰਟ ਦੇ ਵੇਸਲੀਅਨ ਕਾਲਜ, ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ, ਫੋਰਟ ਬਿਊਫੋਰਟ ਅਖੌਤੀ ਫਰੰਟੀਅਰ ਯੁੱਧਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਚੌਕੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੋਰੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਕਬਜ਼ੇ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੋਸਾ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੇਦਖਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੋਸਾ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਮਖੰਡਾ, ਸੈਂਡੀਲੇ ਅਤੇ ਮਾਕੋਮਾ ਵਰਗੇ ਆਦਮੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਖਰੀ ਦੋ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ, ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ, ਮੁੱਖ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ: ਫੋਰਟ ਬਿਊਫੋਰਟ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਖੋਸਾ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਇੱਕ ਹਰਿਆਲੀ ਭਰੀ ਘਾਟੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਘੁੰਮਦੀ ਹੋਈ ਸੜਕ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਸਥਿਤ, ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਭੂਮੱਧ ਰੇਖਾ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਕੂਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ, ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾ ਦੋਵੇਂ। ਇਸਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਆਈਵੀ ਨਾਲ ਢੱਕੀਆਂ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਹੜੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਕਾਦਮਿਕ ਓਏਸਿਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੀ ਸੀ। ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਵਾਂਗ, ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਚਰਚ ਦਾ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਡਲ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਆਰਥਰ ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਸਨ, ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਘਮੰਡੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਜੋ ਕਿ ਡਿਊਕ ਆਫ਼ ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਡਾ. ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਡੂੰਘੀ ਬੇਸ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, "ਮੈਂ ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਡਿਊਕ, ਕੁਲੀਨ, ਰਾਜਨੇਤਾ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਦਾ ਵੰਸ਼ਜ ਹਾਂ, ਜਿਸਨੇ ਵਾਟਰਲੂ ਵਿਖੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂਰਪ ਲਈ - ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ, ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਸਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ।" ਇਸ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਡਿਊਕ ਦਾ ਇੱਕ ਵੰਸ਼ਜ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲਵੇਗਾ। ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਡਾ ਮਾਡਲ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਜੋ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਸੀ ਉਹ "ਕਾਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼" ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ - ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ - ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਚਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚਾਰ ਸਨ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਆਦਮੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਨ। ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਘੰਟੀ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਵੱਜੀ। ਅਸੀਂ ਸੁੱਕੀ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਗਰਮ ਖੰਡ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ਤੇ ਲਈ 6:40 ਵਜੇ ਡਾਇਨਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਰਾਜਾ ਜਾਰਜ VI ਦਾ ਇੱਕ ਉਦਾਸ ਚਿੱਤਰ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ

ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਰੋਟੀ 'ਤੇ ਮੱਖਣ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਅਤੇ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ। ਮੈਂ ਸੁੱਕਾ ਟੋਸਟ ਖਾਧਾ। 8 ਵਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਡੌਰਮਿਟਰੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ "ਨਿਰੀਖਣ" ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ, ਜਦੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੌਰਮਿਟਰੀਆਂ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਤਾਂ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਅਸੀਂ 12:45 ਵਜੇ ਤੱਕ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਮਕ, ਖੱਟਾ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਬੀਨਜ਼ ਦਾ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ, ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਮਾਸ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਸਰਤ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦਾ ਬ੍ਰੇਕ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ 7 ਤੋਂ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹਾਲ। 9:30 ਵਜੇ ਲਾਈਟਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ।
ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ, ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਸੂਟੋਲੈਂਡ, ਸਵਾਜ਼ੀਲੈਂਡ ਅਤੇ ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ ਦੇ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟੋਰੇਟਾਂ ਤੋਂ ਵੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੋਸਾ ਸੰਸਥਾ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀ ਸਨ। ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ, ਇੱਕੋ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੋਸਾ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਮਾਮਪੋਂਡੋ ਨਾਲ ਅਮਾਮਪੋਂਡੋ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸੇ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਸੋਥੋ-ਭਾਸ਼ੀ ਦੋਸਤ, ਜ਼ਕਾਰੀਆ ਮੋਲੇਟ ਬਣਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਦਲੇਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਖੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਸਾਡੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਅਧਿਆਪਕ, ਫਰੈਂਕ ਲੇਬੇਂਟਲੇ, ਵੀ ਸੋਥੋ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ। ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ, ਫਰੈਂਕ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫੁੱਟਬਾਲ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੇਡਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਇੱਕ ਸਟਾਰ ਕਲਾਕਾਰ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਉਮਟਾਟਾ ਦੀ ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਆਹ ਵਰਜਿਤ ਸਨ। ਪਰ ਫ੍ਰੈਂਕ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸੰਕੀਰਣਤਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਬੀਲੇਵਾਦ ਦੀ ਪਕੜ ਢਿੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਕੈਦ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਥੈਂਬੂ ਜਾਂ ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਵਜੋਂ।
ਸਾਡੇ ਡੌਰਮਿਟਰੀ ਵਿੱਚ ਚਾਲੀ ਬਿਸਤਰੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਰਸਤੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਵੀਹ। ਹਾਊਸਮਾਸਟਰ ਸੁੰਦਰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਐਸ.ਐਸ. ਮੋਕਿਟੀਮੀ ਸਨ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਚਰਚ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਮੋਕਿਟੀਮੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੋਥੋ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਸੀ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਾਥੀ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।
ਰੈਵਰੈਂਡ ਮੋਕਿਟੀਮੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ: ਉਹ ਡਾ. ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ, ਕਾਲਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਦੋ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਮੋਕਿਟੀਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾ. ਵੈਲਿੰਗਟਨ, ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਚਾਨਕ ਇਸ ਹੰਗਾਮੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ

ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਨੂੰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਮੋਕਿਟੀਮੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰੀਫੈਕਟਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ- ਵੱਖਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟਾਂ ਕੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪਸੰਦੀਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਖਿੜਕੀਆਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਤ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਤ ਭਰ ਜਾਗਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇੱਕ ਰਾਤ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਡਾਰਮਿਟਰੀ ਵਿੱਚ ਟਾਇਲਟ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਸੌ ਫੁੱਟ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਆਊਟਹਾਊਸ ਸੀ। ਬਰਸਾਤੀ ਸ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਘਾਹ ਅਤੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਊਟਹਾਊਸ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਾਂਡੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।
ਇੱਕ ਰਾਤ, ਜਦੋਂ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ - ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਦਰਾਂ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ - ਨੂੰ ਵਰਾਂਡੇ ਤੋਂ ਪਖਾਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੜ ਲਿਆ। ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਵਰਾਂਡੇ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, "Quis custodiet ipsos custodes?" (ਸਰਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੀ ਖੁਦ ਰਾਖੀ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ?) ਜੇਕਰ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਫੈਕਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਅਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ।

ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਆਖਰੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਰਾਤ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧੂਮਕੇਤੂ ਵਾਂਗ ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵੱਲ, ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਨ ਖੋਸਾ ਕਵੀ ਕਰੂਨ ਮਖਾਯੀ ਸਕੂਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਖਾਯੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਮਬੋਂਗੀ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ-ਗਾਇਕ, ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮੌਖਿਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸੀ ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਸਕੂਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਸਾਰਾ ਸਕੂਲ, ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸਮੇਤ, ਡਾਇਨਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਟੇਜ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸੀ ਜੋ ਡਾ. ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਡਾ. ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਾ. ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ।
ਅਚਾਨਕ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਜੋ ਤੇਂਦੁਏ ਦੀ ਚਮੜੀ ਵਾਲਾ ਕਰੋਸ ਅਤੇ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਰਛਾ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਇੱਕ ਪਲ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਆਏ, ਪਰ ਕਬਾਇਲੀ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ, ਇਸਨੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮਖਾਈ ਡਾਕਟਰ ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਦੇ ਕੋਲ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ।
ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਖ਼ਾਈ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉੱਠਿਆ, ਮੈਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਖ਼ਾਈ ਵਰਗਾ ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਹੀਰੋ ਲੰਬਾ, ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ। ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ, ਉਸਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਮ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੋਸਾ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਅਕਸਰ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਠੋਕਰ ਲੱਗਦੀ ਸੀ।
ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ, ਉਸਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਅਸੇਗਾਈ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰਲੇ ਪਰਦੇ ਦੇ ਤਾਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੇਜ਼ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਅਤੇ ਪਰਦਾ ਹਿੱਲ ਗਿਆ। ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਰਛੇ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਰਦੇ ਦੇ ਤਾਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ, ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ, ਸਟੇਜ ਦੇ ਪਾਰ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਿਆ। ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਤੁਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ, ਅਤੇ, ਨਵੇਂ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ, ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ - ਅਸੇਗਾਈ ਦਾ ਤਾਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣਾ - ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੇਗਾਈ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਜੋ ਅਫਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸੱਚ ਹੈ; ਇਹ ਅਫਰੀਕੀ ਦਾ ਯੋਧਾ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਦਾ ਕਲਾਕਾਰ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਤ ਦੀ ਤਾਰ," ਉਸਨੇ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਪੱਛਮੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹੁਨਰਮੰਦ ਪਰ ਠੰਡਾ, ਚਲਾਕ ਪਰ ਆਤਮਾਹੀਣ ਹੈ।"
"ਮੈਂ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ," ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, "ਉਹ ਧਾਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲੀ ਹੱਡੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਇੱਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਚੰਗੇ, ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬੇਰਹਿਮ ਟਕਰਾਅ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਕਰਨਗੀਆਂ। ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਝੂਠੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਗਏ ਹਾਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਭਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵਾਂਗੇ।" ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਡਾ. ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸਦੀ ਦਲੇਰੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਡਾ. ਵੈਲਿੰਗਟਨ ਵਰਗੇ ਆਦਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਾ ਦਾਨੀ ਮੰਨਦਾ ਸੀ।
ਫਿਰ ਮਖ਼ਾਈ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਵਰਗ ਵਿੱਚ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਸਟੇਜ ਵੱਲ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਆਪਣੀ ਅਸੇਗਾਈ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸਨੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਲੋਕਾਂ - ਫਰਾਂਸੀਸੀ, ਜਰਮਨ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ - ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ਗੰਗਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤਾਰਾਮੰਡਲ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਲੋਕ ਹੋ, ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਬਹੁਤਾਤ ਲਈ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।" ਉਸਨੇ ਏਸ਼ੀਆਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਾਰੇ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਅਫਰੀਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤਾਰਾਮੰਡਲ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਨੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਬਰਛਾ ਲਹਿਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੋਧ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਅਚਾਨਕ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
"ਹੁਣ, ਆਓ, ਹੇ ਖੋਸਾ ਦੇ ਘਰਾਣੇ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਵਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਗੋਡੇ 'ਤੇ ਸੀ। "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਤਾਰਾ, ਸਵੇਰ ਦਾ ਤਾਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਮਾਣਮੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਲੋਕ ਹੋ। ਇਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਰਾ ਹੈ - ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੇ ਸਾਲ।" ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਇਹ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ, ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਉਣਾ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਵਜੋਂ; ਮੈਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਮਖ਼ਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਿਆ। ਉਹ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ, ਵਿਆਪਕ ਥੀਮ ਤੋਂ ਖੋਸਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਕੀਰਣ ਵਿਸ਼ੇ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਇੱਕ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਾਂਝਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਥੇ ਮਹਾਨ ਮਖ਼ਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੋਸਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਗੋਰਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਅਕਸਰ ਅਧੀਨਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਮਖ਼ਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚਕਾਰ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਸਾਲ

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

7

1960 ਤੱਕ, ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਵੀਹ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ, ਐਲਿਸ ਦੀ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ, ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਦਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਲਜ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ: ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਮੱਧ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਲੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਇਹ ਆਕਸਫੋਰਡ ਅਤੇ ਕੈਂਬਰਿਜ, ਹਾਰਵਰਡ ਅਤੇ ਯੇਲ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਸਨ।
ਰੀਜੈਂਟ ਮੇਰੇ ਲਈ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਸੂਟ ਖਰੀਦ ਦਿੱਤਾ। ਡਬਲ-ਬ੍ਰੈਸਟਡ ਅਤੇ ਸਲੇਟੀ, ਸੂਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਵਾਇਆ; ਮੈਂ ਇੱਕੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਰੀਜੈਂਟ ਕੋਲ ਉਸਦੇ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਕੋਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਸਟਿਸ ਆਪਣੇ ਜੂਨੀਅਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੇਡਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਉਦਾਸੀਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ।
ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1916 ਵਿੱਚ ਸਕਾਟਿਸ਼ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਰਹੱਦੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਪੱਥਰੀਲੀ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਟਿਊਮ ਨਦੀ ਦੇ ਵਹਾਅ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰ ਖੋਸਾ ਯੋਧਾ ਸੈਂਡੀਲੇ, ਆਖਰੀ ਰਹਰਹਾਬੇ ਰਾਜਾ, ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ 1800 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਸਰਹੱਦੀ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਡੇਢ ਸੌ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਅਤੇ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੇ.ਡੀ. ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਕੇ.ਡੀ. ਕਬਾਇਲੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀਨੀਅਰ ਸੀ। ਲੰਬਾ, ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਕੇ.ਡੀ. ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਵੱਲ ਉੱਚਾ ਵੇਖਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੇ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਵੇਸਲੇ ਹਾਊਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੈਂਪਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੁਹਾਵਣਾ ਦੋ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ, ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਨੇੜਲੇ ਲਵਡੇ ਵਿਖੇ ਚਰਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ, ਫੁੱਟਬਾਲ ਖੇਡਿਆ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ), ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ

ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੇ.ਡੀ. ਨੇ ਆਪਣਾ ਭੱਤਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਰੀਜੈਂਟ ਵਾਂਗ, ਉਸਨੇ ਸਬਤਾ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਵਜੋਂ ਮੇਰੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ।

* * *

ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ, ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਅਤੇ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਾਂਗ, ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਾਲਜ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਰਚ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਦਿਅਕ ਮੌਕਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹੋਣ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਅਜਿਹੇ ਰਵੱਈਏ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਨ। ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਚਲਾਏ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮਾਹੌਲ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਕਸਰ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਸੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਨਸਲਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ।
ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹਾਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਘਰ ਅਤੇ ਇਨਕਿਊਬੇਟਰ ਦੋਵੇਂ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜ਼ੈੱਡ. ਕੇ. ਮੈਥਿਊਜ਼ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਨ। ਇੱਕ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਬੱਚਾ, ਜ਼ੈੱਡ. ਕੇ. ਬੁਕਰ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਆਤਮਕਥਾ, ਅਪ ਫਰਾਮ ਸਲੇਵਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਦੁਆਰਾ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲਿਆ।
ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡੀ. ਡੀ. ਟੀ. ਜਬਾਵੂ ਲਗਭਗ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹਨ। ਜਦੋਂ 1916 ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਟਾਫ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਬਾਵੂ ਨੂੰ ਲੰਡਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬੈਚਲਰ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਅਸੰਭਵ ਦੁਰਲੱਭ ਕਾਰਨਾਮਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਬਾਵੂ ਖੋਸਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲਾਤੀਨੀ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਖੋਸਾ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਬਾਰੇ ਉਹ ਤੱਥ ਦੱਸੇ ਜੋ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਕ ਬੁਲਾਰੇ ਵੀ ਸਨ, 1936 ਵਿੱਚ ਆਲ-ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ, ਜਿਸਨੇ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਆਮ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।
ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਤੋਂ ਉਮਟਾਟਾ ਤੱਕ ਰੇਲਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਸਨ। ਗੋਰਾ ਰੇਲਗੱਡੀ ਕੰਡਕਟਰ ਸਾਡੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਚੈੱਕ ਕਰਨ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਐਲਿਸ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਬਾਵੂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਹੋ?" ਮੈਂ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਟਿਕਟ 'ਤੇ ਮੁੱਕਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਜਬਾਵੂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਆਦਮੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ।

ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਮੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਅਤੇ ਰੋਮਨ ਡੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਮੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੂਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਸਲਾਹਯੋਗ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇ.ਡੀ. ਮੈਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਮੂਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਜਾਂ ਕਲਰਕ ਬਣਨ 'ਤੇ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਸੇਵਕ ਵਜੋਂ ਕਰੀਅਰ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲਈ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ ਇਨਾਮ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸੀ। ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ, ਮੇਰੇ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ, ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਅਦਾਲਤ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ, ਟਿਆਮਜ਼ਾਸ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਦਾ ਕੋਰਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਈਨ ਅੱਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ।
ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉੱਚ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਜੂਨੀਅਰਾਂ ਨਾਲ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੈਂਪਸ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਗਮਾਲੀਏਲ ਵਾਬਾਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਕਈ ਸਾਲ ਵੱਡਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਲਾਰਕਬਰੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੰਡਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਡਾਰਮਿਟਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਾਂਗਾ। ਵਾਬਾਜ਼ਾ ਨੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਡਾਰਮਿਟਰੀ ਦੀ ਹਾਊਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਹੁਣ ਡਾਰਮਿਟਰੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਲੱਗਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਅਭਿਆਸ ਸੀ।
ਇੱਕ ਰਾਤ, ਉਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਾਊਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਵਾਸੀ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਹਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਇੱਕ ਹਾਊਸ ਕਮੇਟੀ ਚੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਬਿੰਗ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਉੱਚ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਾਊਸ ਕਮੇਟੀ ਚੁਣ ਲਈ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਪਰ ਉੱਚ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਇੰਨੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਰੈਕਸ ਟਾਟਾਨੇ, ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ, ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਫ੍ਰੈਸ਼ਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਵਿਵਹਾਰ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੀਨੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡੇਲਾ ਵਰਗੇ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪਛੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਉਖਾੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਾਥੀ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ!" ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕੀਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਗਕਾਲੇਕਾ ਲਹਿਜ਼ਾ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਕਲਾਕ ਦਿਲੋਂ ਹੱਸ ਪਿਆ।

ਟਾਟਾਨੇ ਦੇ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਭਾਸ਼ਣ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਫਰੈਸ਼ਰਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹਾਊਸ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸੀਨੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਣਸੁਖਾਵੇਂ ਕੰਮ ਸੌਂਪੇ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸੀ।
ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਾਰਡਨ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਏ. ਜੇ. ਕੁੱਕ, ਨੂੰ ਇਸ ਝਗੜੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਹੱਕ ਸਾਡੇ ਪਾਸੇ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਝੁਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਟਾਟਾਨੇ ਨੇ ਵਾਰਡਨ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਉਹ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰੋ ਪਿਆ। ਵਾਰਡਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਟੈਂਡ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਝੁਕਿਆ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੁੰਡਿਆਂ ਵਾਂਗ, ਟਾਟਾਨੇ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਰੂਪ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵਾਰਡਨ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਮੇਟੀ ਖੁਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਵਾਰਡਨ ਨੇ ਦਖਲ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਦ੍ਰਿੜ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜਿੱਤ ਗਏ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਹੱਕ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕਾਲਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੰਨੀ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਰਗਰਮ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਦੋ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੀ: ਮੈਂ ਲੰਬਾ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਘੱਟ ਸੀ। ਮੈਂ ਫੁੱਟਬਾਲ ਅਤੇ ਕਰਾਸ-ਕੰਟਰੀ ਦੌੜ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਦੌੜ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀਮਤੀ ਸਬਕ ਸਿਖਾਏ। ਕਰਾਸ-ਕੰਟਰੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਿਖਲਾਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵੇਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕੁਦਰਤੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਦਾਤ 'ਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵੈ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੈਂ ਡਰਾਮਾ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਬਰਾਹਮ ਲਿੰਕਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸਹਿਪਾਠੀ ਲਿੰਕਨ ਮਕੇਨਟੇਨ ਦੁਆਰਾ ਰੂਪਾਂਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਕੇਨਟੇਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਟ੍ਰਾਂਸਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਸਤਿਕਾਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੱਚ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਲੰਬਾ ਇਕਲੌਤਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ। ਮਕੇਨਟੇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਲਿੰਕਨ ਦੇ ਕਾਤਲ ਜੌਨ ਵਿਲਕਸ ਬੂਥ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਮਕੇਨਟੇਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿੰਕਨ ਦਾ ਚਿੱਤਰਣ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਰਸਮੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਗੈਟਿਸਬਰਗ ਐਡਰੈੱਸ ਦੇ ਪਾਠ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਤਾੜੀਆਂ ਜਿੱਤੀਆਂ। ਮੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਨਾਟਕ ਦੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਇੰਜਣ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਵੱਡੇ ਜੋਖਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਵੱਡੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਈਸਾਈ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਬਾਈਬਲ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਪੋਂਡੋਲੈਂਡ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਹੀਰੇ ਵਰਗੀ ਸੀ; ਉਹ ਇੱਕ ਉਤਸੁਕ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਤੁਕ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਗਾਹਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਓਲੀਵਰ ਬੇਡਾ ਹਾਲ, ਐਂਗਲੀਕਨ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰਾ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਆਸਾਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮਹਾਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਕਿਸਮਤ ਵਿੱਚ ਸੀ।
ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਕਈ ਵਾਰ ਐਲਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇੱਕ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਲਈ। ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਗੋਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ, ਡਾਇਨਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੋਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਆਰਡਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਟੀਕ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ: ਬਾਲਰੂਮ ਡਾਂਸਿੰਗ। ਡਾਇਨਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿੜਕੀ ਹੋਈ ਪੁਰਾਣੀ ਫੋਨੋਗ੍ਰਾਫ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਫੌਕਸ-ਟ੍ਰੋਟਸ ਅਤੇ ਵਾਲਟਜ਼ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਘੰਟਿਆਂਬੱਧੀ ਬਿਤਾਏ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਕਟਰ ਸਿਲਵੇਸਟਰ ਸੀ, ਜੋ ਬਾਲਰੂਮ ਡਾਂਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਟਿਊਟਰ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਸਮਾਲੀ ਸਿਵੁੰਡਲਾ ਸੀ, ਜੋ ਮਾਸਟਰ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਰੂਪ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।
ਇੱਕ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਡਾਂਸ-ਹਾਲ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਨਤਸੇਲਾਮਾਂਜ਼ੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਕਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕ੍ਰੀਮ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਡਰਗ੍ਰੈਜੁਏਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਪਰ ਇੱਕ ਰਾਤ, ਕੋਮਲ ਸੈਕਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਤਾਬ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੂਟ ਪਾਏ, ਆਪਣੇ ਡੌਰਮਿਟਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਡਾਂਸ-ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹਿੰਮਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਿਆਰੀ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਫਰਸ਼ ਦੇ ਪਾਰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਨੱਚਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇੱਕ ਪਲ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਪੁੱਛਿਆ। "ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬੋਕਵੇ," ਉਸਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਲਗਭਗ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਰਸ਼ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਫਰਸ਼ ਦੇ ਪਾਰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਰੋਜ਼ਬੇਰੀ ਬੋਕਵੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਅਫਰੀਕੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਜੀਜਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਜ਼ੈੱਡ. ਕੇ. ਮੈਥਿਊਜ਼ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬੋਕਵੇ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਡਾ. ਬੋਕਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਦੀਆਂ ਉਤਸੁਕ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਫਰਸ਼ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਡੁੱਬਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼, ਜੋ ਕਿ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਨ, ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ

ਕਿਹਾ। ਉਹ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਉੱਚ ਆਤਮਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤੁਲਿਤ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਤਸੇਲਾਮਾਂਜ਼ੀ ਵਿਖੇ ਸਾਡੀ ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕਦੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ।
ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਅਜੀਬ ਸੀ। ਪੱਛਮੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਦੀ ਦੁਨਿਆਵੀਤਾ ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤੀ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਪੇਂਡੂ ਮੁੰਡੇ ਲਈ, ਇਹ ਇੱਕ ਖੁਲਾਸਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਜਾਮਾ ਪਹਿਨਿਆ ਸੀ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਲੱਗਿਆ, ਪਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਟੁੱਥਬ੍ਰਸ਼ ਅਤੇ ਟੁੱਥਪੇਸਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਘਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਆਹ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਟੁੱਥਪਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਵਾਟਰ-ਫਲੱਸ਼ ਟਾਇਲਟ ਅਤੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਾਵਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਟਾਇਲਟ ਸਾਬਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਕਿ ਨੀਲੇ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਦੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਧੋਤਾ ਸੀ।
ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਸਾਰੀ ਅਣਜਾਣਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਸਾਧਾਰਨ ਸੁੱਖਾਂ ਲਈ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਬਾਲਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਮੀਲ ਭੁੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੈਠਦੇ ਸੀ, ਮੱਕੀ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਖਾਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਲੰਬੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਭੁੱਖੇ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਘਰੇਲੂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ, ਆਪਣੀ ਐਥਲੈਟਿਕ ਹੁਨਰ, ਅਤੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਬਾਰੇ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਦੇ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਥੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਇੱਕ ਪੇਂਡੂ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਜੋ ਪੇਂਡੂ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਦੂਰ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਵਾਂਗ, ਮੈਂ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦਾ ਇੱਕ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਸਮਰਥਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਰਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਕੀਲ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਨ ਸਮਟਸ ਹੋਣਗੇ। ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਨਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਰਾਜਨੇਤਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰੇ। ਸਮਟਸ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਜਰਮਨੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਜੇ. ਬੀ. ਹਰਟਜ਼ੋਗ, ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਸਮਟਸ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਰਟਜ਼ੋਗ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਆਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਖਰੀ ਅਫਰੀਕੀ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਸਮਟਸ ਇੱਕ

ਹਮਦਰਦ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਲੱਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਵਾਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਲੀਗ ਆਫ਼ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਨਾਲੋਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਸੀ।
ਸਮਟਸ ਨੇ ਜਰਮਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਬਾਰੇ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਸੀਂ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ, ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਲਹਿਜ਼ਾ ਲਗਭਗ ਮੇਰੇ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਮਾੜਾ ਸੀ! ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਦਿਲੋਂ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ, ਯੂਰਪ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦੇ ਸਮਟਸ ਦੇ ਸੱਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਥੇ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਸਮਟਸ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਰ ਸ਼ਾਮ, ਵੇਸਲੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਵਾਰਡਨ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੇਰ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿੰਸਟਨ ਚਰਚਿਲ ਦੇ ਉਤੇਜਕ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੇ ਬੀਬੀਸੀ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਸੁਣਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਸਮਟਸ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਉਸਦੀ ਫੇਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ, ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਸਮਕਾਲੀ, ਨਿਆਥੀ ਖੋਂਗੀਸਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚਲਾਕ ਸਾਥੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨੇ ਸਮਟਸ ਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦੀ ਵਜੋਂ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ "ਕਾਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼" ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ "ਸੱਭਿਆਚਾਰੀ" ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੋਅਰ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਵਿਰੋਧ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਦੋਵੇਂ ਗੋਰੇ ਸਮੂਹ ਕਾਲੇ ਖ਼ਤਰੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋਣਗੇ। ਖੋਂਗੀਸਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੁਸਫੁਸਾਇਆ ਕਿ ਨਿਆਥੀ ਅਫਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਇੱਕ ਸੰਗਠਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਜਰਮਨੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਰਟਜ਼ੋਗ ਨੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਮਟਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਏ।

ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਪਾਲ ਮਹਾਬੇਨ ਨੂੰ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਲ ਬਲੋਮਫੋਂਟੇਨ ਤੋਂ ਸੀ ਅਤੇ ਕੈਂਪਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਜ਼ੈਚੀਅਸ ਮਹਾਬੇਨ, ਦੋ ਵਾਰ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਜਨਰਲ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਬੰਧ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਬਾਗੀ ਦੀ ਸਾਖ ਦਿੱਤੀ।
ਇੱਕ ਦਿਨ, ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਪੌਲ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਉਮਟਾਟਾ ਗਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਪੱਕੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਡਾਕਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਜੋ ਕਿ ਸੱਠਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਪੌਲ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਡਾਕ ਟਿਕਟਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੋਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਆਮ ਗੱਲ ਸੀ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਪੌਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਪੌਲ ਨੇ ਇਸਨੂੰ

ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ। "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ?" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਚਿੜਚਿੜੇਪਨ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। "ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ," ਮਹਾਬੇਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਹੋ।" ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਸੀ। "ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਬਦਮਾਸ਼ ਹੋ!" ਪੌਲ ਨੇ ਗਰਮਾ-ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਉਬਲ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ!" ਅਤੇ ਫਿਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।
ਮੈਨੂੰ ਪੌਲ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਹਿਜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਲੱਗਿਆ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਉਸਨੇ ਪੌਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਸ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਪੌਲ ਦੀ ਉਸ ਕੰਮ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਖੁਦ ਵੀ ਇਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਅਪਮਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ।
ਛੁੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਨਵਿਆਇਆ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ, ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬੀ.ਏ. ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਚਲਾਕ ਗਰਟਰੂਡ ਨਟਲਾਬਾਥੀ ਵਾਂਗ। ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਈਚਾਰਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਵਿੱਤੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਪਾਸਪੋਰਟ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਡਾ. ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਕੇਰ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਾਬਾਵੂ ਅਤੇ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ, ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਦੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਅਸੀਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ।
ਬੀ.ਏ. ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੁਨੂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਘਰ ਬਣਾਵਾਂਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਗ਼ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਫਰਨੀਚਰ ਅਤੇ ਫਿਟਿੰਗਸ ਹੋਣ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਸਕਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।
ਉਸ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੋਣ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨਗੀਆਂ ਜੋ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਾਹ ਬਦਲ ਦੇਣਗੀਆਂ। SRC ਚੋਣਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ। ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੂਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਸਥਾ ਨੇ SRC ਦੇ ਛੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਖੁਰਾਕ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਸੀ ਅਤੇ SRC ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰਬੜ ਸਟੈਂਪ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ

ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੋਟ ਪਾਈ।
ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਵੋਟਿੰਗ ਹੋਈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਚੋਣ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਪੱਚੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਲਗਭਗ ਛੇਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਆਏ ਅਤੇ ਛੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਚੁਣੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੈਂ ਸੀ।
ਉਸੇ ਦਿਨ, ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਚੁਣੇ ਗਏ ਛੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲੇ।
ਅਸੀਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਡਾ. ਕੇਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ।
ਪਰ ਡਾ. ਕੇਰ ਚਲਾਕ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਡਾਇਨਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ SRC ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਚੋਣ ਹੋਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਪੱਚੀ ਵੋਟਾਂ ਪਈਆਂ, ਉਹੀ ਛੇ SRC ਮੈਂਬਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਛੇ ਜਣੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਵੋਟਿੰਗ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪੰਜ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਅਹੁਦਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉੱਥੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੇ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਟੀਚਾ ਚੋਣ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ, ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਮਤੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਨਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ, ਮੈਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਛੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕਲੌਤਾ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਐਡਿਨਬਰਗ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਡਾ. ਕੇਰ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਸੌਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਆਪਣਾ ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਗੇ।

ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਬੇਚੈਨ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ। ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਕੇ.ਡੀ. ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਸਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਕੇ.ਡੀ. ਤੋਂ ਡਾ. ਕੇਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੇ.ਡੀ. ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ।
ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਸੀ। ਕੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕਰੀਅਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਅਮੂਰਤ ਨੈਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦਾ ਸੀ? ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਨਿਗਲਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਡਾ. ਕੇਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੁਚਿੱਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ SRC ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਡਾ. ਕੇਰ ਮੇਰੇ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈਰਾਨ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਪਲ ਸੋਚਿਆ। "ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਬੇਸ਼ੱਕ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਸੋਚਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ: ਤੁਸੀਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਾਪਸ ਆ ਸਕਦੇ ਹੋ ਬਸ਼ਰਤੇ ਤੁਸੀਂ SRC ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀ ਗਰਮੀ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ।"
ਮੈਂ, ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਓਨਾ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਡਾ. ਕੇਰ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਛੱਡਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੂਰਖਤਾਪੂਰਨ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਡਾ. ਕੇਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਉੱਤੇ ਉਸਦੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ SRC ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਪਲ ਮੈਂ ਡਾ. ਕੇਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਾਨੀ ਵਜੋਂ ਘੱਟ, ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਦਿਆਲੂ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਛੱਡਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ।

8

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਸਾਨੀ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਪਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਰੀਜੈਂਟ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਤੁਕਾ ਸਮਝਿਆ। ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੁਣੇ ਬਿਨਾਂ ਵੀ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਪਤਝੜ ਵਿੱਚ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗਾ। ਉਸਦੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਾਨੀ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਨਾ ਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਜਸਟਿਸ ਵੀ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰਹੇ, ਭਰਾਤਰੀ ਬੰਧਨ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਸਨ, ਤੁਰੰਤ ਨਵੇਂ ਹੋ ਗਏ। ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਕੂਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੈਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਝੁੰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਖੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸੰਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜੋ ਹਿੱਲਜੁਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ।
ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ। "ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ," ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦਾਸ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਵਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਵਾਂ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।"
ਇਸ ਐਲਾਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਬੇਵੱਸੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਕੁੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਨ, ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਜਸਟਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਖਲੀਪਾ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਥੈਂਬੂ ਰਈਸ ਸੀ, ਅਤੇ ਰੋਲੀਹਲਾਹਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਥਾਨਕ ਥੈਂਬੂ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਵਿਆਹ ਤੁਰੰਤ ਹੋਣੇ ਸਨ। ਲੋਬੋਲਾ, ਲਾੜੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜਾਂ ਦਾਜ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾੜੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਰੀਜੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
ਮੈਂ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਰੀਜੈਂਟ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਡਾ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਸਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਮਾਮਲਾ ਸੁਲਝ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਕੋਈ ਚਰਚਾ

ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ: ਦੁਲਹਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੁਣੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਬੋਲਾ ਨੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਅੰਤਿਮ ਸੀ।
ਮੈਂ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਨੀਵੇਂ ਕਰਕੇ, ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਰੀਜੈਂਟ ਥੈਂਬੂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ: ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸੈਟਲ ਹੋ ਜਾਈਏ। ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਇੱਕ ਅਮੂਰਤ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੁਲਹਨਾਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਮਾਸ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣਦੇ ਸੀ।
ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਸੀ ਉਹ ਮੇਰੀ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਲਹਨ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਆਕਰਸ਼ਕ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਸਟਿਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਘੱਟ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਇੱਛਤ ਸਾਥੀ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਬਣਨ ਲਈ ਇੰਨਾ ਉਤਸੁਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਮੈਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸੀ।
ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਉੱਨਤ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਖੁਦ ਰੀਜੈਂਟ ਸੀ ਜੋ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਰਵਾਇਤੀ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਵੀ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਦੁਲਹਨ ਚੁਣੇ।
ਮੈਂ ਰਾਣੀ, ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਮਾਮਲਾ ਉਸ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਲਈ ਦੁਲਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਦਰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਿਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਜੋ ਰਾਣੀ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਸਾਥੀ ਵਜੋਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਆਕਰਸ਼ਕ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਵਾਂਗੀ। ਇਹ ਅੱਧਾ ਚਾਲ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਵਿਕਲਪ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਪੱਖ ਲਿਆ, ਪਰ ਰੀਜੈਂਟ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਅਨੁਚਿਤ ਅਤੇ ਗਲਤ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਜਸਟਿਸ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ

ਸਥਾਨਕ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਫੜਾਂਗੇ।
ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਸਥਾਨਕ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਵਰਣਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਲਈ ਟਿਕਟਾਂ ਖਰੀਦਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੇਜਰ ਸਾਨੂੰ ਟਿਕਟਾਂ ਨਹੀਂ ਵੇਚੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।" ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਕਾਰ ਵੱਲ ਭੱਜੇ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅਗਲੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੱਕ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਲਗਭਗ ਪੰਜਾਹ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਰੇਲਗੱਡੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਕਵੀਨਸਟਾਊਨ ਤੱਕ ਹੀ ਗਈ। 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲਈ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੀ। ਸੋਲਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ "ਮੂਲ ਪਾਸ" ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੋਰੇ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਸਿਵਲ ਸੇਵਕ, ਜਾਂ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ, ਮੁਕੱਦਮਾ, ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਾਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਕ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਮੁਖੀ ਕੌਣ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੀ ਉਸਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪੋਲ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਟੈਕਸ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਪਾਸ ਨੇ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬਚਾ ਜਾਂ "ਹਵਾਲਾ ਪੁਸਤਕ" ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।
ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸਨ, ਪਰ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰਹਿਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ, ਉਸਨੂੰ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ, ਇੱਕ ਪਰਮਿਟ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਸਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਗੁੰਮ ਸਨ ਜਾਂ ਉਸਦੀ ਮਿਤੀ ਗਲਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਯੋਜਨਾ ਕਵੀਨਸਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਉਤਰਨ, ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਗਲਤ ਸੋਚੀ- ਸਮਝੀ ਯੋਜਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਥੋੜੀ ਕਿਸਮਤ ਲਈ ਆਏ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀਨਸਟਾਊਨ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਚੀਫ਼ ਐਮਪੋਂਡੋਮਬਿਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਜੋ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਦਾ ਭਰਾ ਸੀ, ਜੋ ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸੀ।
ਚੀਫ਼ ਮਪੋਂਡੋਮਬਿਨੀ ਨੇ ਸਾਡਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਤੋਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੀਜੈਂਟ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਸੀ। ਚੀਫ਼ ਮਪੋਂਡੋਮਬਿਨੀ ਨੇਟਿਵ ਅਫੇਅਰਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਇੱਕ

ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਸਨ ਅਤੇ ਚੀਫ਼ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਾਡੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ, ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਚੀਫ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਮੁਸਕਰਾਇਆ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸਾਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੌਂਪ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਯਾਦ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਸਨੂੰ ਉਮਟਾਟਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਬੇਚੈਨੀ ਹੋਈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਵਜਾਇਆ ਅਤੇ ਉਮਟਾਟਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ। ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਇਆ, ਰੀਜੈਂਟ ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਮਟਾਟਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਉਮਟਾਟਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸਥਿਤੀ ਸਮਝਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਸੱਜਣ ਨੇ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਓ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹਨ," ਅਤੇ ਫਿਰ ਰੀਜੈਂਟ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਰੀਜੈਂਟ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਤਾਂ ਰੀਜੈਂਟ ਫਟ ਗਿਆ। "ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰੋ!" ਉਹ ਇੰਨਾ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਚੀਕਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਿਸੀਵਰ ਰਾਹੀਂ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਸੀ। "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਇੱਥੇ ਵਾਪਸ ਲਿਆਓ!" ਮੁੱਖ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਫ਼ੋਨ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। "ਤੁਸੀਂ ਮੁੰਡੇ ਚੋਰ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਹੋ," ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। "ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਚੰਗੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।"
ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਗਿਆਨ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸੱਚ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਦਫ਼ਤਰ ਛੱਡ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਹਨੇਰਾ ਨਾ ਕਰੀਏ।
ਚੀਫ਼ ਐਮਪੋਂਡੋਮਬਿਨੀ ਵੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਕਵੀਨਸਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਸਿਡਨੀ ਨਕਸੂ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ, ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਵਕੀਲ ਲਈ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇਖੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਲਿਫਟ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਪੰਦਰਾਂ ਪੌਂਡ ਸਟਰਲਿੰਗ ਦੀ ਫੀਸ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਸੀ, ਰੇਲ ਟਿਕਟ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ। ਫੀਸ ਨੇ ਸਾਡੀ ਬੱਚਤ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪਾਸਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਸਹੀ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਅਸੀਂ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਜਲਦੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗੋਰਾ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਗਏ, ਜਸਟਿਸ ਸਿੱਧੇ ਔਰਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਇੱਕ ਦੋਸਤਾਨਾ, ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੁੱਢੀ ਔਰਤ ਬਹੁਤ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਾਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਝ ਮੀਲ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੀਟਾਂ ਬਦਲੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਾਜ਼ ਵਾਂਗ ਦੇਖਿਆ। ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਜਸਟਿਸ ਦਾ ਸੁਹਜ ਉਸ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਸਦੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ 'ਤੇ ਹੱਸਦੀ ਸੀ।

ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਦਸ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੂਰੋਂ ਚਮਕਦੇ ਹੋਏ, ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭੁਲੱਕੜ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਬਿਜਲੀ, ਮੇਰੇ ਲਈ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਨਵੀਨਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲਗਜ਼ਰੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸੁਣਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਸੂਝਵਾਨ, ਖ਼ਤਰੇ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਯਾਦ ਆਈਆਂ ਜੋ ਬਨਬਾਖੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੁੰਨਤ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਈਆਂ ਸਨ, ਇੰਨੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੋਟਰ ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ। ਇਹ ਈਗੋਲੀ ਸੀ, ਸੋਨੇ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ।
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਹੋਰ ਵੀ ਸੰਘਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਇੰਨੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਆਂ ਸਨ - ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਮਟਾਟਾ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਕਦੇ ਵੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਆਲੇ- ਦੁਆਲੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਉੱਚੀਆਂ, ਬਲਾਕ ਵਾਲੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਸਿਲੂਏਟ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਵੀ ਹਨੇਰਾ। ਮੈਂ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬਿਲਬੋਰਡਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਗਰਟਾਂ, ਕੈਂਡੀ ਅਤੇ ਬੀਅਰ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹਵੇਲੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਵੀ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਮਹਿਲ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲਾਅਨ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਹ ਉਪਨਗਰ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਬੁੱਢੀ ਔਰਤ ਦੀ ਧੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਲੰਬੇ ਡਰਾਈਵਵੇਅ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਵਿੰਗ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਬਿਤਾਉਣੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬੁੱਢੀ ਔਰਤ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਸੌਣ ਲਈ ਰੀਂਗਦੇ ਹੋਏ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੰਨੀ ਦਿਲਚਸਪ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ

ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਤ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬੇਅੰਤ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰਖੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਭਾਗ ਦੋ

ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ

9

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕ੍ਰਾਊਨ ਮਾਈਨਜ਼ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸਵੇਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਪਠਾਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸਨ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਹਨੇਰੇ ਮਹਾਂਨਗਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ 1886 ਵਿੱਚ ਵਿਟਵਾਟਰਸ੍ਰੈਂਡ 'ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਊਨ ਮਾਈਨਜ਼ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਖਾਣ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਮਟਾਟਾ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਰਗੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਦੇਖਾਂਗਾ, ਪਰ ਕ੍ਰਾਊਨ ਮਾਈਨ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਜੰਗਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਟੀਨ ਦੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਸਨ।
ਸੋਨੇ ਦੀ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਜਾਦੂਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੰਜਰ ਅਤੇ ਪੋਕਮਾਰਕ, ਸਾਰੀ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਦਰੱਖਤ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾੜ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਖਾਣ ਇੱਕ ਜੰਗ-ਗ੍ਰਸਤ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਸ਼ੋਰ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਸੀ: ਸ਼ਾਫਟ-ਲਿਫਟਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ, ਝੰਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਪਾਵਰ ਡ੍ਰਿਲਸ, ਡਾਇਨਾਮਾਈਟ ਦੀ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਗੂੰਜ, ਭੌਂਕਣ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼। ਮੈਂ ਜਿੱਧਰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਧੂੜ ਭਰੇ ਓਵਰਆਲ ਪਹਿਨੇ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਧੁੰਦਲੇ, ਸਿੰਗਲ-ਸੈਕਸ ਬੈਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਕੰਕਰੀਟ ਦੇ ਬੰਕ ਸਨ ਜੋ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਇੰਚ ਹੀ ਵੱਖ ਸਨ।
ਵਿਟਵਾਟਰਸ੍ਰੈਂਡ 'ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਮਹਿੰਗੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਤ ਘੱਟ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਡੂੰਘੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਸਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਨੂੰ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਘਰਾਣਿਆਂ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਬਣਾਇਆ - ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਜੋ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਕ੍ਰੋਏਸਸ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਮੀਰ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਉੱਦਮ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਹਾਨ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਅਜਿਹਾ ਵਿਧੀਗਤ ਸੰਗਠਨ, ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਮਰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਚੀਫ਼ ਇੰਡੂਨਾ, ਜਾਂ ਹੈੱਡਮੈਨ ਕੋਲ ਗਏ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਪਿਲੀਸੋ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਥੀ ਜਿਸਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਬੇਰਹਿਮ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਪਿਲੀਸੋ ਜਸਟਿਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਲੈਰੀਕਲ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਖਾਣ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਭੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਨੌਕਰੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਹਾਂ।
"ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ," ਪਿਲੀਸੋ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਭਰਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਸ਼ੱਕੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਪਰ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਪੋਸਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਿਲੀਸੋ ਦੇ ਖੁਰਦਰੇ ਬਾਹਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਮਦਰਦੀ ਵਾਲਾ ਪੱਖ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਨ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਲੈ ਲਿਆ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਲੈਰੀਕਲ ਅਹੁਦਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਸਿੱਧਾ ਇੰਡੂਨਾ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਪਿਲੀਸੋ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਜੋ ਉਸਨੇ ਜਸਟਿਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਉਹ ਸੀ: ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾ ਲਈ ਰੀਜੈਂਟ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਪੋਸਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਿਲੀਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੁਝ ਗਲਤ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਡੈਸਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। "ਮੈਨੂੰ ਰੀਜੈਂਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੰਚਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਗੰਭੀਰ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਕ ਸੀ: "ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਘਰ ਭੇਜੋ।"
ਫਿਰ ਪਿਲੀਸੋ ਨੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਕੱਢਿਆ, ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਮਹਿਮਾਨਨਿਵਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਚੰਗੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸੱਟਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰੇਲਗੱਡੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾਉਣ ਲਈ ਖਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਪਿਲੀਸੋ ਨੇ ਕੰਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਾਪਸ ਨਾ ਜਾਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਸਦਾ ਦਫ਼ਤਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।
ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ਅਸੀਂ ਡਾ. ਏ. ਬੀ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ, ਜੋ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ ਸਨ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਜਨਰਲ ਸਨ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਤੋਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਤ ਡਾਕਟਰ ਸਨ।

ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧ-ਸੱਚ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਦੱਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਖਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਚੈਂਬਰ ਆਫ਼ ਮਾਈਨਜ਼ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਮਿਸਟਰ ਵੈੱਲਬੇਲੋਵਡ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਮਾਈਨਿੰਗ ਹਾਊਸਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ 'ਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੰਗਠਨ ਹੈ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਵੈੱਲਬੇਲੋਵਡ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਾਥੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਵੈੱਲਬੇਲੋਵਡ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ।

ਮਿਸਟਰ ਵੈੱਲਬੇਲੋਵਡ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਦਫਤਰ ਮੇਰੇ ਕਦੇ ਦੇਖੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਫਤਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ; ਉਸਦਾ ਡੈਸਕ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਜਿੰਨਾ ਚੌੜਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਫੈਸਟਾਈਲ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਮਾਈਨ ਬੌਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਉਹੀ ਮਨਘੜਤ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ ਸਨ। ਮਿਸਟਰ ਵੈੱਲਬੇਲੋਵਡ ਮੇਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਟਵਾਟਰਸੈਂਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਆਇਆ ਸੀ। "ਖੈਰ, ਮੁੰਡਿਆਂ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਾਊਨ ਮਾਈਨਜ਼ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ, ਇੱਕ ਮਿਸਟਰ ਪਿਲੀਸੋ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਲਰਕ ਵਜੋਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇਵੇ।" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਮਿਸਟਰ ਪਿਲੀਸੋ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਪਿਲੀਸੋ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਇਸ 'ਤੇ ਝਿਜਕਦੇ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਕੁਝ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਸੀਂ ਭੋਲੇਪਣ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਮਿਸਟਰ ਪਿਲੀਸੋ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਹੱਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਸਦਾ ਬੌਸ, ਮਿਸਟਰ ਵੈੱਲਬੇਲੋਵਡ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ।
ਅਸੀਂ ਕਰਾਊਨ ਮਾਈਨ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਗੋਰਾ ਕੰਪਾਊਂਡ ਮੈਨੇਜਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਵੈਲਬੇਲੋਵਡ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਪਿਲੀਸੋ ਦਫਤਰ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘੇ, ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ। "ਤੁਸੀਂ ਮੁੰਡੇ! ਤੁਸੀਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਹੋ!" ਉਸਨੇ ਖਿਝ ਕੇ ਕਿਹਾ। "ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?"
ਜਸਟਿਸ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ। "ਸਾਨੂੰ ਮਿਸਟਰ ਵੈਲਬੇਲੋਵਡ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਉਸਦਾ ਸੁਰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਮਿਸਟਰ ਪਿਲੀਸੋ ਨੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਏ ਹੋ?" ਪਿਲੀਸੋ ਨੇ ਫਿਰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਚੁੱਪ ਸੀ।
"ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ਜੋ ਮੈਂ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ!" ਉਸਨੇ ਚੀਕਿਆ। "ਹੁਣ, ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਓ!" ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਵੈਲਬੇਲੋਵਡ ਦਾ ਪੱਤਰ ਹਿਲਾਇਆ। "ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪੱਤਰ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ!" ਪਿਲੀਸੋ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਮੈਨੇਜਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਿਲੀਸੋ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਬੁੱਤ ਵਾਂਗ ਸਥਿਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪਿਲੀਸੋ ਲਈ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਹਿਲੇ ਮੌਕੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਮਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।
ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਹੁਣ ਉਲਟ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸੂਟਕੇਸ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਪਿਲੀਸੋ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ, ਜਾਰਜ ਗੋਚ ਵਿਖੇ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਬਿਕਿਤਸ਼ਾ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਘਰ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਸੂਟਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਗੇਟ ਤੱਕ ਲਿਜਾਣ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ। ਗੇਟ 'ਤੇ ਇੱਕ ਚੌਕੀਦਾਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬੈਗ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਿਕਿਤਸ਼ਾ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸੂਟਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚੌਕੀਦਾਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤਲਾਸ਼ੀ ਇੱਕ ਰੁਟੀਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਬੈਗ ਵਿੱਚ ਸਰਸਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੇੜਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਚੌਕੀਦਾਰ ਇਸਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਿਕਿਤਸ਼ਾ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਹੰਕਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ।" ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਬਰੀਕ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੀ ਕੰਘੀ ਨਾਲ ਕੇਸ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਵੀ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਹਰ ਡੱਬਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਹਰ ਜੇਬ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਕੇਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਹੀ ਚੀਜ਼ ਮਿਲੀ ਜੋ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਕਰੇ: ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਲੋਡਡ ਰਿਵਾਲਵਰ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਉਹ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੈਂ।" ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਸੀਟੀ ਵਜਾਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਾਰਡਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਟੀਮ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘਬਰਾਹਟ ਅਤੇ ਉਲਝਣ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਗਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਕਲਪਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੁਝ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ। ਬੰਦੂਕ, ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਰਿਵਾਲਵਰ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬੋਲਿਆ: "ਸਰ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਬੰਦੂਕ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਸੂਟਕੇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਥੇ ਲਿਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ।" ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨਰਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਸੋਮਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ, ਗਾਰਲਿਕ ਮਬੇਕੇਨੀ, ਨਾਲ ਜਾਰਜ ਗੋਚ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਗਾਰਲਿਕ ਇੱਕ ਹਾਕਰ ਸੀ ਜੋ ਕੱਪੜੇ ਵੇਚਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਡੱਬਾ ਵਰਗਾ ਘਰ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਦੋਸਤਾਨਾ, ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅਸਲ ਇੱਛਾ ਵਕੀਲ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਲਈ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸੋਚੇਗਾ।
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਗਾਰਲਿਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ "ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ" ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਮਾਰਕੀਟ ਸਟਰੀਟ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਸਟੇਟ ਏਜੰਟ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਲਈ ਰੇਲਗੱਡੀ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਸੰਘਣਾ ਅਤੇ ਘੁੰਮਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਰਸਤਾ ਜਿੱਥੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਟਰਾਮਾਂ ਸਨ, ਹਰ ਗਲੀ 'ਤੇ ਫੁੱਟਪਾਥ ਵਿਕਰੇਤਾ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਅਮੀਰੀ ਬਿਲਕੁਲ ਅਗਲੇ ਕੋਨੇ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਸੀ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਇੱਕ ਸਰਹੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਸੀ। ਕਸਾਈ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਮਾਸ ਕੱਟਦੇ ਸਨ। ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਤੰਬੂ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਲਈ ਲਟਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਜੰਗ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਕਾਰਨ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਊਰਜਾ ਮਿਲੀ ਸੀ। 1939 ਵਿੱਚ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ, ਜੋ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਨੇ ਨਾਜ਼ੀ ਜਰਮਨੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਜੰਗ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਲਈ ਆਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ

ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਚੁੰਬਕ ਬਣ ਗਿਆ। 1941 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਅਤੇ 1946 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਗਈ। ਹਰ ਸਵੇਰ, ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿਊਕਲੇਅਰ, ਮਾਰਟਿਨਡੇਲ, ਜਾਰਜ ਗੋਚ, ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ, ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ, ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਨੇਟਿਵ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ "ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ" ਵਿੱਚ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਰੁੱਖ ਰਹਿਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕੁਝ ਹਜ਼ਾਰ ਮਾਚਿਸ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਰਗਾ ਅਹਾਤਾ ਸੀ।
ਗਾਰਲਿਕ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਸਟੇਟ ਏਜੰਟ ਦੇ ਵੇਟਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨਿਸਟ ਨੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬੌਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਦੀਆਂ ਚੁਸਤ ਉਂਗਲਾਂ ਕੀਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਨੱਚਣ ਲੱਗੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਟਾਈਪ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਟਾਈਪਿਸਟ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ। ਉਮਟਾਟਾ ਅਤੇ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਟਾਈਪਿਸਟ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਮਰਦ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਤੋਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੋਰੇ ਮਰਦ ਟਾਈਪਿਸਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।
ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਅੰਦਰਲੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਈ, ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜੋ ਕਿ ਵੀਹਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਅਤੇ ਦਿਆਲੂ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲਾ, ਹਲਕੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਅਤੇ ਡਬਲ-ਬ੍ਰੈਸਟਡ ਸੂਟ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਇੱਕ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਆਦਮੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਤੋਂ ਸੀ, ਪਰ ਤੇਜ਼ ਸ਼ਹਿਰੀ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਭਰੇ ਵੇਟਿੰਗ ਰੂਮ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਉਸਦੇ ਡੈਸਕ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਅਸਤ ਅਤੇ ਸਫਲ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਸੀ।
ਸਿਸੁਲੂ ਇੱਕ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਦਫ਼ਤਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਸੀ। 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਖੇਤਰ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਫ੍ਰੀਹੋਲਡ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਅਤੇ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਰਗੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਛੋਟੀਆਂ ਹੋਲਡਿੰਗਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਖੇਤਰ ਮਿਊਂਸੀਪਲ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਚਿਸ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਾਲੇ ਘਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਸਨੀਕ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।
ਸਿਸੁਲੂ ਦਾ ਨਾਮ ਇੱਕ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਨੇਤਾ ਦੋਵਾਂ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਾਕਤ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ, ਵਕੀਲ ਬਣਨ ਦੀ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ, ਅਤੇ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਕੋਰਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਡਿਗਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਝੁਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਫਿਰ, ਉਸਨੇ

ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਵਕੀਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਲਾਜ਼ਰ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਾਥੀ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਅਫਰੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਆਰਟੀਕਲ ਕਲਰਕ ਵਜੋਂ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਉੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਸਿਸੁਲੂ ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਸੀ। ਦਫ਼ਤਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਕਦੇ ਵੀ VI ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਬਕ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੀ.ਏ. ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਬਣਨ ਲਈ ਬੀ.ਏ. ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਨੇਤਾ ਕਦੇ ਵੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਬੀ.ਏ. ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੋਰਸ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਮੇਰੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾ ਤਾਂ ਓਨੀ ਪ੍ਰਵਾਹੀ ਵਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਓਨੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੀ ਜਿੰਨੀ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਐਂਗਲੀਕਨ ਚਰਚ ਦੇ ਰੈਵਰੈਂਡ ਜੇ. ਮਾਬੂਥੋ ਨਾਲ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਐਵੇਨਿਊ 'ਤੇ ਉਸਦੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਮਾਬੂਥੋ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਥੈਂਬੂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਉਦਾਰ, ਰੱਬ ਤੋਂ ਡਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗੋਗੋ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਨਿੱਘੀ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਸੋਈਆ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਦਾਰ ਸੀ। ਇੱਕ ਥੈਂਬੂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਮਾਬੂਥੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। "ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ।
ਪਰ ਮੈਂ ਕਰਾਊਨ ਮਾਈਨਜ਼ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਰੈਵਰੈਂਡ ਮਾਬੂਥੋ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਛੱਡਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਭੁੱਲ ਦੇ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲੇ। ਮਾਬੂਥੋਸ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਾਹ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਮਹਿਮਾਨ ਆਇਆ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੋਸਤ ਮਿਸਟਰ ਫੈਸਟਾਈਲ ਸੀ, ਚੈਂਬਰ ਆਫ਼ ਮਾਈਨਜ਼ ਦਾ ਇੰਡੂਨਾ ਜੋ ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਿਸਟਰ ਵੈਲਬੇਲੋਵਡ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਮਿਸਟਰ ਫੈਸਟਾਈਲ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਡੀ ਪਿਛਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰੈਵਰੈਂਡ ਮਾਬੂਥੋ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੱਤ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੱਚਾਈ ਨਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇੰਨਾ ਆਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਰੈਵਰੈਂਡ ਮਾਬੂਥੋ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ

ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਫੈਸਟਾਈਲ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਧੋਖਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਠਹਿਰਾਅ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਝੂਠਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਝੂਠ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਪੈਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਮਾਬੂਥੋ ਨੂੰ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਤਰਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ, ਜ਼ੋਮਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ।
ਸ਼੍ਰੀ ਖੋਮਾ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਘਰ - 46, ਸੱਤਵਾਂ ਐਵੇਨਿਊ - ਛੋਟਾ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਛੇ ਬੱਚੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਰਾਂਡਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਾਗ ਸੀ। ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਖੋਮਾ, ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਦੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਵਾਂਗ, ਬੋਰਡਿੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਟੀਨ ਦੀ ਛੱਤ ਵਾਲਾ ਕਮਰਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਝੌਂਪੜੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਫਰਸ਼, ਕੋਈ ਗਰਮੀ, ਕੋਈ ਬਿਜਲੀ, ਕੋਈ ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ।
ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਵਾਲਟਰ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ, ਲਾਜ਼ਰ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਮੈਨੂੰ ਕਲਰਕ ਵਜੋਂ ਲੈਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੀ.ਏ. ਡਿਗਰੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵਿਟਕਿਨ, ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਅਤੇ ਈਡੇਲਮੈਨ ਦੀ ਫਰਮ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਫਰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸਿੰਗ ਵਕੀਲ ਕੋਲ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੇਵਾ ਲੇਖ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਬੀ.ਏ. ਡਿਗਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਮੈਂ ਰਾਤ ਨੂੰ UNISA ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਈ ਸੰਖੇਪ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰਤ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ।
ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਟਕਿਨ, ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਅਤੇ ਈਡਲਮੈਨ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਵਾਲਟਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਰਗੇਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਫਰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਨ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਏਜੰਟ ਨਾਲ ਵੰਡ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਲਾਅ ਫਰਮ ਪੈਸੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਏਜੰਟ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਬਚਦਾ ਸੀ। ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੇਜ਼ ਤੋਂ ਟੁਕੜੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਫਿਰ ਵੀ, ਲਾਅ ਫਰਮ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਦਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਯਹੂਦੀ ਫਰਮ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸਲ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਲਾਜ਼ਰ ਸਿਡੇਲਸਕੀ, ਫਰਮ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਅਫਰੀਕੀ ਨੂੰ ਇੱਕ

ਲੇਖ ਕਲਰਕ ਵਜੋਂ ਲਵੇਗਾ - ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਅਣਸੁਣਿਆ ਸੀ - ਉਸ ਉਦਾਰਵਾਦ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸੀ।
ਮਿਸਟਰ ਸਿਡੇਲਸਕੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦਿਆਲਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਵਿਟਵਾਟਰਸ੍ਰੈਂਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਤੀਹ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਹ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਪਤਲਾ, ਦਰਬਾਰੀ ਆਦਮੀ, ਪੈਨਸਿਲ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲਾ, ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸੱਚੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ - ਮੇਰੇ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਜਨ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰੇਗੀ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇੱਕ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਸਫਲ ਵਕੀਲ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਰਸਤਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਪਾਲਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਫਰਮ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਗੌਰ ਰਾਡੇਬੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦਫ਼ਤਰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਸੀਨੀਅਰ, ਗੌਰ ਇੱਕ ਕਲਰਕ, ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਅਤੇ ਸੰਦੇਸ਼ਵਾਹਕ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਛੋਟਾ, ਮੋਟਾ, ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਸੋਥੋ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲੂ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧਤਾ, ਹਾਸੇ-ਮਜ਼ਾਕ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਾਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦਲੀਲਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਹਸਤੀ ਸੀ। ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਹਿਲੀ ਸਵੇਰ, ਇੱਕ ਸੁਹਾਵਣੀ ਜਵਾਨ ਗੋਰੀ ਸੈਕਟਰੀ, ਮਿਸ ਲੀਬਰਮੈਨ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਥੇ ਲਾਅ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੰਗੀਨ ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ, ਚਾਹ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਫਰੰਟ ਪਾਰਲਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟ੍ਰੇ ਤੇ ਚਾਹ ਅਤੇ ਕਈ ਕੱਪ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। "ਤੁਹਾਡੇ ਆਉਣ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਤੇ ਗੌਰ ਲਈ ਦੋ ਨਵੇਂ ਕੱਪ ਖਰੀਦੇ ਹਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਅਤੇ ਗੌਰ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਖੁਦ ਲਓਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਚਾਹ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰਾਂਗੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਨਵੇਂ ਕੱਪਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।" ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਗੌਰ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ "ਦੋ ਨਵੇਂ ਕੱਪ" ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਇੰਨੀ ਸਾਵਧਾਨ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਰੰਗੀਨ ਬਾਰ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਨ ਜਿਸਦਾ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੈਕਟਰੀ ਦੋ ਅਫਰੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਚਾਹ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਕੱਪ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਪੀਣਾ ਹੈ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੌਰ ਨੂੰ ਮਿਸ ਲੀਬਰਮੈਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਬਦਲ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। "ਨੈਲਸਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਚਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਬਸ ਉਵੇਂ ਹੀ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।" ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ, ਮਿਸ ਲੀਬਰਮੈਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚਾਹ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਸਕੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਫਰਮ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਗੌਰ ਚਾਹ ਦੀ ਟ੍ਰੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਦੋ ਨਵੇਂ ਕੱਪਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚੁਣਿਆ,

ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੰਡ, ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚਾਹ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਿੱਸੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਕੱਪ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਿਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉੱਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਵੈ- ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਕੱਤਰਾਂ ਨੇ ਗੌਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੌਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਹਿਣ ਲਈ, "ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਹੈ, ਨੈਲਸਨ।"
ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ, ਮੈਂ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਨਾ ਤਾਂ ਸਕੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਸ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਜਾਪਦਾ ਸੀ: ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਚਾਹ ਪੀਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਤੇਈ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਵਜੋਂ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੋਰੀ ਫਰਮ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਸਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਾਜਬ ਸਮਝਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਚਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਛੋਟੀ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਪੀਂਦਾ ਸੀ।
ਸੈਕਟਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੰਨੇ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਿਖਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਕਲਾਇੰਟ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ, ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਤੋਂ ਡਿਕਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਸ ਵਿੱਚੋਂ ਛੇ ਪੈਸੇ ਕੱਢੇ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਕੈਮਿਸਟ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ੈਂਪੂ ਲਿਆਓ।" ਮੈਂ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਸ਼ੈਂਪੂ ਲਿਆਇਆ।
ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਕਾਫ਼ੀ ਮੁੱਢਲਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਮੈਸੇਂਜਰ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਲੱਭਦਾ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਫਾਈਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਫਰਮ ਦੇ ਕੁਝ ਅਫਰੀਕੀ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੰਮ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਛੋਟਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਧੀਰਜਵਾਨ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਅਧਿਆਪਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਬਲਕਿ ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਤੰਗ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਾਧਨ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸੇ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਸੀਬਤ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਡਰਾਉਣੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹੰਗਾਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੌਰ ਰਾਡੇਬੇ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਗੌਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ "ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ" ਸੀ, ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ

ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਜਾਂ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਨੇਟਿਵ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਚਾਰ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੰਸਥਾ ਜੋ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਬੋਰਡ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਗੌਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ANC ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸੀ।
ਗੌਰ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਲੂਕ ਲਈ ਝਿੜਕਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। "ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਈ," ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, "ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਟੁਕੜੇ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ ਪੈਸੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ।" ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਗੌਰ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਮਾਲਕ ਵਾਂਗ ਬੈਠੇ ਹੋ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੁਖੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਭੱਜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਉਲਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦੇਵਾਂਗੇ।" ਫਿਰ ਗੌਰ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਉਦਾਸੀ ਨਾਲ ਹਿਲਾਇਆ।
ਗੌਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਬੀ.ਏ. ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬੇਅੰਤ ਬਿਹਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜੋ ਚਮਕਦਾਰ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਧੇਰੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਦਲੇਰ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਵੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਡਿਗਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਗੌਰ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਡਿਗਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਮੈਂ ਵਿਟਕਿਨ, ਸਿਡਲਸਕੀ ਅਤੇ ਈਡਲਮੈਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਆਰਟੀਕਲ ਕਲਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਨੈਟ ਬ੍ਰੇਗਮੈਨ ਸੀ, ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਨੈਟ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ, ਸੁਹਾਵਣਾ ਅਤੇ ਸੋਚਵਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗ-ਅੰਨ੍ਹਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਗੋਰਾ ਦੋਸਤ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹ ਇੱਕ ਨਿਪੁੰਨ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਨ ਸਮਟਸ, ਫਰੈਂਕਲਿਨ ਰੂਜ਼ਵੈਲਟ ਅਤੇ ਵਿੰਸਟਨ ਚਰਚਿਲ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਨਕਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਦਫਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਇੱਕ ਦਿਨ, ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵੇਲੇ, ਅਸੀਂ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸੀ ਅਤੇ ਨੈਟ ਨੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਕੇਟ ਕੱਢਿਆ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਸੈਂਡਵਿਚ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਸੈਂਡਵਿਚ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈ।" ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਮੰਨਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। "ਹੁਣ, ਖਿੱਚੋ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਲਗਭਗ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। "ਹੁਣ,

ਖਾਓ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਚਬਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੈਟ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਜੋ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ: ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ।" ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸਦੇ ਲਈ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਨੈਟ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸੁਣਿਆ, ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ, ਪਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਾਫ਼ੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫ਼ਰਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸੈਂਡਵਿਚ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਨੈਟ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਇਕੱਠੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲੈਕਚਰ ਅਤੇ ਸੀਪੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੌਧਿਕ ਉਤਸੁਕਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਸਲੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸਲੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਲੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ, ਇਹ ਹੈਵਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੈਵਜ਼ ਉੱਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪ ਸੀ, ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਜਰਮਨੀ ਜਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾਂ ਰੂਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ।
ਨੈਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਗੋਰੇ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਸੀ। ਇਕੱਠਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਹਿਮਾਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਿੰਤਤ ਸੀ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਹੀ ਪਹਿਰਾਵਾ ਸੀ। ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਟਾਈ ਅਤੇ ਜੈਕੇਟ ਪਹਿਨਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੀ ਅਲਮਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਸੀ, ਮੈਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਇੱਕ ਟਾਈ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ।
ਮੈਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਸਮੂਹ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਰੰਗਾਂ ਵੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਪਹਿਲੀਆਂ ਮਿਸ਼ਰਤ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਭਾਗੀਦਾਰ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ, ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਉੱਚ-ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼-ਗਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੂਝਵਾਨ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਵਿਕਸਤ ਜਾਪਦੇ ਸਨ।
ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ, ਮੇਰੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਮਾਈਕਲ ਹਰਮੇਲ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਰੋਡਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮਾਸਟਰ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਡਿਗਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਚਿਆ, "ਇਸ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਐਮ.ਏ. ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਟਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਹੋਈ!" ਮੈਂ ਇਸ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮਾਈਕਲ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੋਸਤ ਬਣ ਗਏ,

ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੂਰਖਤਾਪੂਰਨ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲੇਖਕ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਨਾ ਵਚਨਬੱਧ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

10

ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੋਮਾਂਚਕ ਅਤੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਮਾਹੌਲ ਜੀਵੰਤ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਜੋਸ਼ ਸਾਹਸੀ ਸੀ, ਇਸਦੇ ਲੋਕ ਸਾਧਨ-ਸੰਪੰਨ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸਨ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਝੁੱਗੀ-ਝੌਂਪੜੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦਾ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਸਬੂਤ ਸੀ। ਸੜਕਾਂ ਕੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਗੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਭੁੱਖੇ, ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਅੱਧ-ਨੰਗੇ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ। ਟੀਨ ਬ੍ਰੇਜ਼ੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕੋਲੇ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ ਹਵਾ ਸੰਘਣੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੂਟੀ ਕਈ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਕੀੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਬਦਬੂਦਾਰ, ਰੁਕੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੂਲ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਣਹੋਂਦ ਲਈ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਨੂੰ "ਡਾਰਕ ਸਿਟੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਤੁਰਨਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਲਾਈਟਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਚੀਕਾਂ, ਹਾਸੇ ਅਤੇ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਚੁੱਪ। ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਸਵਾਗਤਯੋਗ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲੈਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।
ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੀ ਸੀ; ਹਰ ਵਰਗ ਫੁੱਟ 'ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਢਿੱਲੇ ਘਰ ਜਾਂ ਇੱਕ ਟੀਨ-ਛੱਤ ਵਾਲੀ ਝੌਂਪੜੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਕਸਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਰੀਬ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੇ ਤੱਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਸਤੀ ਸੀ; ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਚਾਕੂ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੈਂਗਸਟਰ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਟਸਿਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਫਲਿੱਕ-ਚਾਕੂ ਜਾਂ ਸਵਿੱਚਬਲੇਡ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਮਰੀਕੀ ਫਿਲਮੀ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫੇਡੋਰਾ ਅਤੇ ਡਬਲ-ਬ੍ਰੈਸਟਡ ਸੂਟ ਅਤੇ ਚੌੜੇ, ਰੰਗੀਨ ਟਾਈ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ, ਸ਼ਰਾਬ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਪੋਲ ਟੈਕਸ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਲਗਭਗ ਹਰ ਕੋਨੇ 'ਤੇ ਸ਼ੀਬੀਨ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੈਲੂਨ ਸਨ ਜੋ ਝੁੱਗੀਆਂ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਬੀਅਰ ਪਰੋਸੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।
ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਰਕ ਭਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵੀ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਰਗ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਮੁਫ਼ਤ ਜਾਇਦਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਚਲਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤੀ ਧਰਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਅਫਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਖਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕ ਸਨ, ਜੋ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕਮੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਦੀ ਆਬਾਦੀ, ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਮੂਹਾਂ ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਜੀਵਨ ਕਬਾਇਲੀ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਭੇਦਭਾਵ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵੱਲ ਰੁਝਾਨ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਖੋਸਾ, ਜਾਂ ਸੋਥੋ, ਜਾਂ ਜ਼ੁਲੂ, ਜਾਂ ਸ਼ੰਗਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰੀਅਨ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਏਕਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੋਰੇ

ਕਰਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਗੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗਰੀਬ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕਰਨਗੇ। ਜੇਕਰ ਦੌਲਤ ਇੱਕ ਚੁੰਬਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਗਰੀਬੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਗਰੀਬੀ ਅਕਸਰ ਦੂਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚੀ ਉਦਾਰਤਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਫਿਲਿਸ ਮਾਸੇਕੋ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਗਲੀ ਦੇ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਧਾਗੇਦਾਰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਲੰਘ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਾ ਲਵੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ, "ਨੈਲਸਨ... ਨੈਲਸਨ!" ਮੈਂ ਰੁਕਿਆ ਅਤੇ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਇਹ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਪਲ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ, ਪਰ ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਖਰਾਬ ਦਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਨੈਲਸਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਤਾ ਹੈ, 234 ਓਰਲੈਂਡੋ ਈਸਟ। ਆਓ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੋ।" ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਸਹੀ ਖਾਣੇ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਗਰੀਬੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖੁਆਇਆ, ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।
ਮੇਰਾ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ, ਮਿਸਟਰ ਖੋਮਾ, ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੀ। ਹਰ ਐਤਵਾਰ, ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਮੈਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸੂਰ ਦੇ ਮਾਸ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਹ ਭਾਫ਼ ਵਾਲੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਅਕਸਰ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਮੇਰਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਗਰਮ ਭੋਜਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਖੋਮਾਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕਦਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਹਫ਼ਤੇ ਲਈ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਰੋਟੀ 'ਤੇ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਫਰਮ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੁਝ ਭੋਜਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ।
ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾਈਵਾਦ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨੇ ਕੁਝ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਘਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਭੁੱਖਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਬਚਾਏ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਤਾਜ਼ੇ ਮੀਟ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਮੈਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੋਈ ਸਹੀ ਕਸਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇੱਕ ਡੇਲੀਕੇਟਸਨ ਵਿੱਚ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਜੋ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜਾਣ ਤੱਕ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ, ਮੈਂ ਮਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਸੁਆਦੀ ਟੁਕੜਾ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਊਂਟਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਕੱਟਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਲਪੇਟਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਹੇਠ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਘਰ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਧੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਚਲਾਕ ਕੁੜੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਓਗੇ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋਗੇ?" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਇੰਨਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਹੱਸਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਝ ਚਿੜਚਿੜੇਪਨ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਗਲਤ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਮਾਸ ਪਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮੋਕ ਕੀਤੇ ਹੈਮ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਣ ਲਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ

ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਮੋਕ ਕੀਤਾ ਹੈਮ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਗਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬੁੜਬੁੜ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਭੱਜ ਗਈ। ਮਾਸ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦੀ ਸੀ।
ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਜੀਵੰਤ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਐਲਨ ਨਕਾਬਿੰਡੇ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਗਾਈ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਐਲਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਸਾਡਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਖਿੜਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਐਲਨ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਘੱਟ ਖਾਲੀ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ। ਡੇਟਿੰਗ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਥਾਵਾਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸੀ ਉਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਸੂਰਜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਐਲਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਘੁੰਮਦੇ ਸੀ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ, ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਿਕਨਿਕ ਮਨਾ ਸਕਦੇ ਸੀ।
ਐਲਨ ਇੱਕ ਸਵਾਜ਼ੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਕਬਾਇਲੀਵਾਦ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਕਰੀਬੀ ਸਹੇਲੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਬਾਇਲੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਬੂਥੋ ਨੂੰ ਐਲਨ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਸਵਾਜ਼ੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਾਬੂਥੋਸ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਬੂਥੋ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਇਹ ਐਲਨ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਬੂਥੋ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਬੂਥੋ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਓ, ਨੈਲਸਨ, ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭ ਰਹੀ ਸੀ।" ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਬੂਥੋ ਨੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਉਹ ਕੁੜੀ ਸ਼ੰਗਾਨ ਹੈ?" ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ੰਗਾਨ ਇੱਕ ਮਾਣਮੱਤਾ ਅਤੇ ਨੇਕ ਕਬੀਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ, ਸ਼ੰਗਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸ਼ਬਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ 'ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸ਼ੰਗਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਸਵਾਜ਼ੀ ਹੈ।" ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਬੂਥੋ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਖੋਸਾ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ। ਮੈਂ ਐਲਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਨੇਕ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਔਰਤ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੰਮਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜੋ ਖੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਵਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੁਆਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਐਲਨ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਸਾਥੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਮਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਨਿਭਾਈ, ਮੇਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਲਨ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ।
ਜ਼ੋਮਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਧੀਆਂ ਸਨ, ਹਰ ਇੱਕ ਪਿਆਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦੀਦੀ ਸੀ। ਦੀਦੀ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ

ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਉਪਨਗਰ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਨੌਕਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘਰ ਆਈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ ਦੇਖਿਆ। ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਦੀਦੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਜੋ ਦੇਖਿਆ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪੈਚ-ਅੱਪ ਸੂਟ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਮੀਜ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਟ੍ਰੈਂਪ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੀ ਕੋਈ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
ਹਰ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੀਦੀ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਘਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਬੁਆਏਫ੍ਰੈਂਡ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ, ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਇੱਕ ਕਾਰ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮਹਿੰਗੇ, ਦੋਹਰੀ ਛਾਤੀ ਵਾਲੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸੂਟ ਅਤੇ ਚੌੜੀਆਂ ਕੰਢੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਪਹਿਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦਿੱਖ ਵੱਲ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਗੈਂਗਸਟਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰਕੋਟ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉੱਤਮ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ। ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਦੀਦੀ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਤਰਸਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਅਣਚਾਹੇ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਡੌਨ ਜੁਆਨ ਸੀ। ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਝਿਜਕਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਖੇਡਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਜਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਦੂਜੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਖੇਡਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ, ਦੀਦੀ ਦੀ ਮਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਭੋਜਨ ਦੀ ਇੱਕ ਪਲੇਟ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਦੀਦੀ ਪਲੇਟ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਸ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਪੁੱਛਦੀ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੀ ਸੀ। "ਹੁਣ, ਤੁਸੀਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਮਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ?" ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ, ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਚਲੇ ਗਏ?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਹ ਬੋਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਆਹ, ਠੀਕ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ। "ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੋ," ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, "ਅਤੇ ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੁੱਢੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਹਨ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਪੇਸ਼ਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"
ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਨੂੰ ਕਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂ। ਉਸਨੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਉੱਚੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਪੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਹਾਂ ਕਹੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਡਰਪੋਕ ਅਤੇ ਝਿਜਕਦਾ ਸੀ। ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਉਲਟ,

ਸਾਵਧਾਨੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਇੰਨਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਸੋਚ ਸਕਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੰਨਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਹਿ ਸਕਾਂ।
ਮੈਂ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸਾਲ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਦੀਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁਆਏਫ੍ਰੈਂਡ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਦੋਸਤੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼ੀ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਦੀਦੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ। ਔਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਬੁਆਏਫ੍ਰੈਂਡ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਉਹ ਉਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਦੀਦੀ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਹੁਣ ਉਹ ਬਦਸੂਰਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫਿੱਕਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁਖੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁਆਏਫ੍ਰੈਂਡ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਆਪਣੀਆਂ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਕਮੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚੰਗਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹੌਲੀ- ਹੌਲੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਬਣਾਏ ਜੋ ਥੈਂਬੂ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਨਿਮਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

1941 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ WNLA ਕੰਪਾਊਂਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਟਵਾਟਰਸੈਂਡ ਨੇਟਿਵ ਲੇਬਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰੀਫ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਣ-ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਭਰਤੀ ਏਜੰਸੀ ਹੈ।
ਰੀਜੈਂਟ ਬਹੁਤ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਮੈਂ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ, ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਵਿਆਹ ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਨਿਮਰ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਸਤਾ ਲਵੇਗਾ ਜਿਸਦੀ ਉਸਨੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਸਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਰੀਜੈਂਟ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਦੋਹਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਲਈ ਅਤੇ ਥੈਂਬੂ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਬੰਧਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਰਵੱਈਆ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭੱਜਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਜੱਫੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਸਟਿਸ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਦੇ ਇੱਕ ਮੁਖੀ, ਬੈਂਗਿੰਦਾਵੋ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਮੂਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੁਣਵਾਈ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਇੱਕ ਬਾਲਗ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬੈਂਗਿੰਦਾਵੋ ਬੋਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਮੇਰੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਖੇਡਿਆ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਦੀਬਾ, ਮੇਰਾ ਕਬੀਲਾ ਨਾਮ, ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ, ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਥੈਂਬੂ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। "ਮਦੀਬਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਤੇਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਵਾਂਗ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਸਦੇ ਸੱਚੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰਾ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਲਈ ਦੱਸੇ ਗਏ ਰਸਤੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।"
ਬਾਂਗਿੰਦਾਵੋ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ। ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸਲਾਹ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

1942 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਪੈਸੇ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਲਈ, ਮੈਂ ਖੋਮਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ WNLA ਅਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਸ਼੍ਰੀ ਫੈਸਟਾਈਲ, ਚੈਂਬਰ ਆਫ਼ ਮਾਈਨਜ਼ ਦੇ ਇੰਡੂਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਈਨਿੰਗ ਅਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।
WNLA ਕੰਪਲੈਕਸ ਆਧੁਨਿਕ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਜਾਤੀ, ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਸੋਥੋ, ਤਸਵਾਨ, ਵੈਂਡਾ, ਜ਼ੁਲੂ, ਪੇਡਿਸ, ਸ਼ੰਗਾਨ, ਨਾਮੀਬੀਅਨ, ਮੋਜ਼ਾਮਬੀਕਨ, ਸਵਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਖੋਸਾ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ

ਭਾਸ਼ਾ ਫ੍ਰੈਂਕਾ ਫੈਨਾਗਾਲੋ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਸੀ। ਉੱਥੇ, ਮੈਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਨਸਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਭੜਕਾਹਟ ਦੇਖੇ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੰਭਵ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੱਛੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਤਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਰੀਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣਾ ਜਾਂ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿੱਚ ਫਾਈਲਾਂ ਰੱਖਣਾ ਸੀ।
ਕਿਉਂਕਿ WNLA ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਕਬਾਇਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਬਾਸੂਟੋਲੈਂਡ, ਜਾਂ ਜੋ ਹੁਣ ਲੇਸੋਥੋ ਹੈ, ਦੀ ਰਾਣੀ ਰੀਜੈਂਟ, ਮੈਂਤਸੇਬੋ ਮੋਸ਼ਵੇਸ਼ਵੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਮੁਖੀ ਵੀ ਸਨ, ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਸਬਾਤਾ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਜੋਂਗਿਲਿਜ਼ਵੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋਂਗਿਲਿਜ਼ਵੇ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਲਈ ਮੈਂ ਥੈਂਬੁਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਰੰਗੀਨ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਸਨ।
ਰਾਣੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਸੇਸੋਥੋ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਸੇਸੋਥੋ ਸੋਥੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤਸਵਾਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਅਤੇ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਨੇਤਾ ਬਣੋਗੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ?" ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਵਾਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ; ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਕੀਰਣਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਸਲੀ ਵੰਡਾਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕੋਈ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ; ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਲੋਕ ਸੀ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਾਲੇ।

ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ 1942 ਦੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ, ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਖੁੰਝਣ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ

ਦੋਸ਼ ਦੇ ਛੁਰੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਤਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਰੀਜੈਂਟ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸੀ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਰੀਜੈਂਟ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੇਰੇ ਤਿਆਗ ਨੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।
ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਨੇ ਇੱਕ ਗਿਆਨਵਾਨ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਨੇ ਉਸ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਾਰੇ ਮਹਾਨ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ: ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁੱਟ ਰੱਖਿਆ। ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰੂੜੀਵਾਦੀ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕ, ਚਿੱਟੇ-ਕਾਲਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨੀਲੇ-ਕਾਲਰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਸਾਰੇ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਰਹੇ, ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਦਾ ਸੀ। ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਖੋਜ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਵਰਗਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਕਸਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਰੀਅਰ, ਜਾਂ ਮੂਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਹੋਣ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਥੈਂਬੁਲੈਂਡ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਖੋਸਾ ਹੁਣ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜ਼ੁਲੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰੀਫ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਗੌਰ ਰਾਦੇਬੇ ਵਰਗੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸੰਪਰਕ, ਲਾਅ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਵੱਲ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸਨੇ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭੋਲੇ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣ ਸਾਥੀ ਵਜੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਿੱਸਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇੱਕ ਭਰਮ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਟਕਰਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਥੈਂਬੂ ਹਾਂ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਰਾਜਗੱਦੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਾਂ। ਕੀ ਮੇਰੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਫ਼ਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ? ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ? ਖੁਦ ਰੀਜੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਮੇਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ? ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਚੁਣ ਸਕੇ। ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਖੁਦ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ?
ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਵੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੀਜੈਂਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਣਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ

ਪਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਿਆ। ਮੇਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ: "ਨਦੀਵੇਲੀਮਿਲੈਂਬੋ ਐਨਾਮਾਗਾਮਾ" (ਮੈਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਦੀਆਂ ਪਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ)। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਕੱਲੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਆਇਆ। ਮੈਂ 1934 ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਦੀਆਂ ਪਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ: ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਮਬਾਸ਼ੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਟ ਕੇਈ; ਅਤੇ ਔਰੇਂਜ ਅਤੇ ਵਾਲ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਪਾਰ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ।

1942 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੀ.ਏ. ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਹ ਰੈਂਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੀ.ਏ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਡਿਗਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਵੀਤ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਸਾਨ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ।
ਫਰਮ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਗੌਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਗੌਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਕੌਮ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। "ਸਿੱਖਿਆ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਹੈ," ਗੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪਰ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਧਿਆਪਕ ਘੱਟ ਹਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵੀ ਘੱਟ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।"
ਗੌਰ ਥਿਊਰੀ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਇੰਜਣ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਸੀ; ਇਸਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਦੇ ANC ਦੇ ਲੰਬੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ANC ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੰਗਠਨ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1912 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਨਸਲਵਾਦ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ, ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਤੋਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਪੂਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਟੀਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।
ਗੌਰ ਦੀ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਬ੍ਰੇਕ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਅਕਸਰ ਅਚਾਨਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੰਦਾ ਸੀ; ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਧਾਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ। ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਆਧੁਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦੋ ਕੋਰਸ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਗੌਰ ਖਾਸ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗੌਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਗੌਰ ਕਈ ਵਾਰ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਇੱਕ ਬੁਲਾਰੇ ਦੇ ਰੂਪ

ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਗੌਰ ਦੇ ਨਾਲ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਕ ਵਜੋਂ ਗਿਆ, ਭਾਗੀਦਾਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਰਚਾ ਅਧੀਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਮਲ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਬੇਤਰਤੀਬ ਅਤੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਸਨ, ਪਰ ਏਐਨਸੀ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਸੰਸਦ, ਪਾਸ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਕਿਰਾਏ, ਬੱਸ ਕਿਰਾਏ - ਸੂਰਜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਨਾਲ ਜੀਵੰਤ ਸਨ ਜੋ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਅਗਸਤ 1943 ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਗੌਰ ਅਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਬੱਸ ਬਾਈਕਾਟ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਰਾਏ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪੈਨਸ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ ਪੰਜ ਪੈਨਸ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਗੌਰ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ। ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਕਰਨਾ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ: ਨੌਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਬੱਸਾਂ ਖਾਲੀ ਚੱਲੀਆਂ, ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਕਿਰਾਇਆ ਚਾਰ ਪੈਨਸ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਗੌਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਹੰਸ ਮੂਲਰ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਅਸਟੇਟ ਏਜੰਟ ਸੀ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਨਾਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸੀ ਜੋ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਮੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਿਜ਼ਮ ਰਾਹੀਂ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੂਲਰ ਨੇ ਖਿੜਕੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। "ਬਾਹਰ ਦੇਖੋ, ਨੈਲਸਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਭੱਜਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋ? ਉਹ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਉਹ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਇੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗਾ: ਉਹ ਸਾਰੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ, ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਬਰਾਬਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਪੈਸਾ, ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਾਫ਼ੀ ਨਕਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।" ਵਿਲੀਅਮ ਸਮਿਥ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜੋ ਅਕਸਰ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਮਿਥ ਆਈਸੀਯੂ (ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਐਂਡ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ) ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੁਭਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਾਲੇ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਲੇਮੈਂਟਸ ਕਡਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਏ ਸਨ। "ਨੈਲਸਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸਦੇ ਹਰ ਮਿੰਟ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਾਲ ਵਿਅਰਥ ਅਤੇ ਸੁਆਰਥੀ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਅਰਥ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਹ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਗਰੀਬਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰੈਕੇਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।"
ਮਿਸਟਰ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਉਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਲਗਭਗ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ। ਵਾਰ-ਵਾਰ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੌਰ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਬਾਰੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੇਣਗੇ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਨੈਲਸਨ," ਉਸਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਵਕੀਲ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਹੈ ਨਾ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹਾਂ। "ਅਤੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਕੀਲ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਸਫਲ ਵਕੀਲ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਹੈ ਨਾ?" ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਹਾਂ। "ਖੈਰ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹੋ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਓਗੇ ਜੋ ਅਕਸਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਗੁਆ ਬੈਠੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਦੀਵਾਲੀਆ ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿਓਗੇ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਜਾਵੋਗੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।"
ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ। ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਮ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਜਾਂ ਕਿਵੇਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।
ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਗੌਰ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਦਾ ਸੀ। 1943 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੀ, ਗੌਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਹਾਂ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਡਿਗਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ।" ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਗੌਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਕੀਲ ਬਣਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। "ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਨੈਲਸਨ," ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ। "ਉਹ ਕਹਿਣਗੇ, 'ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਗੌਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਗੌਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।' ਪਰ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਗੇ; ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਟਾਲ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਤੁਹਾਡਾ ਵਕੀਲ ਬਣਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਫਰਮ ਛੱਡਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਏਜੰਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੇਖਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"
ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹ ਅਟੱਲ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਸਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ ਵਾਅਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਨੂੰ ਲੇਖ ਭੇਜਿਆ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੌਰ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਉਸਦੀ ਉਦਾਰਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ।

1943 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, UNISA ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਲਈ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਸੂਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਉਧਾਰ ਲੈਣੇ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੂਟ ਸੀ, ਜੋ ਰੀਜੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਹੇਠਾਂ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੂਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਰੈਂਡਲ ਪੇਟੇਨੀ, ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਤੋਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪਹਿਰਾਵਾ ਉਧਾਰ ਲਿਆ ਸੀ।
ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ, ਕੇ. ਡੀ. ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ, ਜੋ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਨੋ-ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਪਰ ਨੋ-ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਨੇ ਖੁਦ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ (ਕੇ.ਡੀ. ਦਾ ਕਬੀਲਾ ਨਾਮ, ਜੋ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਸੀ) ਨਾਲ ਕੁਝ ਦਿਨ ਕਮਾਟਾ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਘਰ ਬਿਤਾਏ। ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਵਾਇਤੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਮੀਗ੍ਰੈਂਟ ਥੈਂਬੁਲੈਂਡ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਣਨ ਲਈ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਮਟਾਟਾ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ। "ਤੁਸੀਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ?" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਲੋੜ ਹੈ।" ਇਹ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਗੱਲ ਸੀ; ਟਰਾਂਸਕੇਈ ਨਾਲੋਂ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸੁਝਾਅ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੌਰ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਦੋਸਤੀ ਰਾਹੀਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਰਗ ਜਾਂ ਸ਼ਾਖਾ ਪ੍ਰਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਮੈਨੂੰ ਟਰਾਂਸਕੇਈ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਖੇਤਰੀ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।
ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਨੇ ਆਤਮ-ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਅਸਲ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆਗੂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਥੈਂਬੂ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਬੰਧ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਫਲ ਕਰੀਅਰ ਅਤੇ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਤਨਖਾਹ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਅੰਤਮ ਟੀਚੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਪਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਸਮਝ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਤਜਰਬਾ ਉੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਨਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕ ਨਸਲੀ ਜ਼ੁਲਮ, ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ, ਅਤੇ

ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਸਲੀ ਪੱਖਪਾਤ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣਾ ਪਿਆ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ 1943 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਟਵਾਟਰਸ੍ਰੈਂਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਐਲਐਲ.ਬੀ. ਲਈ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬੈਚਲਰ ਡਿਗਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਹੈ। ਵਿਟਵਾਟਰਸ੍ਰੈਂਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ "ਵਿਟਸ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਤਰ-ਕੇਂਦਰੀ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਮਫੋਂਟੇਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਲਾਅ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਯਮਤ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ। ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਸਾਡਾ ਗ੍ਰਾਹਮਸਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਰੋਡਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗੋਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਸੰਪਰਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਵਿਟਸ ਵਿਖੇ, ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਓਨਾ ਹੀ ਨਵਾਂ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਲਾਅ ਫੈਕਲਟੀ ਵਿੱਚ ਇਕਲੌਤਾ ਅਫਰੀਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ।
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ- ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸਨ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਲਈ, ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੋਚੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕੱਲਾ ਅਫਰੀਕੀ ਹੋਣਾ, ਮਾਮੂਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ, ਇੱਕ ਅਨੁਕੂਲ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਵਿਵਹਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਦਾਰਤਾ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਮਦਰਦ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਮੂਲ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਸੀ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਬਣੇ, ਵਿਟਸ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੋਰੇ ਉਦਾਰ ਜਾਂ ਰੰਗ-ਅੰਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਕੁਝ ਮਿੰਟ ਦੇਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਲੈਕਚਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਰੇਲ ਟਿਘੀ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀਟ ਲਈ, ਇੱਕ ਸਹਿਪਾਠੀ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਲੈਕਚਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਖਾਲੀ ਸੀਟਾਂ ਸਨ, ਉਸਨੇ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਇੱਕ ਸੀਟ 'ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਅਪਵਾਦ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿਯਮ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਕਾਫ਼ਿਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੁੱਪ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ।

ਸਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਾਹਲੋ, ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ, ਦਿਮਾਗੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਉਤਸੁਕ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਦੇ ਸਨ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮੂਹ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਇਸਦੀਆਂ ਪੇਚੀਦਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਨੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਿਟਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰ UNISA ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੀਤਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਜੋਂ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਸੀ।
ਵਿਟਸ ਵਿਖੇ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਏ। ਵਿਟਸ ਵਿਖੇ ਮੇਰੇ ਪਹਿਲੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ, ਰੂਥ ਫਸਟ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਫਿਰ ਹੁਣ ਵਾਂਗ, ਜੋਅ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼, ਸਭ ਤੋਂ ਤਿੱਖਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉੱਚ-ਉੱਚੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰੂਥ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਹਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਲੇਖਕ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਯਹੂਦੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਜਾਰਜ ਬਿਜ਼ੋਸ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੋਸਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਯੂਨਾਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਜਾਰਜ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਿੱਖੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ, ਇੱਕ ਪਾਰਟ-ਟਾਈਮ ਲੈਕਚਰਾਰ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਫਰੀਕਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਵੰਸ਼ਜ ਸੀ: ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਔਰੇਂਜ ਰਿਵਰ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਜੱਜ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣ ਗਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਟੋਨੀ ਓ'ਡੌਡ ਅਤੇ ਹੈਰੋਲਡ ਵੋਲਪੇ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਜੂਲਸ ਬ੍ਰਾਉਡ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ, ਜੋ ਰੰਗਭੇਦ ਵਿਰੋਧੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਚੈਂਪੀਅਨ ਸਨ।
ਮੇਰੀ ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨੇੜਲੀ ਦੋਸਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ, ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਸੰਪਰਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵਿਟਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਸਮਾਈਲ ਮੀਰ, ਜੇ. ਐਨ. ਸਿੰਘ, ਅਹਿਮਦ ਭੂਲਾ ਅਤੇ ਰਾਮਲਾਲ ਭੂਲੀਆ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਗੂੜ੍ਹੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਇਸਮਾਈਲ ਦਾ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਫਲੈਟ 13, ਖੋਲਵਾਦ ਹਾਊਸ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਕਮਰੇ ਸਨ। ਉੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਤੜਕੇ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ, ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨੱਚਿਆ ਵੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉੱਥੇ ਸੌਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਆਖਰੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਫੜਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ, ਇਸਮਾਈਲ ਮੀਰ ਦਾ ਜਨਮ ਨੇਟਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਿਟਸ ਵਿਖੇ ਲਾਅ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਜੇ. ਐਨ. ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਸੁੰਦਰ ਸਾਥੀ ਸੀ, ਜੋ ਹਰ ਰੰਗ ਨਾਲ ਸਹਿਜ ਸੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਇਸਮਾਈਲ, ਜੇ. ਐਨ., ਅਤੇ ਮੈਂ ਖੋਲਵਡ ਹਾਊਸ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਟਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ, ਅਫਰੀਕੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਕੰਡਕਟਰ ਇਸਮਾਈਲ ਅਤੇ ਜੇ. ਐਨ. ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ "ਕਾਫਿਰ ਦੋਸਤ" ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਮਾਈਲ ਅਤੇ ਜੇ. ਐਨ. ਕੰਡਕਟਰ 'ਤੇ ਭੜਕ ਉੱਠੇ, ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਾਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮ ਬੁਲਾਉਣਾ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਹੈ। ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਟਰਾਮ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਰਾਤ, ਇਸਮਾਈਲ ਅਤੇ ਜੇ. ਐਨ. ਨੇ ਸਾਡਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਾਮ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਜਾਪਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਖੁਦ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਿਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਵਿਟਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ, ਵਿਚਾਰਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਬਹਿਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਦੁਨੀਆਂ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਵੁਕ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਨੌਜਵਾਨ ਜੋ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਬਣਨਗੇ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਾਪੇਖਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਾਜ਼ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ।

[redacted]

[redacted]
[redacted]

11

ਮੈਂ ਉਸ ਪਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਰਾਜਨੀਤੀਕਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਵਾਂਗਾ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦੇ ਪਲ ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀਕਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੇ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰੇ। ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ-ਸਿਰਫ਼ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ- ਸਿਰਫ਼ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਘਰ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ-ਸਿਰਫ਼ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਫ਼ਰੀਕੀ-ਸਿਰਫ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ "ਅਫ਼ਰੀਕਨਜ਼ ਓਨਲੀ" ਨੌਕਰੀਆਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, "ਅਫ਼ਰੀਕਨਜ਼ ਓਨਲੀ" ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, "ਅਫ਼ਰੀਕਨਜ਼ ਓਨਲੀ" ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਿਨ ਜਾਂ ਰਾਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਸਲਵਾਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਅਪਾਹਜ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮੱਧਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਨਾਲ ਅਣਗਿਣਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਇਤਹਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੋਈ ਇਕੱਲਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਪਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਝਿੜਕਾਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਪਮਾਨ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਣਜਾਣ ਪਲਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਗੁੱਸਾ, ਇੱਕ ਬਗਾਵਤ, ਉਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਖਾਸ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਾਂਗਾ; ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਇਆ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਦੀ ਸਿਆਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਆਇਆ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ, ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਗੁਆਇਆ; ਜਦੋਂ ਦੂਸਰੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਅਕਸਰ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ANC ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਲੇ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਕੁਝ ਵਿਕਲਪ ਸਨ। ANC ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸੰਗਠਨ ਸੀ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਛਤਰੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦਾ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਪਨਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ।
1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਰੂਜ਼ਵੈਲਟ ਅਤੇ ਚਰਚਿਲ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ 1941 ਦੇ ਅਟਲਾਂਟਿਕ ਚਾਰਟਰ ਨੇ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ

ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚਾਰਟਰ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਵਾਅਦੇ ਸਮਝਿਆ, ਪਰ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ। ਅਟਲਾਂਟਿਕ ਚਾਰਟਰ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੁੱਧ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ, ANC ਨੇ ਆਪਣਾ ਚਾਰਟਰ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਫਰੀਕੀ ਦਾਅਵੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੂਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਆਮ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕ ਦੇਖਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਈ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਕਾਲਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।

ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਦਾ ਘਰ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮੱਕਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਿੱਘਾ, ਸਵਾਗਤਯੋਗ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਉੱਥੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਣ ਜਾਂ ਮਾਸੀਸੁਲੂ ਦੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 1943 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਤ ਮੈਂ ਐਂਟਨ ਲੇਮਬੇਡੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਮਾਸਟਰ ਆਫ਼ ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਬੈਚਲਰ ਆਫ਼ ਲਾਅ ਡਿਗਰੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਏ. ਪੀ. ਐਮ.ਡੀ.ਏ. ਜਿਸ ਪਲ ਤੋਂ ਮੈਂ ਲੇਮਬੇਡੇ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਸੁਣਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਚੁੰਬਕੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਅਸਲੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੋਚਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਪੂਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਕੀਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਡਾ. ਪਿਕਸਲੇ ਕਾ ਸੇਮੇ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਥੀ ਸੀ।
ਲੇਮਬੇਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਹਾਂਦੀਪ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ। ਉਹ ਕਾਲੇ ਹੀਣਤਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੀਣਤਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਮਾਰਕਸ ਗਾਰਵੇ, ਡਬਲਯੂ. ਈ. ਬੀ. ਡੂ ਬੋਇਸ ਅਤੇ ਹੇਲ ਸੇਲਾਸੀ ਵਰਗੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਾਇਕਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀ। "ਮੇਰੀ ਚਮੜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਸੁੰਦਰ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮਾਂ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਕਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਾਂਗ।" ਉਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਚਿੱਤਰ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀਵਾਦ ਕਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਆਮ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ANC ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗਾ।
ਲੇਮਬੇਡੇ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਨਸਲੀ ਮਤਭੇਦ ਪਿਘਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਖੋਸਾ ਜਾਂ ਨਡੇਬੇਲੇ ਜਾਂ ਤਸਵਾਨੀ। ਲੇਮਬੇਡੇ, ਜਿਸਦਾ ਪਿਤਾ ਨੇਟਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਜ਼ੁਲੂ ਕਿਸਾਨ ਸੀ, ਨੇ ਐਡਮਜ਼ ਕਾਲਜ, ਇੱਕ ਅਮਰੀਕੀ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਮਿਸ਼ਨ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ

ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖੀ, ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਇੱਕ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਇਆ।
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੇਮਬੇਡੇ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨੇਟਲ ਦੇ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਅਖਬਾਰ, ਇਨਕੁੰਡਲਾ ਯਾ ਬੰਟੂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ:

ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਲੜਾਈ ਦੀਆਂ ਅੱਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਐਂਟੀਡੋਟ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਰਦੇਸੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ; ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ "ਸੰਕੀਰਣ," "ਬਰਬਰ," "ਅਸੰਸਕ੍ਰਿਤ," "ਸ਼ੈਤਾਨੀ," ਆਦਿ ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਪਰਦੇਸੀ ਪਰਜਾ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਸੰਦ ਜਾਂ ਸੰਦ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ "ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ" ਵਰਗੇ ਉਪਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। “ਉਦਾਰਵਾਦੀ,” “ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ,” “ਵਿਆਪਕ ਸੋਚ ਵਾਲਾ,” ਆਦਿ।

ਲੇਮਬੇਡੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਪਿਤਾ- ਪੁਰਖੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ "ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ", "ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ" ਅਤੇ "ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ" ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਲੇ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰੀਜੈਂਟ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਤੱਕ ਹਰ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਭਰਮ ਸੀ। ਲੇਮਬੇਡੇ ਵਾਂਗ, ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਖਾੜਕੂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ।
ਲੇਮਬੇਡੇ ਦਾ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਪੀਟਰ ਐਮਡੀਏ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਏ.ਪੀ. ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੇਮਬੇਡੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਐਮਡੀਏ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਤੇ ਸਟੀਕ ਸੀ। ਲੇਮਬੇਡੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਐਮਡੀਏ ਖਾਸ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੀ। ਐਮਡੀਏ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਲੇਮਬੇਡੇ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਫੋਇਲ ਸੀ।
ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲਦੇ ਸੀ। ਲੇਮਬੇਡੇ ਅਤੇ ਐਮਡੀਏ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ; ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ; ਡਾ. ਲਿਓਨਲ ਮਜੋਮਬੋਜ਼ੀ; ਵਿਕਟਰ ਮਬੋਬੋ, ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਿਖੇ ਮੇਰਾ ਸਾਬਕਾ ਅਧਿਆਪਕ; ਵਿਲੀਅਮ ਨਕੋਮੋ, ਇੱਕ ਮੈਡੀਕਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੋ ਸੀਪੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ; ਜਾਰਡਨ ਨਗੁਬੇਨ, ਨੇਟਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜੋ ਇੰਕੁੰਡਲਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਣ ਵਾਲੇ ਅਫਰੀਕੀ ਅਖਬਾਰ ਬੰਟੂ ਵਰਲਡ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ; ਡੇਵਿਡ ਬੋਪਾਪੇ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ; ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਨਾਲ, ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਥੱਕੇ ਹੋਏ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਵਾਲੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਫਰੀਕੀ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਦਾ ਰੱਖਿਅਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ

ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਡਾ. ਮਜੋਮਬੋਜ਼ੀ ਨੇ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਯੂਥ ਲੀਗ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ।
1943 ਵਿੱਚ, ਲੇਮਬੇਡੇ, ਐਮਡੀਏ, ਸਿਸੁਲੂ, ਟੈਂਬੋ, ਨਕੋਮੋ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ, ਜੋ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਨ, ਨੂੰ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਗਿਆ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਫਾਰਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਜਰੀ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੇ ਏਐਨਸੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਡਾ. ਕਾ ਸੇਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੀ ਸੁਸਤ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਜਗਾਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸੰਗਠਨ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਵਿੱਚ ਸੁੰਗੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੰਭਾਲੀ, ਤਾਂ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸਤਾਰਾਂ ਸ਼ਿਲਿੰਗ ਅਤੇ ਛੇ ਪੈਨਸ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਹ ਰਕਮ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਰਵਾਇਤੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸਨ, ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ ਵੀ ਚਲਾਇਆ ਜੋ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਏਐਨਸੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਡਾਕਟਰੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜ਼ੂਮਾ ਨੇ ਵਫ਼ਦਾਂ, ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨਾਂ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਕੁਝ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੱਜਣ ਸੀ। ਉਹ ਗੋਰੇ ਸਥਾਪਤੀ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਸਾਡੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਯੂਥ ਲੀਗ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਮਰਥਨ ਜੁਟਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਅਤੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਂਦੀ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਫ਼ਦ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਲੀਗ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਢਿੱਲਾ ਸੰਗਠਿਤ ਸਮੂਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਏਐਨਸੀ ਲਈ ਇੱਕ ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਿਤਾਵਾਦੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸੰਗਠਿਤ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗੀ।
ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਵਿਲੀਅਮ ਨਕੋਮੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦਸੰਬਰ 1943 ਵਿੱਚ ਬਲੋਮਫੋਂਟੇਨ ਵਿੱਚ ANC ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸੰਮੇਲਨ ਲਈ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲਈ ਇੱਕ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ।
ਯੂਥ ਲੀਗ ਦਾ ਅਸਲ ਗਠਨ ਈਸਟਰ ਐਤਵਾਰ, 1944 ਨੂੰ ਐਲੋਫ ਸਟਰੀਟ 'ਤੇ ਬੰਟੂ ਮੈਨਜ਼ ਸੋਸ਼ਲ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸੌ ਆਦਮੀ ਸਨ, ਕੁਝ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਚੋਣਵਾਂ ਸਮੂਹ ਸੀ, ਇੱਕ ਕੁਲੀਨ ਸਮੂਹ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਸਨ; ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਜਨ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ। ਲੇਮਬੇਡੇ ਨੇ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਯੂਨਾਨ ਤੋਂ ਮੱਧਯੁਗੀ ਯੂਰਪ ਤੱਕ

ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੇ ਯੁੱਗ ਤੱਕ ਦੇ ਦੂਰੀ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ। ਉਸਨੇ ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਮ ਨਸਲ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣਾ ਕਿੰਨਾ ਮੂਰਖਤਾਪੂਰਨ ਸੀ।
ਜੌਰਡਨ ਨਗੁਬੇਨ, ਏ. ਪੀ. ਐਮ.ਡੀ.ਏ, ਅਤੇ ਵਿਲੀਅਮ ਨਕੋਮੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਉੱਭਰ ਰਹੀ ਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੇਮਬੇਡੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਨੂੰ ਸਕੱਤਰ, ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਨੂੰ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਏ. ਪੀ. ਐਮ.ਡੀ.ਏ, ਜੌਰਡਨ ਨਗੁਬੇਨ, ਲਿਓਨਲ ਮਜੋਮਬੋਜ਼ੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਮਬਾਟਾ, ਡੇਵਿਡ ਬੋਪਾਪੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੌਡਫ੍ਰੇ ਪਿਟਜੇ, ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ (ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਫਿਰ ਵਕੀਲ); ਆਰਥਰ ਲੇਟੇਲ, ਵਿਲਸਨ ਕੋਨਕੋ, ਡਿਲਿਜ਼ਾ ਮਜੀ, ਅਤੇ ਨਥਾਟੋ ਮੋਟਲਾਨਾ, ਸਾਰੇ ਮੈਡੀਕਲ ਡਾਕਟਰ; ਡੈਨ ਟਲੂਮ, ਇੱਕ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਿਸਟ; ਅਤੇ ਜੋਅ ਮੈਥਿਊਜ਼, ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ, ਅਤੇ ਰਾਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇ, ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।
ਲੀਗ ਦੀ ਮੂਲ ਨੀਤੀ 1912 ਵਿੱਚ ANC ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੂਲ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਹਟ ਗਏ ਸਨ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਸਾਡਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਈ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ, ਗੋਰੇ ਸਰਬਉੱਚਤਾ ਦਾ ਤਖਤਾ ਪਲਟਣਾ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ: "ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਕਤੀ ਖ਼ੁਦ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ... ਕਾਂਗਰਸ ਯੂਥ ਲੀਗ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਦਿਮਾਗ-ਭਰੋਸਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ-ਸਥਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"
ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਨੇ ਟਰੱਸਟੀਸ਼ਿਪ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਪਾਹਜ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1913 ਦੇ ਭੂਮੀ ਐਕਟ ਤੋਂ ਹੋਈ, ਜਿਸਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਦੇ 87 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; 1923 ਦਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਐਕਟ, ਜਿਸਨੇ ਗੋਰੇ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਕਿਰਤ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਅਫਰੀਕੀ ਝੁੱਗੀਆਂ- ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ "ਮੂਲ ਸਥਾਨ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; 1926 ਦਾ ਕਲਰ ਬਾਰ ਐਕਟ, ਜਿਸਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ; 1927 ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ, ਜਿਸਨੇ ਸਰਬਉੱਚ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਤਾਜ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਸਰਵਉੱਚ ਮੁਖੀ ਬਣਾਇਆ; ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, 1936 ਵਿੱਚ, ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, ਜਿਸਨੇ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਆਮ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਰਮ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੋਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਗੇ।
ਅਸੀਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਸੀ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, "ਅਸੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਥੋਕ ਆਯਾਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।" ਇਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਇੱਕ

ਅਸਿੱਧੀ ਝਿੜਕ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਲੇਮਬੇਡੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ" ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅਫਰੀਕੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਲੇਮਬੇਡੇ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਅਫਰੀਕੀ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ।
ਉਸ ਦਿਨ ਕਈ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸੀ, ਮੈਂ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਰਟ-ਟਾਈਮ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਵੀ ਸੀ, ਵਾਲਟਰ, ਲੇਮਬੇਡੇ ਅਤੇ ਐਮਡੀਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਣਜਾਣ ਸੀ। ਇੱਕ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਣ ਕਲਾ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
ਲੇਮਬੇਡੇ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀਵਾਦ ਨੂੰ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਸਲੀ ਵਿਵੇਕ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਯੂਥ ਲੀਗਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਯੂਥ ਲੀਗਰਾਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਮਦਰਦ ਗੋਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ, ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਰਸਤਾ ਸੀ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਬਹੁ-ਨਸਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਗੋਰੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਮੋਹਿਤ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੀਣ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਜਾਂ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸੀ।

* * *

ਵਾਲਟਰ ਦਾ ਘਰ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਮੇਰਾ ਘਰ ਸੀ। 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ, ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਘਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਘਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਲਬਰਟੀਨਾ ਇੱਕ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੰਮ ਦੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਰਥਕ ਸੀ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ, ਐਂਟਨ ਲੇਮਬੇਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਅਲਬਰਟੀਨਾ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਹੈ: ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ।")
ਇਹ ਸਿਸੁਲਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਲਾਉਂਜ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਐਵਲਿਨ ਮੇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ, ਸੁੰਦਰ ਕੁੜੀ ਸੀ ਜੋ ਸਿਸੁਲਸ ਦੇ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਤੋਂ ਘਬਰਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਅਲਬਰਟੀਨਾ ਅਤੇ ਪੀਟਰ ਐਮਡੀਏ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਰੋਜ਼ ਨਾਲ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ ਜਨਰਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਰਸ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ।
ਐਵਲਿਨ ਉਮਟਾਟਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਐਂਗਕੋਬੋ ਤੋਂ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ, ਇੱਕ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਦੀ ਮੌਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਛੋਟੀ ਸੀ, ਅਤੇ

ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਗ੍ਰੇਡ ਸਕੂਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਵਲਿਨ ਨੂੰ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾ, ਸੈਮ ਮੇਸ ਨਾਲ ਰਹੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿਸੁਲਸ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਦੀ ਮਾਂ ਮਾਸੀਸੁਲੂ, ਐਵਲਿਨ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਸੀ। ਸਿਸੁਲਸ ਐਵਲਿਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇੱਕ ਪਸੰਦੀਦਾ ਧੀ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬਾਅਦ ਐਵਲਿਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਲਗਭਗ ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਾਡਾ ਵਿਆਹ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਰਸਮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਨੇਟਿਵ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਦਸਤਖਤਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਦਾਅਵਤ ਦਾ ਖਰਚਾ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਸਭ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਸਮੱਸਿਆ ਰਹਿਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਲੱਭਣਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਓਰਲੈਂਡੋ ਈਸਟ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਗਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਐਵਲਿਨ ਦੀ ਭੈਣ ਨਾਲ ਸਿਟੀ ਡੀਪ ਮਾਈਨਜ਼ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ, ਮਸੁੰਗੁਲੀ ਮਗੁਡਲਵਾ, ਇੱਕ ਕਲਰਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ।

12

1946 ਵਿੱਚ, ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। 1946 ਦੀ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੀਫ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ 70,000 ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਜੇ. ਬੀ. ਮਾਰਕਸ, ਡੈਨ ਟਲੂਮ, ਗੌਰ ਰਾਡੇਬੇ, ਅਤੇ ਕਈ ਏਐਨਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ 'ਤੇ, 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਖਾਣ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ (ਏਐਮਡਬਲਯੂਯੂ) ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਰੀਫ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 400,000 ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦੋ ਸ਼ਿਲਿੰਗ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਕਮਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਯੂਨੀਅਨ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਚੈਂਬਰ ਆਫ਼ ਮਾਈਨਜ਼ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦਸ ਸ਼ਿਲਿੰਗ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਜਰਤ, ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲੀ ਛੁੱਟੀ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਚੈਂਬਰ ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿੱਚ, ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਲਈ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਏਕਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ। ਰਾਜ ਦਾ ਬਦਲਾ ਬੇਰਹਿਮ ਸੀ। ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਕੰਪਲੈਕਸਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ AMWU ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਭੰਨਤੋੜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਬਾਰਾਂ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਨੇਟਿਵਜ਼ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੇ ਕਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ ਜੋ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ, ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ।
ਜੇ. ਬੀ. ਮਾਰਕਸ, ਜੋ ਕਿ ਏ. ਐੱਨ. ਸੀ. ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਫਰੀਕੀ ਮਾਈਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ। ਮਿਸ਼ਰਤ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਮਾਰਕਸ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਹਾਸੇ-ਮਜ਼ਾਕ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਈ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸਨ। ਉਹ ਹਲਕੇ ਰੰਗ ਦੇ ਲੰਬੇ ਆਦਮੀ ਸਨ। ਹੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਵਰਕਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਰਾਤ ਤੱਕ, ਉਸਨੇ ਠੰਡਾ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਿਖਾਈ, ਆਪਣੇ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੇਰਹਿਮ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ।
ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ: ਹੜਤਾਲ ਨੂੰ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੜਤਾਲ ਮਾਰਕਸ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਨੇੜਲੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਘਰ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੇ ਵਿਰੋਧ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਮਾਰਕਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿੜ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣਗੇ। ਮੇਰੀ ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ ਅਤੇ ਯੂਸਫ਼ ਦਾਦੂ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ, ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਮਾਰਕਸ ਵਾਂਗ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਹੈ। ANC ਦੇ ਹੋਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਯੂਥ ਲੀਗਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮਾਰਕਸ, ਕੋਟਾਨੇ ਅਤੇ ਦਾਦੂ ਨੇ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਹੜਤਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੋਟਾਨੇ, ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਸਮੇਤ ਬਵੰਜਾ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਭੜਕਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਲਈ। ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੀ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲਾਲ ਖਤਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਨਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਉਸੇ ਸਾਲ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 1946 ਵਿੱਚ, ਸਮਟਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਏਸ਼ੀਆਟਿਕ ਲੈਂਡ ਟੈਨਿਊਰ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਗੋਰੇ ਸਰੋਗੇਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਦਾਦੂ ਨੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ "ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਫਰੈਂਚਾਇਜ਼ੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼" ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ - ਜਿਸਨੂੰ ਘੇਟੋ ਐਕਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਅਪਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਖੇਤਰ ਐਕਟ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।
ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਠੋਸ, ਨਿਸ਼ਕਿਰਿਆ ਵਿਰੋਧ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਨੇਟਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਦਾਦੂ ਅਤੇ ਜੀ. ਐਮ. ਨਾਇਕਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਘਰੇਲੂ ਔਰਤਾਂ, ਪੁਜਾਰੀ, ਡਾਕਟਰ, ਵਕੀਲ, ਵਪਾਰੀ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈ ਲਈ। ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੈਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਵਲੰਟੀਅਰ ਜੇਲ੍ਹ ਗਏ, ਅਤੇ ਡਾ. ਦਾਦੂ ਅਤੇ ਨਾਇਕਰ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ।
ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ, ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਫਰੀਕੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨੈਤਿਕ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਡਰਾਵੇ ਨਾਲ ਬਗਾਵਤ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਯੂਥ ਲੀਗ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਫਰੀਕੀ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸਮਾਈਲ ਮੀਰ ਅਤੇ ਜੇ. ਐਨ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਦਾ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ, ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਅਮੀਨਾ ਪਹਾੜ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ, ਇਸ ਮਨਮੋਹਕ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਐਪਰਨ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ

ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਭਾਰਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਬਣ ਗਈ ਜਿਸਦੀ ਅਸੀਂ ਯੂਥ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ, ਅਤੇ NIC ਅਤੇ TIC ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ, ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰਨ, ਮਤੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸੂਝਵਾਨ ਸੰਗਠਨ, ਅੱਤਵਾਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈ, ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਦੁੱਖ ਝੱਲਣ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ 1913 ਦੀ ਉਸ ਨਿਸ਼ਕਿਰਿਆ ਵਿਰੋਧ ਮੁਹਿੰਮ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਨਟਾਲ ਤੋਂ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਤੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹੰਗਾਮੇਦਾਰ ਜਲੂਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ; ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਮੇਰੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

1946 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਐਵਲਿਨ ਓਰਲੈਂਡੋ ਈਸਟ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਕਮਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਮਿਊਂਸੀਪਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੰਬਰ 8115 ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਡਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ ਇੱਕ ਧੂੜ ਭਰਿਆ, ਸਪਾਰਟਨ ਖੇਤਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਕਸ ਵਾਲੇ ਮਿਊਂਸੀਪਲ ਘਰ ਸਨ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਟਰ ਸੋਵੇਟੋ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ, ਸੋਵੇਟੋ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਘਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੈਸਟਕਲਿਫ ਦਾ ਉਪਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਚਿੱਟੇ ਉਪਨਗਰ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸੀ।
ਸਾਡੇ ਨਵੇਂ ਘਰ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਸਤਾਰਾਂ ਸ਼ਿਲਿੰਗ ਅਤੇ ਛੇ ਪੈਨਸ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਘਰ ਖੁਦ ਕੱਚੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਡਾਕ-ਸਟੈਂਪ-ਆਕਾਰ ਦੇ ਪਲਾਟਾਂ 'ਤੇ ਬਣੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹੋਰਾਂ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਮਿਆਰੀ ਟੀਨ ਦੀ ਛੱਤ, ਉਹੀ ਸੀਮਿੰਟ ਦਾ ਫਰਸ਼, ਇੱਕ ਤੰਗ ਰਸੋਈ, ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਬਾਲਟੀ ਟਾਇਲਟ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਹਰ ਸਟਰੀਟ ਲੈਂਪ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਲੈਂਪ ਵਰਤਦੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਅਜੇ ਬਿਜਲੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਬੈੱਡਰੂਮ ਇੰਨਾ ਛੋਟਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਡਬਲ ਬੈੱਡ ਨੇ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਫਰਸ਼ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਘਰ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਬਗੀਚੇ ਲਗਾਏ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਚਮਕਦਾਰ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਪੇਂਟ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਅਸਲੀ ਘਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਸੀ। ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।
ਰਾਜ ਨੇ ਘਰ ਐਵਲਿਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਤਿੰਨ ਸੀ। ਉਸ ਸਾਲ, ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਪੁੱਤਰ, ਮਦੀਬਾ ਥੈਂਬੇਕਾਈਲ, ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਮਦੀਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਥੈਂਬੀ ਉਪਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਖੁਸ਼ ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ

ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਇੱਕ ਵਾਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਉਸਨੂੰ ਵਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਮੰਡੇਲਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਮਦੀਬਾ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।
ਅਖੀਰ ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਆਧਾਰ ਬਣ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਤੱਕ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਲੀਬੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਓਰਲੈਂਡੋ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਰੇਲ ਲਾਈਨ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼ੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਵੇਂ ਘਰ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ।
ਮੈਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਆਇਆ, ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਥੈਂਬੀ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ, ਉਸਨੂੰ ਨਹਾਉਣਾ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਖੁਆਉਣਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਮੈਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ; ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਰਾਮ ਕਰਨ, ਚੁੱਪਚਾਪ ਪੜ੍ਹਨ, ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਉਬਲਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਸੁਆਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਆਇਆ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਉਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੌਰਾਨ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਮਾਈਕਲ ਸਕਾਟ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਇਆ। ਸਕਾਟ ਇੱਕ ਐਂਗਲੀਕਨ ਪਾਦਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਲੜਾਕੂ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਮੋ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਸਕੁਐਟਰ ਕੈਂਪ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੋਮੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਕਾਟ ਇਸ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਰੋਧ ਕਰੇ। ਸਕਾਟ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ," ਅਤੇ ਉਹ ਸਕੁਐਟਰ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਕਲੀਸਿਯਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਬੇਘਰਾਂ ਲਈ ਸਕਾਟ ਦਾ ਝੌਂਪੜੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਇੱਕ ਪੱਥਰੀਲੀ ਟਿੱਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਟੋਬਰੁਕ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਯੁੱਧ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਇਹ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਥੈਂਬੀ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚੱਟਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ ਖੇਡਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਕਾਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲੀਸਿਯਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਮੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਗਬਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਕਾਟ ਕੋਮੋ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਕੋਮੋ ਨੇ ਸਕਾਟ ਨੂੰ ਕੈਂਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਸਕਾਟ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਡਲਾਮਿਨੀ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਪਾਦਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ, ਜਿਸਦੀ ਇੱਕ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਨ। ਸਾਡਾ ਘਰ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਕਾਟ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂਦਾ ਸੀ, ਡਲਾਮਿਨੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਸਕਾਟ ਇੱਕ ਨਿਮਰ, ਨਿਮਰ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਪਰ ਡਲਾਮਿਨੀ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਔਖਾ ਸੀ। ਖਾਣੇ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਹ ਭੋਜਨ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। "ਦੇਖੋ, ਇੱਥੇ," ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ,

"ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਮਾਸ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਆਦੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।" ਸਕਾਟ ਇਸ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਡਲਾਮਿਨੀ ਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ, ਪਰ ਡਲਾਮਿਨੀ ਨੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ, "ਖੈਰ, ਇਹ ਕੱਲ੍ਹ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਪਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ।"
ਡਲਾਮਿਨੀ ਨੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਇੰਨਾ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਸਕੁਐਟਰ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਕਾਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ ਸੀ, ਕੋਮੋ ਦੇ ਉਲਟ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਚੋਣ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਕਾਟ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਕੁਐਟਰ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਪਿਤਾ ਡਲਾਮਿਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ।

1947 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਲੇਖਾਂ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਿਆਦ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਟਕਿਨ, ਸਿਡਲਸਕੀ ਅਤੇ ਈਡਲਮੈਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਐਲਐਲ.ਬੀ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਣਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਾਹਰ ਜਾ ਸਕਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਸਿਡਲਸਕੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਅੱਠ ਪੌਂਡ, ਦਸ ਸ਼ਿਲਿੰਗ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੈਸਾ ਕਮਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸਾਊਥ ਅਫਰੀਕਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਰੇਸ ਰਿਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਵਿਖੇ ਬੰਟੂ ਵੈਲਫੇਅਰ ਟਰੱਸਟ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ £250 ਸਟਰਲਿੰਗ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਫੀਸ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਭੱਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ £150 ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਿਆ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਮੈਟਰਨਿਟੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਸਤਾਰਾਂ ਪੌਂਡ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਗੁਆ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਵਾਧੂ ਪੈਸੇ ਮਿਲੇ, ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਬਦਕਿਸਮਤ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਧੀ ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ ਦਾ ਜਨਮ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ, ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜਾ ਡਰ ਸੀ। ਕਈ ਰਾਤਾਂ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਐਵਲਿਨ ਵਾਰੀ- ਵਾਰੀ ਉਸਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਛੋਟੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾ ਸਕੇ। ਐਵਲਿਨ ਨੇ ਮਾਂ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਰਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਐਵਲਿਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਉਹ ਸੀ ਉਸਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣਾਵੇ, ਹਾਲਾਤ ਅਕਸਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੁਲਾਈ 1947 ਵਿੱਚ, ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਾਰੇ ਲੇਮਬੇਡੇ ਨਾਲ

ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਅਚਾਨਕ ਦਰਦ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਠੰਢ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਦਰਦ ਵਧ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਕੋਰੋਨੇਸ਼ਨ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਏ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਰਾਤ, ਉਹ ਤੀਹ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਲਗਭਗ ਸੋਗ ਨਾਲ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅੰਦੋਲਨ ਲਈ ਇੱਕ ਝਟਕਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੇਮਬੇਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਲੇਮਬੇਡੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੀਟਰ ਐਮਡੀਏ ਨੇ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਰਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਅਨੁਭਵ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਅਤੇ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨੇਤਾ ਬਣਾਇਆ। ਐਮਡੀਏ ਇੱਕ ਪਤਲਾ ਸਾਥੀ ਸੀ; ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ ਸੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੋਚ ਵਾਲੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿੱਚ, ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਲੇਮਬੇਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਰਿਪੱਕ ਸੀ। ਲੇਮਬੇਡੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਐਮਡੀਏ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।
ਐਮਡੀਏ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਯੂਥ ਲੀਗ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਦਬਾਅ ਸਮੂਹ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅੱਤਵਾਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਵਿੰਗ ਹੈ ਜੋ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਏਐਨਸੀ ਕੋਲ ਇੱਕ ਵੀ ਪੂਰਾ-ਸਮਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਿਤ ਸੀ, ਇੱਕ ਬੇਤਰਤੀਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। (ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਵਾਲਟਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਇਕਲੌਤਾ ਪੂਰਾ-ਸਮਾਂ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ।)
ਐਮਡੀਏ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਜ਼ੈੱਡ. ਕੇ. ਮੈਥਿਊਜ਼ ਅਤੇ ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਗੌਡਫ੍ਰੇ ਪਿਟਜੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਾਜ਼ਾ ਖੂਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਆਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਦਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁੱਤਰ ਜੋਅ ਅਤੇ ਰੌਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇ, ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ ਬੁਲਾਰੇ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਵਿਚਾਰਕ ਸਨ। ਐਮਡੀਏ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਵਿੱਚ ਲੇਮਬੇਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਦਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਨਸਲੀ ਰੰਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੀ ਜੋ ਲੇਮਬੇਡੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੋਰੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਗੋਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। ਉਹ ਲੇਮਬੇਡੇ - ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘੱਟ ਕੱਟੜ ਸੀ। ਮੈਂ ਯੂਥ ਲੀਗਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜੋ ਗੋਰੇ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਏਐਨਸੀ ਵਿੱਚ ਗੋਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਂਝੇ ਐਕਸ਼ਨ ਦੇ ਆੜ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਜਾਂ ਬਹੁ-ਨਸਲੀਵਾਦ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰੇਗਾ। ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਤੂਫਾਨ ਕਰਕੇ, ਸਾਈਨ ਪਾੜ ਕੇ ਅਤੇ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫੋਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਸੀਪੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਤੱਕ ਗਿਆ। ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਯੂਥ ਲੀਗ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰ ਗਏ। 1946 ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਨਿਸ਼ਕਿਰਿਆ ਵਿਰੋਧ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਬਾਰੇ

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਬਾਰੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਸੀ: ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ, ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ, ANC ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਰਹਿਣਗੇ।

1947 ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ. ਐਸ. ਰਾਮੋਹਾਨੋਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਇਹ ਏਐਨਸੀ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਅਹੁਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਵੀਕਐਂਡ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਖੇਤਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਇਸਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਇਸਦੀਆਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਨਾਲ; ਮੈਂ ਹੁਣ ਦਿਲ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
ਰਾਮੋਹਾਨੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਿੱਖਿਆ। ਉਹ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੁਨਰਮੰਦ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੀ ਜੋ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮਝੌਤੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਮੋਹਾਨੋ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ANC ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ।

1947 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਪੈਸਿਵ ਟਾਕਰੇ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਏਐਨਸੀ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਨੇਟਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ, ਦਾਦੂ ਅਤੇ ਨਾਇਕਰ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਡਾਕਟਰਜ਼ ਪੈਕਟ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਅਫਰੀਕੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਵੱਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਏਪੀਓ, ਅਫਰੀਕੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ ਸੰਗਠਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ।
ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਸਮਝੌਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਾਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਪਾਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਜਾਂ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਘੇਟੋ ਐਕਟ, ਜਿਸਨੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ ਸੀ, ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਰੰਗੀਨ ਸਮੂਹ ਨਸਲੀ ਵਰਗੀਕਰਨ

ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸਨ, ਉਹ ਮੁੱਦੇ ਜੋ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਪੈਕਟ ਨੇ ਅਫਰੀਕੀ, ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਮੂਹ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਪੈਕਟ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ, ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਅਫਰੀਕੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪਹਿਲੀ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਅਤੇ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਪੀਪਲਜ਼ ਅਸੈਂਬਲੀ ਫਾਰ ਵੋਟਸ ਫਾਰ ਆਲ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਿੰਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਹਿੰਮ ਸੀ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ANC ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸਦੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ANC ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ANC ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਤਾਂ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ANC ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ANC ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਹਨਾਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ANC ਖੁਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿ ਕਿਸਨੂੰ ਸਿਹਰਾ ਮਿਲਿਆ।
ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਮੋਹਾਨੋ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਵੋਟ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਮ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਰਾਮੋਹਾਨੋ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਸਦੀ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਫਰਜ਼ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਵਿਚਕਾਰ, ਆਪਣੇ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਤਿੱਖਾ ਟਕਰਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਾਂਗਾ ਜਿਸਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ 'ਤੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਜਿਸਦੀ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਜੋ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੇਕ ਸੀ; ਉਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਰਤੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਪਰ ਰਾਮੋਹਾਨੋ ਦੀ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ANC ਵਰਗਾ ਸੰਗਠਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਮਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਹੰਗਾਮਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਮੀਟਿੰਗ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਵਿੱਚ ਟੁੱਟ ਗਈ।

13

ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਕਿਸਨੇ ਜਿੱਤੀਆਂ। 1948 ਦੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਜਨਰਲ ਸਮਟਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਨ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੀ, ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਮਟਸ ਨੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਜ਼ੀ ਜਰਮਨੀ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸਵਾਰਟ ਗੇਵਾਰ (ਕਾਲਾ ਖ਼ਤਰਾ) ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾਈ ਕਾਫਰ ਓਪ ਸੀ ਪਲੇਕ (ਉਸਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਨੀਗਰ) ਅਤੇ ਡਾਈ ਕੋਏਲੀਜ਼ ਯੂਟ ਡਾਈ ਲੈਂਡ (ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੂਲੀਆਂ) ਦੇ ਦੋ ਨਾਅਰਿਆਂ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜੀ - ਕੂਲੀਆਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਅਫਰੀਕਨ ਦਾ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸ਼ਬਦ ਸੀ।
ਡੱਚ ਰਿਫਾਰਮ ਚਰਚ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਡੈਨੀਅਲ ਮਾਲਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ, ਕੁੜੱਤਣ ਨਾਲ ਭਰੀ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਸੀ — ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁੜੱਤਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਘਟੀਆ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁੜੱਤਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਸੀ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਨਰਲ ਸਮਟਸ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਘੱਟ ਸੀ।
ਮਲਾਨ ਦੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਨੂੰ ਰੰਗਭੇਦ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰੰਗਭੇਦ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਸੀ ਪਰ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ "ਅਲੱਗਤਾ" ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦਮਨਕਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਕੋਡੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ ਡੀ-ਫੈਕਟੋ ਸੀ ਉਹ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਡੀ-ਜਿਊਰ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਕਸਰ ਬੇਤਰਤੀਬ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇਕਜੁੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਅਟੱਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਸੀ। ਰੰਗਭੇਦ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗੋਰੇ ਅਫਰੀਕੀ, ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਤਮ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕੰਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਗੋਰੇ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਡਾਈ ਵਿਟ ਮੈਨ ਮੋਏਟ ਅਲਟੀਡ ਬਾਸ ਵੀਸ" (ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੌਸ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਬਾਸਕੈਪ ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੌਸ-ਸ਼ਿਪ, ਇੱਕ ਮਾਲ-ਭੰਡਾਰ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕਠੋਰਤਾ ਵਿੱਚ ਗੋਰੇ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਡੱਚ ਰਿਫਾਰਮ ਚਰਚ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਧਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ, ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਕੇ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਰੱਬ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਸਨ। ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਰੰਗਭੇਦ ਅਤੇ ਚਰਚ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਸਨ।
ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੁਣ ਅਫ਼ਰੀਕਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਦੂਜਾ

ਸਥਾਨ ਲਵੇਗੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਨਾਅਰੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮੇਟਿਆ: "ਈ ਵੋਲਕ, ਈ ਤਾਲ, ਈ ਲੈਂਡ" - ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ, ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ। ਅਫ਼ਰੀਕਨਾਂ ਦੇ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀਆਂ ਦੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਇਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਇਹ ਜਿੱਤ ਇੱਕ ਝਟਕਾ ਸੀ। ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਮਟਸ ਨੇ ਨਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਯਕੀਨਨ ਉਹ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਣਗੇ। ਚੋਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਚੱਲੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਉੱਭਰੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਖਬਾਰ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਰੈਂਡ ਡੇਲੀ ਮੇਲ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਸੀ: ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਲਾਈਨ ਲਾਈ। "ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਸੰਦ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਸੰਦ ਹੈ।" ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂ। ਉਸਨੇ ਸਮਝਾਇਆ, "ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੌਣ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ।"
ਜਨਰਲ ਸਮਟਸ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਕਠੋਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ, ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ "ਇੱਕ ਪਾਗਲ ਸੰਕਲਪ, ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਡਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ" ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਪਲ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਹੁਣ ਤੋਂ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਝਗੜੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। "ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਾਡਾ ਹੈ," ਮਾਲਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਿੱਤ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਉਸੇ ਸਾਲ, ਯੂਥ ਲੀਗ ਨੇ ਐਮਡੀਏ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਲੀਗ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਗੋਰੇ ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰੈਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੁਕਾਰ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਸਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਦਬਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਅਤੇ "ਖੁਦ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ" ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵੰਡ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ; ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੰਗ ਪੱਟੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਧੱਕਾ-ਮੁੱਕੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ, ਵਧੇਰੇ ਅਤਿਅੰਤ, ਮਾਰਕਸ ਗਾਰਵੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ, "ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਲਈ" ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਅਤੇ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਜਿਸਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਨਸਲੀ ਦੇਸ਼ ਮੰਨਿਆ, ਵਿਚਕਾਰ।
ਮੈਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਅਤਿ-ਇਨਕਲਾਬੀ ਧਾਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਸੀ, ਨਸਲਵਾਦ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ

ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਟੀਮਸ਼ਿਪਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮਹਾਂਦੀਪ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ। ਯੂਥ ਲੀਗ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸੀ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ, ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਵਾਂਗ, ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਸਨ, ਪਰ ਭਾਰਤੀਆਂ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਹੈ, ਇੱਕ ਮਾਂ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਵੱਲ ਉਹ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਭਾਰਤੀਆਂ ਕੋਲ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਮਾਂ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਬਸ਼ਰਤੇ ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ; ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਸਾਡੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਮਾਲਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੋਬੀ ਲੀਬ੍ਰਾਂਡਟ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗੱਦਾਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਨਾਜ਼ੀ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਵਿਦਰੋਹ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ, ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਤ ਫ੍ਰੈਂਚਾਇਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਐਕਟ 1949 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਗੋਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿਨਸੀ ਸੰਬੰਧ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋ ਗਏ। ਆਬਾਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸਲ ਦੁਆਰਾ ਲੇਬਲ ਕੀਤਾ, ਰੰਗ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਲਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਲਾਨ ਨੇ ਸਮੂਹ ਖੇਤਰ ਐਕਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ - ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ "ਰੰਗਭੇਦ ਦਾ ਸਾਰ" ਦੱਸਿਆ - ਹਰੇਕ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ, ਗੋਰਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ; ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰ ਲਿਆ।
ਰਾਜ ਤੋਂ ਇਸ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ANC ਨੇ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। 1949 ਵਿੱਚ, ANC ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਜਨਤਕ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਯੂਥ ਲੀਗ ਨੇ ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਅਧਾਰ ਜਨਤਕ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸੀ।
ਬਲੋਮਫੋਂਟੇਨ ਵਿੱਚ ANC ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਲੀਗ ਦੇ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਈਕਾਟ, ਹੜਤਾਲਾਂ, ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ, ਪੈਸਿਵ ਵਿਰੋਧ, ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਸੀ: ANC ਦੀ ਨੀਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਯੂਥ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਨਸਲੀ ਜ਼ੁਲਮ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇਖੀ ਸੀ; ਹੁਣ ਪੂਰਾ ਸੰਗਠਨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਕੁਨ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।

ਇਹ ਬਦਲਾਅ ਅੰਦਰੂਨੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ, ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਅਹਿੰਸਕ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ 1946 ਦੇ ਪੈਸਿਵ ਟਾਕਰੇ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਮਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਗਾਂਧੀ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਪਿਆ।
ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਘਾਤਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਅਭਿਆਸ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾ ਕੇ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਗੇ।
ਅਸੀਂ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੂੰ ਅਲਟੀਮੇਟਮ ਦਿੱਤਾ: ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਚੋਣ ਲਈ ਸਮਰਥਨ ਦੇਵਾਂਗੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਭੜਕ ਉੱਠੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਬਲੈਕਮੇਲ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਵਾਂਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।
ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰਾਤ 11 ਵਜੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਗੇਟ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਟਰੀਟ ਲਾਈਟਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਚਾਂਦਨੀ ਰਾਤ ਸੀ। ਜਨਤਕ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿੱਚ ਮੀਲਾਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜ਼ੂਮਾ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਰਾਤ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ।

ਉਸ ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਯੂਥ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਿਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਮੋਰੋਕਾ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜ਼ੈੱਡ. ਕੇ. ਮੈਥਿਊਜ਼ ਉਹ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਜ਼ੈੱਡ.ਕੇ. ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਵਿਵਹਾਰਕ ਸਮਝਿਆ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਇੱਕ ਅਸੰਭਵ ਚੋਣ ਸੀ। ਉਹ ਆਲ-ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ (AAC) ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਟ੍ਰਾਟਸਕੀਵਾਦੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਯੂਥ ਲੀਗ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ANC ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ANC ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ "ਕੌਂਸਲ" ਕਿਹਾ। ਉਹ ANC ਬਾਰੇ ਬਹੁਤਾ ਜਾਣਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਇੱਕ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਕਾਰਕੁਨ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਵਾਂਗ, ਉਹ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਐਡਿਨਬਰਗ ਅਤੇ ਵਿਯੇਨ੍ਨਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਪੜਦਾਦਾ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਵੂਰਟ੍ਰੇਕਰਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਹਾਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ANC ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਜਨਰਲ ਬਣੇ। ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਸਕੱਤਰ-ਜਨਰਲ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ।
ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਬਾਈਕਾਟ, ਹੜਤਾਲਾਂ, ਸਿਵਲ ਨਾ-ਫ਼ਰਮਾਨੀ ਅਤੇ ਅਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਸਲਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਜਾਵਟੀ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਦਾਇਗੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿੱਗਜ ਵੱਡੇ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਦੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੁਣ ਸੀਨੀਅਰ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮਾਰਗ ਵੱਲ ਸੇਧਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਮਨਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਲਾਅ ਫਰਮ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਲੋਮਫੋਂਟੇਨ ਵਿੱਚ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਦੋ ਦਿਨ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਫਰਮ ਇੱਕ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਧ ਗਈ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕੀ ਰਿਹਾ। ਮਾਰਚ 1950 ਵਿੱਚ "ਡਿਫੈਂਡ ਫ੍ਰੀ ਸਪੀਚ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ", ਜੋ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਏਐਨਸੀ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ, ਅਫਰੀਕਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਮਾਰਕੀਟ ਸਕੁਏਅਰ 'ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ। ਸੰਮੇਲਨ ਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪਾਰਟੀ ਸੀ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਕਸਾਉਣ 'ਤੇ, ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੇ 1 ਮਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਆਮ ਹੜਤਾਲ, ਜਿਸਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲਈ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ANC ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਰੋਧ ਦਿਵਸ ਤੋਂ ਗਰਜ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਮਈ ਦਿਵਸ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ANC ਨੇ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਉਦੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕੀ ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ, ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਾਂਗ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸਨ। ਉਹ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਈ ਦਿਵਸ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਟਰੀਟ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਕਥਰਾਡਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ, ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਤੇ ਯੂਥ ਲੀਗ ਭਾਰਤੀਆਂ ਜਾਂ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਨੇਤਾ ਹੋ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਨੌਜਵਾਨ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਹੜਤਾਲ ਲਈ ਅਫਰੀਕੀ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਫਰੀਕੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਮੇਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਗੇ।" ਇਹ ਇੱਕ ਖੋਖਲੀ ਧਮਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਗੁੱਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਏਐਨਸੀ, ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕੀ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਸਮਾਈਲ ਮੀਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਗਰਮ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਹੀ ਨਾ ਬਣੋ।" ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਝਿਜਕ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਕਥਰਾਡਾ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਜੋਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ।
ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ANC ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਮਰਥਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਹੋਈ। ਉਮੀਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1 ਮਈ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਇਕੱਠਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਫਰੀਕੀ ਕਾਮੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੇ। ਉਸ ਰਾਤ, ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਦੀ ਭੀੜ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਸੀ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਚੰਦਰਮਾ ਚਮਕਦਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਸੌ ਗਜ਼ ਦੂਰ ਇੱਕ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਰ ਡੇਰਾ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਚਾਨਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਰ ਪੁਲਿਸ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਝਪਟ ਪਈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਨੇੜਲੇ ਨਰਸਾਂ ਦੇ ਡੌਰਮਿਟਰੀ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਆਂ ਵੱਜਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਇਸ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੜਕਾਹਟ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਾਂ ਅਫਰੀਕੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ।

ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਜਵਾਬ ਦਮਨ ਦੇ ਪੇਚਾਂ ਨੂੰ ਕੱਸਣਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਦਨਾਮ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ANC ਨੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੁਲਾਈ। ਇਸ ਐਕਟ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਵਿਆਪਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਭ ਤੋਂ ਹਲਕੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਮੰਨਿਆ ਜੋ "ਗੰਭੀਰਤਾ ਜਾਂ ਅਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਉਦਯੋਗਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਤਬਦੀਲੀ" ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਬਿੱਲ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ।
ANC, SAIC, ਅਤੇ APO ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨਵੇਂ ਉਪਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਡਾ. ਦਾਦੂ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਮੂਰਖਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਬੋਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ: ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੱਕ ਮੁਕਤੀ ਸਮੂਹ ਦਾ ਦਮਨ ਸਾਰੇ ਮੁਕਤੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਮਨ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਦੋਂ ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ: "ਅੱਜ ਇਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ, ਸਾਡੀ ਭਾਰਤੀ ਕਾਂਗਰਸ, ਸਾਡੀ APO, ਸਾਡੀ ਅਫਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਹੋਵੇਗੀ।"
SAIC ਅਤੇ APO ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ, ANC ਨੇ 1 ਮਈ ਨੂੰ ਅਠਾਰਾਂ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ 26 ਜੂਨ, 1950 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਰੋਧ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦਿਵਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ SAIC, APO ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇੱਥੇ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਕਾਫ਼ੀ ਖ਼ਤਰਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ।
ਉਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਜਨਰਲ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਹੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਠੱਗ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੈਂ ਬਗਾਵਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਿਰਦਰਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਆਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ,

ਮੈਨੂੰ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ।

ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲਈ ਹੜਤਾਲ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਘਟਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੜਤਾਲ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਾਮੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਗੁਆਉਣੀ ਪਈ, ਸਗੋਂ ਉਸਦੀ ਪੂਰੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਗੁਆਉਣਾ ਪਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹੜਤਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਰਥਿਕ ਹੜਤਾਲ ਨਾਲੋਂ ਜੋਖਮ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉੱਚ ਤਨਖਾਹ ਜਾਂ ਘੱਟ ਘੰਟਿਆਂ ਵਰਗੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੜਤਾਲ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਦਿਨ ਆਰਥਿਕ ਹੜਤਾਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੀ।
26 ਜੂਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ, ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ। ਉਸਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੇ ANC ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਚਾਰਜ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਗੂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ: ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ, ਡਾ. ਦਾਦੂ, ਡਿਲੀਜ਼ਾ ਮਜੀ, ਜੇ. ਬੀ. ਮਾਰਕਸ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ANC ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਯੂਸਫ਼ ਕਚਾਲੀਆ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਮੌਲਵੀ, ਗੌਰ ਰਾਦੇਬੇ, ਕੌਂਸਲ ਆਫ਼ ਐਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੱਤਰ, ਮਾਈਕਲ ਹਰਮੇਲ, ਪੀਟਰ ਰਾਬੋਰੋਕੋ, ਨਥਾਟੋ ਮੋਟਲਾਨਾ। ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਫ਼ੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।
ਵਿਰੋਧ ਦਿਵਸ ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਯਤਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਦਰਮਿਆਨੀ ਸਫਲਤਾ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਾਮੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ। ਬੈਥਲ ਵਿੱਚ, ਗਰਟ ਸਿਬਾਂਡੇ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ, ਨੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰਖੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਵਿਰੋਧ ਦਿਵਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਮਨੋਬਲ ਵਧਾਇਆ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ, ਅਤੇ ਮਾਲਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਰਗਰਮ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗੇ। 26 ਜੂਨ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਲੜਾਈ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਔਕੜਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਾਥੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਘਰੇਲੂ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੀ। ਵਿਰੋਧ ਦਿਵਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੇਰਾ ਦੂਜਾ ਪੁੱਤਰ, ਮਕਗਾਥੋ ਲੇਵਾਨਿਕਾ, ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਐਵਲਿਨ

ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਮੇਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਰਾਹਤ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ 1917 ਤੋਂ 1924 ਤੱਕ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸੇਫਾਕੋ ਮਾਪੋਗੋ ਮਕਗਾਥੋ ਅਤੇ ਜ਼ੈਂਬੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੁਖੀ, ਲੇਵਾਨਿਕਾ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਪੇਡੀ ਮੁਖੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਮਕਗਾਥੋ ਨੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗ ਪੱਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਦੇ ਫੁੱਟਪਾਥਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਅਦੁੱਤੀਤਾ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ।
ਇੱਕ ਦਿਨ, ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ, ਥੈਂਬੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, "ਡੈਡੀ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ?" ਮੈਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਸੌਣ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਉਸਦੇ ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਦੂਰ ਬਿਤਾਵਾਂਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰਾ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਵਿਰੋਧ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ ਅਕਸਰ ਦੇਰ ਰਾਤ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਸਿਖਿਅਤ, ਕੋਟਾਨੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। "ਨੈਲਸਨ," ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਏਐਨਸੀ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ; ਅਸੀਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।
ਕੋਟਾਨੇ, ਇਸਮਾਈਲ ਮੀਰ ਅਤੇ ਰੂਥ ਫਸਟ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਦੋਸਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਮੇਰੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕਾਰਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਪੱਖਪਾਤ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜੇ. ਬੀ. ਮਾਰਕਸ, ਐਡਵਿਨ ਮੋਫੁਤਸਾਨਿਆਨਾ, ਡੈਨ ਟਲੂਮ ਅਤੇ ਡੇਵਿਡ ਬੋਪਾਪੇ, ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਮਰਪਿਤ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। 1946 ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਡਾ. ਦਾਦੂ, ਇੱਕ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਲੜਾਕੂ ਵਜੋਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਾਇਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।
ਜੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਆਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ

ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ ਅਪਾਹਜ ਪਾਇਆ। ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼, ਲੈਨਿਨ, ਸਟਾਲਿਨ, ਮਾਓ ਜ਼ੇ-ਤੁੰਗ, ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਵੰਦਵਾਦੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭੌਤਿਕਵਾਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਹਨਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ, ਮੈਂ ਦਾਸ ਕੈਪੀਟਲ ਦੁਆਰਾ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਰਗ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵੱਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ, ਜੋ ਕਿ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਰਵਾਇਤੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਜੀਵਨ ਸਾਂਝਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਮੂਲ ਹੁਕਮ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਲਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਨਹਿਰੀ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਅਤੇ ਉਦਾਰਤਾ ਹੈ: "ਹਰੇਕ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ; ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ।"
ਦਵੰਦਵਾਦੀ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਨਸਲੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਖੋਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਡਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਦਵੰਦਵਾਦੀ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਆਧਾਰਾਂ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਇਸਦਾ ਭੌਤਿਕਵਾਦੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੱਚ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਰਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲ ਜੋੜਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਰੱਖਿਆ। ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਸੱਦਾ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਛਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਕਰਸ਼ਕ ਸੀ। ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਜੋ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੀ। ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਵੱਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਫਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਦੀ ANC ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਵੰਦਵਾਦੀ ਭੌਤਿਕਵਾਦ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਮੇਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਲਈ, ਕੋਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸੀ ਜੋ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਲੱਖਣ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਕੀਮਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਨੁੱਖੀ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਅਤੇ ਹਉਮੈਵਾਦੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ

ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਧਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਬਣਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਕੋਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਸਨਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਨੂੰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਕੌਣ ਕਹੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ?

14

ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਜਾਂ ਭਰਮ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਕਾਫਿਰ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਮਕੀ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਐਕਟ ਦੇ ਦਮਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 1950 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੇ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਅਧਾਰ ਬਣਾਏ: ਆਬਾਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਖੇਤਰ ਐਕਟ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਆਬਾਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਨਸਲ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈ। ਕਾਲੇ ਤੋਂ ਰੰਗਦਾਰ ਜਾਂ ਚਿੱਟੇ ਤੋਂ ਰੰਗਦਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਮਾਨੇ ਅਤੇ ਅਰਥਹੀਣ ਟੈਸਟਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਕਸਰ ਦੁਖਦਾਈ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕੋ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਸਭ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦਾ ਰੰਗ ਹਲਕਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗੂੜ੍ਹਾ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੁੰਗਰਾਲੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਰਗੇ ਬੇਤੁਕੇ ਭੇਦਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਗਰੁੱਪ ਏਰੀਆ ਐਕਟ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਰੰਗਭੇਦ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਹਰੇਕ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਮਾਰਤਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿੱਚ, ਰੰਗੀਨ ਰੰਗੀਨ ਵਿੱਚ। ਜੇਕਰ ਗੋਰੇ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਘਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਗੋਰਾ ਖੇਤਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਗਰੁੱਪ ਏਰੀਆ ਐਕਟ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਨਵੇਂ ਮਨੋਨੀਤ "ਗੋਰੇ" ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ, ਕਸਬਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨੇੜਲੇ ਗੋਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।
ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਾਲੇ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਜੋ ਇਸਦੀ ਛੋਟੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ।
ਅਗਲੇ ਸਾਲ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੋ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਾਣੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੰਟੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਐਕਟ ਨੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ

ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅਸਿੱਧਾ ਮੰਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕਬਾਇਲੀ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀਵਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰਵਾਇਤੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਨਸਲੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਨਸਲੀ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਖਤਮ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਨ, ਜੋ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ, ਮਾਰਚ 1951 ਵਿੱਚ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬੰਦ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਇਹ ਭਾਰਤੀਆਂ, ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਰਗਰਮੀ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿਵਲ ਨਾ-ਫ਼ਰਮਾਨੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਲੰਟੀਅਰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਗੇ।
ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪਸੰਦ ਆਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਸੰਦ ਆਇਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਨਾਲ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਔਸਤ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਸਾਵਧਾਨ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ।
ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ, ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਅਟੁੱਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟੜ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਅਡੋਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦਸੰਬਰ 1951 ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉਠਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਓਨੀ ਹੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ANC ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕਲੇ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ

ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਲੀਗ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਜੋ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ।
ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ, ਵਾਲਟਰ, ਜੇ. ਬੀ. ਮਾਰਕਸ, ਯੂਸਫ਼ ਦਾਦੂ ਅਤੇ ਯੂਸਫ਼ ਕਚਾਲੀਆ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ, ਏਐਨਸੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਇੱਕ ਮਤੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 29 ਫਰਵਰੀ, 1952 ਤੱਕ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ, ਗਰੁੱਪ ਏਰੀਆ ਐਕਟ, ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, ਬੰਟੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਐਕਟ, ਪਾਸ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸਟਾਕ ਸੀਮਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਰਾਉਣ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਘਟਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਏਐਨਸੀ 6 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1952 ਨੂੰ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗੀ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ 1652 ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਵੈਨ ਰੀਬੀਕ ਦੇ ਕੇਪ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਿੰਨ ਸੌਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। 6 ਅਪ੍ਰੈਲ ਉਹ ਦਿਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਹਰ ਸਾਲ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ - ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਜੋਂ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ।
ਏ.ਐੱਨ.ਸੀ. ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਤਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਥਾਬਾ 'ਨਚੂ, ਜੋ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਖੇਤਰ, ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਬਲੋਮਫੋਂਟੇਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਕਸਬਾ ਹੈ, ਲੈ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਲਗਭਗ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ।

ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਟੈਸਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਲਈ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਚੀਜ਼ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕਾਰਾਂ ਸਨ। ਨਿਰਧਾਰਤ ਦਿਨ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਟੈਸਟ ਲਈ ਵਰਤਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰ ਉਧਾਰ ਲਈ। ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਘਮੰਡੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਖੁਦ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਸੜਕ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀ ਗਲੀ 'ਤੇ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਇੱਕ ਕਾਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਿਆ। ਨੁਕਸਾਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਦੂਜਾ ਡਰਾਈਵਰ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਸਾਥੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਖੁਦ ਦੇਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਟੈਸਟਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੋਰੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟੈਸਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਟੈਸਟ ਖਤਮ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਧੰਨਵਾਦ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਉੱਥੇ ਕਾਰ ਪਾਰਕ ਕਰੋਗੇ," ਨੇੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ

ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਉਸਨੇ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਔਰਤ ਪਾਰਕਿੰਗ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗਈ, ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲਾ ਪਹੀਆ ਕਰਬ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਮੈਡਮ, ਤੁਸੀਂ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ ਹੋ; ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰੋ।" ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਘੱਟਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਇਹ ਸਾਥੀ ਇੱਕ ਗੋਰੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰਨ ਲਈ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਉਮੀਦ ਹੋਵੇਗੀ? ਪਰ ਮੈਂ ਟੈਸਟ 'ਤੇ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਕਾਰ ਪਾਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੰਨੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਚੱਲਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗਾ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ-ਮਨੁੱਖ ਟੈਕਸੀ ਸੇਵਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇਣਾ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਕੋਲ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖਣਾ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਖਿੜਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਵਾ ਵਗਦੀ ਹੋਈ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਚਾਰ ਜਾਪਦੇ ਸਨ।
ਥਾਬਾ 'ਨਚੂ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਕ੍ਰੋਨਸਟੈਡ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 120 ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਕਸਬਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋ ਗੋਰੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ। ਮੇਰੀ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣਾ ਅਜੇ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅਸਥਿਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਬਿਨਾਂ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਮੋੜ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਟਕਰਾ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਰਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਹੀ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਨਾ ਛੂਹਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਡਰਾਇਆ, ਜਿਸਨੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਕਾਂ। ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਉਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਨੇੜੇ ਸੀ।
ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਪਹੁੰਚੀ, ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਸਾਰਜੈਂਟ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਕਾਫ਼ਰ, ਜੇ ਸਾਲ ਕਾਕ ਵੰਦਗ!" (ਕਾਫ਼ਿਰ, ਤੂੰ ਅੱਜ ਹੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢੇਗਾ!) ਮੈਂ ਹਾਦਸੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਹਿੱਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਾਂਗਾ, ਨਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਇਸ 'ਤੇ, ਸਾਰਜੈਂਟ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੋਟਬੁੱਕ ਕੱਢੀ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦੱਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਰ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਫਰਸ਼ ਦੀ ਚਟਾਈ ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਉਸਨੇ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਹਫਤਾਵਾਰੀ 'ਦਿ ਗਾਰਡੀਅਨ' ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਕੱਢੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਹਾਦਸੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਲੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। (ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਮੀਜ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਲਈ ਪੱਤਰ ਖਿਸਕਾਇਆ ਸੀ।) ਉਸਨੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੁੱਟ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਮੁੰਦਰੀ ਡਾਕੂ ਵਾਂਗ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ:

"ਰੈਗਟੀਗ ਓਨਸ ਹਰ 'ਐਨ ਕਮਿਊਨਿਸ ਗੇਵਾਂਗ!" ਉਹ ਚੀਕਿਆ। (ਮੇਰਾ ਸ਼ਬਦ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ!) ਅਖਬਾਰ ਲਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਾਰਜੈਂਟ ਲਗਭਗ ਚਾਰ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰਜੈਂਟ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵੀ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਰਿਕਾਰਡ ਲਈ ਹਾਦਸੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮਾਪ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸਾਰਜੈਂਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਾਦਸਾ ਦਿਨ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਾਪ ਲੈਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਥਾਬਾ 'ਨਚੂ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਬਿਤਾਉਣ ਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕ੍ਰੋਨਸਟੈਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਾਰਜੈਂਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ?"
“ਮੰਡੇਲਾ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।
“ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲਾ ਵਾਲਾ,” ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ।
"ਨੈਲਸਨ," ਸਾਰਜੈਂਟ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਯਾਤਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਤ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।" ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਿਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਾਪਾਂ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।
ਮੈਂ ਦੇਰ ਰਾਤ ਆਪਣਾ ਸਫ਼ਰ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਮੈਂ ਐਕਸਲਸੀਅਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਕਾਰ ਰੁਕ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਪੈਟਰੋਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਨੇੜਲੇ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਤੁਰਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਗੋਰੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੈਟਰੋਲ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੋਈ ਪੈਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਦੋ ਮੀਲ ਤੁਰਿਆ ਅਤੇ, ਆਪਣੀ ਅਸਫਲ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ, ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਇਆ। ਮੈਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰਿਆ ਵਿਵਹਾਰ ਅਪਣਾਇਆ। "ਮੇਰਾ ਬਾਸ ਪੈਟਰੋਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ। (ਬਾਸ, ਬੌਸ ਜਾਂ ਮਾਲਕ ਲਈ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸ਼ਬਦ, ਅਧੀਨਗੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ।) ਦੋਸਤਾਨਾ ਅਤੇ ਮਦਦਗਾਰ, ਕਿਸਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਟ੍ਰਾਈਡਮ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਬਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੈਟਰੋਲ ਦਿੰਦਾ।

ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮੇਰੀ ਉੱਥੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਘੱਟ ਘਟਨਾਪੂਰਨ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ANC ਨੇ ਸਾਡੇ ਜਾਇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਧਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ 29 ਫਰਵਰੀ, 1952 ਤੱਕ ਛੇ "ਅਨਿਆਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ" ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਾਂਗੇ। ਮਲਾਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਉਸਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ

ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਧਮਕੀ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੜਬੜ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਾਲਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸਮਝਿਆ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਿਵਲ ਨਾ-ਫ਼ਰਮਾਨੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਫਲਤਾ ਜਾਂ ਅਸਫਲਤਾ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। 6 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ, ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ, ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ, ਡਰਬਨ ਅਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਜਦੋਂ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਫ੍ਰੀਡਮ ਸਕੁਏਅਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਭੀੜ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਗਾਰਮੈਂਟ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਕਈ ਸੌ ਅਫਰੀਕੀ, ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਵਲੰਟੀਅਰਿੰਗ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਫਰਜ਼ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ, ਕੈਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਕੀਤਾ, ਵਲੰਟੀਅਰ ਬਦਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪੂਰੇ ਉੱਦਮ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
31 ਮਈ ਨੂੰ, ANC ਅਤੇ SAIC ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ 26 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਰੋਧ ਦਿਵਸ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ 'ਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਲੰਟੀਅਰ ਬੋਰਡ ਵੀ ਬਣਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਲੰਟੀਅਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਅਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਵਲੰਟੀਅਰ ਬੋਰਡ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ, ਖੇਤਰੀ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨਾ, ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਅਹਿੰਸਾ ਜੋ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੈਤਿਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲੋਂ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਇੰਡੀਅਨ ਓਪੀਨੀਅਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਮਨੀਲਾਲ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ SAIC ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਕੋਮਲ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾਲ, ਗਾਂਧੀ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਪਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ।
ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੇ ਗਏ ਢੰਗ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਤਰੀਕਾ ਜਾਂ ਰਣਨੀਤੀ ਸਾਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ

ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯਤਨ ਨੂੰ ਤਬਾਹਕੁੰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨੇ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਮਾਡਲ ਵਿੱਚ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਸਿਧਾਂਤ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਰਣਨੀਤੀ ਉਦੋਂ ਵੀ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਵੈ-ਹਾਰ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਖੁਦ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੀ, ਅਹਿੰਸਕ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਮਨੀਲਾਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਬਲ ਰਿਹਾ।
ਸੰਯੁਕਤ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੇ ਅਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਅਵੱਗਿਆ ਦੇ ਦੋ ਪੜਾਅ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਕੁ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਲੰਟੀਅਰ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨਗੇ। ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਗੇ, ਸਿਰਫ਼ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਖਾਨੇ, ਸਿਰਫ਼ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਰੇਲਵੇ ਡੱਬੇ, ਉਡੀਕ ਕਮਰੇ ਅਤੇ ਡਾਕਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕਰਫਿਊ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਅਵੱਗਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਜਥੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਅਵੱਗਿਆ ਦੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਗੜਬੜ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਣ। ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸਮੂਹਿਕ ਅਵੱਗਿਆ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਹੜਤਾਲਾਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।
ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, 22 ਜੂਨ ਨੂੰ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਰੈਲੀ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨੇਟਲ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਅਤੇ ਨੇਟਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਨਾਇਕਰ, ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਸੀ। ਲਗਭਗ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਅਨੁਭਵ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਦੋ ਦਰਜਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵੱਡੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਉਹੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਨਸਲਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਗੇ। ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ - ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ - ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਕੀਕਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 26 ਜੂਨ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਮਤ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵਿੱਚ ਸਵੇਰੇ ਤੜਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਜਿੱਥੇ ਰੇਮੰਡ ਮਹਲਾਬਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਤੀਹ ਡਿਫੀਅਰ ਇੱਕ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਕਾਲ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਡਿਫੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਭੀੜ ਨੇ ਚੀਕਿਆ, "ਮਾਈਬੁਏ ਅਫਰੀਕਾ!" (ਅਫਰੀਕਾ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦਿਓ!)
ਛੱਬੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਏਐਨਸੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੇ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ, ਬੌਕਸਬਰਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਐਨ.ਬੀ. ਟੈਂਟਸੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਟੈਂਟਸੀ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਥੀ, ਅਫਰੀਕੀ ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਐਪੀਸਕੋਪਲ ਚਰਚ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ, ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ।
ਸਵੇਰ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤੋਂ ਰੈਵਰੈਂਡ ਟੈਂਟਸੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਨਾ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਗਰਮ ਕੱਪੜੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਾਤ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏਗਾ, ਪਰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੈਵਰੈਂਡ ਟੈਂਟਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾਵਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਨੌਜਵਾਨ ਹੰਗਾਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਟੈਂਟਸੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਮਿਲ ਗਿਆ: ਨਾਨਾ ਸੀਤਾ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਜਿਸਨੇ 1946 ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਕਿਰਿਆ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੱਟਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਗਠੀਏ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੀਤਾ ਇੱਕ ਲੜਾਕੂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈ।
ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬੌਕਸਬਰਗ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਨਾਨਾ ਸੀਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਬੌਕਸਬਰਗ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਕਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਇਹ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਗਮ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਡਿਫੀਅਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਗੂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਗੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਨਤਾ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਵਾਲਟਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਡਿਫਾਇਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਉਹ ਝੱਟ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਮੁੱਖ ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਸੂਟ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੇਲ੍ਹ ਲਈ ਅਵਿਵਹਾਰਕ ਪਹਿਰਾਵਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜੇ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ।
ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਬੌਕਸਬਰਗ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਯੂਸਫ਼ ਕਚਾਲੀਆ ਨੇ ਬੌਕਸਬਰਗ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਹ ਵਲੰਟੀਅਰ ਉਸ ਦਿਨ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸਮੈਨਾਂ ਅਤੇ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਟੁਕੜੀ ਮਿਲੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ, ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫ਼ਰ ਹਰਕਤ

ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਕੈਮਰੇ ਦੀਆਂ ਫਲੈਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਯੂਸਫ਼ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਦਫ਼ਤਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਿਰਫ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇਗਾ।
ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਉਸ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਮੀਲ ਦੂਰ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਦੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਗਾਇਨ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਉੱਚੇ ਧਾਤ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਲੰਟੀਅਰ ਬਾਹਰ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਵੰਜਾ ਵਲੰਟੀਅਰ ਸਨ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੋਵੇਂ, ਅਤੇ ਕਈ ਸੌ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ। ਵਾਲਟਰ ਡਿਫੀਅਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਨ; ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਤਲਬ ਕੰਮ ਸੀ। ਪਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਭਾਵਨਾ ਨਾਨਾ ਸੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਗਠੀਏ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਧਾ ਰਹੀ ਸੀ।
ਪਹਿਲੇ ਘੰਟੇ ਲਈ ਇੱਕ ਰੁਕਾਵਟ ਰਹੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਜਮ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਜਮ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਥਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਸੀ? ਕੀ ਉਹ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਆੜ ਹੇਠ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਦੇ ਸਨ? ਜਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ - ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਦੇ ਸਨ - ਉਹ ਉਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ? ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸੀ, ਸਥਿਤੀ ਅਚਾਨਕ ਬਦਲ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਤੁਰੰਤ ਵਲੰਟੀਅਰ ਗੇਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਿਆ। ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਸੀਟੀ ਵਜਾਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਕਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਹਿੰਮ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ।
ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ, ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ, ਯੂਸਫ਼ ਕੈਚਾਲੀਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਨੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ANC ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਫਲੈਗ ਬੋਸ਼ੀਲੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਡਿਫੀਅਰਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਜੱਥਾ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ; ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ, ਕਰਫ਼ਿਊ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਮੈਂ ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਵੱਗਿਆ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗਰਮ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਪਲ, ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਯੂਸਫ਼ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਘਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। "ਨਹੀਂ, ਮੰਡੇਲਾ," ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ। "ਤੁਸੀਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।" ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਨਾਈਟਸਟਿੱਕ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਖੜੀ

ਪੁਲਿਸ ਵੈਗਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਵੈਨ ਵਿੱਚ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਵੱਗਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਇਸ ਸਭ ਦੀ ਵਿਅੰਗਤਾ 'ਤੇ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਲਿਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਦੇਖਣਾ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸੀ।
ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਯੂਸਫ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫਲੈਗ ਬੋਸ਼ੀਲੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰੱਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸਕੁਏਅਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਲਾਲ ਇੱਟਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਸਾਡੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ਕੌਣ ਚਲਾਏਗਾ। ਪਰ ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਸਨ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਵੀ, ਵੈਨਾਂ "ਨਕੋਸੀ ਸਿਕੇਲੇਲ' ਆਈਅਫ੍ਰਿਕਾ" (ਰੱਬ ਦਾ ਭਲਾ ਅਫਰੀਕਾ) ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਮੀਰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਝੂਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੀਤ ਹੈ।
ਉਸ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ, ਡ੍ਰਿਲ ਯਾਰਡ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਇੰਨੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਗਿੱਟਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਲੱਤ ਵਿੱਚ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਜ਼ਖਮੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ ਆਦਮੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਸਦੇ ਤੇਜ਼ ਦਰਦ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਇਕਾਗਰ ਅਨੁਭਵ ਸੀ। ਮਾਰਸ਼ਲ ਸਕੁਏਅਰ ਗੰਦਾ, ਹਨੇਰਾ ਅਤੇ ਗੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇੰਨੇ ਭਾਵੁਕ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਨੇ ਦੋ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤੇ।

* * *

ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ 250 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿਵਸਥਿਤ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਅਤੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸਨ।
ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ, 8,500 ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਡਾਕਟਰਾਂ, ਫੈਕਟਰੀ ਵਰਕਰਾਂ, ਵਕੀਲਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਾਇਆ, "ਹੇ, ਮਾਲਨ! ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।" ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਟਵਾਟਰਸਰੈਂਡ, ਡਰਬਨ, ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ, ਪੂਰਬੀ ਲੰਡਨ ਅਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਕੇਪ ਦੇ ਛੋਟੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਵਿਰੋਧ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫੈਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸੇ ਲਈ, ਅਪਰਾਧ ਮਾਮੂਲੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਕੁਝ ਰਾਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੱਕ ਸਨ, ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਦਸ ਪੌਂਡ

ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ANC ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਗਭਗ 20,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 100,000 ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ।
ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਸਵੇਰੇ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੇਪ, ਨੇਟਲ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ, ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹਿੰਮ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਇਆ, ਕਈ ਵਾਰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ। ਅਕਸਰ, ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ਜਾਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜਨ ਸੰਚਾਰ ਆਦਿਮ ਜਾਂ ਅਣਹੋਂਦ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਸੰਕੁਚਿਤ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਐਲਕੋਟ ਗਵੇਂਟਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਕੇ ਗਿਆ, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗਵੇਂਟਸ਼ੇ ਇੱਕ ਸਫਲ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 26 ਜੂਨ ਨੂੰ ਘਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪੂਰਬੀ ਲੰਡਨ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਯੋਗ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਵਾਦੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕਪਾਸੜ ਫੈਸਲੇ ਲਏ। ਹੁਣ ਉਸਦਾ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।
ਗਵੇਂਟਸ਼ੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕਿਵੇਂ ਉਠਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਥਾਨਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਜੋ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਰਕਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ - ਖੋਸਾ ਵਿੱਚ, ਕਦੇ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੀ - "ਸਾਥੀਓ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਨੌਕਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਗਵੇਂਟਸ਼ੇ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮਰੱਥ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦਿਓ।'"
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗਵੇਂਟਸ਼ੇ ਨੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਲੋਕ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਸਮੂਹ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਵੇਂਟਸ਼ੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵੇਂਟਸ਼ੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗਲਤ ਸੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੰਨਾ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨਾ ਅਵਿਵਹਾਰਕ ਸੀ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣਾ ਮੂਰਖਤਾਪੂਰਨ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ

ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਜਨਤਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੰਗਭੇਦ ਦੀ ਨੀਤੀ ਲਈ ਖ਼ਤਰੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਸਿਵਲ ਨਾ-ਫਰਮਾਨੀ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਵਜੋਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਧਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਰੰਗਭੇਦ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਅਤੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਤ ਕੀਤਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਭੜਕਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਾਡੀ ਅਵੱਗਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨਗੇ, ਇੱਕ ਧਮਕੀ ਜੋ ਉਸਨੇ 1953 ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਲਾਅ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸੋਧ ਐਕਟ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਵੱਗਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸਰੀਰਕ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਅਜ਼ਮਾਏ। ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਇਸਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਜੀਅ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਨਤਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮੁਦਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਸੂਸਾਂ ਅਤੇ ਏਜੰਟਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਵਾਈ। ANC ਨੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਗੋਂ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸਕੁਏਅਰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ: ਇੱਕ ਸੂਟ ਅਤੇ ਟਾਈ ਇੱਕ ਓਵਰਕੋਟ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰੇਸ਼ਮੀ ਸਕਾਰਫ਼ ਦੇ ਨਾਲ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ? ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਾਈਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਸ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ।
ਦੂਜਾ ਸਾਥੀ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਮਖੰਡਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਵਿਵਹਾਰ ਕਾਰਨ ਵੱਖਰਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸੀ। ਡਿਫੀਅਰ ਯੂਸਫ਼ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਖੰਡਾ, ਜੋ ਕਿ ਲੰਬਾ ਅਤੇ ਪਤਲਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਕਰਿਸਪ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਲਾਮ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਛੇੜਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇੰਨੀ ਚੰਗੀ ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਈ ਵਿੱਚ, ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੱਧ ਦੌਰਾਨ, ਜੇ. ਬੀ. ਮਾਰਕਸ ਨੂੰ 1950 ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ "ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ" ਲਈ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਪਾਬੰਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਦੇਸ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੈਦਲ ਕੈਦ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ; ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਸੰਕੁਚਿਤ ਜੀਵਨ ਜੀ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਅਣਦੇਖਾ ਕਰਨਾ ਕੈਦ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਸੀ।
ਉਸੇ ਸਾਲ ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਜੇ.ਬੀ. ਮਾਰਕਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਪਸੰਦੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਉਮੀਦਵਾਰੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ "ਬਾਫਾਬੇਗੀਆ" (ਜੋ ਨੱਚਦੇ ਹੋਏ ਮਰਦੇ ਹਨ) ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤਿਵਾਦੀ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਟਕਰਾਅ ਵਾਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਮਾਸੇਕੋ, ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਜੋ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਦੀ ਓਰਲੈਂਡੋ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸੇਪੇਰੇਪਰੇ ਮਾਰੂਪੇਂਗ, ਜੋ ਵਿਟਵਾਟਰਸੈਂਡ ਵਿੱਚ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਮੁੱਖ ਵਲੰਟੀਅਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਾਸੇਕੋ ਅਤੇ ਮਾਰੂਪੇਂਗ ਦੋਵੇਂ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।
ਮਾਰੂਪੇਂਗ ਨੂੰ ਇੱਕ ਡੈਮੋਗੌਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਖਾਕੀ ਸੂਟ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਪਲੇਟ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਟਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਫੀਲਡ ਮਾਰਸ਼ਲ ਮੋਂਟਗੋਮਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਡੰਡਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਡੰਡਾ ਉਸਦੀ ਬਾਂਹ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਫੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ: "ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਥੱਕ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ! ਮੈਂ ਮਾਲਨ ਨੂੰ ਚੌਰਾਹੇ 'ਤੇ ਮਿਲਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।" ਫਿਰ, ਪੋਡੀਅਮ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਡੰਡਾ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਚੀਕਦਾ ਸੀ, "ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ!"
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਕਾਰਨ, ਮਾਰੂਪੇਂਗ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਜੋ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੋਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕੋ।" ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਸਮਝਿਆ, ਕਿ ਮੈਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਡਿਮੋਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੁਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਚੋਣ ਲੜਨ

ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਗਲਤ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਇਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਚੋਣ ਜਿੱਤੀ ਸੀ।

30 ਜੁਲਾਈ, 1952 ਨੂੰ, ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲਾਅ ਫਰਮ ਐਚ. ਐਮ. ਬਾਸਨਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਵਾਰੰਟ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚੀ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਨੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ, ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਅਤੇ ਕਿੰਬਰਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਕਈ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ANC ਅਤੇ SAIC ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਦਫਤਰਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੁਝ ਨਵੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਣ ਗਈ।
ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ANC, SAIC, ANC ਯੂਥ ਲੀਗ, ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਜਨਰਲ-ਸਕੱਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਇੱਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ, ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਅਤੇ ਜੇ. ਬੀ. ਮਾਰਕਸ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਡਾ. ਦਾਦੂ, ਯੂਸਫ਼ ਕਚਾਲੀਆ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਸਮੇਤ ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀਆਂ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਜੋਸ਼ੀਲੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਰੈਲੀਆਂ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਵਿਟਵਾਟਰਸਰੈਂਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗੋਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ; ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਏਐਨਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ; ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚੇ; ਹਰ ਉਮਰ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਨੀ ਭੀੜ ਨਾਲ ਭਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕਮਰਾ ਖੁਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ "ਮਾਈਬੁਏ ਅਫਰੀਕਾ!" ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵਿਰਾਮ ਦਿੱਤਾ।
ਮੁਕੱਦਮਾ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਵਿਲੇਜ ਦੀਪ ਵਿਖੇ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ।
ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਕਲਪ ਸੁਝਾਏ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸਨੇ ਕਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਮੋਰੋਕਾ ਅਕਸਰ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਮਾਮਲੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ

ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਚਾਅ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਨ। ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ ਜੋ ਨਸਲੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਅਡੋਲ ਰਿਹਾ।
ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਉਦੋਂ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨੇ ਜੱਜ ਰੰਫ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ANC ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਣ ਵਰਗਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਜੋ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਨ, ਤਾਂ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਦਾਦੂ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਸਮੇਤ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਉਂਗਲ ਉਠਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜੱਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਉਸਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਸੰਗਠਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਦੇ ਦਿਨ ਗਿਣੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਡਾਕਟਰੀ ਕੈਰੀਅਰ ਅਤੇ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਨੇ ਉਸ ਅਕਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਉਸਨੇ ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵੱਲੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਦਲੇਰਾਨਾ ਕੰਮ ਦੌਰਾਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਦੁਖਾਂਤ ਸਮਝਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੇ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਚਮਕ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਸਨੂੰ ਛੱਡ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।
2 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੱਜ ਰੰਫ ਨੇ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ" ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ - ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਉਲਟ "ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।" ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਲਗਭਗ ਕੋਈ ਵੀ ਜਿਸਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਉਸਨੂੰ "ਕਾਨੂੰਨੀ" ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੋਣ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਜੱਜ, ਜੋ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ "ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਗੈਰ-ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਤੱਕ ਜੋ ਉੱਚ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ" ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ, ਉਸਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ "ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਜਾਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।" ਸਾਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ, ਪਰ ਸਜ਼ਾ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਧਿਆਇ ਬਣਾਇਆ। ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਛੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ; ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੋਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬੋਝ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ, ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ।
ਮੁਹਿੰਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ANC ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੋਈ ਸਟਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਮੂੰਹ-ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸਾਡੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ 100,000 ਤੱਕ ਵਧ ਗਈ। ANC ਇੱਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਜਨਤਕ-ਅਧਾਰਤ ਸੰਗਠਨ ਵਜੋਂ ਉਭਰੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਟੋਲੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੈਦ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਕਲੰਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਡਰ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ। ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਬੈਜ ਬਣ ਗਿਆ।
ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਸੀ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਇੱਕ ਵੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਮਿਸਾਲੀ ਸੀ। ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੌਰਾਨ, ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਦੰਗੇ ਭੜਕ ਗਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕੋਪਾਂ ਦਾ ਮੁਹਿੰਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਸਫਲ ਰਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੰਗਿਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਹਮਦਰਦ ਸਨ।
ANC ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਉਮੀਦਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੇਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਉੱਥੇ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਬੇਰਹਿਮ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਡੇਗਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਖਾੜਨਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਯੋਜਨਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ਜਲਦੀ ਹੀ ਗਤੀ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਸਿਆਣਪ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਰੋਕਣਾ ਇੱਕ ਚਲਾਕ ਚਾਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਹਮਲਾਵਰ ਸੀ, ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗੀ। ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਸਹੀ ਸਨ: ਮੁਹਿੰਮ ਜਲਦੀ ਹੀ ਢਿੱਲੀ ਪੈ ਗਈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਮੁਹਿੰਮ ਟੁੱਟ ਗਈ।

ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਕਦੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧੀ। ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਿਰੋਧ ਲਹਿਰ ਉੱਭਰੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ANC ਦੀ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ। ਮੁਹਿੰਮ ਇਸ ਤੱਥ ਦੁਆਰਾ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਮੁਹਿੰਮ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸੀ।
ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭਾਵਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ: ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਲੜਨ ਅਤੇ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਜਾਂ ਹੀਣਤਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੰਮੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਜਿੱਤਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਹੁਣ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੁੱਕਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਵਾਂਗ ਸਿੱਧਾ ਚੱਲ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਮਾਣ ਨਾਲ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਡਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਝੁਕਣ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਵਜੋਂ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

[illegible]

[illegible]

15

1952 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ANC ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ, ਗਾਰਡ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਈ। ANC ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ, ਵਧੇਰੇ ਸਰਗਰਮ ਯੁੱਗ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ, ਵਧੇਰੇ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ: ਚੀਫ਼ ਅਲਬਰਟ ਲੁਥੁਲੀ। ANC ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਚਾਰ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਹਿਲੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਲੁਥੁਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਮੁਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜੋ ANC ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਸਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਇੱਕ ਸੈਵਨਥ-ਡੇ ਐਡਵੈਂਟਿਸਟ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਲੂਥੁਲੀ ਦਾ ਜਨਮ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੱਖਣੀ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਨੇਟਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਡਰਬਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਐਡਮਜ਼ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬਾ, ਭਾਰੀ, ਗੂੜ੍ਹੀ ਚਮੜੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਜਿਸਦੀ ਵੱਡੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਡੂੰਘੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਉਹ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਬਰਾਬਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇ।
ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਸਤੰਬਰ 1952 ਵਿੱਚ, ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਲੁਥੁਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਲਟੀਮੇਟਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: ਉਸਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ANC ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਤਿਆਗਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲੇ ਕਬਾਇਲੀ ਮੁਖੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੁਥੁਲੀ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ, ਇੱਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਾਣਮੱਤਾ ਜ਼ੁਲੂ ਮੁਖੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਰੰਗਭੇਦ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਵਚਨਬੱਧ ਸੀ। ਲੁਥੁਲੀ ਨੇ ANC ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ "ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸਲੀਬ ਰਾਹੀਂ ਹੈ" ਨਾਮਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਅਹਿੰਸਕ ਪੈਸਿਵ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ: "ਕੌਣ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤੀਹ ਸਾਲ ਵਿਅਰਥ, ਧੀਰਜ, ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬੰਦ ਅਤੇ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬਿਤਾਏ ਗਏ ਹਨ?"
ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਬਵੰਜਾ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਜਾਂ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੇਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸਨ।
ਮੇਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਜਨਮਦਿਨ ਦੀ

ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਸੀ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗਭੇਦ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਣ, ਸਤਾਉਣ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਯਤਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲਾਂ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲੋਸਟ੍ਰੋਫੋਬੀਆ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਤਰਸਦਾ ਹੈ। ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣਾ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਖੇਡ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਲਾਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਬੇੜੀਆਂ ਜਾਂ ਜੰਜ਼ੀਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਸਲਾਖਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਣਦੇਖੇ ਖਿਸਕ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਸਥਾਈ ਭਰਮ ਪਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ 1952 ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ANC ਅਤੇ SAIC ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਟੱਲ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਵਜੋਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਲਈ ਇੱਕ ਅਚਨਚੇਤੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਤਿਆਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਏ। ਇਸ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਮੰਡੇਲਾ-ਯੋਜਨਾ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਐਮ-ਯੋਜਨਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ANC ਨੂੰ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਫਿਰ ਬਿਨਾਂ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਏ ਪੂਰੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਏਗਾ। M-ਯੋਜਨਾ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰਨ, ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਭੂਮੀਗਤ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਯਮਤ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਮੈਂ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ANC ਅਤੇ SAIC ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਈ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ 'ਤੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਿਸਟਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਲਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਆਪਕ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਇਕਾਈ ਸੈੱਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਲੀ 'ਤੇ ਲਗਭਗ ਦਸ ਘਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਸੈੱਲ ਸਟੀਵਰਡ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਇਕਾਈ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਦਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਸਟ੍ਰੀਟ ਸਟੀਵਰਡ ਚਾਰਜ ਸੰਭਾਲੇਗਾ ਅਤੇ ਸੈੱਲ ਸਟੀਵਰਡ ਉਸਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਗੇ। ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਸਟੀਵਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਇੱਕ ਜ਼ੋਨ ਬਣਾਇਆ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ANC ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਸਕੱਤਰੇਤ ਸ਼ਾਖਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪ-ਕਮੇਟੀ ਸੀ, ਜੋ ਸੂਬਾਈ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸੈੱਲ ਅਤੇ ਸਟ੍ਰੀਟ ਸਟੀਵਰਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਉਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਣ ਸਕਣ ਕਿ ਕਿਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੈੱਲ ਸਟੀਵਰਡ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਕਾਇਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਰਣਨੀਤੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਢਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੁਪਤ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਚੌਕੀਆਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੁਆਰਾ ਖੇਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ।
ਐਮ-ਪਲਾਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਢਲਾ ਕੋਰਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਣ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਨ। ਭਾਸ਼ਣ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਾਜ਼ਰ ਮੈਂਬਰ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣਗੇ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸੀ।
ਤਿੰਨ ਕੋਰਸ ਸਨ, "ਜਿਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ," "ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ," ਅਤੇ "ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਲੋੜ।" ਪਹਿਲੇ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਸਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਵਰਗ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਸਤਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੈਕਚਰਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਖੁਦ ਅਕਸਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਗੁਣ ਸੀ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਕਸਰ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਇਕੱਲੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੌਜੂਦਾ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮੂਹਿਕ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੁਪਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ ਪਿਆ।

ਐਮ-ਪਲਾਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮਾਮੂਲੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਤੀਜੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਅਤੇ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ। ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਏਐਨਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਐਮ-ਪਲਾਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।
ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ: ਇਸਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨਹੀਂ ਸਨ; ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਸੂਬਾਈ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਹੇਠਾਂ ਆਈ, ਤਾਂ ਉਹ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ।

16

ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟ੍ਰੈਕਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲੀ: ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਮੇਰੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ANC ਲਈ ਪੂਰਾ-ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਸੰਗਠਨ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸੀ ਥਾਮਸ ਟਾਈਟਸ ਨਕੋਬੀ। ਮੈਂ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਕਾਰਜਕ੍ਰਮ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। 1951 ਵਿੱਚ, ਵਿਟਕਿਨ, ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਅਤੇ ਈਡਲਮੈਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਟੇਰਬਲਾਂਚੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਗਿਸ਼ ਦੀ ਲਾਅ ਫਰਮ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਖਿੱਚਣ, ਸੰਮਨ ਭੇਜਣ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ - ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਕੇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਸਿਡੇਲਸਕੀ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਕਈ ਗੋਰੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ - ਬੇਸ਼ੱਕ, ਕੋਈ ਵੀ ਅਫਰੀਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਫਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਫਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਸੂਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫੀਸ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਫਰਮਾਂ ਨੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਗੋਰੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਫੀਸ ਵਸੂਲੀ। ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸਾਲ ਟੇਰਬਲਾਂਚੇ ਐਂਡ ਬ੍ਰਿਗਿਸ਼ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਹੈਲਮੈਨ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ੇਲ ਦੀ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਫਰਮ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਕੁ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜੋ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵਾਜਬ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਫਰਮ ਨੂੰ ਅਫਰੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਸਮਰਪਣ 'ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਮਿਸਟਰ ਹੈਲਮੈਨ, ਫਰਮ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਾਥੀ, ਅਫਰੀਕੀ ਕਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਾਂ ਫੈਸ਼ਨੇਬਲ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਫਰਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਾਥੀ, ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਿਕ, ਰੋਡਨੀ ਮਿਸ਼ੇਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਪਾਇਲਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਦਮਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ANC ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਮਿਸ਼ੇਲ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬੁਰਾਈ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸਿਗਰਟ ਪੀਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਹੈਲਮੈਨ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ੇਲ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਟਵਾਟਰਸੈਂਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਐਲਐਲ.ਬੀ. ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਪੈਸਾ ਕਮਾ ਸਕਾਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਮਿਲਣ ਆਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਐਵਲਿਨ ਦੀ ਨਰਸ ਟ੍ਰੇਨੀ ਵਜੋਂ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਆਮਦਨ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਖੁਆਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਐਚ.ਐਮ. ਬਾਸਨਰ ਦੀ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਗਿਆ। ਬਾਸਨਰ ਸੈਨੇਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ

ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮੈਂਬਰ, ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਸਮਰਥਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਅਫਰੀਕੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਖਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਫਰਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਗਾਹਕਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਸਨਰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬੌਸ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਅਗਸਤ 1952 ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦਫ਼ਤਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੀ ਉਹ ਮੇਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਜ਼ੁਬੈਦਾ ਪਟੇਲ ਦੀ ਦੇਣ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਐਚ.ਐਮ. ਬਾਸਨੇਰ ਕੋਲ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਭਾਸ਼ੀ ਸੈਕਟਰੀ, ਮਿਸ ਕੋਚ, ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਮੇਰਾ ਡਿਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜ਼ੁਬੈਦਾ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਕਾਸਿਮ ਪਟੇਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ-ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦਾਇਰਾ ਸੀ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ।
ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਵਾਲਸਕੀ ਐਂਡ ਟਚ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਫਰਮ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਉਸਦੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉੱਥੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਉਡੀਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਦੋਸਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ANC ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਤਿੱਖੀ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਆਪਣੀ ਠੰਡੀ, ਤਰਕਪੂਰਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਢਾਹ ਸਕਦਾ ਸੀ - ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸੇਂਟ ਪੀਟਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਇੱਕਸਾਰ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਮੁੱਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਜ ਸੀ। ਓਲੀਵਰ ਬਹੁਤ ਧਾਰਮਿਕ ਸੀ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੇਵਕਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੱਦਾ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਗੁਆਂਢੀ ਵੀ ਸੀ: ਉਹ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਪੋਂਡੋਲੈਂਡ ਦੇ ਬਿਜ਼ਾਨਾ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਉਸਦੇ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਦਾਗ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਓਲੀਵਰ ਆਪਣੀ ਫਰਮ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਦਫ਼ਤਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ।

"ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ" ਸਾਡੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਿੱਤਲ ਦੀ ਪਲੇਟ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਚਾਂਸਲਰ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੇ ਬੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਾਰ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਮਾਰਤ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ

ਇੱਕ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਤਰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ, ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਗਾਹਕਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਫਰਮ ਸੀ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਉਪਾਅ ਦੀ ਫਰਮ ਸੀ। ਹਰ ਸਵੇਰ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਹਾਲਵੇਅ ਵਿੱਚ, ਪੌੜੀਆਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਵੇਟਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।
ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਦਦ ਲਈ ਬੇਤਾਬ ਸਨ: ਸਿਰਫ਼ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਫੁਹਾਰੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਬੀਚ 'ਤੇ ਤੁਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ, ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ, ਪਾਸ ਬੁੱਕ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਦਸਤਖਤ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ ਅਤੇ ਗਲਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ, ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਸੀ।
ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਤੰਗ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿੱਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬੀਅਰ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਜੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਫਿਰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਹੁਣ ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਮ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਦਿਨ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ।

ਓਲੀਵਰ ਕੋਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਅਦਭੁਤ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਹਰੇਕ ਗਾਹਕ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ, ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ।
ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਆਮ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀ ਅਰਥ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਮਦਰਦ ਕੰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਯੋਗ ਸਹਿਯੋਗੀ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਮੋੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਚਮੜੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਅਕਸਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਹੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਸਵੇਰੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਕੁਝ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ, ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਕੇਸ ਜਿੱਤੇ, ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵਕੀਲਾਂ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ, ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਜੱਜ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੇ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਦੇ ਰੰਗ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਅਕਸਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਗੋਰੇ ਗਵਾਹ ਅਕਸਰ ਕਾਲੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਫਿਰ ਉਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ ਬਿਠਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਦਾ ਸੀ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਝੂਠ ਵਿੱਚ ਫੜਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ "ਕਾਫਿਰ ਵਕੀਲ" ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।
ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।" ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?" ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਇੱਕ ਫੈਂਸੀ ਡਿਪਲੋਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰੇਮ ਕਰਕੇ ਕੰਧ 'ਤੇ ਲਟਕਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਵਕੀਲ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਮੰਗਣ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਕੇਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਹੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲਿਆਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਕੇਸ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਅਦਾਲਤੀ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ। ਮਾਮਲਾ ਆਖਰਕਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਜਾਰਜ ਬਿਜ਼ੋਸ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ, ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਸੁਣਵਾਈ 'ਤੇ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰੇ।
ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਸਾਡੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਗੋਰੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸਦੀ ਮੋਟਰਕਾਰ ਦੋ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਫਸੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਕੋਲ ਗਈ ਅਤੇ ਕਾਰ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਧੰਨਵਾਦ, ਜੌਨ" - ਜੌਨ ਉਹ ਨਾਮ ਸੀ ਜੋ ਗੋਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਫਰੀਕੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਛੇ ਪੈਨਸ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵਧਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਧੰਨਵਾਦ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਛੇ ਪੈਨਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਿਲਿੰਗ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ!" ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਿੱਕਾ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।
ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰਕ ਅਹਾਤਿਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ

ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਗਰੁੱਪ ਏਰੀਆ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਮਿਆਦ ਜਲਦੀ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਰੀਨਿਊ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਮੀਲ ਦੂਰ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ ਲਗਭਗ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਅਹਾਤੇ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਬੇਦਖਲੀ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਲਟਕਣ ਦੇ ਨਾਲ।
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਘਟੀਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਡ ਜੋ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਘਾਤਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਆਬਾਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਉਸ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਉੱਤਰੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਅਤੇ ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਫਰੀਕੀ ਵਜੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ, ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਜਿਗਸਾ ਪਹੇਲੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਆਬਾਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਜਾਂ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰੰਗੀਨ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਫਾਇਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਰੰਗੀਨ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਉਸਦੀ ਤਰਫੋਂ, ਮੈਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਆਬਾਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਸਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਮੇਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਡੈਮਰਲ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਮੁੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਬੈਂਚ ਵੱਲ ਹੋਵੇ। ਮੇਰੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੋ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਝੁਕ ਗਏ ਸਨ, ਉਸਨੇ ਦੂਜੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਢਲਾਣ ਵਾਲੇ ਮੋਢੇ ਰੰਗੀਨ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂੜ੍ਹੀਵਾਦੀ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਾਹ ਸਿਰਫ਼ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਰਾਏ 'ਤੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਡੀ ਸਫਲਤਾ ਦਰ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਇੰਨੀ ਚਲਾਕ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕੀ, ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਇਹ ਸਾਡੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ

ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਕੋਰੋਨਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਕਸਰ "ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੌਤ" ਜਾਂ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟ ਵਿਆਖਿਆ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੇਰਾ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਕੇਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਕਸਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਪੂਰਬੀ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਕੈਰੋਲੀਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਵੱਕਿਲ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਸਨਸਨੀ ਫੈਲ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਅਫਰੀਕੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਕੇਸ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਰੀਅਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਕੀਲ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ। ਅਦਾਲਤ ਵੀ ਉਤਸੁਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।
ਨੇੜਲੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਡਾਕਟਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਜਾਦੂ-ਟੂਣੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਵੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਸੰਗੋਮਾ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤੀ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਡਰ ਦੋਵੇਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ, ਮੇਰੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਛਿੱਕ ਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਰਚੁਅਲ ਭਗਦੜ ਮਚ ਗਈ; ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨਿਰੀਖਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਾਦੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਮੇਰੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ।
ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਭੜਕਾਊ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ - ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ - ਮੇਰੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨ ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਤਿੱਖੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਅਦਾਲਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਗਵਾਹਾਂ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਚਾਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਜਿਰਹਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਨਸਲੀ ਤਣਾਅ 'ਤੇ ਖੇਡਦਾ ਸੀ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਗੈਲਰੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੀੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਲੋਕ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।
ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਨੌਕਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਔਰਤ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ 'ਤੇ ਉਸਦੇ "ਮੈਡਮ" ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੱਪੜੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। "ਮੈਡਮ" ਦੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਘੋਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਆਪਣੀ ਪੈਨਸਿਲ ਦੀ ਨੋਕ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਅੰਡਰਵੀਅਰ ਦੀ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਚੁੱਕੀ। ਮੈਂ ਹੌਲੀ- ਹੌਲੀ ਪੈਂਟੀਆਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗਵਾਹ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਬਸ ਪੁੱਛਿਆ, "ਮੈਡਮ, ਕੀ ਇਹ... ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਹਨ?" "ਨਹੀਂ," ਉਸਨੇ ਜਲਦੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਜਵਾਬ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਅੰਤਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਕੇਸ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

17

ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ, ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਪਥਰੀਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਦਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਸੀ। ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਫਾਦਰ ਟ੍ਰੇਵਰ ਹਡਲਸਟਨ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਇੱਕ ਇਤਾਲਵੀ ਪਹਾੜੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਜ ਸੀ: ਨੇੜਿਓਂ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਲਾਲ ਛੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਘਰ; ਗੁਲਾਬੀ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉੱਠਦਾ ਧੂੰਆਂ; ਉੱਚੇ ਅਤੇ ਪਤਲੇ ਗੂੰਦ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਜੋ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਨੇੜਿਓਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਗੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਗਲੀਆਂ ਤੰਗ ਅਤੇ ਕੱਚੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦਰਜਨਾਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਮਾਰਟਿਨਡੇਲ ਅਤੇ ਨਿਊਕਲੇਅਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਹ ਖੇਤਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਡਿਵੈਲਪਰ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉੱਥੇ ਗੋਰੇ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਲਈ ਕਈ ਘਰ ਬਣਾਏ ਸਨ। ਪਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਕੂੜਾ ਡੰਪ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਗੋਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਰਹਿਣਾ ਚੁਣਿਆ। ਝਿਜਕਦੇ ਹੋਏ, ਡਿਵੈਲਪਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤੇ। ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿੱਥੇ 1923 ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਐਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕ ਸਟੈਂਡ, ਜਾਂ ਪਲਾਟ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਇੱਟਾਂ ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਘਰ, ਆਪਣੇ ਟੀਨ-ਛੱਤ ਵਾਲੇ ਵਰਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਜੇ ਵੀ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗ ਵਧਦਾ ਗਿਆ, ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਰਹੇ ਅਫਰੀਕੀ ਕਾਰਜਬਲ ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਝੁੱਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕਈ ਪਰਿਵਾਰ ਇੱਕ ਹੀ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿੱਚ ਭੀੜ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਚਾਲੀ ਤੱਕ ਲੋਕ ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੂਟੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕਿਰਦਾਰ ਸੀ; ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਇਹ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਖੱਬੇ ਕੰਢੇ, ਨਿਊਯਾਰਕ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੀਨਵਿਚ ਪਿੰਡ ਸੀ, ਲੇਖਕਾਂ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਇਹ ਬੋਹੇਮੀਅਨ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ, ਜੀਵੰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਘਰ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਰਲਿਨ ਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਵਾਂਗ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੋਟਸਿਸ (ਗੈਂਗਸਟਰ) ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੌਨ ਵੇਨ ਅਤੇ ਹੰਫਰੀ ਬੋਗਾਰਟ ਵਰਗੇ ਅਮਰੀਕੀ ਫਿਲਮੀ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਪਣਾਏ ਸਨ। ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਨੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਅਫਰੀਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਵੀਮਿੰਗ ਪੂਲ ਦਾ ਮਾਣ ਕੀਤਾ।

ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ, ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸੀ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ, ਮਾਰਟਿਨਡੇਲ ਅਤੇ ਨਿਊਕਲੇਅਰ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਆਬਾਦੀ 60,000 ਤੋਂ 100,000 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ। 1953 ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ

ਤੋਂ ਤੇਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਮੀਡੋਲੈਂਡਜ਼ ਨਾਮਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਟ੍ਰੈਕਟ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਸੱਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ "ਨਸਲੀ ਸਮੂਹਾਂ" ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵਸਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਹਾਨਾ ਝੁੱਗੀਆਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਸੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਪਰਦਾ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਦੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਸਨ।
ਸਰਕਾਰ ਵੈਸਟਡੀਨ ਅਤੇ ਨਿਊਲੈਂਡਜ਼ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰੀਬ ਗੋਰੇ ਖੇਤਰ ਸਨ। ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਗੋਰੇ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵਧੀਆ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਫ੍ਰੀਹੋਲਡ ਸ਼ਹਿਰੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਲੇ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਸ ਸਿਸਟਮ ਅਜੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫ੍ਰੀਹੋਲਡ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਿਊਂਸਪਲ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ; ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਲੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇੰਨੀ ਘਿਨਾਉਣੀ ਸੀ ਕਿ ਖਾਲੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਘਰ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਟਾਉਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ANC ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਲਈ ਤਾਕਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵੱਡਾ ਟੈਸਟ ਸੀ।
ਭਾਵੇਂ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ 1950 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ANC ਵੱਲੋਂ ਇਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ 1953 ਤੱਕ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸਾਲ ਦੇ ਮੱਧ ਤੱਕ, ANC ਅਤੇ TIC ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਰੇਟਪੇਅਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜੂਨ 1953 ਵਿੱਚ, ANC ਅਤੇ TIC ਦੀ ਸੂਬਾਈ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੁਆਰਾ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਦੇ ਓਡਿਨ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿੱਚ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ, ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦਰਜਨਾਂ ਭਾਰੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।
ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਮੇਰੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ, ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਹੁਕਮ, ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਥੀਏਟਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਲਦੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।
ਮੀਟਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਫਾਦਰ ਹਡਲਸਟਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਸਾਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਫਾਦਰ ਹਡਲਸਟਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੀਕਿਆ, "ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ।" ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਫਾਦਰ ਹਡਲਸਟਨ

ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਫਾਦਰ ਹਡਲਸਟਨ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ, ਮੈਂ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਡੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲਿਜਾਣਾ ਗਲਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੁਣ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਰਾਤ ਇੱਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਜੇ ਸਾਡੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਨਾ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ?"
ਪੁਲਿਸ ਬਹੁਤ ਮਾੜੇ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਦਨਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਏ।
ਅੰਦਰ, ਪੁਲਿਸ ਭੜਕਾਊ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸੀ। ਪਿਸਤੌਲਾਂ ਅਤੇ ਰਾਈਫਲਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ, ਉਹ ਹਾਲ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਦੇ ਹੋਏ, ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਮੇਜਰ ਪ੍ਰਿੰਸਲੂ ਨੂੰ ਸਟੇਜ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਘੁਮੰਡ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰ 'ਤੇ ਪਈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿਣ ਲਈ, "ਮੈਂ?" ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਹਿਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਪੋਡੀਅਮ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਯੂਸਫ਼ ਕਚਾਲੀਆ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਘਸੀਟ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਹਰ, ਪੁਲਿਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੌਬਰਟ ਰੇਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।
ਭੀੜ ਚੀਕਣ ਅਤੇ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭੀੜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਨਾ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਮਾਮਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਦਸੂਰਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੰਚ 'ਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਰੋਧ ਗੀਤ ਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ, ਭੀੜ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭੀੜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਏਐਨਸੀ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ, ਫ੍ਰੀਡਮ ਸਕੁਏਅਰ ਵਿੱਚ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ "ਅਸਿਹਾਮਬੀ!" (ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ!) ਦੀਆਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਾਅਰੇ ਅਤੇ "ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਲਿਖਾਇਆ ਲਾਮ ਅਸਿਹਾਮਬੀ" (ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ; ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ) ਦੇ ਗਾਇਨ ਨਾਲ ਵਿਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਸਟੈਂਡਹੋਲਡਰਾਂ, ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਫਾਦਰ ਹਡਲਸਟਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਰਚ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਐਤਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਓਡਿਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਮੇਰਾ ਫਰੀਡਮ ਸਕੁਏਅਰ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਉਸ ਰਾਤ ਭੀੜ ਭਾਵੁਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ। ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸਨ। ਆਮ ਵਾਂਗ, ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਘੇਰੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਸਨ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਅਤੇ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ, ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੌਣ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੁਲਾਰਾ ਕੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਗੁਣ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਾਡੀ ਨਫ਼ਰਤ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਦਮਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਡਰ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ- ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਗੁੱਸਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧਦਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਹੰਗਾਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੁਲਾਰੇ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਹੀਣਤਾ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ, ਮੈਂ ਲਾਈਨ ਪਾਰ ਕਰ ਗਿਆ: ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਸ਼ਕਿਰਿਆ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਹਿੰਸਾ ਇੱਕ ਬੇਕਾਰ ਰਣਨੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਗੋਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਉਲਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹਿੰਸਾ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਹਥਿਆਰ ਸੀ ਜੋ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਨੇੜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਸ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭੀੜ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਸੀ; ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੈਕਾਰੇ ਲਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੋਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਇੱਥੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ, ਆਓ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰੀਏ।" ਮੈਂ ਇਹ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਅਤੇ ਭੀੜ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਗੀਤ ਖਤਮ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਇੱਥੇ, ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ!" ਭੀੜ ਨੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲ ਹਮਲਾਵਰ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕੀਤੇ। ਪੁਲਿਸ ਘਬਰਾ ਗਈ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਫੜ ਲਵਾਂਗੇ।" ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਲ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ।
ਪਰ ਉਸ ਰਾਤ ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇ। ਮੈਂ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਰਗੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ANC ਦੀ ਇੱਛਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਛੇੜਨਾ ਸੀ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਗੋਰੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਦਬਾ ਦੇਣਗੇ। ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਰਾਜ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਰੋਧ ਦੋਵੇਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਗਾਂਧੀ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਅਤੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕਨਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਹਿੰਸਕ ਪੈਸਿਵ ਵਿਰੋਧ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਰੋਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਵਿਰੋਧ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਲਈ, ਅਹਿੰਸਾ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ ਸੀ; ਇੱਕ ਬੇਅਸਰ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੈਤਿਕ ਭਲਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਭਾਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੀਤੀ ਤੋਂ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹਟਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਜਤਾਈ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜਿਸ ਆਵੇਗਸ਼ੀਲ ਨੀਤੀ ਦੀ ਮੈਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਉਕਸਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤਾਕਤਵਰ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਿੰਦਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਅਹਿੰਸਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਹਿੰਸਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਾਲ ਉਲਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। 1953 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ, ਜ਼ੈੱਡ.ਕੇ. ਮੈਥਿਊਜ਼, ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਉੱਚ-ਦਰਜੇ ਦੇ ANC ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ANC ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਗੋਰੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗੀ। ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ANC ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਸਨ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸੀ। ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਆਗੂ ਹੋ ਜੋ ਗੋਰੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ANC ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ? ਇਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮੁਸੀਬਤ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਅਤੇ ਡਰੇ ਹੋਏ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਸਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹੋ।"
ਇਸ ਗੁੱਸੇ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਅਤੇ ਚੀਫ਼ ਲੁਥੁਲੀ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕਾਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ: "ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਗੋਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਉਹ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਅਣਜਾਣ ਹੋ। ਹੁਣ ਵੀ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਹੋ।" ਲੁਥੁਲੀ ਠੰਢੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਠੀਕ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਡਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ

ਹਾਂ।" ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਲੁਥੁਲੀ ਬੁੜਬੁੜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਧਮਕੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ, ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਵਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣਾ ਦੋਸ਼ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬੁਖਾਰੇਸਟ ਵਿੱਚ ਯੂਥ ਐਂਡ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫਾਰ ਪੀਸ ਐਂਡ ਫ੍ਰੈਂਡਸ਼ਿਪ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਉਤਸਵ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੱਦੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੇ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਲਗਭਗ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰੇ। ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਬਦਲਵੇਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਇੱਕ ਹਲਫਨਾਮਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। (ਸਰਕਾਰ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸਹੀ ਪਾਸਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।) ਸਮੂਹ, ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਅਤੇ ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਏਅਰਲਾਈਨ 'ਤੇ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੇਗੀ: ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਏਅਰਲਾਈਨ, ਐਲ ਅਲ। ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਝਿੜਕਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੀਮਤ ਅਤੇ ਬੇਅਸਰ ਨੀਤੀ ਬਣਾ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਵਾਲਟਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ: ਉਸਨੂੰ ਚੀਨ ਦੇ ਲੋਕ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ।
ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤਰੀਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਸਨ। ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਇਹ ਇੱਕ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸਨੇ ਕੁਝ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਰੰਗਭੇਦ ਦੀ ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਸੀ।
ਵਾਲਟਰ ਦੀ ਫੇਰੀ ਨੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੂਫਾਨ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੁਪਤ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਲੂਥੁਲੀ ਨੇ ANC ਦੇ ਆਚਾਰ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਨੇ ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਵਾਲਟਰ ਚੀਨ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਉਸਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼

ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਕੰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਪਰਿਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਲਟਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਪਰ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਹੀਂ।

18

ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਾਰਟ ਸੂਟ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ; ਮੈਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਓਲਡਸਮੋਬਾਈਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇੱਕ ਡਾਊਨਟਾਊਨ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਇੱਕ ਪੇਂਡੂ ਮੁੰਡਾ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਅਸਮਾਨ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਅਤੇ ਹਰੇ ਘਾਹ ਨਾਲੋਂ ਮੇਰੇ ਹੌਂਸਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਆਰਾਮ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਵਿਲੀਅਰਜ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਡੌਰਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਸ ਸੰਭਾਲਿਆ।
ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਜਾਣ ਲਈ ਗੱਡੀ ਕਈ ਘੰਟੇ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਓਰਲੈਂਡੋ ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 3 ਵਜੇ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਕਲ ਪਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਮੇਰਾ ਮਨਪਸੰਦ ਸਮਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਉੱਠਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ 3 ਵਜੇ ਸੜਕਾਂ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸਵੇਰ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਰਾਤ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਿਚਕਾਰ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇਖਣਾ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸਮਾਂ ਵੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲਿਸ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ।
ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਦੂਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੋਰੇ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਸਲਵਾਦੀ ਤੱਤ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅੱਖ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਸਮਤਲ ਧੂੜ ਭਰੇ ਲੈਂਡਸਕੇਪ, ਉੱਪਰ ਵੱਡੀ ਨੀਲੀ ਛੱਤ, ਪੀਲੇ ਮੀਲੀ ਖੇਤਾਂ, ਝਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਝਾੜੀਆਂ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਫੈਲਾਅ ਦੇ ਨਾਲ, ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰਾ ਮੂਡ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਘੁੰਮ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਇਸ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਉੱਤੇ ਜਨਰਲ ਕ੍ਰਿਸਟੀਅਨ ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੀ ਛਾਪ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਬੋਅਰ ਕਮਾਂਡਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਐਂਗਲੋ-ਬੋਅਰ ਯੁੱਧ ਦੇ ਆਖਰੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਦਰਜਨਾਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਨਿਡਰ, ਮਾਣਮੱਤਾ ਅਤੇ ਚਲਾਕ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਇਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਅਫ਼ਰੀਕਨਾਂ ਦੇ। ਉਸਨੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਸਾਧਨ-ਸੰਪੰਨਤਾ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਰਖੀ ਹੋਈ ਜੰਗੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਘੱਟ ਸੂਝਵਾਨ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਫੌਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਜਨਰਲ ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਲੁਕਣ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣਗੇ।
ਵਿਲੀਅਰਸ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਡੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ 3 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਝੂਠੀ ਭਾਵਨਾ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਮੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਮਿਲਿਆ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ANC ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ

ਮੀਟਿੰਗ ਜਾਂ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਉਪਾਅ ਆਉਣਗੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਵਿਲੀਅਰਸ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੈਂ ਪੈਂਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨਵੀਆਂ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ANC ਨਾਲ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਸਾਲ ਜੋ ਮੇਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਜੋ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ANC ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਪਿਆ।
ਮੇਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾ ਦਿੱਤਾ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਜੋ ਮੁੱਖ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਜੋ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਕਸਰ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਗ - ਦਿਲ, ਫੇਫੜੇ, ਜਾਂ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ - ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਗ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਦੋਂ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੇਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਦ ANC ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੇਕਾਰ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਉਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੀਮਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਭੂਮੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋਣਾ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ANC ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈਣੀ ਪਈ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਪਸੰਦ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗਾ ਉੱਚਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

19

ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗੀ, ਤਾਂ ANC ਦੀ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋਣੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਖਰੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸਨੂੰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਐਂਡਰਿਊ ਕੁਨੇਨ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ "ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਯਾਤਰਾ ਨਹੀਂ" ਭਾਸ਼ਣ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰੂਪਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਜਨਤਕ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰੂਪਾਂ - ਜਨਤਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਪ੍ਰੈਸ ਬਿਆਨਾਂ, ਸਟੇ-ਅਵੇ - ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਸਵੈ- ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਸਾਡੇ ਬਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੀਆਂ; ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਰਚੇ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਸਭ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਡਰੋਂ। "ਇਹ ਵਿਕਾਸ," ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ, "ਰਾਜਨੀਤਿਕ

ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਤਰੀਕੇ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹੁਣ "ਆਤਮਘਾਤੀ" ਸਨ।
"ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਿਨ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ... . ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਨੀਆਂ ਕੌੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਦਬੂਦਾਰ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਮੌਤ ਤੱਕ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ... . ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਰ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਇੱਛਾ ਹੈ।"

ਅਪ੍ਰੈਲ 1954 ਵਿੱਚ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੀ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਡਿਫੈਂਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਗੈਰ-ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਅਤੇ ਬੇਈਮਾਨੀ ਭਰੇ ਆਚਰਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਨ। ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਵਧ-ਫੁੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜਨਾਂ ਵਾਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਮਦਦ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਵਕੀਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਦਦ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਪੱਖਪਾਤੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਸਲਵਾਦੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਏਕਤਾ ਕਈ ਵਾਰ ਰੰਗ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਜੱਜ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਨੈਤਿਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰਬੜ ਸਟੈਂਪ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਮੇਰੇ ਕੇਸ ਦਾ ਬਚਾਅ ਵਕੀਲ ਵਾਲਟਰ ਪੋਲਕ, ਕਿਊ.ਸੀ., ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਬਾਰ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਨ, ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਪੋਲਕ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਬਾਰ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਵਿਲੀਅਮ ਅਰੋਨਸੋਹਨ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵਕੀਲ ਜਾਂ ਬੈਰਿਸਟਰ ਵਜੋਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਫਰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਲੜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਪਰ ਜਿਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਪੋਲਕ ਦੁਆਰਾ ਸਟ੍ਰਿਜਡੋਮ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਜਿਸਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਬੀ. ਜੇ. ਵੋਰਸਟਰ (ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ) ਦੇ ਨਾਲ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਜ਼ੀ-ਪੱਖੀ ਰੁਖ਼ ਲਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭੱਜਣ ਦੀ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਟ੍ਰਿਜਡੋਮ ਨੂੰ ਕਾਰ ਚੋਰੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਦੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਅਤੇ ਬਾਰ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਅਪਰਾਧ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੋਲਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਟ੍ਰਿਜਡੋਮ ਅਤੇ ਮੰਡੇਲਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹਨ। ਮੰਡੇਲਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਡੇਲਾ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।"
ਜੱਜ ਰੈਮਸਬੌਟਮ, ਜਿਸਨੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਜੱਜ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਬੁਲਾਰੇ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਖੁਦ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

20

ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਹਟਾਉਣ-ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਲੜਾਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। 1954 ਅਤੇ 1955 ਤੱਕ, ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ, ਬੁੱਧਵਾਰ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰੈਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਪੀਕਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਪੀਕਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਰੇਟਪੇਅਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨੇ, ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਹੇਠ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ "ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ" ਨਾਅਰੇ 'ਤੇ ਹਟਾਉਣ-ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ, ਇੱਕ ਮਾਟੋ ਜੋ ਅਕਸਰ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਤੋਂ ਚੀਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੂੰਜਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਰਾਤ, ਇਸਨੇ ਹੋਰ ਸਾਵਧਾਨ ਡਾ. ਜ਼ੂਮਾ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਲਈ ਅਫਰੀਕੀ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਅਰੇ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਵੀ ਉਕਸਾਇਆ: "ਜ਼ੇਮਕ' ਇੰਕੋਮੋ ਮੈਗਵਾਲੰਦਨੀ!" (ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਾਇਰ!)
ਸਰਕਾਰ ਨੇ 9 ਫਰਵਰੀ, 1955 ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਦਿਨ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਆਇਆ, ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ, ਸਥਾਨਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ, ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਕਸਰ ਗਲਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਛੱਡਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦੇਸ਼ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਨ। ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਉਪਾਅ ਸੀ; ਸਰਕਾਰ ਕੁਝ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਵੇਗੀ।

ਤਹਿ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਫ੍ਰੀਡਮ ਸਕੁਏਅਰ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਨਤਕ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ, ਉਸਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਨੇਟਲ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਪਿਆ।

ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਥਾਨਕ ANC ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਜੋਅ ਮੋਡੀਸ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ANC ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਹ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਬੈਰੀਕੇਡ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜੋ ਵੀ ਹੱਥ ਆਇਆ, ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਅਰੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ: ਕਿ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
ਪਰ ANC ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜੋਅ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਇੱਕ ਆਫ਼ਤ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਗਾਵਤ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੰਮ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।
9 ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਧੁੰਦਲੀ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ, ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਖਾਲੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਟਰੱਕਾਂ ਨੇ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਤੋਂ ਮੀਡੋਲੈਂਡਜ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਕਈ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਪੱਖੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਯਤਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਾਲ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਰੁਕਣ ਦਾ ਉਪਾਅ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਫੌਜ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕੁਸ਼ਲ ਸਨ। ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡਾ ਵਿਰੋਧ ਢਹਿ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਥਾਨਕ ਨੇਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਟਰੱਕਾਂ ਅਤੇ ਹਥੌੜਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ।
ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਗਰਮ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੜਾਈ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਹਟਾਉਣ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਸਬਕ ਸਿੱਖੇ। "ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ" ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਨਾਅਰਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਮਦਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਰੁਕਾਵਟ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਇੱਕ ਨਾਅਰਾ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੜੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਉਹ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਭਾਵੁਕ ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਾਅਰੇ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਤ ਤੱਕ ਲੜਾਂਗੇ। ਦਰਅਸਲ, ANC ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਮੀਡੋਲੈਂਡਜ਼ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਰੋਧ ਘੱਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੀਡੋਲੈਂਡਜ਼ ਵੱਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਧ ਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮੀਡੋਲੈਂਡਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਜਗ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸੀ। ANC ਦੀ ਕਈ ਅਫਰੀਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ 'ਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਸੀ।
ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤੋਂ ਮੈਂ ਜੋ ਸਬਕ ਸਿੱਖਿਆ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਾਰ-ਵਾਰ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਹਿੰਸਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ - ਭਾਸ਼ਣ, ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ, ਧਮਕੀਆਂ, ਮਾਰਚ, ਹੜਤਾਲਾਂ, ਠਹਿਰਾਅ, ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੈਦ - ਸਭ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਕੀਤਾ ਉਸਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਲੋਹੇ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਨੂੰ ਔਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਾਲਮ ਹੈ ਜੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਜ਼ਾਲਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹਨ। ਇੱਕ ਖਾਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਹੀ ਲੜ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਨਿੱਜੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮਹਾਨ ਇੰਜਣ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਧੀ ਡਾਕਟਰ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਖਾਣ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਜੋ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਕਿ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਅਕ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਚਰਚਾਂ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤੇ। ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਸਿਲੇਬਸ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ-ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਮੈਂ ਖੁਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਘੱਟ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਸੀ ਜਾਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਸੀ ਜਾਂ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ।
ਫਿਰ ਵੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਫੰਡਿੰਗ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨਸਲਵਾਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀ ਗੋਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਫਰੀਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾਲੋਂ ਲਗਭਗ ਛੇ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ।

ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੁਫ਼ਤ ਸੀ। ਸਕੂਲੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਅਫਰੀਕੀ ਹੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੋਏ ਸਨ।
ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਘਿਣਾਉਣੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਉਤਸ਼ਾਹਹੀਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਬਰਬਾਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਅਤੇ ਆਲਸੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਲੋਕ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੀ।
1953 ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ-ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਸਦ ਨੇ ਬੰਟੂ ਸਿੱਖਿਆ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਰੰਗਭੇਦ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘਿਣਾਉਣੇ ਮੂਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਚਰਚ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਜਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘਟਦੀਆਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਵੇ ਜਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਕੂਲ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਬੌਧਿਕ "ਬਾਸਕੈਪ" ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਹੀਣਤਾ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ।
ਬੰਤੂ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਹੈਂਡਰਿਕ ਵਰਵੋਰਡ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ "ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਮੌਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ? "ਯੂਰਪੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਤੂ ਲਈ ਕੁਝ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਿਰਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਕਾਮੇ ਬਣਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਏਐਨਸੀ ਲਈ, ਇਹ ਐਕਟ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਉਪਾਅ ਸੀ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, "ਵਰਵੋਰਡ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਹੀਣਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਮਾੜੀ ਹੈ।"
ਇਸ ਐਕਟ ਅਤੇ ਵਰਵਰਡ ਦੇ ਇਸ ਦੇ ਕੱਚੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੇ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਆਪਕ ਰੋਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਡੱਚ ਰਿਫਾਰਮ ਚਰਚ, ਜੋ ਕਿ ਰੰਗਭੇਦ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਲੂਥਰਨ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਈਸਾਈ ਚਰਚਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਉਪਾਅ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਸਿਰਫ ਨੀਤੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ। ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਡਰ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਆਲੋਚਕ, ਐਂਗਲੀਕਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਨੀਤੀ ਸੀ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਬਿਸ਼ਪ ਐਂਬਰੋਜ਼ ਰੀਵਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ

ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੱਚੇ ਦਾਖਲ ਸਨ। ਪਰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਚਰਚ ਦੇ ਆਰਚਬਿਸ਼ਪ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ, ਨੇ ਬਾਕੀ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ, ਸੱਤਵੇਂ-ਦਿਨ ਐਡਵੈਂਟਿਸਟ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਯਹੂਦੀ ਸੁਧਾਰ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਚਰਚਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੀਤਾ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਚਰਚ, ਵੇਸਲੀਅਨ ਚਰਚ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦੋ ਲੱਖ ਅਫਰੀਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਕਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਚਰਚਾਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ 'ਤੇ ਚੱਲਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਰਾਜ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

1 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1955 ਨੂੰ ਨੇਟਿਵ ਅਫੇਅਰਜ਼ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਹੋਣਾ ਤੈਅ ਸੀ, ਅਤੇ ANC ਨੇ ਸਕੂਲ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਡੀਆਂ ਗੁਪਤ ਚਰਚਾਵਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਦਲ ਗਈਆਂ ਕਿ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਬੰਤੂ ਸਿੱਖਿਆ ਐਕਟ ਦੇ ਜੜ੍ਹ ਫੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਈ ਸਕੂਲ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਭਿਆਨਕ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸਮਰਥਕ ਸਨ। ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਾਈਕਾਟ ਲਈ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬੰਤੂ ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਜ਼ਹਿਰ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਵਿਸਫੋਟਕ ਮੂਡ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਭੁੱਖੇ ਸਨ।
ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਫਾਇਰਬ੍ਰਾਂਡ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉੱਠ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਹਾਰਕ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਾਈਕਾਟ ਲਈ ਵੱਡੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਇੰਨੀ ਜਲਦੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸੀ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਸਕੂਲ ਬਾਈਕਾਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਸੰਬਰ 1954 ਵਿੱਚ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੇ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਾਈਕਾਟ ਲਈ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਸਰਵਉੱਚ ਅਥਾਰਟੀ

ਸੀ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਬਾਈਕਾਟ ਨਾਲ ਜੂਝਦੇ ਪਾਇਆ ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਡਾ. ਵਰਵਰਡ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੂਰ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਬਾਈਕਾਟ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ANC ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਘਰ, ਹਰ ਝੌਂਪੜੀ, ਹਰ ਭਾਈਚਾਰਕ ਢਾਂਚਾ, ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਬਾਈਕਾਟ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲੇ। ਇਹ ਅਕਸਰ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ, ਅਸੰਗਠਿਤ ਅਤੇ ਬੇਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪੂਰਬੀ ਰੈਂਡ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਅਸਰ ਲਗਭਗ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਪਿਆ। ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਚਾਂ ਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਘਿਰਾਓ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ।
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ, ਜਰਮਿਸਟਨ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੀ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਜੋਸ਼ੂਆ ਮਾਕੂ, ਨੇ ਅੱਠ ਸੌ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਚਲਾਇਆ ਜੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਚੱਲਿਆ। ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵਿੱਚ, ਬੈਰੇਟ ਟਾਈਸੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਪੋਸਟ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਚਲਾਇਆ। 1956 ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ VI ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ; ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ, ਸੁਧਾਰੇ ਗਏ ਸਕੂਲ (ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ "ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕਲੱਬ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ) ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜਾਂ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਕਲੱਬਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੂਮੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਕੂਲ ਸੁੱਕ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਘਟੀਆ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੋਣ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਸੱਤਵੇਂ-ਦਿਨ ਐਡਵੈਂਟਿਸਟ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਬਸਿਡੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਦੋ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਕੀ ਤੁਰੰਤ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੀ ਇਸਨੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਮੁਹਿੰਮ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਫਲ ਰਹੀ। ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਬੰਤੂ ਸਿੱਖਿਆ ਐਕਟ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਇਆ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੇ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਭੜਕ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਵਰਵਰਡ ਨੂੰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਨਵੰਬਰ 1954 ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਸਿਲੇਬਸ ਕਬਾਇਲੀ ਬੁਨਿਆਦਾਂ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਡਲਿੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸਲ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੋ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟ

ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਬੰਤੂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਣਪਛਾਤੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੰਤੂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੇ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਭਰੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਬਾਗ਼ੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬੰਤੂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਹ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਅਖੀਰ ਅਤੇ ਵੀਹਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਉੱਠੇ।

ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਦੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜ਼ੈੱਡ.ਕੇ. ਮੈਥਿਊਜ਼ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿਜ਼ਿਟਿੰਗ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਏ, ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਲੈਸ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਕਾਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਂਗਰਸ, ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਭਾਵੇਂ ਨਸਲ ਜਾਂ ਰੰਗ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।"
ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ANC ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕੌਂਸਲ ਬਣਾਈ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਅਤੇ ਯੂਸਫ਼ ਕੈਚਾਲੀਆ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਖੁਦ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ANC ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਾਰਟਰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਅਟੱਲ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ANC 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਏਗੀ, ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ANC ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਮਰਥਨ ਲਿਆਇਆ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਤਾਕਤ ਦਾ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ।
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਸੁਪਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਹੋਵੇ - ਇੱਕ ਸੰਮੇਲਨ ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਕੇ ਬਦਲਾਅ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੱਦਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਾਡੀ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਨ 1912 ਵਿੱਚ ANC ਦੇ ਸਥਾਪਨਾ ਸੰਮੇਲਨ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
ਅਸੀਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਪਾਂਸਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਾਰਚ 1954 ਵਿੱਚ ਡਰਬਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਟੋਂਗਾਟ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸੌ ਸੰਗਠਨਾਂ - ਗੋਰੇ, ਕਾਲੇ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ - ਨੂੰ ਸੱਦਾ

ਦਿੱਤਾ। ਉੱਥੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਕਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਚਾਰ ਸਪਾਂਸਰਿੰਗ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੱਠ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਸੀ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ (ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਓਲੀਵਰ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ), SAIC ਦੇ ਯੂਸਫ਼ ਕੈਚਾਲੀਆ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੰਗੀਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (SACPO) ਦੇ ਸਟੈਨਲੀ ਲੋਲਨ, ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਡੈਮੋਕਰੇਟਸ (COD) ਦੇ ਲਿਓਨਲ ਬਰਨਸਟਾਈਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।
ਸਤੰਬਰ 1953 ਵਿੱਚ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਨ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ, SACPO ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਨ ਵੋਟ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਔਲਾਦ ਸੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। SACPO ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਅਤੇ ਯੂਸਫ਼ ਕੈਚਾਲੀਆ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ, COD 1952 ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਕੱਟੜਪੰਥੀ, ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ, ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। COD, ਭਾਵੇਂ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਅਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਈਕਲ ਹਰਮਲ, ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ, ਅਤੇ ਰਸਟੀ ਬਰਨਸਟਾਈਨ, ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਮਰਥਕ ਸਨ। COD ਨੇ ANC ਅਤੇ SAIC ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਫਰੈਂਚਾਇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ COD ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿੱਧੇ ਗੋਰੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। COD ਨੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ; ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਜੋ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗੋਰੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸਨ ਜੋ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਕਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਗੀਦਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਭੇਜਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਕਸਬਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕੂਲਰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ। "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ... ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ?" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਤੁਸੀਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਥਾਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਓਗੇ?" ਕੁਝ ਫਲਾਇਰ ਅਤੇ ਲੀਫਲੈਟ ਕਾਵਿਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ:

ਅਸੀਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ - ਆਓ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ! ... ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਣ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਚਾਰਟਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਸੱਦੇ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ। ਸੁਝਾਅ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕਲੱਬਾਂ, ਚਰਚ ਸਮੂਹਾਂ, ਰੇਟ ਪੇਅਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ, ਮਹਿਲਾ ਸੰਗਠਨਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਏ। ਉਹ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਤੇ, ਕਸਰਤ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਪਾੜੇ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ, ਫੂਲਸਕੈਪ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ 'ਤੇ, ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚਿਆਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਆਏ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਨਿਮਰਤਾ ਹੋਈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਅਕਸਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮੰਗ ਇੱਕ-ਆਦਮੀ-ਇੱਕ-ਵੋਟ ਦੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਮਾਨਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਏਐਨਸੀ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨੇ ਚਾਰਟਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਦਰਅਸਲ ਦੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਡਰਾਫਟ ਡਰਬਨ ਅਤੇ ਪੀਟਰਮੈਰਿਟਜ਼ਬਰਗ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਡਰਾਫਟਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਫਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਚਾਰਟਰ ਖੁਦ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਕਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।
ਇਹ ਚਾਰਟਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹਰੇਕ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੂਨ ਵਿੱਚ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਨੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਘੱਟ ਸੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ।

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ 25 ਅਤੇ 26 ਜੂਨ, 1955 ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਫ਼, ਧੁੱਪ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਬਹੁ- ਨਸਲੀ ਪਿੰਡ, ਕਲਿੱਪਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਕਾਰ, ਬੱਸ, ਟਰੱਕ ਅਤੇ ਪੈਦਲ ਆਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਲੇ ਸਨ, ਪਰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਰਤੀ, ਦੋ ਸੌ ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੌ ਗੋਰੇ ਸਨ।
ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਨਾਲ ਕਲਿਪਟਾਊਨ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਹੇਠ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਭੀੜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲੀ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਰਲਾਏ ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਭੀੜ ਆਪਣੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੋਵਾਂ ਪੱਖੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੀ। ਕਾਲੇ, ਹਰੇ ਅਤੇ ਪੀਲੇ ਬਾਂਹਬੰਦ ਪਹਿਨੇ "ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਲੰਟੀਅਰ" ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਉੱਥੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਸਕਰਟ, ਕਾਂਗਰਸ ਬਲਾਊਜ਼, ਕਾਂਗਰਸ ਡੋਕੀ (ਸਕਾਰਫ਼) ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸਨ; ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਬਾਂਹਬੰਦ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਟੋਪੀਆਂ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ, "ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸੰਘਰਸ਼ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ।" ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਸੀ: COD ਤੋਂ ਚਿੱਟੇ ਡੈਲੀਗੇਟ, SAIC ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ, SACPO ਤੋਂ ਰੰਗੀਨ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠਜੋੜ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਾਰ-ਸਪੋਕ ਵ੍ਹੀਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਘੁੰਮਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਫੋਟੋਆਂ ਖਿੱਚਦੇ ਸਨ, ਨੋਟਬੁੱਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਦਰਜਨਾਂ ਗਾਣੇ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਸਨ। ਖਾਣਾ ਪਰੋਸਿਆ ਗਿਆ। ਮਾਹੌਲ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਤਿਉਹਾਰੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ, ਚਾਰਟਰ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਸੇਸੋਥੋ ਅਤੇ ਖੋਸਾ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ-ਦਰ-ਭਾਗ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭੀੜ ਨੇ "ਅਫਰੀਕਾ!" ਅਤੇ "ਮਾਈਬੁਏ!" ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸਫਲ ਰਿਹਾ।

ਦੂਜਾ ਦਿਨ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਸੀ। ਚਾਰਟਰ ਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 3:30 ਵਜੇ, ਅੰਤਿਮ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਵੋਟਿੰਗ ਹੋਣੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਜਾਸੂਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਸਟੇਨ ਬੰਦੂਕਾਂ ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਆਈ। ਇੱਕ ਕਰੂਰ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ-ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫ਼ੋਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੋਂ ਧੱਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਫੋਟੋਆਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈਆਂ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ "ਮੀਟ ਨਾਲ ਸੂਪ" ਅਤੇ "ਮੀਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੂਪ" ਵਰਗੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੀ। ਰਾਈਫਲਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਮੂਹ ਨੇ ਭੀੜ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕਰ ਲਈ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ "Nkosi Sikelel' iAfrika" ਗਾ ਕੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਛਾਪਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੀੜ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਹਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰੁਕ ਕੇ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ, ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ ਹੀ ਸਿਆਣਪ ਭਰਿਆ ਰਸਤਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਛਾਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਸਖ਼ਤ ਮੋੜ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਚਾਰਟਰ ਖੁਦ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਸਥਾਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਾਂਗ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨਨਾਮਾ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਐਲਾਨਨਾਮਾ, ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਵਿਹਾਰਕ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਵਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ। ਇਹ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ, ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਇੱਕ ਬਲੂਪ੍ਰਿੰਟ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:
ਅਸੀਂ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ: —
ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ, ਅਤੇ ਉਹ
ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ;
ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਹ ਲਏ ਗਏ ਹਨ
ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਂਤੀ;

ਕਿ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ
ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ, ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹੋਏ;
ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਹੀ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਰੰਗ, ਨਸਲ, ਲਿੰਗ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਭੇਦਭਾਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ;
ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕ, ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ, ਇਕੱਠੇ
— ਬਰਾਬਰ, ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ ਅਤੇ ਭਰਾਵੋ — ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਓ। ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇੱਥੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਫਿਰ ਚਾਰਟਰ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਲੋੜਾਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਲੋਕ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨਗੇ!
ਹਰੇਕ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ।
ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ
ਦੇਸ਼।
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਨਸਲ, ਰੰਗ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ।
ਸੈਕਸ.
ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ, ਕੌਂਸਲਾਂ ਅਤੇ ਅਥਾਰਟੀਆਂ
ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਗੇ!

ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਗਠਨਾਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਨਸਲਾਂ ਲਈ ਸਕੂਲ;
ਸਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਦੇ ਅਪਮਾਨ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਣ;
ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਣ ਅਤੇ
ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨੇ;
ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਨਸਲ ਜਾਂ ਰੰਗ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ
ਅਪਮਾਨ ਇੱਕ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਹੋਵੇਗਾ;
ਸਾਰੇ ਰੰਗਭੇਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੋਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਗੇ!

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੌਲਤ, ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ,
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;
ਮਿੱਟੀ ਹੇਠ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ, ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਉਦਯੋਗ
ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;
ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ;
ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਗੇ,
ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਪਾਰਾਂ, ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਇਸ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ!

ਨਸਲੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਲ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਦੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ...

ANC ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਜੋ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ, ਨੇ ਚਾਰਟਰ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ANC ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੌਰਾਨ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚਾਰਟਰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ COD ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਇਸਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਜੂਨ 1956 ਵਿੱਚ, ਮਾਸਿਕ ਜਰਨਲ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚਾਰਟਰ ਨਿੱਜੀ ਉੱਦਮ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਨੂੰ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਚਾਰਟਰ ਨੇ ਗਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਆਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣ, ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉੱਦਮੀਆਂ ਵਜੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਚਾਰਟਰ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਖਾਤਮੇ, ਜਾਂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਮਾਲਕੀ, ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖਾਣਾਂ, ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ ਜੋ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਜੇਕਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਫ਼ ਗੋਰੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਸੀ।
ਇਹ ਚਾਰਟਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਜਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਇੱਕਠਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦਾ ਰੂਪ ਸੀ।

21

1955 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ 1948 ਵਿੱਚ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ANC ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਣਪਛਾਤਾ ਹਲਕਾ ਸੀ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਕ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ, ਅਠੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਲਾਈਟ ਹੈਵੀਵੇਟ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਪੌਂਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਮੰਡੇਲਾ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਸਬਤਾ ਅਤੇ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ANC ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੰਮਕਾਜੀ ਛੁੱਟੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।
ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਕਈ ਦੋਸਤ ਮੈਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ, ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਬੈਰਿਸਟਰ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਕੱਤਰ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਡੂਮਾ ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਖਾਰੇਸਟ ਵਿੱਚ ਯੂਥ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਤ ਉਸਨੇ ਸਾਡਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਰੂਸੀ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖੇ ਸਨ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਮਹਿਮਾਨ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਮੇਰੀ ਧੀ ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ, ਜੋ ਉਦੋਂ ਦੋ ਸੀ, ਜਾਗ ਪਈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਬਿਤਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਚਾਨਕ, ਮੇਰੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਮੇਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਰਾਤਰੀ ਚੁੰਮਿਆ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਸੌਂ ਗਈ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਆਖਰੀ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।
ਮੈਂ ਇੱਕ ਤੱਥ-ਖੋਜ ਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਜੋੜਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਅਖ਼ਬਾਰ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮਾੜਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਮੈਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖੁਦ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਡਰਬਨ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਾਈਵੇਅ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸੜਕਾਂ ਖਾਲੀ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਰੇ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਦੀਆਂ ਕੋਮਲ ਹਵਾਵਾਂ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਸੁੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਹਲਕਾ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਵੋਲਕਸਰੂਸਟ ਤੋਂ ਨੈਟਲ ਤੱਕ

ਪਾਰ ਕੀਤਾ, ਸੇਟੀਵਾਯੋ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜ਼ੁਲੂਸ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾ, ਜਿਸਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ 1879 ਵਿੱਚ ਇਸਾਂਧਲਵਾਨਾ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਾਲਮ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਦੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨੈਟਲ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਮਜੂਬਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਖੜ੍ਹੀ ਢਲਾਣ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਬੋਅਰ ਕਮਾਂਡੋ ਨੇ ਸੇਟੀਵਾਯੋ ਦੀ ਹਾਰ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰੈੱਡਕੋਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗੈਰੀਸਨ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। ਮਜੂਬਾ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਅਫਰੀਕਨੇਰ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਲਈ ਇੱਕ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਲਈ ਅਫਰੀਕਨ ਕਦੇ ਲੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਡੰਬਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਘੱਟ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕ ਜ਼ਾਲਮ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬੇਰਹਿਮ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਮਜੂਬਾ ਪਹਾੜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ।
ਇਸ ਕਠੋਰ ਯਾਦ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕਾਰ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਰੇਡੀਓ ਬੰਟੂ ਦੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸੰਗੀਤ ਨੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਨਿਗਮ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰੇਡੀਓ ਬੰਟੂ ਦੀ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਲਿਆ। (ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਬਣਾਇਆ, ਪਰ ਗੋਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਪੈਸਾ ਕਮਾਇਆ।) ਮੈਂ "ਰੇਡੀਫਿਊਜ਼ਨ ਸਰਵਿਸ" ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਗਾਇਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ: ਮਿਰੀਅਮ ਮੇਕਬਾ, ਡੌਲੀ ਰਾਥੇਬੇ, ਡੋਰਥੀ ਮਾਸੁਕੂ, ਥੋਕੋ ਸ਼ੁਕੁਮਾ, ਅਤੇ ਮੈਨਹਟਨ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਦੀ ਸੁਚਾਰੂ ਆਵਾਜ਼। ਮੈਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਮਾਸ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਧਾ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਦੁਖਦਾਈ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਗਰੀਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਟੁੱਟਾ-ਭੱਜਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਗੀਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੰਗੀਤ ਅਕਸਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਜਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜਨੀਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਛੂਤਕਾਰੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਟਾਲਦੀ ਹੈ।
ਮੈਂ ਨੇਟਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਰੁਕਿਆ, ਏਐਨਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਡਰਬਨ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਮੈਂ ਪੀਟਰਮੈਰਿਟਜ਼ਬਰਗ ਵਿੱਚ ਰੁਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਲਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਡਾ. ਛੋਟਾ ਮੋਟਾਲਾ, ਮੋਸੇਸ ਮਾਭੀਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਗਰਾਊਟਵਿਲ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ, ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨਾਲ ਦਿਨ ਬਿਤਾਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਚੀਫ਼ ਏਐਨਸੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਉਹ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਵਧਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਘਟਦੀ

ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੇਖਦਾ ਸੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਬੇਚੈਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਖੇਤਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਹਿਣ।
ਮੇਰਾ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਨਾਇਕਰ ਅਤੇ ਨੇਟਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਕਿਰਿਆ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾ. ਨਾਇਕਰ ਮੇਰੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇ ਸਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।
ਡਰਬਨ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੱਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ, ਪੋਰਟ ਸ਼ੈਪਸਟੋਨ ਅਤੇ ਪੋਰਟ ਸੇਂਟ ਜੌਨਸ, ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਕਸਬੇ ਜੋ ਹਿੰਦ ਮਹਾਸਾਗਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚਮਕਦੇ ਬੀਚਾਂ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸਨ। ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਮੋਹਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਝਿੜਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੋਰੇ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਥੇ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚਰਚਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ANC ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਚੀ-ਜਨਰਲ, ਡਾ. ਕੋਨਕੋ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਮਜ਼ਿਮਕੁਲੂ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਉਮਟਾਟਾ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਮਟਾਟਾ ਦੀ ਮੁੱਖ ਗਲੀ, ਯੌਰਕ ਰੋਡ ਵਿੱਚ ਮੁੜਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੰਬੇ ਜਲਾਵਤਨੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਆਉਣ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪਿਆਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਤੇਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਉਜਾੜੂ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਵਾਪਸੀ 'ਤੇ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਬੈਨਰ ਅਤੇ ਮੋਟੇ ਵੱਛੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ, ਆਪਣੇ ਨਿਮਰ ਘਰ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਸੀ। ਪਰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੀ ਮੇਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੂਜਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ: ਮੇਰਾ ਆਉਣਾ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਬੁੰਗਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬੰਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸੀ।
ਬੁੰਗਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 108 ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਚੌਥਾਈ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾਈ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਨ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਵਰਗੇ ਸਥਾਨਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾ ਸੀ, ਇਸਦੇ ਮਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਗੋਰੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਨ। ਬੁੰਗਾ ਸਿਰਫ਼ ਓਨਾ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਗੋਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਬੰਟੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਐਕਟ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਦਮਨਕਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦੇਵੇਗਾ: ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਰਾਸਤੀ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਭੇਦਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇੱਕ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਆਦੇਸ਼। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੰਟੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ, ਪਰ ਇਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਧੂੰਏਂ ਦਾ ਪਰਦਾ ਸੀ। ANC ਨੇ ਬੰਟੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਸਮਰਪਣ ਮੰਨਿਆ।
ਮੇਰੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਕਈ ਟ੍ਰਾਂਸਕੀ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ, ਕੇ. ਡੀ. ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ ਨਾਲ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਬੁੰਗਾ ਨੂੰ ਬੰਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਵਿੱਚ

ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਵਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਥੈਂਬੁਲੈਂਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਧਾਏਗਾ। ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ ਸੀ: ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਿਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਉਹ ਰਾਤ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇੱਕ ਬੋਰਡਿੰਗ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਈ, ਜਲਦੀ ਉੱਠਿਆ, ਅਤੇ ਦੋ ਸਥਾਨਕ ਮੁਖੀ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਕੌਫੀ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਜੋ ਨਵੇਂ ਬੰਤੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬੋਰਡਿੰਗ ਹਾਊਸ ਦੀ ਮਾਲਕਣ ਘਬਰਾਹਟ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਈ। "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਹੋ?" ਉਸਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।
"ਅਤੇ ਕੌਣ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਹੈ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ।
ਉਸਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਸੂਸ ਸਾਰਜੈਂਟ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ।
"ਕੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਵਾਰੰਟ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰਜੈਂਟ ਮੇਰੀ ਦਲੇਰੀ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਬੇਝਿਜਕ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਹਾਂ, ਮੈਂ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।
“ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।” ਉਹ ਮੇਰੇ ਇਨਕਾਰ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਧਾਰ ਪੱਕਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ: ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਕਦੋਂ ਛੱਡਿਆ ਸੀ? ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਸੀ? ਮੈਂ ਕਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ? ਕੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਰਹਾਂਗਾ? ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰਜੈਂਟ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।
ਮੁਖੀ ਮੇਰੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਗਰਮ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਹਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਉਹ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬੰਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਵਾਪਸ ਉਸ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਆਦਮੀ ਆਇਆ ਸੀ ਜੋ ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੀ।
ਟਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਬੇਪਰਵਾਹ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਪਲ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬੋਰਡਿੰਗ ਹਾਊਸ ਛੱਡਿਆ, ਉਹ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, "ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮੰਡੇਲਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।"

ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ANC ਨੇਤਾ ਨਾਲ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਕੋਲ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਸੰਗਠਨ ਬਾਰੇ ਘੱਟ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣਾ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ: ਕੁਨੂੰ, ਉਹ ਪਿੰਡ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇੰਝ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਭੂਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਖਾਣਾ ਲਿਆਇਆ ਸੀ - ਫਲ, ਮਾਸ, ਖੰਡ, ਨਮਕ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੁਰਗਾ - ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਜਗਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਜੱਫੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂ ਚੁੰਮਿਆ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਸਾਡਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਮਾੜੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿ ਰਹੀ ਦੇਖ ਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ - ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ - ਕੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਲੜਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਕਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ? ਕੀ ਆਪਣੀ ਬੁੱਢੀ ਮਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ?
ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਰਾਤ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਰਾਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਦਾ ਹਾਰਨ ਵਜਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ੋਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਕਈ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ।
ਪਰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸੌਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਤ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਲਟਾ-ਪੁਲਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਚੁਣਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚ ਨੈਤਿਕ ਕ੍ਰਮ ਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਵੱਖਰੇ ਹਨ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਕੁਨੂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ, ਮੈਂ ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਬਿਤਾਇਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਮੇਬਲ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਮੇਰੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੇਬਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਬਾਲੀਵੇ, ਜੋ ਮੇਬਲ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੀ, ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਲੋਬੋਲਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੈਸੇ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਪਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਾਲੀਵੇ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਜੋਸ਼ੀਲੀ ਕੁੜੀ ਸੀ, ਭੱਜ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਪਸ਼ੂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਬਲ ਬਾਲੀਵੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਜਾਣ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਵਾਰ ਲੋਕ

ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਆਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਜਸਟਿਸ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਦੋਂ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਕਾਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਘਰ ਜਸਟਿਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ।
ਮੇਰੀ ਦੂਜੀ ਮਾਂ, ਨੋ-ਇੰਗਲੈਂਡ, ਜੋ ਕਿ ਰੀਜੈਂਟ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਈਟ ਡਰੈੱਸ ਵਿੱਚ ਆਈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਇੰਨੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਕੋਲ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਲੈ ਜਾਵਾਂ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਰੋਂਡੇਵਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਬੇਕਾਬੂ ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਸਵਾਰੀ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਉੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ, ਥੱਕਿਆ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਕੁਨੂ ਅਤੇ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ, ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਨੋ-ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਾਲ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਹੀ ਭੋਜਨ ਖਾਧਾ ਜੋ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਖਾਧਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਹੀ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਰਿਆ, ਅਤੇ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਉਹੀ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਹੀ ਤਾਰੇ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤੇਜ਼-ਤਰਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਫੇਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਲਈ ਮੇਰੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ; ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗ੍ਰੇਟ ਪਲੇਸ ਵਿੱਚ ਰੀਜੈਂਟ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ।
ਇਹ ਫੇਰੀ ਮੇਰੀ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਾਪਸ ਨਾ ਜਾਣਾ ਸਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ।
ਜਦੋਂ ਬੰਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਤੇ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਉਮਟਾਟਾ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸਬਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ। ਮੈਂ ਸਾਬਾਟਾ ਨਾਲ ਬੰਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਸਿਹਤ ਨੇ ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਬਾਟਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਭਰਾ, ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸਾਬਾਟਾ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਨਗੁਬੇਂਗਕੁਕਾ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਇਸ ਵਿਡੰਬਨਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਖਰਕਾਰ ਸਾਬਾਟਾ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਇੰਨੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਉਮਟਾਟਾ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਕਮਾਟਾ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸਿੰਗ ਵਕੀਲ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦੋ ਆਰਟੀਕਲ ਕਲਰਕ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ: ਏ. ਪੀ.

ਐਮ.ਡੀ.ਏ ਅਤੇ ਤਸੇਪੋ ਲੈਟਲਾਕਾ। ਦੋਵੇਂ ਅਜੇ ਵੀ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਮਰਥਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਬਣਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਮਾਟਾ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਬੰਤੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠ ਗਏ।
ਮੇਰਾ ਮਿਸ਼ਨ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਸੀ - ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਜਿਸਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਸੀ - ਬੰਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਥੋਪਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇੱਕ ਟਕਰਾਅ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਇੱਕ ਬਹਿਸ ਵੀ ਹੋਵੇ; ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਨੁਕਸ ਕੱਢਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਚਰਚਾ ਹੋਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਤ ਸਨ।
ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਅਜੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੂਨੀਅਰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਥੈਂਬੂ ਪਦ-ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪੁਰਾਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਜੂਨੀਅਰ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੋਚਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਮੈਂ ਆਮ ਸਮਝ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਾਡੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਨੇ ਐਮਡੀਏ ਅਤੇ ਲੈਟਲਾਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭਰਾ, ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝਿਜਕ ਦਿਖਾਈ, ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। "ਭਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦਿਓ," ਐਮਡੀਏ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਜੋਂ ਕਿਹਾ। ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਾਂਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ; ਫਿਰ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬੰਤੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਅਵਿਵਹਾਰਕ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੇਂਡੂ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਲੋਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਜਨਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ। ਬੰਤੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਲੋਕਤੰਤਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਸੀ।
ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਬਾਇਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵੱਖਰੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਟੀਚਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ANC ਖੂਨ-ਖਰਾਬਾ ਅਤੇ ਕੁੜੱਤਣ ਲਿਆਏਗਾ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਕਿ ਥੈਂਬੂ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਂ ਰਵਾਇਤੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਨੇ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ

ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਉਸ ਆਖਰੀ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਖੋਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਰਚਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਚਾ ਸੁਰ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਤਾਂ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਕਠੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਆਮ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਜਿਵੇਂ- ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਦਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਦੋਸਤ ਰਹੇ; ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ।
ਮੈਂ ਉਸ ਸਵੇਰ ਕੁਨੂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਰ ਬਿਤਾਏ। ਮੈਂ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਜਾਦੂਈ ਦੁਨੀਆਂ ਭੱਜ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਸਬਾਤਾ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਦੀ ਜਲਦੀ ਸਿਹਤਯਾਬੀ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ 3 ਵਜੇ ਤੱਕ ਮੈਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਮਕਦਾਰ ਚਾਂਦਨੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੇਈ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਿਆ। ਸੜਕ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਮੇਰਾ ਮੂਡ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਉਸ ਸੜਕ 'ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਲਿਜਾਇਆ ਸੀ।
ਮੈਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਲੰਗੜਾ ਆਦਮੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਚੁੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਗੱਡੀ ਰੋਕੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਲਗਭਗ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸੀ, ਛੋਟਾ ਕੱਦ ਵਾਲਾ, ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਗੰਦਾ ਸੀ; ਉਸਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਹਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦੀ ਕਾਰ ਉਮਟਾਟਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵੱਲ ਪੈਦਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੀ ਕਾਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪੁੱਛਿਆ। ਇੱਕ ਬੁਇਕ, ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਦੱਸਿਆ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ?" ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਖਰਾ ਅੰਕੜਾ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਰਸਤਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਤਸੁਕਤਾਵਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਮਨੋਰੰਜਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਲੱਗੀ।

ਮੈਂ ਪੂਰਬੀ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ANC ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪਛਾਣ ਜਾਣ ਲਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਮੰਡੇਲਾ, ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਸੀ।" ਇਸਨੇ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੱਕ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਇੱਥੇ ਦੇਖੋ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ - ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿਆਂਗਾ।"
ਉਸਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਵਾਂਗਾ।" ਉਸਨੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਤਸਕਰ ਸੀ ਅਤੇ ਪੋਂਡੋਲੈਂਡ ਤੱਟ ਤੋਂ ਡੱਗਾ (ਮਾਰਿਜੁਆਨਾ) ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਨਾਕੇ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਵੇਖੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਰ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਲੱਤ ਵਿੱਚ ਸੱਟ ਲੱਗ ਗਈ। ਇਹ ਉਸਦੇ ਲੰਗੜੇਪਣ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਉਸਨੂੰ ਲੱਭ ਰਹੀ ਹੈ।
ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇੰਨੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਿਉਂ ਚੁਣੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਮਾਪੇ ਉਸਨੂੰ ਕਾਲਜ ਭੇਜਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਸਨ। ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਤਨਖਾਹ ਇੰਨੀ ਘੱਟ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਡੱਗਾ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਇੰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਫੈਕਟਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਲਈ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। "ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਪੰਜਾਹ ਗੁਣਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਸਨ।" ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਵਿਰਾਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, "ਮੈਂ ਵੀ ANC ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹਾਂ।" ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ 1952 ਦੀ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਾਨਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਉਹ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸੀ। ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਚੁਣਦੇ ਹਨ।
ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇੱਕ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਵਾਰ-ਵਾਰ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਤੋਰਨ ਲਈ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਜੈਨੇਟਿਕ ਵਿਰਾਸਤ ਜਾਂ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰਕ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਅਪਰਾਧ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਭੇਦ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣਾ

ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਅਨਿਆਂਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਲਈ ਨਫ਼ਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ।
ਅਸੀਂ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਵੇਲੇ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਅਤੇ ਜੋਅ ਮੈਥਿਊਜ਼, ਜ਼ੈੱਡ. ਕੇ. ਮੈਥਿਊਜ਼ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਨੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਮੈਂ ਰੇਮੰਡ ਮਹਲਾਬਾ, ਫ੍ਰਾਂਸਿਸ ਬਾਰਡ ਅਤੇ ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਕਿਤਾਬਚਾ "ਦਿ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਇਨ ਦ ਮੇਕਿੰਗ" ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਟੋਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਨਿਊ ਏਜ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਬਣਨ ਲਈ ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਗੋਵਨ ਗੰਭੀਰ, ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਨਰਮ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਰਗਰਮੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਦ ਪੀਪਲ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਕਿਸਮਤ ਵਿੱਚ ਸੀ।
ਮੈਂ ਦੇਰ ਸਵੇਰ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ, ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰਾ ਰੇਡੀਓ ਸਾਥ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਅਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿਚਕਾਰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਈ ਮੀਲ ਲੰਬੇ ਮਨਮੋਹਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗਰਮੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੜਕ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਸੰਘਣੀ ਬਨਸਪਤੀ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸੱਪ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਪਰ ਸੱਪ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵਤ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵ ਵੀ ਜੋ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਹਿਊਮਨਸਡੋਰਪ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਤਾਂ ਜੰਗਲ ਹੋਰ ਸੰਘਣੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਜੰਗਲੀ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਲੰਗੂਰ ਦੇਖੇ। ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਲੰਗੂਰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਾਰ ਰੋਕ ਲਈ। ਉਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਇੰਨੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੋਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਜਾਸੂਸ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵਿਡੰਬਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਦੰਤਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਧਰਤੀ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਅਛੂਤ। ਮੈਂ ਸੰਸਦ ਲਈ ਚੋਣ ਲੜਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੰਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਚੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹੀ ਵਿਚਾਰ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਤੋਂ ਸੌ ਮੀਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ, ਨਿਸਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਕਿਆ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅੱਖ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਫੈਲੇ ਹੋਏ, ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਰਿਆਲੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖੋਜ ਦੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜੋ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਠਹਿਰਾਅ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਚਰਚ ਦੇ ਇੱਕ ਆਗੂ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਵਾਲਟਰ ਟੇਕਾ ਦੇ ਘਰ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਿਨ ਜੌਹਨਸਨ ਐਨਗਵੇਵੇਲਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰੀਨਵੁੱਡ ਐਨਗੋਟਿਆਨਾ ਨਾਲ ਬਿਤਾਏ। ਐਨਗਵੇਵੇਲਾ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਕੇਪ ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਨ ਅਤੇ ਐਨਗੋਟਿਆਨਾ ਇਸਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੇਸਲੀਅਨ ਚਰਚ ਦੇ

ਮੋਹਰੀ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵੋਰਸੇਸਟਰ, ਪਾਰਲ, ਸਟੈਲੇਨਬੋਸ਼, ਸਾਈਮਨਸਟਾਊਨ ਅਤੇ ਹਰਮਾਨਸ ਵਰਗੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਏਐਨਸੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਠਹਿਰਾਅ ਦੇ ਹਰ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਐਤਵਾਰ ਲਈ ਕੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਕੰਮਕਾਜੀ ਦਿਨ
- ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਬਤ ਦਾ ਦਿਨ ਚਰਚ ਜਾਣ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਈਸਾਈਅਤ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਆਪਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।
ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੋਰੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਗਟਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਕੁਤਰਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਗਰੀਬ ਸੀ ਅਤੇ ਬੇਘਰ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਜਵਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਬਦਸੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉੱਥੇ ਗਰੀਬ ਗੋਰੇ ਵੀ ਸਨ, ਗੋਰੇ ਜੋ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਗਰੀਬ ਸਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕਾਲੇ ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਆਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਉਸ ਪਲ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰੰਗਭੇਦ ਇੱਕ 'ਤੇ ਕੀ ਚਾਲਾਂ ਖੇਡਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਤੁਰੰਤ ਇਸ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਗੋਰੀ ਔਰਤ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਹੋਣਾ ਆਮ ਸੀ, ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਗੋਰਾ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਦੁਖਾਂਤ ਸੀ।

* * *

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਛੱਡਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਊ ਏਜ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ, ਨਿਊ ਏਜ, ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਦੋਸਤ ਸੀ। ਸਤਾਈ ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸਵੇਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁੱਸੇ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਫਰਨੀਚਰ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਫਰੈੱਡ ਕਾਰਨੇਸਨ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਛਾਣ ਲਈ। ਮੈਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਘਿਣਾਉਣੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵੀ ਸੁਣੀਆਂ ਜੋ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਮੈਂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਇਕੱਲੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ, ਰਾਜਧ੍ਰੋਹ, ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਾਰੰਟਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਗਈ, ਨਾਲ ਹੀ ਡਾ. ਮੋਰੋਕਾ, ਫਾਦਰ ਹਡਲਸਟਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਗਈ।
ਇਸ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਨੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ 'ਤੇ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਦਮਨਕਾਰੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਚਾਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸੀ।
ਘੱਟੋ ਘੱਟ, ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦੌਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਹੋਣਾ ਯਕੀਨੀ ਸੀ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਟੇਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਲਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਰੈਵਰੈਂਡ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ 3 ਵਜੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਰਵਾਨਗੀ ਸਮੇਂ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਕਿੰਬਰਲੇ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਸੀ, ਉਹ ਕੱਚਾ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਮਾਈਨਿੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿੱਥੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਹੀਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਤ ਡਾਕਟਰ ਆਰਥਰ ਲੈਟੇਲ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ANC ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਚੀ-ਜਨਰਲ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਰਥਰ ਇੱਕ ਇਮਾਨਦਾਰ ਡਾਕਟਰ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਜ਼ੁਕਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਿਸਤਰੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਇੱਕ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਡਿਫੈਂਸਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਲਈ ਇੱਕ ਜੋਖਮ ਭਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਖਤਰਨਾਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਪਰ ਕਿੰਬਰਲੇ ਵਰਗੀ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ, ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਉਦਾਰ ਪ੍ਰੈਸ ਜਾਂ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਸੱਚੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਕਿੰਬਰਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ANC ਦੇ ਇੱਕ ਮੋਹਰੀ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋੜੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।
ਮੇਰੀ ਠੰਢ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਆਰਥਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਗਲੀ ਸ਼ਾਮ ਆਪਣੇ ਘਰ ANC ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਆਰਥਰ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਸ਼ਤੇ ਲਈ ਰੁਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੋਸ਼ ਭਰੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤੋਹਫ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ, ਮੈਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵੰਡੇ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੱਚੀ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਉਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ: ਮੈਂ ਤਾਜ਼ਗੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ।

22

ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਿਤ ਏਐਨਸੀ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ।
ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਕਲਪ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਹੋਵੇਗਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ANC ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਬੰਟੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ? ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਜਿਹੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ।
ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੰਗਭੇਦ ਢਾਂਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁੱਸੇ ਭਰੇ ਵਿਰੋਧ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਵੀ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ ਜਾਪਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਅੰਦੋਲਨ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਤੰਬੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ।

* * *

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੇਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਛੋਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਨ। ਬੰਟੂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਟੌਮਲਿਨਸਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੇ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਖੌਤੀ ਬੰਟੂ ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਬੰਟੂਸਤਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਨਤੀਜਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਵੱਖਰਾ ਵਿਕਾਸ" ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੰਗਭੇਦ ਲਈ ਇੱਕ ਬਲੂਪ੍ਰਿੰਟ ਸੀ।
ਬੈਂਟੁਸਟਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਡਾ. ਐੱਚ. ਐੱਫ. ਵਰਵੋਰਡ, ਮੂਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ, ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਸਲੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬੈਂਟੁਸਟਨ, ਜਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਨਸਲੀ ਐਨਕਲੇਵ ਜਾਂ ਹੋਮਲੈਂਡ ਹੋਣਗੇ। ਵਰਵੋਰਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ "ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ "ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ" ਸੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਤਿੰਨ ਮਿਲੀਅਨ ਗੋਰਿਆਂ ਕੋਲ 87 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਅੱਠ ਮਿਲੀਅਨ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ 13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਸੀ।
ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਸ਼ਾ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਸਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ

ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਸਫਲਤਾ ਲਈ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸੰਰਚਨਾ ਬਹੁਤ ਖੰਡਿਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਸੱਤ "ਇਤਿਹਾਸਕ-ਤਰਕਪੂਰਨ" ਮਾਤਭੂਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ।
ਪਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਗਤ, ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਬੰਤੁਸਤਾਨਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਤਭੂਮੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ, ਤਿੰਨ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਵਾਜ਼ੀ ਬੰਤੁਸਤਾਨ, ਲੇਬੋਵਾ ਅਤੇ ਵੈਂਡਾ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਟੁਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸਨ; ਗਜ਼ਾਨਕੁਲੇ, ਚਾਰ; ਸਿਸਕਾਈ, ਸਤਾਰਾਂ; ਬੋਫੁਥਾਤਸਵਾਨਾ, ਉਨ੍ਹੀ; ਅਤੇ ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ, ਉਨ੍ਹੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜ਼ਾਲਮ ਜਿਗਸਾ ਪਹੇਲੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ।
ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਘਰੇਲੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਟਰਾਂਸਕੇਈ - ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਫਰੀਕੀ ਖੇਤਰਾਂ
- ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਉਦਯੋਗ ਲਈ ਸਸਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਗੁਪਤ ਟੀਚਾ ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਮੱਧ ਵਰਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ।
ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਟੌਮਲਿਨਸਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਵੱਖਰਾ ਵਿਕਾਸ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਹੱਲ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਇਸਦੀਆਂ ਕਈ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਘੋਰ ਹਨੇਰੇ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਂ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਰਵਰੀ 1956 ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਮਟਾਟਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਲਾਟ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਾਪਸ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਘਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।
ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵੱਲ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ। ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਮਟਾਟਾ ਅਤੇ ਡਰਬਨ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ANC ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਏ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਬੇਢੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਘੇਰਿਆ ਗਿਆ। ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੇਟਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ।
ਉਮਟਾਟਾ ਵਿੱਚ, ਵਾਲਟਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਸੀ. ਕੇ. ਸਕਵੇ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਪਲਾਟ ਲਈ ਡਾਊਨ ਪੇਮੈਂਟ ਦਿੱਤੀ। ਸਕਵੇ ਬੁੰਗਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਨੇਟਿਵਜ਼ ਰਿਪ੍ਰੈਜ਼ੈਂਟੇਟਿਵ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਸਬਤਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ, ਬੰਬਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ

ਬੰਟੂਸਤਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਾਰੇ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਕਈ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ 'ਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੀਟਿੰਗ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਟੁੱਟ ਗਈ; ਇਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੰਟੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਐਕਟ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ।
ਮਾਰਚ 1956 ਵਿੱਚ, ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਸਾਪੇਖਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਲੇ ਸੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਉਸੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਹੀ ਗਲੀਆਂ, ਉਹੀ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਡੰਪ, ਉਹੀ ਅਸਮਾਨ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਲਈ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰਾ ਰਵੱਈਆ ਬਿਲਕੁਲ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਤਿਆਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫ਼ਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਮੈਂ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੇਣਾ ਹਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜੇਲ੍ਹਰ ਨਾ ਬਣਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੌੜੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਧਿਰਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਮਰਥਨ ਮੰਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਖਾਸ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੇਕ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਧਿਰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ਝਗੜੇ ਨੇ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਟੁੱਟਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਮੈਂ ਡੋਨਾਲਡਸਨ ਓਰਲੈਂਡੋ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਕਲੱਬ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਲਗਭਗ ਹਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ 1950 ਵਿੱਚ ਕਲੱਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਖਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਕਸਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ, ਥੈਂਬੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ 1956 ਤੱਕ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਸ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੇਪਰਵੇਟ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਸੀ। ਕਲੱਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਜੋਹਾਨਸ (ਸਕਿੱਪਰ ਐਡੋਨਿਸ) ਮੋਲੋਤਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਅਤੇ ਸ਼ੌਕੀਆ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਪਿਤ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸਾਡਾ ਸਟਾਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼, ਜੈਰੀ (ਉਇੰਜਾ) ਮੋਲੋਈ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਲਾਈਟਵੇਟ ਚੈਂਪੀਅਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਿਤਾਬ ਲਈ ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਬਣਿਆ।
ਜਿਮ ਬਹੁਤਾ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਰਿੰਗ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀਮਿੰਟ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਪੰਚਿੰਗ ਬੈਗ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜੋੜੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦਸਤਾਨੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਜਾਂ ਸਪੀਡ ਗੇਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਹੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਟਰੰਕ ਜਾਂ ਜੁੱਤੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮਾਊਥ ਗਾਰਡ ਸਨ। ਲਗਭਗ ਕਿਸੇ

ਕੋਲ ਹੈੱਡ ਗਾਰਡ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਿਮ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਬੈਂਟਮਵੇਟ ਚੈਂਪੀਅਨ ਏਰਿਕ (ਬਲੈਕ ਮਟੀਰੀਅਲ) ਨਟਸੇਲੇ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਫਲਾਈਵੇਟ ਚੈਂਪੀਅਨ ਫਰੈਡੀ (ਟੋਮਾਹਾਕ) ਨਗੀਡੀ ਵਰਗੇ ਚੈਂਪੀਅਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਜਿਸਨੇ ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾਏ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸ਼ਾਇਦ ਵੀਹ ਜਾਂ ਤੀਹ ਮੈਂਬਰ ਸਨ।
ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਅਪਣਾਇਆ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੈਵੀਵੇਟ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਇੰਨੀ ਤਾਕਤ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਨੀ ਗਤੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਇੰਨਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਿੰਨਾ ਇਸਦਾ ਵਿਗਿਆਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਮੈਚ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਹੈ। ਰਿੰਗ ਵਿੱਚ, ਰੈਂਕ, ਉਮਰ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਸਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸਦੇ ਰੰਗ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਸਲ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੇਰੀ ਮੁੱਖ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸੀ; ਮੈਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਕਸਰਤ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਲਈ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਆਊਟਲੈਟ ਲੱਗੀ। ਸਖ਼ਤ ਕਸਰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਲਕਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਆਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਜੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਕਸਰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਉੱਠਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ਗੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਵੀਰਵਾਰ ਤੱਕ ਹਰ ਸ਼ਾਮ ਡੇਢ ਘੰਟੇ ਲਈ ਜਿੰਮ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਧਾ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਥੈਂਬੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਕਸਰਤ ਕੀਤੀ, ਕੁਝ ਰੋਡਵਰਕ, ਰੱਸੀ ਟੱਪਣ, ਕੈਲੀਸਥੇਨਿਕਸ, ਜਾਂ ਸ਼ੈਡੋ ਬਾਕਸਿੰਗ ਦਾ ਸੁਮੇਲ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਬਾਡੀ ਵਰਕ, ਕੁਝ ਵੇਟ ਲਿਫਟਿੰਗ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਪਾਰਿੰਗ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਲੜਾਈ ਜਾਂ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਥੈਂਬੀ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਾ ਆਇਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਇੰਚਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਥੋੜੇ ਔਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਆਲਸੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਝਿੜਕਦਾ ਸੀ। ਜਿਮ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ "ਚੀਫ਼" ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਬਚਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ "ਮਿਸਟਰ ਮੰਡੇਲਾ" ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ, "ਮੇਰੀ ਬ੍ਰਾ", ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਸਲੈਂਗ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਮੇਰਾ ਭਰਾ"। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਲੋਫ ਕਰਦੇ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਖ਼ਤ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, "ਮਿਸਟਰ ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਸ਼ਾਮ ਸਾਡਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਬੁੱਢੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ

ਬੈਠਦੇ।" ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।
ਉਸ ਸਾਲ ਕਪਤਾਨ ਮੋਲੋਤਸੀ ਅਤੇ ਜੈਰੀ ਮੋਲੋਈ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜੇ ਕਾਰਨ ਕਲੱਬ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ। ਜੈਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਪਤਾਨ ਕਲੱਬ ਵੱਲ ਲੋੜੀਂਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਪਤਾਨ ਇੱਕ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕੋਚ ਸੀ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਘੱਟ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ 1915 ਵਿੱਚ ਹਵਾਨਾ ਵਿੱਚ ਜੈਕ ਜੌਹਨਸਨ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਛੱਬੀ ਦੌਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਲਾ ਹੈਵੀਵੇਟ ਚੈਂਪੀਅਨ ਆਪਣਾ ਖਿਤਾਬ ਗੁਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਪਰ ਕਪਤਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮੈਚ ਜਾਂ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਦੀ ਬਕਾਇਆ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਫੀਸ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਜੈਰੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦ ਸੀ ਪਰ ਸਦਭਾਵਨਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਜੈਰੀ ਦੀ ਕਪਤਾਨ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸੀ ਅਤੇ ਟੁੱਟਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜੈਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਲੱਬ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕਲੱਬ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਸੈਸ਼ਨ ਸੀ — ਜੋ ਸੇਸੋਥੋ, ਜ਼ੁਲੂ, ਖੋਸਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਗ਼ੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਪਤਾਨ ਨੇ ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ, ਜੈਰੀ 'ਤੇ ਦੋਹਰਾ-ਕਰਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਬਰੂਟਸ ਨੇ ਸੀਜ਼ਰ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। "ਸੀਜ਼ਰ ਅਤੇ ਬਰੂਟਸ ਕੌਣ ਹਨ?" ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਮੇਰੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਉਹ ਮਰ ਨਹੀਂ ਗਏ?" ਜਿਸ ਦਾ ਕਪਤਾਨ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਹਾਂ, ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਬਾਰੇ ਸੱਚਾਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ!"
ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਥਾਨ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਜਗ੍ਹਾ, ਪੁਲਿਸ ਜਿਮਨੇਜ਼ੀਅਮ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਂਗਲੀਕਨ ਚਰਚ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਓਰਲੈਂਡੋ ਈਸਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਈਮਨ (ਮਸ਼ੇਂਗੂ) ਤਸ਼ਾਬਾਲਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ANC ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣ ਗਿਆ।
ਸਾਡੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਲੱਬ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਪੁਨਰਗਠਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਐਥਲੀਟਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਅਪੰਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਨੇ ਜੋ ਪੈਸਾ ਕਮਾਇਆ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੋਜਨ, ਕਿਰਾਏ, ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਬਚਦਾ ਸੀ ਉਹ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਉਪਕਰਣਾਂ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਗੋਰੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਕਲੱਬਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ, ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਕਰਣ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਨਰ ਸਨ। ਗੋਰੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ਾਂ ਕੋਲ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਸਨ। ਸਪਾਰਿੰਗ ਸਾਥੀ ਘੱਟ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ; ਸਹੀ ਡ੍ਰਿਲਿੰਗ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੜਾਕੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੱਡੀ

ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ। ਏਲੀਜਾਹ (ਮਾਏਸਟ੍ਰੋ) ਮੋਕੋਨ, ਐਨੋਕ (ਸਕੂਲਬੁਆਏ) ਨਹਲਾਪੋ, ਕੰਗਾਰੂ ਮਾਓਟੋ, ਰਿੰਗ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਸਟਾਈਲਿਸਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਲੇਵੀ (ਗੋਲਡਨ ਬੁਆਏ) ਮਾਡੀ, ਨਕੋਸਾਨਾ ਮਗਜ਼ਾਜੀ, ਮੈਕੀਡ ਮੋਫੋਕੇਂਗ, ਅਤੇ ਨੌਰਮਨ ਸੇਕਗਾਪੇਨ ਵਰਗੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕ, ਜੇਕ ਤੁਲੀ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅਤੇ ਐਂਪਾਇਰ ਫਲਾਈਵੇਟ ਖਿਤਾਬ ਜਿੱਤਿਆ। ਉਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ।

ਭਾਗ ਪੰਜ

ਖਜ਼ਾਨਾ

23

ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਠੀਕ ਬਾਅਦ, 5 ਦਸੰਬਰ, 1956 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਸਤਕ ਨਾਲ ਜਾਗ ਆਈ। ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਆਂਢੀ ਜਾਂ ਦੋਸਤ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਨੇ ਅਚਾਨਕ ਦਸਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਅਤੇ ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਰੂਸੋ, ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੋ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਮਿਲੇ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਸਰਚ ਵਾਰੰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਪੂਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਜਾਗ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦਰਾਜ਼ਾਂ, ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ, ਕੋਈ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਨਸ਼ੀਲਾ ਪਦਾਰਥ ਲੁਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਤਾਲੀ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਰੂਸੋ ਨੇ ਸੱਚਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਵਾਰੰਟ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਓ।" ਮੈਂ ਵਾਰੰਟ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਉਛਲ ਪਏ: "ਹੂਗਵੇਰਾਡ - ਉੱਚਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।"
ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੋਣਾ ਸੁਖਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਸਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਬੱਚੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਗੁੰਝਲਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ; ਉਹ ਬਸ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਚੁੱਕਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
ਰੂਸੋ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਨਾਲ - ਬਿਨਾਂ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਦੇ - ਅਗਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰਚ ਵਾਰੰਟ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਨੇੜਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਸੁੰਨਸਾਨ ਹਾਈਵੇਅ 'ਤੇ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਮੋਟਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੂਸੋ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕੱਲੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਦੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਸੀ।
"ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ।
ਰੂਸੋ ਬੇਆਰਾਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿੱਲ ਗਿਆ। "ਤੁਸੀਂ ਅੱਗ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹੋ, ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ।
"ਅੱਗ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਮੇਰਾ ਖੇਡ ਹੈ," ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।
"ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀ ਲਗਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ," ਰੂਸੋ ਨੇ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।
"ਅਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਾਂ?"
ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਲੈਂਗਲਾਗਟੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲੰਘੇ, ਰੂਸੋ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ: "ਮੰਡੇਲਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕਰੋਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਮਜ਼ਾਕ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ।"

ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਰੁਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਫ਼ਸਰ ਜੁੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਗਿਆ, ਜਿਸਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਪੰਤਾਲੀ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ। ਉੱਥੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸਕੁਏਅਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਲਾਲ ਇੱਟਾਂ ਵਾਲੀ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜੇਲ੍ਹ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ 1952 ਵਿੱਚ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਰਾਤਾਂ ਬਿਤਾਈਆਂ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਕਈ ਸਾਥੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਅੰਦਰ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਉਹ ਹਮਲਾ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ 'ਦ ਸਟਾਰ' ਦੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਤਸਕਰੀ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੇ ਬੈਨਰ ਸੁਰਖੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਛਾਪਾ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਦੀ ਕਥਿਤ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ, ਮੋਂਟੀ ਨਾਇਕਰ, ਰੇਗੀ ਸਤੰਬਰ, ਲਿਲੀਅਨ ਨਗੋਈ, ਪੀਟ ਬੇਲੇਵਲਡ - ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਸੌ ਚੁਤਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ। ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ, ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਅਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਇੱਕ ਸੌ ਛਪੰਜ ਹੋ ਗਈ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਇੱਕ ਸੌ ਪੰਜ ਅਫਰੀਕੀ, ਇੱਕੀ ਭਾਰਤੀ, ਤੇਈ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਸੱਤ ਰੰਗੀਨ ਸਨ। ANC ਦੀ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ, ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਆਪਣਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਸਾਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜੇਲ੍ਹ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਉਦਾਸ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਰਗੀ ਬਣਤਰ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਦਾਖਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਬਾਹਰੀ ਚੌਂਕ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਕੰਧ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉੱਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਕੰਬਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਅਜੀਬ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ - ਪੁਜਾਰੀ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਡਾਕਟਰ, ਵਕੀਲ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ, ਮੱਧ ਜਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਦਮੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਸਾ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, "ਕੱਪੜੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਈ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਬਣਨ ਲਈ ਵਧੀਆ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਰੀਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਡਾਕਟਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੀਮਿੰਟ ਦੇ ਫਰਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੋਈ ਫਰਨੀਚਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਠੜੀਆਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਪੇਂਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ

ਸਨ ਅਤੇ ਪੇਂਟ ਦੇ ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਬਦਬੂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪਤਲੇ ਕੰਬਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੀਸਲ ਮੈਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਫਰਸ਼-ਪੱਧਰੀ ਲੈਟਰੀਨ ਸੀ, ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇੱਕ ਕੌਮ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ - ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਆਪਣੇ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਾਡਾ ਹੌਸਲਾ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਨੂੰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਗੁੱਸੇ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਪੂਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ; ਲੋਕਾਂ ਨੇ "ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ" ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਵਾਲੇ ਬੈਨਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕੈਦ ਉੱਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ।
ਸਾਡਾ ਕਮਿਊਨਲ ਸੈੱਲ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਮੇਲਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਖ਼ਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹੇਠ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ। ਹੁਣ, ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੱਤ ਹੇਠ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਮੀਟਿੰਗ ਬਣ ਗਈ। ਨੌਜਵਾਨ ਆਗੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਸੀ। ਨੇਟਲ ਦੇ ਆਦਮੀ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੱਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।
ਹਰ ਰੋਜ਼, ਅਸੀਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਪੈਟ੍ਰਿਕ ਮੋਲਾਓਆ ਅਤੇ ਪੀਟਰ ਨਥਾਈਟ, ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਯੂਥ ਲੀਗਰ, ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤਹਿ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਨੂੰ ANC ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਨੀਗਰੋ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣਿਆ, ਦੇਬੀ ਸਿੰਘ ਨੇ SAIC ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ, ਆਰਥਰ ਲੈਟੇਲ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦਵਾਈ ਮਨੁੱਖ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰੈਵਰੈਂਡ ਜੇਮਜ਼ ਕੈਲਾਟਾ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੰਗੀਤ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ - ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਗਾਇਆ। ਹਰ ਰੋਜ਼, ਵੁਯਿਸਾਈਲ ਮਿੰਨੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ: "ਨਾਨਸ' ਇੰਡੋਡ' ਐਮਨਯਾਮਾ ਸਟ੍ਰਿਜਡੋਮ, ਭਾਸੋਭਾ ਨਾਨਸ' ਇੰਡੋਡ' ਐਮਨਯਾਮਾ ਸਟ੍ਰਿਜਡੋਮ" (ਇੱਥੇ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਸਟ੍ਰਿਜਡੋਮ, ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੋ, ਸਟ੍ਰਿਜਡੋਮ)। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਗਾਇਆ, ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਸਾਡੇ ਹੌਂਸਲੇ ਉੱਚੇ ਰੱਖੇ।

ਇੱਕ ਵਾਰ, ਇੱਕ ਜ਼ੁਲੂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਨੇਟਲ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਸਕੱਤਰ, ਮਸਾਬਾਲਾਲਾ ਯੈਂਗਵਾ (ਜਿਸਨੂੰ ਐਮ. ਬੀ. ਯੈਂਗਵਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜ਼ੁਲੂ ਯੋਧੇ ਅਤੇ ਰਾਜਾ, ਸ਼ਾਕਾ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਗੀਤ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੰਗੀਤ 'ਤੇ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਯੈਂਗਵਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੰਬਲ ਨਾਲ ਲਪੇਟਿਆ, ਇੱਕ ਅਸੇਗਾਈ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਖਬਾਰ ਲਪੇਟਿਆ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਗੀਤ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਜੋ ਜ਼ੁਲੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੁਕ ਕੇ ਲਾਈਨਾਂ ਪੁਕਾਰੀਆਂ "ਇਨਯੋਨ' ਐਡਲ' ਏਜ਼ਿਨਯੇ! ਯਥ' ਇਸਾਦਲ' ਏਜ਼ਿਨਯੇ, ਯਦਲ' ਏਜ਼ਿਨਯੇ!" ਲਾਈਨਾਂ ਸ਼ਾਕਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਨਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਹੰਗਾਮਾ ਮਚ ਗਿਆ। ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ, ਜੋ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਅਤੇ ਚੀਕਿਆ, "ਨਗੂ ਸ਼ਾਕਾ ਲੋਓ!" (ਉਹ ਸ਼ਾਕਾ ਹੈ!), ਅਤੇ ਫਿਰ ਨੱਚਣਾ ਅਤੇ ਜੈਕਾਰਾ ਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਸੰਪੂਰਨ ਬਾਲਰੂਮ ਡਾਂਸਰ, ਆਲਸੀ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਰਵਾਇਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਨਾਚ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਇੰਡਲਾਮੂ, ਰਵਾਇਤੀ ਜ਼ੁਲੂ ਯੁੱਧ ਨਾਚ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਝ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਹਿੱਲੇ, ਦੂਸਰੇ ਠੰਡ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਪਹਾੜੀ ਯਾਤਰੀਆਂ ਵਰਗੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਨੱਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਕੋਈ ਖੋਸਾ ਜਾਂ ਜ਼ੁਲੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਭਾਰਤੀ ਜਾਂ ਅਫਰੀਕੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਜਾਂ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨੇਤਾ; ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਂਝੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਪਲ, ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਹਿੱਲਿਆ, ਕੁਝ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਉਸ ਪਲ ਅਸੀਂ ਮਹਾਨ ਅਤੀਤ ਦਾ ਹੱਥ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਜੋੜਿਆ।

ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ 19 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਡ੍ਰਿਲ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਢਾਂਚਾ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਖਾਲੀ ਕੋਠਾ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਛੱਤ ਇੱਕ ਨਾਲੀਦਾਰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡੀ ਜਨਤਕ ਇਮਾਰਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਸਾਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਫੌਜੀ ਗੱਡੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧੀਨ ਸੀਲਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਵੈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਰਾਜ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੋ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਟਵਿਸਟ ਸਟ੍ਰੀਟ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੀ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਵੈਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਵੈਨ ਭੀੜ ਨਾਲ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਯਾਤਰਾ ਇੱਕ ਜੇਤੂ ਜਲੂਸ ਬਣ ਗਈ। ਹਾਲ ਦੇ ਪੂਰੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ

ਬੰਦੂਕਧਾਰੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਵੈਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੈਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਉਤਰ ਗਏ।
ਅੰਦਰ, ਸਾਨੂੰ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਭੀੜ ਮਿਲੀ, ਇਸ ਲਈ ਹਾਲ ਇੱਕ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਰੌਲੇ-ਰੱਪੇ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ANC ਸਲੂਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅੰਗੂਠੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਗੋਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਅੰਦਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ ਸੀ।
ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਇੱਕ ਸੌ ਛਪੰਜ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰਾਜ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਲਈ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੋਸ਼-ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਂ 1 ਅਕਤੂਬਰ, 1952 ਤੋਂ 13 ਦਸੰਬਰ, 1956 ਤੱਕ ਸੀ: ਇਸ ਵਿੱਚ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ, ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਹਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਦ ਪੀਪਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਉੱਚ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰੋਮਨ ਡੱਚ ਪੂਰਵਜਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਉੱਚ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਭਰੇ ਇਰਾਦੇ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਜ਼ਾ ਮੌਤ ਸੀ।
ਇੱਕ ਤਿਆਰੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਨ। ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋ ਪੜਾਅ ਸਨ। ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਜੇਕਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੇਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਐਫ.ਸੀ. ਵੈਸਲ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਬਲੂਮਫੋਂਟੇਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸਨ। ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਵੈਸਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਂਤ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਰਾਜ ਨੇ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫ਼ੋਨ ਅਤੇ ਲਾਊਡਸਪੀਕਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਂਪਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪਿਕਨਿਕ ਵਰਗਾ ਕੁਝ ਖਾਧਾ, ਬਾਹਰੋਂ ਭੋਜਨ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਮਾਹੌਲ ਲਗਭਗ ਤਿਉਹਾਰ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿਨ ਲਈ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਢੁਕਵੇਂ ਲਾਊਡਸਪੀਕਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਭੀੜ ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਬਾਹਰ ਭੀੜ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਹੋਰ ਵੀ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸੀ। ਪੰਜ ਸੌ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਡ੍ਰਿਲ ਹਾਲ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਸਾਡੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਤਾਰ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਹੀਰੇ-ਜਾਲੀਦਾਰ ਤਾਰ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਖੰਭਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਗਰਿੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੈਫੋਲਡਿੰਗ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੈਂਚਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸੋਲਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗਾਰਡ ਸਨ।

ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਿੰਜਰੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਤੋਂ ਵੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁਕੜੇ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ ਪਾਸੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ: "ਖਤਰਨਾਕ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ ਨਾ ਖੁਆਓ।"
ਸਾਡੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਚਾਅ ਟੀਮ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ, ਨੌਰਮਨ ਰੋਜ਼ੇਨਬਰਗ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਮੇਸੇਲਜ਼, ਮੌਰੀਸ ਫ੍ਰੈਂਕਸ ਅਤੇ ਵਰਨਨ ਬੇਰੈਂਗੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਢਾਂਚਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਫ੍ਰੈਂਕਸ ਨੇ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮੁਵੱਕਿਲਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੇ "ਸ਼ਾਨਦਾਰ" ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਪਮਾਨਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ "ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗ" ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਜੇਕਰ ਪਿੰਜਰਾ ਤੁਰੰਤ ਨਹੀਂ ਹਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਪੂਰੀ ਬਚਾਅ ਟੀਮ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਵੇਗੀ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿੰਜਰਾ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਇਸਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
ਉਦੋਂ ਹੀ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਮੁੱਖ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਵੈਨ ਨੀਕਰਕ, ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਾਊਨ ਕੇਸ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ 18,000 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਐਂਪਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹ ਬਾਹਰ ਚੀਕਣ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਬਾਹਰ ਭੱਜਿਆ। ਅਸੀਂ ਰਿਵਾਲਵਰ ਦੀ ਗੋਲੀ ਸੁਣੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲੀਆਂ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਵਕੀਲ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵੀਹ ਲੋਕ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।
ਅਗਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਵੈਨ ਨੀਕਰਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ, ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ, ਹਿੰਸਾ ਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਰਕਾਰ ਥੋਪਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ। ਰਾਜ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਰਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਤੱਕ, ਪਿੰਜਰੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਚੌਥੇ ਦਿਨ, ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜ਼ਮਾਨਤ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਘਟਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ: ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ £250; ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ £100; ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਲਈ £25। ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਵੀ ਰੰਗਹੀਣ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਏ, ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਿਸ਼ਪ ਰੀਵਜ਼, ਐਲਨ ਪੈਟਨ ਅਤੇ ਐਲੇਕਸ ਹੈਪਲ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਫੰਡ ਦੀ ਨੀਂਹ ਬਣ ਗਏ। ਫੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਮੈਰੀ ਬੈਨਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਫਰੇਡਾ ਲੇਵਸਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਦਾਲਤ ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਸੀ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਵੱਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਵੇਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਮੈਨੂੰ ਜਬਾਵੂ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਦੋਸਤ ਮਿਲਿਆ,

ਜੋ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਆਪਣਾ ਭਾਰ ਘਟਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਪਤਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੰਨਾ ਪਤਲਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਪਰ ਜਬਾਵੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। "ਮਦੀਬਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਇੰਨਾ ਪਤਲਾ ਕਿਉਂ ਦਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?" ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਪੋਰਲੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੀਕਿਆ: "ਯਾਰ, ਤੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ, ਬੱਸ ਇੰਨਾ ਹੀ। ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਜ਼ੋਸਾ!"

24

ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਐਵਲਿਨ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਟੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। 1953 ਵਿੱਚ, ਐਵਲਿਨ ਜਨਰਲ ਨਰਸਿੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਨੂੰ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਡਰਬਨ ਦੇ ਕਿੰਗ ਐਡਵਰਡ VII ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਡਵਾਈਫਰੀ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਸੰਭਵ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਘੱਟੋ- ਘੱਟ ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ।
ਐਵਲਿਨ ਆਪਣੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆਈ। ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਗਰਭਵਤੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਉਸਦੀ ਧੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਅਸੀਂ ਛੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਬੱਚੀ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰਹੱਸਮਈ ਲਗਾਵ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਐਵਲਿਨ ਵਾਚ ਟਾਵਰ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈ, ਜੋ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਚਰਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਕੀ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਬਾਈਬਲ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਬੁਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਆਰਮਾਗੇਡਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਐਵਲਿਨ ਨੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦ ਵਾਚਟਾਵਰ ਵੰਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਾਚ ਟਾਵਰ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਨੂੰਨੀ ਤੱਤ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੋ ਮੈਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਨਿਹਚਾ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਿਸ਼ਕਿਰਿਆਤਾ ਅਤੇ ਅਧੀਨਗੀ ਸਿਖਾਈ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਿਰੰਤਰ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਐਵਲਿਨ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਇੱਕ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਂਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਸਾਡਾ ਘਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਮਟਾਟਾ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਉਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗਾ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ, ਸਬਾਟਾ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮਟਾਟਾ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕੋਈ ਭਟਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਜੀਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ

ਸੀ। ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਇੰਨੇ ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ।
ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬਾਰੇ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਂਝਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਆਹ ਹੁਣ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅਤੇ ਦਿਲਾਂ ਲਈ ਵੀ ਲੜਾਈ ਲੜੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਰਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚ ਟਾਵਰ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਲਈ ਵਾਚਟਾਵਰ ਪੈਂਫਲੇਟ ਵੀ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਥੈਂਬੀ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਭਾਗ, ਪਾਇਨੀਅਰਜ਼ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੈਕਗਾਥੋ ਨੂੰ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਸਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰੂਜ਼ਵੈਲਟ, ਚਰਚਿਲ, ਸਟਾਲਿਨ, ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ 1917 ਵਿੱਚ ਸੇਂਟ ਪੀਟਰਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਵਿੰਟਰ ਪੈਲੇਸ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲਟਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਕੌਣ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਗੋਰੇ ਆਗੂ ਕਿਸੇ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੇ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਮੈਕਗਾਥੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਭੱਜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਡੈਡੀ, ਡੈਡੀ, ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਮਾਲਾਨ ਹੈ!" ਮਾਲਾਨ ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬੰਟੂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਵਿਲੀ ਮੇਰੀ ਨਾਲ ਉਲਝਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਮੈਕਗਾਥੋ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ANC ਨੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਵੈਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਦੇਖਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਰੀ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਕਗਾਥੋ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮਲਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਹੋਵੇ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਿਤਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਐਵਲਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦੂਜੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਦੱਸਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਕਿਉਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। 1955 ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਅਲਟੀਮੇਟਮ ਦਿੱਤਾ: ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੇ ਅਤੇ ANC ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਪਈ।
ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਅਲਬਰਟੀਨਾ ਐਵਲਿਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹੀਏ। ਐਵਲਿਨ ਨੇ ਅਲਬਰਟੀਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ,

ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਹਿਜੇ 'ਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ, ਵਾਲਟਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਦੋਸਤੀ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਿਆ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਦਫ਼ਤਰ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਜੀਜਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਹੀ ਉਚਿਤ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੋਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਦਿਲੋਂ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਾਂ ਵਾਲਟਰ ਨੇ "ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਆਦਮੀ" ਵਰਗਾ ਵਾਕੰਸ਼ ਵਰਤਿਆ, ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼। ਐਵਲਿਨ ਦਾ ਜੀਜਾ ਇੱਕ ਵਪਾਰੀ ਸੀ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੱਸ ਪਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋ, ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਤੁਲਨਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰੋ।" ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ।
ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਵਲਿਨ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੇਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਆਈ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਖਾਲੀ, ਚੁੱਪ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਪਰਦੇ ਵੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵੇਰਵਾ ਟੁੱਟਦਾ ਹੋਇਆ ਲੱਗਿਆ। ਐਵਲਿਨ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ; ਸ਼ਾਇਦ ਜਦੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਠੰਢੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਓਗੇ।" ਇਹ ਵਾਜਬ ਸਲਾਹ ਸੀ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ।
ਐਵਲਿਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਨਾ ਸੁਲਝਣ ਵਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਸਨ। ਮੈਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਔਰਤ, ਮਨਮੋਹਕ, ਮਜ਼ਬੂਤ, ਵਫ਼ਾਦਾਰ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਮਾਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਗੁਆਈ, ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।
ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਹ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ। ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਕਗਾਥੋ ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਸੌਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਇੱਕ ਕੋਮਲ ਬੱਚਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੇ ਉਸਦੇ ਕਰੈਚ (ਨਰਸਰੀ ਸਕੂਲ) ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਬੱਚੀ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਜੰਮ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਭੱਜੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟੇ, ਮੁਸਕਰਾਏ ਜਾਂ ਝੁਕ ਕੇ। ਉਸਦੇ ਛੋਟੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਟਕਰਾਅ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਕਰੇ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਦਰਦਨਾਕ ਸੀ।
ਥੈਂਬੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ, ਪਰ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਤੀ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਪਰ

ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜਿੰਮ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਚਮਕਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੰਡਰਗ੍ਰਾਊਂਡ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਵਾਲਟਰ ਥੈਂਬੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ, ਵਾਲਟਰ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਯਾਰ, ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਚੁੱਪ ਹੈ।" ਬ੍ਰੇਕਅੱਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਥੈਂਬੀ ਅਕਸਰ ਮੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਉਸਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲਗਾਵ ਦਿੱਤਾ।

25

9 ਜਨਵਰੀ, 1957 ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਡ੍ਰਿਲ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਵਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰੇ। ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਾਊਨ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਸਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਵਕੀਲ ਵਰਨਨ ਬੇਰੈਂਗੇ ਨੇ ਸਾਡੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। "ਬਚਾਅ ਪੱਖ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਖੰਡਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਚਾਰਟਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਭਾਵੇਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵੀ।" ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਤੋਂ ਬੇਕਸੂਰ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਤਾ ਰਹੀ ਸੀ।
ਪਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਲੌਜਿਸਟਿਕਸ ਦੀ ਥਕਾਵਟ ਨੇ ਸਫਲ ਬਣਾਇਆ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ ਗਿਆ। ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ, ਹਰ ਕਾਗਜ਼, ਪੈਂਫਲਿਟ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਕਿਤਾਬ, ਨੋਟਬੁੱਕ, ਪੱਤਰ, ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅਤੇ ਕਲਿੱਪਿੰਗ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ; ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ। ਇਹ ਬੇਨਤੀਆਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਰੂਸੀ ਰਸੋਈ ਕਿਤਾਬ ਤੱਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਦ ਪੀਪਲ ਦੇ ਦੋ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ: "ਸੂਪ ਵਿਦ ਮੀਟ" ਅਤੇ "ਸੂਪ ਵਿਦ ਮੀਟ"।
ਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੌਰਾਨ, ਜੋ ਕਿ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਚੱਲਣੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਜਦੋਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਜਾਸੂਸ ANC ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨੋਟਸ, ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੀਆਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕ੍ਰਿਪਟਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗਲਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੇਤੁਕੀ ਜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਬੇਰਾਂਗੇ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕੁਸ਼ਲ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਜਾਸੂਸ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਜਾਂ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸਨ, ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਰਾਜ ਦੇ ਇਸ ਅਸਾਧਾਰਨ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੋਵੀਅਤ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਕ੍ਰਾਊਨ ਨੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਐਂਡਰਿਊ ਮਰੇ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਮਰੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੱਸਿਆ।
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਰੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਜਾਣਕਾਰ ਜਾਪਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੇਰੰਗੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਬੇਰੰਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮਰੇ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਹਵਾਲੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਰੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੇਬਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਬੇਰੰਗੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਹਵਾਲਾ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਜੋ ਆਮ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਮਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਬੇਰੰਗੇ ਨੇ ਫਿਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੇਰੰਗੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੋ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਰੇ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੱਸਿਆ। ਇਹ ਹਵਾਲੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਬ੍ਰਾਹਮ ਲਿੰਕਨ ਅਤੇ ਵੁਡਰੋ ਵਿਲਸਨ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਗੱਲ ਉਦੋਂ ਆਈ ਜਦੋਂ ਬੇਰੰਗੇ ਨੇ ਮਰੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਵਾਲਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਝਿਜਕ "ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ। ਬੇਰੰਗੇ ਨੇ ਫਿਰ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਰੇ ਨੇ ਖੁਦ 1930 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।
ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਸਟਾਰ ਗਵਾਹ, ਸੋਲੋਮਨ ਨਗੁਬੇਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਜਿਸਨੇ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜੋ ANC ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਨਗੁਬੇਸ ਤੀਹਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਰਮ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਮਾਂਡ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ, ਨਗੁਬੇਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਤੋਂ ਬੈਚਲਰ ਆਫ਼ ਆਰਟਸ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਕੀਲ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ANC ਦੀ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਬਣਿਆ। ਉਸਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਕ ਇਨਕਲਾਬ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਅਤੇ ਡੇਵਿਡ ਬੋਪਾਪੇ ਨੂੰ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 1952 ਦੇ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਨੀਆ ਦੇ ਮਾਉ ਮਾਉ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਨਗੁਬੇਸ ਦੀ ਨਾਟਕੀ ਗਵਾਹੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਹਲਚਲ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਥੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸੀ।
ਪਰ ਜਦੋਂ ਵਰਨਨ ਬੇਰਾਂਗੇ ਦੁਆਰਾ ਨਗੁਬੇਸ ਤੋਂ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਪਾਗਲ ਅਤੇ ਝੂਠਾ ਸੀ। ਬੇਰਾਂਗੇ, ਜਿਸਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਾਂਗੋਮਾ (ਇੱਕ ਜੋਤਸ਼ੀ ਜਾਂ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ) ਉਪਨਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਗੁਬੇਸ ਨਾ ਤਾਂ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੇਰਾਂਗੇ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਨਗੁਬੇਸ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਜਾਅਲੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਬਣਾਏ ਸਨ, ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਲੰਬਿਤ ਸੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸਨੇ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਡਰਬਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਗੁਬੇਸ ਦੀ ਲਗਭਗ ਕੋਈ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਬੇਰਾਂਗੇ ਨੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇੱਕ ਠੱਗ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?" ਨਗੁਬੇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। "ਤੁਸੀਂ, ਸਰ, ਇੱਕ ਠੱਗ ਹੋ!" ਬੇਰਾਂਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।
ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਲਜ਼ਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਕੀਲ ਸੀ, ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਖੁਦ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਿੱਖੇ ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਲਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਨਹੀਂ। ਸਲੋਵੋ ਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਅਕਸਰ ਬੇਰੰਗੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਕੁਝ ਅਫਰੀਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਜੇਰਮੀਆਹ ਮੋਲਸਨ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ANC ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਜੋ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਕਵਾਸ ਜਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਘੜਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।
ਸਲੋਵੋ: "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ?"
ਮੋਲਸਨ: "ਇੰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।"
ਸਲੋਵੋ: "ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਭਾਸ਼ਣ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ?"
ਮੋਲਸਨ: "ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਜਾ।"
ਸਲੋਵੋ: "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਨੋਟਸ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਕਵਾਸ ਹਨ?"
ਮੋਲਸਨ: "ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ।"
ਇਸ ਆਖਰੀ ਜਵਾਬ ਨੇ ਮੁਦਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਸੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੱਸਣ ਲਈ ਝਿੜਕਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਕਾਰਵਾਈ ਓਨੀ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।" ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ, ਵੈਸਲ ਨੇ ਸਲੋਵੋ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਣਹਾਨੀ ਲਈ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ। ਇਸਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕਾਇਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਦਾ ਰੋਕੂ ਹੱਥ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਕਈ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣਹਾਨੀ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ।
ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਗਵਾਹੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥਕਾਵਟ ਵਾਲੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਖੇਪ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਕ੍ਰਾਸਵਰਡ ਪਹੇਲੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਾਂ ਸ਼ਤਰੰਜ ਜਾਂ ਸਕ੍ਰੈਬਲ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਕਦੇ-ਕਦੇ, ਬੈਂਚ ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਝਿੜਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਪਹੇਲੀਆਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਗਵਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਘੁੱਗੀ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੁਬਾਰਾ ਉੱਭਰ ਆਈ।

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਜਾਰੀ ਰਹੀ, ਰਾਜ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਚੈਨ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ - ਅਕਸਰ ਘੜਤ - ਸਬੂਤ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਇੱਕ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਰਨ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅਖੀਰ, 11 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ, ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਡ੍ਰਿਲ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦਸ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਕੇਸ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਟਾਈਪ ਕੀਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦਿੱਤੇ।
ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੂਰੇ 1957 ਤੱਕ ਚੱਲੀ। ਅਦਾਲਤ ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ, ਕਰਾਊਨ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕਾਹਠ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਲਜ਼ਮ ANC ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਮਾਮੂਲੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਵੀ ਸਨ। ਲੂਥੁਲੀ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਦੀ ਕਰਾਊਨ ਵੱਲੋਂ ਰਿਹਾਈ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਪਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਹਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਕਰਾਊਨ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵਕੀਲ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਓਸਵਾਲਡ ਪੀਰੋ, ਕਿਊ.ਸੀ. ਪੀਰੋ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਥੰਮ੍ਹ ਬਣਾਇਆ। ਉਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕਨ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾਜ਼ੀ ਕਾਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਮਰਥਕ ਸੀ; ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹਿਟਲਰ ਨੂੰ "ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਆਦਮੀ" ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਕੱਟੜ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ। ਪੀਰੋ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸਬੂਤ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨਤੀਜੇ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।
ਪੀਰੋ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੇਰਾਂਗੇ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪੀਰੋ ਨੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਲਈ ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਕਈ ਭੜਕਾਊ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਲੱਭੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼, ਇੱਕ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਾਟਕੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੀ। ਪੀਰੋ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਏ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਨਾ ਬਣਾਓ, ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਤੇਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ "ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਨ" ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਪਚਾਨਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ।

26

ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ, ਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਓਰਲੈਂਡੋ ਤੋਂ ਵਿਟਵਾਟਰਸੈਂਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਲੇ ਹਸਪਤਾਲ, ਬਾਰਾਗਵਨਾਥ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨੇੜਲੇ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪਿਆਰੀ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਬੱਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਮੋੜਿਆ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਕਾਰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਔਰਤ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ - ਮੈਂ ਦੂਜੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਣ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚਿਆ - ਪਰ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਗਿਆ।
ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਇਤਫ਼ਾਕ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਅੰਦਰ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਇਹੀ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਓਲੀਵਰ ਦੇ ਡੈਸਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਤਫ਼ਾਕ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਹੈਰਾਨੀ - ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ - ਨਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।
ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਨੋਮਜ਼ਾਮੋ ਵਿਨੀਫ੍ਰੇਡ ਮੈਡੀਕਿਜ਼ੇਲਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਜੈਨ ਹੋਫਮੇਅਰ ਸਕੂਲ ਆਫ਼ ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਰਾਗਵਨਾਥ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕਾਲੀ ਮਹਿਲਾ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੱਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਭੜਕਾਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿ ਸਾਡੀ ਫਰਮ ਉਸਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਾਲੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਪਲ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੰਨੀ ਨੋਮਜ਼ਾਮੋ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਵਜੋਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਵਿੰਨੀ ਸੀ. ਕੇ. ਮੈਡੀਕਿਜ਼ੇਲਾ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੇਵੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੋਂ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨਾਮ ਨੋਮਜ਼ਾਮੋ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਜੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਾਂਗ ਹੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੋਂਡੋਲੈਂਡ ਦੇ ਬਿਜ਼ਾਨਾ ਤੋਂ ਆਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਅਮਾਨਗੁਟਿਆਨਾ ਦੇ ਫੋਂਡੋ ਕਬੀਲੇ ਤੋਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪੜਦਾਦਾ ਮੈਡੀਕਿਜ਼ੇਲਾ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਨੇਟਲ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮੁਖੀ ਸਨ ਜੋ ਆਈਮਫੇਕੇਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਵਸ ਗਏ ਸਨ।
ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਨ ਹਾਫਮੇਅਰ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਟ੍ਰੇਜ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਲਈ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮੰਗੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਸਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹਾਨਾ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਚੁੱਕਿਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ

ਜਿੱਥੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕੜੀ ਨਹੀਂ ਚੱਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਾਲੂ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗਲਾਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗਲਾਸ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।
ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਅਤੇ ਈਵਾਟਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਡਰਾਈਵ ਲਈ ਲੈ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਐਲਡੋਰਾਡੋ ਪਾਰਕ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਮੈਦਾਨ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਲੰਬੇ ਘਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰ ਪਏ, ਘਾਹ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ - ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ। ਉਸਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਉਸਦਾ ਜਨੂੰਨ, ਉਸਦੀ ਜਵਾਨੀ, ਉਸਦੀ ਹਿੰਮਤ, ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ - ਮੈਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਪਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ।
ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਸੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਡ੍ਰਿਲ ਹਾਲ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਜਿੰਮ ਵਿੱਚ ਕਸਰਤ ਕਰਦੇ ਦੇਖਣ ਆਈ; ਉਹ ਥੈਂਬੀ, ਮੈਕਗਾਥੋ ਅਤੇ ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਉਹ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਚਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਸੀ; ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਰਾਜਨੀਤੀਕਰਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਵਿੰਨੀ ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ ਏਕਤਾ ਅੰਦੋਲਨ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਭਰਾ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਛੇੜਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ NEUM ਦੇ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲੈਂਦੀ।
ਐਵਲਿਨ ਤੋਂ ਤਲਾਕ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਮਾਈਕਲ ਹਰਮਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰੇ ਹਰਮਲ ਕੋਲ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਲਈ ਫਿਟਿੰਗ ਲਈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਰਕੁਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਡਰੈਸਮੇਕਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੀਆਂ ਦੁਲਹਨਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬਿਜ਼ਾਨਾ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਡੇਟ 'ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਸਨੂੰ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ।

ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਸਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ 'ਤੇ ਦਮ ਘੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਭਾਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਗੰਭੀਰ ਵਿੱਤੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਓਲੀਵਰ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਕੁਝ ਇਲਾਜ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ; ਪਰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੇ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਅਭਿਆਸ ਵੱਲ ਮੋੜ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ ਭੀਖ ਮੰਗਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਮਟਾਟਾ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪਲਾਟ 'ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਬਕਾਇਆ ਪੰਜਾਹ ਪੌਂਡ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ।

ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਸਮਝਾਇਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਵਿੰਨੀ ਸਮਝ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਹੀਰੇ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਵਿਆਹ 14 ਜੂਨ, 1958 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲ ਦੇਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਲੋਬੋਲਾ, ਰਵਾਇਤੀ ਦੁਲਹਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ।
ਵਿਆਹ ਦੀ ਪਾਰਟੀ 12 ਜੂਨ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਬਿਜ਼ਾਨਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਸਟਾਪ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ, ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾੜੀ ਦੇ ਘਰ, ਮਬੋਂਗਵੇਨੀ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਗਜਾਇਆ, ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ; ਉਹ ਲਾੜੀ ਦੇ ਘਰ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਲਾੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਗਈ।
ਇਹ ਸਮਾਰੋਹ ਖੁਦ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਚਰਚ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੇ ਘਰ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਇਆ, ਜੋ ਕਿ ਮੈਡੀਕਿਜ਼ੇਲਾ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਜੱਦੀ ਘਰ ਸੀ। ਦੁਲਹਨ ਦੀ ਕਾਰ ANC ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਨੱਚਣਾ ਅਤੇ ਗਾਉਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਦਾਦੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡਾਂਸ ਕੀਤਾ। ANC ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ, ਲਿਲੀਅਨ ਨਗੋਈ, ਡਾ. ਜੇਮਜ਼ ਨਜੋਂਗਵੇ, ਡਾ. ਵਿਲਸਨ ਕੋਨਕੋ ਅਤੇ ਵਿਕਟਰ ਟਿਆਮਜ਼ਾਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।
ਅੰਤਿਮ ਸਵਾਗਤ ਸਮਾਰੋਹ ਬਿਜ਼ਾਨਾ ਟਾਊਨ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ, ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਕਰੀਅਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸਨੂੰ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ!" ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਆਹ, ਅਜਿਹੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਨਿਰੰਤਰ ਪਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਕੀਤਾ, "ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਜਾਦੂਗਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਡੈਣ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ!" ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਰਸਤਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰੀ ਭੈਣ, ਕਾਂਸਟੈਂਸ ਮਬੇਕੇਨੀ ਨੇ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ।
ਸਮਾਰੋਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਆਹ ਦੇ ਕੇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਲਾੜੀ ਲਈ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਲਾੜੇ ਦੇ ਜੱਦੀ ਘਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਲਪੇਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ

ਮੇਰੀ ਛੁੱਟੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਕੇਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਘਰ, ਨੰਬਰ 8115 ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ ਵਿੱਚ, ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਸਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇੱਕ ਭੇਡ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਾਅਵਤ ਸੀ।
ਹਨੀਮੂਨ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੈਸਾ, ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਇੱਕ ਰੁਟੀਨ ਵਿੱਚ ਢਲ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਉੱਠਦੇ ਸੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਗਭਗ ਚਾਰ ਵਜੇ। ਵਿੰਨੀ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਸ਼ਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਬੱਸ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਜਾਂ ਸਵੇਰੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਦੁਪਹਿਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਾਂ ਮੇਰੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡਾ ਅਭਿਆਸ ਜਾਰੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪੈਸਾ ਕਮਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੰਮ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਸੀ, ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਦੀ ਕਿਰਨ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਮੌਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਾਧੂ ਤਾਕਤ ਦਿੱਤੀ।

27

1958 ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਸਨ - "ਆਮ" ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਤੀਹ ਲੱਖ ਗੋਰੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਤੇਰਾਂ ਮਿਲੀਅਨ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ: ਕੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਚੋਣ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਗੋਰੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ? ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ANC ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ, ਜਵਾਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਉਦਾਸੀਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਾਰ ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿੱਚ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ANC ਨੇ ਹੋਰ ਕਾਂਗਰਸਾਂ ਅਤੇ SACTU, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ। ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਬੱਸ ਅੱਡਿਆਂ, ਬੀਅਰ ਹਾਲਾਂ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪਰਚੇ ਵੰਡੇ ਗਏ। "ਨੈਟਸ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ!" ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਾਅਰਾ ਸੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਿੰਤਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਜ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ।
ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਬਾਈਕਾਟ, ਜਾਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਆਗੂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਰੂਪੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜੋ ਅਟੱਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਅਜੇ ਸਾਡੀ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਗਾਇਬ ਹੋਣਾ ਆਸਾਨ ਸੀ। ਹੜਤਾਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਵਾਲਟਰ, ਓਲੀਵਰ, ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ, ਜੇ. ਬੀ. ਮਾਰਕਸ, ਡੈਨ ਟਲੂਮ, ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਓਰਲੈਂਡੋ

ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਡਾਕਟਰ, ਡਾ. ਨਥਾਟੋ ਮੋਟਲਾਨਾ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ, ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹੋਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਟੈਲੀਫੋਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਕੁਸ਼ਲ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਟੈਲੀਫੋਨ ਸਨ, ਅਤੇ ਹੜਤਾਲ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਕੰਮ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਰਣਨੀਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ, ਬੱਸਾਂ ਅਤੇ ਟੈਕਸੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਲੋਕ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਬੁਰੀ ਖ਼ਬਰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏ: ਬੱਸਾਂ ਅਤੇ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ; ਲੋਕ ਹੜਤਾਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਸੱਜਣ ਦੇ ਘਰ ਅਸੀਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ - ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੜਤਾਲ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਹੜਤਾਲ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਇੱਕ ਹੜਤਾਲ ਜੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਸਫਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਵੀ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਹੁੰਦਾ। ਹੜਤਾਲ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਨਿਗਮ ਨੇ ਸਾਡੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, SABC ਨੇ ANC ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਸਿਰਫ਼ ਹਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਵਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਰੱਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਸਨੇ ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ। "SABC ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ। ਕੋਟਾਨੇ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਚਿੰਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਫੈਸਲੇ ਮਾਣ ਜਾਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਸਗੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਰਣਨੀਤੀ ਤੋਂ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ - ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਰਣਨੀਤੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੜਤਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਮਰਪਣ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਸੀ।
ਪਰ ਕੁਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹੜਤਾਲ ਵਾਪਸ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ, ਜੋ ਕਿ ANC ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੇਪ ਦੇ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਕਿ ਹੜਤਾਲ ਅਸਫਲ ਰਹੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੋਟ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ।
ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਰਮਾ-ਗਰਮ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਪੈਕਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਪੈਕਟ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਹੜਤਾਲ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਦਿੱਤੇ ਸਮਰਥਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਉਹ ਸਮਰਥਨ

ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਠਨ ਇੱਕ ਪਨਾਹਗਾਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇਕਰ ਸੰਗਠਨ ਜਾਂ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਇਡਾ ਮਥਿਮਖੁਲੂ, ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਇੱਕ ਸੋਥੋ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੀ ਘਰ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਸੀ। ਇਡਾ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਗਾਈਤਸੇਦੀ ਕਿਹਾ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਭੈਣ" ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਡਾ ਨੇ ਘਰ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੰਨਦੇ ਸੀ; ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਭੱਜਦਾ ਸੀ। ਹੜਤਾਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਇਡਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੁਝ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਧੋਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਚੁੱਪੀ ਰਹੀ। ਇਡਾ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।"
“ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?” ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੀ ਜੋਸ਼ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ।
"ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਾਂ?" ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। "ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨਾਲ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਰਹਾਂਗੀ!" ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਵੇਖੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੜਕਿਆਂ ਵਾਲੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਤਣਾਅ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ "ਅੰਕਲ ਨੈਲਸਨ" ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਭੈਣ ਵਾਂਗ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ। ਖਿਝ ਕੇ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਨੇਕ ਪੁੱਤਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੁੰਡੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਸੀ? ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ 'ਅੰਕਲ ਨੈਲਸਨ' ਵਿਰੁੱਧ ਸਖ਼ਤ ਲੜਾਈ ਨਾ ਲੜੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਭੈਣ ਵਰਗਾ ਸਲੂਕ ਨਾ ਹੁੰਦਾ!" ਇਡਾ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਬਿਨਾਂ ਦਬਾਈਆਂ ਗਈਆਂ।

28

ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਪਾਸਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ। ਰਾਜ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪਾਸ ਥੋਪਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਪਾਸਾਂ ਨੂੰ "ਹਵਾਲਾ ਪੁਸਤਕਾਂ" ਕਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀ "ਹਵਾਲਾ ਪੁਸਤਕ" ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਦਸ ਪੌਂਡ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
1957 ਵਿੱਚ, ANC ਮਹਿਲਾ ਲੀਗ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ, ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਇਸ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪਾਸ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ। ਔਰਤਾਂ ਦਲੇਰ, ਦ੍ਰਿੜ, ਉਤਸ਼ਾਹੀ, ਅਟੱਲ ਸਨ, ਅਤੇ ਪਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਿਆਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸਦੀ ਕਦੇ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਲੁਥੁਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਔਰਤਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ।"
ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬੀ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਟੈਂਡਰਟਨ, ਹਾਈਡਲਬਰਗ, ਬਾਲਫੋਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ 'ਤੇ, ਫਰਾਂਸਿਸ ਬਾਰਡ ਅਤੇ ਫਲੋਰੈਂਸ ਮਾਟੋਮੇਲਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ, ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਮੂਹ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਸ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਪਾਸ ਲੈਣ ਆਈਆਂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਲਰਕਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਫ਼ਤਰ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ।
ਇਹਨਾਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਚੁੱਪਚਾਪ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਓਰਲੈਂਡੋ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪਾਸ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਸਾਵਧਾਨ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੰਨੀ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤੀਕਰਨ ਵਧਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ANC ਦੀ ਮਹਿਲਾ ਲੀਗ ਦੀ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ ਸ਼ਾਖਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਦਮ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਬਾਰੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਕੰਮ ਵਿੱਚ, ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮਿਆਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿੰਨੀ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਸੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੋਝਾ ਹਕੀਕਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ, ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪਈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਅਗਲਾ ਖਾਣਾ ਕਿੱਥੋਂ ਆਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹ ਸਾਪੇਖਿਕ

ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਦੇ ਅਕਸਰ ਹੱਥੋਂ-ਮੂੰਹ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਮਾਲਕ, ਸੂਬਾਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੁਆਰਾ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ - ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਆਮਦਨ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਤੋਰ ਰਹੀ ਸੀ - ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੈਦ ਦਾ ਕਲੰਕ ਜਨਤਕ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕੇਗਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਗਰਭਵਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਤੰਗੀ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨ ਬਾਰੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਸਖ਼ਤ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨੇਤਾ ਵਜੋਂ, ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ, ਖੁਦ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਰੱਖੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਪਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ।
ਪਰ ਵਿੰਨੀ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨੇ ਉਸਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਮਨ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਨਾਸ਼ਤਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਲਦੀ ਉੱਠਿਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵਾਲਟਰ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਅਲਬਰਟੀਨਾ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀਸੁਲਸ ਦੇ ਘਰ ਗਏ, ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਓਰਲੈਂਡੋ ਦੇ ਫੇਫੇਨੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰੇਲਗੱਡੀ ਮਿਲਣੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ। ਵਿੰਨੀ ਘਬਰਾ ਗਈ ਪਰ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੇਲਗੱਡੀ ਤੋਂ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਦਾ ਅੰਤ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਸੈਂਕੜੇ ਔਰਤਾਂ ਡਾਊਨਟਾਊਨ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਸੈਂਟਰਲ ਪਾਸ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਹ ਬੁੱਢੀਆਂ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਸਨ; ਕੁਝ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕੁਝ ਨੇ ਕਬਾਇਲੀ ਕੰਬਲ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਨੇ ਸਮਾਰਟ ਸੂਟ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਾਇਆ, ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਏ। ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜਨਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸਕੁਏਅਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਗਏ। ਔਰਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਸਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੁਝ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, "ਸਾਡੀਆਂ ਮੈਡਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ!" ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸਕੁਏਅਰ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨੰਗੀ ਪੁਲਿਸ ਸੈੱਲ ਵਾਂਗ

ਖੁਸ਼ ਜਾਪ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਤੋਹਫ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਰੁਕ ਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਸੀ।
ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਲਈ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੰਬਲ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਚਟਾਈਆਂ ਅਤੇ ਟਾਇਲਟ ਸਨ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਭੋਜਨ ਸੀ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੰਗ ਅਤੇ ਗੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ANC ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਮੇਰੇ ਸਮੇਤ, ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸਨ, ਮਹਿਲਾ ਲੀਗ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਿਲੀਅਨ ਨਗੋਈ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮਹਿਲਾ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਕੱਤਰ ਹੈਲਨ ਜੋਸਫ਼ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ANC - ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿੰਤਤ ਪਤੀਆਂ - ਨੂੰ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਲਿਲੀਅਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਲਈ ਬੇਤਾਬ ਸਨ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸਮਝੌਤੇ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਲਿਲੀਅਨ ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਣ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਲਿਲੀਅਨ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ।
ਅਗਲੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਘੰਟੇ ਬਿਤਾਏ। ਕੁਝ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕੱਢਿਆ। "ਮੰਡੇਲਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਕੇਸ ਤੋਂ ਥੱਕ ਗਈ ਹਾਂ," ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ। "ਜੇਕਰ ਇਹ ਅੱਜ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੀ।" ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ। ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਿਸਾਉਣ ਲਈ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਦੱਸਦੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਵਿੰਨੀ ਦੋ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਵਾਰਡ੍ਰੈਸ ਨਾਲ ਦੋਸਤਾਨਾ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਹਮਦਰਦ ਅਤੇ ਉਤਸੁਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰੇਲਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਓਰਲੈਂਡੋ ਲਈ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਿੰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਦੌਰੇ ਲਈ ਲੈ ਗਈ। ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਵਾਰਡ੍ਰੈਸ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਉਮਰ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲੇ। ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਹੱਸੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਹੋਣ। ਦੋਵਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਦਿਨ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿੰਨੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ

ਨਿਕਲਿਆ, ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਰਲੈਂਡੋ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਗੋਰੇ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। (ਓਰਲੈਂਡੋ ਲਈ ਕੋਈ ਚਿੱਟੀਆਂ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਗੋਰਾ ਓਰਲੈਂਡੋ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।) ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਹ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਦੋ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਵਾਰਡ੍ਰੈਸ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਸਾਬਤ ਹੋਈ: ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆ।

29

ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ - ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰੀ ਸੁਣਵਾਈਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ - ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਸਮੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਜੋ ਅਗਸਤ 1958 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ - ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਟਿਸ ਐਫ. ਐਲ. ਰੰਪਫ, ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਟਿਸ ਕੈਨੇਡੀ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਟਿਸ ਲੁਡੋਰਫ। ਪੈਨਲ ਵਾਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ: ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੱਜ ਰੰਪਫ ਇੱਕ ਯੋਗ ਆਦਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਔਸਤ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਫਵਾਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬ੍ਰੋਡਰਬੌਂਡ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੰਗਠਨ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜੱਜ ਲੁਡੋਰਫ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੱਜ ਕੈਨੇਡੀ ਸੀ। ਕੈਨੇਡੀ ਦੀ ਇੱਕ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਦੋ ਗੋਰੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਤੇਈ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ 'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।
ਕੇਸ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਜ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਚਾਲ ਖੇਡੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਛੱਤੀ ਮੀਲ ਦੂਰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਇੱਕ ਸਜਾਵਟੀ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਬਚਾਅ ਟੀਮ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਹੋਰ ਵੀ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਲਵੇਗਾ - ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ। ਸਥਾਨ ਬਦਲਣਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਹੌਂਸਲੇ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਮਰਥਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਘਰ ਸੀ, ਅਤੇ ANC ਦੀ ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸੀ।
ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਿਆਹਵੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਕ ਲੱਕੜੀ ਵਾਲੀ, ਅਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਗਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਲੱਕੜ ਦੇ ਸਲੇਟ ਸਨ, ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਛੇ ਵਜੇ ਰਵਾਨਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਨਾਗੌਗ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਦੋ ਘੰਟੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। ਰਾਊਂਡ-ਟਰਿੱਪ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਲੱਗੇ - ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਭੋਜਨ, ਕਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਬਿਹਤਰ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਟੀਮ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਮੇਸੇਲਜ਼ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ, ਰੈਕਸ ਵੈਲਸ਼, ਵਰਨਨ ਬੇਰੈਂਗੇ, ਸਿਡਨੀ ਕੈਂਟ੍ਰਿਜ, ਟੋਨੀ ਓ'ਡੌਡ ਅਤੇ ਜੀ. ਨਿਕੋਲਸ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਜੋਖਮ ਭਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੈਂਤੜੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜੁਝਾਰੂ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸੀ ਮੇਸੇਲਜ਼ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉੱਠੇ ਅਤੇ ਜੱਜ ਲੁਡੋਰਫ ਅਤੇ ਰੰਪਫ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸਾਲਸ ਬਣਨ

ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁਣਨਯੋਗ ਬੁੜਬੁੜ ਸੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰੰਪਫ, 1952 ਦੇ ਡਿਫੈਂਸ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੇ ਜੱਜ ਵਜੋਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦਾ ਦੋਸ਼-ਪੱਤਰ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰੇ। ਅਸੀਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲੁਡੋਰਫ ਪੱਖਪਾਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ 1954 ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਹੈਰੋਲਡ ਵੋਲਪੇ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਦ ਪੀਪਲ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ।
ਇਹ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਰਣਨੀਤੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ ਸੀ ਪਰ ਜੰਗ ਹਾਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਲੁਡੋਰਫ ਅਤੇ ਰੰਪਫ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਰਥਕ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈੜੇ ਜੱਜ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਲੁਡੋਰਫ ਦੇ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਗੁਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਰੰਪਫ, ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਇਮਾਨਦਾਰ ਦਲਾਲ ਵਜੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗਾ। ਰੰਪਫ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੀ ਪਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
ਉਸ ਸੋਮਵਾਰ, ਮਾਹੌਲ ਉਮੀਦ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਲਾਲ ਚੋਗੇ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਏ। ਜੱਜ ਲੁਡੋਰਫ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਰੰਫ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਲੁਡੋਰਫ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਲਈ, ਰਾਜ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਟਿਸ ਬੇਕਰ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਰੰਫ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ।
ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਪੈਂਤੜੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਦੂਜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਲਗਭਗ ਜੋਖਮ ਭਰੀ। ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼-ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦਲੀਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼-ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਾਸੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਉੱਚ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਿੰਸਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨ ਜੱਜ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ। ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 13 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ, ਦੋ ਹੋਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕ੍ਰਾਊਨ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਦੋਸ਼-ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਚਾਲਬਾਜ਼ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ, ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਬੱਧ ਦੋਸ਼-ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਿਰਫ਼ ਤੀਹ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਚੱਲੇਗਾ; ਬਾਕੀਆਂ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਤੀਹ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ANC ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ।

ਨਵੇਂ ਦੋਸ਼-ਪੱਤਰ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਹੁਣ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਹਿੰਸਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਰੋ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ "ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦਾ ਤਖਤਾ ਪਲਟਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ।" ਕਾਨੂੰਨੀ ਝਗੜਾ 1959 ਦੇ ਮੱਧ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਇੱਕਾਹਠ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਾਊਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾਯੋਗ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੱਕੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਘਟੀਆਪਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਜ ਜ਼ਿੱਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਡੋਲ ਰਿਹਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਲੱਖ ਪੌਂਡ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ?"

* * *

4 ਫਰਵਰੀ, 1958 ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਠੀਕ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਇਕੱਲੀ ਅਤੇ ਦਰਦ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ, ਜਣੇਪੇ ਦੀ ਪੀੜ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬਾਰਾਗਵਨਾਥ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਈ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰੁਕੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਸੈਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਾਂ ਅਤੇ ਧੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਨਵਜੰਮੀ ਧੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਮੰਡੇਲਾ ਐਲਾਨਿਆ। ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਚੀਫ਼ ਮਡਿੰਗੀ ਨੇ ਜ਼ੇਨਾਨੀ ਨਾਮ ਸੁਝਾਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਤੁਸੀਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕੀ ਲਿਆਏ ਹੋ?" - ਇੱਕ ਕਾਵਿਕ ਨਾਮ ਜੋ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਵਿੰਨੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਤੋਂ ਆਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਜ਼ੇਨਾਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇਨਯਾਂਗਾ, ਇੱਕ ਕਬਾਇਲੀ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਜੜੀ- ਬੂਟੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ਪਰ ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਇਸਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਜ਼ੇਨਾਨੀ ਨੂੰ ਜੈਤੂਨ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਮਲਿਆ, ਉਸਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਜੌਨਸਨ ਬੇਬੀ ਪਾਊਡਰ ਲਗਾਇਆ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਕ ਤੇਲ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ।
ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਵਿੰਨੀ ਉੱਠੀ, ਮੈਂ ਘਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣਾ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣਾ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ; ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਔਰਤਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਔਰਤਾਂ, ਡਰਾਈਵਰ ਸੀਟ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਵਿੰਨੀ ਸੁਤੰਤਰ ਸੋਚ ਵਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਖੁਦ ਆਪਣੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਇੱਕ ਬੇਸਬਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿੱਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਸਮਤਲ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਓਰਲੈਂਡੋ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸਬਕ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੇਅਰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ

ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਾਰ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਘਰ ਤੁਰ ਪਈ। ਵਿੰਨੀ ਮੇਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਿਹਤਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਗਲੇ ਘੰਟੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ, ਅਸੀਂ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੱਸਦੇ ਸੀ।
ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਮਾਂ ਬਣਨਾ ਵਿੰਨੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਾਯੋਜਨ ਸੀ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਪੱਚੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਅਜੇ ਆਪਣਾ ਕਿਰਦਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਢਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿੱਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਅਕਸਰ ਉਸਨੂੰ "ਮੰਡੇਲਾ ਦੀ ਪਤਨੀ" ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣਾ ਉਸ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਖਿੜਨ ਦੇਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਮਦਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਲਿਆ।

30

6 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1959 ਨੂੰ, ਜਾਨ ਵੈਨ ਰੀਬੀਕ ਦੇ ਕੇਪ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਵਜੋਂ ANC ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਓਰਲੈਂਡੋ ਕਮਿਊਨਲ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸੌ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਪੈਨ ਅਫਰੀਕੀਨਿਸਟ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀਨਿਸਟ ਸੰਗਠਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੇ ANC ਦੇ ਬਹੁ-ਨਸਲੀਵਾਦ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਥ ਲੀਗ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ, ਨਵੇਂ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ANC ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖਾੜਕੂ, ਜਨਤਾ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਸੀ।
ਰੌਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੋਟਲਾਕੋ ਲੇਬਲੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਕੱਤਰ ਬਣੇ, ਦੋਵੇਂ ਸਾਬਕਾ ਏਐਨਸੀ ਯੂਥ ਲੀਗਰ ਸਨ। ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਸੋਬੁਕਵੇ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ "ਅਫਰੀਕੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਅਫਰੀਕੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ" ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਫਰੀਕੀ, ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਮੂਹ" ਜਾਂ "ਪਰਦੇਸੀ" ਮੰਨਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਅਫਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਈ ਨਹੀਂ।
ਪੀਏਸੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਫਰੀਕੀਵਾਦੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਉਠਾ ਰਹੇ ਸਨ। 1957 ਵਿੱਚ, ਅਫਰੀਕੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੋਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1958 ਦੇ ਚੋਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾ, ਪੋਟਲਾਕੋ ਲੇਬਲੋ ਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਵੰਬਰ 1958 ਦੀ ਏਐਨਸੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਅਫਰੀਕੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1912 ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ 1944 ਵਿੱਚ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੌਰਾਨ ਐਂਟਨ ਲੇਮਬੇਡੇ ਅਤੇ ਏ.ਪੀ. ਐਮ.ਡੀ.ਏ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੂੰਜਿਆ: ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠਜੋੜ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਗੋਰਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਤਰਜਾਤੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ, ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਗੋਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਏਐਨਸੀ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਰਾਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਦੋਸਤ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਕਹਾਵਤ ਵਾਲਾ ਸੱਜਣ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ (ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਉਸਨੂੰ "ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ" ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ)। ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਦੀ ਉਸਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਇੱਛਾ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਥਾਈ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਪੋਟਲਾਕੋ ਲੇਬਲੋ, ਪੀਟਰ ਰਾਬੋਰੋਕੋ ਅਤੇ ਜ਼ੇਫਾਨੀਆ ਮੋਥੋਪੇਂਗ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਿਰਾਸ਼ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਗੌਰ ਰਾਡੇਬੇ ਪੀਏਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਉਤਸੁਕਤਾ ਮਿਲੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਦੋਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੀਏਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਰੰਜਿਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਈਰਖਾ ਜਾਂ ਬਦਲੇ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਬਣਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਜਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਰੋਬੋਟ ਬਣ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਅਪਰਿਪਕਵ ਲੱਗਿਆ। ਇੱਕ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਅਜੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜਵਾਨ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਪਰਿਪੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਣਵਿਕਸਿਤ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਫਰੀਕੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ, ਵਧੇਰੇ ਭਾਵੁਕ ਆਦਮੀ ਵਜੋਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਇੱਕ ਨਾਟਕੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਾਕਾਂਖੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲਦੀ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨਾਟਕੀ - ਅਤੇ ਭੋਲਾ - ਵਾਅਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 1963 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। "1960 ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਦੇ ਹਾਂ," ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ, "1963 ਵਿੱਚ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਆਖਰੀ ਕਦਮ।" ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਥੱਕ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਇੱਕ ਸੰਗਠਨ ਲਈ ਵਾਅਦੇ ਕਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।
ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ-ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰੈਸ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਬਣ ਗਏ, ਜਿਸਨੇ ਇਸਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਅਫਰੀਕੀ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ 'ਤੇ

ਛੁਰਾ ਮਾਰਨ ਵਜੋਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵੀ ਪੀਏਸੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਦੇਖਿਆ: ਉਹ ਪੀਏਸੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ-ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਵਜੋਂ ਵੇਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਅੰਤਰਜਾਤੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਦੱਸਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ।
ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੀਏਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਗਭਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਪਲ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਔਖਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਮ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਲਾਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਮੀਦ ਜਗਾਈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਥਾਪਕ ਏਐਨਸੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਸਨ, ਸਾਡੇ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਏਕਤਾ ਸੰਭਵ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਗਰਮਾ-ਗਰਮ ਵਿਵਾਦ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਂਝੀਦਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਲਿਆਏਗੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੀਤੀ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ, ਅੰਤਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਲੱਭਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ।
ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸੰਮੇਲਨ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਸੋਬੁਕਵੇ ਕੋਲ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨੀਤੀਗਤ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਗਿਆ। ਸੋਬੁਕਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਮਿਲੇ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇਨਤੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੋਟਲਾਕੋ ਲੇਬਲੋ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਯਾਰ, ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਨਰਮੀ ਦਿਖਾਈ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਮੈਂ ਮੰਗਿਆ ਸੀ।

31

1959 ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਬੰਤੂ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਅੱਠ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਸਲੀ ਬੰਤੂਸਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ। ਇਹ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜ ਨੇ ਗ੍ਰੂਟ ਜਾਂ ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੰਗਭੇਦ ਕਿਹਾ। ਲਗਭਗ ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੰਗਭੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੜਾਅ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਗੈਰ-ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਖੁੱਲ੍ਹੇ" ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਸੀ। ਬੰਤੂ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਬੰਤੂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਡੀ ਵੈਟ ਨੇਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ਸਮੂਹ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਫਰੀਕੀ ਕਦੇ ਵੀ ਗੋਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।
ਬੰਟੂਸਤਾਨ ਨੀਤੀ ਦੀ ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ 13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵੰਡੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਭਾਵੇਂ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਅਖੌਤੀ ਗੋਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ "ਕਬਾਇਲੀ ਵਤਨ" ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ "ਗੋਰੇ" ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ "ਸਾਡੇ" ਖੇਤਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਵਰਵੋਰਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੰਟੂਸਤਾਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਇੰਨੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਬਗਾਵਤ ਦੇ ਪ੍ਰਜਨਨ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਨਗੇ।
ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਸੀ। ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਜ਼ੀਰੂਸਟ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖੇਤਰ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿੱਦੀ ਨਾਲ ਲੜੇ, ਜਿੱਥੇ ਚੀਫ਼ ਅਬਰਾਮ ਮੋਇਲਵਾ (ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਾਰਜ ਬਿਜ਼ੋਸ ਦੀ ਯੋਗ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਖੌਤੀ ਬੰਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਲਈ ਅਦਿੱਖ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸੇਖੁਖੁਨੇਲੈਂਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਗਾਵਤ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਰਬਉੱਚ ਮੁਖੀ, ਮੋਰੋਮੋਤਸ਼ੋ ਸੇਖੁਖੁਨੇ, ਗੌਡਫ੍ਰੇ ਸੇਖੁਖੁਨੇ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਸੇਖੁਖੁਨੇ ਮੁਖੀ, ਕੋਲੇਨ ਕਗੋਲੋਕੋ, ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 1960 ਤੱਕ, ਸੇਖੁਖੁਨੇਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਵਿਰੋਧ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਲੋਕ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।
ਜ਼ੀਰੂਸਟ ਅਤੇ ਸੇਖੂਖੁਨੇਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, ਏਐਨਸੀ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਸਖ਼ਤ ਦਮਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜ਼ੀਰੂਸਟ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਏਐਨਸੀ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਉੱਭਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਲਗਭਗ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਮੈਂਬਰ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸੇਖੂਖੁਨੇਲੈਂਡ ਅਤੇ ਜ਼ੀਰੂਸਟ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਖੇਤਰ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਏਐਨਸੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਪੂਰਬੀ ਪੋਂਡੋਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁੰਡਿਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਥੈਂਬੂਲੈਂਡ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲੂਲੈਂਡ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਹਾਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਆਖਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਥੈਂਬੂਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, 1955 ਤੋਂ ਵਿਰੋਧ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਬਾਟਾ ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ।
ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਸੀ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਮੇਰੇ ਭਤੀਜੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕੇ. ਡੀ. ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਅਪੀਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਨ ਕਿ ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ ਦੇ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਤੋਂ ਇੰਪੀਸ (ਰਵਾਇਤੀ ਯੋਧਿਆਂ) ਨੇ ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਈ ਕਤਲ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਹ ਵੀ ਦੁਖਦਾਈ ਸੀ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਮਰਥਕ ਸਨ। ਇਹ ਵਿੰਨੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ: ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਇੱਕੋ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਉਲਟ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਉਸਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਕਬੀਲੇ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਖੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਬਾਤਾ ਬੰਟੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਹਿਮਾਨ ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਤਾਨਜ਼ਿਮਾ ਉਸਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਆਖਰਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ, ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ ਖੁਦ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੈ ਆਇਆ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ, ਇਸੀ ਮੇਸੇਲਜ਼ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜੱਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਸੀਟ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਬਾਹਰ - ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ - ਉਸ ਨਾਲ ਇੰਨਾ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਹਮਲਾਵਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਚਾਓ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ। ਲਿਲੀਅਨ ਨਗੋਈ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ: "ਤਿਹਿਨੀ, ਉਯਾਡੇਲੇਲਾ ਲੋ ਮੰਟੂ" (ਦਿਆਲੂ, ਇਹ ਆਦਮੀ ਭੜਕਾਊ ਹੈ)।

32

ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਚੱਕੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੀਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਵੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। 3 ਅਗਸਤ, 1959 ਨੂੰ, ਸਾਡੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਨਾਗੋਗ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤੀਹ ਜਣਿਆਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।
ਸਾਡੀ ਬਚਾਅ ਟੀਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਸੀ ਮੇਸੇਲਜ਼ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਿਡਨੀ ਕੈਂਟ੍ਰਿਜ, ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਅਤੇ ਵਰਨਨ ਬੇਰੈਂਗੇ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਾਰ, ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਕਰਾਊਨ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਦਸ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਸੌ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਜਾਸੂਸਾਂ ਨੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ, ANC ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ, ਲਗਭਗ ਕੋਈ ਵੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਡੇ ਸੰਗਠਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਫਿਰ ਵੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣ ਜਨਤਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਜਨਤਕ ਭਾਸ਼ਣ, ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ, ਕਰਾਊਨ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ 1952 ਅਤੇ 1956 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਕਈ ਛਾਪਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਨੋਟਸ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ, ਸਾਡੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੜਬੜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲ ਦੇ ਮਾੜੇ ਧੁਨੀ ਅਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਜਾਸੂਸਾਂ ਦੀਆਂ ਉਲਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਗਲਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਲਈ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਲਈ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਗੁਆਂਢੀ ਵਿਕਾਰੇਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਬੈਠਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਥਾਇਆਨਾਗੀ ਪਿੱਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਕਾਇਆ ਗਿਆ ਭੋਜਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਲਗਭਗ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇੱਕ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਭਾਰਤੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਬ੍ਰੇਕ ਦੌਰਾਨ ਚਾਹ, ਕੌਫੀ ਅਤੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਵੀ। ਇਹ ਆਰਾਮ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਵਿਕਾਰੇਜ ਲਾਅਨ 'ਤੇ ਜੈਕਾਰਾੰਡਾ ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਬਿਤਾਏ ਉਹ ਪਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਾਵਣੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਕੇਸ ਨਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਾਲੋਂ ਸਾਡੀ ਧੀਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੀ।

11 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਦਾਲਤ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸੁਣੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ, ਓਸਵਾਲਡ ਪੀਰੋ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਸਟ੍ਰੋਕ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਰਾਊਨ ਟੀਮ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਹਮਲਾਵਰਤਾ ਘੱਟ ਗਈ। ਉਸ ਦਿਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਜੱਜ ਰੰਫ ਨੇ ਪੀਰੋ ਨੂੰ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਤੋਂ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੀਰੋ ਦੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਨਿੱਜੀ ਨਸਲਵਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਅਫ਼ਰੀਕੀ" ਵਜੋਂ ਉਸਦਾ ਆਦਤਨ ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲਾ ਹਵਾਲਾ (ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਫਿਸਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ "ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ) ਉਸਦੇ ਸਰਬਉੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਝੁਕਾਅ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਇੱਕ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ, ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਨਾਗੌਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਡੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸੰਤੁਲਿਤ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ, ਹਰ ਸਵੇਰ, ਅਸੀਂ ਪੀਰੋ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਨੂਵੇ ਆਰਡਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਨਿਊ ਏਜ ਪੜ੍ਹਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਵਿੱਚ ਦਾਨ ਇੱਕ ਉਦਾਰ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪੈਸਾ ਬਚਾਇਆ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਡੀ ਵੋਸ ਕ੍ਰਾਊਨ ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨੇਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੂਰਵਗਾਮੀ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਜਾਂ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਸੀ।

ਪੀਰੋ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਸਬੂਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਮਾਹਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਰੇ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜੋ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਮਾਹਰ ਸੀ, ਜੋ ਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਅਯੋਗ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੇਸੇਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ, ਮਰੇ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚਾਰਟਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੀ ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਠੋਰ ਹਾਲਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੈਰ-ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਮਰੇ ਇਕੱਲਾ ਕਰਾਊਨ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੀਤਾ। ਕਰਾਊਨ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਅਤੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ANC ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ, ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਧਮਾਕਾ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਸਬੂਤ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਧੂਮਧਾਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਢੋਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਰਾਜ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਰਾਬਰਟ ਰੇਸ਼ਾ ਦੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਣ 1956 ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਫ੍ਰੀਡਮ

ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਵਲੰਟੀਅਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕਮਰਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਰੌਲੇ-ਰੱਪੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੋਈ ਵੀ ਰੌਬਰਟ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਹਿੰਸਕ ਨਾ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਿੰਸਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ... ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਵਲੰਟੀਅਰ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਿੰਸਕ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹਿੰਸਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ! ਕਤਲ! ਬੱਸ ਇੰਨਾ ਹੀ।

ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਰੇਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੂੰਜਿਆ। ਤਾਜ ਲਈ, ਭਾਸ਼ਣ ਨੇ ANC ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ, ANC ਦੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਜਨਤਕ ਦਿਖਾਵੇ ਨੂੰ ਬੇਨਕਾਬ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਰੇਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਅਸੰਗਤ ਸਨ। ਰੌਬਰਟ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਫ਼ੀ ਉਤੇਜਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਸਪੀਕਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਚੋਣ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦਿਖਾਏਗਾ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਵਲੰਟੀਅਰ ਨੂੰ ਉਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਅਣਸੁਖਾਵਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਵਾਰ-ਵਾਰ, ਸਾਡੇ ਗਵਾਹ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਗੇ ਕਿ ਰੇਸ਼ਾ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਬਲਕਿ ANC ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ 10 ਮਾਰਚ, 1960 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਬਚਾਅ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਅਸੀਂ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੇ ਸੀ।
ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਟਕਲਾਂ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਗਵਾਹ ਚੀਫ਼ ਲੁਥੁਲੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਕ੍ਰਾਊਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ 14 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਗਵਾਹ ਲੁਥੁਲੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਡਾ. ਵਿਲਸਨ ਕੋਨਕੋ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਹਟ ਸੀ।
ਕੋਨਕੋ, ਨੈਟਲ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਇਕਸੋਪੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇੱਕ ਜ਼ੁਲੂ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਕ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸਿੰਗ ਡਾਕਟਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਉਹ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਜੋਂ, ਉਸਨੂੰ ਵਿਟਵਾਟਰਸੈਂਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕੀਤੀ, ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲੇ

ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਧੀਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਨਕੋ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਕੈਨੇਡੀ, ਜੋ ਕਿ ਨੈਟਲ ਤੋਂ ਵੀ ਸੀ, ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨੈਟਲੀਅਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਲਗਾਵ ਦੇ ਇਹ ਅਜੀਬ ਬੰਧਨ ਕਈ ਵਾਰ ਰੰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੈਟਲੀਅਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਜ਼ੁਲੂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਜਸਟਿਸ ਕੈਨੇਡੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਜਾਪਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਲਸਨ ਕੋਨਕੋ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੁਆਰਾ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬੇਪਰਵਾਹ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਯੋਗ ਇੱਛਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਕੋਨਕੋ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਕੋਨਕੋ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਕੈਨੇਡੀ ਨੇ ਜ਼ੁਲੂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੁਹਾਰਤ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, "ਸਿੰਜਾਲੋ ਥਿਨਾ ਮਾਜ਼ੁਲੂ", ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, "ਅਸੀਂ ਜ਼ੁਲੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਂ।" ਡਾ. ਕੋਨਕੋ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗਵਾਹ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਅਹਿੰਸਾ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।
ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਅਗਲਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ। ਉਹ ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ਼ ਸਵੇਰੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਕਈ ਦਿਨ ਚੱਲੀ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੱਕ ਉਸਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਈਸਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਨਸਲੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ।
ਮੁਖੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਨਮਜਾਤ ਚੰਗਿਆਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨੈਤਿਕ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਦਬਾਅ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ANC ਦੀ ਅਹਿੰਸਾ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀਵਾਦ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਹਿੰਸਕ ਹਮਲਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਅਹਿੰਸਕ ਹੋਣ, ਹਮਲਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕੋਨਕੋ ਅਤੇ ਲੁਥੁਲੀ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਜੱਜ ਆਪਣੇ ਘਰੇਲੂ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ।
ਚੀਫ਼ ਤੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਟ੍ਰੇਂਗੋਵ ਦੁਆਰਾ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ANC ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਅਹਿੰਸਾ ਦੀ ਦੋਹਰੀ ਨੀਤੀ ਜਨਤਾ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ ਇਨਕਲਾਬ ਛੇੜਨ ਦੀ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਯੋਜਨਾ

ਸੀ। ਚੀਫ਼ ਨੇ ਟ੍ਰੇਂਗੋਵ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਖੁਦ ਸੰਜਮ ਦਾ ਆਤਮਾ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਟ੍ਰੇਂਗੋਵ ਆਪਣਾ ਕੰਟਰੋਲ ਗੁਆ ਬੈਠਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ, ਟ੍ਰੇਂਗੋਵ ਨੇ ਚੀਫ਼ 'ਤੇ ਪਖੰਡ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਚੀਫ਼ ਨੇ ਟ੍ਰੇਂਗੋਵ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ, "ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਜ ਬੇਰਹਿਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।"
ਪਰ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ, ਚੀਫ਼ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਘਟਨਾ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਦਿਨ, ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਨੇ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ - ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ - ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ।

33

ਦਸੰਬਰ 1959 ਵਿੱਚ ANC ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਐਂਟੀਪਾਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ 31 ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ 26 ਜੂਨ ਨੂੰ ਪਾਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਐਂਟੀਪਾਸ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ। ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ, ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਭੇਜੇ ਗਏ। ANC ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ, ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੁਹਿੰਮ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ANC ਦੇ ਫੀਲਡ-ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਫੈਲਾਈ। ਪਰਚੇ, ਸਟਿੱਕਰ ਅਤੇ ਪੋਸਟਰ ਛਾਪੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵੰਡੇ ਗਏ ਅਤੇ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ।
ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੂਡ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦਾਸ ਸੀ। ਰਾਜ ਸੰਗਠਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ANC ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ "ਇੱਕ ਅਣਗੌਲਿਆ ਮੁੱਠੀ" ਨਾਲ ਕੁੱਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ: 1957 ਵਿੱਚ ਘਾਨਾ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਉਭਾਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪੈਨ-ਅਫਰੀਕੀ, ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇਤਾ, ਕਵਾਮੇ ਨਕਰੁਮਾਹ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਘਬਰਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 1960 ਵਿੱਚ, ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਬਕਾ ਕਲੋਨੀਆਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਬਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੈਰੋਲਡ ਮੈਕਮਿਲਨ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ "ਬਦਲਾਅ ਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ" ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ।
ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੀਏਸੀ ਗੁਆਚੀ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ; ਉਹ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਰੱਖੇ। ਉਹ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਐਂਟੀਪਾਸ ਮੁਹਿੰਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਹਥਿਆਰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਐਂਟੀਪਾਸ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਾਰੀਖ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸਨ।
ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੋਬੁਕਵੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪੀਏਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਬੁਕਵੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪੀਏਸੀ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤਕ ਕਦਮ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 21 ਮਾਰਚ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਸੋਬੁਕਵੇ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਓਰਲੈਂਡੋ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ

ਵਿੱਚ, ਸੋਬੁਕਵੇ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੀਏਸੀ ਆਪਣੇ ਨਾਅਰੇ "ਕੋਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਜੁਰਮਾਨਾ ਨਹੀਂ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਰ ਸੋਬੁਕਵੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ, ਬਿਨਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਦੇ।
ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਡਰਬਨ, ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ, ਜਾਂ ਪੂਰਬੀ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਈਵਾਟਨ ਵਿੱਚ, ਜ਼ੈੱਡ. ਬੀ. ਮੋਲੇਟ, ਜੋ ਮੋਲੇਫੀ ਅਤੇ ਵੁਸੁਮੁਜ਼ੀ ਮੇਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ, ਪੂਰੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਸੌ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਸ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਐਂਟੀਪਾਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਬਾਹਰ, ਲੰਗਾ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ, ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਫਿਲਿਪ ਕਗੋਸਾਨਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਦੁਆਰਾ ਦੰਗੇ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਏ ਗਏ। ਦੋ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਖਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਅਜੇ ਵੀ ਦੁਖਾਂਤ ਨਾਲ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ: ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ।
ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਪੈਂਤੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵੇਰੀਨਿੰਗ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭਿਆਨਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਸੀ। ਪੀਏਸੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਤੇ ਨਿਹੱਥੇ ਸਨ। ਪਚੱਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਘਬਰਾ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਜਾਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ, ਪਰ ਅਚਾਨਕ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਭੀੜ 'ਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਡਰ ਨਾਲ ਭੱਜਦੇ ਹੋਏ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਇਲਾਕਾ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹੀ ਅਫਰੀਕੀ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭੱਜਦੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਭੀੜ 'ਤੇ ਸੱਤ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਚਾਰ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਤਲੇਆਮ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰੈਸ ਫੋਟੋਆਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।
ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ, ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਸਮਾਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਪਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਡਿੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਹਿਣ ਲੱਗੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਗੋਰਿਆਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਲਿਬਰਲਾਂ ਨੇ ਵਰਵਰਡ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ।

ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਕਤਲੇਆਮ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ੌਕੀਨਤਾ ਅਤੇ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਪੀਏਸੀ ਰੈਂਕ ਅਤੇ ਫਾਈਲ ਨੇ ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਅਤੇ ਲੰਗਾ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਿਖਾਈ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਰਾਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ ਵਜੋਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਮਾਯੋਜਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ।
ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਮੂਹ - ਵਾਲਟਰ, ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ, ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ, ਅਤੇ ਮੈਂ - ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। 26 ਮਾਰਚ ਨੂੰ, ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ, ਚੀਫ਼ ਨੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਪਾਸ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸਨੇ 28 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ ਲਈ ਸੋਗ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਿਨ ਹੈ। ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿੱਚ, ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਫਿਰ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਦਰਜਨਾਂ ਪ੍ਰੈਸ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫ਼ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ।
ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਅਠਾਈ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ, ਦੇਸ਼ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਲੱਖ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਜਨਤਕ ਸੰਗਠਨ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ANC ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ। ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਲੰਗਾ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ। ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੰਗੇ ਭੜਕ ਉੱਠੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੰਨਤੋੜ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਭਾਲ ਲਈਆਂ। ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਹੁਣ ਮਾਰਸ਼ਲ ਲਾਅ ਅਧੀਨ ਸੀ।

34

30 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 1:30 ਵਜੇ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਤੇਜ਼, ਗੈਰ-ਦੋਸਤਾਨਾ ਦਸਤਖਤਾਂ ਨਾਲ ਜਗਾਇਆ ਗਿਆ, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਸਤਖਤ। "ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ," ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਅੱਧਾ ਦਰਜਨ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਮਿਲੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਲਗਭਗ ਹਰ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਲਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਟ੍ਰਾਂਸਕ੍ਰਿਪਟਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਾਰੰਟ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ; ਇਹ ਦਿਲਾਸੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਤੀਹ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਨਿਊਲੈਂਡਜ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚੇ, ਜੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸੀ, ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸਦਾ ਕੀ ਬਚਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਦੀ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਹੁਣ ਢਾਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਖੰਡਰ ਸੀ। ਅੰਦਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਈ ਸਾਥੀ ਮਿਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਸਤਰੇ ਤੋਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਹੋਰ ਵੀ ਆ ਗਏ; ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਚਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਤੰਗ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਮਾਨ ਛੱਤ ਸੀ ਅਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਲਈ ਇੱਕ ਮੱਧਮ ਬੱਲਬ ਸੀ, ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਇੰਨੀ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਗਿੱਲੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ।
7:15 ਵਜੇ, ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸਦੇ ਫਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡਰੇਨੇਜ ਹੋਲ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਫਲੱਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਕੰਬਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਨਾ ਖਾਣਾ, ਨਾ ਮੈਟ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਟਾਇਲਟ ਪੇਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੋਰੀ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬਦਬੂ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਭਰੇ ਜਵਾਬ ਮਿਲੇ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਭੱਜ ਜਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਨੌਜਵਾਨ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਡਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਭੱਜੇ ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਬੇਰਹਿਮ ਸਾਰਜੈਂਟ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। "ਅੰਦਰ ਜਾਓ!" ਉਸਨੇ ਚੀਕਿਆ। "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੰਜਾਹ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਲਿਆਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਖੋਪੜੀਆਂ ਤੋੜ ਦਿਆਂਗੇ!" ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਮਕੀ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਸੀ।
ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਮਾਂਡਰ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਗੇਟ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਲਈ ਝਿੜਕਿਆ। "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ

ਅਫਸਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ?" ਉਸਨੇ ਚੀਕਿਆ। "ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੇ ਖੂਨੀ ਹੱਥ ਕੱਢੋ!" ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਠੰਢੇ ਦਿਨ ਸੈਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
ਦੁਪਹਿਰ 3 ਵਜੇ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਲੇ ਮੀਲੀ ਪੈਪ ਦਾ ਇੱਕ ਡੱਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਂਡਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਧੋਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਧਾ ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਆਦੀ ਪਕਵਾਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਸਾਡੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਚੁਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ ਅਤੇ ਪੈਨ ਅਫਰੀਕਨਿਸਟ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਕੱਤਰ ਜ਼ੈੱਡ.ਬੀ. ਮੋਲੇਟ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਰਾ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਅਣਉਚਿਤ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।
ਛੇ ਵਜੇ ਸਾਨੂੰ ਸੌਣ ਲਈ ਚਟਾਈਆਂ ਅਤੇ ਕੰਬਲ ਮਿਲੇ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਬਿਸਤਰੇ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਅਤੇ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਵਰਣਨ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੰਬਲ ਸੁੱਕੇ ਖੂਨ ਅਤੇ ਉਲਟੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜੂੰਆਂ, ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਕਾਕਰੋਚਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਬਦਬੂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾਲੀ ਦੀ ਬਦਬੂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਉਮੀਦ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਏ। ਦੂਸਰੇ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗੇਟ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਹਿੱਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਅਫਸਰ ਚੀਕਿਆ। "ਨਾਮ!"
“ਮੰਡੇਲਾ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।
"ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ," ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।" ਸਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੁਬਾਰਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਸਕਿੰਟਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਮਾਂਡਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ, ਮੈਨੂੰ ਕਮਾਂਡਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਾਥੀ ਰੌਬਰਟ ਰੇਸ਼ਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਮਾਂਡਰ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਰੇਸ਼ਾ ਨੇ ਕਮਾਂਡਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਭੜਕਿਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਆਮ

ਗੋਰੇ ਬਾਸ ਵਰਗਾ ਸੀ: "ਮੰਡੇਲਾ ਬੇਰਹਿਮ ਸੀ।" ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਉਦੋਂ ਜਾਂ ਹੁਣ।" ਕਮਾਂਡਰ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਗਿਆ, ਪਰ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਸਾਰਜੈਂਟ ਹੈਲਬਰਗ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਹੈਲੋ, ਨੈਲਸਨ!" ਇੱਕ ਸੁਹਾਵਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ। ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਨੈਲਸਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ ਹਾਂ।" ਕਮਰਾ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਬਣਨ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੱਸਾਂ ਜਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾ, ਪਰ ਇਸ ਛੱਤੀ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣਾ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣਾ ਹਤਾਸ਼ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪੁਰਾਣਾ ਜਾਪਦਾ ਕੇਸ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਸਥਾਨਕ ਜੇਲ੍ਹ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

35

ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਸਾਡੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ, 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਪਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਡੱਬਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁੱਕਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੱਜ ਰੰਫ ਨੇ ਉਸਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੱਜ ਰੰਫ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਉਸਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਚੀਫ਼ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੁਖੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਟੋਪੀ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਝੁਕਿਆ, ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਹਿਣਾ ਔਖਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਈਸਾਈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਦਿਲ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਬਾਰਨਯਾਰਡ ਜਾਨਵਰ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਉਸਦੇ ਜੁੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ।
ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਸਵੇਰੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਜੱਜ ਰੰਫ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਚੀਫ਼ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਜੱਜ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿਨ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਵਾਜਾਈ ਲੱਭਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ।
ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਮ ਅਸੰਗਠਿਤ ਅਤਿ-ਜੋਸ਼ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਵਿਲਟਨ ਮਕਵੇਈ, ਜੋ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਯੂਨੀਅਨ ਆਗੂ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੇਟ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੰਗਾਮਾ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਲਟਨ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਲਟਨ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਇਲਾਕਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਲਟਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ ਹਿਲਾਏ, ਗੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਿਲਟਨ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਅਗਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਰੂਪੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤਸਕਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਲਦੀ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਜ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰਿਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਗਿਆ।

ਉਸ ਰਾਤ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਪੁਲਿਸ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੁਲਾਵਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਰਣਨੀਤਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਮਬੰਦ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 8 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ, ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਪੀਏਸੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਤੋ-ਰਾਤ, ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜੇਲ੍ਹ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਸ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਸੀ। ਹੁਣ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਅਹਿੰਸਕ ਕਾਨੂੰਨ-ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਨ। ਸੰਘਰਸ਼ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਜਿੱਥੇ ਹਾਲਾਤ ਨਿਊਲੈਂਡਜ਼ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਾੜੇ ਸਨ। ਪੰਜ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਂ ਫੁੱਟ ਗੁਣਾ ਸੱਤ ਫੁੱਟ ਦੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਕੋਠੜੀਆਂ ਗੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਮਾੜੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਬਦਤਰ ਹਵਾਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਢਿੱਲੀ ਢੱਕਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੈਨੇਟਰੀ ਬਾਲਟੀ ਅਤੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਕੰਬਲ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ, ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ, ਕਰਨਲ ਸਨੀਮੈਨ ਨੂੰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਭੇਜਿਆ। ਕਰਨਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਰੁੱਖਾ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ, ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ। "ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੰਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੀੜੇ ਲਿਆਏ ਹੋ," ਉਸਨੇ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ।
ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਮਰਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਕਰਨਲ ਫਿਰ ਘਿਣਾਉਣਾ ਬੋਲਿਆ: "ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ।" ਕਰਨਲ ਦੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਰਵੱਈਏ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪੇਂਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਧੂੰਆਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾਜ਼ੇ ਕੰਬਲ ਅਤੇ ਸੈਨੇਟਰੀ ਬਾਲਟੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸੈੱਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਾਡਾ ਘਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗੇ। ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਨੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੱਖ ਕੀਤਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਗੋਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸੀ, ਪਰ ਉਸੇ ਗੈਰ-ਗੋਰੇ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਡੇ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਪਾਗਲਪਨ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਤੁਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਕਿਉਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਫੀਤਾਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਵਾਲੀ ਲਚਕਤਾ ਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਛੋਟੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ

ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਝੁਕਿਆ, ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ।
ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਖੁਰਾਕ ਨਸਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਾਸ਼ਤੇ ਲਈ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਮਾਤਰਾ ਮਿਲੀ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਚਮਚਾ ਖੰਡ ਮਿਲੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ, ਖੁਰਾਕ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਸੀ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਔਂਸ ਰੋਟੀ ਮਿਲੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਇਹ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਅੰਤਰ ਇਸ ਉਤਸੁਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੋਟੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਸੂਝਵਾਨ ਜਾਂ "ਪੱਛਮੀ" ਸੁਆਦ ਸੀ। ਗੋਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਖੁਰਾਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਉੱਤਮ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਰੰਗ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਨੇ ਸੁਚੇਤ ਸਨ ਕਿ ਗੋਰਿਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਖੰਡ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਸੀ: ਗੋਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਟੀ ਖੰਡ ਅਤੇ ਚਿੱਟੀ ਰੋਟੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਭੂਰੀ ਖੰਡ ਅਤੇ ਭੂਰੀ ਰੋਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਖਾਣੇ ਦੀ ਘਟੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਬਾਰੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸਾਡੇ ਵਕੀਲ ਸਿਡਨੀ ਕੈਂਟ੍ਰਿਜ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਾਣਾ ਮਨੁੱਖੀ ਖਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੱਜ ਰੰਪਫ ਖੁਦ ਭੋਜਨ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਗਏ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਭੋਜਨ ਸੈਂਪ ਅਤੇ ਬੀਨਜ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੀਨਜ਼ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੱਜ ਰੰਪਫ ਨੇ ਕੁਝ ਚੱਮਚ ਖਾਧੇ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕਾਇਆ ਅਤੇ ਸੁਆਦੀ ਐਲਾਨਿਆ। ਉਸਨੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਗਰਮਾ-ਗਰਮ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ "ਗਰਮ" ਜੇਲ੍ਹ ਭੋਜਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੱਸ ਪਏ; ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਭੋਜਨ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਇੱਕ ਸੁਧਾਰੀ ਖੁਰਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ: ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਮਿਲੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਭੋਜਨ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਗੋਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲਿਆ: ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਵੀਕਐਂਡ ਦੌਰੇ। ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਬੱਸਮੈਨ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਸਨ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਓਲੀਵਰ ANC ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਬੰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।
ਓਲੀਵਰ ਦਾ ਜਾਣਾ ਲਹਿਰ ਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਭ ਤੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਵਿੰਗ ਕਿੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਆਪਣੇ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ

ਹੁਨਰ, ਬਿਨਾਂ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਓਲੀਵਰ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਲਪ ਸੀ।
ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਦੋਸਤ, ਹਿਮੀ ਡੇਵਿਡੌਫ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਵਕੀਲ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਡੇਵਿਡੌਫ ਨੇ ਕਰਨਲ ਪ੍ਰਿੰਸਲੂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਦਾਰਤਾ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ, ਕਰਨਲ ਪ੍ਰਿੰਸਲੂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਵੀਕਐਂਡ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੋਮਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਵਾਪਸ ਜਾ ਸਕਾਂ। ਸਾਰਜੈਂਟ ਕਰੂਗਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਜੇ ਅਦਾਲਤ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਡੇਵਿਡੌਫ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲੇਖਾਕਾਰ ਨਾਥਨ ਮਾਰਕਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਰਾਤਾਂ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸਕੁਏਅਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਸੀ।
ਸਾਰਜੈਂਟ ਕਰੂਗਰ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤੋਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਹ ਅਕਸਰ ਕਾਰ ਰੋਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਬਲੂੰਗੜਾ, ਸੰਤਰੇ ਅਤੇ ਚਾਕਲੇਟ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਾਰ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਫੁੱਟਪਾਥ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਅਸਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਕੈਫੇ ਤੱਕ ਤੁਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵਿੰਨੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੱਜਣ ਵਰਗਾ ਕੋਡ ਸੀ: ਮੈਂ ਭੱਜ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ।

36

25 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸੀ ਮੇਸੇਲਜ਼ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ 'ਤੇ ਪੈ ਰਹੇ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਕੀਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਕੀਲ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸਨ, ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡਾ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸਨ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਮੇਸੇਲਜ਼ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹਨ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ" ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਜੇ ਉਹ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਬਚਾਅ ਟੀਮ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ। ਮੇਸੇਲਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਜੱਜ ਸਾਨੂੰ ਕੈਦ ਦੀ ਲੰਬੀ ਮਿਆਦ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਉਨੱਤੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ - ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵਿਲਟਨ ਮਕਵੇਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੀ - ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਮਤੇ ਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਈ ਕਿ ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਟਕੀ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ।
26 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਫਰੀਕੀ ਵਕੀਲ, ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ, ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਹ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਕੇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਮੇਸੇਲਸ ਨੇ ਬਸ ਕਿਹਾ, "ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ," ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਾਅ ਟੀਮ ਚੁੱਪਚਾਪ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਇਸਨੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਰਚੁਅਲ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ।
ਸਾਡੀ ਰਣਨੀਤੀ ਸਰਲ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆਤਮਕ ਸੀ: ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕੇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਕੀਲ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੱਕ। ਕੇਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੰਨਾ ਲੰਮਾ ਚੱਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਮਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਰਣਨੀਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਬਣ ਗਈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ

ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਬੁਲਾ ਸਕਦੇ ਸੀ; ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਡੌਕੇਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਫਰੀਦ ਐਡਮਜ਼ ਸਨ। ਫਰੀਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਦੋ, ਹੈਲਨ ਜੋਸਫ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਫਰੀਦ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੈਲਨ ਤੋਂ ਸਤਾਈ ਹੋਰ ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਤਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਐਡਮਜ਼ ਫਿਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਦਰ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤੱਕ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਾਂਗੇ।

ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਰੰਗਭੇਦ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹੈਲਨ ਜੋਸਫ਼, ਲਿਓਨ ਲੇਵੀ, ਲਿਲੀਅਨ ਨਗੋਈ ਅਤੇ ਬਰਥਾ ਮਸ਼ਾਬਾ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਹੈਲਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ, ਡੂਮਾ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਫਰੀਦ ਐਡਮਜ਼ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਜੋ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੰਮੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹੈਲਨ ਜੋਸਫ਼, ਲਿਲੀਅਨ, ਲਿਓਨ ਅਤੇ ਬਰਥਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗਾਂ (ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ ਕੀਤੇ ਗਏ) ਤੋਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਅਤੇ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹੈਲਨ ਅਤੇ ਲਿਓਨ (ਗੋਰਿਆਂ ਵਜੋਂ) ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਗਰਿੱਲ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਬਣਾਇਆ, ਜੋ ਕਿ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਮਾਸਟਰ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਬਣਤਰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਧਾਤ ਦੇ ਕੰਟਰੈਪਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਸੀ।
ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੈਲਨ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਰਿਹਰਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਹੈਲਨ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਂ ਉਹ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਫਰੀਦ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਸਹੀ ਅਦਾਲਤੀ ਢੰਗ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।
“ਨਾਮ?” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।
“ਹੈਲਨ ਜੋਸਫ਼,” ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।
"ਉਮਰ?"

ਚੁੱਪ। ਮੈਂ ਦੁਹਰਾਇਆ, "ਉਮਰ?"
ਹੈਲਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਘੁੱਟੇ ਅਤੇ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ, ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਘੂਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਇਸ ਕੇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਨੈਲਸਨ?"
ਹੈਲਨ ਜਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਸੀ, ਓਨੀ ਹੀ ਦਲੇਰ ਵੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਸਕ ਪੱਖ ਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਮਰ ਦੀ ਔਰਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਗਵਾਹ ਦੇ ਵੇਰਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਮ, ਉਮਰ, ਪਤਾ ਅਤੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ, ਨੋਟ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਉਮਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ: "ਉਮਰ?"
ਹੈਲਨ ਜ਼ਿੱਦ ਕਰ ਗਈ। "ਨੈਲਸਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਉਸ ਪੁਲ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਪਾਰ ਕਰਾਂਗੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਵਾਂਗੀ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ। ਚਲੋ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ।"
ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਕ੍ਰਾਊਨ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਹੈਲਨ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੰਡੇਲਾ ਹੋ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਹੋ?"
ਹੋਰ ਵੀ ਹਲਕੇ ਪਲ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕਾਫ਼ੀ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਸਨ।
ਮੈਨੂੰ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਹੈਲਨ ਜੋਸਫ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਮਹਿਲਾ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਭਾਵੀ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੋਰੇ ਵਾਰਡ੍ਰੈਸਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੁਹਿਰਦ ਰਹੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਵਾਰਡ੍ਰੈਸਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਕੀਲ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਵੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜੀਵ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਉਹ ਹੋਰ ਦੋਸਤਾਨਾ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਹੁੰਦੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਾਂਗਾ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੀਆਂ-ਲਿਖੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਦੇਖਣਾ ਵਾਰਡ੍ਰੈਸਾਂ ਦੀਆਂ ਰੰਗਭੇਦ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੈਲਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਵਾਰਡਰੈਸ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬੇਅੰਤ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ।"
"ਨਹੀਂ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਬੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਮੈਨੂੰ ਇਸਦਾ ਆਨੰਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਵਾਰ ਉਸਨੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਮਾੜੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਾਰਡ੍ਰੈਸਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਜੋਖਮ ਕਿਉਂ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।
ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦਾ ਹਿੰਸਕ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਵੋਟਰ ਜੋ ਕਾਲੇ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਨਸਲਵਾਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ

ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਨਫ਼ਰਤ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਸਗੋਂ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸਦਭਾਵਨਾ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ।
ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਹਲਕੇ ਪਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੀਵੇਂ ਪਲਾਂ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਉਹ ਜ਼ੇਨਾਨੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਦੋਂ ਤੁਰਨ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਜੇ ਗਾਰਡ ਮੈਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਚੁੰਮਦੀ, ਅਤੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਵਿੰਨੀ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਗਾਰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜ਼ੇਨੀ ਅਕਸਰ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਫਰੀਦ ਐਡਮਜ਼ ਨੇ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਹੈਲਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਸਬੂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਜੱਜਾਂ ਨਾਲ ਅਕਸਰ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਸੀ: ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਂ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕ੍ਰਾਸਵਰਡ ਪਹੇਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਜ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਬੰਦ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣ ਲੱਗਾ।
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਡੂਮਾ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਿਰਫ਼ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਮੈਂ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਰੰਫ, ਸਾਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। "ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨੋਕਵੇ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।" ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੁਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨੋਕਵੇ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਫੀਸ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ।" ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਜਦੋਂ ਫਰੀਦ ਹੈਲਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਤੇ ਡੂਮਾ ਉਸਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਸੀ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉੱਠਦੇ ਸਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਹਰ ਕੁਝ ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਰਹੇ ਸੀ। ਫਰੀਦ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਜਾਪ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਡੂਮਾ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਫਰੀਦ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਇਹ

ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਥੱਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਚੇਤਾਵਨੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਵਕੀਲ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ।
ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਉਦਾਸ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ, ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਦੇ ਇੱਕ ਵਪਾਰੀ ਜੇ. ਨਕੈਂਪੇਨੀ, ਜਿਸਨੇ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਡਿਫੀਅਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ।
"ਮਦੀਬਾ," ਉਸਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। "ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ, ਮਦੀਬਾ?" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਕੀਲਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਸੀ।"
ਕਾਫ਼ੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਨਕੈਂਪੇਨੀ ਦੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧੀਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਝਟਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਡਾ ਮਾਮਲਾ ਤਾਜ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਕਤ ਦੀ ਪਰਖ ਸੀ, ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਵਿਚਾਰ ਬਨਾਮ ਇੱਕ ਅਨੈਤਿਕ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਕਨੀਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵਿਰੋਧ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।
ਹੈਲਨ ਜੋਸਫ਼ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਤਿੰਨ, ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਕੈਥੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਗਵਾਹ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਚਾਰ, ਸਟੈਨਲੀ ਲੋਲਨ, ਜੋ ਕਿ ਕਲਰਡ ਪੀਪਲਜ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਰਵੋਰਡ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸਥਾਈ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਨੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ, ਸਾਡੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ, ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਮ ਰਾਹਤ ਲਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਸਾਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ 3 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ, ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਲਾਵਤਨੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਦੌਰਾਨ

ਮੈਂ ਸੰਜਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ANC ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂਗੇ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹੋ, ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਇਕੱਠੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ, "ਸੱਜਣੋ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਓ ਗੱਲ ਕਰੀਏ।" ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ, "ਹਾਂ, ਆਓ ਗੱਲ ਕਰੀਏ" ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕਹੇਗੀ, "ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਯੂਰਪੀਅਨ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨਾਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ 60 ਸੀਟਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਫਰੀਕੀ ਆਬਾਦੀ 60 ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਾਂਗੇ।" ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂਓ; ਅਸੀਂ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕਹਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਸਿਵਲ ਅਵੱਗਿਆ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਰਾਜ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ, ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕਿਆ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ, ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ-ਪਾਰਟੀ ਰਾਜ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਵਿਕਲਪ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਐਨਐਮ: ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਇਹ ਰੂਪ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਇੱਕ-ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗਾ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਮੈਨੂੰ ਜੱਜ ਰੰਫ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਫ੍ਰੈਂਚਾਇਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬਾਰੇ ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ, ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ "ਸਿੱਖਿਅਤ" ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਤੰਗ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ, ਇਹ ਸਮਝਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਿੱਖਿਅਤ" ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਬੀ.ਏ. ਹੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਐਡਵਾਂਸਡ ਡਿਗਰੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ "ਸਿੱਖਿਅਤ" ਵੋਟਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਸਟਿਸ ਰੰਪਫ: ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਕੀ ਮੁੱਲ ਹੈ?
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ?
ਐਨਐਮ: ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਗੋਰੇ ਵੋਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ...
ਜਸਟਿਸ ਰੰਪਫ: ਕੀ ਉਹ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ
ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਚੋਣ ਆਗੂ ਹੋਣਗੇ?
ਐਨਐਮ: ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਇਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੀਟ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜੋ; ਉਹ ਇੱਕ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਇਹ ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ"; ਇਹ ਇੱਕ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਸਟਾਕ ਸੀਮਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਂ"; ਫਿਰ, ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ, ਤੁਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਆਦਮੀ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏਗਾ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਭੇਜਦੇ ਹੋ, ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਇਸਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਜਸਟਿਸ ਰੰਪਫ: ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ?
ਐਨਐਮ: ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ
ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਵੋਟ ਦਿਓ।

ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਆਪਣੀ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਉੱਤਮਤਾ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਨੇੜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਯੂਰਪੀਅਨ ਖੁਦ, ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੀ ਕੰਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਦੇ ਵੀ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਦਾਸੀਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।
ਆਰਥਿਕ ਦਬਾਅ। ਯੂਰਪੀ ਲੋਕ ਇਸ ਵੱਲ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਉਹ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਗਸਤ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਅੰਤ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ; ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲਈ ਸਵਾਰੀ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਪੁਨਰ-ਮਿਲਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸਦੀ

ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਸੀ। ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤਾ ਸੀ।
ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ: ਜਦੋਂ ਵੀ ਚਾਹੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ, ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰ ਖਰੀਦਣਾ, ਬੋਲਣਾ ਜਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਾ। ਆਪਣੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਦਾ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਜ।

ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਮੁਕੱਦਮਾ 29 ਮਾਰਚ, 1961 ਤੱਕ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਇਹ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ANC ਨੀਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਬਰਟ ਰੇਸ਼ਾ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਬੇਤੁਕੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ANC ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਗਰਟ ਸਿਬਾਂਡੇ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨੇਟਿਵ ਮਿਸ਼ਨ ਚਰਚ ਦੇ ਇੱਕ ਆਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਦੇ ਲੇਡੀਸਮਿਥ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਇਸਹਾਕ ਬੇਹੈਂਡੀ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੜਤਾਲਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ।
ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ, ਸ਼ੱਕੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਅੰਤਿਮ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਬੇਪਰਵਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਗਲਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਤਾੜਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ। ਅਕਸਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਹਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਸੀ: "ਤੁਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਸਕ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਤਰਕ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਉਸਨੇ ਸੁੰਦਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇੱਕ ਅਹਿੰਸਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਮਤੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਗੰਭੀਰ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣਗੇ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦਾ ਅੰਤ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਇਆ। ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਸਟਿਸ ਕੈਨੇਡੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਬਿਹਤਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਣਗੇ।

37

ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਹਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਰਸਮੀ ਸੈਸ਼ਨ ਸੀ। ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਖ਼ਤਰੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖ਼ਤਰੇ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਸਗੋਂ ਭੂਮੀਗਤ ਹੋ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ, ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਇਕੱਠਾਂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ। ਗੈਰ-ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਕਾਂਗਰਸ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਨਵੇਂ ਢਾਂਚੇ ਬਣਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਢਾਂਚੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਕੈਦ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਏਐਨਸੀ ਯੂਥ ਲੀਗ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾ ਲੀਗ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ; ਪਰ ਤੱਥ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤੀ ਇੱਕ ਜੋਖਮ ਭਰੇ ਕਿੱਤੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਕਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਈ।
ਭਾਵੇਂ ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਨੇ ਇਸਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਖਾਤੇ ਨਿਪਟਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਜੋ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ, ਸਟਾਫ਼ ਅਤੇ ਫ਼ੋਨ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈਆਂ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਮੈਂ ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਦੇ ਫਲੈਟ, ਨੰਬਰ 13 ਖੋਲਵਾਦ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਮੇਰੀ ਸਾਖ ਅਟੱਲ ਸੀ। ਜਲਦੀ ਹੀ, ਨੰਬਰ 13 ਦਾ ਲਾਉਂਜ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲਾ ਹਾਲਵੇਅ ਗਾਹਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੈਥੀ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਕਮਰਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਹ ਉਸਦੀ ਰਸੋਈ ਸੀ।
ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦੇਖਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰੁਕਦੀ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਲਈ ਬੈਠ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਵੱਜਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੂਰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਦੁਬਾਰਾ ਗਰਭਵਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਧੀਰਜਵਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗੀ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ।
1960 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਕਗਾਥੋ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ, ਸਿਰਫ਼ ਪੈਟਰੋਲ ਲਈ ਰੁਕਿਆ। ਮੈਕਗਾਥੋ ਨੂੰ ਸਰਜਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ, ਅਤੇ ਮੈਕਗਾਥੋ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ

ਸਰਜਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਣੇਪੇ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਜਮੈਨ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ ਵਿੰਗ ਵਿੱਚ ਭੱਜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਾਂ ਅਤੇ ਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਨਵਜੰਮੀ ਕੁੜੀ ਠੀਕ ਸੀ, ਪਰ ਵਿੰਨੀ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਧੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ਿਸਵਾ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਖੋਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਵੀ, ਸੈਮੂਅਲ ਮਖਾਯੀ ਦੀ ਧੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀਲਡਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਵੀ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਇੱਕ ਧੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗਰਭਵਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਨੇ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਔਰਤ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਤੀ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਵੀ ਇਸ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਅਸੇਗਾਈ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੜ ਗਿਆ, ਮਾਂ ਅਤੇ ਧੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਚਾਕੂ ਮਾਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਬੱਚੀ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਹਟਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਯੂ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ਿਲ," ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, "ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ।" ਉਸਨੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ਿਸਵਾ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਉਸਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਸਦਾ ਨਾਰੀ ਰੂਪ ਹੈ।

38

ਕਰਾਊਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੰਖੇਪ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਕਮੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੰਟਰਜੇਕਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੀ ਵਾਰੀ ਸੀ। ਇਸੀ ਮੇਸੇਲਜ਼ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। "ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਪੈਸਿਵ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਪੈਸਿਵ ਵਿਰੋਧ ਵੱਡੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।"
ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਨੇ ਮੇਜ਼ਲਜ਼ ਦੀ ਦਲੀਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ, ਪਰ 23 ਮਾਰਚ ਨੂੰ, ਬੈਂਚ ਨੇ ਬ੍ਰਾਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ, ਪਰ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਅਨਿਯਮਿਤ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਉਮੀਦ ਵਾਲਾ ਸੰਕੇਤ ਮੰਨਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੱਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਬਣਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਭਗ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਘੱਟ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਦੋਂ ਖਤਮ ਹੋਈਆਂ। ਇਹ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਛੱਡਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਕਿਸੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪੀਟਰਮੈਰਿਟਜ਼ਬਰਗ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਆਲ-ਇਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਮੇਲਨ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀਟਰਮੈਰਿਟਜ਼ਬਰਗ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸੌ ਮੀਲ ਦੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਕਰਾਂਗਾ।
ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਰਣਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੂਮੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ, ਐਮ-ਪਲਾਨ ਦੀਆਂ ਤਰਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾਵਾਂਗੇ। ਸੰਗਠਨ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਚੇਗਾ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੂਮੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਸਿਰਫ਼ ਭੂਮੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਧਰੰਗੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵਾਂਗਾ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ANC ਅਜੇ ਵੀ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਜੀਵਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇੰਝ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਵਿੰਨੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਮੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖ ਕੇ, ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਸੂਟਕੇਸ ਪੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਉਸਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਦੂਰ ਰਹਾਂਗੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਹ ਠੀਕ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗੀ। ਨਤੀਜਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਪਰਤਾਂਗੀ: ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਵਾਂਗੀ; ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਰੂਪੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੀ।
ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ, ਥੈਂਬੀ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਮੈਂ ਮੈਕਗਾਥੋ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਓਰਲੈਂਡੋ ਈਸਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਇਆ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਇਕੱਠੇ ਬਿਤਾਏ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੋਂ ਮਿਲਾਂਗਾ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਵਾਲ ਨਾ ਪੁੱਛਣਾ ਵੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਮਝ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ, ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਚੁੰਮਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਹਿਲਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਲਸਨ ਕੌਂਕੋ ਨਾਲ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਇਆ ਅਤੇ ਨੈਟਲ ਲਈ ਲੰਬੀ ਡਰਾਈਵ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।

ਦੇਸ਼ ਭਰ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਸੌ ਡੈਲੀਗੇਟ, ਜੋ ਕਿ ਡੇਢ ਸੌ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਆਲ-ਇਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਲਈ ਪੀਟਰਮੈਰਿਟਜ਼ਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ 25 ਮਾਰਚ, ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਸ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਜਨਤਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਮਿਲੀ। ਮੈਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ।
ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਗੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣਗੇ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਜਿੱਤ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਆਲ-ਇਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਬਾਲਗ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਚੁਣੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਖੁਦ ਆਨਰੇਰੀ ਸਕੱਤਰ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਸੰਮੇਲਨ ਬੁਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ 29 ਮਈ ਤੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਗਣਰਾਜ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਟੇਅ-ਅਵੇਅ ਬੁਲਾਵਾਂਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇਗਾ।
ਅਕਤੂਬਰ 1960 ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਨੂੰ ਗਣਰਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸਾਰੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਹ ਐਂਗਲੋ-ਬੋਅਰ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਲੜੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਤੋੜਨ ਲਈ। ਗਣਤੰਤਰ ਪੱਖੀ ਭਾਵਨਾ 52 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਗਈ, ਅਤੇ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ 31 ਮਈ, 1961 ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਬਦਲਾਅ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਾਸਮੈਟਿਕ ਸੀ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਰਵੋਰਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਮੇਲਨ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੰਮੇਲਨ ਬੁਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ 29 ਮਈ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਕਰਾਂਗੇ। "ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਜਵਾਬੀ ਉਪਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ। "ਪਿਛਲੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਭਿਆਨਕ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ਪ੍ਰੈਸ ਬਿਆਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਹੜਤਾਲ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਕ ਘਰ-ਘਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਵਰਵੋਰਡ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ "ਹੰਕਾਰੀ" ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਭ ਤੋਂ ਡਰਾਉਣੇ ਬਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਮਾਊਂਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

39

29 ਮਾਰਚ, 1961 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਨਾਗੌਗ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਡੀਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦਿਨ, ਸਮਰਥਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲਈ ਧੱਕਾ-ਮੁੱਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ, ਤਾਂ ਵਿਜ਼ਟਰ ਗੈਲਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਬੈਂਚ ਭਰ ਗਏ। ਜਸਟਿਸ ਰੰਫ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪਲ ਬਾਅਦ, ਕਰਾਊਨ ਨੇ ਦੋਸ਼-ਪੱਤਰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਗਿਆਰ੍ਹਵੇਂ ਘੰਟੇ ਦਾ 59 ਵਾਂ ਮਿੰਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੋ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੈਲਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬੁੜਬੁੜਾ ਦਿੱਤੀ।
"ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ!" ਆਰਡਰਲੀ ਨੇ ਚੀਕਿਆ, ਅਤੇ ਜੱਜ ਰੰਪਫ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਚੁੱਪੀ ਛਾ ਗਈ। ਆਪਣੀ ਡੂੰਘੀ, ਬਰਾਬਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ, ਜੱਜ ਰੰਪਫ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਹਾਂ, ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ "ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ" ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ; ਹਾਂ, ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਹਾਂ, ਕੁਝ ANC ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤੇ ਸਨ; ਅਤੇ ਹਾਂ, ANC ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਖੱਬੇ- ਪੱਖੀ ਰੁਝਾਨ ਸੀ ਜੋ ਇਸਦੇ ਸਾਮਰਾਜ-ਵਿਰੋਧੀ, ਪੱਛਮ-ਵਿਰੋਧੀ, ਸੋਵੀਅਤ-ਪੱਖੀ ਰਵੱਈਏ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ -

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਅਪਣਾਈ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਕਿ, ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿੱਧੇ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਬੱਧ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ANC ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸੰਗਠਨ ਸੀ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰਾਜ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਚਾਲੀ ਮਿੰਟ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਸਟਿਸ ਰੰਫ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"
ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਗੈਲਰੀ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜ ਉੱਠੀ। ਅਸੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਈ, ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ, ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਪਰੇਡ ਕੀਤੀ। ਭੀੜ ਚੀਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸਾਡੇ ਉੱਭਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਇਸੀ ਮੇਸੇਲਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਸਾਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਆਲੇ- ਦੁਆਲੇ ਫਲੈਸ਼ਬੱਲਬ ਉੱਡ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਦੋਸਤਾਂ, ਪਤਨੀਆਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਰਹੇ। ਵਿੰਨੀ ਉੱਪਰ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ

ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਇਸ ਪਲ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਾਂਗਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਬਾਹਰ ਸੀ, ਤਾਂ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਅਤੇ ਭੀੜ ਸਾਰੇ "ਨਕੋਸੀ ਸਿਕੇਲੇਲ' ਅਫਰੀਕਾ" ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।
ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਦਰਜਨਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲਾਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਨਤੀਜੇ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਵੀ ਨਫ਼ਰਤ ਭਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸਬਕ ਸਿੱਖਿਆ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਰਹਿਮ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।

ਮੈਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਹੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਫੈਸਲਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਬਚਾਅ ਟੀਮ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਸੋਚ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਜੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਿਆਨਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ।
ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰਾਜ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਤਬਾ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਹੁਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਦਿਲੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ਪਰ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਕਾਰਕੁਨ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਕਰੀਅਰ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰਤਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਲੈਕਚਰ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੈਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਤੱਕ ਗਿਆ ਜੋ ਹਾਕਮ ਵਰਗ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਇਸਦੇ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਲੜਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ ਜੱਜ ਆਪਣੇ ਪੱਖਪਾਤ, ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠੇ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗਿਆਈ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਦੱਬਿਆ ਜਾਂ ਲੁਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਉਭਰਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਰੰਫ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਗੋਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਉਸਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਰਹੀ। ਕੈਨੇਡੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ, ਉਦਾਹਰਣ

ਵਜੋਂ, ਉਹ ਅਤੇ ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ ਡਰਬਨ ਤੋਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਲਈ ਇੱਕੋ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਉਡਾਣ ਭਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਏਅਰਲਾਈਨ ਬੱਸ ਨੇ ਡੂਮਾ ਨੂੰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਕੈਨੇਡੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੱਜ ਬੇਕਰ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਝੱਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਵਜੋਂ, ਸਗੋਂ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ।
ਜੱਜ ਬੇਕਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸੀ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੌਰਾਨ, ਉਸਨੇ ਸਾਮਾਨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਲਿਆਉਂਦੀ ਸੀ।
ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਹਾਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੱਜਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾਯਾਫ਼ਤਾ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕਰਨ, ਕੁੱਟਣ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਮ ਹੋ ਗਈਆਂ।

□□□ □□

□□□□ □□□□□□□□□

40

ਮੈਂ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਨਹੀਂ ਪਰਤਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਮੂਡ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਹਮਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਜਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛੁੱਟੀ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬੇਚੈਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੇਚੈਨ ਰਾਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਰ ਕਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਤੇ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਡੂਮਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਲੈ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪੀ.ਈ. ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਭੂਮੀਗਤ ਢਾਂਚੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ ਅਤੇ ਰੇਮੰਡ ਮਹਲਾਬਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਡਾ. ਮਾਸਲਾ ਪਾਥਰ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਈਵਨਿੰਗ ਪੋਸਟ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਇੱਕ ਟੀਚਾ ਜਿਸਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੈਟ੍ਰਿਕ ਡੰਕਨ, ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸੰਪਰਕ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ, ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਮੈਂਬਰ, ਅਤੇ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਲੇ ਗੋਰੇ ਡਿਫੀਅਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਉਸਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਏਐਨਸੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਕਰੇਗਾ।
ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਲਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਉਸਦੀ ਕਿਰਪਾ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈ, ਉਸਦੀ ਦਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਉਸਦੀ ਚਿੰਤਾ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਕੁਝ ਪਰਜਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਹੋਰ ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਆਮੀਨ। ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਖਰੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਮੈਂਬਰ ਜਾਰਜ ਪੀਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਹੋਟਲ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੋਟਲ ਦੇ ਰੰਗੀਨ ਮੈਨੇਜਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਕਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਇੰਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਤਸੁਕ ਵੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਪਛਾਣ ਲੱਭ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੰਗੀਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਓਨਾ ਹੀ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿੰਨਾ ਮੌਜੂਦਾ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ

ਅਧੀਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਮੱਧ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੰਪਰਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਗੋਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਰੰਗੀਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੇਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਅਕਸਰ ਚਿੰਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਸਮਝਾਇਆ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਸਲੀਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਮੌਕਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਗਠਿਤ ਧਰਨੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਪੂਰੀ ਹੜਤਾਲ ਦਾ। ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1950 ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਆਪਣੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਕਿ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਪੀਏਸੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਅੱਤਵਾਦੀ ਰੂਪ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। ਵਿਕਲਪਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਜਿਸਦੀ ਮੈਂ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਜਵਾਬੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਡੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਲਈ ਵਧਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਨਾਲ ਲਾਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਪੈਸਿਵ ਰੂਪਾਂ ਤੋਂ ਬੇਸਬਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਬਤ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰੋਤ। ਫੈਸਲਾ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੀ।

ਭੂਮੀਗਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇੱਕ ਭੂਚਾਲਵਾਦੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਛੋਟੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹੋਵੇ। ਕੁਝ ਵੀ ਮਾਸੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹਰ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ; ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੁਸੀਂ ਨਿਭਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਖੁੱਲ੍ਹੇਪਣ ਅਤੇ ਛੁਪਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭੂਮੀਗਤ ਰਹਿਣ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਾ ਜੀਵ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਲੁਕਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਨੇਰਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਖਾਲੀ ਫਲੈਟਾਂ ਵਿੱਚ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਅਤੇ ਅਣਦੇਖਾ ਹੋ ਸਕਦਾ

ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਕਾਂਤ ਹੋਰ ਵੀ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿਣ, ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ, ਸੋਚਣ, ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਕਾਂਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਇਕੱਲਾ ਸੀ।
ਭੂਮੀਗਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਅਦਿੱਖ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਤੁਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਦਿੱਖ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੋਈ ਅਕਸਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸੱਚ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭੂਮੀਗਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਉੱਚਾ ਜਾਂ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਘੱਟ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਭੇਦ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਹੌਲੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਧੇਰੇ ਪੈਸਿਵ, ਵਧੇਰੇ ਅੜਿੱਕਾ ਵਾਲਾ ਸੀ; ਮੈਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕਟਵਾਉਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕੱਟਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੇਸ ਇੱਕ ਡਰਾਈਵਰ, ਸ਼ੈੱਫ, ਜਾਂ "ਬਾਗਵਾਨ ਮੁੰਡੇ" ਵਜੋਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਖੇਤ-ਵਰਕਰ ਦੇ ਨੀਲੇ ਓਵਰਆਲ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਗੋਲ, ਰਿਮਲੈੱਸ ਐਨਕਾਂ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮਜ਼ਾਵਤੀ ਚਾਹ-ਗਲਾਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਓਵਰਆਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨੀ ਸੀ। ਡਰਾਈਵਰ ਦਾ ਪੋਜ਼ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਲਈ ਵਾਰੰਟ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਜੂਦ ਨੇ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ। ਲੇਖ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਸੀ, ਪਹਿਲੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਆਈ। ਮੈਨੂੰ ਬਲੈਕ ਪਿੰਪਰਨੇਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਬੈਰੋਨੈਸ ਓਰਕਜ਼ੀ ਦੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਪਾਤਰ ਸਕਾਰਲੇਟ ਪਿੰਪਰਨੇਲ ਦਾ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਸੀ, ਜੋ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਫੜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚ ਗਈ ਸੀ।
ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ; ਮੈਂ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੀ; ਨੇਟਲ ਵਿੱਚ ਖੰਡ-ਕਾਮਿਆਂ ਨਾਲ; ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵਿੱਚ ਫੈਕਟਰੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨਾਲ; ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਾਲੇ ਪਿੰਪਰਨੇਲ ਦੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਨੂੰ 20 (ਤਿੰਨ ਪੈਸੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ) ਦੀ ਜੇਬ ਭਰ ਕੇ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਬਾਕਸਾਂ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਖਬਾਰ ਰਿਪੋਰਟਰਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਖੁਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਮੇਰੇ ਭੂਮੀਗਤ ਅਨੁਭਵਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਗਲਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਲੋਕ ਦਲੇਰੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਲਾਈਟ 'ਤੇ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਇੱਕ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਟਵਾਟਰਸਰੈਂਡ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਕਰਨਲ ਸਪੈਂਗਲਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਬਲੈਕ ਪਿੰਪਰਨੇਲ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਉਸਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵਧੀਆ

ਪਲਮ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਰਕਰ ਦੀ ਟੋਪੀ, ਮੇਰਾ ਨੀਲਾ ਓਵਰਆਲ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਐਨਕ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਬਦਲਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ ਸਕਿੰਟ ਘੰਟਿਆਂ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੇ ਸਨ।
ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਲੰਬਾ ਡਸਟਰ ਅਤੇ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੋਨੇ 'ਤੇ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਭੱਜਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਅੰਗੂਠਾ-ਅੱਪ ANC ਸਲੂਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਵਾਪਰੀਆਂ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਮਿਲਿਆ। ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਸਾਰਜੈਂਟ ਸੀ ਜੋ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਫੁਸਫੁਸਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, "ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ ਕਿ ਮਦੀਬਾ ਬੁੱਧਵਾਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਛਾਪਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।" ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਕਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਕਸਰ ਸਖ਼ਤ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਪਤ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੰਡਰਗਰਾਊਂਡ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਬੇਢੰਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਓਵਰਆਲ ਇੰਝ ਲੱਗਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ ਹੋਣ। ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਮੇਰੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਮੁੰਨਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੁੰਨਵਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।
ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਇੱਕ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਪਾਦਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਲਈ ਬਿਠਾਇਆ। ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ!" ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

41

"ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਅੰਡਰਗ੍ਰਾਉਂਡ" ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ 29 ਮਈ ਨੂੰ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਰਾਜ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਰਚੁਅਲ ਯੁੱਧ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਈ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ। ਮੀਟਿੰਗਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ; ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ; ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਵਰਵਰਡ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਮਦਰਦ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, "ਅੱਗ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ," ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਅਸ਼ੁਭ ਐਲਾਨ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਸੌਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਘਰ ਨਾ ਪਰਤਣਾ ਪਵੇ। ਘਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ- ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਫੌਜ ਨੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਲ-ਅਪ ਕੀਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਅਤੇ ਨਿਕਾਸ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਯੂਨਿਟ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰਾਸੇਨ ਟੈਂਕ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਦੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੂੰਜਦੇ ਸਨ, ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਉੱਪਰ ਘੁੰਮਦੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਝਪਟਦੇ ਸਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ, ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਨੇ ਘਰਾਂ 'ਤੇ ਸਰਚਲਾਈਟਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ।
ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸੰਧਿਆ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰੈਸ ਢਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਭੰਨਤੋੜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਰਚੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਏਸੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਹੜਤਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਘਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਸੋਵੇਟੋ ਦੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਮੈਂ ਕਲਿਪਟਾਊਨ ਰਾਹੀਂ ਸੋਵੇਟੋ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕੋਨੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ: ਇੱਕ ਰੋਕ। ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੁਕਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਮ ਪਹਿਰਾਵੇ, ਓਵਰਆਲ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਟੋਪੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਖਿੜਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਾਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਅਫਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਪਾਸ ਮੰਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਕਾਲਪਨਿਕ ਪਾਸ ਨੰਬਰ ਸੁਣਾਇਆ। ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।
ਸੋਮਵਾਰ, 29 ਮਈ ਨੂੰ, ਘਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨਾ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ। ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਕਾਮੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੰਗੀਨ ਕਾਮੇ ਘਰ ਹੀ ਰਹੇ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ, ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਮਚਾਰੀ ਘਰ ਹੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਸੀ। ਮੈਂ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਨੂੰ "ਸ਼ਾਨਦਾਰ" ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ, "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬੇਮਿਸਾਲ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ" ਲਈ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ

ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਦਾ ਗੋਰਾ ਜਸ਼ਨ ਸਾਡੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਡੁੱਬ ਗਿਆ।
ਹਾਲਾਂਕਿ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਸਾਡੀ ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਚਾਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਬੁਰੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੰਗੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਈਆਂ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ, ਨਿਰਾਸ਼ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਰੈਂਡ ਡੇਲੀ ਮੇਲ ਦੇ ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਪੋਗ੍ਰੰਡ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਹਿੰਸਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਦਿਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
ਘਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਉਪਨਗਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਫਲੈਟ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਘਰ ਰਹਿਣ ਨੂੰ "ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ" ਕਿਹਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਛੁਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਸਾਡੇ ਅਹਿੰਸਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਨੰਗੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਅਹਿੰਸਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਇ ਬੰਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਇਹ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਐਲਾਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਝਿਜਕਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਧੱਕਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।
ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ 1960 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ 1952 ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ, ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਕਿ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਫੌਜੀ ਵਿੰਗ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜੂਨ 1961 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਅਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ ਨੇ ਜਵਾਬੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਾ ਸੋਚਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਅਤੇ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਅਜੇ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਲਪਨਾਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਲਈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮੰਡੇਲਾ ਦੇ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੁਆਰਾ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ।"

ਮੂਸਾ ਨੇ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ, ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਲਈ ਨਾ ਆਉਣ ਲਈ ਝਿੜਕਿਆ। ਉਹ ਹੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਜਿੰਨਾ ਮੂਰਖਤਾ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਵਾਲਟਰ ਇੱਕ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਧਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। "ਮੈਨੂੰ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦਿਓ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।" ਮੈਂ ਭੂਮੀਗਤ ਸੀ, ਪਰ ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਇੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।
ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹਿੰਸਾ ਵੱਲ ਮੁੜਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ: ਸੇਬਾਟਾਨਾ ਹਾ ਸੇ ਬੋਕਵੇ ਕਾ ਦਿਆਤਲਾ (ਸਿਰਫ਼ ਨੰਗੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਟਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ)। ਮੂਸਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਕਤਾਰ ਦਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਿਊਬਾ ਵਿੱਚ ਬਤਿਸਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਢੁਕਵੇਂ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਆਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਲੈਨਿਨ ਅਤੇ ਸਟਾਲਿਨ ਦੀਆਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਾਸਤਰੋ ਨੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਸਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ - ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਨਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਮਨ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਹੋਣ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਫੌਜੀ ਇਕਾਈਆਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੰਗਠਨ ਜਿਸ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਕਤ ਸੀ ਉਹ ਏਐਨਸੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਸਨ।
ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੂਸਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਉਠਾਵਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਤਹਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ। ਇਸ ਵਾਰ, ਮੂਸਾ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਾਲਟਰ ਬਸ ਮੁਸਕਰਾਇਆ।
ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੀਟਿੰਗ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ANC ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਾਂਗ, ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿੰਸਾ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦੀ ਨੈਤਿਕ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸਾਵਧਾਨ ਸੀ: ਮੈਂ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ANC ਲਈ ਅਹਿੰਸਾ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ, ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ: ਕਿ ਅਹਿੰਸਾ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਅਤੇ ਅਨੈਤਿਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਹਿੰਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ। ਕੀ ਇਹ ਬਿਹਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ? ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਹੋਵਾਂਗੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਾਡਾ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੁਖੀ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੇ ਲਈ, ਅਹਿੰਸਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਚਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਸ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ; ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਮੁਹਿੰਮ ਅਟੱਲ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਮੁਖੀ ਅਜਿਹੇ ਰਸਤੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਂਤੀਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਮੁਰਗੇ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਿਓ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ!"
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਨੇ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਮਤੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ANC ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਅੰਦੋਲਨ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਅੰਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ANC ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ANC ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਵੇ। ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਮੁਖੀ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਨ ਵਿਰੁੱਧ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਵੀ ਸਵੈ-ਹਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।
ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ, ਕਲਰਡ ਪੀਪਲਜ਼ ਕਾਂਗਰਸ, ਸਾਊਥ ਅਫਰੀਕਨ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਜ਼, ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ ਡੈਮੋਕਰੇਟਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਹੋਰ ਸਮੂਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ANC ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਭਾਰਤੀ ਸਾਥੀ ਹਿੰਸਾ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਗੇ।
ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜੀ ਹੋਈ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ANC ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, "ਇਹ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਤ ਇੱਥੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ।" ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਸਾਡੇ ਨਵੇਂ ਰਸਤੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸੈਸ਼ਨ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਹੰਗਾਮਾ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜੋ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ

ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ਯੂਸਫ਼ ਕਚਾਲੀਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਨਾਇਕਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਰਾਹ 'ਤੇ ਨਾ ਚੱਲਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਰਾਜ ਪੂਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੇ. ਐਨ. ਸਿੰਘ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਹਿਸਕਾਰ, ਨੇ ਉਸ ਰਾਤ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। "ਅਹਿੰਸਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਸਫਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।" ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਹਿੰਸਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਸਫਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਨੇਤਾ ਹੁਣ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਅੰਤ ਬਾਰੇ ਉਦਾਸ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਰਤੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਐਮ.ਡੀ. ਨਾਇਡੂ ਭੜਕ ਉੱਠੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਆਹ, ਤੁਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋ, ਬੱਸ ਇੰਨਾ ਹੀ!" ਉਸਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹੰਗਾਮਾ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਲੜਾਈ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਾਰੀ ਬਹਿਸ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਗਈ। ਪਰ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਇੱਕ ਮਤਾ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਫੌਜੀ ਸੰਗਠਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਅਹਿੰਸਾ ਦੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਜਾਂ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੂਲ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ।
ਇਹ ਇੱਕ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਸੀ। ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ANC ਨੇ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਨਿਆ ਸੀ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ANC ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੀ, ਸੰਗਠਿਤ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਰਸਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਿਆ।

42

ਮੈਂ, ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਸਿਪਾਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਜਿਸਨੇ ਕਦੇ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਲੜੀ, ਜਿਸਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ 'ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ, ਨੂੰ ਫੌਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਜਨਰਲ ਲਈ ਇੱਕ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਨਵੇਂ ਲਈ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਨਾਮ ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ (ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਬਰਛਾ) ਸੀ - ਜਾਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਐਮਕੇ। ਬਰਛਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਇਸ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਧਾਰਨ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ANC ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਗੋਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ MK ਇਸ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮੈਂ ਖੁਦ ਸੀ। ਜੋਅ ਰਾਹੀਂ, ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਟੈਲੀਫੋਨ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਰਗੀਆਂ ਭੰਨਤੋੜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜੈਕ ਹਾਡਸਨ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਗਬੋਕ ਲੀਜਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ,

ਅਤੇ ਰਸਟੀ ਬਰਨਸਟਾਈਨ, ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀ ਮੈਂਬਰ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ। ਜੈਕ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਮਾਹਰ ਬਣਿਆ। ਸਾਡਾ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨਾ ਸੀ - ਬਿਲਕੁਲ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੈਣਗੀਆਂ, ਇਹ ਅਜੇ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਇਰਾਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਿੰਸਕ ਸੀ ਪਰ ਰਾਜ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸੀ।
ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਤਰੀਕਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ, ਮਾਹਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ। ਮੈਂ ਜੋ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਲਿਖਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਬਣਾਇਆ। ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਢੁਕਵੇਂ ਸਨ; ਗੁਰੀਲਾ ਫੋਰਸ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ, ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ; ਇਸਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਪਲਾਈ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ - ਸਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ।
ਕੋਈ ਵੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸਰੋਤ ਮੇਰੇ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਊਬਾ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਲਾਸ ਰੋਕਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹੀ, ਜੋ ਕਿ ਬਤਿਸਤਾ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸੀ। ਡੇਨੀਸ ਰੀਟਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ "ਕਮਾਂਡੋ" ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਐਂਗਲੋ-ਬੋਅਰ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਬੋਅਰ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਗੁਰੀਲਾ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਮੈਂ ਚੇ ਗਵੇਰਾ, ਮਾਓ ਜ਼ੇ-ਤੁੰਗ, ਫਿਦੇਲ ਕਾਸਤਰੋ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਐਡਗਰ ਸਨੋ ਦੀ "ਰੈੱਡ ਸਟਾਰ ਓਵਰ ਚਾਈਨਾ" ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਾਓ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਸੋਚ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਿੱਤ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਇਆ। ਮੈਂ ਮੇਨਾਚੇਮ ਬਿਗਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ "ਦਿ ਰਿਵੋਲਟ" ਪੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਨੇਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਰੀਲਾ ਫੋਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਤਾਂ ਪਹਾੜ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੰਗਲ, ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ। ਮੈਂ ਮੁਸੋਲਿਨੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਥੋਪੀਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਕੀਨੀਆ, ਅਲਜੀਰੀਆ ਅਤੇ ਕੈਮਰੂਨ ਦੀਆਂ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ।
ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਰੁੱਧ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਯੁੱਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰਾਂ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਇਸਦੇ ਸੰਚਾਰ ਨੈਟਵਰਕ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਕਸ਼ੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਭੂ-ਭਾਗ ਦਾ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ।

26 ਜੂਨ, 1961 ਨੂੰ, ਸਾਡੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਅਜਿਹਾ

ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:

ਮੈਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਲਈ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਕਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ... ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਨਾ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਇਹ ਸਮਝੇਗਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਸਸਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ ਭੋਲਾਪਣ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਹੈ...
ਮੈਂ ਇਹ ਕੋਰਸ ਚੁਣਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਔਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਨਾਲੋਂ ਜੋਖਮ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ
ਪਿਆਰੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਂਗ ਰਹਿਣ ਲਈ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਪੇਸ਼ਾ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ... ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇੰਚ-ਦਰ-ਇੰਚ, ਅਤੇ ਮੀਲ-ਦਰ-ਮੀਲ ਲੜਾਂਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਓਗੇ, ਜਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰੋਗੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ, ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਰਹਿਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ? ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗਾ, ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਿਰਫ਼ ਮੁਸ਼ਕਲ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਘਰਸ਼ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜਦਾ ਰਹਾਂਗਾ।

43

ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਮਾਰਕੀਟ ਸਟਰੀਟ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਟੇ ਉਪਨਗਰ, ਬੇਰੀਆ ਵਿੱਚ ਵੋਲਫੀ ਕੋਡੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਾਲਾ ਗਰਾਊਂਡ ਫਲੋਰ ਬੈਚਲਰ ਫਲੈਟ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਵੋਲਫੀ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਡੈਮੋਕਰੇਟਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਨਿਊ ਏਜ ਲਈ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਉੱਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ ਸੀ। ਯੁੱਧ ਬਾਰੇ ਉਸਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਖੁਦ ਦਾ ਲੜਾਈ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਸੁਝਾਅ 'ਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰੂਸ਼ੀਅਨ ਜਨਰਲ ਕਾਰਲ ਵੌਨ ਕਲੌਜ਼ਵਿਟਜ਼ ਦਾ ਕਲਾਸਿਕ ਕੰਮ "ਔਨ ਵਾਰ" ਪੜ੍ਹਿਆ। ਕਲੌਜ਼ਵਿਟਜ਼ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਥੀਸਿਸ, ਉਹ ਯੁੱਧ ਦੂਜੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੂਟਨੀਤੀ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੋਲਫੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਉਹ ਇੰਨਾ ਦੋਸਤਾਨਾ, ਨਿਮਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

* * *

ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਫਲੈਟ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਿਤਾਏ, ਇੱਕ ਮੁਹਿੰਮ ਸਟਰੈਚਰ 'ਤੇ ਸੌਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਬਲਾਇੰਡਸ ਖਿੱਚ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ, ਸਿਰਫ਼ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਜਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਹਰ ਸਵੇਰੇ ਵੋਲਫੀ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜ ਵਜੇ ਉੱਠਦਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਪਸੀਨੇ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਦੌੜਦਾ ਸੀ। ਵੋਲਫੀ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
ਐਮਕੇ ਉਦੋਂ ਧਮਾਕੇ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਰਾਤ, ਮੈਂ ਵੁਲਫੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਗਿਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੋਖਮ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਐਮਕੇ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸਫੋਟਕ ਯੰਤਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਧਮਾਕੇ ਆਮ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਪਨੀਆਂ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਡਾਇਨਾਮਾਈਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਇੱਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਚੁੱਕਦੀਆਂ। ਜੈਕ ਹਾਡਸਨ ਨਾਈਟ੍ਰੋਗਲਿਸਰੀਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਇੱਕ ਪੈਰਾਫਿਨ ਟੀਨ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ; ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਟਾਈਮਿੰਗ ਡਿਵਾਈਸ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਬਾਲ-ਪੁਆਇੰਟ ਪੈੱਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਨੇਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜੈਕ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਤੀਹ ਸਕਿੰਟਾਂ ਤੱਕ ਗਿਣਿਆ; ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਰਜ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਰਤੀ ਉੱਜੜ ਗਈ ਸੀ। ਧਮਾਕਾ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਲਦੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ।

ਮੈਂ ਬੇਰੀਆ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਇਲਾਕਾ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਨੂੰ ਉੱਥੇ ਲੱਭਣ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਫਲੈਟ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਖਿੜਕੀ 'ਤੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਟ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਖਮੀਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਖੱਟਾ ਦੁੱਧ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਖੋਸਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਾਸੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਣਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਦਹੀਂ ਵਾਂਗ ਗਾੜ੍ਹਾ ਅਤੇ ਖੱਟਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੁਲਫੀ ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਮਨਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਚਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਕੀਤੀ।
ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ, ਵੁਲਫੀ ਦੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਫਲੈਟ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣੀ। ਮੈਂ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲੂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਦੇ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਵੁਲਫੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।
"ਉਸ ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ 'ਸਾਡਾ ਦੁੱਧ' ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?" ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?" ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।
"ਖੱਟਾ ਦੁੱਧ - ਅਮਾਸੀ - ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਇਹ ਉੱਥੇ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?" ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਤੇਜ਼ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਦੁੱਧ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਗੋਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਛੁਪਣਗਾਹ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਘਰ ਰਿਹਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਕੁਆਰਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੌਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਨੇਟਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੰਡ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਬਿਤਾਏ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਡਰਬਨ ਤੋਂ ਤੱਟ 'ਤੇ ਟੋਂਗਾਟ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਦੇ ਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਰ ਦਿਨ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਟੋਂਗਾਟ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾਇਆ। ਪਰ ਇਹ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ, ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਨ, ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਛਾਣ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸਥਾਨਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਸਨ। ਅਕਸਰ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ - ਇੱਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਦਾ ਆਮ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਮੈਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਾਇਓਨਿਸਟ ਈਸਾਈ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ, ਬਾਈਬਲ-ਥੱਪਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਜਾਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਥੀ ਦਾ ਮੇਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਹੈ, ਪਰ, ਕਵੇਡੇਨੀ [ਨੌਜਵਾਨ], ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ?" ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਖੈਰ, ਇਹ ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਖੁਦ ਪੁੱਛੋ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਪਸ ਮਿਲੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਖੁਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾ ਸਕੀਏ।"
"ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਕੋਲ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗਾ?" ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਫੌਜ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਸੀ, ਮੈਂ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਰੁਕਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਮੈਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ।

44

ਮੇਰਾ ਅਗਲਾ ਪਤਾ ਇੱਕ ਲੁਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਸੀ: ਲਿਲੀਸਲੀਫ ਫਾਰਮ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਇੱਕ ਬੁਕੋਲਿਕ ਉੱਤਰੀ ਉਪਨਗਰ, ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ ਉੱਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸਨ। ਫਾਰਮਹਾਊਸ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੁਆਰਾ ਭੂਮੀਗਤ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਘਰ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਜਾਂ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਂ ਡੇਵਿਡ ਮੋਟਸਮਾਈ ਉਰਫ਼ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਗਾਹਕ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। ਫਾਰਮ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਸਾਦੇ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਓਵਰਆਲ ਪਹਿਨੇ ਸਨ ਜੋ ਕਾਲੇ ਨੌਕਰ ਦੀ ਵਰਦੀ ਸੀ। ਦਿਨ ਵੇਲੇ, ਜਗ੍ਹਾ ਕਾਮਿਆਂ, ਬਿਲਡਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਟਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਮੁੱਖ ਘਰ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਛੋਟੇ ਕਮਰੇ ਜੋੜੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਲੋਕ ਰਹਿ ਸਕਣ। ਕਾਮੇ ਸਾਰੇ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਅਫਰੀਕੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ "ਵੇਟਰ" ਜਾਂ "ਮੁੰਡਾ" ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ (ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ)। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਾਸ਼ਤਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਰ ਸਵੇਰ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਚਾਹ ਬਣਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫਾਰਮ ਬਾਰੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਵੀ ਭੇਜਿਆ, ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਫਰਸ਼ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੂੜਾ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਆਏ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੱਪਾਂ, ਚਾਹ, ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਖੰਡ ਨਾਲ ਭਰੀ ਇੱਕ ਟ੍ਰੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਾਇਆ। ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇੱਕ ਕੱਪ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਟ੍ਰੇ ਚੁੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜੋ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਲਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਚਮਚਾ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੰਡ ਖਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਜੋ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਹਲਕੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਦੂਰ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਤਿੱਖੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਵੇਟਰ, ਇੱਥੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਓ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।" ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਆਮ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਘਟੀਆ, ਇੱਕ ਨੌਕਰ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਪਾਰ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਭੂਮਿਕਾ ਇੰਨੀ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹਾਂ।

ਹਰ ਰੋਜ਼, ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਵੇਲੇ, ਕਾਮੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਅਜਿਹੇ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵਿੱਚ ਬੇਚੈਨੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਤ ਡਰ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇੱਕ ਭੂਮੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਬਹੁਤ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੌਂਦਾ ਹੈ।
ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਰੇਮੰਡ ਮਹਲਾਬਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਰੇਅ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਿਸਟ ਸੀ, ਕੇਪ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ANC ਨੇਤਾ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ANC ਨੇ ਉਮਖੋਂਟੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਰੰਗਰੂਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਚੀਨ ਦੇ ਲੋਕ ਗਣਰਾਜ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ; ਅਸੀਂ 1952 ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਪਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵਿਆਇਆ ਸੀ। ਰੇਅ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ANC ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਤਸਵੀਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ MK ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਲਈ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਅਤੇ ਰਸਟੀ ਬਰਨਸਟਾਈਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।
ਰੇਮੰਡ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਾਈਕਲ ਹਰਮੇਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਕਿ ਭੂਮੀਗਤ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਅਕਤੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਡੈਮੋਕਰੇਟਸ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਸੀ। ਮਾਈਕਲ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।
ਦਿਨ ਵੇਲੇ, ਮੈਂ ਮਾਈਕਲ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਗੋਰਾ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਘਰੇਲੂ ਮੁੰਡਾ ਨਿਯਮਤ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ। ਪਰ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਵਰਕਰਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ANC ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਲੰਬੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇੱਕ ਰਾਤ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਰ ਨਾਲ ਫਾਰਮ ਵਾਪਸ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਸਨ ਅਤੇ ਲਾਈਟਾਂ ਬੁਝ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਣਚਾਹੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠਣਗੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਘਰ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਜਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਰੇਡੀਓ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਾਈਕਲ ਨੂੰ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਪਾਇਆ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਇਸ ਉਲੰਘਣਾ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਯਾਰ, ਤੁਸੀਂ ਲਾਈਟਾਂ ਕਿਵੇਂ ਜਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਰੇਡੀਓ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ!" ਉਹ ਉਦਾਸ ਪਰ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। "ਨੈਲ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ

ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਢਿੱਲੇ ਵਿਵਹਾਰ ਲਈ ਝਿੜਕਿਆ।
ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਰਥਰ ਗੋਲਡਰੀਚ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮੁੱਖ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਘਰੇਲੂ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਝੌਂਪੜੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਆਰਥਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਵਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਆਰਥਰ ਪੇਸ਼ੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨਰ ਸੀ, ਡੈਮੋਕਰੇਟਸ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਂ ਛਾਪਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਆਰਥਰ ਨੇ ਫਲਸਤੀਨ ਵਿੱਚ ਯਹੂਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਫੌਜੀ ਵਿੰਗ, ਪਾਲਮਾਚ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਆਰਥਰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਮਾਹੌਲ ਦਿੱਤਾ।
ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਨਿਯਮਤ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਵਾਧਾ ਸ਼੍ਰੀ ਜੈਲੀਮੈਨ ਸੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਦੋਸਤਾਨਾ ਗੋਰਾ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਦੋਸਤ ਸੀ ਜੋ ਫਾਰਮ ਫੋਰਮੈਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੀ ਜੈਲੀਮੈਨ ਨੇ ਸੇਖੂਖੁਨੇਲੈਂਡ ਤੋਂ ਕਈ ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਂਗ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਜੈਲੀਮੈਨ ANC ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਵਫ਼ਾਦਾਰ, ਸਮਝਦਾਰ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਲਈ ਨਾਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਦਿਆਲੂ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜੈਲੀਮੈਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਦਲੇਰੀ ਭਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ।

ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਗੋਲਡਰੀਚ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿੰਨੀ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਦੂਜੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੱਕਰੀ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸਦੀ ਹਰ ਹਰਕਤ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।
ਇਹਨਾਂ ਵੀਕਐਂਡਾਂ 'ਤੇ ਸਮਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਰੁਕਣ ਵਰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਕੱਠੇ ਬਿਤਾਏ ਇਹ ਚੋਰੀ ਕੀਤੇ ਪਲ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸਨ, ਨਾ ਕਿ ਅਪਵਾਦ। ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਲਿਲੀਲੀਫ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿੱਜਤਾ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਭੱਜ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੁਹਾਵਣੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ।
ਵਿੰਨੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਏਅਰ ਰਾਈਫਲ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਓਰਲੈਂਡੋ ਅਤੇ ਆਰਥਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਅਭਿਆਸ ਜਾਂ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਲਾਅਨ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਰੱਖਤ 'ਤੇ ਉੱਚੀ ਬੈਠੀ ਇੱਕ ਚਿੜੀ ਵੱਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਹੇਜ਼ਲ ਗੋਲਡਰੀਚ,

ਆਰਥਰ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਾਂਗੀ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਵਾਕ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚਿੜੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਮੈਂ ਉਸ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨ ਹੀ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੋਲਡਰੀਚ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪੌਲ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਡੇਵਿਡ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ? ਇਸਦੀ ਮਾਂ ਉਦਾਸ ਹੋਵੇਗੀ।" ਮੇਰਾ ਮੂਡ ਤੁਰੰਤ ਮਾਣ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ; ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸ ਛੋਟੇ ਮੁੰਡੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਦਾ ਆਗੂ ਸੀ।

45

ਐਮਕੇ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਰੂਪ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਿੰਸਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ: ਤੋੜ-ਫੋੜ, ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ, ਅੱਤਵਾਦ, ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ। ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਫੌਜ ਲਈ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕਲਪਨਾਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਤਵਾਦ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਤਕ ਸਮਰਥਨ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਏਐਨਸੀ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਝਿਜਕਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਉਸ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ: ਤੋੜ-ਫੋੜ।
ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਲ੍ਹਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਮੀਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੂਨੀ ਝਗੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਐਂਗਲੋ-ਬੋਅਰ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਤਿੱਖੀ ਸੀ; ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨਸਲੀ ਸਬੰਧ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ? ਤੋੜ-ਫੋੜ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਵਾਧੂ ਗੁਣ ਸੀ।
ਸਾਡੀ ਰਣਨੀਤੀ ਫੌਜੀ ਸਥਾਪਨਾਵਾਂ, ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟਾਂ, ਟੈਲੀਫੋਨ ਲਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਲਿੰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੋਣਵੇਂ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ; ਅਜਿਹੇ ਟੀਚੇ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਫੌਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ, ਸਗੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਆਏਗਾ। ਐਮਕੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਉਹ ਨਤੀਜੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ: ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦ।
ਐਮਕੇ ਦੀ ਬਣਤਰ ਮੂਲ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਝਲਕ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੀ; ਇਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਕਮਾਂਡਾਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸਥਾਨਕ ਕਮਾਂਡਾਂ ਅਤੇ ਸੈੱਲ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਕਮਾਂਡਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਵਰਗੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੈੱਲ ਸਨ। ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ। ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਖੇਤਰੀ ਕਮਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਟੀਚਿਆਂ

ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਐਮਕੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਸੀ।
ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਜਿਸਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਉਹ ਸੀ ਐਮਕੇ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ। ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭਰਤੀ ਏਐਨਸੀ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਸਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਐਮਕੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਸਥਾਨਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਹੁਣ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, "ਯਾਰ, ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਤ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ?" ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਕਹੇਗਾ, "ਆਹ, ਖੈਰ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸੀ।"
"ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਮੀਟਿੰਗ?" ਸੈਕਟਰੀ ਕਹਿੰਦਾ।
"ਓਹ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ।"
"ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਸੈਕਟਰੀ?" ਪਰ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੁਝ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਲਤਫਹਿਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਹੁਣ ਐਮਕੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਇੱਕ ਨਿੱਘੀ ਦਸੰਬਰ ਦੁਪਹਿਰ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲਿਲੀਸਲੀਫ ਫਾਰਮ ਦੀ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨੂੰ ਓਸਲੋ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਨੋਬਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਣ ਅਤੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ - ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ - ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਇਹ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਵਜੋਂ ਮੁਖੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ। ਇਹ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਣਦੇਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੇ ਲੂਥੁਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਖਤਰਨਾਕ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਸਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪੱਛਮੀ ਉਦਾਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਵਿਕਾਰਤਾ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੁਖੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨੇਟਲ ਦੇ ਸਟੈਂਜਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਬਿਮਾਰ ਸੀ; ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਤਣਾਅ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਪਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਐਲਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ ਜੋ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਲੂਥੁਲੀ ਦੇ ਓਸਲੋ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਐਮਕੇ ਨੇ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਉਭਾਰ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਐਮਕੇ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ, 16 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਵੇਰ - ਜਿਸ ਦਿਨ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਡਿੰਗਾਨੇ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਸਨ - ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ, ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਅਤੇ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਪਾਵਰ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ 'ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਬੰਬ ਫਟ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ, ਪੈਟਰਸ ਮੋਲੀਫ, ਨੂੰ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਐਮਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੌਤ। ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਮੰਦਭਾਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਐਮਕੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਆਦਮੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਅੰਤਮ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਐਮਕੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਰਚੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ ਸਨ।

ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੇ ਅੱਜ ਸਰਕਾਰੀ ਸਥਾਪਨਾਵਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰੰਗਭੇਦ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ। ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ, ਸੁਤੰਤਰ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ... . ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗਾ, ਜੋ ਸਥਾਪਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਪੂਰਕ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ... . ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਅਜਿਹਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਹੀ ਬਚਦੇ ਹਨ
ਵਿਕਲਪ: ਸਮਰਪਣ ਕਰੋ ਜਾਂ ਲੜੋ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਮਰਪਣ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ, ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ...
ਅਸੀਂ ਉਮਖੋਂਤੋ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਖੂਨ-ਖਰਾਬੇ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵੀ, ਸਾਡੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਲਈ ਜਗਾਉਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਵੱਲ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ... ਅਸੀਂ 16 ਦਸੰਬਰ, ਡਿੰਗਾਨੇ ਦਿਵਸ, ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਚੁਣਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ, ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ 1838 ਵਿੱਚ ਬਲੱਡ ਰਿਵਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਜ਼ੁਲੂ ਨੇਤਾ ਡਿੰਗਾਨੇ ਦੀ ਹਾਰ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਕਾ ਦਾ ਸੌਤੇਲਾ ਭਰਾ, ਡਿੰਗਾਨੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਿਮਪੋਪੋ ਨਦੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਜ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ, ਬੋਅਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਜ਼ੁਲੂ ਇੰਪੀਸ ਦੇ ਅਸੇਗਾਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ ਅਤੇ ਨੇੜਲੀ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ 16 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸੇ ਸੀ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਇਸ ਦਿਨ ਸੋਗ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ 16 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ

ਚੁਣਿਆ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਲੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਧਾਰਮਿਕਤਾ - ਅਤੇ ਡਾਇਨਾਮਾਈਟ - ਸਾਡੇ ਪਾਸੇ ਸੀ।
ਧਮਾਕਿਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਭੰਨਤੋੜ ਨੂੰ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਜੋਂ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਮੂਰਖ ਸ਼ੌਕੀਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦੱਸਿਆ। ਧਮਾਕਿਆਂ ਨੇ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕਾਲੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ANC ਹੁਣ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਰਛਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਗੋਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਿਲ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੈੱਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ। ਘੰਟੀਆਂ ਵਜਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਇਰਨ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗੂੰਜਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ। ਉਮਖੋਂਤੋ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੇ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮ ਸਰਕਾਰੀ ਜਵਾਬੀ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਾਖਾ ਨੇ ਹੁਣ ਐਮਕੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ; ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣਗੇ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਖਾੜਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।

46

ਜਦੋਂ ਵਿੰਨੀ ਮਿਲਣ ਆਈ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ, ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਅਜੇ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਧੇਰੇ ਚੌਕਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਅਤੇ ਜ਼ੇਨਾਨੀ ਨੂੰ ਰਿਵੋਨੀਆ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਮੈਕਗਾਥੋ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਦੱਸੇ। ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਮੇਰੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ।
ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਉਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵੱਲ, ਉਹ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਆਰਥਰ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਿਕੋਲਸ ਗੋਲਡਰੀਚ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਡਰੱਮ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਮੈਕਗਾਥੋ ਅਤੇ ਨਿਕੋਲਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ ਜਦੋਂ ਅਚਾਨਕ ਮੈਕਗਾਥੋ ਮੇਰੇ ਭੂਮੀਗਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਈ ਗਈ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ 'ਤੇ ਰੁਕ ਗਿਆ। "ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਨਿਕੋਲਸ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸ਼ੱਕ ਨੇ ਮੈਕਗਾਥੋ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਉਤਸੁਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਮੈਕਗਾਥੋ ਨੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਹੈ। "ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਡੇਵਿਡ ਹੈ," ਨਿਕੋਲਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਮੁੰਡਾ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਭੱਜਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਡੇਵਿਡ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਾਂ, ਇਹ

ਡੇਵਿਡ ਸੀ। ਨਿਕੋਲਸ ਨੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਕਗਾਥੋ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਨੈਲਸਨ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਹੇਜ਼ਲ ਨੂੰ ਘਬਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਸ ਭੁੱਲ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ, ਸੰਘਰਸ਼ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ, ANC ਨੂੰ ਫਰਵਰੀ 1962 ਵਿੱਚ ਅਦੀਸ ਅਬਾਬਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪੈਨ ਅਫਰੀਕਨ ਫ੍ਰੀਡਮ ਮੂਵਮੈਂਟ ਫਾਰ ਈਸਟ, ਸੈਂਟਰਲ ਅਤੇ ਸਾਊਥਰਨ ਅਫਰੀਕਾ (PAFMECSA) ਵੱਲੋਂ ਸੱਦਾ ਮਿਲਿਆ। PAFMECSA, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਅਫਰੀਕਨ ਯੂਨਿਟੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਹਾਂਦੀਪ 'ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਨਫਰੰਸ ANC ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਪਰਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ MK ਲਈ ਸਮਰਥਨ, ਪੈਸਾ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਡਰਗਰਾਊਂਡ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ANC ਵਫ਼ਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਬਾਕੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜੋ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅੰਡਰਗਰਾਊਂਡ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅੜੇ ਰਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਮਿਸ਼ਨ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ; ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਾਕੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਅਣਜਾਣ ਸੀ। ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗ੍ਰਾਉਟਵਿਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ - ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਵਿੱਚ - ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਮੁਖੀ ਐਮਕੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਵਾਂਗ ਇਸਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਸੀ। ਪਰ ਮੁਖੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਐਮਕੇ ਦੇ ਗਠਨ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ। ਮੈਂ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਅਪਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਹੋਈ ਚਰਚਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਲਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨੂੰ ਐਮਕੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਏਐਨਸੀ

ਦੁਆਰਾ ਹਿੰਸਾ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨਾਲ ਉੱਤਰੀ ਉਪਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੂਟਕੇਸ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ ਜੋ ਉਸਨੇ ਪੈਕ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਣ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਡੋਲ ਰਹੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਂਗ ਪਤਨੀ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤੰਗਾਨਿਕਾ ਦੇ ਦਾਰ ਐਸ ਸਲਾਮ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਅਦੀਸ ਅਬਾਬਾ ਲਈ ਉਡਾਣ ਦਾਰ ਐਸ ਸਲਾਮ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਾਲਟਰ, ਕਥਰਾਡਾ ਅਤੇ ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਵੇਟੋ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਖਰੀ ਮਿੰਟ ਦੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪਲ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ।
ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਪਰ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਡੂਮਾ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚੇ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਵਿਕਲਪਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨੇ ਪਏ ਅਤੇ ਕੈਥੀ ਮੈਨੂੰ ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਈ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਜਹਾਜ਼ ਚਾਰਟਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਡੂਮਾ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ ਜਾਣ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਔਖਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੋਬਾਟਸੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਸਰਹੱਦ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਲੋਬਾਟਸੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿੱਥੇ ਦਾਰ ਐਸ ਸਲਾਮ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਟ੍ਰੇਜ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲਿਸਟ ਫਿਸ਼ ਕੀਟਸਿੰਗ ਨਾਲ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੋਬਾਟਸੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੇ. ਟੀ. ਮੋਟਸੇਟੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ, ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਏਐਨਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਚਾਨਕ ਖਾਲੀ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਨ, ਕਾਨਫਰੰਸ ਲਈ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਜੰਗਲੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਪਹਾੜੀਆਂ 'ਤੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਕਸਰ ਮੈਕਸ ਮਲੋਨੇਨੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਅਤੇ ਪੀਏਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਸਫਾਰੀ 'ਤੇ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਾਬੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਟਾਲੀਅਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੌਜੀ ਵਰਗੇ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ।
ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਲਦੀ ਹੀ ਜੋਅ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਵੀ ਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਬਾਸੂਟੋਲੈਂਡ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦਾਰ ਏਸ ਸਲਾਮ ਲਈ ਜਲਦੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋਬਾਟਸੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ANC ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ

ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਓਨਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਉੱਤਰੀ ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਕਾਸੇਨ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਕਸਬਾ ਸੀ, ਜੋ ਰਣਨੀਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਬਿੰਦੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਥਿਤ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ - ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ, ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ, ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕਲੋਨੀਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਾਸੇਨ ਵਿਖੇ ਲੈਂਡਿੰਗ ਸਟ੍ਰਿਪ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਝਾੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਈ ਮੀਲ ਦੂਰ ਇੱਕ ਸੁੱਕੀ ਪੱਟੀ 'ਤੇ ਆਏ। ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਹੋਟਲ ਦਾ ਮੈਨੇਜਰ ਸਾਨੂੰ ਰਾਈਫਲਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਲੈਣ ਆਇਆ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬਦਮਾਸ਼ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋਅ ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸ਼ੇਰਨੀ ਨੂੰ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਲਸ ਨਾਲ ਉੱਭਰਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਗਲੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ; ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਤੇ ਦੰਤਕਥਾ ਦੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੀ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਅਸੀਂ ਉੱਤਰੀ ਰੋਡੇਸ਼ੀਅਨ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਤੰਗਾਨਯੀਕਨ ਕਸਬੇ ਮਬੇਯਾ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਫਾਲਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਡਾਣ ਭਰੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ, ਪਾਇਲਟ ਨੇ ਮਬੇਯਾ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। "ਮਬੇਯਾ, ਮਬੇਯਾ!" ਉਹ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫੋਨ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੌਸਮ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਹਵਾ ਦੇ ਖੰਭਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਹਾਜ਼ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਉਛਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਤੂਫਾਨੀ ਸਮੁੰਦਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਰ੍ਕ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬੱਦਲਾਂ ਅਤੇ ਧੁੰਦ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਡ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪਾਇਲਟ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਿਆ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੋੜਵੀਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਚੱਲਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਧੁੰਦ ਇੰਨੀ ਸੰਘਣੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੜਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਪਾਇਲਟ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਮੋੜਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖੁੰਝ ਗਏ ਜੋ ਕਿ ਕਿਤੇ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਅਲਾਰਮ ਵੱਜ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਸਾਡਾ ਅੰਤ ਹੈ।" ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਪੱਥਰ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕੁਝ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਖਰਾਬ ਮੌਸਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਾਫ਼ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਉੱਡਣ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਡਰਾਉਣਾ ਐਪੀਸੋਡ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਬਹਾਦਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬੇਫਿਕਰ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਹੋਟਲ ਬੁੱਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਰਾਂਡੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਭੀੜ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਂ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਰੰਗੀਨ ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਟੈਂਗਨਿਕਾ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਵਾਕਾਂਗਲੇ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਮਹਿਮਾਨ ਗੋਰੇ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨਿਸਟ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ। "ਮੈਡਮ, ਕੀ ਕਿਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਵਾਕਾਂਗਲੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਿਆ?" ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਛਿਆ। "ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਸਰ," ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਉਸਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਭੁੱਲ ਗਈ।"

"ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੋ, ਮੈਡਮ," ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਨਿਮਰ ਪਰ ਦ੍ਰਿੜ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ। "ਇਹ ਆਦਮੀ ਸਾਡੇ ਮਹਿਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਸਹੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।" ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਭਗੌੜਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਬੋਝ ਉੱਠਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਤੰਗਾਨਿਕਾ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਗਿਆ, ਮੇਰੀ ਚਮੜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਤੁਰੰਤ ਬਦਨਾਮ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੇਰੀ ਚਮੜੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਮਾਪ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਕਸਰ ਘਰ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਘਰ ਹਾਂ।
ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦਾਰ ਏਸ ਸਲਾਮ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੂਲੀਅਸ ਨਯੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਆਸਟਿਨ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਨਯੇਰੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵਰਗ ਅਫਰੀਕਾ ਲਈ ਪਰਦੇਸੀ ਸੀ; ਸਮਾਜਵਾਦ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਮਦਦ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਇੱਕ ਚਲਾਕ, ਨਰਮ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਪਰ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦੇਈਏ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਬੁਕਵੇ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬਾਕੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪੀਏਸੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਪੀਏਸੀ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨਾ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਝਟਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਰਾਟ ਹੇਲ ਸੇਲਾਸੀ ਦਾ ਪੱਖ ਲਵਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ।
ਮੈਨੂੰ ਡਾਰ ਵਿੱਚ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਦੇਰੀ ਕਾਰਨ ਉਹ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਨੇਹਾ ਛੱਡ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾਗੋਸ ਜਾਵਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਲਾਗੋਸ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਅਕਰਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਉਡਾਣ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਹਿਮੀ ਬਾਸਨਰ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਬਾਸਨਰ, ਜੋ ਕਦੇ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਨੂੰ ਅਕਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉੱਥੇ ਅਪ੍ਰਾਣਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਘਾਨਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਰਨ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਹਾਜ਼ ਖਾਰਟੂਮ ਵਿੱਚ ਰੁਕਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਸਟਮ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਲਈ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਜੋਅ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਸੀ, ਫਿਰ ਮੈਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਸਨੇਰ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਟੈਂਗਨਯਿਕਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੁੱਢਲਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, "ਇਹ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਹੈ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ। ਉਸਨੂੰ ਟੈਂਗਨਯਿਕਾ ਛੱਡਣ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।" ਮੈਂ ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਾਊਂਟਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠੇ ਬੁੱਢੇ ਸੁਡਾਨੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ,

"ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ, ਸੁਡਾਨ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਹੈ।" ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਸਨੇਰ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਸੀ ਅਤੇ ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਇਸ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਫ਼ੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ: "ਇਹ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ!"
ਬਾਸਨੇਰ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੀ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਤੰਗਾਨਿਕਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। "ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ?" ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। "ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪਾਸਪੋਰਟ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ - ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਹੋ!" ਬਾਸਨੇਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਤਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਸੀ। ਸੁਡਾਨੀ ਸ਼ੱਕੀ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ: "ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਹੋ!" ਜੋਅ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ: ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੁਸਫੁਸਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਖਲ ਨਾ ਦਿਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਡਾਨ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬਾਸਨੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੋਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਸੱਚਮੁੱਚ ਜੋਖਮ ਲਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜੋਅ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬਾਸਨੇਰ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਅਤੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ। ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਢੰਗ ਨਰਮ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਚੁੱਪਚਾਪ ਕਿਹਾ, "ਸੁਡਾਨ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਹੈ।"

ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਅਕਰਾ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਪਛਾਣਿਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਲੀਨ ਸ਼ੇਵ ਅਤੇ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਵਾਲ ਸਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। (ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਸੀ।) ਇਹ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪੁਨਰ-ਮਿਲਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੰਮ ਲਈ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਾਨਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਮਿਸਰ ਅਤੇ ਟੈਂਗਨਿਕਾ ਵਿੱਚ ANC ਦਫ਼ਤਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੀਮਤੀ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਏ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਡਿਪਲੋਮੈਟਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੇਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸੰਗਠਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੰਭਾਵਿਤ ਰਾਜਦੂਤ ਸੀ।
ਲਾਗੋਸ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਟੀਚਾ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਘੱਟ ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਬਚਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ

ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਐਡਿਸ ਵਿੱਚ PAFMECSA ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਾਂ।

ਅਕਰਾ ਤੋਂ ਐਡਿਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਗੌਰ ਰਾਡੇਬੇ, ਪੀਟਰ ਮੋਲੋਤਸੀ ਅਤੇ ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਮਿਲੇ ਜੋ ਕਿ PAFMECSA ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਏ। ਮਾਹੌਲ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਅਤੇ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਗੌਰ ਦੇ ANC ਛੱਡਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਲਈ ਖਾਰਤੂਮ ਵਿੱਚ ਰੁਕੇ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਐਡਿਸ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇਥੋਪੀਅਨ ਏਅਰਵੇਜ਼ ਦੀ ਉਡਾਣ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਏ। ਇੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਾਇਲਟ ਕਾਲਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕਾਲੇ ਪਾਇਲਟ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਘਬਰਾਹਟ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਉਡਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪਰ ਇੱਕ ਪਲ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ: ਮੈਂ ਰੰਗਭੇਦ ਵਾਲੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕ ਘਟੀਆ ਹਨ ਅਤੇ ਉਡਾਣ ਭਰਨਾ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਘਬਰਾਹਟ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਥੋਪੀਆ ਦੇ ਭੂਗੋਲ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜਾਂ ਇਤਾਲਵੀ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਲੁਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

47

ਪਹਿਲਾਂ ਐਬੀਸੀਨੀਆ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਇਥੋਪੀਆ, ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਬਾ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦੁਆਰਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਨੂੰ ਦਰਜਨਾਂ ਵਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਥੋਪੀਆ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦਾ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਸੀ। ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਸਨੇ ਹਰ ਮੋੜ 'ਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਸੀ। ਮੇਨੇਲਿਕ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਇਟਾਲੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਥੋਪੀਆ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। 1930 ਵਿੱਚ, ਹੇਲ ਸੇਲਾਸੀ ਸਮਰਾਟ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਇਥੋਪੀਅਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੁਸੋਲਿਨੀ ਨੇ ਇਥੋਪੀਆ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹਮਲਾ ਜਿਸਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਨਫ਼ਰਤ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ, ਸਗੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਮੇਰੀ ਨਫ਼ਰਤ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੇਲਾਸੀ ਨੂੰ ਭੱਜਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਜਦੋਂ 1936 ਵਿੱਚ ਇਟਾਲੀਅਨਾਂ ਨੇ ਇਥੋਪੀਆ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਪਰ 1941 ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗੀ ਫੌਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਟਾਲੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ।
ਇਥੋਪੀਆ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੋਪੀਆ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫਰਾਂਸ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਯਾਤਰਾ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਸਮਰਾਟ ਨੂੰ ਖੁਦ ਮਿਲਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ।
ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਸਟਾਪ ਅਦੀਸ ਅਬਾਬਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਿਰਲੇਖ 'ਤੇ ਖਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਪੱਕੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਭੇਡਾਂ ਸਨ। ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਪੈਲੇਸ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਰਾਸ ਹੋਟਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਠਹਿਰੇ ਸੀ, ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਣਤਰਾਂ ਸਨ ਜੋ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਮਕਾਲੀ ਇਥੋਪੀਆ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾਪਣ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਸਿਰਫ਼ ਸਮਰਾਟ, ਜੋ ਸਰਵਉੱਚ ਸੀ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਡੈਲੀਗੇਟ ਡੇਬਰਾ ਜ਼ੈਦ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਕੇਂਦਰੀ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗ੍ਰੈਂਡਸਟੈਂਡ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਮੁੱਖ ਮੰਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਅਚਾਨਕ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਇਕੱਲੇ ਬਿਗਲ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਬੈਂਡ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਢੋਲਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਧੜਕਣ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸੰਗੀਤ ਨੇੜੇ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮਾਰਚਿੰਗ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ - ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਚੌਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੋਂ, ਇੱਕ ਅਫਸਰ ਚਮਕਦੀ ਤਲਵਾਰ ਲਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ; ਉਸਦੀ ਅੱਡੀ 'ਤੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੌ ਕਾਲੇ ਸਿਪਾਹੀ ਮਾਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਹਰ ਇੱਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਰਦੀ ਵਾਲੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਪਾਲਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਰਾਈਫਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਫੌਜਾਂ ਸਿੱਧੇ ਗ੍ਰੈਂਡਸਟੈਂਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਰਚ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਅਮਹਾਰਿਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ

ਆਦੇਸ਼ ਵੱਜਿਆ, ਅਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਿਪਾਹੀ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਰੁਕ ਗਏ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ ਵਰਦੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਦਮੀ, ਇਥੋਪੀਆ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਹੇਲ ਸੇਲਾਸੀ, ਯਹੂਦਾਹ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਟੀਕ ਸਲਾਮੀ ਦਿੱਤੀ।
ਇੱਥੇ, ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਕਾਲੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਆਗੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਪਲ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ, ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੀ।
ਪਰੇਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵੇਰੇ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਜਿੱਥੇ ਹਰੇਕ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਯੂਗਾਂਡਾ ਦੇ ਇੱਕ ਡੈਲੀਗੇਟ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੋਸਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਕਬਾਇਲੀ ਸੰਗਠਨ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਓਲੀਵਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਗਠਨ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ, ਇੱਕ ਜ਼ੁਲੂ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਅਰਜ਼ੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਿਰਫ਼ PAC ਦੇ ਸਾਡੇ ਵਰਣਨ ਤੋਂ ANC ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।
ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਸਾਡੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਰੋਕੇਡ ਫੌਜੀ ਵਰਦੀ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਸਮਰਾਟ ਕਿੰਨਾ ਛੋਟਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਦੈਂਤ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿੱਧਾ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਝੁਕਾਇਆ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਨ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਸਮਰਾਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਲਣਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਸਵੇਰ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੁਲਾਰਾ ਸੀ। ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਡੇਵਿਡ ਮੋਟਸਮਾਈ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੇਰਹਿਮ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ, 1921 ਵਿੱਚ ਬੁਲਹੋਕ ਤੋਂ, ਜਦੋਂ ਫੌਜ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸੌ ਤ੍ਰੀਆਨ ਨਿਹੱਥੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਤੱਕ। ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਘਾਨਾ, ਨਾਈਜੀਰੀਆ ਅਤੇ ਟੈਂਗਨਯਿਕਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸਫਲ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ, ਇਹ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। "ਇੱਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ... ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 16 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਪੂਰਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੇ ਸਿਜ਼ਵੇ ਦੇ

ਭਾਰੀ ਹਮਲਿਆਂ ਹੇਠ ਕੰਬ ਗਿਆ।" ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਯੂਗਾਂਡਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਚੀਕ ਕੇ ਕਿਹਾ: "ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇ ਦਿਓ!"
ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਦੱਸਿਆ:

ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਜੋਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗਾ ਪਰ ਭੂਮੀਗਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਮੇਰਾ ਇਹੀ ਮਤਲਬ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਉੱਦਮ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗਾ, ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ PAFMECSA ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹਿੰਸਕ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਝਿਜਕ ਸੀ; ਪਰ ਭਾਸ਼ਣ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੇਨੇਥ ਕੌਂਡਾ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਦੀ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ੈਂਬੀਆ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਨ। ਜੂਲੀਅਸ ਨਯੇਰੇ ਵਾਂਗ, ਕੌਂਡਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੋਬੁਕਵੇ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ, ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪਾਟਲਾਈਟ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੀ। ਕੌਂਡਾ, ਜੋ ਕਦੇ ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੋਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਗੱਠਜੋੜ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਸਗੋਂ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ੱਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਾਂਗ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੁਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ UNIP ਦਾ PAC ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਗਲਤ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੌਂਡਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਨਿਊਕੈਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਲੇ ਲਿਜਾਣ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਰਥਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ UNIP ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਈਮਨ ਕਪਵੇਪਵੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਮਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਸੌਖਾ ਕਰ ਦਿਓਗੇ।" ਕਪਵੇਪਵੇ UNIP ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਮਾਂਡਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ।"
ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਕਪਵੇਪਵੇ ਨਾਲ ਬਿਤਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ। "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ

ਤੁਹਾਡੇ ਪੂਰੇ ਏਐਨਸੀ ਵਫ਼ਦ ਤੋਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰਣਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਪੀਏਸੀ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ ਹੈ।"
ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕਿੰਨੀ ਝੂਠੀ ਸੀ। "ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਦੂਜਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਦੇ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਐਮਕੇ ਦੇ ਗਠਨ ਪਿੱਛੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸੀ।" ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਝੂਠ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਪੀਏਸੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ਼ ਸੀ।
ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਕਪਵੇਪਵੇ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਏਗਾ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਪੱਖ ਖੁਦ ਰੱਖੇਗਾ - ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਹ ਬਾਕੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਪੀਏਸੀ ਦੁਆਰਾ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਨ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ। ਕਪਵੇਪਵੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੁਣ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਮਿਸਰ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ ਪੰਘੂੜਾ ਹੈ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਪਿਰਾਮਿਡ ਅਤੇ ਸਪਿੰਕਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਬਾਰੇ, ਅਤੇ ਨੀਲ ਨਦੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ, ਜੋ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਹੈ। ਐਡਿਸ, ਓਲੀਵਰ, ਰਾਬਰਟ ਰੇਸ਼ਾ ਤੋਂ - ਜੋ ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਕੀ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੀ - ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਾਹਿਰਾ ਲਈ ਉਡਾਣ ਭਰੀ। ਮੈਂ ਕਾਇਰੋ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਵੇਰ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਈ, ਕਲਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਿਆਂ, ਨੋਟਸ ਬਣਾਉਣ, ਨੀਲ ਘਾਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਭਿਅਤਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਸ਼ੌਕੀਆ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਪੱਛਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇੱਕ ਸੱਭਿਅਕ ਅਤੀਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਹੀ ਸਵੇਰ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮਿਸਰੀ ਲੋਕ ਕਲਾ ਅਤੇ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਗੋਰੇ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ।
ਮਿਸਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਡਲ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਸਿਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਖੁਦ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਫੌਜ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁਧਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ANC ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਸਮੇਂ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਵਧੇਰੇ

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮਿਸਰ ਇਕਲੌਤਾ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਜ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਫੌਜ, ਜਲ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਓਲੀਵਰ ਲੰਡਨ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਘਾਨਾ ਵਿੱਚ ਰੌਬੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਰੌਬੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਮੇਰਾ ਝੁਕਾਅ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੀਏਸੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਸੀਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਰੌਬੀ ਨੇ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਬਾਹਰੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਟਲ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਜੋੜਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸਦੀ ਮੈਂ ਭੂਮੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਦਤ ਪਾ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾਕੀ ਅਤੇ ਥਕਾਵਟ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰੌਬੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੂਟ ਵਿੱਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ।

ਟਿਊਨਿਸ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ, ਅਸੀਂ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਰਾਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇ ਵਰਗੇ ਪੀਏਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੰਦਾ ਵਾਪਸ ਆਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ!" ਰੌਬੀ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ (ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਯਾਰ, ਤੁਸੀਂ ਪੀਏਸੀ ਲਈ ਕੇਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸੀ!"), ਪਰ ਮੈਂ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹਬੀਬ ਬੌਰਗਿਬਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ, ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਬਿਲਕੁਲ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਸੀ: ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਲਈ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ।
ਮੋਰੋਕੋ ਵਿੱਚ ਰਬਾਤ, ਸਾਡਾ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ, ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਤੇ ਰਹੱਸਮਈ ਕੰਧਾਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਫੈਸ਼ਨੇਬਲ ਦੁਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੱਧਯੁਗੀ ਮਸਜਿਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਫਰੀਕਾ, ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪੂਰਬ ਦਾ ਇੱਕ ਮਨਮੋਹਕ ਮਿਸ਼ਰਣ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸੋਚਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਬਾਤ ਮਹਾਂਦੀਪ 'ਤੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਚੌਰਾਹਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਮੋਜ਼ਾਮਬੀਕ, ਅੰਗੋਲਾ, ਅਲਜੀਰੀਆ ਅਤੇ ਕੇਪ ਵਰਡੇ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ। ਇਹ ਅਲਜੀਰੀਅਨ ਇਨਕਲਾਬੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਵੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮੋਰੋਕੋ ਵਿੱਚ ਅਲਜੀਰੀਅਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਮੁਸਤਫਾ ਨਾਲ ਕਈ ਦਿਨ ਬਿਤਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਲਜੀਰੀਅਨ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ।
ਅਲਜੀਰੀਆ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਮਾਡਲ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਗੋਰੇ ਵਸਨੀਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਜੋ ਆਦਿਵਾਸੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ FLN ਨੇ 1954 ਵਿੱਚ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਗੁਰੀਲਾ

ਹਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੇ ਡਿਏਨ ਬਿਏਨ ਫੂ ਵਿਖੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਦੀ ਹਾਰ ਤੋਂ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ, FLN ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਡਾ. ਮੁਸਤਫਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਫਿਰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ੁੱਧ ਫੌਜੀ ਜਿੱਤ ਅਸੰਭਵ ਸੀ।
ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਫੌਜੀ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਡਾ. ਮੁਸਤਫਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਫੌਜੀ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਨਤਕ ਰਾਏ ਕਈ ਵਾਰ ਜੈੱਟ ਲੜਾਕੂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬੇੜੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਔਜਦਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਅਲਜੀਰੀਆ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਪਾਰ ਇੱਕ ਧੂੜ ਭਰਿਆ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਰੋਕੋ ਵਿੱਚ ਅਲਜੀਰੀਆ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮੋਰੱਕੋ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਯੂਨਿਟ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਫੀਲਡ ਐਨਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੋੜਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਪਾਰ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਬਲ ਦੀਆਂ ਵਰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅਹਿਮਦ ਬੇਨ ਬੇਲਾ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਪਰੇਡ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨ ਸੀ, ਜੋ ਸੁਤੰਤਰ ਅਲਜੀਰੀਆ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਸਨ। ਅਦੀਸ ਅਬਾਬਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਜੋ ਫੌਜੀ ਪਰੇਡ ਦੇਖੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ, ਇਹ ਪਰੇਡ ਇਥੋਪੀਆ ਦੀ ਕਰਿਸਪ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡ੍ਰਿਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਸੁੰਦਰ ਵਰਦੀਧਾਰੀ ਫੋਰਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਅਲਜੀਰੀਆ ਵਿੱਚ ਗੁਰੀਲਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੁਰਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ।
ਇਸਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੱਗਾਂ, ਲੰਬੇ ਟਿਊਨਿਕ ਅਤੇ ਸੈਂਡਲ ਪਹਿਨੇ ਮਾਣਮੱਤੇ, ਜੰਗ ਦੇ ਕਠੋਰ ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਿਕ ਸਵਾਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ: ਸੈਬਰ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਫਲਿੰਟਲੌਕ ਰਾਈਫਲਾਂ, ਲੜਾਈ-ਕੁਹਾੜੀਆਂ, ਅਤੇ ਅਸੇਗਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿਪਾਹੀ ਆਏ, ਸਾਰੇ ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਮਾਣਮੱਤੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਨੇ ਭਾਰੀ ਐਂਟੀ-ਟੈਂਕ ਅਤੇ ਐਂਟੀ-ਏਅਰਕ੍ਰਾਫਟ ਬੰਦੂਕਾਂ ਫੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਇਹ ਸਿਪਾਹੀ ਵੀ ਇਥੋਪੀਅਨਾਂ ਵਾਂਗ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਗੁਰੀਲਾ ਫੋਰਸ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੀਆਂ ਵਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰੇਡਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲੜਾਈ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਵਾਹ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਐਡਿਸ ਵਿੱਚ ਫੌਜਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਫੋਰਸ ਔਜਦਾ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਫੌਜਾਂ ਵਰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਓਨੀ ਹੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਨਗੇ। ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖ਼ਰਾਬ ਫੌਜੀ ਬੈਂਡ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸੁਡਾਨੀ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੰਬਾ, ਵਧੀਆ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ, ਅਤੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਉਹ ਰਾਤ ਵਾਂਗ ਕਾਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਗਦਾ ਲਹਿਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਪਾਰਟੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਉਣ ਅਤੇ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਮੈਂ ਆਲੇ- ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਘੂਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ

ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਉਂਦੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਚਿਹਰੇ ਮੋਰੋਕੋ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਭਰਾ ਅਫਰੀਕੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੁਡਾਨੀ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਸਿਪਾਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇੱਕਲੇ ਹੱਥੀਂ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਯੂਨਿਟ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਰੰਗ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ। ਮੋਰੋਕੋ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਸਹਾਰਾ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਮਾਲੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਾਮਾਕੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਗਿਨੀ ਗਈ। ਮਾਲੀ ਤੋਂ ਗਿਨੀ ਦੀ ਉਡਾਣ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਸਥਾਨਕ ਬੱਸ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਮੁਰਗੀਆਂ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ; ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਪੈਕੇਜ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਮੂੰਗਫਲੀ ਅਤੇ ਸੁੱਕੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਥੈਲੇ ਵੇਚਦੀਆਂ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਉਡਾਣ ਭਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਮੇਰਾ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ ਸੀਅਰਾ ਲਿਓਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੈਲਾਨੀ ਵਾਂਗ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਪੀਕਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਇੱਕ ਸੀਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਦਨ ਦਾ ਕਲਰਕ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਫੁਸਫੁਸਾਇਆ, "ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਹਾਂ।" ਉਸਨੇ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸਪੀਕਰ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਫਿਰ ਕਲਰਕ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਕਰਨ।
ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਸਦਨ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੂਰੀ ਸੰਸਦ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਤੀਜੇ ਜਾਂ ਚੌਥੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ ਕਿ, "ਨੋਬਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੇ ਜੇਤੂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਨਮਾਨ ਹੈ।" ਮੈਂ ਇੱਕ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਸੀ! ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਸਰ ਮਿਲਟਨ ਮਾਰਗਾਈ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਕਲਰਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚੀਫ਼ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਸ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼ੀ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ, ਗਲਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸਮੱਗਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ।
ਲਾਇਬੇਰੀਆ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਟਬਮੈਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੈਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦਿੱਤੇ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜੇਬ ਖਰਚ ਹੈ?" ਮੈਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਚਾਰ ਸੌ ਡਾਲਰ ਨਕਦ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਲਿਫਾਫਾ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ। ਲਾਇਬੇਰੀਆ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਘਾਨਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗਿਨੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਮੰਤਰੀ, ਅਬਦੌਲਾਏ ਡਿਆਲੋ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗਿਨੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੇਕੋ ਟੂਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਉਸ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਟੂਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਾਦੇ ਬੰਗਲੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਫਿੱਕਾ ਸੂਟ ਪਹਿਨਿਆ ਸੀ ਜੋ ਡਰਾਈ ਕਲੀਨਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਮਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ANC ਅਤੇ MK ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮਝਾਇਆ, ਅਤੇ MK ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਲਈ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਮੰਗੇ। ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਗਿਨੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, "ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।" ਉਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਟਾਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ: ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀਆਂ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ? ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੋਟਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਾਡਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸੂਟਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਬੈਂਕ ਨੋਟਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਪਰ ਫਿਰ ਓਲੀਵਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਬਦਲ ਗਿਆ। "ਨੈਲਸਨ, ਇਹ ਗਿਨੀ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਇਹ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬੇਕਾਰ ਹੈ; ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਗਜ਼ ਹੈ।" ਪਰ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਸੀ: ਅਸੀਂ ਪੈਸੇ ਚੈੱਕ ਦੂਤਾਵਾਸ ਲੈ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਮੁਦਰਾ ਲਈ ਬਦਲਿਆ।

ਡਕਾਰ ਦੇ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਿਰਫ ਸੇਨੇਗਲ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਲਹਿਜੇਦਾਰ ਚੋਗੇ ਅਤੇ ਪੱਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਨੇੜਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਸਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਅਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋਇਆ। ਸੇਨੇਗਲ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਲੋਕ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤ - ਫ੍ਰੈਂਚ, ਇਸਲਾਮੀ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ - ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਿਓਪੋਲਡ ਸੇਂਘੋਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਦਮੇ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਦੌਰਾ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਹੋਟਲ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਸੇਂਘੋਰ ਓਲੀਵਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਇਲਾਜ ਉਸਦੇ ਨਿੱਜੀ ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।
ਮੈਨੂੰ ਸੇਂਘੋਰ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਨ ਕਿ ਸੇਨੇਗਲ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਅਲਜੀਰੀਆ ਵਿੱਚ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੇਂਘੋਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ। ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਖਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹੇਗੀ - ਮੈਂ ਖੁਦ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੇਂਘੋਰ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਕਵੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਕਾ 'ਤੇ ਖੋਜ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਮਹਾਨ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਯੋਧੇ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਲਈ ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਸੇਂਘੋਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਣ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ।
ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ, ਇੱਕ ਮਿਸਟਰ ਡਾਬੂਸੀਅਰ, ਨਾਲ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਗੋਰੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ, ਜੋ, ਉਸਨੇ ਸਮਝਾਇਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੇਗੀ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਸੇਂਘੋਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬੇਚੈਨੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਇੱਥੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਅਫਰੀਕੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ।"
ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਏਰੀਆ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਕੱਤਰ ਮਿਲੇ। ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਥੇ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਕੱਤਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਸਰ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹੋ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਮੰਤਰੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕੁੜੀ, ਹੁਣ ਕਾਫ਼ੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਦਰ ਗਈ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੇਂਘੋਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਮੰਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਡਿਪਲੋਮੈਟਿਕ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਡਕਾਰ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਅਗਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ: ਲੰਡਨ ਤੱਕ ਸਾਡੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ।

48

ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਐਂਗਲੋਫਾਈਲ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੱਜਣ ਦਾ ਮਾਡਲ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੀ। ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਘਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਉਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਬੁਰਾਈ ਦੀ ਇੱਕ ਘਾਤਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਸਨ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਐਡੀਲੇਡ, ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਯੂਸਫ਼ ਦਾਦੂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਲਹਿਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਬਾਰੇ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ।
ਮੈਂ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਭੂਮੀਗਤ ਤਰੀਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਹਾਂ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਤੰਬੂ ਲੰਡਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਪਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਇਕਾਂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਉੱਥੇ ਮੇਰੇ ਦਸ ਦਿਨ ANC ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ, ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ, ਅਤੇ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਸੈਲਾਨੀ ਵਜੋਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ। ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਜਨਮੀ ਦੋਸਤ ਮੈਰੀ ਬੈਨਸਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੇਖੇ ਜੋ ਕਦੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲਗਭਗ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ: ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਐਬੇ, ਬਿਗ ਬੇਨ, ਸੰਸਦ ਦੇ ਘਰ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਐਬੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਨਰਲ ਸਮਟਸ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇਖੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਇਸਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਇੱਕ ਮੂਰਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਡੇਵਿਡ ਐਸਟਰ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਆਬਜ਼ਰਵਰ ਅਖਬਾਰ ਆਪਣੀ ਕਵਰੇਜ ਵਿੱਚ ਪੀਏਸੀ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਅਤੀਤ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ। ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਐਸਟਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਘਰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਏਐਨਸੀ ਬਾਰੇ ਲੰਮੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਉਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕਵਰੇਜ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਲ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂ, ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਐਮਪੀ ਡੇਨਿਸ ਹੀਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਹਿਊਗ ਗੇਟਸਕੇਲ ਅਤੇ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਜੋ ਗ੍ਰਿਮੰਡ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ।
ਆਪਣੇ ਠਹਿਰਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੈਂ ਯੂਸਫ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪੁਨਰ-ਮਿਲਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ: ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਨੇਤਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ

ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ, ਕਈ ਵਾਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ANC ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਗੈਰ-ਨਸਲੀਵਾਦ ਘੱਟ ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਵਿਰੋਧੀ PAC ਦਾ ਗਠਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਕੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਫਰੀਕੀ ਨੇਤਾ ANC ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ PAC ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਯੂਸਫ਼ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਓਲੀਵਰ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾਖੁਸ਼ ਸੀ। ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ANC ਨੂੰ ਗਠਜੋੜ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਵਧੇਰੇ ਸੁਤੰਤਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ।
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਖਰੀ ਰਾਤ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਯੂਸਫ਼ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿਤਾਈ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੈਸੇ, ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਦੂਜੇ ਅਫਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਯੂਸਫ਼ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ANC ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲ ਰਹੇ ਸੀ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੈਰ-ਨਸਲੀਵਾਦ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਦਾ ਮੂਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗਲਤ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਗੈਰ-ਨਸਲੀਵਾਦ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ANC ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਹੋਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠਜੋੜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅਕਸਰ, ANC, ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕੀ ਭਾਰਤੀ ਕਾਂਗਰਸ, ਅਤੇ ਕਲਰਡ ਪੀਪਲਜ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਸਿਰਫ਼ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਯੂਸਫ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਨਾਖੁਸ਼ ਸੀ। "ਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਕੀ?" ਉਹ ਪੁੱਛਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਕਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ, ਸਿਰਫ਼ ANC ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ: ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ। ਮੈਂ ਅਦੀਸ ਅਬਾਬਾ ਵਿੱਚ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਯੇਫੂ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਲਫੇ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਉਪਨਗਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਏ, ਜੋ ਕਿ ਇਥੋਪੀਅਨ ਰਾਇਟ ਬਟਾਲੀਅਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਸੈਨਿਕਤਾ ਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸਿੱਖਣਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸ਼ੌਕੀਆ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਟ੍ਰੇਨਰ ਇੱਕ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਵੋਂਡੋਨੀ ਬੇਫਿਕਾਡੂ ਸੀ, ਇੱਕ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸਿਪਾਹੀ, ਜਿਸਨੇ ਇਟਾਲੀਅਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭੂਮੀਗਤ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਖ਼ਤ ਸੀ: ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 1 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ, ਨਹਾਉਣ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਛੁੱਟੀ ਲਈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ। ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ, ਮੈਨੂੰ ਕਰਨਲ ਟੈਡੇਸੇ ਦੁਆਰਾ ਫੌਜੀ ਵਿਗਿਆਨ 'ਤੇ ਲੈਕਚਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮਰਾਟ ਵਿਰੁੱਧ

ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਖਤਾਪਲਟ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਨ।
ਮੈਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਰਾਈਫਲ ਅਤੇ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕਰਨੀ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਕੋਲਫੇ ਵਿੱਚ ਸਮਰਾਟ ਗਾਰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਬਟਾਲੀਅਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਭਗ ਪੰਜਾਹ ਮੀਲ ਦੂਰ ਇੱਕ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਰੇਂਜ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਅਤੇ ਮੋਰਟਾਰ-ਫਾਇਰਿੰਗ ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਬੰਬ ਅਤੇ ਸੁਰੰਗਾਂ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਹਨ - ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਣਾ ਹੈ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ਵਿੱਚ ਢਾਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਂਗ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ - ਇੱਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਦੇ ਸੋਚਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ।
ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ "ਥਕਾਵਟ ਮਾਰਚ" ਦਾ ਆਨੰਦ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਬੰਦੂਕ, ਗੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੂਰ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮਾਰਚਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ, ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਉੱਚੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਦੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ: ਲੋਕ ਲੱਕੜ ਦੇ ਹਲ ਵਰਤਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਬੀਅਰ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਕ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਧਾਰਨ ਖੁਰਾਕ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਪੇਂਡੂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਰਗਾ ਸੀ; ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
ਮੇਰੇ ਅਧਿਐਨ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਰਨਲ ਟੈਡੇਸੇ ਨੇ ਗੁਰੀਲਾ ਫੋਰਸ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈਏ, ਫੌਜ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ, ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰੀਏ, ਵਰਗੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ, ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੌਰਾਨ, ਕਰਨਲ ਟੈਡੇਸੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਹੁਣ, ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਮੁਕਤੀ ਫੌਜ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਫੌਜ। ਇੱਕ ਮੁਕਤੀ ਫੌਜ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਫੌਜ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਫੌਜ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਕਮਾਂਡ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਨਾਲ ਵੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹੀ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਖਾਂਦੇ ਹਨ; ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।"
ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਸਾਰਜੈਂਟ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਰਨਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਿੱਥੇ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਰਨਲ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਣਦੇਖੀ ਨਾਲ ਘਿਰਣਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕੋ? ਹੁਣ, ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਓ!" ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਚਰਚਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ।
ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਠ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ANC ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ MK ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।
ਕਰਨਲ ਟੈਡੇਸੇ ਨੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਖਾਰਟੂਮ ਜਾਣ ਲਈ ਇਥੋਪੀਅਨ ਉਡਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਹਫ਼ਾ ਦਿੱਤਾ: ਇੱਕ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਪਿਸਤੌਲ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਗੋਲੀਆਂ। ਮੈਂ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਹਦਾਇਤ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਥਕਾਵਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰਾ ਗੋਲਾ ਬਾਰੂਦ ਚੁੱਕਣਾ ਥਕਾਵਟ ਵਾਲਾ ਲੱਗਿਆ। ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਹੈ: ਦੋ ਸੌ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਢੋਣਾ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਚੁੱਕਣ ਵਾਂਗ ਹੈ।
ਖਾਰਤੂਮ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਏਅਰਵੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਾਰ ਐਸ ਸਲਾਮ ਲਈ ਮੇਰੀ ਕਨੈਕਟਿੰਗ ਫਲਾਈਟ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਬੁੱਕ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਘੱਟ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ।
ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਟਲ ਦੇ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਕਈ ਦਰਜਨ ਗੋਰੇ ਬੈਠੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਮੈਟਲ ਡਿਟੈਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂਚਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜੈਕਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਹੋਲਸਟਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਿਸਤੌਲ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੈਂਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਕਮਰ ਦੁਆਲੇ ਦੋ ਸੌ ਕਾਰਤੂਸ ਲਪੇਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਨਕਦ ਵੀ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਧੀਆ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਐਕਸ-ਰੇ ਵਿਜ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਰੂਮ ਸਰਵਿਸ ਦਾ ਆਰਡਰ ਦਿੱਤਾ; ਵੇਟਰਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਖਾਰਤੂਮ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਦਾਰ ਐਸ ਸਲਾਮ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਇੱਕੀ ਉਮਖੋਂਟੋ ਰੰਗਰੂਟਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਮੂਹ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਲਈ ਇਥੋਪੀਆ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਣ ਵਾਲਾ ਪਲ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਡਿਊਟੀ ਲਈ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਹੁਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਲੜਾਈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਇਸਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ। ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਸਨ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਣ ਅਤੇ ਉਤਸੁਕ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਿਦਾਇਗੀ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ: ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੱਕਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਟਰਿੱਗਰ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸਲਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਯੇਰੇਰੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਬੇਯਾ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਜਹਾਜ਼ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਲੋਬਾਟਸੇ ਲਈ ਉਡਾਣ ਭਰੀ। ਪਾਇਲਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਨੇਯ ਵਿੱਚ ਉਤਰਾਂਗੇ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ: ਯੋਜਨਾ ਕਿਉਂ ਬਦਲੀ ਗਈ? ਕਾਨੇਯ

ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀ ਮਿਲੇ, ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਗੋਰੇ ਸਨ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਪੁੱਛਿਆ। ਡੇਵਿਡ ਮੋਟਸਮਾਈ, ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਨਹੀਂ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਦੱਸੋ। ਦੁਬਾਰਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਡੇਵਿਡ ਮੋਟਸਮਾਈ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਦੱਸੋ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਹੋ?"
ਇਹ ਇੱਕ ਦੁਚਿੱਤੀ ਸੀ; ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਡੇਵਿਡ ਮੋਟਸਮਾਈ ਨਹੀਂ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ।" ਉਸਨੇ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਬਸ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਤੁਹਾਡੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ।" ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਲਿਫਟ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਮੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਲੋਬਾਟਸੇ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਜੋ ਮੋਡੀਸ ਅਤੇ ਜੋਨਾਸ ਮੈਟਲੋ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ANC ਸਮਰਥਕ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਲਈ ਉਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੈਟਲੋ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਰਾਤ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਸੇਸਿਲ ਵਿਲੀਅਮਜ਼, ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਥੀਏਟਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਨਾਲ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ, ਮੈਂ ਪਹੀਏ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਰਾਤ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ।

□□□ □□□

□□□□□□□

49

ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਡੂੰਘਾ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਘਰ ਦੀ ਹਵਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੂਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿੱਠੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਰਾਤ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਰੇ ਵੀ ਇੱਥੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਵਾਗਤਯੋਗ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਭਗੌੜਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ। ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ ਅਤੇ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਦਰਜਨਾਂ ਅਣ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੇਸਿਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਡਰਾਈਵ ਦੌਰਾਨ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਖੁੰਝਾਇਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ, ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਲਿਲੀਸਲੀਫ ਫਾਰਮ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਖਾਕੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਰਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਾਰਮ 'ਤੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਅਸੀਂ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ। ਵਾਲਟਰ, ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ, ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ, ਡੈਨ ਟਲੂਮ, ਜੇ. ਬੀ. ਮਾਰਕਸ, ਅਤੇ ਡੂਮਾ ਨੋਕਵੇ ਸਾਰੇ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਇੱਕ ਦੁਰਲੱਭ ਪੁਨਰ-ਮਿਲਨ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਆਮ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ, ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਮੈਂ ਗੋਰਿਆਂ, ਭਾਰਤੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ANC ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਇਤਰਾਜ਼ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ। ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ੈਂਬੀਅਨ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਆਖਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ANC PAC ਨਾਲੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਉਹ PAC ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਪਰ ANC ਦੇ ਗੈਰ-ਨਸਲੀਵਾਦ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਂਦੀਪ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਵੇਂ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ANC ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸੁਤੰਤਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਹ ਸਨ ਜੋ ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਨੂੰ ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ANC ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ।
ਇਹ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਡਰਬਨ ਜਾਣ ਅਤੇ ਚੀਫ਼ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਿਲੀਸਲੀਫ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਐਮਕੇ ਦੀ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਨਵਾਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਇਸ ਸਿਆਣੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਮੈਂ ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਰਿਵੋਨੀਆ ਤੋਂ ਸੇਸਿਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ, ਫਿਰ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮੌਂਟੀ ਨਾਇਕਰ ਅਤੇ ਇਸਮਾਈਲ ਮੀਰ ਨਾਲ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੌਂਟੀ ਅਤੇ ਇਸਮਾਈਲ ਮੁਖੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੁਖੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਲੁਥੁਲੀ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਮਾਈਲ ਅਤੇ ਮੌਂਟੀ ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠਜੋੜ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ ਜੋ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਗਰਾਊਟਵਿਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲੇ। ਮੈਂ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਇਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲੇ ਸੁਣਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ANC ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਨਸਲੀਵਾਦ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੁਝ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੈਂ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਸਾਡੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਮੇਰੀ ਯੋਜਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਸਮੈਟਿਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ANC ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਦਾਰ - ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਆਦੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਰੱਖਿਆਤਮਕ ਚਾਲ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਜਾਂ ਨੇ PAC ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੰਗਠਨ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਮੁਖੀ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਫੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਲਏ। ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਲਵਿਦਾ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀਆਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਮੇਰੀ ਆਖਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਐਮਕੇ ਰੀਜਨਲ ਕਮਾਂਡ ਨਾਲ ਸੀ।
ਡਰਬਨ ਕਮਾਂਡ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਬਰੂਨੋ ਮਟੋਲੋ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਸਾਬੋਤਾਜ ਮਾਹਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ, ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਫਿਲਹਾਲ ਐਮਕੇ ਸਾਬੋਤਾਜ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਸਾਬੋਤਾਜ ਦਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਵੱਲ ਵਧਾਂਗੇ।

ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਫੋਟੋ ਜਰਨਲਿਸਟ ਜੀ. ਆਰ. ਨਾਇਡੂ ਦੇ ਘਰ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸਮਾਈਲ ਅਤੇ ਫਾਤਿਮਾ ਮੀਰ, ਮੋਂਟੀ ਨਾਇਕਰ, ਅਤੇ ਜੇ. ਐਨ. ਸਿੰਘ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸੁਆਗਤ-ਘਰ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸ਼ਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਆਰਾਮ ਦੀ ਰਾਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਐਤਵਾਰ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ - ਪੰਜ ਅਗਸਤ ਨੂੰ - ਸੇਸਿਲ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਆਸਟਿਨ ਵਿੱਚ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਮਿਲਿਆ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਡਸਟ-ਕੋਟ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਸੇਸਿਲ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਾਫ਼, ਠੰਡਾ ਦਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨੇਟਲ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ; ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਨੇਟਲ ਹਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਅਜੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜੋ ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕੀ ਕੀਤਾ।
ਡਰਬਨ ਦੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘੇ ਜੋ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੇ ਨੀਲੇ-ਕਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਡਰਬਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਲਈ ਮੁੱਖ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹਾਈਵੇਅ ਬਹੁਤ ਦੂਰੀ ਤੱਕ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੱਕ ਗਿਆ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ, ਹਾਈਵੇਅ ਦੇ ਇੰਨੀ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਤੋੜ-ਫੋੜ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨੋਟਬੁੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਸੇਸਿਲ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਾਬੋਤਾਜ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੀਟਰਮੈਰਿਟਜ਼ਬਰਗ ਤੋਂ ਵੀਹ ਮੀਲ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਹਾਵਿਕ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸੀ। ਹਾਵਿਕ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਕਸਬੇ, ਸੀਡਾਰਾ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਇੱਕ ਫੋਰਡ V-8 ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਹਿਜ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਦੋ ਹੋਰ ਕਾਰਾਂ ਵੇਖੀਆਂ। ਅਚਾਨਕ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਫੋਰਡ ਸਾਨੂੰ ਰੁਕਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸੇ ਪਲ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭੱਜਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ; ਮੇਰੀ ਸਤਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ "ਆਜ਼ਾਦੀ" ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸੇਸਿਲ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਆਦਮੀ ਕੌਣ ਹਨ?" ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੁਕਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣ ਲਈ ਸੀ; ਸਾਡੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਜੰਗਲੀ ਕਿਨਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਯਾਤਰੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਭੱਜਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ।
ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਕਾਰ ਰੁਕੀ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਪਤਲਾ ਆਦਮੀ ਜਿਸਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਸੀ, ਸਿੱਧਾ ਯਾਤਰੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀ ਖਿੜਕੀ 'ਤੇ ਆਇਆ। ਉਹ ਮੁੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੁੱਤਾ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ

ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਂਤ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੀਟਰਮੈਰਿਟਜ਼ਬਰਗ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਰਜੈਂਟ ਵੋਰਸਟਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਵਾਰੰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਡੇਵਿਡ ਮੋਟਸਮਾਈ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿੜਚਿੜਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਹੋ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੇਸਿਲ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੋ!"
ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੂਜੀ ਕਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਮੇਜਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੀਟਰਮੈਰਿਟਜ਼ਬਰਗ ਵਾਪਸ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਅਜੇ ਇੰਨੀ ਚੌਕਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਰਜੈਂਟ ਵੋਰਸਟਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰਾ ਲੋਡਡ ਰਿਵਾਲਵਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ, ਮੈਂ ਭੱਜਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਮੈਂ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਲਵਰ - ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨੋਟਬੁੱਕ - ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਅਤੇ ਸੇਸਿਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਜਾਂ ਛੋਟੀ ਨੋਟਬੁੱਕ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਜੋ ਕਿ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਜੈਂਟ ਵੋਰਸਟਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਕਈ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰੰਟ ਅਫ਼ਸਰ ਟਰੂਟਰ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਟਰੂਟਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਨੁਕੂਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ANC ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਜਾਂ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੋਸਤਾਨਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਡੇਵਿਡ ਮੋਟਸਮਾਈ ਨਾਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਟਰੂਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਮਜ਼ਾਕ ਕਿਉਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬਸ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਉਹ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਮੰਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਸੇਸਿਲ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਤ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਕੈਦ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਠਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗਾ। ਮੇਰੀ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਮੰਨਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਜੂਨ ਵਿੱਚ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿੱਚ "ਕਾਲੇ ਪਿੰਪਰਨੇਲ ਦੀ ਵਾਪਸੀ" ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਅਦੀਸ ਅਬਾਬਾ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਇੱਕ ਝੂਠ ਸੀ?
ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣ ਲਵੇਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਈ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਸੀ

ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਘਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂਗੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਹੀ ਸਨ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਮੁਖਬਰਾਂ ਨਾਲ ਘੁਸਪੈਠ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨੇਕ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੰਨੇ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿੰਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਵੀ ਢਿੱਲਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਝਿੜਕਿਆ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ। ਕੀ ਇਹ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਖਬਰ ਸੀ? ਕੋਈ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ? ਕੋਈ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ? ਜਾਂ ਕੋਈ ਦੋਸਤ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ? ਪਰ ਅਣਜਾਣ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਟਕਲਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਥਕਾਵਟ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਡੂੰਘੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਸ ਰਾਤ ਨੂੰ - 5 ਅਗਸਤ, 1962 - ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭ ਲਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀ।

ਸਵੇਰੇ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਨਵੀਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਬੰਦੀਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਪਾਂਗੀ। 8:30 ਵਜੇ ਮੈਂ ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਸੰਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਜਾਂ ਮੇਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸੇਡਾਨ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਹੱਥਕੜੀ ਦੇ, ਦੋ ਅਫਸਰ ਅੱਗੇ ਸਵਾਰ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਸੀ; ਫਾਤਿਮਾ ਮੀਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖਾਣਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਸਬੇ ਵੋਲਕਸਰੂਸਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰੁਕੇ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦਿਆਲੂ ਸਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੱਜਣ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ; ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।
ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਮਾਹੌਲ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨੇਟਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸੁਣੀ। ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਵੇਲੇ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ, ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਪੁਲਿਸ ਐਸਕਾਰਟ ਨੇ ਸਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਹੱਥਕੜੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਕਾਰ ਤੋਂ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੀਲਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਧੁੰਦਲੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਮੋਟਰ ਕਾਫ਼ਲੇ ਨੇ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸਕੁਏਅਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਚੱਕਰਦਾਰ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਬੰਦ ਸੀ। ਕੋਠੜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰਣਨੀਤੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਨੇੜੇ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਖੰਘ ਦੀ ਆਵਾਜ਼

ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੋਈ ਕੈਦੀ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ, ਇਸ ਖੰਘ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਲੱਗਿਆ। ਮੈਂ ਅਚਾਨਕ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਕਾਰਿਆ, "ਵਾਲਟਰ?"
"ਨੈਲਸਨ, ਕੀ ਇਹ ਤੂੰ ਹੈਂ?" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਰਾਹਤ, ਹੈਰਾਨੀ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਇੱਕ ਅਦੁੱਤੀ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨਾਲ ਹੱਸ ਪਏ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਬੀਤਦੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਿੱਤਾ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਰਸਮੀ ਰਿਮਾਂਡ ਲਈ ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਹੈਰੋਲਡ ਵੋਲਪੇ ਅਤੇ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਬੇਸਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸੀ। ਕਈ ਵਕੀਲ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਤਸੁਕਤਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਮ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਉੱਥੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਭਗੌੜਾ ਸੀ, ਰਾਜ ਦੀ ਮੋਸਟ ਵਾਂਟੇਡ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨੰਬਰ ਇੱਕ, ਇੱਕ ਹੱਥਕੜੀ ਵਾਲਾ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭੂਮੀਗਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਜੱਜ, ਹੋਰ ਵਕੀਲ, ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਵਕੀਲ-ਐਟ-ਲਾਅ ਵਜੋਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ। ਇਸਨੇ ਮੇਰੇ ਹੌਂਸਲੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ।
ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸੰਕੋਚ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਵਕੀਲ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਜਾਪ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਬੇਚੈਨ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ। ਮੈਂ ਜ਼ਾਲਮ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਕੀਲ ਦਾ ਨਾਮ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਖੁਦ ਕਰਾਂਗਾ, ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਵਜੋਂ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ANC ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ

ਖੁਦ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ: ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵੈਧ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਣਾ। ਰੰਗਭੇਦ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ "ਅਪਰਾਧਾਂ" ਲਈ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਸ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਰਾਹਤ ਦੇ ਕੁਝ ਸਨ: ਰਾਜ ਕੋਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਇੰਨੇ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਜਾਂ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।
ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਗੈਲਰੀ ਵਿੱਚ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਉਦਾਸ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ; ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ, ਦੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਦੇ, ਇੱਕ ਅਕਸਰ ਔਖੇ ਅਤੇ ਵਰਜਿਤ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ। ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਬੇਸਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਚਿੰਤਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸਨੇ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।
ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੀਲਬੰਦ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਸੀ ਜੋ "ਅਮੰਡਲਾ!" ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਚੀਕ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਨਗਾਵੇਥੂ", ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ANC ਕਾਲ-ਐਂਡ-ਰਿਸਪਾਂਸ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਸ਼ਕਤੀ!" ਅਤੇ "ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਡੀ ਹੈ!" ਲੋਕ ਚੀਕ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵੈਨ ਦੇ ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਗੱਡੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਕੇਸ ਹਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰਖੀਆਂ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ: "ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਝਪਟਮਾਰੀ ਦੋ ਸਾਲ ਚੱਲੀ" ਇੱਕ ਸੀ; "ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ" ਦੂਜਾ ਸੀ। ਅਖੌਤੀ ਕਾਲਾ ਪਿੰਪਰਨੇਲ ਹੁਣ ਫਰਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲ ਗਈ। ਉਹ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਉਦਾਸ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿੰਗੇ ਪਜਾਮੇ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਜੋੜੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਗਾਊਨ ਲਿਆਂਦਾ ਜੋ ਜੇਲ੍ਹ ਨਾਲੋਂ ਸੈਲੂਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਵਾਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਹਿਨਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਉਚਿਤ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਾਰਸਲ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਹੁੰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੇ ਜੋ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਗਾਹਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣਦਾਰ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੱਸੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਰਹਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਓਨੇ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਾਕਤ, ਸਾਡੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਵੀ

ਵਾਪਰੇਗਾ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਖੇਗੀ, ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਆਖਰੀ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਇਹ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੱਖ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਗੇਟ ਤੱਕ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ, ਇਕੱਲੀ ਅਤੇ ਮਾਣ ਨਾਲ, ਕੋਨੇ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਗਾਇਬ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖ ਸਕਿਆ।

50

ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਲ ਮਿੰਨਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਦਰਬਾਰੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ (ਕੱਟੜਪੰਥੀ) ਸਾਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਖੇਤਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ ਅਤੇ ਮੇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲ ਸੱਚਮੁੱਚ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਸੀ - ਮੈਂ ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਸੌਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ - ਉਸਦੀ ਉਦਾਰਤਾ ਦਾ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਦੋ ਅਦਭੁਤ ਕੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਹਰ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗਾਰਡ ਹੁੰਦੇ ਸਨ; ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਚਾਰ ਵੱਡੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਉਸ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਕਿਆਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅੰਦੋਲਨ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।
ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੇਤੁੱਕੀਆਂ ਅਟਕਲਾਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਡਰਬਨ ਹੋਸਟ ਜੀ.ਆਰ. ਨਾਇਡੂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਸੁਝਾਅ ਜੋ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਸੀ। ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਫਰੀਕੀ-ਮੁਖੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਲਈ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਸਮਝਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਾਲਟਰ, ਡੂਮਾ, ਜੋ ਸਲੋਵੋ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਨਾਲ, ਸਗੋਂ ਵਿੰਨੀ ਨਾਲ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਉਕਸਾਉਣ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ। ਅਖ਼ਬਾਰ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। "ਅਸੀਂ ਮੰਡੇਲਾ ਨੂੰ ਕਿਸਨੇ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਬੂਤ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ," ਉਸਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। "ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"
ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੀਆਈਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਅਮਰੀਕੀ ਕੌਂਸਲਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਦੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਸੱਚਾਈ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੀਆਈਏ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਘਿਣਾਉਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਸੱਚਾਈ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਗੁਪਤਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਸੀ। ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਣ 'ਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ

ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਡਰਬਨ ਦੀ ਮੇਰੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਤਰੀਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਫੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੋਰਟ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੀ ਬਿਤਾਏ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਸੀ। ਸੈਲਾਨੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰੇਲੂ ਮੈਦਾਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਘੱਟ ਆਉਣ।
ਮੈਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀ ਲਗਾ ਕੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੈਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਵੈਨ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਗੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਚਿਕਨਾਈ ਵਾਲੇ ਵਾਧੂ ਟਾਇਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖਿਸਕ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਵੈਨ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਥੀ ਦੀ ਚੋਣ ਉਤਸੁਕ ਸੀ: ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਨਕਾਡੀਮੇਂਗ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸੋਵੇਟੋ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਗਿਰੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ-ਕਾਨੂੰਨ ਅਪਰਾਧੀ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਗੱਡੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਕਾਡੀਮੇਂਗ ਦੁਆਰਾ ਡਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖਬਰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਚਿੜਚਿੜਾਹਟ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਾਂ।
ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਵਾਰ ਹੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਇੰਨੀ ਦੂਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਵਿੰਨੀ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਫ਼ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਸੁਆਦੀ ਭੋਜਨ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਵੀਂ ਕਮੀਜ਼ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਪਹੁੰਚਣਾ ਕਿੰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਆਏ ਜੋ ਖਾਣਾ ਲੈ ਕੇ ਆਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪਿੱਲੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।
ਆਪਣੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੀ ਦਰਿਆਦਿਲੀ ਕਾਰਨ ਮੈਨੂੰ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਖ਼ਤ ਮਨਾਹੀ ਸੀ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ, ਮੈਂ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਫਿਰ ਹਾਰ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ ਲਾਲ ਸੇਬ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ "ਐਂਜੀਯੀਫੁਨੀ" (ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ) ਵਾਕੰਸ਼ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ। ਅਫਰੀਕੀ ਵਾਰਡਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗੋਰੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਮਦਰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸਖ਼ਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜਦੇ ਹਨ। ਪਰ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਕਾਲੇ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਵਾਰਡਰ

ਨੂੰ ਉਹ ਸੇਬ ਲੈਂਦੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਸਪਲਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵੇਲ ਰਾਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ। ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ - ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਮਾਨਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ANC ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੁੱਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਬਾਗ਼ੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਨਸਲੀ ਸਖ਼ਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੇਸ-ਦਰ-ਕੇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਵਾਲਟਰ ANC ਦਾ ਸਕੱਤਰ-ਜਨਰਲ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਗਠਨ ਲਈ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੜਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਸਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਮਾਨਤ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਮੁੱਦਾ ਸੀ, ਸਿਧਾਂਤਕ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਭੂਮੀਗਤ ਸੀ; ਵਾਲਟਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਗਾਵਤ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ; ਵਾਲਟਰ ਪਰਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਹਿਮਤ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਭੂਮੀਗਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਫੋਰਟ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਕਤੂਬਰ ਲਈ ਸੁਣਵਾਈ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਇਕੱਲਤਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਐਲਐਲ.ਬੀ. ਲਈ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬੈਚਲਰ ਡਿਗਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਭੇਜਣਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਲੇਬਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਲਾਅ ਆਫ਼ ਟੌਰਟਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਗਈ।
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਕਰਨਲ ਔਕੈਂਪ, ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਦੇ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਬਦਨਾਮ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ!" ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਯਾਰ, ਤੈਨੂੰ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬ ਕਿਉਂ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੰਨਤੋੜ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ?" ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਪੱਤਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ" ਨਾਮਕ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਮਸ਼ਾਲ" ਲਈ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸ਼ਬਦ ਟੌਰਟ ਹੈ, ਜੋ ਟੌਰਟ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਟੌਰਟ

ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਲੱਕੜ ਦੀ ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਸੋਟੀ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੰਬ ਧਮਾਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਹੱਸ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੌਗਿੰਗ, ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਦੌੜਨਾ, ਪੁਸ਼-ਅੱਪ ਅਤੇ ਸਿਟ-ਅੱਪ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਮੂਸਾ ਦੀਨਾਥ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਬਾ, ਸੁੰਦਰ ਭਾਰਤੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਹਰੋਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣੂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ, ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਦੀਨਾਥ ਅਕਸਰ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਮੇਰੇ ਜੌਗਿੰਗ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਗਲਤ ਸੀ।
ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਜੀਬ ਸੀ ਕਿ ਦੀਨਾਥ ਵਰਗੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਦੀਨਾਥ ਅਮੀਰ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਤਨਖਾਹ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ, ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲੇ: ਉਸਨੇ ਗੋਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ, ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਇੱਕ ਰਾਤ, ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ, ਮੈਂ ਕਰਨਲ ਮਿੰਨਾਰ, ਜੋ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਵਕੀਲ ਉਸਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਦੀਨਾਥ ਰਾਤ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਛੱਡ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਹੁੰਦਾ।
ਦੀਨਾਥ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰੰਗਭੇਦ ਇੱਕ ਜ਼ਹਿਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕ ਪਤਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਂ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪਰਹੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਮੁਖਬਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਦੀਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਈ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਭੱਜਣਾ ਦੋਹਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਇਹ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕੇ, ਪਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਹੁਲਾਰਾ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਝਟਕਾ ਦਿੰਦਾ

ਹੈ। ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭੱਜਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਕੰਧਾਂ, ਗਾਰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਅਤੇ ਤਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਕੈਚ ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਕਸ਼ੇ ਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਲਈ ਸਮਗਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸਨ।
ਦੋ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸਨ, ਇੱਕ ਮੂਸਾ ਦੀਨਾਥ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਦੂਜੀ ANC ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਵਤ, ਚਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜੋ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਇੱਕ ਜੈਕਟ ਦੇ ਮੋਢੇ ਦੇ ਪੈਡ ਵਿੱਚ ਸਿਲਾਈ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਚ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਅਸਫਲਤਾ ਸੰਗਠਨ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੋਅ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਨੋਟ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ MK ਅਜਿਹੇ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਕੁਲੀਨ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਫੋਰਸ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਅਜਿਹੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਘੱਟ ਸਾਵਧਾਨ ਨਾ ਹੋਣ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ, "ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਓ।" ਜੋਅ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨੋਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੰਦਭਾਗੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ।

51

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸੋਮਵਾਰ, 15 ਅਕਤੂਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਇੱਕ ਫ੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ ਕਮੇਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ "ਫ੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ" ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਲਿਖਿਆ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕੈਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬਦਲਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਸੋਮਵਾਰ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ, ਫ੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਵੈਨ ਜਿਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪ੍ਰੈਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਮੁਲਾਕਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ, ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਗਾਰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਭੀੜ ਦੀ ਉਮੀਦ ਸੀ।

ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੋਮਵਾਰ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਪੈਕ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ: ਸੁਣਵਾਈ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਹਮਦਰਦ ਜੇਲ੍ਹਰ ਰਾਹੀਂ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹਾਂ।
ਪਰ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਕੇਸ ਸੋਮਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਓਲਡ ਸਿਨਾਗੌਗ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸਿਨਾਗੌਗ ਮੇਰੇ ਲਈ ਦੂਜੇ ਘਰ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ, ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਬਜਾਏ ਬੌਬ ਹੈਪਲ ਨੇ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਮੈਂ ਸੋਮਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੂਟ ਅਤੇ ਟਾਈ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਖੋਸਾ ਤੇਂਦੁਏ ਦੀ ਚਮੜੀ ਵਾਲਾ ਕਰੋਸ ਪਹਿਨ ਕੇ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ। ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਇੱਕ ਹੋ ਕੇ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਉੱਚੀਆਂ, ਫੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਨਾਲ "ਅਮੰਡਲਾ!" ਅਤੇ "ਨਗਾਵੇਥੂ!" ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਏ। ਕਰੋਸ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲਈ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈੱਡਡਰੈਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗਿੱਟੇ-ਲੰਬਾਈ ਵਾਲਾ ਖੋਸਾ ਸਕਰਟ ਵੀ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
ਮੈਂ ਰਵਾਇਤੀ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਹਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦਾ ਰੂਪ, ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਰ ਉੱਤਮ ਅਤੀਤ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਵਾਰਸ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਕਰੋਸ ਗੋਰੇ ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੇਰੇ ਕਰੋਸ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਜਦੋਂ ਭੀੜ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਬੋਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਸ੍ਰੀ ਵੈਨ ਹਰਡਨ, ਜੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜਾਣੂ ਸਨ, ਦਾ ਰਸਮੀ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਰਿਮਾਂਡ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਮੁਲਤਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਗੋਰਾ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ, ਕਰਨਲ ਜੈਕਬਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੈਰੋਸ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗਾ।" ਇਹ ਵਾਰਡਰ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਤਰਸ ਆਇਆ ਅਤੇ

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਦੇਖੋ, ਇੱਥੇ, ਆਪਣੇ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਹ ਮੰਡੇਲਾ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ।" ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕਰਨਲ ਜੈਕਬਸ ਖੁਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ "ਕੰਬਲ" ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਵਾਂ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਉਸ ਪਹਿਰਾਵੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਕੈਰੋਸ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਾਮਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਕਰਨਲ ਨੇ ਫਿਰ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਰਾ "ਕੰਬਲ" ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ, ਅਦਾਲਤ ਜਾਣ ਜਾਂ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ "ਉਕਸਾਏਗਾ"।

ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਕੇਸ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ। "ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਾਂਗਾ," ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ, "ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਸਮਝਿਆ।" ਮੈਂ ਬੈਂਚ, ਗੈਲਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਗੋਰੇ ਜੱਜ ਤੋਂ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਸੀ:

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਸਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਗੋਰੇ ਆਰਡਰਲੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਕੀ ਕੋਈ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੇ ਤੱਕੜੇ ਬਰਾਬਰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਹਨ? ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਫਰੀਕੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਾਸ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ? ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗਾ ਕਿ ਕਿਉਂ: ਇਸ ਸਖ਼ਤ ਰੰਗ ਪੱਟੀ ਦਾ ਅਸਲ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨੀਤੀ ਸਭਿਅਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ... . ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਜਾ, ਮੈਂ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਫ਼ਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹਾਂ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਤੋਂ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਪੱਛਮੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ,

ਪੱਤਰਕਾਰ, ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਈ 1961 ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਸੀ - ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ - ਕਿ ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ।
ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਬਰਨਾਰਡ ਨੂੰ ਉਸ ਪੱਤਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਬਰਨਾਰਡ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਹ ਪੱਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਐਨਐਮ: ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪੱਤਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ?
ਗਵਾਹ: ਹਾਂ।
ਐਨਐਮ: ਹੁਣ ਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਪੱਤਰ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ? ਗਵਾਹ: ਉਸਨੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।
ਐਨਐਮ: ਉਸਨੇ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ?
ਗਵਾਹ: ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।
ਐਨਐਮ: ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ,
ਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਾ ਹੈ?
ਗਵਾਹ: ਹਾਂ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ।
ਐਨਐਮ: ਕੀ ਇੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ?
ਗਵਾਹ: ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
ਐਨਐਮ: … ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ
ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਨਾਗਰਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ, ਆਦਿ?
ਗਵਾਹ: ਹਾਂ, ਚਿੱਠੀ ਇਸ ਨੂੰ ਉਭਾਰਦੀ ਹੈ।
ਐਨਐਮ: ਹੁਣ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ
ਇਸ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
ਗਵਾਹ: ਕੁਝ ਹੱਕ।
ਐਨਐਮ: ਕੀ ਕੋਈ ਅਫਰੀਕੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ?
ਗਵਾਹ: ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ।
ਐਨਐਮ: ਕੋਈ ਵੀ ਅਫਰੀਕੀ ਸੂਬਾਈ ਕੌਂਸਲ, ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
ਕੌਂਸਲਾਂ।
ਗਵਾਹ: ਹਾਂ।

ਐਨਐਮ: ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਹੈ?
ਗਵਾਹ: ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਐਨਐਮ: ਹਾਂ, ਇਹੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸੰਸਦ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ
ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ, ਸੂਬਾਈ ਕੌਂਸਲਾਂ, ਨਗਰ ਕੌਂਸਲਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਹੈ?
ਗਵਾਹ: ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ।
ਐਨਐਮ: ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਭਿਅਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ
ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣਾ ਬਦਨਾਮੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ
ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦੇ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੋਗੇ?
ਗਵਾਹ: ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।
ਐਨਐਮ: ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਈ ਅਣਦੇਖਾ ਕਰਨਾ ਅਨਿਯਮਿਤ ਹੋਵੇਗਾ
ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਜੋ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ?
ਗਵਾਹ: ਇਸ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਨਐਮ: ਬਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਓ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ?
ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਣਾ? ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ?
ਗਵਾਹ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ।
ਐਨਐਮ: ਮਿਸਟਰ ਬਰਨਾਰਡ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਰੱਖੋਗੇ?
ਮੇਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਨੁਚਿਤ ਹੈ?

ਮਿਸਟਰ ਬਰਨਾਰਡ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਬਸ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੱਤਰ ਦਾ ਸੁਰ ਹਮਲਾਵਰ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

* * *

ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੁੱਛਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਰਾਜ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਗਵਾਹ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ।" ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਖਤਮ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਚਾਅ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ

ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਅਚਾਨਕ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੂੰਜ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ "ਪ੍ਰਭੂ!" ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਚ ਨਾ ਸਕਿਆ।
ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਸਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੇਸ ਠੋਸ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਦਿਖਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਬਾਰੇ ਉਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਿਆ ਜੋ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਸੀ।
ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਮੇਰੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ?"
"ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਜਾ, ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।"
"ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੱਸ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ?"
"ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਜਾ, ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿੰਦਾ।"
ਫਿਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਘੁੱਟ ਕੇ ਉਸ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸਦੀ ਉਸਨੂੰ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੌਬ ਹੈਪਲ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਬੌਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਅਤੇ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਭੰਨਤੋੜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਦੋਵੇਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵੋਟ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਚਰਚਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਬੌਸ਼, ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੌਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।
"ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਬੌਬ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, "ਮੈਂ ਅੱਜ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਜੋ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਲਈ ਉਸਦਾ

ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਾਂਗਾ।
ਉਸ ਦਿਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਚੌਕਸ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੀੜ ਕੇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਡੇਢ ਸੌ "ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ" ਸੀਟਾਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਵਿੰਨੀ ਖੋਸਾ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਕਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਸਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਲਾਕ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਵੀ ਓਨੇ ਹੀ ਸਨ ਜਿੰਨੇ ਦਰਸ਼ਕ ਸਨ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੱਜੀ ਮੁੱਠੀ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ "ਅਮੰਡਲਾ!" ਕਿਹਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ "ਨਗਾਵੇਥੂ" ਨੇ ਮਿਲਾਇਆ! ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਲਈ ਪੁਕਾਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਮੇਰੀ ਸਜ਼ਾ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੱਲੀ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਉਹ ਆਦਮੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਉਂ ਕਰਾਂਗਾ।

ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਟਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸੁਣਿਆ। ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮਾਪਾਕਤੀ [ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਅੰਦਰੂਨੀ", ਪਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ] ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ, ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦੇ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਸੀ, ਨਾਮ ਅਤੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੰਗਲ, ਨਦੀਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ; ਅਸੀਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਖਣਿਜ ਸੰਪਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚਲਾਇਆ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਿਤਾ ਭੂਮੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਰਨੈਲਾਂ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਕੰਮ...
ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਮਾਜਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ
ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਸੀ, ਪੂਰੇ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਲਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਵਰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੋਈ ਅਮੀਰ ਜਾਂ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸੀ। ਇਸ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਇਮਬੀਜ਼ੋ" ਜਾਂ "ਪਿਟਸੋ" ਜਾਂ "ਕਗੋਟਲਾ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੌਂਸਲ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੀ ਕਿ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਇਸਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ, ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਆਦਮੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਇਹ ਇੰਨੀ ਭਾਰੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਸੀ ਕਿ ਕਬੀਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੀ ਜੋ ਆਦਿਮ ਅਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ
ਯਕੀਨਨ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਬੀਜ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਲਾਮੀ ਜਾਂ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ, ਕਮੀ ਅਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਇਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਸਲੀਵਾਦ ਦੀ ਨੀਤੀ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਡੂੰਘੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਅਫਰੀਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਉਸਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਟਕਰਾਅ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਖਾਸ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਚਦੇ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਿੱਚ, ਖੇਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ, ਅਰਲ [ਬਰਟਰੈਂਡ] ਰਸਲ, ਸ਼ਾਇਦ ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ, ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ - ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ। ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਨੈਤਿਕ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ... ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਆਦਮੀ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨ, ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿਣ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਾ ਕਰਨ, ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਕਰਨ, ਚੰਗੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਯਤਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ, ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ, ਕਰੀਅਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ, ਮੇਰੇ ਜ਼ਮੀਰ ਕਰਕੇ। ਕੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਲਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ? ਕੀ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਜੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ?
ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ, ਚੰਗੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਲਈ ਜਦੋਂ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਔਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਲਗਾਤਾਰ ਖੋਜ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਣ ਨਾਲੋਂ ਬੇਅੰਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜੀਵਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸਹੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਚੁਣੇਗਾ ਜੋ ਆਮ, ਪਰਿਵਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸੱਭਿਅਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਇੱਕ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦਾ ਹੱਕ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਥੋਪਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਧੱਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਲਏ ਸਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਇਸੇ ਤਾਕਤ ਦੁਆਰਾ, ਮੇਰੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਓਨੀ ਹੀ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਅਣਦੇਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ 1961 ਦੇ ਸਾਡੇ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਦੱਸਿਆ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਏ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਅਹਿੰਸਕ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਰੁਖ਼ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਗੇ।
ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਜੋ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਭਗਤੀ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ, ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣ ਵੇਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਹ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦੇਣਗੀਆਂ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਸਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਜਾਗਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਕੌੜਾ ਅਤੇ
ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਕੰਧ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਘਿਨਾਉਣਾ ਵਿਤਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ... ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਭਟਕਾ ਸਕਦੇ ਜੋ ਮੈਂ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਰਨਗੇ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਖਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਹਾਲਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਨਫ਼ਰਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ...
ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਜਾ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਜੋ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਦੀ ਹੈ,
ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੁਆਰਾ; ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਨਾਪਸੰਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ... .
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬੇਕਸੂਰ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ, ਤਾਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਸਜ਼ਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਸ ਮਿੰਟ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀੜ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਠੀਕ ਦਸ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ, ਤਣਾਅ ਨਾਲ ਭਰੇ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ: ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਣ ਲਈ ਦੋ ਸਾਲ; ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੰਜ ਸਾਲ, ਪੈਰੋਲ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਣਾ-ਪਿੱਟਣਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਉੱਠੀ, ਮੈਂ ਗੈਲਰੀ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮੁੱਠੀ ਬੰਨ੍ਹੀ, ਤਿੰਨ ਵਾਰ "ਅਮੰਡਲਾ!" ਚੀਕਿਆ। ਫਿਰ, ਆਪਣੇ ਆਪ, ਭੀੜ ਨੇ ਸਾਡਾ ਸੁੰਦਰ ਗੀਤ, "ਨਕੋਸੀ ਸਿਕੇਲੇਲ' ਅਫਰੀਕਾ" ਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗਾਇਆ ਅਤੇ ਨੱਚਿਆ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ

ਕੀਤੀ। ਗੈਲਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹੰਗਾਮੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜਿੱਥੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਸੀ।
ਹੇਠਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ: ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਹੰਝੂ ਨਹੀਂ ਵਹਾਏ। ਉਹ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਪਤਨੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇੱਕ ਸਾਥੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਹਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ "Nkosi Sikelel' iAfrika" ਗਾਉਂਦੇ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ।

52

ਜੇਲ੍ਹ ਸਿਰਫ਼ ਤੁਹਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖੋਹਦੀ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਪਛਾਣ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਵਰਦੀ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਰਾਜ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤਤਾ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਉਦਾਸ ਲਾਲ-ਇੱਟਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਖਸ਼ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦੀ ਸੀ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੈਦੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਤਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਰਨਲ ਜੈਕਬਸ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਕੈਰੋਸ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਰਦੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ: ਛੋਟੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੋੜਾ, ਇੱਕ ਮੋਟਾ ਖਾਕੀ ਕਮੀਜ਼, ਇੱਕ ਕੈਨਵਸ ਜੈਕੇਟ, ਮੋਟਾ, ਸੈਂਡਲ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਟੋਪੀ। ਸਿਰਫ਼ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਛੋਟੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਅਫਰੀਕੀ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ "ਮੁੰਡੇ" ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਰਟਸ ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਅੱਧਾ ਚਮਚਾ ਖੰਡ ਵਾਲਾ ਸਖ਼ਤ ਠੰਡਾ ਦਲੀਆ, ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਨਲ ਜੈਕਬਸ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ: ਜੇ ਮੈਂ ਇਕੱਲਤਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੰਬੀ ਪੈਂਟ ਪਹਿਨ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕਾਂ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪਰ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਹੋਵੋਗੇ, ਯਾਰ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣੋਗੇ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਇਕਾਂਤ ਕੈਦ ਠੀਕ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਪਹਿਨ ਅਤੇ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ, ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੈਦੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਮੈਨੂੰ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤੇਈ ਘੰਟੇ ਬੰਦ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਸਵੇਰੇ ਤੀਹ ਮਿੰਟ ਕਸਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕੱਲਤਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਹਰ ਘੰਟਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਹੀ ਬੱਲਬ ਬਲਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਗੁੱਟ ਘੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰਾਤ ਦਾ ਅੱਧ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਲਿਖਣ ਲਈ ਜਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਬੰਦ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅੱਧਾ ਦਰਜਨ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕੋਠੇ ਖਾਧੇ ਸਨ। ਇਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਵੀ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਕਰੋਚ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਪਾਇਆ।
ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਮੱਧ-ਉਮਰ ਦਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਾਰਡਰ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸੇਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੇ। "ਬਾਬਾ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, "ਕੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸੇਬ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?" ਉਹ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਚੁੱਪ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਯਾਰ, ਤੁਸੀਂ ਲੰਬੇ ਪੈਂਟ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਭੋਜਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਉਹ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ।" ਉਹ ਸਹੀ ਸੀ। ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਥ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਵੀ ਅਮਾਨਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਗਲਣ ਅਤੇ ਕਰਨਲ ਜੈਕਬਸ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੰਬੇ ਪੈਂਟ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਬਦਲਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਦਾ ਸਥਾਨ ਉਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਲਾਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ। ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਪਰਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮੁਹਾਰਤ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਫੌਜ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੌਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇ ਵੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਰਨਲ ਜੈਕਬਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੇਰਹਿਮ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਠੰਡੇ ਮੀਲੀ ਪੈਪ ਖਾਣ ਦੀ ਇੰਨੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸੰਗਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਸੋਬੁਕਵੇ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੀਏਸੀ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਏਕਤਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ਨਾਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਸੋਬੁਕਵੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਜ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ ਜੌਨ ਗੇਟਸੇਵੇ; ਏਐਨਸੀ ਮੈਂਬਰ ਆਰੋਨ ਮੋਲੇਟ, ਜੋ ਨਿਊ ਏਜ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ; ਅਤੇ ਸਟੀਫਨ ਟੇਫੂ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਿਸਟ, ਅਤੇ ਪੀਏਸੀ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸਨ। ਰੌਬਰਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦੌਰੇ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਪੀਏਸੀ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਮੁੱਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਂਚ ਕਰੀਏ। ਪਰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸੋਬੁਕਵੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨੇੜਤਾ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੱਖ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਕੋਰੀਡੋਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੰਗਲ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਲਟ ਸਿਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸੈੱਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।
ਕਦੇ-ਕਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਡਾਕ ਬੈਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲਾਈ ਅਤੇ ਜੋੜਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੋਬੁਕਵੇ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰ ਆਦਮੀ ਪਾਇਆ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਰੱਖਦੇ ਸੀ: ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ। ਸੋਬੁਕਵੇ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾੜੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਰਾਜ ਦੇ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਘਟੀਆ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਸੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਲੜਨਾ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਸੋਬੁਕਵੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਬਦਲਣ ਤੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਲੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ।
ਸੋਬੁਕਵੇ ਕਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਿਆ। ਪਰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਸਿਹਰਾ ਸਟੀਫਨ ਟੇਫੂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਟੇਫੂ ਸੋਬੁਕਵੇ ਲਈ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਛੇੜਦਾ, ਤਾਅਨੇ ਮਾਰਦਾ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵੀ, ਟੇਫੂ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਾਥੀ ਸੀ: ਬਦਹਜ਼ਮੀ, ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਿੱਦੀ। ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ, ਗਿਆਨਵਾਨ ਅਤੇ ਰੂਸੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਮਾਹਰ ਵੀ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਉਹ ਇੱਕ ਲੜਾਕੂ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ। ਟੇਫੂ ਅਤੇ ਸੋਬੁਕਵੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਸੋਬੁਕਵੇ ਨਾਲ ਨੀਤੀਗਤ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋ ਮਸਲਾ ਉਠਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੀਏਸੀ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਸੀ "1963 ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ।" ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 1963 ਸੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। "ਮੇਰੇ ਭਰਾ," ਮੈਂ ਸੋਬੁਕਵੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਦੇ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਜਿੰਨਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਝੂਠੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।"
ਮੈਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਟੇਫੂ ਝਪਟ ਪਿਆ ਅਤੇ ਸੋਬੁਕਵੇ ਨੂੰ ਝਿੜਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। "ਬੌਬ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਮੰਡੇਲਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਾਥੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਹੈ।" ਟੇਫੂ ਇਸੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਸੋਬੁਕਵੇ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਟੇਫੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਛੱਡ ਦੇ।" ਪਰ ਟੇਫੂ ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ। "ਬੌਬ, ਲੋਕ ਤੇਰੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸ਼ੌਕੀਆ ਹੈਂ, ਬੌਬ। ਤੂੰ ਅਸਲੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈਂ।"
ਟੇਫੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਰ ਸਵੇਰ, ਜਦੋਂ ਵਾਰਡਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਸੀ - ਖਾਣਾ, ਹਾਲਾਤ, ਗਰਮੀ ਜਾਂ ਠੰਡ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਇੱਕ ਅਫਸਰ ਨੇ ਟੇਫੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ: "ਦੇਖੋ ਯਾਰ, ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਸਵੇਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ?"
"ਮੈਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ," ਸਟੀਵ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਪਰ, ਮੰਡੇਲਾ ਵੱਲ ਦੇਖੋ," ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।" “ਆਹ,” ਟੇਫੂ ਨੇ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਮੰਡੇਲਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਜੋ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਮੈਂ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਹਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ, ‘ਮੰਡੇਲਾ, ਮੰਡੇਲਾ, ਮੰਡੇਲਾ,’ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘ਇਹ ਮੰਡੇਲਾ ਕੌਣ ਹੈ?’ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗਾ ਕਿ ਮੰਡੇਲਾ ਕੌਣ ਹੈ। ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹੀ ਮੰਡੇਲਾ ਹੈ!”

* * *

ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਾਲਟਰ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਹੜਤਾਲ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਮੌਕੇ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵਾਲਟਰ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਅਪੀਲ ਲੰਬਿਤ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੁਆਰਾ ਭੂਮੀਗਤ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਸਨੇ ਹੁਨਰਮੰਦੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ।
ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਸੋਬੁਕਵੇ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਹਸਪਤਾਲ ਵੱਲ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲਗਭਗ ਪੱਚੀ ਗਜ਼ ਦੂਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਨਾਨਾ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਸੀਤਾ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਜਿਸਨੇ 1952 ਵਿੱਚ ਬੌਕਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਖਾਲੀ

ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਉਹ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ - ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਗਰੁੱਪ ਏਰੀਆ ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਚਿੱਟਾ" ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਝੁਕਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਗਠੀਏ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਹੇਠ ਮਾਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।
ਅਚਾਨਕ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਬਲੈਕਆਊਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕੰਕਰੀਟ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਦੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਡੂੰਘਾ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਲਈ ਤਿੰਨ ਟਾਂਕੇ ਲਗਾਉਣੇ ਪਏ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਬਲੈਕਆਊਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਓਵਰਡੋਜ਼ ਸੀ; ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਘੱਟ ਨਮਕ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਹੋ ਗਈ।
ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਵਿੰਨੀ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੀ। ਟਾਂਕੇ ਲੱਗਣ ਜਾਂ ਨਾ ਲੱਗਣ, ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਖੁੰਝਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਠੀਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੋ ਹੋਇਆ ਉਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ, ਅਫਵਾਹਾਂ ਫੈਲੀਆਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

53

ਅਕਤੂਬਰ 1962 ਵਿੱਚ, ਮੇਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ, ANC ਨੇ 1959 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਗਠਨ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਪਾਰ, ਲੋਬਾਟਸੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ANC ਅਤੇ MK ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸਾਡਾ ਜ਼ੋਰ ਅਜੇ ਵੀ ਜਨਤਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ," ਉਮਖੋਂਟੋ ਨੂੰ "ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਫੌਜੀ ਵਿੰਗ" ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਪੋਕੋ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅੱਤਵਾਦ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੋਕੋ, "ਸੁਤੰਤਰ" ਜਾਂ "ਇਕੱਲੇ ਖੜ੍ਹੇ" ਲਈ ਖੋਸਾ, ਨੂੰ PAC ਨਾਲ ਢਿੱਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਤਵਾਦ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੇ ਅਫਰੀਕੀ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ANC ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਇਸਦੀ ਨਵੀਂ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਨੂੰ ਦੇਖਣ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ।
ਸਰਕਾਰ ਨੇ "ਵੱਖਰੇ ਵਿਕਾਸ" ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਰੰਗਭੇਦ ਨਸਲਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ "ਆਜ਼ਾਦੀ" ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਪ੍ਰੋਟੋਟਾਈਪ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਨਵਰੀ 1962 ਵਿੱਚ, ਵਰਵੋਰਡ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਨੂੰ "ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ" ਦੇਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। 1963 ਵਿੱਚ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਇੱਕ "ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲਾ" ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਨਵੰਬਰ 1963 ਵਿੱਚ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਇੱਕ ਚੋਣ ਹੋਈ। ਪਰ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਹੋਮਲੈਂਡ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ।
ਫਿਰ ਵੀ ਬੰਤੁਸਤਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਬੰਤੁਸਤਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ANC ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੇਤਾ ਹੁਣ ਕੈਦ, ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਬੇਅਵਾਜ਼ ਸਨ।
ਬੰਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅੱਤਵਾਦ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚੌਕਸੀ ਵੀ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਜੌਨ ਵੋਰਸਟਰ, ਨਵੇਂ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਤਿਅੰਤ ਭਾਵੁਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ, ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਹੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਜਵਾਬ ਸੀ।
1 ਮਈ, 1963 ਨੂੰ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਮਖੋਂਟੋ ਦੀ "ਕੰਮ ਤੋੜਨ" ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੋਰਸਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਜਨਰਲ ਲਾਅ ਸੋਧ ਐਕਟ, ਜਿਸਨੂੰ ਨੱਬੇ-ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਾਰੰਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਦੋਸ਼, ਵਕੀਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ,

ਜਾਂ ਸਵੈ-ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਨੱਬੇ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੱਬੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ "ਸਦਾ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ" ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ; ਕੋਈ ਵੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਨੱਬੇ-ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪੁਲਿਸ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਰਹਿਮ ਹੋ ਗਈ: ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਝਟਕੇ, ਦਮ ਘੁੱਟਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੁਣੀਆਂ। ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ, ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ, ਹੈਲਨ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਨੇ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕੱਲੀ ਵੋਟ ਪਾਈ।
ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਵਧੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ "ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ" ਲਈ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮਈ 1963 ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਜਦੋਂ ਸੋਬੁਕਵੇ ਦੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ; ਉਸਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।
ਵੋਰਸਟਰ ਨੇ ਜੂਨ 1962 ਦੇ ਸਾਬੋਟੇਜ ਐਕਟ ਦਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਬੋਟੇਜ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਿਨਾਂ ਪੈਰੋਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਇੰਨੀ ਵਿਆਪਕ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਰਗੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵੀ ਸਾਬੋਟੇਜ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੰਸਦ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਐਕਟ ਨੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਜਨਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ। ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। 1962 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਊ ਏਜ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਸਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੋ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਉਪਯੋਗ ਗੋਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਕੁਨ ਹੈਲਨ ਜੋਸਫ਼ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

54

ਇੱਕ ਰਾਤ, ਮਈ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਕ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਮਿਲੇ: ਟੇਫੂ, ਜੌਨ ਗੇਟਸੇਵੇ, ਅਤੇ ਆਰੋਨ ਮੋਲੇਟ। ਕਰਨਲ ਔਕੈਂਪ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿੱਥੇ? ਟੇਫੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਜਗ੍ਹਾ, ਔਕੈਂਪ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਕਿੱਥੇ? ਟੇਫੂ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਆਈਲੈਂਡ ਮਰ ਜਾਓ," ਔਕੈਂਪ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਟਾਪੂ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਸੀ। ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ।
ਸਾਨੂੰ ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬੇੜੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਿੜਕੀ ਰਹਿਤ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸੈਨੇਟਰੀ ਬਾਲਟੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਤੱਕ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ, ਅਤੇ ਦੇਰ ਦੁਪਹਿਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਡਾਕਖਾਨੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਚੱਲਦੀ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਸੈਨੇਟਰੀ ਬਾਲਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਇਕੱਠੇ ਬੇੜੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਆਸਾਨ ਜਾਂ ਸੁਹਾਵਣਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਡੌਕ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਸਾਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਲੱਕੜ ਦੀ ਫੈਰੀ ਦੇ ਪਕੜ ਵਿੱਚ, ਅਜੇ ਵੀ ਜੰਜ਼ੀਰਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਤੱਟ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੋਰਥੋਲ ਰੌਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਸੀ। ਪੋਰਥੋਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ: ਵਾਰਡਰ ਉੱਪਰੋਂ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਡੈੱਕ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਹਲਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਟਾਪੂ ਦੇਖਿਆ। ਹਰਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ, ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਵਰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਐਸੀਕਿਥਿਨੀ। ਟਾਪੂ 'ਤੇ। ਖੋਸਾ ਲੋਕ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਤੱਟ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸਥਿਤ ਤੰਗ, ਹਵਾ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਚੱਟਾਨ ਦੇ ਢੇਰ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਟਾਪੂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਸ ਟਾਪੂ ਬਾਰੇ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਖੋਸਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਚੌਥੀ ਖੋਸਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਖੋਸਾ ਫੌਜ ਦੇ ਛੇ ਫੁੱਟ ਛੇ ਇੰਚ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ, ਮਕੰਨਾ (ਜਿਸਨੂੰ ਨਕਸ਼ੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਨੂੰ 1819 ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਹਮਸਟਾਊਨ ਵਿਰੁੱਧ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉੱਥੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਸ਼ਤੀ ਰਾਹੀਂ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡੁੱਬ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਯਾਦ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ "ਉਕੂਜ਼ਾ ਕੂਕਾ ਨਕਸ਼ੇ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ "ਉਦਾਸੀ ਉਮੀਦ" ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਮਕੰਨਾ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਕੈਦ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਾਇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। 1658 ਵਿੱਚ, ਔਟਸ਼ੁਮਾਓ, ਜਿਸਨੂੰ ਯੂਰਪੀਅਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈਰੀ ਦ ਸਟ੍ਰੈਂਡਲੋਪਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਖੋਈ ਖੋਈ ਅਤੇ ਡੱਚਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਜਾਨ ਵੈਨ ਰੀਬੀਕ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਔਟਸ਼ੁਮਾਓ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਦਿਲਾਸਾ ਮਿਲਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਰੋਬੇਨ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਇਕਲੌਤਾ

ਆਦਮੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ ਵੱਲ ਕਿਸ਼ਤੀ ਚਲਾ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ।
ਇਸ ਟਾਪੂ ਦਾ ਨਾਮ ਡੱਚ ਸ਼ਬਦ ਸੀਲ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਲਈ ਸੈਂਕੜੇ ਸੀਲ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਰਫੀਲੇ ਬੈਂਗੂਏਲਾ ਕਰੰਟ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਂਦੇ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੋੜ੍ਹੀ ਬਸਤੀ, ਇੱਕ ਪਾਗਲਖਾਨਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਅੱਡੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

* * *

ਸਾਨੂੰ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਚੀਕਦੇ ਹੋਏ ਵੇਖਿਆ: "ਦਿਸ ਡਾਈ ਆਈਲੈਂਡ! ਹੀਰ ਗਾਨ ਜੁਲੇ ਵਰੇਕ!" (ਇਹ ਟਾਪੂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਮਰ ਜਾਓਗੇ।) ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਅਹਾਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਈ ਗਾਰਡਹਾਊਸਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗਾਰਡ ਅਹਾਤੇ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਕਤਾਰਬੱਧ ਸਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸੀ। ਇੱਕ ਲੰਬੇ, ਲਾਲ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲੇ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਚੀਕਿਆ: "ਹੀਰ ਇਜ਼ ਏਕ ਜੌ ਬਾਸ?" (ਇੱਥੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬੌਸ ਹਾਂ!) ਉਹ ਬਦਨਾਮ ਕਲੇਨਹਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਜੋ ਕੈਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਵਾਰਡਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, "ਏਕ ਵਰਸਤਾਨ ਨੀ ਡਾਰਡੀ ਕਾਫਰਬੋਟੀ ਸੇ ਤਾਲ ਨੀ।" (ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਕਾਫਰ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।)
ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਸੀ, ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਚੀਕਿਆ "ਦੋ-ਦੋ! ਦੋ-ਦੋ!" - ਭਾਵ ਸਾਨੂੰ ਜੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਅੱਗੇ, ਦੋ ਪਿੱਛੇ। ਮੈਂ ਟੇਫੂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ। ਗਾਰਡ ਚੀਕਣ ਲੱਗੇ, "ਹਾਸ! ... ਹਾਸ?" ਹਾਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਚੱਲਣਾ" ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਹੈ।
ਵਾਰਡਰ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਗਿੰਗ ਕਰੀਏ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਟੇਫੂ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਾਂ ਹੇਠ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮ 'ਤੇ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਟੇਫੂ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਮ ਅਪਰਾਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਟੇਫੂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਗਏ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਫ਼ਤਾਰ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਤੁਰਿਆ। ਗਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। "ਸੁਣੋ," ਕਲੇਨਹੈਂਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਹਾਸ! ਹਾਸ!" ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਰਹੇ। ਕਲੇਨਹੈਂਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰੁਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ: "ਦੇਖੋ, ਯਾਰ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਰਹੇ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਣਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਖਰੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਹੈ। ਹਾਸ! ਹਾਸ!"
ਇਸ 'ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ: "ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ।" ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਾਂਗੇ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੈੱਲਾਂ

ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਆਇਤਾਕਾਰ ਪੱਥਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਫਰਸ਼ ਕੁਝ ਇੰਚ ਡੂੰਘਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗਾਰਡ ਚੀਕਦੇ ਸਨ: "ਟ੍ਰੇਕ ਯੂਟ! ਟ੍ਰੈਕ ਯੂਟ!" (ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰੋ! ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰੋ!) ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਤਾਰਦੇ ਸੀ, ਗਾਰਡ ਇਸਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਇਸਦੀ ਜਲਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੈਕਟ ਉਤਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲਈਏ।
ਦੋ ਅਫ਼ਸਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ। ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੋਟਾ ਅਫ਼ਸਰ ਇੱਕ ਕੈਪਟਨ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਗੈਰਿਕ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਆਰੋਨ ਮੋਲੇਟ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਰਮ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲ ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਕਿਉਂ ਹਨ?" ਆਰੋਨ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਕਪਤਾਨ ਚੀਕਿਆ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ! ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲ ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਇਹ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲ ਕੱਟੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਲੰਬੇ ਕਿਉਂ ਹਨ..." ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਰੁਕਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮੁੜਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "... ਇਸ ਮੁੰਡੇ ਵਾਂਗ!" ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ: "ਹੁਣ, ਇੱਥੇ ਦੇਖੋ, ਸਾਡੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ..."
ਮੇਰੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਚੀਕਿਆ: "ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਮੁੰਡੇ!" ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਡਰ ਗਿਆ ਸੀ; ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਕੋਈ ਸੁਹਾਵਣਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ।
ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਫੁੱਟ ਦੂਰ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜਿੰਨੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, "ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਵੀ ਰੱਖੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਇੱਕ ਚਰਚ ਦੇ ਚੂਹੇ ਵਾਂਗ ਗਰੀਬ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ।" ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਰੁਕ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈਰਾਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ ਜੋ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕ ਦਲੇਰਾਨਾ ਮੋਰਚਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "ਤੁਹਾਡੀ ਟਿਕਟ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?" ਉਸਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਸੀ। "ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ?" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਟਿਕਟ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਉੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇੱਥੇ ਹੋ?" ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, ਟਿਕਟ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, "ਇਹ ਉੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।" ਉਸਨੇ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਪੰਜ ਸਾਲ! ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ ਇੱਥੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ! ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਮੇਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਇਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਦੂਜਾ ਅਫਸਰ, ਇੱਕ ਲੰਮਾ, ਸ਼ਾਂਤ ਆਦਮੀ, ਸਾਡੇ ਟਕਰਾਅ ਦੌਰਾਨ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ; ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਰਨਲ ਸਟੇਨ ਸੀ, ਜੋ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਦਾ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਸੀ। ਫਿਰ ਕਪਤਾਨ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਇਕੱਲੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸਟੀਵ, ਉਸਦੀਆਂ ਨਸਾਂ ਝੰਜੋੜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਬੋਲਣਾ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। "ਅਸੀਂ ਬੋਇਰ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਉਹ ਬੋਲਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਪ੍ਰਿਟੋਰੀਅਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਮੋਟਾ ਬੰਦਾ ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਸਾਡੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਟੋਰੀਅਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਖੋਸਾ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇੰਨੇ ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ," ਉਸਨੇ ਸਟੀਵ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ। "ਤੁਹਾਡਾ ਰਿਕਾਰਡ ਗੰਦਾ ਹੈ।"
ਸਟੀਵ ਨੇ ਫਟਕਾਰ ਮਾਰੀ। "ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ? ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਗੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਹਾਂ। ਖੈਰ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਪਰਾਧੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ; ਤੁਸੀਂ ਅਪਰਾਧੀ ਹੋ।" ਫਿਰ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਸਟੀਵ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏਗਾ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਕਾਫ਼ੀ ਅਸ਼ੁੱਭ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਪਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ, ਮੰਡੇਲਾ।"
ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇਖੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਖਿੜਕੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਖਿੜਕੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ, ਯਕੀਨਨ ਸਾਡੇ ਚਾਰਾਂ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਆਪਣੇ ਟਾਇਲਟ ਅਤੇ ਸ਼ਾਵਰ ਸਨ।
ਇਹ ਬਹੁਤ ਥਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਠੰਡੇ ਦਲੀਆ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਾਕੀ ਸੌਂ ਗਏ। ਮੈਂ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਬਲ 'ਤੇ ਲੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਖਿੜਕੀ 'ਤੇ ਠੱਪ-ਠੱਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਯਾਦ ਆਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ।
ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸ ਸਾਥੀ ਦੀ ਫੁਸਫੁਸਾਈ ਸੁਣੀ: "ਨੈਲਸਨ, ਇੱਥੇ ਆ।" ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੋਰਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੇ ਫੁਸਫੁਸਾਈ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਬਲੋਮਫੋਂਟੇਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ ਵਾਰਡਰ ਹਾਂ।" ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ

ਦਿੱਤੀ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਉਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।
"ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਿਗਰਟ ਪੀਂਦੇ ਹੋ?" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ: "ਹਾਂ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।" ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਚਮਕਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਤੰਬਾਕੂ ਅਤੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਜਾਗ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਟੇਫੂ ਅਤੇ ਜੌਨ ਗੇਟਸੇਵੇ ਸਿਗਰਟ ਪੀਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ।
ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਰੰਗੀਨ ਵਾਰਡਰ ਲਗਭਗ ਹਰ ਰਾਤ ਤੰਬਾਕੂ ਅਤੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਹਰ ਰਾਤ ਮੈਂ ਤੰਬਾਕੂ ਨੂੰ ਟੇਫੂ ਅਤੇ ਗੈਟਸੇਵੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਦਾ ਸੀ। ਵਾਰਡਰ ਬਹੁਤ ਜੋਖਮ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉੱਥੇ ਕਿੰਨੇ ਹੋਰ ਕੈਦੀ ਸਨ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉੱਥੇ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਦਮੀ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕੈਦੀ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਕਲੇਨਹੈਂਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ। ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਵਿਛਾਏ ਹੋਏ ਪਾਈਪ ਨੂੰ ਢੱਕਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਟਾਪੂ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਹਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਲੇਨਹੈਂਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧੱਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਘੋੜੇ ਜਾਂ ਗਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇਗਾ। "ਨੀ, ਯਾਰ। ਕੋਮ ਆਨ! ਗਾਨ ਆਨ!" (ਨਹੀਂ, ਯਾਰ। ਚਲੋ। ਚੱਲੋ।) ਇੱਕ ਸਮੇਂ, ਸਟੀਵ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੇਲਚਾ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਕਲੇਨਹੈਂਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਸਟੀਵ, ਅਫ਼ਰੀਕਾਂਸ ਵਿੱਚ, ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ: "ਤੁਸੀਂ ਅਣਜਾਣ ਜੋ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ - ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਦਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਹੀ ਮੈਂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਹੀ ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।" ਫਿਰ, ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਬੇਲਚਾ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸਟੀਵ ਅਫ਼ਰੀਕਾਂਸ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਪੂਰਨ ਅਫ਼ਰੀਕਾਂਸ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸਦਾ ਪੂਰਵ, ਹਾਈ ਡੱਚ ਵੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਸਟੀਵ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ

ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।
ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਦੋ ਕਲੇਨਹਾਨਸ ਭਰਾ ਸਨ, ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਕੈਦੀਆਂ 'ਤੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੂਹਿਆ। ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਸੌ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਜੋ ਪਹੀਏਦਾਰ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੇਤ ਢੋਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੈਰ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦੋਵੇਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ; ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਬੂਟ ਪਾਲਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1958 ਦੇ ਸੇਖੂਖੁਨੇਲੈਂਡ ਕਿਸਾਨ ਵਿਦਰੋਹ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਿਆ। ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਜੇ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਮਾਣ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਛੋਟੇ ਕਲੇਨਹਾਨਸ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੁਝ ਕਦਮ ਦੂਰ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਭੱਜਿਆ, ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ, ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਫੁਸਫੁਸਾਏ, ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਲੰਘ ਗਈ।
ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮਿਲਣ ਆਇਆ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਥੇਰੋਨ ਇੱਕ ਖੱਟਾ ਬੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਝਿਜਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। "ਅਸੀਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹੋ," ਮੈਂ ਸਮੂਹ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।" ਮੈਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਦੇਖਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।"
ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਟੇਫੂ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਢਿੱਡ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਜੂ ਗ੍ਰੂਟ ਪੈਨਸ ਸੈਲ ਇਨ ਡਾਈ ਪਲੇਕ ਵਰਡਵਿਨ," ਅਫ਼ਰੀਕਾਂਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਤੇਰਾ ਉਹ ਵੱਡਾ ਢਿੱਡ ਇੱਥੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।" ਪੈਨਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪੇਟ, ਪਰ ਇਹ ਭੇਡਾਂ ਜਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਢਿੱਡ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਮਾਗ ਹੈ।
ਸਟੀਵ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਮੁਖੀ ਦੇ ਝੱਟਕੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਉਹ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਛੱਡਣ ਦੇ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ। "ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਕੈਪਟਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜੋ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹਾਂ, ਜਿਸਦਾ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਗਰੀਬ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸੁਆਹ ਦੇ ਢੇਰ 'ਤੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂਰਖ ਰਾਜ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਲੋਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ? ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਿਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।" ਥੇਰੋਨ ਆਪਣੀ ਅੱਡੀ ਮੋੜੀ ਅਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਸਾਡੇ ਰੰਗੀਨ ਵਾਰਡਰ ਦੇ ਰਾਤ ਦੇ ਦੌਰੇ ਟਾਪੂ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਰਹੇ। ਪਰ ਇਸ ਲਗਜ਼ਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਟੀਵ ਅਜੇ ਵੀ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ। ਟੇਫੂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਸੀ; ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਫੁੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੰਬਾਕੂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗੇਟਸੇਵੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤੰਬਾਕੂ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਿੜਚਿੜੇ ਮੂਡ ਵਿੱਚ, ਟੇਫੂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। "ਨੈਲਸਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਗੇਟਸੇਵੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ।"
ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਖੇਡ ਖੇਡਾਂਗਾ। "ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਫਿਰ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ। "ਹਰ ਰਾਤ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਤੰਬਾਕੂ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਾਂਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁਣਨ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।" ਉਸ ਰਾਤ, ਅਤੇ ਹਰ ਰਾਤ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਤੰਬਾਕੂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਢੇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਅਤੇ ਸਟੀਵ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਚੁਣੋ।"
ਟੇਫੂ ਦੁਚਿੱਤੀ ਦੀ ਪੀੜ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਢੇਰਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ, ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਘੁੰਮਦਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਇੱਕ ਢੇਰੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਰਪੱਖ ਲੱਗਦੀ ਸੀ - ਅਤੇ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਵੀ - ਟੇਫੂ ਅਜੇ ਵੀ ਨਾਖੁਸ਼ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵਾਰਡਰ ਖਿੜਕੀ 'ਤੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤੰਬਾਕੂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਬੇਆਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ। "ਦੇਖੋ," ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਟੇਫੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਾਰਡਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
ਅਗਲੀ ਰਾਤ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਵਾਰਡਰ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਟੇਫੂ ਬਾਰਾਂ ਵੱਲ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਹੁਣ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਤੰਬਾਕੂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਸ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ।" ਵਾਰਡਰ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। "ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਸਮਝੌਤਾ ਤੋੜਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆਵਾਂਗਾ।" ਮੈਂ ਟੇਫੂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਦੇਖੋ ਯਾਰ, ਇਹ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਬੰਦਾ ਹੈ," ਭਾਵ ਟੇਫੂ। "ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਆਮ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ। "ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਕਰੋ।" ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਨਰਮ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਤ ਹੋਵੇਗਾ।
ਉਸ ਰਾਤ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਟੇਫੂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਹੁਣ, ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਰਾਤ ਕੋਈ ਤੰਬਾਕੂ ਜਾਂ ਸੈਂਡਵਿਚ ਨਹੀਂ ਖਾਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਗਭਗ ਗੁਆ

ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।" ਟੇਫੂ ਚੁੱਪ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਉਸ ਰਾਤ ਕੋਠੜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਆਪਣੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਖਾ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸੀ। ਟੇਫੂ ਦੂਜੇ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਅਸੀਂ ਸੌਂ ਗਏ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਬਾਂਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਗਾਇਆ। "ਨੈਲਸਨ... ਨੈਲਸਨ।" ਇਹ ਟੇਫੂ ਸੀ।
“ਨੈਲਸਨ,” ਉਸਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੰਬਾਕੂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਲਈ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਇੱਥੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਗੂ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨੈਲਸਨ।”
ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੁੱਖ ਝੱਲਿਆ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਅੱਧਾ ਸੈਂਡਵਿਚ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਉਸਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਗੈਟਸੇਵੇ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ - ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰਾ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ - ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਟੇਫੂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰੇਗਾ। ਟੇਫੂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਟਾਪੂ ਦੇ ਹੋਰ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਕਾਬੇਨੀ ਮੇਨੇ ਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਸੀ, ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਤੋਂ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ 1941 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਛੋਟਾ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ। ਇੱਕ ਰਾਤ, ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਦੋਸਤ ਉਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅੰਕਲ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ANC। ਮੇਰੇ ਜਵਾਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਘਬਰਾਹਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਦੁਬਾਰਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਕਦੇ PAC ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ PAC ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ANC ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਫੈਲ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਏ।
ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੀਏਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਰਾਜਨੀਤੀ

ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਕਿ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਕਿੰਨੇ ਘੱਟ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਵਿੱਚ ਸੋਬੁਕਵੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਰਾਤਰੀ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ।

ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਪਤਾਨ ਸਾਡੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਪੈਕ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਅਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਅਮਾਨਵੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਬਣ ਕੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਚਿੰਤਤ ਵੀ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਗਿਆ: "ਵਾਰਡਰ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।"
"ਤੈਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਾਸ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ," ਉਹ ਚੀਕਿਆ। ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਰਿਹਾ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਾਪਸ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੀਏਸੀ ਕੈਦੀ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਝੂਠ ਸੀ; ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਜੋ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ।
ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਵਿਖੇ ਇਕਾਂਤ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਕੈਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਧਨ-ਸੰਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉੱਥੇ ANC ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਨੋਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਚਾਰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਹੈਨਰੀ ਫੈਜ਼ੀ ਤੋਂ ਸੰਚਾਰ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਕਿ MK ਦੇ ਇੱਕ ਕਾਡਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇਥੋਪੀਆ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ANC ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਾਬੋਟੇਜ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵੇਲ ਵਿੱਚੋਂ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹੈਰੋਲਡ ਵੋਲਪੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ। ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਵੋਲਪੇ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕਸਰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਹੜੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਐਂਡਰਿਊ ਮਲੇਂਜੇਨੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਸਤੰਬਰ 1961 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵੋਲਪੇ, ਮਲੇਂਜੇਨੀ - ਹੋਰ ਕੌਣ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਸੀ?

1961 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਵਿੰਨੀ 'ਤੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੈਦੀ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਵਿੰਨੀ 'ਤੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੈਦ ਜਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿੰਨੀ ਜ਼ਿੱਦੀ ਸੀ; ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਿਰਫ਼ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਜੁਲਾਈ 1963 ਦੀ ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਥਾਮਸ ਮਾਸ਼ੀਫੇਨ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਲਿਲੀਸਲੀਫ ਫਾਰਮ ਦਾ ਫੋਰਮੈਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੇਰੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਮਤਲਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ: ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਰਿਵੋਨੀਆ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਸੀ।
ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਵਾਲਟਰ ਮਿਲਿਆ; ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ; ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ; ਐਂਡਰਿਊ ਮਲੈਂਗੇਨੀ; ਬੌਬ ਹੈਪਲ; ਰੇਮੰਡ ਮਹਲਾਬਾ, ਐਮਕੇ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਜੋ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਸੀ; ਏਲੀਅਸ ਮੋਟਸੋਲੇਦੀ, ਜੋ ਕਿ ਐਮਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸੀ; ਡੈਨਿਸ ਗੋਲਡਬਰਗ, ਇੱਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਡੈਮੋਕਰੇਟਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ; ਰਸਟੀ ਬਰਨਸਟਾਈਨ, ਇੱਕ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਅਤੇ ਸੀਓਡੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸੀ; ਅਤੇ ਜਿੰਮੀ ਕੈਂਟੋਰ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਜੋ ਹੈਰੋਲਡ ਵੋਲਪੇ ਦਾ ਜੀਜਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਭੰਨਤੋੜ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਕੱਟੇ ਸਨ।

ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। 11 ਜੁਲਾਈ ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਡਰਾਈ ਕਲੀਨਰ ਦੀ ਵੈਨ ਫਾਰਮ ਦੇ ਲੰਬੇ ਡਰਾਈਵਵੇਅ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈ। ਲਿਲੀਸਲੀਫ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਡਿਲੀਵਰੀ ਦਾ ਆਰਡਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਅਫਰੀਕੀ ਗਾਰਡ ਨੇ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਦਰਜਨਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕਈ ਪੁਲਿਸ ਕੁੱਤੇ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੁੱਖ ਇਮਾਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਆਊਟਬਿਲਡਿੰਗ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਮਿਲੇ। ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਇੱਕ ਖਿੜਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਇੱਕ ਚੀਕਦੇ ਪੁਲਿਸ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਰ ਗੋਲਡਰੀਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ।
ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪੂਰੇ ਫਾਰਮ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਏ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਹੀ ਰਿਹਾ: ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਮਈਬੁਏ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ

ਵਿੱਚ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦੀ ਯੋਜਨਾ। ਇੱਕ ਹੀ ਝਟਕੇ ਵਿੱਚ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਮਖੋਂਟੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਨੱਬੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ।
ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪਰ ਜੋਅ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਮ ਅਕਸਰ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਣ 'ਤੇ, ਇਹ ਅਸਾਧਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਲਿਲੀਸਲੀਫ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਸਨ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸੂਝਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਾਇਰਟੈਪਿੰਗ ਆਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੀ। ਛਾਪਾ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਤਖ਼ਤਾ ਪਲਟ ਸੀ।

ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਵਕੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਬ੍ਰਾਮ, ਵਰਨਨ ਬੇਰੈਂਗੇ, ਜੋਏਲ ਜੋਫੇ, ਜਾਰਜ ਬਿਜ਼ੋਸ ਅਤੇ ਆਰਥਰ ਚੈਸਕਲਸਨ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੈਸ਼ਨ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਸੀ।
ਬ੍ਰਾਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦਾਸ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਂਤ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਜ਼ਾ, ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਗੇ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਬ੍ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਲ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਪਲ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਨਤੀਜਾ ਸਮਝਿਆ। ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਘੱਟ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।
ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਤ, ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ। "ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੀਂਦ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੌਂ ਰਹੇ ਹੋ।" ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ, ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੌਂ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਤਸੱਲੀ ਸੀ।

55

9 ਅਕਤੂਬਰ, 1963 ਨੂੰ, ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਕਿਲਾਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਟੀਲ ਡਿਵਾਈਡਰ ਸੀ ਜੋ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਲੰਘਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਗੋਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਦੇ ਨਿਆਂ ਮਹਿਲ ਵੱਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਦ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਦ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਲਈ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ

ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪਾਲ ਕਰੂਗਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਹੀਰੋ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਸਦੇ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕਾਰਨ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਜਿੱਤੀਏ ਜਾਂ ਮਰੀਏ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਵੇਰ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਉੱਠੇਗੀ।"
ਸਾਡੀ ਵੈਨ ਪੁਲਿਸ ਟਰੱਕਾਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਮੋਟਰ ਕਾਫ਼ਲੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਚ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਲਿਮੋਜ਼ਿਨਾਂ ਸਨ। ਨਿਆਂ ਮਹਿਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਜੋ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਾਨੂੰ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਮਸ਼ੀਨ ਗਨ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਵੈਨ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੇ, ਅਸੀਂ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਦੇ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸੈੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਾਰਡਰ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਜਾਵਟੀ, ਉੱਚੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਅਦਾਲਤ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਰੇਕ ਨੇ ਭੀੜ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ANC ਨੂੰ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸਲਾਮੀ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਜ਼ਟਰ ਗੈਲਰੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ "ਅਮੰਡਲਾ! ਨਗਾਵੇਥੂ!" ਅਤੇ "ਮਾਈਬੁਏ ਅਫਰੀਕਾ!" ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਏ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ, ਪਰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੀ: ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੈਲਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਪਤੇ ਲਏ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਖਿੱਚੀਆਂ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕਮਰਾ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕਰ ਲਈ। ਮੈਨੂੰ ਖਾਕੀ ਸ਼ਾਰਟਸ ਅਤੇ ਫਿੱਕੇ ਸੈਂਡਲ ਪਹਿਨ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਨਫ਼ਰਤ ਸੀ। ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਢੁਕਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਮਾੜੀ ਦਿਖ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਅਲਮਾਰੀ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕਾਂਤ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਭਾਰ ਪੱਚੀ ਪੌਂਡ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘੱਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੈਲਰੀ ਵੱਲ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲਈ ਦਰਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦਵਾਈ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਸੀ।
ਸੁਰੱਖਿਆ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਥਰ ਗੋਲਡਰੀਚ, ਹੈਰੋਲਡ ਵੋਲਪੇ, ਮੋਸੀ ਮੂਲਾ ਅਤੇ ਅਬਦੁਲਹੇ ਜਸਤ ਦੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਗਾਰਡ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਆਰਥਰ ਅਤੇ ਹੈਰੋਲਡ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਜ਼ੀਲੈਂਡ ਗਏ, ਫਿਰ ਟੈਂਗਨਯਿਕਾ ਲਈ ਉਡਾਣ ਭਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੱਜਣਾ ਭੂਮੀਗਤ

ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮਨੋਬਲ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਜੱਜ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਜੱਜ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਆਰਟਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਸਨ, ਜੋ ਲੱਕੜ ਦੇ ਛੱਤਰੀ ਹੇਠ ਆਪਣੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਚੋਲੇ ਪਹਿਨੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਡੀ ਵੈੱਟ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਖਰੀ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਪੋਕਰ-ਫੇਸ ਜੱਜ ਸੀ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਤਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਡਾ. ਪਰਸੀ ਯੂਟਾਰ ਸੀ, ਜੋ ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਇੱਛਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਛੋਟਾ, ਗੰਜਾ, ਮੋਟਾ ਸਾਥੀ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਜਾਂ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਚੀਕਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਨਾਟਕੀ ਅਤੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਭਾਅ ਸੀ।
ਯੂਟਾਰ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ: "ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਮੈਂ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।" ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਰੈਂਡ ਡੇਲੀ ਮੇਲ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਛਪਵਾਇਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਗਿਆਰਾਂ 'ਤੇ ਹਿੰਸਕ ਇਨਕਲਾਬ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦੋ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੰਨਤੋੜ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।
ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਬੋਤਾਜ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬੋਤਾਜ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਲੰਬੀ ਤਿਆਰੀ ਜਾਂਚ (ਜੋ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ) ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਜ਼ਾ - ਫਾਂਸੀ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ - ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਉੱਚ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਨਾਲ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਬੋਤਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਸੀ।
ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਰਿਮਾਂਡ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਈ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਭਰੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਸਿਰਫ਼ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਸਾਨੂੰ 29 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਸ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੱਕ ਉਸਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਕਾਰਨ, ਉਸਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਘਰ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਇਕੱਲੀ ਪਤਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਲਬਰਟੀਨਾ ਸਿਸੁਲੂ ਅਤੇ

ਕੈਰੋਲੀਨ ਮੋਤਸੋਲੇਡੀ ਨੂੰ ਨੱਬੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੁੱਤਰ ਮੈਕਸ ਨੂੰ ਵੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਹਿਸ਼ੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ: ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ, ਪਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੀ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਸੀ।
ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਇਸ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਰਵਾਇਤੀ ਪਹਿਰਾਵਾ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨੇਗੀ। ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਹੀ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, ਨੇ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖੋਸਾ ਗਾਊਨ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਇੱਕ ਟੌਨਿਕ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੋਜਨ ਬਾਹਰੋਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪਿੱਲੇ ਦੇ ਸੁਆਦੀ ਡਿਨਰ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣਾ ਘਟਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਰ ਵਾਪਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ।
ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਸਰਕਾਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਕੇਸ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਸ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿਖੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦਮੀ ਨੱਬੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਸਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਫੌਜੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਨਕਲਾਬ" ਵਰਗੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਛਪਦੀਆਂ ਸਨ।
29 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਨਿਆਂ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ; ਫਿਰ ਭੀੜ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਸੀ; ਫਿਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਸੀ; ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਕਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੂਤਾਵਾਸਾਂ ਦੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਤਾਜ਼ਗੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਗੈਲਰੀ ਵੱਲ ਮੁੱਠੀਆਂ ਫੜੀਆਂ, ਅਤੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਖਾਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਹੰਗਾਮੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੇ ਆਮ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੱਜ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ।
ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ - ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਘਟੀਆ, ਮਾੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੇਤੁਕੀ ਗੱਲਾਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਤੇ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੇ ਕੁਝ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਯੂਟਾਰ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੱਜ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਬ੍ਰਾਮ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਵੇਰਵੇ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸਨੇ ਉਹ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਜੱਜ ਨੇ "ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਭਾਸ਼ਣ" ਕਿਹਾ ਸੀ। ਡੀ ਵੈੱਟ ਯੂਟਾਰ ਦੀ ਝਿੜਕ ਤੋਂ ਬੇਸਬਰੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ। "ਤੁਹਾਡੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਆਧਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਯੂਟਾਰ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ।" ਫਿਰ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਉਸ ਪਲ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੰਗਾਮਾ ਸੀ। ਪਰ ਜੱਜ ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੇ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਸਵੈਨੇਪੋਏਲ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਤਾੜੀ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ," ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਝਟਕਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਡਰਾਇੰਗ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦੋਸ਼ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੰਤਰਿਮ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹੋਰ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਪਿਛਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਵੇਂ ਦੋਸ਼ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ: ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਹਿੰਸਕ ਇਨਕਲਾਬ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਅਤੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗਣਰਾਜ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੌਜੀ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਸੀ; ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਫੰਡ ਮੰਗੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਸੁਰੀਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਨੂੰ ਉਡਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਨ।
ਫਿਰ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਰਵਾਇਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਨਫ਼ਰਤ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਸੀ।
"ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਇੱਕ, ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ?" ਮੈਂ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।"
"ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਦੋ, ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ?"

ਸਿਸੁਲੂ: "ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।"
ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਸੀ। ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ, ਰਾਜ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਯੂਟਾਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਲਾਈਵ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਅਤੇ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫੋਨ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਯੂਟਾਰ ਆਪਣਾ ਗਲਾ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫੋਨਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਕੇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਯੂਟਾਰ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਸੀ ਜੋ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹਮਲੇ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰੀਲਾ ਯੂਨਿਟਾਂ ਨੂੰ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਯੂਨਿਟਾਂ ਇੱਕ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਗੀਆਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਫੌਜੀ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। "ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ, ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਅਤੇ ਅਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ," ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, "ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।" ਇਸ ਮਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਇੰਜਣ ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਹੇਠ ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਮਖੋਂਤੋ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਰਿਵੋਨੀਆ ਸੀ।
ਆਪਣੇ ਓਰੋਟੰਡ ਗਦ ਵਿੱਚ, ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਮਕੇ ਲਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ, ਅਸੀਂ 1963 ਲਈ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ (ਇੱਥੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਪੀਏਸੀ ਨਾਲ ਉਲਝਾ ਰਿਹਾ ਸੀ), ਅਸੀਂ ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰੇਡੀਓ ਟ੍ਰਾਂਸਮੀਟਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦੋ ਸੌ ਬਾਈ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏਲੀਅਸ ਮੋਟਸੋਲੇਡੀ ਅਤੇ ਐਂਡਰਿਊ ਮਲੈਂਗੇਨੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਨ ਅਤੇ ਡੈਨਿਸ ਗੋਲਡਬਰਗ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੂਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੰਬਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ। ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਸੌ ਤਹੱਤਰ ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਫੋਟੋਆਂ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕਸਵਾਦ 'ਤੇ ਮਿਆਰੀ ਕੰਮ, ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਨਕਸ਼ੇ, ਬਲੂਪ੍ਰਿੰਟ, ਅਤੇ ਡੇਵਿਡ ਮੋਟਸਮਾਈ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਪਾਸਪੋਰਟ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਪਹਿਲਾ ਗਵਾਹ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਰਿਵੋਨੀਆ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਗਵਾਹ ਗੋਲਡਰੀਚ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਕਰਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ

ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ, ਪਰ ਬੁੱਢੇ ਸ੍ਰੀ ਜੈਲੀਮੈਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹਾਦਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਾਰੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੋ। "ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਥੇ ਹੈ," ਜੈਲੀਮੈਨ ਨੇ ਚੁੱਪਚਾਪ ਕਿਹਾ।
ਅਸੀਂ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਕੋਲ ਕੀ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਨੋਟ ਫਾਰਮ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਪਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੌਰਾਨ, ਜਦੋਂ ਰਸਟੀ ਬਰਨਸਟਾਈਨ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਪਰਸੀ ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸਕੈਚ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਭੱਜਣ ਬਾਰੇ ਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਬੂਤ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਭੱਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਵੀ ਰਿਵੋਨੀਆ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਭੱਜਣ ਦੇ ਨੋਟ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ ਰਸਟੀ ਬਰਨਸਟਾਈਨ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਪਈ।
ਰਾਜ ਦਾ ਸਟਾਰ ਗਵਾਹ ਬਰੂਨੋ ਮਟੋਲੋ ਸੀ, ਜਾਂ "ਮਿਸਟਰ ਐਕਸ" ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। "ਮਿਸਟਰ ਐਕਸ" ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲੱਗਣਗੇ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਨਾਟਕੀ ਸੁਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਵਾਹ "ਘਾਤਕ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।" ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਬੂਤ ਕੈਮਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਪਰ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਹ ਗਵਾਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾ ਕਰਨ।
ਮਟੋਲੋ ਇੱਕ ਲੰਮਾ, ਸੁਚੱਜਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਡਰਬਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਜ਼ੁਲੂ ਸੀ, ਉਹ ਐਮਕੇ ਦੇ ਨੇਟਲ ਖੇਤਰ ਦਾ ਨੇਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਭੰਨਤੋੜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਿਵੋਨੀਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਹਾਂਦੀਪ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੇਟਲ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਐਮਕੇ ਕਾਡਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਉਸਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਰਾਜ ਜ਼ਰੂਰ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।
ਉਸਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਐਮਕੇ ਭੰਨਤੋੜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਮਿਉਂਸਪਲ ਦਫਤਰ, ਇੱਕ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਖੰਭੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਬੰਬਾਂ, ਬਾਰੂਦੀ ਸੁਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਨੇਡਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਭੂਮੀਗਤ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਮਟੋਲੋ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਗੁਆਇਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।
ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸਾਦਗੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮਟੋਲੋ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨੇਟਲ ਰੀਜਨਲ

ਕਮਾਂਡ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਐਮਕੇ ਕੇਡਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦਰਅਸਲ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਇੰਨੀ ਸਟੀਕ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਮੰਨ ਲਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੈਂ ਮਟੋਲੋ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਦਮੀ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਤਸ਼ੱਦਦ ਹੇਠ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਖਾਤਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਟੋਲੋ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਛੂਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਬਦਲਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਪਰ ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।
ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਐਮਕੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਟੋਲੋ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅਪਰਾਧੀ ਸੀ ਅਤੇ ਚੋਰੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕੈਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਗਵਾਹ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੱਜ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਪਾਇਆ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਲਗਭਗ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ।
ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੱਥਰ ਰਿਵੋਨੀਆ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਛੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਯੋਜਨਾ ਸੀ। ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਕੋਲ ਇਹੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਮੇਈਬੁਏ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰੀਲਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਦਰੋਹ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਉਤਰਨ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਟੀਚਿਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਐਮਕੇ ਰੰਗਰੂਟਾਂ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸੌ ਵੀਹ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰੀਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਾਹਰੀ ਫੋਰਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ।
ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰਕ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਮੇਈਬੁਏ ਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਐਮਕੇ ਦੀ ਸੰਚਾਲਨ ਯੋਜਨਾ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਮੇਈਬੁਏ ਨੂੰ ਅਜੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਣਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਚਰਚਾ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਮੇਈਬੁਏ ਇੱਕ ਡਰਾਫਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਵਿਕਲਪ ਸੀ।
ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਮੇਰੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ। ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ANC ਨੀਤੀ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੋਵਨ, ਜਿਸਨੇ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਨਾਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋ ਗਈ

ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ANC ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭਾਵੇਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਾਫ਼ੀ ਭਿਆਨਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡਾ ਹੌਸਲਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਚਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਹਾਸਾ-ਮਜ਼ਾਕ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ, ਡੈਨਿਸ ਗੋਲਡਬਰਗ, ਇੱਕ ਅਦੁੱਤੀ ਹਾਸੇ-ਮਜ਼ਾਕ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਸਾਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੱਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰੇਮੰਡ ਮਲ੍ਹਾਬਾ ਨੇ ਭੇਸ ਬਦਲੇ ਕਲੈਰੀਕਲ ਕਾਲਰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਡੈਨਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਮਲ੍ਹਾਬਾ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਹੇਠਾਂ ਸਾਡੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਨੋਟਸ ਰਾਹੀਂ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਸਾੜ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਕੂੜੇ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਸਵੈਨੇਪੋਏਲ ਸੀ, ਇੱਕ ਭਾਰਾ, ਲਾਲ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ ਜਿਸਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਓਵਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਸਵੈਨੇਪੋਏਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੁਪਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨੋਟ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਚਿਸਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਨੋਟ ਸਾੜਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਸਵੈਨੇਪੋਏਲ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਝਪਟਿਆ, ਕੈਥੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਚਿਸਾਂ ਜਗਾਉਣ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਇਨਾਮ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ; ਕੁਝ ਸਕਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, "ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਵਾਂਗਾ!" ਗੋਵਨ ਨੇ ਵੱਡੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: "ਕੀ ਸਵੈਨੇਪੋਏਲ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਦਿੱਖ ਵਾਲੀ ਚੈਪ ਨਹੀਂ ਹੈ?"
ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਹਰ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਿੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿੰਮੀ ਕੈਂਟਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿਨ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਜਿੰਮੀ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੈਰੋਲਡ ਵੋਲਪੇ ਦਾ ਜੀਜਾ ਸੀ।
ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਨੋਟ ਮਿਲਿਆ।

ਬਾਰਬਰਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਗੌਡਫਾਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ, ਭਾਵੇਂ ਬੱਚਾ ਕੁੜੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੁੰਡਾ, ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਨਮਾਨ ਸਮਝਾਂਗੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਦਨਾਮ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਭਾਲੇ ਹਨ।

ਵਾਪਸੀ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਜਿੰਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੋਟ ਭੇਜਿਆ।

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

56

ਇਹ ਸਟੇਟ ਕੇਸ 1963 ਦੇ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਸੀਜ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਜੋ 29 ਫਰਵਰੀ, 1964 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਇਆ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਜੇਮਜ਼ ਕੈਂਟਰ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਉਹ ਸਾਡੇ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਰਸਟੀ ਬਰਨਸਟਾਈਨ, ਰੇਮੰਡ ਮਹਲਾਬਾ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਲਈ, ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਮਾਮੂਲੀ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਰਸਟੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਬੂਤ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ; ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਕੀ ਛੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਗੇ।
ਬ੍ਰਾਮ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਈਏ ਕਿ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਰਾਜ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਟੀਮ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਾਰਜ ਬਿਜ਼ੋਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਜ਼ਾ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗਾ।
ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਅਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਉਸ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ - ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ। ਅਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿੰਨਾ ਨੈਤਿਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ। ਅਸੀਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਅਸੀਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਦੇ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੰਨਤੋੜ ਦੇ ਅਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਚਨਚੇਤੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਦਾਅਵਾ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਅਜੇ ਅਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਤਲ ਅਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਰਾਹਗੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ; ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦਾਅਵੇ ਸਰਾਸਰ ਝੂਠ ਸਨ, ਜਾਂ

ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਦਖਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਦਾਅਵੇ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਮੇਈਬੁਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।
ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਦੇ ਗਠਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ "ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕਿਵੇਂ ਬਣਨਾ ਹੈ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਬੂਤ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਾਰਡ-ਕੈਰੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਲਿਊ ਸ਼ਾਓ ਚੀ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਚੀਨੀ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੀ ਅਪੀਲ ਬਾਰੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਹਿਤ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸੇ ਲਈ, ਸੁਸਤ, ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ-ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਸਰਲ, ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਜਨਤਾ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੂਸਾ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਂ ਲਿਊ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਪਹਿਲਾ ਗਵਾਹ ਹੋਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਲਈ ਸੁਰ ਤੈਅ ਕਰਾਂਗਾ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਗਵਾਹ ਡੱਬੇ ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਸ ਫਾਰਮੈਟ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਕਚਹਿਰੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਗੇ।
ਕਿਉਂਕਿ ਕਟਹਿਰੇ ਤੋਂ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਗਵਾਹ ਜਿਰ੍ਹਾ ਜਾਂ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਬਿਆਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਭਾਰ ਆਮ ਗਵਾਹੀ ਜਿੰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੋ ਲੋਕ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਰ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ; ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਬਚਾਅ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਂ ਪਰਸੀ ਯੂਟਾਰ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਾਂ।
ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਹੋਇਆ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟਸ ਰਾਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੱਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਦੀ ਗੁਪਤ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ

ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾ ਸਕਣ। ਇੱਕ ਪੜਾਅਵਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਜੋਏਲ ਜੋਫੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਯੂਟਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀਆਂ ਸੌ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਛਾਂਟਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਏ।

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸੰਬੋਧਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜਾ ਬਿਤਾਇਆ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਕੁਝ ਬਦਲਾਅ ਸੁਝਾਏ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਾਮ ਚਿੰਤਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਾਲ ਹੈਨਸਨ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਹੈਨਸਨ ਨੇ ਬ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਮੰਡੇਲਾ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਦੇਣਗੇ।" ਇਸਨੇ ਬ੍ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਾਹੌਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਸੀ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਬ੍ਰਾਮ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਰੀ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਡੋਲ ਰਿਹਾ।

ਸੋਮਵਾਰ, ਵੀਹ ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ, ਸਖ਼ਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ, ਸਾਨੂੰ ਨਿਆਂ ਮਹਿਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ। ਵਿੰਨੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ, ਜੋ ਕਿ ਫਿਰ ਤੋਂ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।
ਬ੍ਰਾਮ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਲਚਲ ਮਚ ਗਈ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਕਈ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਉਮਖੋਂਟੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਫੌਜੀ ਵਿੰਗ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਮਕੇ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ "ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪਰ... ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।" ਉਸਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਆਦੇਸ਼ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਗੋਲਡਬਰਗ, ਕਥਰਾਡਾ, ਬਰਨਸਟਾਈਨ ਅਤੇ ਮਹਲਾਬਾ ਉਮਖੋਂਟੋ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਇਹ ਦਿਖਾਏਗਾ ਕਿ ਉਮਖੋਂਟੋ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਮਾਇਬੁਏ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਨੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ।

"ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ?" ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ। "ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ," ਬ੍ਰਾਮ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਸਬੂਤ ਦਰਸਾਉਣਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।" ਫਿਰ, ਆਪਣੀ ਨਰਮ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ, ਬ੍ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਨੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਮਖੋਂਟੋ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਉਸ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।"
ਇਸ 'ਤੇ, ਯੂਟਾਰ ਮੇਜ਼ ਤੋਂ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਚੀਕਿਆ, "ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ!" ਉਹ ਦੁਖੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੇਰੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। "ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ," ਉਸਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਡਾਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਸਹੁੰ ਹੇਠ ਸਬੂਤ ਜਿੰਨਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।"
"ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਡਾ. ਯੂਟਾਰ," ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਸੁੱਕੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਵੱਕਿਲਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ।" ਯੂਟਾਰ ਬੈਠ ਗਿਆ।
"ਨਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਾਂ," ਬ੍ਰਾਮ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਮੈਂ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"
ਮੈਂ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੜ੍ਹਿਆ।

ਮੈਂ ਪਹਿਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹਾਂ।
ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਰਟਸ ਵਿੱਚ ਬੈਚਲਰ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦੀ ਹਾਂ, ਮਈ 1961 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ
ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਗਸਤ 1962 ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋਣ ਤੱਕ ਇਸਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ।
ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੁਝਾਅ
ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕਹੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ।
ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ

ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਡਿੰਗੇਨ ਅਤੇ ਬੰਬਾਥਾ, ਹਿੰਟਸਾ ਅਤੇ ਮਕੰਨਾ, ਸਕੁਂਗਥੀ ਅਤੇ ਡਾਲਾਸੀਲੇ, ਮੋਸ਼ੋਸ਼ੋ ਅਤੇ ਸੇਖੁਖੁਨੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪੂਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਿਮਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪਵੇਗਾ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਵਾਲ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਝੂਠੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਯੋਜਨਾ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਯੋਜਨਾ ਉਸ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬਣਾਈ ਸੀ ਜੋ ਗੋਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ, ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਿੰਸਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਸਾਡੇ ਇਰਾਦੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਸੀਂ ANC ਦੇ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ ਜੋ ਨਸਲਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਖ਼ਤ ਤੱਥ ਇਹ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਹਿੰਸਾ ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੋਕ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ - ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਲੜਨਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਜਿੱਤਣਗੇ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ, ANC ਦੇ ਨੇਤਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਮਈ ਅਤੇ ਜੂਨ 1961 ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਹਿੰਸਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਨੀਤੀ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਇਸ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਗੁਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦ ਦੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ...
ਉਮਖੋਂਤੋ ਨਵੰਬਰ 1961 ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ,
ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦੀ ANC ਵਿਰਾਸਤ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੜਨਗੇ। ਅਸੀਂ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਜਿਸ ਲਈ ANC ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ; ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਨਾਲ ਨਸਲੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਪਹਿਲਾਂ

ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਯੁੱਧ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ [ਐਂਗਲੋ-ਬੋਅਰ] ਯੁੱਧ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਤਰਜਾਤੀ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਜੋ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ?

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਭੰਨਤੋੜ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਸਲੀ ਸਬੰਧਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਮੀਦ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਯਤਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੋਰੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮ ਸੀ: ਭੰਨਤੋੜ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਾਲਾ ਅਪਰਾਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।

ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਬਗਾਵਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਅਸੀਮ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ। ਪਰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਸੂਮ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਿਆ। ਜੇਕਰ ਜੰਗ ਅਟੱਲ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਲੜਾਈ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅਨੁਕੂਲ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਲੜਾਈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਲਈ ਜਾਨ ਦਾ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜੋਖਮ ਸੀ, ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਢੁਕਵੀਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮੈਂ PAFMECSA ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਖਲਾਈ ਇਸ ਲਈ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ANC ਅਤੇ MK ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ ਰੇਖਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨੇਕਦਿਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਨੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੰਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕੈਦ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਦੋਵਾਂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਅੰਤਰ ਧੁੰਦਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਰਾਜ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ANC ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਨ।

ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ "ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਧੱਕ ਦਿਓ" ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਲਈ ਏਐਨਸੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਉਹ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਏਐਨਸੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਬਲੂਪ੍ਰਿੰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ... . ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਦੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ, ਮੇਰੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਤੱਕ, ਕਦੇ ਵੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ... .
ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਲਟ, ANC ਨੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ
ਮੈਂਬਰ। ਇਸਦਾ ਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੈ ਵੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਮਜ਼ਦੂਰ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜਮਾਤੀ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ANC ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ANC ਵਿਚਕਾਰ ਅਕਸਰ ਨੇੜਲਾ ਸਹਿਯੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ। ਪਰ ਸਹਿਯੋਗ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਟੀਚੇ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ - ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਗੋਰੇ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ - ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉਦਾਹਰਣ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
ਹਿਟਲਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ। ਹਿਟਲਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨੇ ਚਰਚਿਲ ਜਾਂ ਰੂਜ਼ਵੈਲਟ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਜਾਂ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸੰਸਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ...
ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵਿਰੁੱਧ ਪੱਖਪਾਤ, ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਿ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਵਜੋਂ ਇੰਨੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅੰਤਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਲਗਜ਼ਰੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮੂਹ ਸਨ ਜੋ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ; ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਖਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ; ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਹਨ ਜੋ ਅੱਜ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਰਗ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਸੀ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ

ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ। ਇਹ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੱਚ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੱਛਮ ਦੇ ਉੱਨਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪੱਛਮ ਦੀ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪਰ, ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਹਾਂ।
ਮੈਗਨਾ ਕਾਰਟਾ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਬਿੱਲ, ਹਨ
ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼। ਮੈਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਂਗਰਸ, ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸਦੀ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚਕਾਰ ਭਿਆਨਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਆਮਦਨ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ, ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਮਿਆਰ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਸਨ - ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਗੋਰੇ ਅਕਸਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕ ਬਾਕੀ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਕੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗਰੀਬ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗਰੀਬ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਘਾਟ ਗੋਰੇ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਗੋਰੇ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਕਾਲੇ ਹੀਣਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੋਰੇ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਕੰਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਚੁੱਕਣਾ ਜਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ...
ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ।
ਬੱਚੇ ਕਸਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਾਪੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਦੇਖ ਸਕਣ ਕਿ ਉਹ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਮਾਪੇ (ਜੇ ਦੋ ਹਨ) ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨੈਤਿਕ ਮਿਆਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਜਾਇਜ਼ਤਾ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਵਾਧਾ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਹਿੰਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਗੋਂ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਫੈਲਦੀ ਹੈ...
ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਪੂਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਅਸੀਂ ਬਰਾਬਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਅਪੰਗਤਾਵਾਂ ਸਥਾਈ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵੋਟਰ ਅਫਰੀਕੀ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ...
ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ANC ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਇਹ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖੇ, ਅਤੇ ਜੱਜ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ। ਅਦਾਲਤ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਯਾਦਾਂ ਤੋਂ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਹਟਾਈਆਂ।

ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਦਬਦਬੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਿਆ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਾਲੇ ਦਬਦਬੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕੱਠੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕਿਆਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜਿਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਪੀ ਛਾ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਬਸ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਗੈਲਰੀ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈਆਂ। ਇਹ ਚੁੱਪ ਕਈ ਮਿੰਟਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਤੀਹ ਸਕਿੰਟਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੈਲਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਹਉਕੇ ਵਰਗੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, ਇੱਕ ਡੂੰਘੀ, ਸਮੂਹਿਕ "ਉਮਮਮ", ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।
ਮੈਂ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਾਅਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਅਦਾਲਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਪਰ ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਆਇਆ, ਅਗਲੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਆਖਰੀ ਅਤੇ ਇਕਲੌਤੀ ਗਵਾਹੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਇਹ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਕਦੇ ਮੈਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ।
ਇਸ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਿਲਿਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਰੈਂਡ ਡੇਲੀ ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਸ਼ਬਦ-ਦਰ-ਸ਼ਬਦ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ

ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਸ਼ਣ ਨੇ ਸਾਡੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਨਿਹੱਥੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਕੇਸ ਇਸ ਉਮੀਦ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਬੂਤ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਣ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।

ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਦੋ, ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ, ਅਗਲਾ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਉਸ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ ਜੋ ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਭਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹੜ੍ਹ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਯੂਟਾਰ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਸਾਡੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਮੇਈਬੁਏ ਅਤੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਨੀਤੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ।
ਗੋਵਨ ਗਵਾਹ ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਗੋਵਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ, ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚਾਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ? "ਪਹਿਲਾਂ," ਗੋਵਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਨੈਤਿਕ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਇਸ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਣਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜਵਾਬਾਂ ਨਾਲ ਨੈਤਿਕ ਦੋਸ਼ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।"
ਗੋਵਨ ਵਾਂਗ, ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਅਤੇ ਰਸਟੀ ਬਰਨਸਟਾਈਨ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਸਟੀ ਨੂੰ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿਖੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜ ਕੋਲ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰੇਡੀਓ ਏਰੀਅਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੈਥੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੇਜ਼-ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ, ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਅੱਠ, ਜੇਮਜ਼ ਕੈਂਟਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੈਰੋਲਡ ਵੋਲਪੇ ਦਾ ਜੀਜਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਥੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਈ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਉਸਦਾ ANC ਜਾਂ MK ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਭਗ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਡਰਾਮਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਸੀ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਜਿੰਮੀ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਿੰਮੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਆਓ ਆਪਾਂ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਲਈ ਟਾਈ ਬਦਲੀਏ।" ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਉਸ ਚੌੜੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਟਾਈ ਦੇਖੀ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਸੁੰਦਰ, ਰੇਸ਼ਮੀ ਟਾਈ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜੋ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਅਲਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜਿੰਮੀ ਕੁਝ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਘੋੜਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਟਾਈ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਉਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮ ਅਤੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਵਜੋਂ ਟਾਈ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀ। ਰੇਮੰਡ ਮਲਬਾ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ANC ਅਤੇ MK ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਕੋਲ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਹੁਤੇ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਸਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ MK ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਏਲੀਅਸ ਮੋਤਸੋਲੇਦੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਨੌਂ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਂਡਰਿਊ ਮਲੰਗੇਨੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਦਸ, ਗਵਾਹੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ MK ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਏਲੀਅਸ ਮੋਤਸੋਲੇਦੀ, ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੁੱਟਮਾਰ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਿਆ। ਆਖਰੀ ਦੋਸ਼ੀ, ਐਂਡਰਿਊ ਮਲੰਗੇਨੀ, ਨੇ ਇੱਕ ਅਣ-ਸਹੁੰ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ MK ਲਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੁਜਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭੇਸ ਬਦਲਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਝਟਕੇ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਂਡਰਿਊ ਆਖਰੀ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਸ਼ਾਂਤ ਰਿਹਾ। ਜੋ ਕੁਝ ਬਚਿਆ ਸੀ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਅੰਤਿਮ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਫੈਸਲਾ ਸੀ।

ਵੀਹ ਮਈ ਨੂੰ, ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਨੀਲੇ ਚਮੜੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਖੰਡ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ। ਇਸਦੀ ਸੁੰਦਰ ਪੈਕਿੰਗ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਯੂਟਾਰ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਗਲਤ ਸਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਐਡ ਹੋਮਿਨੇਮ ਅਪਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। "ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਧੋਖਾ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਕਿਹਾ। "ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਬੰਟੂ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਸਿਰਫ 1% ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਲਈ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ, ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਅਤੇ ਉਦਾਸ ਹਨ।" ਜੱਜ ਡੀ ਵੈੱਟ ਵੀ ਯੂਟਾਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਜਾਪਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਯੂਟਾਰ, ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੈ ਨਾ?"
ਯੂਟਾਰ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੱਜ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

"ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ," ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ?"
"ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ," ਯੁਤਾਰ ਨੇ ਘੁੱਟੀ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ। ਯੂਟਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ "ਉੱਤਮਤਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ" ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕਤਲ ਅਤੇ ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਸੀ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, "ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਖਾਸ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।" ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਸਨ, ਕਿ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਝੂਠੇ ਸਨ।

ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਆਰਥਰ ਚਾਸਕਲਸਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਉਸਨੇ ਯੂਟਾਰ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਕਤਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਐਮਕੇ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਦੋਂ ਆਰਥਰ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੋਰ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਭੰਨਤੋੜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰੋਕਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਤੱਥ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਚਾਨਕ ਜਿੱਤ ਸੀ।
ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਦੋ ਸਭ ਤੋਂ ਗੰਭੀਰ ਝਗੜਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ: ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਅਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਜੋਖਮ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਬ੍ਰਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ, ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਰਵੱਈਆ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਲਈ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਜਾਂ ਤਾਰੀਖ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।"
ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦੂਜਾ ਨੁਕਤਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਟੋਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸੰਗਠਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਨ। ਬ੍ਰਾਮ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਬੈਠ ਗਿਆ; ਜੱਜ ਨੇ ਉਸਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ - ਯਾਨੀ, ਜੇਕਰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

57

ਦੁਨੀਆ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੰਡਨ ਦੇ ਸੇਂਟ ਪੌਲ ਕੈਥੇਡ੍ਰਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਰਾਤ ਭਰ ਜਾਗਰਣ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਲੰਡਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਇੱਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸੰਸਦ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਲਈ ਆਮ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜੱਜ ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ (ਚਾਰ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਸਮੇਤ) ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।
ਸਾਡੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ LL.B ਲਈ ਲੰਡਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਲਈ ਪੇਪਰ ਲਿਖੇ। ਇਹ ਅਜੀਬ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਗਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਅਜੀਬ ਲੱਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਮਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਵਿਕਲਪ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਪਾਸ ਕਰ ਲਈਆਂ।

ਵੀਰਵਾਰ, 11 ਜੂਨ ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਨਿਆਂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਵਾਲ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸੀ।
ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਹੌਲੀ, ਤੇਜ਼ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ। “ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਟਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।
"ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਚਾਰਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਦੋ ਨੂੰ ਚਾਰਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਚਾਰਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ...।"
ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਹਰੇਕ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਸਟੀ ਬਰਨਸਟਾਈਨ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
"ਮੈਂ ਅੱਜ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ," ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਰਾਜ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।" ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਕੈਥੀ ਅਤੇ ਮਲਬਾ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਕੇਤ ਸੀ, ਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਕਿ ਰਾਜ ਸਖ਼ਤ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਘੱਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ

ਮਲਬਾ ਨੂੰ ਚਾਰਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ?

ਉਸ ਰਾਤ, ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਾਲਟਰ, ਗੋਵਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵੀ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਾਲਟਰ, ਗੋਵਨ, ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਨੈਤਿਕ ਰੁਖ਼ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਜੇਕਰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਜਨਤਕ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਦਲੇਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੱਦੀ ਲਾਈਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਵੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
ਵਕੀਲ ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਨਾਖੁਸ਼ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਵਾਲਟਰ, ਗੋਵਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮਕੈਨਿਕਸ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪੁੱਛੇਗਾ, "ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ?" ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਮ, ਜੋਏਲ ਅਤੇ ਵਰਨਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਉਸ ਕਾਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਮੌਤ - ਸਾਡੀਆਂ ਮੌਤਾਂ - ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ; ਜੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਭਾਸ਼ਣ ਅਪੀਲ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।
ਭਾਵੇਂ - ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇ - ਸਾਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਅਪੀਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਕਾਰਨ ਸਨ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀ ਵੈੱਟ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਸਾਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦੇਵੇਗੀ।
ਰਾਜ ਲਈ, ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਹਾਰਕ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਜੌਨ ਵੋਰਸਟਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਮਟਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਲਈ ਫਾਂਸੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਉਹੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ।

ਮੈਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਸੱਚਮੁੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹਾਦਰ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਦੀ ਇਹ ਲਾਈਨ ਯਾਦ ਆਈ: "ਮੌਤ ਲਈ ਸੰਪੂਰਨ ਬਣੋ; ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਤ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਿੱਠੀ ਹੋਵੇਗੀ।"

58

ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ, 12 ਜੂਨ, 1964 ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ। ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਭਿਆਨਕ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਸਾਇਰਨ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਦੌੜਿਆ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਿਆਂ ਮਹਿਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਬੱਸ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਚੌਕੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਧਮਕੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ "ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ" ਵਰਗੇ ਬੈਨਰ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਫੜ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਅੰਦਰ, ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਗੈਲਰੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰੈਸ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਹਿਲਾ ਕੇ ਹੈਲੋ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ; ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਜੀਬ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਿਆ। ਵਿੰਨੀ ਵੀ ਓਨੀ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੱਤੀ।
ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ: "ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜ।" ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਜ਼ਾ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਸਨ। ਇੱਕ ਹੈਰੋਲਡ ਹੈਨਸਨ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਲੇਖਕ ਐਲਨ ਪੈਟਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਸਨ। ਹੈਨਸਨ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਲੱਭਣਗੇ। "ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੋ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਨ," ਹੈਨਸਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸਿਰਫ ਉਹ ਸਾਧਨ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਸੀ।" ਹੈਨਸਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੱਜ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ, ਅਫਰੀਕਨ, ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਹਿੰਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।
ਭਾਵੇਂ ਪੈਟਨ ਖੁਦ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਹੀ ਵਿਕਲਪ ਸਨ: "ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ।" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਧੁੰਦਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।
ਪਰ ਡੀ ਵੈੱਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨੋਟ ਲਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ; ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੇ ਪਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉੱਠਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰ ਫੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਡੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਬਹੁਤ ਫਿੱਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ: ਇਹ ਮੌਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਆਦਮੀ ਇੰਨਾ ਘਬਰਾਇਆ ਕਿਉਂ ਸੀ? ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਕੇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ ਆਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਜੋ ਸਾਰੇ ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਆਗੂ ਸਨ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਓਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਨ ਜਿੰਨੇ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਲੋਕ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇਰਾਦੇ ਵਜੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਉਹ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਰੁਕਿਆ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣਾ ਸਾਹ ਫੜਨ ਲਈ। ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਚੁੱਪ ਸੀ, ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੱਖ ਅਪਰਾਧ ਹੈ, ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਅਪਰਾਧ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਜ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨਰਮੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੁਸਕਰਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਮੂਹਿਕ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਕੁਝ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿੱਚ ਘਬਰਾਹਟ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸਨ। ਡੈਨਿਸ ਗੋਲਡਬਰਗ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, "ਡੈਨਿਸ, ਇਹ ਕੀ ਹੈ!?"
"ਜ਼ਿੰਦਗੀ!" ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚੀਕਿਆ। "ਜ਼ਿੰਦਗੀ! ਜਿਉਣ ਲਈ!"
ਮੈਂ ਗੈਲਰੀ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਮੁਸਕਰਾਇਆ, ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਲਝਣ ਸੀ, ਲੋਕ ਚੀਕ ਰਹੇ ਸਨ, ਪੁਲਿਸ ਭੀੜ ਨੂੰ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਧੱਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਅੰਗੂਠਾ ਉੱਪਰ ANC ਸਲੂਟ ਫਲੈਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਕ ਭੀੜ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਭੱਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਪੁਲਿਸ ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਡੌਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਭੂਮੀਗਤ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲ ਧੱਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਭਾਲ

ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਹੇਠਾਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਿਆ।

ਸਾਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਗਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਬਾਹਰ ਭੀੜ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ਼ ਰੱਖਿਆ, ਇਸ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਲੋਕ ਖਿੰਡ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਵੈਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਐਸਕੌਰਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਭੀੜ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਵੈਨ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਇਆ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ, ਅਸੀਂ ਭੀੜ ਨੂੰ "ਅਮੰਡਲਾ!" ਚੀਕਦੇ ਅਤੇ "ਨਕੋਸੀ ਸਿਕੇਲੇਲ' ਆਈਅਫਰੀਕਾ" ਦੀਆਂ ਹੌਲੀ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲਾਂ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਖਿੜਕੀ ਦੀਆਂ ਸਲਾਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਫੜੀਆਂ, ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਭੀੜ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕੇਗੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਦੇਖ ਸਕਣਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।
ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੁਣ ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਡੈਨਿਸ ਗੋਲਡਬਰਗ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੋਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸਹੂਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਦੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੀਕਾਂ ਅਤੇ ਗਾਣਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਖੜਕਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ।
* * *

ਉਸ ਰਾਤ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਲੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਕੀਤੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਬਾਅ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਭਾਰ ਪਾਇਆ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਡੌਕ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਨਾ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਰੂਸੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਲਿਓਨਿਡ ਬ੍ਰੇਜ਼ਨੇਵ ਨੇ ਡਾ. ਵਰਵੋਰਡ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਨਰਮੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਕੱਤਰ, ਐਲੇਕਸ ਡਗਲਸ-ਹੋਮ, ਸਾਡੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਦੀ ਅਫਵਾਹ ਸੀ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ, ਐਡਲਾਈ ਸਟੀਵਨਸਨ, ਨੇ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ; ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।
ਵਰਵਰਡ ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਤੋਂ ਆਏ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾਵਾਂ ਦੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਅੰਤ ਵੱਲ, ਜੱਜ ਡੀ ਵੈੱਟ ਨੇ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਨੂੰ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਾਤਲ ਮੰਨਣਗੇ।
ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਦਬਾਅ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੀ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵ। ਉਸ ਕੋਲ ਉਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਝੁਕਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਬਾਅ ਅੱਗੇ ਝੁਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮੌਤ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਕਥਰਾਡਾ, ਮੋਤਸੋਲੇਦੀ ਅਤੇ ਮਲੈਂਗੇਨੀ ਨੂੰ ਡੀ ਵੈੱਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਏਲੀਅਸ ਅਤੇ ਐਂਡਰਿਊ ਨੂੰ ਘੱਟ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦੋ ਐਮਕੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਜੂਨੀਅਰ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸਾਡੇ ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਪੀਲ ਨਾ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕੈਥੀ, ਐਂਡਰਿਊ ਅਤੇ ਏਲੀਅਸ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗੀ ਪਈ: ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।
ਹਰ ਸ਼ਾਮ, ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਵਿੱਚ, ਲਾਈਟਾਂ ਬੁਝਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੇਲ੍ਹ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਗੂੰਜਦੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਵੱਡੇ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬੇ ਵਿੱਚ ਗਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਪਰ, ਹਰ ਸ਼ਾਮ, ਲਾਈਟਾਂ ਮੱਧਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਕਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚੁੱਪ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ, ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ, ਜੇਲ੍ਹ ਭਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ, ਆਦਮੀ "ਅਮੰਡਲਾ!" ਚੀਕਦੇ ਸਨ, ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਸੈਂਕੜੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ "ਨਗਾਵੇਥੂ!" ਅਕਸਰ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਾਲ-ਐਂਡ-ਜਵਾਬ ਖੁਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਰਾਤ, ਹੋਰ ਬੇਨਾਮ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅਸਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਟੀਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ।

ਭਾਗ ਅੱਠ

ਰੌਬਨ ਟਾਪੂ : ਹਨੇਰਾ

ਸਾਲ

59

ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਛੱਤ ਵੱਲ ਘੂਰ ਰਿਹਾ ਸੀ - ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਰਹੀਆਂ ਸਨ - ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਹਾਲਵੇਅ ਵਿੱਚੋਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਹੋਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਰਨਲ ਔਕੈਂਪ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। "ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਤੇਜ਼ ਫੁਸਫੁਸਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਗ ਰਹੇ ਹੋ?"
ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ। "ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਆਦਮੀ ਹੋ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ; ਤੁਸੀਂ ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਵੇਖੋਗੇ, ਸਿਰਫ਼ ਸਲੇਟੀ ਕੰਧਾਂ ਨਹੀਂ।"
ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਵਿਅੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਉਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਜਿਸਦੀ ਮੈਂ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਗੁਪਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ, "ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੁਸੀਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲੇਗਾ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।"
ਫਿਰ ਔਕੈਂਪ ਨੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਹੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਪੈਕ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸੀ, ਇਸਦੇ ਬੇਅੰਤ ਲੜੀਵਾਰ ਧਾਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਘੰਟੀ ਸਾਡੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਸੀ।
ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਸੱਤਾਂ - ਵਾਲਟਰ, ਰੇਮੰਡ, ਗੋਵਨ, ਕੈਥੀ, ਐਂਡਰਿਊ, ਏਲੀਅਸ, ਅਤੇ ਮੈਂ - ਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵੈਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਢੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਥੱਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਮਾਹੌਲ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਧੂੜ ਭਰੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ, ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੈਕਾਰੇ ਲਗਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੈਂਡਵਿਚ ਅਤੇ ਕੋਲਡ ਡਰਿੰਕਸ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਵੈਨ ਵਿਕ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸਾਥੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੌਰਾਨ, ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਬੇਲੋੜੀ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। "ਖੈਰ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹੋਗੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਓਗੇ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਾਇਕਾਂ ਵਜੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਓਗੇ। ਭੀੜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰੇਗੀ, ਹਰ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਸਤ ਬਣਨਾ ਚਾਹੇਗਾ, ਔਰਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਆਹ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਥੀਓ, ਇਹ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।" ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਸੁਣਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਉਸਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋਈ।

* * *

ਅਸੀਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਪੁਲਿਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ, ਗੁਪਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਫੌਜੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਡਕੋਟਾ, ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਫੌਜੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਬਿਹਤਰ ਦਿਨ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਗਰਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਕੰਬ ਰਹੇ ਸੀ। ਕੁਝ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਉਡਾਣ ਨਹੀਂ ਭਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਾਲੋਂ ਸਾਡੀ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਚਿੰਤਤ ਜਾਪਦੇ ਸਨ; ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ-ਥੱਲੇ ਟਕਰਾਉਣਾ ਉੱਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।
ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਵੇਰ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੋਰਥੋਲ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਅੱਧੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਸਕੇ, ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਅਸੀਂ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਵੱਲ, ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸੁੱਕੇ, ਸਮਤਲ ਮੈਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹਰੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਕੇਪ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ ਉੱਤੇ ਉੱਡ ਗਏ। ਮੈਂ ਵੀ ਪੋਰਥੋਲ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕ੍ਰੇਨ ਕੀਤਾ, ਇੱਕ ਸੈਲਾਨੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀਕਾਰ ਵਜੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਐਮਕੇ ਦੇ ਗਠਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਬਹਿਸ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਾ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਸੋਚਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਮੈਟਰੋਸਬਰਗ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ, ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਉੱਡਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚੀਕਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਲੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਆਦਮੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਝੁਕ ਗਏ, ਅਤੇ ਦਰਅਸਲ, ਭਾਰੀ ਜੰਗਲ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਗੁਰੀਲਾ ਫੋਰਸ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਜਲਦੀ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਕੇਪ ਫਲੈਟਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਮਾਚਿਸ ਦੇ ਘਰ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚਮਕਦੇ ਟਾਵਰ ਅਤੇ ਟੇਬਲ ਮਾਊਂਟੇਨ ਦੀ ਖਿਤਿਜੀ ਚੋਟੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਫਿਰ, ਟੇਬਲ ਬੇ ਵਿੱਚ, ਐਟਲਾਂਟਿਕ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਨੀਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦੀ ਧੁੰਦਲੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਟਾਪੂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਹਵਾਈ ਪੱਟੀ 'ਤੇ ਉਤਰੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਹਨੇਰਾ, ਬੱਦਲਵਾਈ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ, ਤਾਂ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਸਾਡੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਵਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ; ਮਾਹੌਲ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਪਰ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ, ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਸਵਾਗਤ ਦੇ ਉਲਟ।
ਸਾਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਜੇਲ੍ਹ, ਇੱਕ ਇਕੱਲੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ, ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਣੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦੀ ਸਾਦੀ ਖਾਕੀ ਵਰਦੀ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਨਿਯਮ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲ ਗਏ। ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ, ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਜਰਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੈਨਵਸ ਜੈਕੇਟ ਮਿਲੀ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਲੰਬੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸੈਂਡਲ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਜੁੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਕੈਥੀ, ਇਕੱਲੀ, ਨੂੰ ਮੋਜ਼ੇ ਮਿਲੇ। ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਛੋਟੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ "ਮੁੰਡੇ" ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਛੋਟੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗਾ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇੱਕ-ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਭੌਂਕਣ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ: “ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਓ!” “ਠੁਕ ਜਾਓ!” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਮਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਠਹਿਰਨ ਤੋਂ ਯਾਦ ਆਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ।
ਪੁਰਾਣੀ ਜੇਲ੍ਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਥਾਈ ਕੁਆਰਟਰ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲਾ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉੱਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਚੌਥੀ ਸਵੇਰ ਸਾਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇੱਕ ਢੱਕੇ ਹੋਏ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਨਵੀਂ ਬਣਤਰ ਇੱਕ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਆਇਤਾਕਾਰ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਮਤਲ ਸੀਮਿੰਟ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਸੀ, ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸੌ ਫੁੱਟ ਗੁਣਾ ਤੀਹ ਫੁੱਟ। ਇਸ ਦੇ ਚਾਰਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਪਾਸੇ ਕੋਠੜੀਆਂ ਸਨ। ਚੌਥੀ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਵੀਹ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਕੰਧ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਰਮਨ ਚਰਵਾਹਿਆਂ ਨਾਲ ਗਾਰਡਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।
ਸੈੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ A, B, ਅਤੇ C ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਸੇ, ਸੈਕਸ਼ਨ B ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਗਲਿਆਰੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਵੱਖਰੇ ਸੈੱਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅੱਧੇ ਸੈੱਲ ਵਿਹੜੇ ਵੱਲ ਸਨ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਗਭਗ ਤੀਹ ਸੈੱਲ ਸਨ। ਸਿੰਗਲ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਗਭਗ ਚੌਵੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਿੜਕੀ ਸੀ, ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਫੁੱਟ ਵਰਗਾਕਾਰ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸਲਾਖਾਂ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੈੱਲ ਦੇ ਦੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਨ: ਇੱਕ ਧਾਤ ਦਾ ਗੇਟ ਜਾਂ ਗਰਿੱਲ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸਲਾਖਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਮੋਟਾ ਲੱਕੜ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸੀ। ਦਿਨ ਵੇਲੇ, ਸਿਰਫ਼ ਗਰਿੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਤਾਲਾ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਰਾਤ ਨੂੰ, ਲੱਕੜ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵੀ ਤਾਲਾ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਸੈੱਲ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗਿੱਲੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨਾਲ ਉਠਾਈ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨਮੀ ਨੂੰ ਸੋਖ ਲੈਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕੰਬਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਇੰਨੇ ਪਤਲੇ ਅਤੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਲਗਭਗ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀਸਲ, ਜਾਂ ਤੂੜੀ, ਚਟਾਈ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਫੈਲਟ ਮੈਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਨੇ ਸੀਸਲ

ਵਾਲੀ ਚਟਾਈ ਦੇ ਉੱਪਰ ਫੈਲਟ ਮੈਟ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਨਰਮਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।
ਸਾਲ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਸੈੱਲ ਇੰਨੇ ਠੰਡੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੰਬਲ ਇੰਨੀ ਘੱਟ ਗਰਮੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੂਰੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਸੌਂਦੇ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਕੋਰੀਡੋਰ ਦੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਹੜੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਖਿੜਕੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਤਿੰਨ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲੇਟਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਧ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੰਕਰੀਟ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦਾ ਸੀ। ਚੌੜਾਈ ਲਗਭਗ ਛੇ ਫੁੱਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਫੁੱਟ ਮੋਟੀਆਂ ਸਨ। ਹਰੇਕ ਕੋਠੜੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਚਿੱਟਾ ਕਾਰਡ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਨੰਬਰ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, "ਐਨ ਮੰਡੇਲਾ 466/64," ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ 1964 ਵਿੱਚ ਟਾਪੂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ 466 ਵਾਂ ਕੈਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਛਿਆਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ ਕੈਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਤੰਗ ਜਗ੍ਹਾ ਮੇਰਾ ਘਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਰੰਤ ਕਈ ਕੈਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ ਬੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਨਰਲ ਜੇਲ੍ਹ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਐਫ ਅਤੇ ਜੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਮ-ਕਾਨੂੰਨ ਕੈਦੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਬੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: ਸਾਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ "ਸੰਕਰਮਿਤ" ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਗਏ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਰਜ ਪੀਕ ਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਇੱਕ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹੀ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਿਸਫੋਟਕ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੰਗੀਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਕੁਨ, ਡੈਨਿਸ ਬਰੂਟਸ, ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵੀ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨੇਟਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰ, ਬਿਲੀ ਨਾਇਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਮਖੋਂਟੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਸਾਡੀ ਹੋਰ ਸੰਗਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੇਵਿਲ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰੰਗੀਨ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ ਏਕਤਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਯੂ ਚੀ ਚੈਨ ਕਲੱਬ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਰੈਡੀਕਲ ਸ਼ਾਖਾ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਨੇਵਿਲ ਨੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਬੀ.ਏ. ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਟਿਊਬਿਨਜੇਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਜਰਮਨ ਸਾਹਿਤ

ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰੇਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨੇਵਿਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਫਿਕਾਈਲ ਬਾਮ, ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਅਤੇ ਯੂ ਚੀ ਚੈਨ ਕਲੱਬ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਸੀ; ਅਤੇ ਜ਼ੇਫਾਨੀਆ ਮੋਥੋਪੇਂਗ, ਪੀਏਸੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਜ਼ੇਫ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਬੰਟੂ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਿਸਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇ. ਡੀ. ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ, ਜੋ ਹੁਣ "ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ" ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹਨ, ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਇਹ ਸਾਡੇ ਵੀਹ ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਮੂਹ ਬਣ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਕੁਝ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਹੌਲ ਇੰਨਾ ਦਮਨਕਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੈਦੀਆਂ ਜਿੰਨੇ ਹੀ ਗਾਰਡ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਧਮਕੀਆਂ ਅਤੇ ਡਰਾਵੇ ਨਾਲ ਹਰ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਬਿਤਾਉਣਾ ਸੀ। ਹਰ ਸਵੇਰ, ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਰ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ 'ਤੇ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਹੀਏਦਾਰ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਥਰਾਂ ਲਈ ਚਾਰ ਪੌਂਡ ਦੇ ਹਥੌੜੇ ਜਾਂ ਚੌਦਾਂ ਪੌਂਡ ਦੇ ਹਥੌੜੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਜਰੀ ਵਿੱਚ ਕੁਚਲਣਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਰ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਲਗਭਗ ਡੇਢ ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਇੱਕ ਮੋਟੀ ਰਬੜ ਦੀ ਰਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣੇ ਸਨ। ਰਿੰਗ ਪੱਥਰ ਦੇ ਉੱਡਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਸਥਾਈ ਤਾਰ ਦੇ ਮਾਸਕ ਪਹਿਨੇ ਸਨ।
ਵਾਰਡਰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤੁਰ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਡਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਏ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਦੁਰਲੱਭ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੋਈਏ। ਕੰਮ ਥਕਾਵਟ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਔਖਾ ਸੀ; ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਗਰਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਖ਼ਤ ਸੀ।
ਜੂਨ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਰੋਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਮਹੀਨੇ ਸਨ। ਸਰਦੀਆਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਅਤੇ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੁਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਚਾਲੀ ਡਿਗਰੀ ਫਾਰਨਹੀਟ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਹਲਕੀ ਖਾਕੀ ਕਮੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਕੰਬਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਠੰਡ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੇ ਕਲੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ। ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਬਰੇਕ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਬਦਬੂ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ, ਸਾਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਲਈ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਫਾਈਲ ਵਿੱਚ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੁਰਦੇ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਪੱਥਰ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਬੱਜਰੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਇੱਕ ਪਹੀਆ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਟਰੱਕ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਕੈਥੀ ਇੱਕ ਪਤਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸਰੀਰਕ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪਹੀਆ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਚੀਕਿਆ: "ਲਾਟ ਦਾਰਡੀ ਕਰੂਈਵਾ ਲੂਪ!" (ਉਸ ਪਹੀਆ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਦਿਓ!) ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੈਥੀ ਇਸਨੂੰ ਅੱਗੇ ਧੱਕਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਹੀਆ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਇੰਝ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਉਲਟ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਵਾਰਡਰ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਕੈਥੀ, ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਹੀਆ ਗੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਬੈਠਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਹੌਲੀ- ਹੌਲੀ ਪਹੀਆ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿ ਇਹ ਤਾਕਤ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪਹੀਆ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਾਇਆ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬਾਲਟੀ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਅੱਧਾ ਭਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਫਲ ਹੋਏ। ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ, ਵਾਰਡਰ ਇਨਚਾਰਜ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਬਾਲਟੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾਈ ਭਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਫਲ ਹੋਏ। ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬਾਲਟੀ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਤੱਕ ਭਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਰਸਤੇ ਬਾਲਟੀ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ ਸੀ। ਚੋਰੀ- ਛਿਪੇ ਫੁਸਫੁਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ: ਕੋਈ ਕੋਟਾ ਨਹੀਂ। ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਅਸੀਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ: ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿਤ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ। ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਵਧਾਵਾਂਗੇ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।
* * *

1962 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। 1962 ਵਿੱਚ, ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੈਦੀ ਸਨ; ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਜੇਲ੍ਹ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਵਾਲੀ ਚੌਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਸਗੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਸਟਾਫ ਲਈ ਵੀ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੀ। ਰੰਗੀਨ ਵਾਰਡਰ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਗਰਟਾਂ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵਾਰਡਰ ਗੋਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਲਕ-ਨੌਕਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਬਾਸ" ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਨਸਲੀ ਪਾੜਾ ਪੂਰਨ ਸੀ: ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਵਾਰਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਗੋਰਾ ਕੈਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਮਾਯੋਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਇਕੱਲਤਾ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ

60

ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਕੀਲ, ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਅਤੇ ਜੋਏਲ ਜੋਫ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਵਿਜ਼ਟਿੰਗ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦਾ ਦੋਹਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ: ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੈਟਲ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਸਦੀਵੀ ਜੀਵਨ ਵਰਗਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਆਏ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੇ ਸਨ।
ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਇੱਕ ਮੇਜਰ ਬਾਹਰ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਜਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਠੀਕ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਪੀਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਪੀਲ ਹੋਰ ANC ਬਚਾਓ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਵੇ। ਬ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਜੋਏਲ ਇਸ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਾਮ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲਬਾਤ ਖਤਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਮੌਲੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਮੌਲੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ, ਬ੍ਰਾਮ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ।
ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮੇਜਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਸੀ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੌਲੀ ਦੀ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਰ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬ੍ਰਾਮ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੜਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਨਵਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਲਟ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਾਰ ਇੱਕ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਮੌਲੀ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਸੀ।
ਇਸ ਖ਼ਬਰ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ। ਮੌਲੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਔਰਤ ਸੀ, ਉਦਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਸੁਆਰਥ, ਬਿਲਕੁਲ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਉਸਨੇ ਬ੍ਰਾਮ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਸੰਭਵ ਸੀ। ਉਹ ਪਤਨੀ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਮ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਫ਼ਤ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਸੀ: ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਿਸਟਿਕ ਫਾਈਬਰੋਸਿਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੌਲੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬ੍ਰਾਮ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਖਾਸ ਗੱਲ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਬੇਰਹਿਮ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਜਿਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰਦ ਅਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਜਿਸਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਛੇਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਉਸਨੇ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਧਰ ਦਿਖਾਇਆ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ

ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਅਨਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਿਆ, ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ।
ਮੈਂ ਮੇਜਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ੋਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜ ਸੌ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਤਰ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੇਜਰ ਨੇ ਬ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਖਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਿਆ। ਮੈਂ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮੇਜਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਪੋਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇੱਕ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਸੈਟਲ ਹੋ ਗਈ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੁਟੀਨ ਬਾਰੇ ਹੈ: ਹਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ; ਹਰ ਹਫ਼ਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ, ਤਾਂ ਜੋ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਸਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਰਲ ਜਾਣ। ਇਸ ਪੈਟਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੁਟੀਨ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।
ਰੁਟੀਨ ਕੈਦੀ ਲਈ ਵੀ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਲ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰੁਟੀਨ ਇੱਕ ਸੁਹਾਵਣੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੁਟੀਨ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਅਤੇ ਘੜੀਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਘੰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਟੀਆਂ ਅਤੇ ਚੀਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸੀ। ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸੀ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਦੀ ਕੰਧ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਉਣਾ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਮਝ ਗੁਆਉਣਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਕੜ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਗੁਆਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਆਸਾਨ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।
ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਹੌਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਦਿਨ ਬੇਅੰਤ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲੰਘਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕਲੀਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਲਸ ਅਤੇ ਅਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਲਗਭਗ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੰਮ, ਪੜ੍ਹਾਈ, ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਸਮਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਹਿਮ-ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਜਾਂ ਦਿਨ ਲੱਗਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨੇ ਜਾਂ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਨਵੇਂ ਟੁੱਥਬ੍ਰਸ਼ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਦਾ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮਿੰਟ ਸਾਲਾਂ ਵਾਂਗ ਲੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਲ ਮਿੰਟਾਂ ਵਾਂਗ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਜਾਪ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਇਹ ਸਾਲ ਦਾ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ।
ਹਰ ਕੈਦੀ ਲਈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਲਈ, ਚੁਣੌਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਮੀ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਬਾਹਰ

ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਲਾਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਘਾਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਤੁਰਾਂਗਾ।
ਮੈਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਪਲ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੋਈ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰ ਅਤੇ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

61

ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਸਵੇਰੇ 5:30 ਵਜੇ ਰਾਤ ਦਾ ਵਾਰਡਰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਗਲਿਆਰੇ ਦੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਪਿੱਤਲ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਜਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਚੀਕਦਾ ਸੀ, "ਸ਼ਬਦ ਜਾਗਰਣ! ਸਟਾਨ ਓਪ!" (ਜਾਗੋ! ਉੱਠੋ!) ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਲਦੀ ਉੱਠਣ ਵਾਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ 5:30 ਵਜੇ ਜਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ 6:45 ਵਜੇ ਤੱਕ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚਟਾਈਆਂ ਅਤੇ ਕੰਬਲਾਂ ਨੂੰ ਲਪੇਟਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਪਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ "ਬੈਲੀਆਂ" ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸੈਨੇਟਰੀ ਬਾਲਟੀਆਂ ਸਨ। ਬੈਲੀਆਂ ਦਾ ਵਿਆਸ ਦਸ ਇੰਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਅਵਤਲ ਪੋਰਸਿਲੇਨ ਢੱਕਣ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਢੱਕਣ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਸ਼ੇਵ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ।
6:45 ਵਜੇ, ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬੈਲੀਆਂ ਖਾਲੀ ਕੀਤੀਆਂ। ਬੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਲਵੇਅ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬਦਬੂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੈਲੀ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੁਹਾਵਣਾ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਵਾਰਡਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਰੁਕਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਨਾਸ਼ਤਾ ਸਾਡੇ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਨਾਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਮੀਲੀ ਪਾਪ ਦਲੀਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੱਕੀ ਜਾਂ ਮੱਕੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਅਨਾਜ, ਜਿਸਨੂੰ ਆਮ ਕੈਦੀ ਇੱਕ ਕਟੋਰੇ ਵਿੱਚ ਘੋਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਡੀਆਂ ਸੈੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੁੰਮਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਚਲਾਕ ਚਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਚਲਾਕ ਹੱਥ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਦਲੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਡੁੱਲ ਜਾਵੇ।
ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਪੁਰਾਣੇ ਧਾਤ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਡਰੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ਤਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਦੇ ਧਾਤ ਦੇ ਕਟੋਰਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੈਪ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਕੌਫੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੱਗ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੀਸਿਆ ਹੋਇਆ ਮੱਕੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਉਬਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰੋਸਣ ਲਈ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਆਉਣ ਤੱਕ ਘੇਰੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੌੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।
ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਾਂਗ, ਖੁਰਾਕ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੈ।
ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਿਹਤਰ ਭੋਜਨ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ; ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੰਤੁਲਿਤ ਸੀ - ਨਾ-ਖਾਣਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ-ਖਾਣਯੋਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ। ਭੋਜਨ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਾਰਡਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, "ਆਹ, ਤੁਸੀਂ ਕਾਫ਼ਿਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਘਰ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਖਾ ਰਹੇ ਹੋ!"

ਨਾਸ਼ਤੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਗਾਰਡ ਚੀਕਦੇ ਸਨ, "ਵੈਲ ਇਨ! ਵੈਲ ਇਨ!" (ਅੰਦਰ ਡਿੱਗ ਜਾਓ! ਅੰਦਰ ਡਿੱਗ ਜਾਓ!), ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖਾਕੀ ਜੈਕੇਟ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਟਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਟਨ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਵਾਰਡਰ ਦੇ ਲੰਘਦੇ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਬਟਨ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਸਾਡੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਟਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਕੋਡ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕਾਂਤ ਕੈਦ ਜਾਂ ਭੋਜਨ ਗੁਆਉਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।
ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਬ੍ਰੇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੌਲੀ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਵਾਰਡਰ ਸਾਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਚੀਕਦੇ ਸਨ। ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ, ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਘੰਟੀ ਵੱਜਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਧਾਤ ਦਾ ਢੋਲ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਵਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਉਬਲੇ ਹੋਏ ਮੀਲੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਮੱਕੀ ਦੇ ਮੋਟੇ ਦਾਣੇ। ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸੈਂਪ, ਜਾਂ ਮੀਲੀ ਚੌਲ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਪ ਵਰਗੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਵਿੱਚ ਪੀਸੀ ਹੋਈ ਮੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸੈਂਪ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਮੀਲੀ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪਰੋਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।
ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਅਕਸਰ ਫੁਜ਼ਮੰਡਲਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਤਾਕਤ ਦਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ," ਮੀਲੀ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਖਮੀਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪਾਊਡਰ। ਇਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਆਦੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪਾਊਡਰ ਇੰਨਾ ਘੱਟ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸਨੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਊਡਰ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਸਹੀ ਪੀਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭੋਜਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਪਾਊਡਰ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।
ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਤਿੱਖੀਆਂ ਸੀਟੀਆਂ ਵਜਾਈਆਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਲਈ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਾਡੇ ਕੋਰੀਡੋਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਾਥਰੂਮ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਮੁੰਦਰੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਾਵਰ, ਇੱਕ ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੂਟੀ, ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਵੱਡੀਆਂ ਗੈਲਵੇਨਾਈਜ਼ਡ ਧਾਤ ਦੀਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਬਾਥਟਬ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਦਿਨ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਧੋਂਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਠੰਡ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਣਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਧੋਂਦੇ ਸਮੇਂ ਗਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਘੱਟ ਬਰਫੀਲਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਠੀਕ 4:30 ਵਜੇ, ਸਾਡੇ ਗਲਿਆਰੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲੱਕੜ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਦਸਤਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ

ਵਾਲੇ ਕੈਦੀ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣਾ ਵੰਡਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਮੀਲੀ ਪੈਪ ਦਲੀਆ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਕਈ ਵਾਰ ਅਜੀਬ ਗਾਜਰ ਜਾਂ ਗੋਭੀ ਜਾਂ ਚੁਕੰਦਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਪਾ ਕੇ - ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਬਜ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੱਕ ਉਹੀ ਖਾਂਦੇ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗਾਜਰ ਜਾਂ ਗੋਭੀ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਉੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਹਰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਲੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਟੁਕੜਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਮਾਸ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗਰਿਸਟਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ, ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਰੋਟੀ (ਜਿਸਨੂੰ ਕਟਕੋਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਸਿਰ, ਰੋਟੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਅਤੇ ਮਾਰਜਰੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਰੋਟੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ "ਯੂਰਪੀਅਨ" ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੋਜਨ ਸੀ।
ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਰਕਮ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਸੋਈ ਤਸਕਰੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਸੋਈਏ - ਜੋ ਸਾਰੇ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕੈਦੀ ਸਨ - ਆਪਣੇ ਲਈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਭੋਜਨ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਅਕਸਰ ਉਹ ਅਹਿਸਾਨ ਜਾਂ ਤਰਜੀਹੀ ਇਲਾਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਆਦੀ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।
ਰਾਤ 8 ਵਜੇ, ਰਾਤ ਦਾ ਵਾਰਡਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗਲਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਮੋਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਬੀ ਬਾਹਰਲੇ ਦੂਜੇ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵਾਰਡਰ ਗਲਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ-ਨੀਚੇ ਤੁਰਦਾ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਸੌਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ "ਲਾਈਟਾਂ ਬੰਦ ਕਰੋ" ਦੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਲੀ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਬੱਲਬ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਬਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉੱਚ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲਈ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਜਾਂ ਗਿਆਰਾਂ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
ਕੋਰੀਡੋਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧੁਨੀ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧੀਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਫੁਸਫੁਸਾਈ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ, ਤਾਂ ਵਾਰਡਰ ਵੀ ਚੀਕਦਾ, "ਡਾਈ ਗੈਂਗ ਵਿੱਚ ਸਟਿਲਟ!" (ਪੈਸੇ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ!) ਵਾਰਡਰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵਾਰ ਉੱਪਰ-ਨੀਚੇ ਤੁਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂ ਲਿਖ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਕੋਰੀਡੋਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਰੇਤ ਛਿੜਕਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਵਾਰਡਰ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਚੁੱਪ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਰਸਤੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਸੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

62

ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਬ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਜੋਏਲ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਜੇਲ੍ਹ

ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਪਰ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਕੋਲ ਕੈਮਰਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁੱਖ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਫੋਟੋਆਂ ਲਈ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿੱਲਣ ਤੋਂ ਨਾ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ: "ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਤੋਂ ਸਾਡੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।" ਕੈਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।
ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਰਡਰ ਖੁਦ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉੱਤਮ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਡਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਤੋਂ ਵਾਰਡਰ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਜਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏਗਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਅਤੇ ਇਹੀ ਮਾਮਲਾ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ।
ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੈਦੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣਾ ਨੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਸਹਿਮਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਮੁੱਖ ਵਾਰਡਰ ਨੇ, ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਲਈ ਹਥੌੜੇ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸਾਨੂੰ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਸੂਈਆਂ, ਧਾਗਾ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਜਰਸੀਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜਰਸੀਆਂ ਮੁਰੰਮਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇੱਕ ਉਤਸੁਕ ਕੰਮ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਤਬਦੀਲੀ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਹੋਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਵੇਰੇ, ਲਗਭਗ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ, ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲਾ ਗੇਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਸੂਟ ਪਹਿਨੇ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਮਹਿਮਾਨ ਲੰਡਨ ਦੇ ਡੇਲੀ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ ਦੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟਰ ਅਤੇ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਿਵੇਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਮਨੋਰੰਜਨ ਹੋਣ।
ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਆਦਮੀ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਮਾਨ ਸਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ ਇੱਕ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦਿਖਾਵੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਦੋਵੇਂ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਸਾਡਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਗਾਰਡ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮੋਢਾ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਆਓ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਰੋਗੇ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਕੈਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ

ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਨ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸਮੂਹਿਕ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ "ਅਸੀਂ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਜਦੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਰਿਪੋਰਟਰ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਮਿਸਟਰ ਨਿਊਮੈਨ ਸੀ, ਨਾਲ ਲਗਭਗ ਵੀਹ ਮਿੰਟਾਂ ਤੱਕ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅਤੇ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੋਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਮੇਰੀ ਤਸਵੀਰ ਲਵੇ। ਮੈਂ ਝਿਜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਝੁਕ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਫੋਟੋ ਸਿਰਫ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਲੇਖ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਦੋਸਤਾਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵਾਂਗਾ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਸੁਲੂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਣ। ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆ। ਜਦੋਂ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਜਰਸੀਆਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਹਥੌੜੇ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਰਿਪੋਰਟਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਸਨ।

ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ ਦੇ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਜੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜਦਾ ਸੀ, ਸਰਕਾਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਹੀ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਹਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ।
ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਵਕੀਲ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾਮੀਬੀਆ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਮਿਸਟਰ ਹਿਨਿੰਗ, ਜੋ ਕਿ ਅਮਰੀਕਨ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਇੱਕ ਨਵਾਂਪਣ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ।
ਮਿਸਟਰ ਹਿਨਿੰਗ ਦੀ ਫੇਰੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਮਰੀਕੀ ਜੇਲ੍ਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਚੀਜ਼ ਸੀ, ਇੱਕ ਪਾਲਿਸ਼ਡ ਅਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਸੂਟ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਧੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫੈਸ਼ਨੇਬਲ ਕੱਟ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ "ਸੱਜਣ" ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਸੀ,

ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਣੀ ਟੋਪੀ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਉਤਾਰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰਕੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ। ਉਸਦੀ ਆਦਤਨ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਬੇਰਹਿਮ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਟੇ ਬਲੈਂਚ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਦਿਆਲੂ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਜਨਰਲ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮਹਿਮਾਨ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਸੱਜਣ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਬੁਲਾਰੇ ਚੁਣੋ।" ਕਈ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਲਿਆ।
ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਦੇ ਉਲਟ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਿਨਿੰਗ ਇੱਕ ਭਾਰੀ, ਬੇਢੰਗੇ ਆਦਮੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਆਉਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਸੀ, ਅਪਰਾਧੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਭੋਜਨ, ਸਾਡੀਆਂ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਿਨਿੰਗ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬੇਸਮਝੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਆਲਸੀ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਛੜੇ ਅਮਰੀਕੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਮਾੜੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਵਰਗ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ।
ਮਿਸਟਰ ਹਿਨਿੰਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੀਨਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕੀ ਲਹਿਜ਼ਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਥੁੱਕਣ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਆਦਤ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਸੀ।
ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸੁਣ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਟੋਕਿਆ, "ਨਹੀਂ, ਸਰ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਦੱਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝਦੇ ਹੋ।" ਹਿਨਿੰਗ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਦੇਖਦਾ ਅਤੇ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਹਿਨਿੰਗ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਨ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੇ ਸਾਡਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਇਆ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਿਨਿੰਗ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਘੱਟ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਸੀ। ਹਿਨਿੰਗ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹੇ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਅਸੀਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮਿਸਟਰ ਹਿਨਿੰਗ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹਾਸੋਹੀਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਫਿਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਯਕੀਨਨ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਦੋਸਤ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤਿਆ।

63

ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: A, B, C, ਜਾਂ D। A ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; D ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ, ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ "ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੈਦੀ" ਕਿਹਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ D ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰ, ਅਧਿਐਨ, ਅਤੇ ਕਰਿਆਨੇ ਅਤੇ ਇਤਫਾਕੀਆ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ - ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੈਦੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਰਜਾ D ਤੋਂ C ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਈ ਸਾਲ ਲੱਗਦੇ ਸਨ।
ਅਸੀਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ। ਅਸੀਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ: ਵਰਗੀਕਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ, ਡੀ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਕੈਦੀ ਵਜੋਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਹਿਣਗੇ, ਆਪਣੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰੋ, ਸੀ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਕੈਦੀ ਬਣੋ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਏ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਮਨੀ ਆਰਡਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੋਗੇ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਕੰਟੀਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਭੋਜਨ ਖਰੀਦ ਸਕੋਗੇ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰਿਆਨੇ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਵਰਗੀਕਰਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਚੱਲਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ D, ਅਗਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ C, ਅਗਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ B, ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ A ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ, ਸਾਡੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਜਿੱਤੇ ਗਏ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਡੀ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਚਰਣ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਨਿਮਰ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਾ ਕਰਨਾ। "ਅੱਗੇ, ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ," ਵਾਰਡਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। "ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਡੀ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਰਹੋਗੇ।"
ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਬੋਰਡ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਨਿਯਮਾਂ

ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ANC ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਅਰਥ ਸੀ ਅਤੇ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਤਕਨੀਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਨਾ ਕਰੀਏ।

ਡੀ ਗਰੁੱਪ ਕੈਦੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲੱਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ; ਇਸਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਨਕਲੀ ਪੱਧਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ।
ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ "ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ" ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ ਬਲਕਿ ਨਸਲਵਾਦੀ ਵੀ ਲੱਗੀ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਯੂਰਪੀਅਨ ਜਾਂ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਢਾਂਚੇ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸੰਮਲਿਤ ਹਨ; ਕੋਈ ਵੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਪੂਰਵਜ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇੱਕੋ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਬੁਰੀ ਖ਼ਬਰ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹਕੀਕਤ ਨਾਲੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਜਾਂ ਅਸਹਿਮਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਬੁਰੀ ਖ਼ਬਰ ਵਾਲਾ ਪੱਤਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਤਰ ਦੇ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਪਰ ਇਸ ਤਰਸਯੋਗ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੁਰਉਪਯੋਗ ਕੀਤਾ। ਡਾਕ ਦੀ ਉਮੀਦ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਡਾਕ ਕਾਲ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਹਾਨ ਕਰੂ ਮਾਰੂਥਲ ਵਾਂਗ ਸੁੱਕਾ ਅਤੇ ਬੰਜਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਕਸਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਡਾਕ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰਡਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ।" ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਉਂ, ਜਾਂ ਚਿੱਠੀ ਕਿਸ ਤੋਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸਵੈ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ

'ਤੇ ਵਿਸਫੋਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸਹੀ ਚੈਨਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਮਾਰੂਥਲ ਨੂੰ ਵੀ ਖਿੜ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਫੜਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਪਾੜ ਕੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਤਰਸਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਣ।
ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ, ਪਰ ਇਹ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੈਂਸਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਸਲਾਮ ਹੀ ਬਚਿਆ ਸੀ। ਟਾਪੂ ਦੇ ਸੈਂਸਰ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਆਹੀ ਨੂੰ ਧੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਕੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪੈਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਰੇਜ਼ਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅੱਖਰ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਟੇ-ਫਟੇ ਪੱਤਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਡਾਕ ਦੀ ਡਿਲੀਵਰੀ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਰਡਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਸੈਂਸਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਵੀ ਸੈਂਸਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ; ਉਹ ਅਕਸਰ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਪੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਅਗਸਤ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਮਹਿਮਾਨ ਆਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਮਹਿਮਾਨ ਆਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ - ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ - ਕਿ ਇਹ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਅਲਬਰਟੀਨਾ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਵੇਗੀ।
ਜਿਸ ਪਲ ਤੋਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਆਸਾਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੀਹ ਮਿੰਟ ਲੰਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਅਤੇ ਕੈਦੀ ਇੱਕੋ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।
ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਆਪਣੇ

ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।" ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਤੱਕ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੇਪ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੈਸੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਜੋ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ, ਜੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕਾ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਵੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੇ ਬਿਤਾਇਆ।

ਸੰਪਰਕ ਰਹਿਤ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਲਈ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਕਮਰਾ ਤੰਗ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀ ਰਹਿਤ ਸੀ। ਕੈਦੀ ਦੇ ਪਾਸੇ, ਪੰਜ ਕਿਊਬਿਕਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵਰਗਾਕਾਰ ਟੁਕੜੇ ਸਨ ਜੋ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਕਿਊਬਿਕਲਾਂ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਮੋਟੇ, ਧੱਬੇਦਾਰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਛੋਟੇ ਛੇਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੁਣਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫ਼ੋਨ ਅਤੇ ਸਪੀਕਰ ਲਗਾਏ, ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਸੁਧਾਰ।
ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਰ ਸਵੇਰ ਵਿਜ਼ਟਰਜ਼ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਮਰੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ, ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਵਿੰਨੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਚਿਹਰਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਵਿੰਨੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਛੂਹਣ, ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਮਲਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ, ਇਕੱਠੇ ਨਿੱਜੀ ਪਲ ਬਿਤਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਹੇਠ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਸੀ।
ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਣਾਅ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਸ ਟਾਪੂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕਠੋਰ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ, ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ, ਅਤੇ ਸੰਪਰਕ ਦੀ ਨਿਰਾਕਾਰਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਨੂੰ ਬਾਲ ਭਲਾਈ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਹੱਥੀਂ ਅੰਤ ਸੀ: ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲ ਰੱਖਣਾ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਲੱਭਣਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਰਹਿਤ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ: ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਅਤੇ

64

ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਇੱਕ ਢੱਕੇ ਹੋਏ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਹਾਤੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਟਰੱਕ ਤੋਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1962 ਵਿੱਚ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸੀ ਤਾਂ ਦੇਖੀ ਸੀ: ਚੂਨੇ ਦੀ ਖੱਡ। ਚੂਨੇ ਦੀ ਖੱਡ ਇੱਕ ਪੱਥਰੀਲੀ ਪਹਾੜੀ ਵਿੱਚ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਚਿੱਟੇ ਟੋਏ ਵਰਗੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਚੱਟਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਚਿੱਟੇ ਸਨ। ਖੱਡ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਘਾਹ ਅਤੇ ਖਜੂਰ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਧਾਤ ਦੇ ਸ਼ੈੱਡਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਸੀ।
ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ, ਕਰਨਲ ਵੈਸਲਜ਼ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਰੰਗਹੀਣ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ ਉਹ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਚੱਲੇਗਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਹਲਕੇ ਕੰਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਸਦਾ ਸਮਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਤੇਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਰਹੇ।
ਸੀ.ਓ. ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਚੂਨੇ ਅਤੇ ਬੇਲਚੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਚੂਨੇ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਚੂਨਾ ਕੱਢਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬੇਢੰਗੇ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੱਢਿਆ। ਚੂਨਾ ਖੁਦ, ਜੋ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸ਼ੈੱਲਾਂ ਅਤੇ ਕੋਰਲਾਂ ਦਾ ਨਰਮ, ਕੈਲਸੀਫਾਈਡ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਹੈ, ਚੱਟਾਨ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਬੇਲਚੇ ਨਾਲ ਚੂਨੇ ਦੀ ਸੀਮ ਕੱਢਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਔਖਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਖੱਡ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਦੁਪਹਿਰ 4:30 ਵਜੇ ਆਪਣੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਸੌਂ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਦੁਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਉੱਠੇ।
ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਤੋਂ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਪੂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਲਈ ਵਾਧੂ ਚੂਨੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤਬਾਦਲੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਜੋ ਟਾਪੂ ਦੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ - ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਹੌਂਸਲੇ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ।
ਪਰ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ। ਛਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਖੂਨ ਵਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਸੀਂ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਘਾਹ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ, ਉੱਪਰ ਉੱਡਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ, ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਵਗਦੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ। ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ

ਰੱਖ ਕੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ, ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਚੂਨੇ ਦੇ ਢੇਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਸੀ।
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਅਸੀਂ ਟਰੱਕ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੱਡ ਵੱਲ ਤੁਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਟੌਨਿਕ ਸੀ। ਖੱਡ ਵੱਲ ਸਾਡੇ ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਦੇ ਮਾਰਚ ਦੌਰਾਨ, ਸਾਨੂੰ ਟਾਪੂ ਦਾ ਬਿਹਤਰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸੰਘਣੇ ਝਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਢੱਕਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਯੂਕੇਲਿਪਟਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਸਪਰਿੰਗਬੋਕ ਜਾਂ ਕੁਡੂ ਚਰਦੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਔਖਾ ਸਮਝਿਆ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਭਾਵੇਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋੜ੍ਹੀਆਂ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕਦੇ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆਮ-ਕਾਨੂੰਨ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਡਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਲੰਘਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖਣ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ANC ਸਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੁੱਠੀ ਚੁੱਕਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ।
ਖੱਡ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਵੱਖ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਆਮ ਕੈਦੀ ਚੱਟਾਨਾਂ ਦੀ ਖੱਡ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਏ। ਇਹ ਚੌਰਾਹਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਸੜਕ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਚਿੱਟੀ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਰੌਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਘਰ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਵਾਰਡਰ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਸੋਬੁਕਵੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਲਾਟ ਸੀ, ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਉਸ ਗਾਰਡ ਦੇ ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।
ਸੋਬੁਕਵੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ 1963 ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ 1963 ਦੇ ਜਨਰਲ ਲਾਅ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਸੋਬੁਕਵੇ ਧਾਰਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕੈਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੌਬ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੀ ਕੀਤਾ। ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ, ਸੋਬੁਕਵੇ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਧੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ; ਉਹ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਝਲਕ ਦੇਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਬੱਸ ਇੰਨਾ ਹੀ ਸੀ।

ਸਵੇਰੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਟੋਏ, ਬੇਲਚੇ, ਹਥੌੜੇ ਅਤੇ ਪਹੀਏਦਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ। ਆਟੋਮੈਟਿਕ

ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਰਡਰ ਉੱਚੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।
ਨਿਹੱਥੇ ਵਾਰਡਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤੁਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।
"ਗਾਨ ਆਂ! ਗਾਨ ਆਂ!" (ਚਲੋ! ਚੱਲੋ!), ਉਹ ਚੀਕਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਬਲਦ ਹਾਂ।
ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਝਪਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵਾਰਡਰ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। "ਨੀ, ਯਾਰ! ਕੋਮ ਆਨ! ਕੋਮ ਆਨ!" (ਨਹੀਂ, ਯਾਰ! ਆਓ! ਆਓ!), ਉਹ ਚੀਕਦੇ ਸਨ। ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਬਰੇਕ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਚੂਨੇ ਨੂੰ ਵ੍ਹੀਲਬਾਰੋ ਵਿੱਚ ਢੇਰ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਲੱਦ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ, ਇੱਕ ਸੀਟੀ ਵੱਜਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਜ਼ਿੰਕ ਸ਼ੈੱਡ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਅਸਥਾਈ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਵਾਰਡਰ ਮੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੈਂਚਾਂ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸ਼ੈੱਡ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਬਲੇ ਹੋਏ ਮੀਲੀ ਦੇ ਢੋਲ ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਸੀਗਲ, ਚੀਕਦੇ ਅਤੇ ਝਪਟਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਡੇ ਉੱਪਰ ਚੱਕਰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਡਿੱਗਣਾ ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਰਾਬ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਟਰੱਕ ਤੱਕ ਚੂਨਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਸਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਚਿੱਟੀ ਧੂੜ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਫਿੱਕੇ ਭੂਤਾਂ ਵਰਗੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਨੇ ਚੂਨਾ ਧੋ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਧੋਂਦੇ ਸੀ, ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਖੱਡ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਸੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਪਿੱਠਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਚੂਨੇ ਦੁਆਰਾ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਚਮਕ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਧੂੜ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਝੁਰੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਐਨਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਅਚਾਨਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਐਨਕਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਅਸੀਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਐਨਕਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲੱਗ ਗਏ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਹਮਦਰਦ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ

ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਐਨਕਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਸਾਨੂੰ ਐਨਕਾਂ ਖੁਦ ਖਰੀਦਣੀਆਂ ਪਈਆਂ।
ਸਾਡੇ ਲਈ, ਅਜਿਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ - ਧੁੱਪ ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ, ਲੰਬੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਬਰਾਬਰ ਭੋਜਨ ਲਈ - ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਗਏ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਸਨ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਰੰਗਭੇਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਭ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਨਿਆਂ ਪਾਇਆ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਛੋਟਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਲੜੇ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਨਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜੇ।

ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਕਈ ਐਮਕੇ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੁਲਾਈ 1964 ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ "ਛੋਟੇ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ" ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੰਨਤੋੜ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਕ ਮਹਾਰਾਜ, ਐਸਏਸੀਪੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ; ਲਾਲੂ ਚਿਬਾ, ਐਮਕੇ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿੜ ਸਹਿਯੋਗੀ ਜੋ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸੰਪਤੀ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ; ਅਤੇ ਵਿਲਟਨ ਐਮਕਵੇਈ, ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਜਿਸਨੂੰ 1960 ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਲਝਣ ਦੇ ਇੱਕ ਪਲ ਦੌਰਾਨ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੀ, ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਮਕੇ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਐਡੀ ਡੈਨੀਅਲਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ, ਜੋ ਕਿ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਫਰੀਕੀ ਵਿਰੋਧ ਅੰਦੋਲਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭੰਨਤੋੜ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਭੰਨਤੋੜ ਸਮੂਹ ਸੀ। ਐਡੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣਨਾ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਆਮ-ਕਾਨੂੰਨ ਵਾਲੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਕਤਲ, ਬਲਾਤਕਾਰ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਡਕੈਤੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸਨ। ਉਹ ਟਾਪੂ ਦੇ ਬਦਨਾਮ ਅਪਰਾਧੀ ਗਿਰੋਹਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਪੰਜ ਜਾਂ ਟਵੰਟੀ-ਅੱਠ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਚਾਕੂਆਂ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਸਨ ਜੋ ਗੈਂਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਏਜੰਟਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਧੱਕਣ, ਸਾਡਾ ਭੋਜਨ ਲੈਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਅਮਰੀਕੀ ਸਖ਼ਤ-ਮਨੁੱਖ ਫਿਲਮ ਅਦਾਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਬੋਗਾਰਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਸੈੱਲ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਸਵੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਲਟਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਮੰਗਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰਦਾ ਸੀ।
ਗੈਂਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਗੀਤ ਵਰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ

ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੰਮ ਦਾ ਗੀਤ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਬੋਲ ਸਨ: "ਬੇਨੀਫੁਨਾਨੀ ਈਰਿਵੋਨੀਆ?", ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਤੁਸੀਂ ਰਿਵੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ?" ਅਗਲੀ ਲਾਈਨ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਣੋਗੇ?" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਸੁਰ ਨਾਲ ਗਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਗੀਤ ਸਾਨੂੰ ਭੜਕਾਏਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਨਾਲ ਅੱਗ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਗਾਇਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ "ਸਟੀਮੇਲਾ" ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਰਹੀ ਇੱਕ ਰੇਲਗੱਡੀ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਗੀਤ ਸੀ। "ਸਟੀਮੇਲਾ" ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਬਣ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਗੁਰੀਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ।
ਕਈ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੱਕ ਸਾਡੇ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗਾਣੇ ਗਾਏ, ਗਾਣੇ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਬੋਲ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ। ਸਾਡਾ ਭੰਡਾਰ ਵਧਦਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ "ਅਮਾਜੋਨੀ", ਗੁਰੀਲਾ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਗੀਤ, ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸਿਪਾਹੀ, ਜੌਨੀ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਲੈਂਗ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਪਵਿੱਤਰ ਰੂਪ ਸੀ; ਅਤੇ "ਤਸ਼ੋਤਸ਼ੋਲੋਜ਼ਾ", ਇੱਕ ਗੀਤ ਜੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਆਉਂਦੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਇਹ ਰੇਲਗੱਡੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।) ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਗੀਤ ਗਾਇਆ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਬਾਰੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੋਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਦੋ ਸੜਕਾਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਸੜਕ ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ ਸੜਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੜਕ ਮੰਡੇਲਾ ਸੜਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਲਓਗੇ?"
ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹਲਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਸਾਧਾਰਨ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗੈਂਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਸਨ; ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਖੋਸਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਗਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। (ਸੀਟੀ ਵਜਾਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।) ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਗੈਂਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਈ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਪਨਾਮ ਜੋਅ ਮਾਈ ਬੇਬੀ ਸੀ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ANC ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਨਮੋਲ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ।
ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਬੋਗਾਰਟ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਨਤੀਜੇ ਦੇਖੇ। ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਸੀ, ਬੋਗਾਰਟ ਸਾਡੇ ਗਲਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮਦਦ ਮੰਗੀ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਉਸਦਾ ਕੇਸ ਲੈਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ।
ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਨਾਲ ਉਠਾ ਸਕਦੇ

ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਗਨਿਆ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੀਏਸੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਕੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਗਨਿਆ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੇਲ੍ਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਉਸੇ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੁੱਟਮਾਰ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਵੇਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਨਿਆ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
ਇਸ ਕੇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਬੋਗਾਰਟ ਨੇ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। "ਇਹ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ। "ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"
"ਨਹੀਂ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਅਖੌਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਕਦੇ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।"
“ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਹੈ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ। “ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।” ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਇੱਕ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਦੇਖ ਲਓ।” ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਬੋਗਾਰਟ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪੱਟੀਆਂ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਸਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। “ਨਹੀਂ, ਬਾਸ,” ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕਦੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।” ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
“ਖੈਰ, ਮੰਡੇਲਾ,” ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਕਿਹਾ। “ਕੇਸ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।” ਕਮਾਂਡਰ ਮੈਨੂੰ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਗਾਰਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਵਾਧੂ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਤੋਂ ਉਸਦਾ ਕੇਸ ਲੈਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

65

1965 ਦੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਅਸੀਂ ਨਾਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦਲੀਆ 'ਤੇ ਕੁਝ ਚਰਬੀ ਚਮਕਦੀ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਜ਼ੇ ਮੀਟ ਦੇ ਟੁਕੜੇ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਖਾਣ ਦੇ ਗਾਰਡ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਾਰਡਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ੱਕੀ ਸੀ; ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਿਮਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ। ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸੀ, ਇੱਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨ ਜਿਸ ਵੱਲ ਪੱਛਮੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ - ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਡਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਰਾਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂਚਕਰਤਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿੰਦਾ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਸੀ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੇਤੁਕੇ ਢੰਗ ਨਾਲ। ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਸਵੇਰੇ, ਮੁੱਖ ਵਾਰਡਰ ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਕਾਰਦਾ ਸੀ, "ਕਲਾਗਟੇਸ ਐਨ ਵਰਸੋਕੇ! ਕਲਗਟੇਸ ਐਨ ਵਰਸੋਕੇ!" (ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ! ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ!) ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਲਗਟੇਸ ਅਤੇ ਵਰਸੋਕੇ ਸਨ - ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ ਹਰ ਕੋਈ ਸੀ - ਮੁੱਖ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਭੋਜਨ, ਜਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ, ਜਾਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਰਸਮੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਨੂੰ, ਮੁੱਖ ਵਾਰਡਰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, "ਜਾ, ਜਾ," ਅਤੇ ਫਿਰ, "ਅੱਗੇ!" ਉਹ ਸਾਡੇ ਕਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਲਈ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਵਾਰਡਰ ਚੀਕਦੇ ਸਨ, "ਇੱਥੇ ਕੋਈ ANC ਜਾਂ PAC ਨਹੀਂ ਹੈ! ਵਰਸਟਾਨ?" (ਸਮਝਿਆ?)

ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਸੂਚੀ ਸੌਂਪੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਪੈਨਸਿਲ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਅਤੇ ਟਾਇਲਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ

ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਕੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਆਂ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੇਰੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਮੈਨੂੰ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਾਲ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਲਈ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਇੱਕ ਮਿਸਟਰ ਸੇਨ ਸਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਸਵੀਡਨ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਨ ਜੋ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੇਨ ਪੰਜਾਹਵਿਆਂ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ, ਕਾਫ਼ੀ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਦੂਜੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ, ਵਿਆਪਕ ਨੋਟਸ ਲਏ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਮਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਮੇਰਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਵੀ, ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਾਫ਼ੀ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਕੀ ਉਮੀਦ ਕਰਨੀ ਹੈ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਛੋਟੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮੋਜ਼ੇ ਅਤੇ ਅੰਡਰਵੀਅਰ ਸਮੇਤ ਢੁਕਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਭੋਜਨ, ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ, ਚਿੱਠੀਆਂ, ਪੜ੍ਹਾਈ, ਕਸਰਤ, ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇੱਛਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
ਸਾਡੇ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੇਨ ਜੇਲ੍ਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸਮਝਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੇਨ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਲੰਬੇ ਪੈਂਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪਰ ਸੇਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਸਾਲਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦ ਦਾ ਆਦੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਯਾਦ ਦਿਵਾਈ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੇਨ ਘਬਰਾ ਗਏ, ਅਤੇ ਕਰਨਲ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ। "ਰੋਟੀ ਤੁਹਾਡੇ ਦੰਦਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਮੰਡੇਲਾ," ਸ਼੍ਰੀ ਸੇਨ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਭੋਜਨ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹਨ। ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।"
ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਨੇ ਹੋਰ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਆਦਮੀ ਭੇਜੇ ਜੋ ਪੂਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਲੜਦੇ ਸਨ। ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਜੋ ਘੱਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਪਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਤਨੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਸਾਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਾਡੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਡੀ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਕੈਦੀ ਸਨ, ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋਇਆ। ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਬਣਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਦਮੀਆਂ ਕੋਲ ਬੀ.ਏ. ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਰਸ ਚੁਣੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ ਅਤੇ ਨੇਵਿਲ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ, ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪੰਜਵੀਂ ਜਾਂ ਛੇਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ। ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਲਗਭਗ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ, ਸਾਡਾ ਸੈੱਲ ਬਲਾਕ ਜੇਲ੍ਹ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਹਾਲ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਕਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਵਰਜਿਤ ਸਨ। ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਗਰੀਬ ਕੈਦੀਆਂ ਕੋਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਟਿਊਸ਼ਨ ਲਈ ਪੈਸੇ ਘੱਟ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਗਰੀਬ ਸਾਥੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ।
ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਏਕਤਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੈਂਡਆਉਟ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤੀਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰੀਏ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੀਏ, ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ।
ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (UNISA) ਜਾਂ ਰੈਪਿਡ ਰਿਜ਼ਲਟ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਲੰਡਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਰਦਾਨ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਤੇਜਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਣਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਹ

ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਕਿਤਾਬ ਭੇਜਣਗੇ। ਪਰ ਡਾਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਅਸਥਿਰਤਾਵਾਂ, ਟਾਪੂ ਦੀ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇਪਣ ਅਤੇ ਸੈਂਸਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੁਸਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਕਿਤਾਬ ਤੁਹਾਡੇ ਤੱਕ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਤਾਰੀਖ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਵਾਰਡਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਖਾਏ ਬਿਨਾਂ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਜੁਰਮਾਨਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਮੰਗਵਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਜੋ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਕੈਦੀ ਲਈ ਐਕਚੁਰੀਅਲ ਸਾਇੰਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਮੈਕ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਜੋ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਦ ਇਕਨਾਮਿਸਟ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ। ਅਸੀਂ ਹੱਸ ਪਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਟਾਈਮ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਮੰਗ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਦ ਇਕਨਾਮਿਸਟ ਵੀ ਇੱਕ ਨਿਊਜ਼ਵੀਕਲੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਕ ਬਸ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ; ਉਹ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਾਨੂੰ ਦ ਇਕਨਾਮਿਸਟ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਭੁੱਖੇ ਸੀ। ਪਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗਾਹਕੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਦਮੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੈਸਕ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀਆਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਨੂੰ ਕੀਤੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹਰੇਕ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਟੈਂਡ-ਅੱਪ ਡੈਸਕ ਬਣਾਇਆ, ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬੋਰਡ ਜੋ ਕੰਧ ਤੋਂ ਛਾਤੀ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ।
ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਅਸੀਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਕਾਵਟ ਭਰੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਟੈਂਡ-ਅੱਪ ਡੈਸਕ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਡੈਸਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਕੈਥੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਟੈਂਡ-ਅੱਪ ਡੈਸਕ ਰੱਖਣਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਇੰਨੇ ਢਲਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਤਾਬਾਂ ਡਿੱਗ ਪਈਆਂ। ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕੈਥੀ ਦੇ ਸੈੱਲ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ, ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਮੰਗੀ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਡੈਸਕ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਹਿੱਲਿਆ ਨਹੀਂ। ਉਸਨੇ ਕੈਥੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ; ਫਿਰ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਡੈਸਕ 'ਤੇ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਇੱਕ ਸ਼ਰਮੀਲੀ ਕੈਥੀ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਅੱਗ, ਇਹਨਾਂ ਡੈਸਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਲਗਭਗ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਨਰਮੀ ਦਿਖਾਈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਪੈਰ ਵਾਲੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਸਟੂਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸਟੈਂਡ-ਅੱਪ ਡੈਸਕ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜੋ ਮੈਂ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਮਨਮਾਨੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। "ਦੋਸ਼" ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਨੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ,

ਜਿਸਨੂੰ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਾਰਡਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਕੈਦੀ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ, ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਖੁਦ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ, ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਸਾਨੂੰ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਕਸਰਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕਸਰਤ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਗਲਿਆਰੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਖ਼ਬਾਰ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਦੋਸਤਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਅਖ਼ਬਾਰ ਸੋਨੇ ਜਾਂ ਹੀਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤੀ ਸਨ, ਭੋਜਨ ਜਾਂ ਤੰਬਾਕੂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੁੱਖੇ ਸਨ; ਉਹ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਤਸਕਰੀ ਸਨ। ਖ਼ਬਰਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਬੌਧਿਕ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ, ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ, ਖ਼ਬਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੇਸਹਾਰਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਲੈਕਆਊਟ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ; ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਸਿੱਖੀਏ ਜੋ ਸਾਡਾ ਮਨੋਬਲ ਵਧਾ ਸਕੇ ਜਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾ ਸਕੇ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਰੱਖਣਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਲਈ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਸੋਚੇ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇੰਨੇ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਫਾਇਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਅਕਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਰੈਪਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਭਟਕਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਕੂੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਸਕਾਉਂਦੇ ਸੀ।
ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਕਸਰ ਅਨੈਤਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮੌਕਾ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਕਾਗਜ਼ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਭੇਜਣਾ ਬਹੁਤ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਖ਼ਬਾਰ ਰੱਖਣਾ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੈਥੀ ਜਾਂ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮੈਕ ਮਹਾਰਾਜ। ਕੈਥੀ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਕੈਥੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਟਿੰਗਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਉਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰ ਲਿਖਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ; ਇਹ ਸਾਰ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਮ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਤਸਕਰੀ

❖

❖

❖

(ਚਾਵਲਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਪਾਣੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੌਲ ਉਬਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।) ਤੁਲਨਾ ਕਰਕੇ, ਪਾਪ ਦਾ ਸਾਡਾ ਆਮ ਰਾਸ਼ਨ ਇੱਕ ਦਾਅਵਤ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।
ਇਕੱਲਤਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਭ ਤੋਂ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਾਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਮੈਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਦਿਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਲਸਾ ਦੇ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਘਾਟ ਅਸਾਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਬਿਨਾਂ ਖਾਣੇ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਕਾਂਤ ਕੈਦ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਪਹਿਲੂ ਲੱਗਿਆ। ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ; ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣਾ ਮਨ ਹੈ, ਜੋ ਚਾਲਾਂ ਖੇਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਕੋਈ ਹਰ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਮੈਂ ਸਹੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਕੀ ਮੇਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ? ਇਕਾਂਤ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਭਿਆਨਕ ਸਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਰਖ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੌਂਸਲੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਨੂੰ ਸਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਘਾਟੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਹੈ; ਤੁਹਾਡਾ ਆਤਮਾ ਉਦੋਂ ਵੀ ਭਰਿਆ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪੇਟ ਖਾਲੀ ਹੋਵੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਕੱਲਤਾ ਇੱਕ ਆਦਤ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕੱਲਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਲਈ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਗੁਆਉਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਾਰਡਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਪੀਏਸੀ ਕੈਦੀ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਨੇ ਇਕੱਲਤਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕੱਲਤਾ ਸਾਡੀ ਅਵੱਗਿਆ ਅਤੇ ਬਗਾਵਤ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ।
ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਗੇ।
ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਚੂਨੇ ਦੀ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਆਇਆ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੱਜਣ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੁਸਫੁਸਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਔਕੈਂਪ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਦਾ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਸੀ। (ਉਸਨੂੰ

ਪ੍ਰਿਟੋਰੀਆ ਲੋਕਲ ਦੇ ਔਕੈਂਪ ਨਾਲ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿਸਨੇ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।) ਦੋਵੇਂ ਆਦਮੀ ਕੁਝ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।
ਔਕੈਂਪ ਫੌਜੀ ਵਰਦੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੂਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟਾ, ਭਾਰੀ ਕੱਦ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੀ ਗਰਿੱਲ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੰਘਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਜੇਲ੍ਹ ਕਾਰਡ ਫੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਔਕੈਂਪ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਆਉਣਾ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਉਸ ਆਦਮੀ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਮੌਕਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਤੁਰਨ ਲੱਗਾ। ਵਾਰਡਰ ਤੁਰੰਤ ਘਬਰਾ ਗਏ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵਧੇ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਵਾਰਡਰ ਮੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਵੀਨਤਾ ਤੋਂ ਇੰਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੋ ਬੰਦਿਆਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ।" ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਣਦੇਖਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਔਕੈਂਪ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਅਸਾਧਾਰਨ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੀ.ਓ. ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਟੋਕਿਆ: "ਮੰਡੇਲਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ਉਸ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਸੰਜਮੀ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਥੇ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।" ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਔਕੈਂਪ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਠੰਡੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਾਰਡਰਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਉਸਨੂੰ ਚਾਰਜ ਕਰੋ।"
ਜਦੋਂ ਗਾਰਡ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੋਲਦਾ ਰਿਹਾ। "ਉਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਓ," ਸੀ.ਓ. ਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਸਜ਼ਾ ਚਾਰ ਦਿਨ ਇਕੱਲਤਾ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਬਕ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਬਕ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਪਰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਾਰੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ, ਔਕੈਂਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਪਮਾਨਿਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਸਲਾਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਨੁਕੂਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।

66

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੈਦੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਨਾ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਮੁਖੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਾਰਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੰਢ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕੰਬਲ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਹੇਗਾ, "ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।" ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਮੁਖੀ ਕਹੇਗਾ, "ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕੰਬਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ।" ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗਲਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾਰਡਰ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਉਸ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸੰਬੰਧ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਟਾਕਰੂਮ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੰਬਲ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ; ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ANC ਦੀ ਨੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ: ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਦੇ ਵਾਰਡਰ ਵੀ, ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।
ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਵਾਰਡਰ ਓਗਰੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਜੋ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤਾਨਾ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਆਸਾਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਘਿਣਾਉਣਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀ ਚੰਗਾ ਰਵੱਈਆ ਹੋਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਭਰਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਾਵੇ। ਵਾਰਡਰ ਕਾਫ਼ੀ ਰੁੱਖਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਸ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਇਸ ਸਾਥੀ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਜੈਕਟ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਘਾਹ 'ਤੇ ਰੱਖ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਬੈਠ ਸਕੇ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਥੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ।
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਸ਼ੈੱਡ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਹੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਾਰਡਰ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਆਇਆ। ਵਾਰਡਰ ਕੋਲ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਸੈਂਡਵਿਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਘਾਹ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਲਓ।" ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਉਸਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ।

ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਦੁਚਿੱਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਝੁਕਾਅ ਸੁੱਟ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੈਂਡਵਿਚ ਲੈਣਾ ਸਾਡੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਸੀਂ ਭੁੱਖੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਵਾਰਡਰ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਦੋਸਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਸਾਥੀ ਨੇ ਵਾਰਡਰ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਸੈਂਡਵਿਚ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ।
ਰਣਨੀਤੀ ਕੰਮ ਕਰ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਾਰਡਰ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੱਟ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ANC ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੋਖਾ ਖਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹਾਂ ਜੋ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਪਚਾਪ ਆਪਣੀ ਗੈਰ-ਨਸਲੀਵਾਦ, ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਇਆ, ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਖੁਰਕਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਨੈਟਸ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।"

ਹਮਦਰਦ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਇਆ: ਸੰਚਾਰ। ਅਸੀਂ F ਅਤੇ G ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨੇ ਹੀ ਇਰਾਦੇਦਾਰ ਸੀ ਜਿੰਨੇ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਆਮ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, F ਅਤੇ G ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਕੋਲ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਤਾਜ਼ਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।
ਭਾਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਚਾਰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਆਲੇ- ਦੁਆਲੇ ਕਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤਰੀਕੇ ਮਿਲੇ। ਸਾਡੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਢੋਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਆਮ ਭਾਗ ਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਸਫੁਸਾਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸੰਖੇਪ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਅਸੀਂ ਕੈਥੀ, ਮੈਕ ਮਹਾਰਾਜ, ਲਾਲੂ ਚਿਬਾ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਸੰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ।
ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੈਥੀ ਅਤੇ ਮੈਕ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀਆਂ ਸੈਰਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਵਾਰਡਰ ਅਕਸਰ ਖਾਲੀ ਮਾਚਿਸ ਦੇ ਡੱਬੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਕ ਕੋਲ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਝੂਠਾ ਤਲ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਲਿਖਿਆ ਸੁਨੇਹਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ। ਲਾਲੂ ਚਿਬਾ, ਜੋ ਕਦੇ ਇੱਕ ਦਰਜ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕੋਡ ਕੀਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲਿਖਦਾ ਸੀ ਜੋ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਮਾਚਿਸ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ। ਜੋਅ ਗਕਾਬੀ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਐਮਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਜੋ ਸਾਡੇ

ਨਾਲ ਸੀ, ਸਾਡੀਆਂ ਸੈਰਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮਾਚਿਸ ਦੇ ਡੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤਕ ਕਰਾਸਿੰਗ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਕੈਦੀ ਲੰਘਣਗੇ। ਭੋਜਨ ਡਿਲੀਵਰੀ 'ਤੇ ਫੁਸਫੁਸਾਈ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ। F ਅਤੇ G ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੈਦੀ ਆਪਣੇ ਸੈਰਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮਾਚਿਸ ਦੇ ਡੱਬੇ ਚੁੱਕਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਨੇਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮੀਂਹ ਵਰਗੀ ਸਧਾਰਨ ਚੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅਸਫਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹੋਰ ਕੁਸ਼ਲ ਤਰੀਕੇ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ।
ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਵਾਰਡਰ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਖਾਣੇ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਥੀ ਖਾਣੇ ਦੇ ਢੋਲ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੇ ਹੋਏ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਨੋਟ ਰੱਖਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਪਸੀ ਸੰਚਾਰ ਭੇਜਿਆ, ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੰਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਗੜਬੜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਸਾਰੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਖਿੰਡਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਗੜਬੜ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
ਸਾਡੇ ਟਾਇਲਟ ਅਤੇ ਸ਼ਾਵਰ ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਉੱਥੇ ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਟਾਇਲਟ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ। ਮੈਕ ਨੇ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਪਲਾਸਟਿਕ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਇਲਟ ਬਾਊਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟੇਪ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਭੇਜ ਸਕਣ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉੱਥੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਨੋਟਸ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂ ਸਮਝੇ ਨਾ ਜਾਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਲਿਖਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਸੋਚੇ ਜੋ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖੇ ਜਾਂ ਸਮਝੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਸੁਨੇਹੇ ਲਿਖਣਾ। ਦੁੱਧ ਲਗਭਗ ਤੁਰੰਤ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਖਾਲੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੀਟਾਣੂਨਾਸ਼ਕ, ਜਦੋਂ ਸੁੱਕੇ ਦੁੱਧ 'ਤੇ ਛਿੜਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਲਿਖਤ ਦੁਬਾਰਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਸਾਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਅਲਸਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਕਨੀਕ ਟਾਇਲਟ ਪੇਪਰ 'ਤੇ ਛੋਟੀ, ਕੋਡਿਡ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਸੀ। ਕਾਗਜ਼ ਇੰਨਾ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੁਨੇਹੇ ਤਸਕਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਰੀਕਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਾਇਲਟ ਪੇਪਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਾਧਾਰਨ ਉਪਾਅ ਕੀਤਾ। ਗੋਵਨ ਉਦੋਂ ਬਿਮਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਹਰੇਕ ਕੈਦੀ ਲਈ ਅੱਠ ਵਰਗ ਟਾਇਲਟ ਪੇਪਰ ਗਿਣਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਆਸਾਨ ਵੀ ਸੀ: ਜੇਲ੍ਹ ਹਸਪਤਾਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ। ਟਾਪੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਸਪਤਾਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਕੈਦੀ ਇੱਕੋ ਵਾਰਡ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਭਾਗ B ਦੇ ਆਦਮੀ ਅਤੇ F ਅਤੇ G ਦੇ ਕੈਦੀ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ, ਹੜਤਾਲਾਂ, ਗੋ-ਸਲੋ, ਮੌਜੂਦਾ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਜੋ ਵੀ ਸਨ, ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ: ਕੈਦੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਟਾਪੂ ਛੱਡ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਰਾਹੀਂ। ਜੋ ਕੈਦੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤਸਕਰੀ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਸਨ। ਬਾਹਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਵੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋਖਮ ਵੀ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਵਕੀਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਸੰਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਮਰਾ ਬੱਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, "ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ..." ਅਤੇ ਫਿਰ ਰੁਕੋ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁਕੜੇ 'ਤੇ "O.T.", ਭਾਵ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ, ਲਿਖੋ, "ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ..." ਦਾ ਆਕਾਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲਿਖੋ, "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ।"

ਸਾਡੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਡਰੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਛੁਪੇ ਇੱਕ ਪਲਾਸਟਿਕ ਨਾਲ ਲਪੇਟੇ ਨੋਟ ਰਾਹੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਜੁਲਾਈ 1966 ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਮਾੜੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨੋਟ ਗਲਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹੜਤਾਲ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਾਂਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਗਲੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਹਮਦਰਦੀ ਵਾਲੀ ਹੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ। ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ: ਖਾਣਾ ਨਾ ਖਾਣਾ।
ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਕਾਰਨ, ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਲਈ ਸਾਡੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਆਦੀ ਭੋਜਨਾਂ 'ਤੇ ਖੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਿਆਰੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸੀ; ਇੱਕ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੇਡਣ ਲਈ ਇੱਕ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਕਿ ANC ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਜਨਰਲ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਕੁਝ PAC ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਸਾਡੀ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਡਾ ਆਮ ਰਾਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵੱਡੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਸਨ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ, ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਸ ਦੇ ਰਸਦਾਰ ਟੁਕੜੇ ਪਰੋਸੇ ਗਏ। ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਤੱਕ, ਦਲੀਆ ਚਰਬੀ ਨਾਲ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉੱਪਰੋਂ ਮਾਸ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਟੁਕੜੇ ਭਾਫ਼ ਬਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਭੋਜਨ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਭੋਜਨ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਤਾਂ ਵਾਰਡਰ

ਮੁਸਕਰਾਏ। ਪਰਤਾਵਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ, ਕੈਦੀ ਢਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵ੍ਹੀਲਬਾਰੋ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।
ਮੈਨੂੰ ਕਰਨਲ ਵੈਸਲਜ਼ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲਈ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਸੈਸ਼ਨ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਕੈਦੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਹੜਤਾਲ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਵੈਸਲਜ਼ ਇੱਕ ਸਿੱਧਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। "ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ F ਅਤੇ G ਵਿੱਚ ਹੜਤਾਲ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਕਿ F ਅਤੇ G ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਟੁੱਟ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਚੀਕਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਦੌਰ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ: ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਕੈਫੇਟੇਰੀਆ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ? ਉਹ ਬਿਹਤਰ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਹੜਤਾਲਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਜਨਰਲ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਜਿੱਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ।

* * *

ਇਹ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਫਲ ਸੀ। ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਰ ਉੱਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤਰਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਅਜੀਬ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ, ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਕੈਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਤਸਕਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਸੀ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਕਾਲਤ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵਧੇਗਾ। ਸਮੱਸਿਆ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।
ਮੇਰੇ ਲਈ, ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸਿਵ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਸਰਗਰਮ, ਅੱਤਵਾਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਹੜਤਾਲਾਂ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੜਤਾਲਾਂ, ਜਾਂ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ; ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਬੱਜਰੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਬੱਜਰੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਸਾਫ਼ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਗੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।
ਪਰ ਜਦੋਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਰੂਪ ਸੀ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਪੂਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸਮਰਥਨ ਕਰਾਂਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਰਥਕ। ਦਰਅਸਲ, ਹੜਤਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜ਼ਿੱਦੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। "ਮਦੀਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ," ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। "ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਉਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।"
ਸਾਥੀ ਕਈ ਵਾਰ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਸੀ: ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਤੱਕ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਟਾਇਲਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਕ ਸਵੇਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਟਾਇਲਟ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਫੀਆ ਸੇਵਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਨ।

67

ਜੁਲਾਈ 1966 ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਮੇਰੀ ਦੂਜੀ ਮੁਲਾਕਾਤ 'ਤੇ ਆਈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਲਗਭਗ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ 1964 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਤਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਵਰਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਜਿਸਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਕੁਝ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਖੱਡ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਵਿੰਨੀ ਬਾਰੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਕਲਿੱਪਿੰਗ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਜੋ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ।
ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵਿੰਨੀ ਦੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਦੁਖਦਾਈ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਸਥਾਨਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਆਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਵਕੀਲ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪਾਸ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਵਿੰਨੀ, ਜੋ 1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਸਾਂ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਨੇ ਨਫ਼ਰਤ ਭਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਪਮਾਨਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ, ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਪਾਸ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਮਲੇ ਵੀ ਸਨ।
ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਹਰੇਕ ਦੌਰੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਰੇਲਗੱਡੀ ਜਾਂ ਕਾਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਯਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਕੈਲੇਡਨ ਸਕੁਏਅਰ, ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਰਸਤਾ ਲੈਣਾ ਪਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਕਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨੀ ਪਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨੇ ਪਏ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਕਲਿੱਪਿੰਗ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰਾਂਚ ਅਫ਼ਸਰ ਸਾਡੇ ਓਰਲੈਂਡੋ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਵਿੰਨੀ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬੈੱਡਰੂਮ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਜਾਰਜ ਬਿਜੋਸ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਉਸਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ

ਵਿੰਨੀ ਦੀ ਝਗੜਾਲੂਪੁਣੇ ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਵੀ ਕੀਤਾ। "ਤੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੀ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਮਦੀਬਾ," ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।
ਇਹ ਦੂਜੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸਿਰਫ਼ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਲਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਮਾੜੇ ਸਲੂਕ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਕਿ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ, ਉਸਨੂੰ ਫੈਰੀ ਦੇ ਹੋਲਡ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨੀ ਪਈ ਜਿੱਥੇ ਇੰਜਣ ਦੇ ਧੂੰਏਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਤ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਾ ਜ਼ੇਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸਕੂਲ ਲਈ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜ਼ੇਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਵਾਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦੇ ਬੋਰਡਿੰਗ ਸਕੂਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਵਿੰਨੀ ਲਈ ਔਖਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਦਿਲਾਸਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਇਦ ਉੱਥੇ ਉੱਤਮ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਕੱਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਉਸਦੇ ਦੋਸਤ ਹੋਣ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਵਿੰਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।
ਗੈਰ-ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਾਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ, ਪਰ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਨਗੁਟਿਆਨਾ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ; ਕੀ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ?" ਨਗੁਟਿਆਨਾ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਪਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਵਿੰਨੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਨਗੁਟਿਆਨਾ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਵਾਰਡਰ ਪੁੱਛਦਾ ਕਿ ਨਗੁਟਿਆਨਾ ਕੌਣ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਚਚੇਰੀ ਭੈਣ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ANC ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁੱਛਾਂਗਾ, "ਚਰਚ ਕਿਵੇਂ ਹੈ?" ਵਿੰਨੀ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ "ਚਰਚ" ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਫਿਰ ਪੁੱਛਾਂਗਾ, "ਪਾਦਰੀ ਕਿਵੇਂ ਹਨ? ਕੀ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ?" ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ।
ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ, ਜਦੋਂ ਵਾਰਡਰ ਚੀਕਿਆ, "ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ!", ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਮਿੰਟ ਹੀ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਗਲਾਸ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਚੁੰਮਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਦੂਰ ਲਿਜਾਂਦੇ ਨਾ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਰਡਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਦਰਦ ਲੁਕਾਉਂਦੀ ਹੋਈ, ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿੰਦੀ ਰਹੀ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵੇਰਵੇ ਦੁਬਾਰਾ ਯਾਦ ਕੀਤੇ, ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਕੀ ਪਹਿਨਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਕੀ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਕਿੰਨੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਬੰਧਨ ਕਿੰਨਾ ਅਟੁੱਟ ਸੀ, ਉਹ

ਕਿੰਨੀ ਦਲੇਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਿੰਨੀ 'ਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੈਰੀ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਕਾਰਨ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਜ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਵਾਂਗਾ। 1966 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਟਰਾਂਸਵਾਲ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨੇ, ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਉਕਸਾਉਣ 'ਤੇ, ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ। ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਡਿਫੈਂਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ।
ਮੈਨੂੰ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹੀ ਉਹੀ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਖੁਦ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਢੁਕਵੀਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਖੇਪ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵੀਂ ਮੇਜ਼, ਕੁਰਸੀ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।
ਮੇਰੀ ਰਣਨੀਤੀ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਮਾਉਣ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਇਹ

ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਲਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਨ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ? ਉਹ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲ ਸਕੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ?" ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਰਿਕਾਰਡ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਵੀ ਮੰਗੇ।
ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਮੇਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬਚਾਅ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣਾ? ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਚਾਅ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਦਾਇਰ ਕਰਾਂਗਾ - ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ।
ਇਹ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਟੇਟ ਅਟਾਰਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਿਆ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਓਨੇ ਹੀ ਜ਼ਿੱਦੀ ਸਨ: ਮੈਨੂੰ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਜ਼ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਲਾਅ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਾਂਗਾ।
ਮੈਂ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਭੜਕਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਟਾਲਦੇ ਰਹੇ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਚਿੱਠੀਆਂ ਬਾਅਦ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਧੂਮਧਾਮ ਦੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਰਸਰੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਮਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ; ਉਹ ਗਲਤ ਸਨ।

ਮੈਂ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੀ।
ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਰਡਰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਗਵਾਹ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਕ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਰਾਤ, ਉਹ ਮੈਕ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਖਬਾਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਇੱਕ ਲੇਖ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੀ ਮੈਕ, ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਇਸਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ? ਬੁੱਢੇ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਕ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਇਨਾਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਕ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ। ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਬਾਅਦ, ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ ਮੈਕ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਆਇਆ। ਉਹ

ਹੁਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਫਾਈਨਲਿਸਟ ਸੀ; ਕੀ ਮੈਕ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਲੇਖ ਲਿਖੇਗਾ? ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਚਿਕਨ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਕ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚੇਗਾ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਮੈਕ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਮੈਕ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕਣ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਲਾਜ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਰਾਤ, ਉਸਨੇ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿਗਰਟਾਂ ਦੇ ਪੈਕੇਟ ਦੇ ਬਦਲੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇਗਾ। ਪੁਰਾਣਾ ਵਾਰਡਰ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੈਕ ਨੂੰ ਸਿਗਰਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਖਰੀਦਿਆ ਪੈਕੇਟ ਭੇਟ ਕੀਤਾ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਮੈਕ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਪੁਰਾਣੇ ਵਾਰਡਰ ਉੱਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਵੇਂ? ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਿਆ। "ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਗਰਟ ਦੇ ਪੈਕ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ," ਮੈਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬਲੈਕਮੇਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।" ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਅਨੈਤਿਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੈਕ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸ ਲਈ ਬਲੈਕਮੇਲ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਕ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ: "ਅਖਬਾਰਾਂ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੌਬਨ ਆਈਲੈਂਡ 'ਤੇ ਵਾਲਟਰ ਇਕੱਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜੋ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਓਨਾ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮੈਕ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਬਾਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ।
ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਕ ਨੇ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿਗਰਟਾਂ ਦੇ ਪੈਕੇਟ 'ਤੇ ਉਸਦੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਗੁਆਉਣ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ, ਵਾਰਡਰ ਜੋ ਵੀ ਮੈਕ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਾਰਡਰ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਮੈਕ ਨੂੰ ਸਮਗਲ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਮੈਕ ਫਿਰ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟੁਕੜੇ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤ ਵਾਰਡਰ ਵੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕਿਆ।

ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤਾ: ਚੂਨਾ ਖਾਣ ਜਾਂ ਗੱਲਾਂ। 1966 ਤੱਕ, ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਸੀ: ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਜਿੰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਮੋਟੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸੀ।
ਜੇਲ੍ਹ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ - ਇੱਕ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਅਪਵਾਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਸੋਚਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਚੱਕਰਵਿਊ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਲਗਾਤਾਰ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਜਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ

ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ ਨੇ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ - ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ - ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਅਸੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੁਝ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਵਿਵਾਦਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਹਿਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਤਿਆਰ ਭਾਗੀਦਾਰ ਸੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ANC ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਕੁਝ ਆਦਮੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ MK ਸਿਪਾਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ANC ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ANC ਦੇ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਸੀਨੀਅਰ ਸਹਿਯੋਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ ਅਤੇ ਹੈਰੀ ਗਵਾਲਾ, ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ।
ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਹਸਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ANC ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮੌਜੂਦ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇ ਸਨ। ANC ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।
ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ANC ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੁਝਾਇਆ: ਅਸੀਂ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਜਲਾਵਤਨ ANC ਨੂੰ ਲਿਖਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬਾਈ ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਖੁਦ ਇੱਕ ਕਵਰਿੰਗ ਲੈਟਰ ਲੁਸਾਕਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਤਸਕਰੀ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਚਾਲ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਲੁਸਾਕਾ ਨੇ ANC ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਹਿਸ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕ ਗਈ।
ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਚਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ANC ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਿਰਫ਼ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਤੋਂ ਹੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ANC ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੰਗਠਨ ਸੀ ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਮ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਤਰਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਓਨਾ ਹੀ ਗੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਤੋਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਜੂਆ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲਹਿਰ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਗੂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ, ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ, ਡਾ. ਦਾਦੂ, ਅਯੋਗ ਹੁੰਦੇ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਹਰ ਵਰਗ ਤੋਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਜਿਸਨੇ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਭੜਕਾਈ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਸੁੰਨਤ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਖੋਸਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੁੰਨਤ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬੇਲੋੜਾ ਵਿਗਾੜ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਬਾਇਲੀਵਾਦ ਵੱਲ ਇੱਕ ਉਲਟਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ANC ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਚਾਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਸੀ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੁੰਨਤ ਇੱਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਰਸਮ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ

ਸਿਹਤ ਲਾਭ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਰਸਮ ਸੀ ਜੋ ਸਮੂਹ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਸੀ।
ਇਹ ਬਹਿਸ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੀ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁੰਨਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਕੈਦੀ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਇੰਗਸੀਬੀ ਵਜੋਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨੇ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਸੁੰਨਤ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਕੁਝ ਛੋਟੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਉੱਥੇ ਸੁੰਨਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਚਾਹ ਅਤੇ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਕੰਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਿਵਾਜ ਸੀ।

ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਉਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਬਾਘ ਸਨ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਆਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਘ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਇੱਕ ਮਿੱਥ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਸਨ। ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤੇਂਦੁਏ ਬਹੁਤ ਸਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਬਾਘ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬਾਘ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਜੇ ਵੀ ਉੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਿੱਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।
ਮੈਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਬਾਘ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਬਾਘ ਲਈ ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਸ਼ਬਦ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਤੇਂਦੁਏ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ? ਇਹ ਦਲੀਲ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਕ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਸੀ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

68

"ਜ਼ੀਥੂਲੇਲ," ਸ਼ਾਂਤ, ਉਹ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ, ਨਰਮ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਵਾਰਡਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਜੋ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੁੱਦਲਿਆਂ 'ਤੇ ਝੁਕਦੇ ਅਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ ਨਹੀਂ।
ਅਸੀਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ, 1966 ਵਿੱਚ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਸੱਜਣੋ, ਮੀਂਹ ਨੇ ਸੜਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਧੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀਹ ਕਿਲੋ ਚੂਨੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ?" ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ

ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਸੀ।
ਉਸ ਬਸੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਠੰਢਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਟਾਪੂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਣਾਅ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘੱਟ ਗਿਆ ਸੀ।
ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਇੱਕ ਸਵੇਰ ਅਚਾਨਕ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬੇਲਚੇ ਅਤੇ ਡੰਡੇ ਖਾਨ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਸ਼ੈੱਡ ਵੱਲ ਤੁਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇੱਕ ਆਮ ਕੈਦੀ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਭੋਜਨ ਦਾ ਢੋਲ ਵ੍ਹੀਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਫੁਸਫੁਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਵਰਵਰਡ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ।" ਬੱਸ ਇੰਨਾ ਹੀ ਸੀ। ਖ਼ਬਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਫੈਲ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਜਾਪਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਅਣਜਾਣ ਗੋਰੇ ਸੰਸਦੀ ਦੂਤ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਜਿਸਨੇ ਵਰਵੋਰਡ ਨੂੰ ਚਾਕੂ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਰਵੋਰਡ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਨ, ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਤਲ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਜਾਂ ANC ਨੇ ਕਦੇ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਢਲਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।
ਵਰਵਰਡ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਬਿਲਡਰ ਦੋਵੇਂ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬੰਟੂਸਤਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬੰਟੂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੇ 1966 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੰਗਭੇਦ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਹੁਮਤ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ 39 ਤੋਂ 126 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੀਟ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਜਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਕਸਰ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸਿੱਖ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੱਕ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਵਾਰਡਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਤਣਾਅ ਜਿਸਨੂੰ ਘੱਟ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ, ਅਚਾਨਕ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਖ਼ਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਉਹ ਚਾਕੂ ਫੜਿਆ ਹੋਵੇ ਜਿਸਨੇ ਵਰਵਰਡ ਨੂੰ ਚਾਕੂ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।
ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (SWAPO) - ਜੋ ਕਿ ANC ਦਾ ਇੱਕ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੈ - ਦੁਆਰਾ ਨਾਮੀਬੀਆ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਬਲਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਫਲ ਗੁਰੀਲਾ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਫੌਜੀ ਯੋਗਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸੂਝਵਾਨ ਸੀ। ਪਰ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਸਿਰਫ਼ ਤੰਗ, ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ANC ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ।
ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਜ਼ਾ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨੀਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਕਠੋਰ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਂਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਜ਼ਾਲਮ ਮਾਰਟਿਨੇਟ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਤਲ ਤੋਂ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਨੋਟਿਸ 'ਤੇ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਸਾਖ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਬੇਰਹਿਮੀ ਲਈ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਪਨਾਮ ਸੀ।
ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਇੱਕ ਵੱਡਾ, ਬੇਢੰਗਾ, ਬੇਰਹਿਮ ਬੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਚੀਕਦਾ ਸੀ। ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਗੁੱਟ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸਵਾਸਤਿਕ ਟੈਟੂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਕੰਮ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਦੁਖੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਇਸ ਟੀਚੇ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ।

ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ 'ਤੇ ਅਵੱਗਿਆ ਜਾਂ ਬਦਸਲੂਕੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਸਵੇਰ, ਉਹ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਾਰਡਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਕਿਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਚੋਣਵੇਂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਕੈਦੀ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ, "ਮੰਡੇਲਾ [ਜਾਂ ਸਿਸੁਲੂ ਜਾਂ ਕਥਰਾਡਾ], ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।"
ਟਾਪੂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਓਵਰਟਾਈਮ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ, ਫਿਕਿਲੇ ਬਾਮ ਅਤੇ ਮੈਕ ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮੈਕ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਸੀ। ਫਿਕਸ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਹੁਸ਼ਿਆਰ, ਸਾਧਨ-ਸੰਪੰਨ ਸਾਥੀ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਟਾਪੂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਇੱਕ ਚਲਾਕ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖਾਣ 'ਤੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਰਾ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਰਣਨੀਤੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਗਿਆਨਵਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। "ਖਾਣ 'ਤੇ ਬਦਨਾਮੀ," ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ। ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ: ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ "ਹੋਰ ਵੇਰਵੇ" ਮੰਗੋ। ਇਹ

ਇੱਕ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੇਨਤੀ ਇੱਕ ਨਿਯਮਿਤ ਘਟਨਾ ਬਣ ਗਈ, ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਲਗਭਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਟੰਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ "ਹੋਰ ਵੇਰਵੇ" ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਣ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਲਈ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸੀ - ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਲੱਕੜ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਸੀ - ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਕੋਲ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਪਲ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਭੋਜਨ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ।

ਕੈਦੀ ਵਾਰਡਰਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਹਾਸੇ-ਮਜ਼ਾਕ ਰਾਹੀਂ, ਅਤੇ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਾਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ "ਸੂਟਕੇਸ" ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਡੱਬਿਆਂ ਨੂੰ "ਸੂਟਕੇਸ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਇੱਕ ਕੈਦੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸਦੇ ਪਸੰਦੀਦਾ, ਨੂੰ ਆਪਣਾ "ਸੂਟਕੇਸ" ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਅੱਧਾ ਸੈਂਡਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਇਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਦਾ "ਸੂਟਕੇਸ" ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਉਪਨਾਮ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਲਈ ਆਪਣੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਬਾਲਟੀ ਚੁੱਕਣਾ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸੀ।
ਇੱਕ ਦਿਨ, ਵਿਲਟਨ ਮਕਵੇਈ ਨੇ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ "ਸੂਟਕੇਸ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। "ਸੂਟਕੇਸ ਕੌਣ ਹੈ?" ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਨੇ ਚੀਕਿਆ। ਵਿਲਟਨ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਰੁਕਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਧੁੰਦਲਾ ਜਿਹਾ ਬੋਲਿਆ, "ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਹੋ!"
"ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸੂਟਕੇਸ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ?" ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਵਿਲਟਨ ਰੁਕ ਗਿਆ। "ਆਓ ਯਾਰ," ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ 'ਸੂਟਕੇਸ' ਚੁੱਕਦੇ ਹੋ," ਵਿਲਟਨ ਨੇ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਆਮ ਕੈਦੀ ਆਪਣੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੇ 'ਸੂਟਕੇਸ' ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਾਂਗੇ - ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੂਟਕੇਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।"
ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਨੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, "ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਸੂਟਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਡਿਕ ਨੇਕ ਹੈ।" ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਚੁੱਪ ਛਾ ਗਈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹਾਸੇ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਪਏ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਡਿਕ ਨੇਕ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ "ਮੋਟੀ ਗਰਦਨ"; ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿੱਦੀ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਸੂਟਕੇਸ ਇੰਨਾ ਮੋਟਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਖਾਣ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਚਰਚਾ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਬਾਘ ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ

ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਕੀਲ ਜੋ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਘ ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਐਂਡਰਿਊ ਮੈਸੋਂਡੋ ਸੀ, ਜੋ ਕੇਪ ਦਾ ਇੱਕ ANC ਨੇਤਾ ਸੀ ਜੋ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਲੈਕਚਰਾਰ ਵੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮੈਸੋਂਡੋ ਇੱਕ ਅਸਥਿਰ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਕੋਈ ਬਾਘ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਬਹਿਸ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਬਹਿਸ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਛੜਾਂ ਅਤੇ ਬੇਲਚੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸਨੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਚੀਕਿਆ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਹੇਠਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸੂਟਕੇਸ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਚੀਕਿਆ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ: "ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ!"
ਹੁਣ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਔਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਾਸੇ ਵਿੱਚ ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੂਟਕੇਸ ਦੀ ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਗਲਤੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਲੱਗੀ। ਪਰ ਸੂਟਕੇਸ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਤੁਰੰਤ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਮੇਜਰ ਕੈਲਰਮੈਨ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ।
ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਕੈਲਰਮੈਨ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਕੈਲਰਮੈਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਨਵਾਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਹੀ ਸੁਰ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਕੈਲਰਮੈਨ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਐਂਡਰਿਊ ਮੈਸੋਂਡੋ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਬਦਸਲੂਕੀ ਅਤੇ ਅਵੱਗਿਆ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਕੈਲਰਮੈਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੇਠ, ਸਾਨੂੰ ਫਿਰ ਹੱਥਕੜੀ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਸੂਟਕੇਸ ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਫ਼ਰਤ ਰੱਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਫਿਕਾਈਲ ਬਾਮ ਦੇ ਕੋਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਸੀ, ਖਾਣ ਦੇ ਦੂਰ ਪਾਸੇ। ਅਸੀਂ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਜੋ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਫਿਕਾਈਲ ਬਾਮ ਅਤੇ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।"
ਸਾਨੂੰ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ, ਜੋ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ, ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, "ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। "ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ," ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।" ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ

ਇਸ 'ਤੇ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ। "ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਇੱਕੋ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਸਬੂਤ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੈ?" ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਫਿਕਸ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੂਟਕੇਸ ਨੇ ਭੋਲੇਪਣ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ, ਅਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਖੱਡ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਫਿਕਸ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਪੱਥਰਾਂ ਅਤੇ ਚੂਨੇ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਢੇਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਉੱਥੇ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।" ਸੂਟਕੇਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਸੀ। "ਨਹੀਂ," ਉਸਨੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।" ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਸ਼ੱਕੀ ਸੀ। "ਠੀਕ ਹੈ, ਫਿਰ," ਉਸਨੇ ਸੂਟਕੇਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਛੋਟਾ ਢੇਰ ਦਿਖਾਓ ਜੋ ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਬਾਮ ਨੇ ਅੱਜ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।" ਸੂਟਕੇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮੈਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇ: ਉਸਨੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਦਿੱਤੀ। "ਤੁਸੀਂ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

1967 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਸੂਟਕੇਸ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਵੱਲ ਤੁਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੂਟਕੇਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਜਰ ਕੈਲਰਮੈਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੇ ਤੁਰਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਹੁਣ ਤੋਂ, ਖਾਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। "ਹੁਣ ਤੋਂ, ਚੁੱਪ!" ਉਸਨੇ ਚੀਕਿਆ।
ਇਸ ਹੁਕਮ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਡੂੰਘੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਹਿਣਯੋਗ ਬਣਾਇਆ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਇਸ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਬ੍ਰੇਕ ਦੌਰਾਨ ANC ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।
ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਮੇਜਰ ਕੈਲਰਮੈਨ ਖੁਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਸ਼ੈੱਡ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸੀ; ਸਾਡੇ ਨੀਵੇਂ ਸ਼ੈੱਡ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਨਾ ਉੱਚ-ਦਰਜੇ ਦਾ ਮਹਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦੀ ਖੰਘ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਖਾਣ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਚੁੱਪਚਾਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅੱਡੀ 'ਤੇ ਘੁੰਮਿਆ ਅਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਆਰਡਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂ। ਬਾਕੀ ਦਿਨ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੂਟਕੇਸ ਨੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਵਜੋਂ ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਰੇ ਬਕਾਇਆ ਦੋਸ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸੈੱਲ ਰਸਤੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨੰਬਰ 4 ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਨੰਬਰ 18 ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਨਵੀਂ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ, ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂ। ਜੇਕਰ ਹਰੇਕ ਕੈਦੀ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਦੇ ਸੈੱਲ 18 ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ "ਸਮਾਂ ਖਤਮ!" ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਏਕਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ, ਰਸਤੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ, 18 ਨੰਬਰ ਕੈਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਬੋਲੇਗਾ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ, ਨਾਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਸੂਟਕੇਸ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਫਿਰ ਮੇਜਰ ਕੈਲਰਮੈਨ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੈਲਨ ਸੁਜ਼ਮੈਨ, ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਆਵਾਜ਼, ਜਲਦੀ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜ਼ਮੈਨ - ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਦੋ ਇੰਚ - ਸਾਡੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਆਈ, ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਹਰੇਕ ਕੈਦੀ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ ਗਈ, ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ: "ਮੇਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਡਾ ਬੁਲਾਰਾ ਕੋਰੀਡੋਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਹੈ।" ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਇਆ।
ਜੱਜਾਂ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਕੁਝ ਕੁ, ਜੇ ਇਕੱਲੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ। ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਘੁੰਮ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਖੁਦ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਆਈ ਸੀ।
ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਦੀ ਰੋਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫੇਰੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਪਰਵਾਹ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਕੰਮ 'ਤੇ ਉਤਰੀਏ। ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਅਤੇ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਇੱਛਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ; ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ; ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਾਡੇ ਅਧਿਕਾਰ; ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ 'ਤੇ ਸਵਾਸਤਿਕ ਦਾ ਟੈਟੂ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ। ਹੈਲਨ ਨੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੱਤੀ। "ਖੈਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਦੋਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਟੈਟੂ ਉਸ 'ਤੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ?" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਾਰਡਰ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੇਸ ਨਾਲ ਲੜਨ ਨਾਲੋਂ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਈ ਲੜਨਾ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਬੇਰਹਿਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫ਼ਰਕ ਪਾਵੇਗਾ।
ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ, ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨੋਟਬੁੱਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਕੋਲ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਲੇਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰਦੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਦੇਖਣਾ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਇਕਲੌਤੀ ਔਰਤ ਸੀ।
ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਗਈ ਸੀ। ਕੈਥੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ। ਪਰ ਉਸਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਨੇ ਸਾਡਾ ਮਾਮਲਾ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਫੇਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸੂਟਕੇਸ ਨੂੰ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

69

ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਛੋਟਾ ਜਾਂ ਆਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲ ਬਾਹਰਲੇ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮੇਂ ਸਨ। ਰਿਵੋਨੀਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭੂਮੀਗਤ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਢਾਂਚੇ ਲੱਭੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਖਾੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਝਿਜਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਲਗਭਗ ANC ਦੇ ਹਰ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਨ ਜਾਂ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਸਨ।
ਰਿਵੋਨੀਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਮਿਸ਼ਨ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ, ਕੂਟਨੀਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ, ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਬਾਹਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਗਠਨ ਬਣਾਉਣਾ ਪਿਆ, ਸਗੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੂਮੀਗਤ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਔਖਾ ਕੰਮ ਸੀ।
ਰਾਜ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਹੋਰ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਰਹਿਮ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸੂਝਵਾਨ ਸਨ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਬਲ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਸਥਿਰ ਸੀ, ਗੋਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਨ ਜੋ ਯਥਾਸਥਿਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸਨ।
ਪਰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਮੱਧ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ, ਪੂਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਾਮੀਬੀਆ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਅਫਰੀਕਾ) ਵਿੱਚ, SWAPO ਕੈਪਰੀਵੀ ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਮੋਜ਼ਾਮਬੀਕ ਅਤੇ ਅੰਗੋਲਾ ਵਿੱਚ, ਗੁਰੀਲਾ ਲਹਿਰ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ) ਵਿੱਚ, ਗੋਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਆਨ ਸਮਿਥ ਦੀ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਬਲ ਦੁਆਰਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ANC ਨੇ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰ ਮੰਨਿਆ। 1967 ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ANC ਨੇ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਅਫਰੀਕੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ (ZAPU) ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਗਠਨ ਜੋਸ਼ੂਆ ਨਕੋਮੋ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਉਸ ਸਾਲ, ਤਨਜ਼ਾਨੀਆ ਅਤੇ ਜ਼ੈਂਬੀਆ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈ ਰਹੇ ਐਮਕੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ੈਂਬੇਜ਼ੀ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਐਮਕੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਲੁਥੁਲੀ ਡਿਟੈਚਮੈਂਟ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਸਨ। ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਲੁਥੁਲੀ ਡਿਟੈਚਮੈਂਟ, ਜ਼ੈਪੂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਵਧੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਡੇਸ਼ੀਅਨ ਫੌਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਭਿਆਨਕ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਰੋਡੇਸ਼ੀਅਨ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਉੱਚ ਸੰਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਕੁਝ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ - ਜੋ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰ ਬੋਤਸਵਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। 1968 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੱਕ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡੀ ਏਐਨਸੀ ਟੁਕੜੀ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਈ

ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰੋਡੇਸ਼ੀਅਨ ਫੌਜ ਨਾਲ, ਸਗੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਲੜੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਅਫਵਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਿਆ, ਪਰ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉੱਥੇ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੈਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਐਮਕੇ ਕੈਡਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸੀ। "ਜਸਟਿਸ" ਪਾਂਜ਼ਾ, ਜੋ ਕਿ ਲੁਥੁਲੀ ਡਿਟੈਚਮੈਂਟ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਡਿਟੈਚਮੈਂਟ ਦੀ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਐਮਕੇ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੈਨਿਕਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਸੀ।

* * *

ਐਮਕੇ ਦੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈਆਂ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਜੁਲਾਈ 1967 ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਲੁਥੁਲੀ ਦੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਹਾਲਾਤ ਦਿਲਚਸਪ ਸਨ: ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰੇਲਗੱਡੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਅਕਸਰ ਤੁਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਲੁਥੁਲੀ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਖਲਾਅ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ; ਮੁਖੀ ਇੱਕ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾਵਾਨ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਅਟੱਲ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਜਨਰਲ ਸਨ, ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਮੁਖੀ ਦੇ ਜੁੱਤੇ ਭਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਲੁਥੁਲੀ ਵਾਂਗ, ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਪਰ ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪਰ ਨਿਮਰ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਵੀ ਚੀਫ਼ ਲੁਥੁਲੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ: "ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਨਾਲ ਵਧਣ ਦਿਓ।"
ਅਸੀਂ ਸੈਕਸ਼ਨ ਬੀ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀ ਲਈ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੇਵਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਖੱਟਾ ਨੋਟ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਏਕਤਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਵਿਲ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉੱਠੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੁਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਲਈ ਆਏ ਸਨ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਪਛਤਾਵੇ ਦੇ, ਉਸਨੇ ਲੂਥੁਲੀ 'ਤੇ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਦਇਆਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਮੁਖੀ ਨੇ ਨੋਬਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।
ਆਪਣੀ ਗਲਤ ਸੋਚ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨੇਵਿਲ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਸੀ ਜੋ ਅਸੀਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਜਿਸ ਪਲ ਤੋਂ ਮੈਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਮੈਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਲੱਭਣ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਪੀਏਸੀ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਕੌੜੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ, ਪੀਏਸੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸਹਿਯੋਗੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਆਉਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।
1962 ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸੀ, ਤਾਂ PAC ਦੀ ਗਿਣਤੀ ANC ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। 1967 ਵਿੱਚ, ਗਿਣਤੀ ਉਲਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ PAC ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਟੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਕਰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੇਸ਼ਰਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੀ Zeph Mothopeng ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ, ਜੋ PAC ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। Zeph ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ PAC ANC ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ANC ਨੂੰ PAC ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। PAC ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ। 1967 ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਏਕਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ Selby Ngendane ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, Ngendane ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਦਾ ਹਿੰਸਕ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, Selby ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਨਰਲ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਤ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਪੱਤਰ ਲਿਖੇ। ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਕਲੇਰੈਂਸ ਮਕਵੇਟੂ ਨਾਲ ਵੀ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੀਏਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ। ਮਕਵੇਟੂ, ਜੋ ਕਦੇ ਏਐਨਸੀ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ, ਸਮਝਦਾਰ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫਲਦਾਇਕ ਚਰਚਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਪਰ ਮਕਵੇਟੂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੌਨ ਪੋਕੇਲਾ ਦੁਆਰਾ ਰੋਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪੀਏਸੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗੱਲਬਾਤ ਟੁੱਟ ਗਈ।
ਪੀਏਸੀ ਦੀ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਹਾਸੋਹੀਣੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ, ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ, ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਾਵਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਗਾਰਡ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨਵੇਂ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਪੀਏਸੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅੰਦੋਲਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾ, ਜ਼ੇਫ ਮੋਥੋਪੇਂਗ ਨੂੰ ਵੀ ਅਲੱਗ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਸਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਕੀਤਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।
ਪੀਏਸੀ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲੱਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਪੀਏਸੀ ਬਾਹਰੋਂ ਆਪਣੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪੀਏਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਲਾਵਤਨ ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਗੋਰਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ

ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਹ ਧਰਮ-ਧਰੋਹ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੋਰਾ ਕਾਰਕੁਨ ਪੈਟ੍ਰਿਕ ਡੰਕਨ ਪੀਏਸੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਏਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਜੋਂ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਸੀ।

* * *

ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਗਠਨ ਬਣਾਇਆ। ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਏਐਨਸੀ ਨੇਤਾ, ਉਹ ਆਦਮੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ: ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ, ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ, ਰੇਮੰਡ ਮਹਲਾਬਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ। ਮੈਂ ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ।
ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਈ ਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ ਬਾਹਰੀ ANC ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਨਾ ਤਾਂ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿਆਣਪ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ, ਹੜਤਾਲਾਂ, ਡਾਕ, ਭੋਜਨ ਵਰਗੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਲਏ - ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਆਮ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਝਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਹਾਈ ਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ ਅਕਸਰ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਾਈ ਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ ਇੱਕ ਸੈੱਲ ਸਿਸਟਮ ਵੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।
ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਕਮੇਟੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। 1967 ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਬਿਹਤਰ ਇਲਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੀਏਸੀ, ਯੂਨਿਟੀ ਮੂਵਮੈਂਟ ਅਤੇ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜਿਸਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਐਡੀ ਡੈਨੀਅਲਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨੇਵਿਲ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਨਾ ਤਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਨੇਵਿਲ ਦਾ ਮੂਲ ਸੁਝਾਅ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ANC ਇਸ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਸਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ। ਫਿਰ ਵੀ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਪਹੁੰਚ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਅਜੇ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਯੂ ਚੀ ਚੈਨ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਫਿਕਾਈਲ ਬਾਮ, ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਦਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਉਲੁੰਡੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਮੇਟੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਆਪਣੀ ਨਸਲੀ ਬਣਤਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸੀ: ਸਾਰੇ ਚਾਰ ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰ ਖੋਸਾ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਸਨ। ਇਹ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਜੋਗ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ; ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ANC ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ, ਖੋਸਾ ਸਨ। ਇੱਕ ਘੱਟ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਮਰੇਡ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹਾਈ ਆਰਗਨ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਖੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਖੋਸਾ-ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੀ, ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਸੰਗਠਨ ਹਾਂ।
ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਆਲੋਚਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ANC ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਦੁਰਭਾਵਨਾ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਖੰਡਨ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ANC ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜ਼ੁਲੂ, ਬਾਸੋਥੋ, ਪੇਡਿਸ ਅਤੇ ਤਸਵਾਨੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਧੁੱਪ ਵਾਲੀ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਮੇਰੇ ਉੱਪਰ ਛੱਤ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਚੀਕਿਆ, "ਮਡਾਲਾ! [ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ!], ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਖੋਸਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਉਂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ?" ਦੋਸ਼ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ। ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਲੋਕ ਹਾਂ।" ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਜਾਪਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਅਟਕ ਗਈ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਕੈਥੀ ਜਾਂ ਐਡੀ ਡੈਨੀਅਲਸ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਖੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ, ਘੁੰਮਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਕੈਥੀ, ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਲਾਲੂ ਚਿਬਾ ਨੇ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਆਲੋਚਨਾ ਇੱਕ ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਮੌਤ ਮਰ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਈ ਆਰਗਨ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਦਰਅਸਲ, ਕਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਲੱਗਿਆ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦੋ ਮੁੱਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਨਤੀਜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਾਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣਗੇ। ਦੂਜੇ ਅੰਕ ਨੂੰ ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵਾਰਡਰ ਸਾਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਉਪਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਈਸਾਈ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਨਮਾਨਜਨਕ "ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ" 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਹਾਸੇ ਦਾ ਸਰੋਤ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਮੈਨੂੰ "ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ" ਮੰਡੇਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

70

ਸਮਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰੁਕਣ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਬਾਹਰ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਉਦੋਂ ਯਾਦ ਆਈ ਜਦੋਂ 1968 ਦੀ ਬਸੰਤ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਤਬਦੀਲੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਘੱਟ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਤਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਅਚਾਨਕ ਬਹੁਤ ਬੁੱਢੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕਰਕੇ ਆਈ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਮਕਗਾਥੋ, ਮੇਰੀ ਧੀ ਮਕਜ਼ੀਵੇ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਮੇਬਲ ਦੇ ਨਾਲ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਚਾਰ ਮਹਿਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੂਰੀ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ ਪੰਤਾਲੀ ਮਿੰਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਮੈਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਧੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬਾਲਗ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਪਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਦਲ ਗਏ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਸੀ।
ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਦਾਸ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਮੇਬਲ ਹੀ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਬੇਚੈਨ ਸੀ।
ਮੈਂ ਮੈਕਗਾਥੋ ਅਤੇ ਮਾਕੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਅੱਗੇ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਇੱਛਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੇਬਲ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਵਾਂਗ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਕਸਰ ਇਸਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਦੇਖਾਂਗਾ।
ਕਈ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਖਾਣ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਤਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਮਕਗਾਥੋ ਤੋਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। "ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦੇ ਪੱਕੇ ਹੋ ਅਤੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ।" ਇਸਨੇ ਮੇਰੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਇਕਲੌਤੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸੋਚਿਆ। ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਓਨਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਿੰਨਾ ਮੈਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ, ਉਸਦੀ ਗਰੀਬੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਬੁਝਾਰਤ ਸੀ: ਕੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭਲਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਕੇ ਸਹੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਸੀ? ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕਰਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਸੇ ਜਵਾਬ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਸਨੇ ਉਸ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕਣ 'ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾ ਦੇ ਸਕਣ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ।

12 ਮਈ, 1969 ਦੀ ਸਵੇਰ ਦੇ ਤੜਕੇ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਘਰ ਤੋਂ ਜਗਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ 1967 ਦੇ ਅੱਤਵਾਦ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਛਾਪਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜਨਾਂ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੰਨੀ ਦੀ ਭੈਣ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਘਸੀਟ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜ਼ੇਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਉਸਦੇ ਸਕਰਟਾਂ ਨਾਲ ਚਿਪਕ ਗਏ। ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਇਕਾਂਤ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਤੋਂ ਬੇਰਹਿਮੀ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ।
ਜਦੋਂ ਵਿੰਨੀ 'ਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ - ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ - ਮੈਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਜੋਏਲ ਕਾਰਲਸਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਵਕੀਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਬਾਈ ਹੋਰਾਂ 'ਤੇ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦਮਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜਾਰਜ ਬਿਜ਼ੋਸ ਅਤੇ ਆਰਥਰ ਚੈਸਕਲਸਨ, ਦੋਵੇਂ ਰਿਵੋਨੀਆ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ, ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਸਤਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਤੁਰੰਤ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਇੰਨਾ ਦੁਖਦਾਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਇਕਾਂਤ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਕਈ ਰਾਤਾਂ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਉੱਡ ਗਈਆਂ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ? ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੇਗੀ? ਸਾਡੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੌਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਬਿੱਲਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ? ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਦੁਖੀ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਾ ਹੋਣਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤਸੀਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ।
ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਔਕੈਂਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਪਰ ਔਕੈਂਪ ਨੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਹਿਸਾਨ ਵਜੋਂ ਇਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ: ਉਹ ਸਾਡੇ ਪੱਤਰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ ਜੋ ਵਿੰਨੀ ਵਿਰੁੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗੀ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦਰਦਨਾਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਜੁਲਾਈ 1969 ਦੀ ਇੱਕ ਠੰਡੀ ਸਵੇਰ, ਵਿੰਨੀ ਦੀ ਕੈਦ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰ, ਮੈਕਗਾਥੋ ਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਜ਼ਾ ਲੰਮਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ, ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ, ਮਦੀਬਾ ਥੈਂਬੇਕਾਈਲ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਥੈਂਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੋਟਰਕਾਰ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਥੈਂਬੀ ਉਦੋਂ ਪੱਚੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ।
ਅਜਿਹੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਲਈ ਸੋਗ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ... ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਛੇਕ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਦੇ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਲੇਟ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਵਾਲਟਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ ਦੇ ਕੋਲ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ। ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਵਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਕਰੇ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਘੇਰਾ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ

ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗਾ। ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਥੈਂਬੀ ਦੀ ਮਾਂ, ਐਵਲਿਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ ਯਾਦ ਆਈ ਜਦੋਂ ਥੈਂਬੀ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰਿਲਡੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਗੁਪਤ ANC ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਭੂਮੀਗਤ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੰਮ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਜੈਕਟ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਮਿਲੀ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਕੁਝ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਉੱਚਾ ਉੱਠਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੋਗੇ ਮੈਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਾਂਗਾ।"

ਭਾਗ ਨੌਂ

ਸੀਲ ਆਈਲੈਂਡ: ਸ਼ੁਰੂਆਤ
ਉਮੀਦ ਕਰਨਾ

71

ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਗ੍ਰਾਫ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਝਟਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਇੱਕ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਾਲ ਲੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚੱਟਾਨ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਧੱਕ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਇਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਡਿੱਗਣ ਲਈ। ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਸੁਧਰੇ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਛੋਟੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਾਪੂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਟਾਪੂ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਡੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋਰ ਸਹਿਣਯੋਗ ਹੋ ਗਈ।
ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਪੈਂਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। 1969 ਤੱਕ, ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸੈੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜੇਲ੍ਹ ਵਰਦੀਆਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਵਰਦੀਆਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਢੁਕਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਧੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਵੀਕਐਂਡ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਡਾ ਭੋਜਨ ਅਜੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਸਵੇਰੇ ਰੋਟੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਅੰਤਰ ਮਾਇਨੇ ਨਾ ਰੱਖਣ। ਸਾਨੂੰ ਬੋਰਡ ਗੇਮਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਖੇਡਦੇ ਸੀ। ਖੱਡ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਘਨ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਵਾਰਡਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਔਜ਼ਾਰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੀਟੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਦਾਰ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਰ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।
ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਵਰਚੁਅਲੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਹਾਈ ਆਰਗੇਨ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਜਨਰਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਅਤੇ ਉਲੁੰਡੀ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਣ। ਕੈਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।

ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਰੱਬ ਤੋਂ ਡਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਸ਼ਡਿਊਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਘਟਨਾ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਦਾ

ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਆਤਮਾਵਾਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੀਆਂ।
ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ, ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਪੰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਦਰੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਐਤਵਾਰ ਇੱਕ ਐਂਗਲੀਕਨ ਪਾਦਰੀ ਹੁੰਦਾ, ਅਗਲਾ ਇੱਕ ਡੱਚ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ, ਅਗਲਾ ਇੱਕ ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਪਾਦਰੀ। ਪਾਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਦੁਆਰਾ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਾਰਡਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪਾਦਰੀ ਧਰਮ ਤੋਂ ਭਟਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਸਾਨੂੰ ਐਤਵਾਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੰਤਰੀ ਸਾਡੇ ਗਲਿਆਰੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਤੱਕ, ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਸਾਡੀ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਕਸਰਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਦਮੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਲੰਬੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਸੀ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਰੇਕ ਵੱਖਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਐਂਗਲੀਕਨ ਪਾਦਰੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਫਾਦਰ ਹਿਊਜ਼ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ, ਸਖ਼ਤ ਵੈਲਸ਼ਮੈਨ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਪਣਡੁੱਬੀ ਕੋਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਦਰੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਗਲਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਮਝਿਆ। ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫੇਰੀ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਸਨੇ ਵਿੰਸਟਨ ਚਰਚਿਲ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰੇਡੀਓ ਸੰਬੋਧਨਾਂ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਆਪਣੇ ਸੁੰਦਰ ਬੈਰੀਟੋਨ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਏ: "ਅਸੀਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢਿਆਂ 'ਤੇ ਲੜਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਲੈਂਡਿੰਗ ਮੈਦਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲੜਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੜਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੜਾਂਗੇ; ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।"
ਫਾਦਰ ਹਿਊਜ਼ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲੱਗੇ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਅਤੇ ਟੁਕੜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸਦੀ ਅਸੀਂ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਿਸਰ ਦੇ ਫ਼ਿਰਊਨ ਵਾਂਗ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੱਕ ਫੌਜ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਭਜਨ ਗਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਦਰ ਹਿਊਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਅਕਸਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਪੋਰਟੇਬਲ ਆਰਗਨ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਸਾਡੀ ਗਾਇਕੀ ਦੀ

ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਗਾਇਕੀ ਸੀ ਜੋ ਉਸਦੇ ਜੱਦੀ ਵੇਲਜ਼ ਦੇ ਗਾਇਕਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਸੀ।
ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਮੰਤਰੀ ਇੱਕ ਰੈਵਰੈਂਡ ਜੋਨਸ ਸੀ, ਇੱਕ ਘਬਰਾਹਟ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਉਦਾਸ ਸਾਥੀ ਜੋ ਕਾਂਗੋ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੌਰਾਨ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਉਸਦਾ ਤਜਰਬਾ ਉਸਦੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਵਾਰ-ਵਾਰ, ਉਸਨੇ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ - ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।
ਇੱਕ ਐਤਵਾਰ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਦੇ ਇੱਕ-ਪਾਸੜ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਐਡੀ ਡੈਨੀਅਲ ਨੂੰ ਬੇਚੈਨੀ ਨਾਲ ਹਿੱਲਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਐਡੀ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। "ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲ੍ਹਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ," ਐਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਪੰਝੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੁਲ੍ਹਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਜੋਨਸ ਲਈ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।
ਰੈਵਰੈਂਡ ਜੋਨਸ ਇਕੱਲਾ ਮੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਐਡੀ ਡਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬ੍ਰਦਰ ਸਤੰਬਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ ਮੰਤਰੀ ਆਇਆ। ਇੱਕ ਐਤਵਾਰ, ਹੈਨੀ ਫੈਰਿਸ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਕੈਦੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਬੁਲਾਰੇ ਸੀ, ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਭਰਾ ਸਤੰਬਰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਹੈਨੀ ਨੇ ਉੱਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ, ਕਲੀਸਿਯਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਭਰਾ ਸਤੰਬਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਐਡੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਭਰਾ ਸਤੰਬਰ ਦਾ ਬ੍ਰੀਫਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਸੰਡੇ ਟਾਈਮਜ਼ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਭਰਾ ਸਤੰਬਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ।

ਰੈਵਰੈਂਡ ਆਂਦਰੇ ਸ਼ੈਫਲਰ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਡੱਚ ਰਿਫਾਰਮਡ ਮਿਸ਼ਨ ਚਰਚ ਦੇ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਡੱਚ ਰਿਫਾਰਮਡ ਚਰਚ ਦਾ ਇੱਕ ਭੈਣ ਚਰਚ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ ਚਰਚ ਸਿਰਫ਼ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰੈਵਰੈਂਡ ਸ਼ੈਫਲਰ ਇੱਕ ਕੱਚਾ, ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਸਾਥੀ ਸੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਐਤਵਾਰ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। "ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਹੋ," ਉਸਨੇ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। "ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਡੱਗਾ [ਮਾਰਿਜੁਆਨਾ] ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੋਗੇ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ, ਮੇਰਾ ਪੈਰ!" ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਣ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।
ਰੈਵਰੈਂਡ ਸ਼ੈਫਲਰ ਇੱਕ ਪੱਖੋਂ ਗੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਸੀ: ਉਸਨੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਆਕਰਸ਼ਕ ਲੱਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਸ਼ੈਫਲਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਯਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਆਦਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਤਾਰੇ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਥਲਹਮ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲੈ ਗਿਆ। "ਇਹ ਸਿਰਫ਼

ਇੱਕ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਮਿੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਧੂਮਕੇਤੂ ਸੀ ਜੋ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਰੈਵਰੈਂਡ ਸ਼ੈਫਲਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦੇ ਗਏ, ਉਹ ਹੋਰ ਹਮਦਰਦ ਬਣ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਾਸੇ-ਮਜ਼ਾਕ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕ ਭਾਵਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ। "ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ," ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, "ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਹੱਲ ਲੱਭਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਬਹਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬਸ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, 'ਇੰਗਾਬਿਲੁੰਗੂ।'" ਅਸੀਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਹਾਸੇ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਉਚਾਰਨ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ। "ਨਗਾਬੇਲੁੰਗੂ" ਇੱਕ ਖੋਸਾ ਸਮੀਕਰਨ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, "ਇਹ ਗੋਰੇ ਹਨ।" ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸੀ।

ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਐਤਵਾਰ ਜਿੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਓਨਾ ਹੀ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਦਿਨ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮਰਦਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦਿਖਾਈ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਮਿਠਾਈ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਵਾਇਤੀ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕੱਪ ਕੌਫੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਾਟਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਕੋਇਰਮਾਸਟਰ ਪੀਏਸੀ ਦਾ ਸੈਲਬੀ ਨਗੇਂਡੇਨ ਸੀ। ਪੈਨ ਅਫਰੀਕਨਿਸਟ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਲਬੀ ਏਐਨਸੀ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਕੰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ।
ਸੈਲਬੀ ਨੇ ਗੀਤ ਚੁਣੇ, ਹਾਰਮੋਨੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ, ਸੋਲੋਿਸਟਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ। ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਰਵਾਇਤੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧ ਗੀਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਸੀ - ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫਰਕ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਾਰਡਰ ਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਓਨਾ ਹੀ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਜਿੰਨਾ ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ।
ਜੇਲ੍ਹ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਨਗੇਂਡੇਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਲਕੇ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਸੈਲਬੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਦਿਖਾਈ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੈਲਬੀ ਕੋਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸੀ।
ਜੇਲ੍ਹ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਲੀਬ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ, ਕੈਦ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ, ਸੱਚੀ ਹਿੰਮਤ ਦਿਖਾਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸ਼ਤਰੰਜ ਅਤੇ ਡਰਾਫਟ (ਜਾਂ ਚੈਕਰ) ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕਰਵਾਇਆ, ਅਤੇ ਸਕ੍ਰੈਬਲ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਵੀ ਖੇਡਿਆ। ਹਰ ਸਾਲ, ਮੈਂ ਡਰਾਫਟ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕੈਂਡੀ ਬਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਖੇਡਣ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸੀ; ਮੇਰੀ ਰਣਨੀਤੀ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਰ ਵਿਕਲਪ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਚਾਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਡਰਾਫਟ ਵਿੱਚ ਸਗੋਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੇਰਾ ਪਸੰਦੀਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਿਰੋਧੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਮੇਰੇ ਖੇਡਣ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਬਰ ਗੁਆ ਬੈਠਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਡੌਨ ਡੇਵਿਸ ਸੀ। ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ ਏਕਤਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਡੌਨ ਕਿੰਬਰਲੇ ਦੇ ਹੀਰੇ-ਖਨਨ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਨਿਡਰ ਸਾਥੀ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਕਤਵਰ ਵੀ ਸੀ। ਡੌਨ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਡਰਾਫਟ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਡੌਨ ਖੇਡਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਪਸੀਨਾ ਵਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਤੀ ਲਈ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਕਈ ਵਾਰ ਡੌਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ।
ਡੌਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਪੂ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਫਟ ਖੇਡਣ ਦੀ ਆਦਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਰ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ "ਕਿਪੂ!" - ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਮੈਂ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ!" - ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਡੌਨ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸਤੀ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੜਚਿੜੇਪਨ ਵਿੱਚ ਕਿਪੂ ਕਿਹਾ।
ਡੌਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਈ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡੇ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੈਚ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ। ਡੌਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਡਰਾਫਟ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੈਂ ਡੌਨ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਠੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਡੌਨ ਡੇਵਿਸ!"

ਸਾਡੀ ਸ਼ੌਕੀਆ ਡਰਾਮਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕ੍ਰਿਸਮਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਾਲਾਨਾ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਥੀਸੀਅਨ ਕੈਰੀਅਰ, ਜੋ ਕਿ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਜੌਨ ਵਿਲਕਸ ਬੂਥ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਸਤ ਪਿਆ ਸੀ, ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤੀ ਹੋਈ। ਸਾਡੇ ਨਿਰਮਾਣ ਉਹ ਸਨ ਜੋ ਹੁਣ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ: ਕੋਈ ਸਟੇਜ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪਹਿਰਾਵਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਟਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਨ।
ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਹੀ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਯਾਦਗਾਰ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ: ਸੋਫੋਕਲਸ ਦੇ ਐਂਟੀਗੋਨ ਵਿੱਚ ਥੀਬਸ ਦੇ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰੀਓਨ ਦੀ। ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਲਾਸਿਕ ਯੂਨਾਨੀ ਨਾਟਕ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਕੇ ਮਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਾਇਕ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦਾ।
ਜਦੋਂ ਐਂਟੀਗੋਨ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕ੍ਰੀਓਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਰਾਜਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਸ਼ਹਿਰ-ਰਾਜ ਦੇ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਟਕ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਕ੍ਰੀਓਨ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਆਣਪ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਭਵ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੇਸ਼ੱਕ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ,
ਉਸਦਾ ਕਿਰਦਾਰ, ਉਸਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ,
ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ, ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ,
ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ। ਤਜਰਬਾ, ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ।

ਪਰ ਕ੍ਰੀਓਨ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਂਟੀਗੋਨ ਦੇ ਭਰਾ ਪੋਲੀਨਾਈਸਿਸ ਦੀ ਲਾਸ਼, ਜਿਸਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗਾਵਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਂਟੀਗੋਨ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਗਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਕ੍ਰੀਓਨ ਐਂਟੀਗੋਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੇਗਾ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਭੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾਪਣ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਦਇਆ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਐਂਟੀਗੋਨ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ; ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਸੀ।

72

ਕੁਝ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ: "ਠੀਕ ਹੈ, ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?" ਜਾਂ, "ਦੇਖੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਛੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਭੋਜਨ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇੰਨੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?" ਮੈਂ ਫਿਰ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ANC ਨੂੰ ਭੇਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।
1969 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਵਾਰਡਰ ਆਇਆ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਤਸੁਕ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਬਾਹਰ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਲਈ ਭੱਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਇਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾ ਸਮਝਾਈ: ਇੱਕ ਰਾਤ, ਉਹ ਲਾਈਟਹਾਊਸ 'ਤੇ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਕਿਸ਼ਤੀ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਨਸ਼ਾ ਕਰੇਗਾ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਚਾਬੀ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਾਂ। ਕਿਸ਼ਤੀ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਡਾਈਵਿੰਗ ਗੀਅਰ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੈਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਤੈਰਨ ਲਈ ਕਰਾਂਗਾ। ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਡਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਕਿ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ, ਮੇਰਾ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਾਰਡਰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਗੁਪਤ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ, ਬਿਊਰੋ ਆਫ਼ ਸਟੇਟ ਸਿਕਿਓਰਿਟੀ (BOSS) ਦਾ ਏਜੰਟ ਸੀ। ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਨਾਟਕੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਯੋਜਨਾ BOSS ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਅਫਵਾਹਾਂ ਵੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ANC ਦੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

ਇੱਕ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ 1970 ਤੱਕ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਉਸ ਸਾਲ, ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦਾ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਕਰਨਲ ਵੈਨ ਆਰਡੇ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੋਸਤਾਨਾ, ਨੁਕਸਾਨ ਰਹਿਤ ਸਾਥੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਉਹ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮਾਹੌਲ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਰਨਲ ਪੀਟ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸੀ.ਓ. ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
ਇਹ ਇੱਕ ਅਸ਼ੁਭ ਵਿਕਾਸ ਸੀ। ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਅਫਸਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਦਰਸਾਈ: ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੱਥ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਸਾਨੂੰ ਸੂਟਕੇਸ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਤਰਸਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।
ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮਕਸਦ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਰਨਲ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਏ ਸਨ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਸਮੇਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮ ਤੁਰੰਤ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ, ਮੋਟੇ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜੋ ਹਰ ਸਖ਼ਤ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਾਡੇ ਸੈੱਲਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਗਈ; ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਏ ਗਏ; ਬਿਨਾਂ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਖਾਣਾ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਅਤੇ ਖਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਨੇ ਘੜੀ ਨੂੰ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਟਾਪੂ ਵਾਂਗ ਮੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕਾਂਤ ਕੈਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਡਿੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਭੋਜਨ ਵਿਗੜਦਾ ਗਿਆ। ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਵਧ ਗਈ।
ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਜਦੋਂ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਜਾਂ ਧੂਮਧਾਮ ਦੇ, ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਕਮਾਂਡਰ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਰੁਕ ਗਏ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਸਾਡਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਕਮਾਂਡਰ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲਈ ਰੁਕ ਗਏ। ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਨੇ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਪਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਜੇ ਮੋਏਟ ਜੌ ਵਿੰਜਰ ਯੂਟ ਜੌ ਗੈਟ ਟ੍ਰੈਕ" (ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਧੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ, ਮੈਂ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ

ਵੱਲ ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ।
ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਤੋਂ, ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਰੇਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਸਾਨੂੰ ਵਾਪਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸਹੁੰ ਜਾਂ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢੇ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਵਾਕ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। "ਜੂ ਮਾ ਸੇ ਮੋਏਰ," ਉਸਦਾ ਮਨਪਸੰਦ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੀ। "ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਇੱਕ ਮੋਏਰ ਹੈ" - ਮੋਏਰ ਇੱਕ ਔਰਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸ਼ਲੀਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।
ਆਪਣੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਆਲਸ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਨਫ਼ਰਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਰਜੇ ਤੱਕ ਘਟਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਦਮੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ C ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। D ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਉਸ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ।
ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਗੁੱਸਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੀ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਢੰਗੀ ਟਿੱਪਣੀ ਇੱਕ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਵਿਵਸਥਾ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੜਬੜ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵਾਂਗ ਜੋ ਇੱਕ ਹੰਗਾਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਉਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।

73

1971 ਦੇ ਅਖੀਰ ਮਈ ਵਿੱਚ, ਨਾਮੀਬੀਆ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ANC ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ, SWAPO (ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ) ਦੇ ਕਈ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ SWAPO ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ, ਐਂਡਿਮਬਾ ਟੋਇਵੋ ਜਾ ਟੋਇਵੋ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕੱਲਤਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੈਡੇਨਹੋਰਸਟ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਅਵੱਗਿਆ ਮੰਨਿਆ।
28 ਮਈ ਦੀ ਦੇਰ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਸਾਨੂੰ ਚੀਕਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਸਤਕ ਨਾਲ ਜਗਾਇਆ ਗਿਆ। "ਉੱਠੋ! ਉੱਠੋ!" ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਚੀਕਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਿਹੜੇ ਦੀ ਕੰਧ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਾਰਡਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਚੀਕ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤਾਅਨੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਫੌਰੀ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਉਦਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਂਗਸਟਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ।
ਇਹ ਬਹੁਤ ਠੰਢੀ ਰਾਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਘੰਟੇ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨੰਗੇ ਅਤੇ ਕੰਬਦੇ ਹੋਏ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ, ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਗਈ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਪਣਾ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵੱਲ, ਗੋਵਨ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਦਰਦ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਫੌਰੀ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।
ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਭਾਲ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਖੋਜ ਫੌਰੀ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਭਰੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਬਹਾਨਾ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਫੌਰੀ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕੁੱਟਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਟੋਇਵੋ ਜਾ ਟੋਇਵੋ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਟੋਇਵੋ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਜ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਲੱਖਣ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਪਵਾਦ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿਯਮ ਸਨ।

ਅਸੀਂ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰਲੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਇਸ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਸਦੀ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ; ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ANC ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵੀ ਸਨ।
ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਰੋਕਣ, ਢਿੱਲ-ਮੱਠ, ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲਾਂ - ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹਰ ਹਥਿਆਰ - ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਹੀਂ ਸੁਧਾਰਦਾ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਲਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਿੱਤ ਸਮਝਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਯਤਨਾਂ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।
ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦੌਰਾ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਿਨ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਤਿੱਕੜੀ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਲਾਰੇ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੱਜਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਰੋਤ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਾਰਡ ਨੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਟਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਜ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੇਪ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ਼ੀਅਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਜਾਨ ਸਟੇਨ, ਐਮ. ਈ. ਥੇਰੋਨ ਅਤੇ ਮਾਈਕਲ ਕੋਰਬੇਟ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਰਨਲ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।
ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੱਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਅਤੇ ਕਰਨਲ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੇਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਝਿਜਕਦੇ ਹੋਏ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।
ਮੈਂ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਵੇਰਵੇ ਦੱਸੇ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਨ, ਕੁੱਟਮਾਰ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ, ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦਾ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬੈਡੇਨਹੋਰਸਟ ਨੂੰ ਬੇਆਰਾਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿੱਲਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਖਤਮ ਕਰ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਬੈਡੇਨਹੋਰਸਟ ਨੇ ਇੱਕ ਕਰੂਰ, ਹਮਲਾਵਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿੱਚੋਲਗੀ ਕੀਤੀ: "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਮਲਾ ਦੇਖਿਆ?" ਮੈਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸੁੰਘਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀ ਹਿਲਾਈ। "ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੋ, ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪਾਓਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ।"

ਮੈਂ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜੱਜਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਸੱਜਣੋ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਵਜੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਧਮਕੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਤੁਸੀਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।" ਜੱਜ ਕੋਰਬੇਟ ਨੇ ਫਿਰ ਦੂਜਿਆਂ ਵੱਲ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਕੈਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੈ।"
ਮੈਂ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸਮਾਂ ਸਾਡੀ ਖੁਰਾਕ, ਕੰਮ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਗਿਣਨ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ। ਅੰਦਰੋਂ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਉਹ ਤਾੜਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।
ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਕਠੋਰਤਾ ਘੱਟ ਗਈ, ਅਤੇ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਾਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਨਰਲ ਸਟੇਨ ਟਾਪੂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਉੱਥੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੰਮ ਖਤਮ ਕਰ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਟਾਪੂ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।" ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ ਕਹੇ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਖ ਦਿਖਾਇਆ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਲਈ ਉਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।
ਮੈਂ ਇਸ ਪਲ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸੋਚਿਆ। ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਸ਼ਾਇਦ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸਭ ਤੋਂ ਬੇਰਹਿਮ ਅਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਖ ਸੀ, ਇੱਕ ਪੱਖ ਜੋ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਠੰਡੇ-ਖੂਨ ਵਾਲੇ ਵੀ, ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਬਦਲਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਉਸਦੀ ਅਣਮਨੁੱਖੀਤਾ ਇੱਕ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਉੱਤੇ ਥੋਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਵਹਿਸ਼ੀ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਵਹਿਸ਼ੀ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

74

ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਰਨਲ ਵਿਲੇਮਜ਼ ਕਰਨਲ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਵਜੋਂ ਲੈਣਗੇ। ਮੈਂ ਕਰਨਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਨਿਮਰ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਪੂਰਵਗਾਮੀ ਦੇ ਉਲਟ। ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ, ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ, ਸਾਡੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰਾਫ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗਿਰਾਵਟ ਹੋਵੇਗਾ।
ਹਮਲਾਵਰ ਨੌਜਵਾਨ ਵਾਰਡਰ ਵੀ ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਖਾਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਵਾਇਤੀ ਵਿਵਹਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਲੇਮਸੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਟਾਪੂ ਤੇ ਆਏ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਉਸਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। "ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿਵੇਂ। "ਤੁਹਾਡੇ ਆਦਮੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਉਹ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਹੈ। ਕੁਝ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਹੁਕਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਜੇਲ੍ਹ ਮੁਖੀ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਏਗਾ।"
ਕਰਨਲ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਉਹ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦੀ ਬੇਨਤੀ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਸਿੰਗਲ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਜਿਤ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿ ਕੇ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਲੇਮਸੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗਾਰਡ ਦੇ ਸਾਡੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਲੇਮਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ, ਅਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਉਹ ਉਸ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਇਹੀ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ।

ਵਿਲੇਮਸੇ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਹਿੱਸੇ ਦੌਰਾਨ, 1971-2 ਵਿੱਚ, ਬੰਦੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਐਮਕੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਆਮਦ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਦੇਖੀ ਸੀ, ਅਤੇ

ਜਲਾਵਤਨੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਕੇ ਕਦੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਬਾਰੇ, ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪਾਂ ਬਾਰੇ, ਐਮਕੇ ਦੀਆਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਾੜਕੂ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਿੰਮੀ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੀ, ਇੱਕ ਐਮਕੇ ਅਫਸਰ ਜਿਸਨੇ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਿਆ ਸੀ। ਐਮਕੇ ਜਾਅਲੀ ਪਛਾਣ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿੰਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਜਿੰਮੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਐਮਕੇ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਐਮਕੇ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਸੀ, ਜਿੰਮੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮਾਮਲਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਭੇਜਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
ਇੱਕ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਕਰਨਲ ਵਿਲੇਮਜ਼ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਿੰਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਕੇ ਕੁਝ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।"
“ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ?” ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।
"ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਜਿੰਮੀ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਦਿਓ!" ਜਿੰਮੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਧੱਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਡੈਸਕ 'ਤੇ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਖੁਦ ਪੱਤਰ ਲੈ ਸਕੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੱਤਰ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਜਿੰਮੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਇੱਕ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਘਬਰਾਹਟ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਿੰਮੀ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਚੁੱਪਚਾਪ ਪਰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਓ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾ ਲਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਦੇਖਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਪੱਤਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਹੁਣ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਜਾਓ।" ਮੇਰੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਇਰਾਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਜਿੰਮੀ ਦਫ਼ਤਰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਅਫ਼ਸਰ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਸਥਿਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੈਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੜਿਆ ਸੀ। ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਟੜਪੰਥ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਸੀ, ਇਹ ਆਦਮੀ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਡੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬੋਝਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।
ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿੰਮੀ ਦਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

75

ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਖਾਣ ਵੱਲ ਤੁਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗਰਜਿਆ, ਅਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਸਵੇਰ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਚਮਕਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਸਮੁੰਦਰ, ਪੱਥਰੀਲਾ ਕੰਢਾ, ਅਤੇ ਦੂਰੀ 'ਤੇ, ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਅੱਖ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਟਾਵਰ ਵੇਖੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਭਰਮ ਸੀ, ਸ਼ਹਿਰ, ਜਿਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਟੇਬਲ ਮਾਊਂਟੇਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਲਗਭਗ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਫੜ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ।
ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੱਟ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੱਟ 'ਤੇ ਧੋਤੇ ਗਏ ਵੱਡੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਚੱਟਾਨਾਂ ਜਾਂ ਕੋਰਲਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੱਟ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੱਟ ਖੁਦ ਲੰਬਾ ਅਤੇ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਭੂਰਾ-ਹਰਾ ਰੰਗ ਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਟੁਕੜੇ ਛੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਫੁੱਟ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਤੀਹ ਪੌਂਡ ਭਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਖੋਖਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੱਟ ਨੂੰ ਫੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੱਟ 'ਤੇ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਟਰੱਕ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਲੱਦ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਫਿਰ ਜਪਾਨ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੂੰ ਖਾਦ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਉਸ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਬਹੁਤਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ, ਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਔਖਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਪੈਨੋਰਾਮਿਕ ਝਾਕੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਭਟਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਨ: ਅਸੀਂ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘੁੰਮਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤੇਲ ਟੈਂਕਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਦੇਖਿਆ; ਅਸੀਂ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਦੇ ਹੋਏ ਗੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਲਹਿਰਾਂ 'ਤੇ ਝੁਕਦੇ ਹੋਏ ਸੀਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ; ਅਸੀਂ ਪੈਂਗੁਇਨਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ 'ਤੇ ਹੱਸੇ, ਜੋ ਕਿ ਬੇਢੰਗੇ, ਸਿੱਧੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਵਰਗੀ ਸੀ; ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਟੇਬਲ ਮਾਊਂਟੇਨ ਉੱਤੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਾਟਕ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ, ਜਿਸਦੀ ਛੱਤਰੀ ਬੱਦਲਾਂ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਹੋਈ ਸੀ।
ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਬਰਫੀਲੇ ਬੈਂਗੂਏਲਾ ਕਰੰਟ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਸੀਹੇ ਵਾਂਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਚੱਟਾਨਾਂ ਖੱਡਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਅਤੇ ਖੁਰਚਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਨਾਲੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਬਿਤਾਏ।

* * *

ਸਮੁੰਦਰ ਇੱਕ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਸੰਦੂਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਰਲ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸ਼ੈੱਲਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਟੁਕੜੇ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਵਾਈਨ ਦੀ ਇੱਕ ਬੋਤਲ ਮਿਲੀ ਜੋ

ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਰਕ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਸੁਆਦ ਸਿਰਕੇ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਪੀਏਸੀ ਦਾ ਜੈਫ ਮਾਸੇਮੋਲਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਕਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀਕਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਡ੍ਰਿਫਟਵੁੱਡ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਕਰਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਬਣਾਈ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਵਰਤਿਆ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਖਾਣ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਵੀ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਖਾਧਾ। ਹਰ ਸਵੇਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਜ਼ੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਡਰੰਮ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜਾ ਡਰੰਮ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰੋਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਸਮੁੰਦਰੀ ਭੋਜਨ ਸਟੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਸਟੂਅ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਲੈਮ ਅਤੇ ਮੱਸਲ ਚੁੱਕਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕ੍ਰੇਫਿਸ਼ ਵੀ ਫੜੀ, ਜੋ ਚੱਟਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਕ੍ਰੇਫਿਸ਼ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ; ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਿਰ ਅਤੇ ਪੂਛ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਫੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
ਅਬਾਲੋਨ, ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਾਰਲੇਮੋਏਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਮਨਪਸੰਦ ਪਕਵਾਨ ਸੀ। ਅਬਾਲੋਨ ਮੋਲਸਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚੱਟਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਚਿਪਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਿੱਦੀ ਜੀਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਖਾਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੈਚ ਲੈ ਕੇ ਦੂਜੇ ਡਰੱਮ ਵਿੱਚ ਢੇਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਵਿਲਟਨ ਮਕਵੇਈ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੈੱਫ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਟੂਅ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਵਾਰਡਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬੀਚ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਕਨਿਕ ਲੰਚ ਕਰਦੇ ਸੀ। 1973 ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਤਸਕਰੀ ਕੀਤੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਐਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕ ਫਿਲਿਪਸ ਦੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੁਰਲੱਭ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਪਕਵਾਨਾਂ ਦੇ ਦੁਲਹਨ ਦੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੀਨੂ ਵਿੱਚ ਮੱਸਲ, ਕ੍ਰੇਫਿਸ਼ ਅਤੇ ਅਬਾਲੋਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੱਸਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਜਿਹੇ ਸੁਆਦੀ ਪਕਵਾਨਾਂ 'ਤੇ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਹੇ ਸੀ।
ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ, ਅਸੀਂ ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਆਪਣਾ ਸਟੂਅ ਖਾ ਰਹੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਟੇਰਬਲਾਂਚ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਦੂਜਾ ਢੋਲ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੱਸਲ ਸਟੂਅ ਅੱਗ ਉੱਤੇ ਉੱਬਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਨੇ ਘੜਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਮੱਸਲ ਨੂੰ ਫੜਿਆ, ਇਸਨੂੰ ਖਾਧਾ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ "ਸਮਾਕਲਿਕ" ਕਿਹਾ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ"।

76

ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ, ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਜਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਕਲਾ, ਭੂਗੋਲ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ, ਜਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿਲੀ ਨਾਇਰ, ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ, ਮਾਈਕ ਡਿੰਗਕੇ ਅਤੇ ਐਡੀ ਡੇਨੀਅਲਜ਼, ਨੇ ਕਈ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਇਸ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫੈਕਲਟੀ ਬਣ ਗਏ, ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ, ਆਪਣੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਆਪਣੇ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਅਸੀਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਧਿਐਨਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਨ, ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਐਨਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਬਣਾਇਆ।
ਸਾਡੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਧੀ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਨੌਜਵਾਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਏ, ਸਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ANC ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਵਾਲਟਰ, ਸ਼ਾਇਦ ANC ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਜੀਵਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ, ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਇਹ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਵਧਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਿਲੇਬਸ A ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ANC ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਤੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸਿਲੇਬਸ A ਵਿੱਚ ਕੈਥੀ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੋਰਸ, "ਭਾਰਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ" ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਕ, ਜਿਸਨੇ ਜਰਮਨ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਰੀਪਬਲਿਕ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੋਰਸ ਪੜ੍ਹਾਇਆ।
ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅਧਿਐਨ ਸਮੂਹ ਖਾਣ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਸੁਕਰਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਸੀ; ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਆਗੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਇਹ ਵਾਲਟਰ ਦਾ ਕੋਰਸ ਸੀ ਜੋ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ANC ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੰਗਠਨ 1920 ਅਤੇ 1930 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਨੇ 1912 ਵਿੱਚ ANC ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ, ਇਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕੋਰਸ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਗਏ, ਸਾਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਕੋਰਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਧਿਆਪਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕਚਰ ਚੋਰੀ-ਛਿਪੇ ਭੇਜਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।
ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਕੋਲ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ, ਪਰ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਹਾਰਕ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ "ਹਰੇਕ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ" ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਵਾਪਸ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, "ਹਾਂ, ਪਰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਹੈ?" ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸਖ਼ਤ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਇੱਕ ਕੋਰਸ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਮੁੱਢਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਰਥਿਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਫਿਰਕੂ ਸਮਾਜਾਂ ਤੋਂ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਤੋਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਤੱਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਰੇਖਾਬੱਧ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਨਾਲੋਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੇਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਪੱਖਪਾਤੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਨਤ ਪੜਾਅ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ।

ਆਪਣੀ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੇਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਸ਼ਿੰਗਰ ਲਟਕਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਘੰਟੇ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਮਨ੍ਹਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਮੰਗੀ।
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਦਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗਰੀਬ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ ਵਕੀਲ ਦਾ ਖਰਚਾ ਚੁੱਕ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੋਲ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਰਦਾਂ ਲਈ, ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਵਕੀਲ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ F ਜਾਂ G ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕੈਦੀ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਤਸਕਰੀ ਕੀਤਾ ਨੋਟ ਮਿਲੇਗਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਕੇਸ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ, ਦੋਸ਼ਾਂ, ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੀ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗੀ। ਮੇਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਨੂੰ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਜਾਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ "ਮੁਵੱਕਿਲਾਂ" ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਮੰਗਣ। ਮੈਂ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਸੀਮਤ ਫੰਡ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਫ਼ਤ ਵਿੱਚ

ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਉਹ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਫ਼ਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।
ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੇਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਿਆਂਇਕ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਖਪਾਤ, ਗਲਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਜਾਂ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਜੱਜ ਜਾਂ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭੇਜਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਾਪੀ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਲੱਭੋ ਜੋ ਲਿਖ ਸਕੇ।
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਤਿੱਖਾ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਾ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਉਲਟਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਘਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਜਿੱਤਾਂ ਸਨ; ਜੇਲ੍ਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਹੀਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਦੇ ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਅਕਸਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੈਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ, ਅਚਾਨਕ, ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਪਰੋਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਲਈ ਮੇਰਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਸੀ।

77

ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ। 1972 ਵਿੱਚ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ 8115 ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਖਿੜਕੀ ਰਾਹੀਂ ਇੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। 1974 ਵਿੱਚ, ਵਿੰਨੀ 'ਤੇ ਉਸਦੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਜ਼ੇਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਲੈ ਆਇਆ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿੰਨੀ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਨਸਟੈਡ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਉੱਥੇ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਪਿਛਲੇ ਠਹਿਰਨ ਜਿੰਨਾ ਭਿਆਨਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਅਤੇ ਜ਼ੇਨੀ ਨੂੰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ।
ਜਦੋਂ 1975 ਵਿੱਚ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ, ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਬੱਚਾ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਉਮਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਨਿਯਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤਰਕ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ: ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਵੇਗੀ। ਪਰ ਕੈਦੀਆਂ 'ਤੇ

ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਇਦ ਓਨਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਣਾ ਡੂੰਘੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ।
1975 ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਯੋਜਨਾ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੁੜੀ ਪੰਦਰਾਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕੇ। ਜਨਮ ਰਿਕਾਰਡ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਇਕਸਾਰ ਜਾਂ ਸੰਗਠਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਦਾ ਜਨਮ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਰਮਿਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੇਰੀ ਵਿੰਨੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਿਜ਼ਟਿੰਗ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਖੈਰ, ਮਾਂ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ।" ਮੇਰੀ ਸੱਸ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਅਧਿਆਪਕਾ ਸੀ, ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦਾਸੀ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਨਹੀਂ, ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਜੇ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।"
ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੀ ਚਾਲ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਚੌਕੀਦਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਲਵਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ, "ਆਹ, ਖੈਰ, ਮੰਮੀ, ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।"
ਪਰ ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਇੱਕ ਜ਼ਿੱਦੀ ਔਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। "ਖੈਰ, ਮਕੋਨਿਆਨੀਸੀ" - ਜੋ ਕਿ ਖੋਸਾ ਵਿੱਚ ਜਵਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ - "ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਸਿਰਫ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੈ।"
ਮੈਂ ਅਲਾਰਮ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਫੈਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਧੀ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਕਮੀਜ਼ ਪਹਿਨੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦਿੱਖ ਨਾਲ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮੁਸ਼ਕਲ ਝੱਲੀ: ਇਹ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਧੀ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਦਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਧੀ ਕਿੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਔਰਤ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵਰਗੀ ਕਿੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ।

ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮੀਲੀ ਅਤੇ ਝਿਜਕਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਲਈ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਕਦੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪਿਤਾ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਸਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਪਿਤਾ ਲਈ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਅਤੇ ਗੁੱਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸਦੇ ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੌਰਾਨ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼-ਤਰਾਰ ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੇਆਰਾਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਗਾਰਡ ਆਫ਼ ਆਨਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋ?", ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਉਸਦੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਯਾਦ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੋਡੇ 'ਤੇ ਲਟਕਾਉਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੰਮੀ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਰੋਸਟ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਸ ਯਾਦ ਆਏ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇੱਕ ਬੱਚੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਰੋਈ ਸੀ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਹੰਝੂ ਰੋਕਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਫੇਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਦੁਖਦਾਈ ਨੋਟ ਉਹ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕੈਂਸਰ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਮ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬ੍ਰਾਮ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇ, ਇਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਸ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੇਰਹਿਮ ਅਤਿਆਚਾਰ ਸਨ ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਖਰੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਸਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ - ਰਾਜ ਨੇ ਉਸਦੇ ਸਸਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਅਸਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ।
ਬ੍ਰਾਮ ਇੱਕ ਸ਼ੁੱਧਤਾਵਾਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਭੂਮੀਗਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ 'ਤੇ ਬੋਝ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਇਹ ਰਸਤਾ ਨਾ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਜੱਜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਇਸ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਹੀਣਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਦੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਰਹਿ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਜਨਰਲ ਵਾਂਗ ਜੋ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਮ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਖੁਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬ੍ਰਾਮ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਰੂਪੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ 1965 ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਨਿਯਮਾਂ ਨੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਸੀ। ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਅਖਬਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ, ਅਜੇ ਵੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ, ਬਲੂਮਫੋਂਟੇਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਘਰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।
ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਔਰੇਂਜ ਰਿਵਰ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਵੀ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ, ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਤਾਕਤ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਮ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜੋ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਿਆ।

ਇਸ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਤੋਂ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਜ਼ਾ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਬੇਤੁਕੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਪ੍ਰਿੰਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਨ, ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ।
ਪ੍ਰਿੰਸ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸੂਝਵਾਨ ਆਦਮੀ ਕਹੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਸਮਝਾਇਆ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਉਹ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਪ੍ਰਿੰਸ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅੱਗੇ, ਮੰਡੇਲਾ, ਤੇਰੀ ਪਤਨੀ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਚਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਇੰਨਾ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਗੁਆ ਬੈਠਾ।
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਵੱਲ ਡੈਸਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਿੰਸ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ। ਮੈਂ ਸਹੁੰਆਂ ਜਾਂ ਸਰਾਪਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਨਿਰਾਦਰ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੁਹਰਾਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕਾਂਗਾ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰ ਲਈ, ਮੈਂ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਕੈਥੀ ਅਤੇ ਐਡੀ ਡੇਨੀਅਲਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦੇਖਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ

ਪ੍ਰਿੰਸ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੰਜਮ ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ।

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਨਾਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਵਾਰਡਰ ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦਫ਼ਤਰ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅੱਧਾ ਦਰਜਨ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਪ੍ਰਿੰਸ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਾਰੰਟ ਅਫ਼ਸਰ ਸੀ ਜੋ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਵਕੀਲ ਸੀ। ਮਾਹੌਲ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸੀ।
"ਖੈਰ, ਮੰਡੇਲਾ," ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਅੱਜ ਇੰਨਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਮਕੀ ਦੇਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਹੈ।" ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਮਨ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੇ।
"ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕੁਝ ਹੈ?" ਉਸਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।
“ਨਹੀਂ,” ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। “ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਵਕੀਲ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।” ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪ੍ਰਿੰਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ।

ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ: ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਤੱਕ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਜਵਾਬੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਮੈਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਸਲਵਾਦੀ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਵਾਂਗਾ ਜੋ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਾਰਨ ਬਣਾਵਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਸੀ।
ਮੈਂ ਜਾਰਜ ਬਿਜੋਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਰਜ ਦੀ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਮੈਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੇ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਜਾਰਜ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਲੀਕ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਚਿੰਤਤ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਓਲੀਵਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਟਾਪੂ ਦੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇੱਕ ਤਾਰੀਖ਼ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਨੂੰ

ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵਕੀਲ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਸੁਣਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੱਜ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਾਰਜ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਿੱਤ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਾਰੰਟ ਅਫ਼ਸਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਫਾਈਲ ਦੇ ਦਿਓ।"
ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਕੀਲ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ: "ਇਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਕੀਲ-ਕਲਾਇੰਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਕੇਸ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਦਾਲਤ ਹੁਣ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਦਾ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਮੇਜ਼ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਕੇਸ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ - ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ, ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਸੰਭਵ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਭੱਜਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਮੈਕ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਐਡੀ ਡੈਨੀਅਲ, ਦੋਵੇਂ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸਾਧਨ-ਸੰਪੰਨ ਆਦਮੀ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਨ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ।
ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਮਾਸਟਰ ਕਾਰੀਗਰ, ਜੈੱਫ ਮਾਸੇਮੋਲਾ, ਇੱਕ ਪਾਸਕੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕੋਰੀਡੋਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਡੈਸਕ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਚਾਬੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜੈੱਫ ਨੇ ਸਾਬਣ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਚਾਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਛਾਪ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸਨੇ ਧਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਚਾਬੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਾਈਲ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਚਾਬੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੈੱਲਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੁਝ ਸਟੋਰਰੂਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਸੈਕਸ਼ਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ, ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਸੀ, ਉਹ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਣ-ਪਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਖਾਈ ਸੀ। 1974 ਵਿੱਚ, ਮੈਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਕਿ ਉਸ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਖੁਦ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ। ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਹਮਦਰਦ ਸੀ; ਉਸਨੇ ਮੈਕ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਕ ਦੇ ਪੈਰ ਦੇ ਲੋਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਟਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਮੈਕ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਦੂਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਵੇਟਿੰਗ ਰੂਮ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸਾਈਡ-ਸਟ੍ਰੀਟ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਭੱਜ ਸਕਦੇ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਕ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਕ, ਵਿਲਟਨ ਮਕਵੇਈ, ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੈਦੀ ਲਈ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਜਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੋਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਕ ਨੇ ਚੌਥੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸੀ।
ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ਼ਤੀ ਰਾਹੀਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭਾਰੀ ਪਹਿਰੇ ਹੇਠ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭੱਜਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਮੈਕ ਕੋਲ ਇੱਕ ਚਾਕੂ ਵੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ, ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸੰਗਲ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ, ਸਾਡੇ ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ।
ਮੈਕ ਸਾਨੂੰ ਖਿੜਕੀ ਵੱਲ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਗਲੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਬਚਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਗਲੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਮੈਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਗਿਆ: ਅਸੀਂ ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਗਲੀ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਗਲੀ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। "ਇਹ ਇੱਕ ਸੈੱਟਅੱਪ ਹੈ," ਮੈਕ ਨੇ ਫੁਸਫੁਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੁਝ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੈਕ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਵਿਲਟਨ, ਜਿਸਦਾ ਐਡਰੇਨਾਲੀਨ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਕ ਬਕਵਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਮਦੀਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹੌਸਲਾ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹੋ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਮੈਕ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ। ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਦੰਦ ਠੀਕ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਕ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਹਾਰਕ ਬਚਣ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਐਡੀ ਡੈਨੀਅਲਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਲਪਨਾਸ਼ੀਲ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਟਾਪੂ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਉੱਡਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੱਧ ਤੱਕ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਜਹਾਜ਼ ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਉੱਡ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਵੀ ਤੱਟ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਟੈਂਕਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਐਡੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਫੌਜੀ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਚੁੱਕਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੋਸਤਾਨਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੂਤਾਵਾਸ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨ ਲਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਗਲਤ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ

ਮੈਂ ਐਡੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਓਲੀਵਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਡੀ ਆਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਲੁਸਾਕਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

78

ਰੋਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਜਨਮਦਿਨ ਮਨਾਉਣਾ ਆਮ ਗੱਲ ਸੀ। ਕੇਕ ਅਤੇ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜਨਮਦਿਨ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਰੈੱਡ ਜਾਂ ਕੌਫੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕੱਪ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਫਿਕਾਈਲ ਬਾਮ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਇੱਕੋ ਤਾਰੀਖ, 18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਸਮਸ 'ਤੇ ਖਰੀਦੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ 'ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਮੇਰਾ ਪੰਜਾਹਵਾਂ ਜਨਮਦਿਨ 1968 ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ 1975 ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਤਵੰਜਾ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਕੈਥੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸੱਠਵੇਂ ਜਨਮਦਿਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ।
ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਿੰਤਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਜਾਂ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਰਹੀ। ਇੱਕ ਸੰਪਾਦਕ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਨੈਪਸ਼ਾਟ ਜਿੰਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਇੱਕ ਦਿਨ, ਕੈਥੀ, ਵਾਲਟਰ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਲਿਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੈਥੀ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਿਤਾਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਮੇਰੇ ਸੱਠਵੇਂ ਜਨਮਦਿਨ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਹਾਣੀ, ਜੇਕਰ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਸੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਲੜੇ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਲੜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਮੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਝਪਕ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਕੰਮ ਦਾ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਅਪਣਾਈ: ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਲਿਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਸੌਂਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਜਾਂ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਝਪਕੀ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਦਸ ਵਜੇ ਜਾਗਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਾਸ਼ਤੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਲਿਖਦਾ ਸੀ। ਖਾਣ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੱਕ ਸੌਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਖਾਣ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦਿਨ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਸੌਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਾਈਨ ਬਣਾਈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮੈਂ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਹ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸਨੂੰ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ। ਫਿਰ ਕੈਥੀ ਨੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਕੈਥੀ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕਿਆ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਮੰਨਿਆ, ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਖਰੜਾ ਫਿਰ ਲਾਲੂ ਚੀਬਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਮੇਰੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਗਭਗ ਸੂਖਮ ਸ਼ਾਰਟਹੈਂਡ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਸ ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਫੂਲਸਕੈਪ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟੁਕੜੇ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਮਗਲ ਕਰਨਾ ਮੈਕ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਮੈਕ ਕੋਲ ਗਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਹ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਕਿਉਂ ਬੈਠਾ ਹੈ?" ਪਰ ਮੈਕ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ ਹਿਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ, ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਰੜਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਵਾਕੰਸ਼ ਚੁਣਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨੋਟਸ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਰਾਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਲਿਖਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕੁਨੂ ਅਤੇ ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਿਆ; ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਆਉਣ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਡਰ; ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਤੂਫਾਨ; ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਦੇਰੀਆਂ; ਰਿਵੋਨੀਆ ਦਾ ਡਰਾਮਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਗਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਮੈਕ ਨੇ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਲਿਪੀਬੱਧ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਕਈ ਨੋਟਬੁੱਕਾਂ ਦੇ ਬਾਈਡਿੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਛੁਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਪੂਰੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ 1976 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਕ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਕਰੇਗਾ ਜਦੋਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇਗੀ; ਕੇਵਲ ਤਦ ਹੀ ਅਸੀਂ ਅਸਲੀ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜ ਸੌ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਅਸੀਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ: ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਅਤੇ ਛਿੱਟੇ-ਪੱਟੇ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਵਾਰਡਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ, ਉਹ ਇਕੱਲਤਾ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕੋਲ ਦੱਖਣੀ ਸਿਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਾਗ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਉੱਥੇ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਟੋਆ ਨਾ ਪੁੱਟਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੱਬਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਦੋ ਛੋਟੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ, ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਪਲਾਸਟਿਕ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਿਆ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕੋਕੋ ਡੱਬਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਿਆ। ਕੰਮ ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜੈਫ ਮਾਸੇਮੋਲਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖੁਦਾਈ ਦੇ ਸੰਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮੈਂ ਕਈ ਤਿੱਖੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਸਵੇਰ, ਨਾਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੈਥੀ, ਵਾਲਟਰ, ਐਡੀ ਡੈਨੀਅਲਸ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਜਾਪਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਇੱਕ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਏ ਅਤੇ ਖੁਦਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਇੱਕ ਮੈਨਹੋਲ ਦੇ ਢੱਕਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਜੋ ਇੱਕ ਡਰੇਨ ਪਾਈਪ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਾਈਪ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਮੈਂ ਇਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਈ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੱਖਿਆ। ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਲਈ ਦੋ ਘੱਟ ਖੋਦੇ ਪੁੱਟੇ।
ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮਾਰਚ ਲਈ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਸਵੇਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਰਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਕਿ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੁਕ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ।

ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਜਾਗਣ ਤੋਂ ਠੀਕ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ: ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਛੜੱਪਿਆਂ ਅਤੇ ਬੇਲਚਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਗਲਿਆਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਕੋਨੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ, ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸਿਰੇ 'ਤੇ, ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਲ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਅਲਾਰਮ ਲਈ, ਉਹ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਖੁਦਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਸੀ।
ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਕੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੈਦੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਲ ਕੰਧ ਦੀ ਕੰਕਰੀਟ ਨੀਂਹ ਲਈ ਇੱਕ ਖੋਖਲੀ ਖਾਈ ਪੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਧੋਂਦੇ-ਧੋਂਦੇ ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖੁਦਾਈ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੈਥੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਕਿ ਪਾਈਪ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਬਾਕੀ ਦੋ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਨਾਸ਼ਤੇ ਦੇ ਦਲੀਆ ਦੇ ਢੋਲ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਵਹਾਏ ਗਏ, ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਦਲੀਆ ਦੇ ਕਟੋਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ, ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸਿਰੇ ਵੱਲ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਖਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋ ਛੋਟੇ ਡੱਬਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਐਡੀ ਡੈਨੀਅਲਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸਨੇ ਤੁਰੰਤ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ: ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਅਣਦੇਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਚਾਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿੱਥੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਦੋ ਡੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਜਲਦੀ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ, ਅਤੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਢੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਈਪ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ

ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਾਈਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਟਾਉਣਗੇ।
ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਐਡੀ ਉਸ ਦਿਨ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਡੱਬੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ, ਉਸਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿੱਜੀ ਜੋਖਮ 'ਤੇ, ਐਡੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋ ਡੱਬੇ ਬਚਾ ਲਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਏ, ਤਾਂ ਧੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਜੋ ਕਿ ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਦੂਰ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਤੁਰਿਆ। ਮੈਂ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਆਮ ਦਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਜੋ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਖਾਈ ਪੁੱਟੀ ਸੀ ਜੋ ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਕੰਧ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਾਈਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇ।
ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਝਿਜਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕਈ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਗਲਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਕੈਥੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਲੱਭੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਐਡੀ ਨੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦਾ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ, ਮੈਨੂੰ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਦਫ਼ਤਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਉੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਵਾਗਤ ਦੇ, ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ: "ਮੰਡੇਲਾ, ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ।"
ਮੈਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਆਪਣੇ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁੱਛਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।
"ਇਹ ਤੇਰੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਹੈ, ਹੈ ਨਾ?" ਉਸਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ। "ਮੰਡੇਲਾ," ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਕੁਝ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। "ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ।"
“ਠੀਕ ਹੈ,” ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਦਾ ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਨੋਟਸ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਫਿਰ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੋਈ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। "ਸਾਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਬੂਤ ਹਨ।" ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਕੋਈ ਜੁਰਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ, ਪਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਵਾਲਟਰ, ਕੈਥੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਨਰਲ ਰੂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ, ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਗੁਆ ਦਿੱਤੇ।

ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ ਮੈਕ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਨੋਟਬੁੱਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਅਗਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁਸਾਕਾ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਲੰਡਨ। ਉਹ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਉੱਥੇ ਰਿਹਾ; ਇੱਕ ਟਾਈਪਿਸਟ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਟਾਈਪਸਕ੍ਰਿਪਟ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਲੁਸਾਕਾ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ।
ਉੱਥੋਂ, ਰਸਤਾ ਠੰਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਲੁਸਾਕਾ ਤੋਂ ਖਰੜੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਇਸ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।

79

1976 ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮਿਲੀ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ, ਜਿੰਮੀ ਕਰੂਗਰ, ਜੇਲ੍ਹ ਮੰਤਰੀ, ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ। ਕਰੂਗਰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਨ।
ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਉਦੋਂ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਵਿਕਾਸ ਨੀਤੀ ਅਤੇ "ਅਰਧ-ਸੁਤੰਤਰ" ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਵੱਖਰੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਮੇਰੇ ਭਤੀਜੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦਾਨੀ, ਕੇ. ਡੀ. ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਜਾਇਜ਼ ਵਿਰੋਧਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਲੰਮਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿੰਮੀ ਕਰੂਗਰ ਵੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ, ਸਿੱਧਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਓਨਾ ਪਾਲਿਸ਼ਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਣਨ ਲਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ 1969 ਵਿੱਚ ਭੇਜੇ ਗਏ ਪੱਤਰ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਮੋਢੇ ਹਿਲਾਏ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਮਾੜੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਸੀ, ਅਪਰਾਧੀ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਕਰੂਗਰ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਸਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੋ!"
ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਹਿੰਸਾ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਮੁੜੇ ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਦੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ANC ਬਾਰੇ ਲਗਭਗ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੰਗਠਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਖਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਸਾਧਾਰਨ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਇੰਨਾ ਅਣਜਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ; ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।
ਮੈਂ ਸਾਡੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ 1914 ਦੇ ਅਫਰੀਕਨੇਰ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਵੋਟ ਵੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਜਨਰਲ ਡੀ ਵੈੱਟ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਕੈਂਪ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਫੌਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਸਬਿਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਰੋਬੇ ਲੀਬ੍ਰਾਂਡਟ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ

ਦੌਰਾਨ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਲਈ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਗਠਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਉਸਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਰੂਗਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਓਨਾ ਹੀ ਅਣਜਾਣ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਤੋਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
ਕਰੂਗਰ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। "ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨਾਲ ਲੈਸ ਆਇਆ ਸੀ। ਰੁੱਖੇਪਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਾਖ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਮਾਮਲਾ ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ: ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗੀ।
ਮੈਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਬੰਟੂਸਤਾਨ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗਾ। ਕਰੂਗਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਹ ਉਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਸੀ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਟਰਨਕੋਟ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

80

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਮੌਜੂਦਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਡਾ ਗਿਆਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੰਖੇਪ ਰਿਹਾ। ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੁਆਰਾ ਦੱਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਫਵਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ; ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਿਸੇ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਮਹਿਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।
ਜੂਨ 1976 ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀਆਂ ਅਸਪਸ਼ਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੁਣਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਫੁਸਫੁਸੀਆਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਸਨ: ਸੋਵੇਟੋ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ 16 ਜੂਨ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਹਿਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕੈਦੀ ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।
16 ਜੂਨ, 1976 ਨੂੰ, ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚੇ ਸੋਵੇਟੋ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਧੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਜ਼ਾਲਮ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਬੋਲ਼ੇ ਕੰਨਾਂ 'ਤੇ ਪਈਆਂ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇੱਕ ਟੁਕੜੀ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਫੌਜ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾਂ ਸਾਲਾ ਹੈਕਟਰ ਪੀਟਰਸਨ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਬੱਚੇ ਡੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜੇ, ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮਚ ਗਈ, ਸੈਂਕੜੇ ਬੱਚੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ, ਅਤੇ ਦੋ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
ਉਸ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਹਰ ਕਸਬੇ ਅਤੇ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜ ਉੱਠੀਆਂ। ਇਸ ਵਿਦਰੋਹ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਦੰਗੇ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੈਲੀ ਬਿੰਦੂ ਬਣ ਗਏ। ਅਚਾਨਕ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭੜਕ ਉੱਠੇ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ। ANC ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਬੰਟੂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਦਲੇਰ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸਨ।

ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਸੈਕਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਰੋਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹਾਲਵੇਅ ਵਿੱਚ ਫੁਸਫੁਸਾਈ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ; 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਸੁਸਤ ਜਾਪਦੀ ਜਨਤਕ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਭਾਵਨਾ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ

ਘਰ ਵਾਪਸ ਤਸਕਰੀ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਜ਼ਾਨੀਆ, ਅੰਗੋਲਾ ਅਤੇ ਮੋਜ਼ਾਮਬੀਕ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਇੰਨਾ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰ ਹੋ।
ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਨਸਲ ਦੇ ਸਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹਾਦਰ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਅਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਸਨ; ਉਹ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਹਰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ "ਅਮੰਡਲਾ!" ਚੀਕਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਿਵੋਨੀਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਧਾਰਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਤਰਸਣਗੇ। ਉਹ ਦਿਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਇਆ ਸੀ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੁੱਸੇ ਭਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇਖੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਚੇਤਾਵਨੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿੰਨੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਸਾਡੀ ਗੁਪਤ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧ ਰਿਹਾ ਵਰਗ ਹੈ ਜੋ ਖਾੜਕੂ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੁਝਾਨ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਨਵੇਂ ਕੈਦੀ ਟਾਪੂ ਦੀਆਂ ਬਰਬਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1964 ਵਿੱਚ ਟਾਪੂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਓਨੇ ਹੀ ਸ਼ੱਕੀ ਸਨ ਜਿੰਨੇ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਚੁਣਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਸਮਝਿਆ।
ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ, ਰਿਵੋਨੀਆ ਟ੍ਰਾਇਲਿਸਟਾਂ ਨੂੰ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇੱਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਦਰਮਿਆਨੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸੁਹਾਵਣਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ: ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਲਈ ਝਿੜਕ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਚੁਣਿਆ।
ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਆਦਮੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸਟ੍ਰੀਨੀ ਮੂਡਲੀ ਅਤੇ ਬਲੈਕ ਪੀਪਲਜ਼ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਸਥਸ ਕੂਪਰ, ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਏ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਪੇਪਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀ ਸਨ।
ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਕਿ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਾਲਮ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਮਝਦੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੇਜਰ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਕੈਦੀ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ, ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੇਜਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਖੜ੍ਹਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ।
ਮੇਜਰ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੀ ਟੋਪੀ ਉਤਾਰੋ।" ਕੈਦੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਚਿੜਚਿੜੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ, ਮੇਜਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਆਪਣੀ ਟੋਪੀ ਉਤਾਰੋ।" ਕੈਦੀ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਮੇਜਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਕਿਸ ਲਈ?"
ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਕੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਵਾਲ ਸੀ: ਕਿਸ ਲਈ? ਮੇਜਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਿਆ। "ਇਹ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਨੌਜਵਾਨ ਕੈਦੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇਹ ਨਿਯਮ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਇਸਦਾ ਕੀ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ?" ਕੈਦੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਮੇਜਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ।" ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਬਸ ਕੈਦੀ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਹਾਂ।

* * *

ਇਹ ਸਾਡਾ ਬਲੈਕ ਕਾਨਸ਼ੀਅਸਨੈੱਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਸੰਪਰਕ ਸੀ। ANC, PAC, ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਬਲੈਕ ਕਾਨਸ਼ੀਅਸਨੈੱਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਲਾਅ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਬਲੈਕ ਕਾਨਸ਼ੀਅਸਨੈੱਸ ਇੱਕ ਫਲਸਫੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇੱਕ ਅੰਦੋਲਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਉੱਭਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਗੋਰੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਹੀਣਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਤਦ ਹੀ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਉੱਠ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦਮਨ ਤੋਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਲੈਕ ਕਾਨਸ਼ੀਅਸਨੈੱਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਨ: ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਖੁਦ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ANC ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਮੇਂ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਵਾਦੀ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਸਲੀ ਮਾਣ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ; ਅਸੀਂ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਕਾਲੀ ਚੇਤਨਾ ਉਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਕਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ।
ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਯੂਥ ਲੀਗ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਵਧਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਲੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਕੁਝ ਸਖ਼ਤ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਸੀ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ, ਕਾਲੇਪਨ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿੱਚ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਪੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਰਾਜਨੇਤਾ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੱਲ ਵਧਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲੇ ਚੇਤਨਾ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਕੋਈ ਆਊਟਲੇਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਬੀਸੀਐਮ ਦੇ ਰੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਾਡੀ ਨੀਤੀ ਦੋਸਤਾਨਾ ਹੋਣਾ, ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ - "ਬੰਤੁਸਤਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਏਐਨਸੀ ਨੀਤੀ ਕੀ ਹੈ?" "ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ?" - ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ - ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਵਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ।
ਮੈਂ ਖੁਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਤਸਕਰੀ ਕੀਤੇ ਨੋਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਤੋਂ ਆਏ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ। ਪਹੁੰਚੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਆਗੂ ਪੈਟ੍ਰਿਕ "ਟੈਰਰ" ਲੇਕੋਟਾ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਵਾਗਤ ਦਾ ਇੱਕ ਨੋਟ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।
ਟੈਰਰ ਦਾ ਉਪਨਾਮ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਨਸਲੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸੀ ਅਤੇ ANC ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਟਾਪੂ 'ਤੇ, ਟੈਰਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ - ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ ਆਮ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ।
ਪਰ ਟੈਰਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਲਈ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ANC ਪ੍ਰਤੀ ਬਦਲ ਲਈ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ 'ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਬੀਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਕਾਂਟੇ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ਪਰ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਟੈਰਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ। ਕੇਸ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੇਡੇਗਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਇਹ ਦੇਖਣ ਕਿ ANC ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਤੰਬੂ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਉਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦਰਜਨਾਂ ਬੀਸੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਏਐਨਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਹ ਵੀ

ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਤਵਾਦ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਦਹਿਸ਼ਤ ਆਮ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਦਰਜੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਏਐਨਸੀ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸਿਖਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੇਕੋਟਾ ਵਰਗੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਮੀਦ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

F ਅਤੇ G ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਝਗੜਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਸਾਨੂੰ ANC, PAC, ਅਤੇ BCM ਵਿਚਕਾਰ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਝੜਪ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ANC ਦੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ANC ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਟਾਪੂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ANC ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬਾਹਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਚਰਿੱਤਰ ਗਵਾਹ ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਲਈ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ANC, PAC ਅਤੇ BCM ਵਿਚਕਾਰ ਕੁੜੱਤਣ ਨੂੰ ਵਧਾਏ।
ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ANC ਦੇ ਨੇਤਾ ਵਜੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਏਕਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰ, ਇੱਕ ਇਮਾਨਦਾਰ ਦਲਾਲ, ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾ ਵਜੋਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਪੱਖ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਮੈਂ ANC ਵੱਲੋਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਜੇ ਮੈਂ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਏਕਤਾਕਰਤਾ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਵੀ।
ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਏ, ਪਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਇੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਲੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਟੁੱਟ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਇੱਕੋ ਸੀ।

81

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਲਗਭਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਖਾਣ 'ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਮੰਗ ਆਪਣੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਿੱਤਾ ਸਿੱਖਣਾ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਖਾਣ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੇ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ। 1977 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੀ

ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੀ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅੰਜੀਰ ਦਾ ਪੱਤਾ ਸੀ।
ਇਹ ਜਿੱਤ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਤਿੰਨ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਰੱਖਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੋਵੇਟੋ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਾਗ਼ੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਉਹ ਇੰਨੇ ਦਲੇਰ ਸਨ ਕਿ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਰਡਰ ਦੀ ਲੋੜ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਘੱਟ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ।

ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਦਾ ਅੰਤ ਮੁਕਤੀਦਾਇਕ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਦਿਨ ਪੜ੍ਹਨ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ, ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਖੇਪ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਖਾਲੀ ਸਮੇਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਦੋ ਮਨਪਸੰਦ ਸ਼ੌਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ: ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਟੈਨਿਸ।
ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਚਣ ਲਈ, ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋ ਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੋਣ, ਇੱਕ ਹਾਲਵੇਅ ਨੂੰ ਝਾੜੂ ਮਾਰ ਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਧੂੜ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਗ੍ਹਾ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਕੇ। ਉਹੀ ਮਾਣ ਵਿਅਕਤੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਰ ਨਤੀਜੇ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ, ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਗ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ। ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਰਮੀ ਦਿਖਾਈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਤੰਗ ਟੁਕੜੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਾਗ਼ ਕੱਟਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ।
ਵਿਹੜੇ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਸੁੱਕੀ ਅਤੇ ਪੱਥਰੀਲੀ ਸੀ। ਵਿਹੜਾ ਇੱਕ ਲੈਂਡਫਿਲ ਉੱਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਬਾਗ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੱਟਾਨਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਇੱਕ ਖਾਣਕ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਖਾਲੀ ਸਮਾਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਸੀ।
ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੀਜ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਟਮਾਟਰ, ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਪਿਆਜ਼ ਲਗਾਏ - ਸਖ਼ਤ ਪੌਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਧਰਤੀ ਜਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਫ਼ਸਲ ਮਾੜੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬਾਗ ਫੁੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਵਧੀਆ ਟਮਾਟਰ ਅਤੇ ਪਿਆਜ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਾਗਬਾਨੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਾਗ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ

ਤਜਰਬਾ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਸੀ ਜਿੱਥੇ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬੌਧਿਕ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵਜੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ।

ਮੈਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੰਗਵਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੈਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਾਗਬਾਨੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਆ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ, ਮੈਂ ਮੂੰਗਫਲੀ ਉਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਿੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ। ਇਹ ਮੇਰੀਆਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ।
ਇੱਕ ਬਾਗ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਬੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬੀਜ ਬੀਜਣਾ, ਇਸਨੂੰ ਵਧਦੇ ਦੇਖਣਾ, ਇਸਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸਨੂੰ ਵਾਢੀ ਕਰਨਾ, ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪਰ ਸਥਾਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਇਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟੁਕੜੇ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੁਆਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।
ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਬਾਗ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਰੂਪਕ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਉਹ ਵੀ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਢੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਲੀ ਵਾਂਗ, ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਉਗਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਉਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਟਮਾਟਰ ਦੇ ਪੌਦੇ ਬਾਰੇ ਦੋ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਕੋਮਲ ਪੌਦੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪੌਦੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜੋ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ, ਫਿਰ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ, ਪੌਦਾ ਮੁਰਝਾਣ ਅਤੇ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਤਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਗ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ।
ਮੈਂ ਇਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸੁਣਾਈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਉਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਸੀ: ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਉਸ ਪੌਦੇ ਵਾਂਗ ਚੱਲੇ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੋਸ਼ਣ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸਨੂੰ ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹੱਥੀਂ ਮਿਹਨਤ ਛੱਡਣ ਦਾ ਇੱਕ ਅਣਕਿਆਸਿਆ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਭਾਰ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਪਸੀਨਾ ਵਹਾ ਸਕਣ, ਪਰ ਉੱਥੇ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਤੁਰਨਾ ਮੈਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ।
ਮੇਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸਰਤ ਸਿਰਫ਼ ਸਰੀਰਕ ਸਿਹਤ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਵੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ 'ਤੇ ਕੱਢਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੰਚਿੰਗ ਬੈਗ 'ਤੇ ਕੱਢਦਾ ਸੀ। ਕਸਰਤ ਤਣਾਅ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਸਰੀਰਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਿਹਤਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣ ਗਈ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਲਈ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਹੋਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।
ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਵੀ, ਮੈਂ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਵੀਰਵਾਰ ਤੱਕ ਰੋਡਵਰਕ ਅਤੇ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਰੁਟੀਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਵੀਰਵਾਰ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਤਾਲੀ ਮਿੰਟਾਂ ਤੱਕ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਦੌੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੌ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਪੁਸ਼-ਅੱਪ, ਦੋ ਸੌ ਸਿਟ-ਅੱਪ, ਪੰਜਾਹ ਡੂੰਘੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੈਲੀਸਥੇਨਿਕਸ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨ, ਬਾਸਕਟਬਾਲ, ਫੁੱਟਬਾਲ ਜਾਂ ਟੈਨਿਸ ਵਰਗੀਆਂ ਤੇਜ਼-ਰਫ਼ਤਾਰ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ। ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮਰਦਾਂ ਲਈ ਕਸਰਤ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਵਾਲਟਰ ਵੀ ਸਵੇਰੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਾਰੀ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਛੋਟੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ ਇਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ?" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਬਾਹਰੀ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੋਂ ਹੀ, ਮੈਂ ਸਹੀ ਕਸਰਤ ਲਈ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ, ਸਾਨੂੰ ਵਾਲੀਬਾਲ ਉਪਕਰਣ ਅਤੇ ਪਿੰਗ-ਪੌਂਗ ਟੇਬਲ ਵਰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ।
ਲਗਭਗ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਖਾਣ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਖਤਮ ਕੀਤਾ, ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਨੂੰ ਟੈਨਿਸ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ। ਇਸਦੇ ਮਾਪ ਸੰਪੂਰਨ ਸਨ। ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਨੂੰ ਹਰਾ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚਿੱਟੀਆਂ

ਲਾਈਨਾਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸੰਰਚਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਵਿੰਬਲਡਨ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਟੈਨਿਸ ਖੇਡਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਫੋਰਹੈਂਡ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਬੈਕਹੈਂਡ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਕਸਰਤ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ, ਸਟਾਈਲ ਲਈ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਸੈਰ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਬਦਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਬੈਕ-ਕੋਰਟ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਨੈੱਟ 'ਤੇ ਦੌੜਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਕਲੀਨ ਸਲੈਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਪਰ ਜੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੈਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਲੰਡਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਐਲਐਲ.ਬੀ. ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਰਿਵੋਨੀਆ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਐਲਐਲ.ਬੀ. ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਡਿਗਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਮਿਲੇਗਾ।
ਪਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਣਚਾਹੇ ਲਾਭ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜੋ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ ਸੀ।
ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਚੁਣਨ ਲਈ ਅਸੀਮਿਤ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਣਜਾਣ ਰਹੱਸਾਂ ਅਤੇ ਜਾਸੂਸੀ ਨਾਵਲਾਂ ਅਤੇ ਡੈਫਨੇ ਡੂ ਮੌਰੀਅਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸੀ, ਪਰ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਰ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਨ। ਸਮਾਜਵਾਦ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਲਈ ਬੇਨਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਲਿਟਲ ਰੈੱਡ ਰਾਈਡਿੰਗ ਹੁੱਡ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੈਂਸਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਐਚ. ਜੀ. ਵੇਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ ਆਫ਼ ਦ ਵਰਲਡਜ਼, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਯੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਸੀ।
ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਹੀ, ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਨੈਡੀਨ ਗੋਰਡੀਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹੇ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੌਨ ਸਟਾਈਨਬੈਕ ਦਾ "ਦਿ ਗ੍ਰੇਪਸ ਆਫ਼ ਰੈਥ" ਯਾਦ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਮਿਲੀਆਂ।
ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਜਿਸ ਵੱਲ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਮੁੜਿਆ ਉਹ ਸੀ ਟਾਲਸਟਾਏ ਦੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ, ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ। (ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਯੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਸੀ, ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ।)

ਮੈਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਰਲ ਕੁਤੁਜ਼ੋਵ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਰੂਸੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕੋਈ ਘੱਟ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਕੁਤੁਜ਼ੋਵ ਨੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਲਈ ਹਰਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਤੇ ਸਤਹੀ ਮੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ ਸਮਝ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਲਏ ਸਨ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਜਾਣਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

82

ਸੋਵੇਟੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਿੰਨੀ, ਮੇਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ, ਡਾ. ਨਥਾਟੋ ਮੋਟਲਾਨਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਬਲੈਕ ਪੇਰੈਂਟਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਸਥਾਨਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਅਤੇ ਚਰਚ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਵਿਚੋਲੇ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਵਾਂਗ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਦਰੋਹ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਸਵਾਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦੇ ਬੋਰਡਿੰਗ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਲਿਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ ਸੀ।
ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਉੱਥੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਛੱਡਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੋਵੇਟੋ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਸਨ। ਉਹ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। 16 ਮਈ, 1977 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰੁਕੇ ਅਤੇ ਫਰਨੀਚਰ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੋਡ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਸ ਵਾਰ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ; ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਨਾਮਕ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਇੱਕ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕੈਥੀ ਤੋਂ ਵੇਰਵੇ ਮਿਲੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇੱਕ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਪੁਜਾਰੀ ਤੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।
ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ, ਬਲੋਮਫੋਂਟੇਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ, ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਅਤੇ ਔਖੀ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿੰਨੀ, ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਦੇ ਉਦਾਸ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿੰਨ ਕਮਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਟੀਨ-ਛੱਤ ਵਾਲੀ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਪਛੜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਸਥਾਨਕ ਗੋਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਹੇਠ ਸਨ। ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਡਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਸੇਸੋਥੋ ਸੀ, ਜੋ ਵਿੰਨੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੀ ਸੀ।
ਉਸਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਗੁੱਸਾ ਦਿਵਾਇਆ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੋਵੇਟੋ ਵਿੱਚ ਘਰ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਲਾਉਂਜ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਜਾਗਦੀ ਹੋਈ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਦਿਲਾਸੇ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸੀ। ਸੋਵੇਟੋ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਨੇੜੇ ਹੀ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਨ। ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਇਕੱਲੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਲੋਮਫੋਂਟੇਨ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਦੀ ਆਮ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪਤਾ - ਘਰ ਨੰਬਰ 802, ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ - ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹਾਂ।

ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਔਖੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਹੀਟਿੰਗ ਸੀ, ਨਾ ਟਾਇਲਟ, ਨਾ ਹੀ ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ। ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਟੋਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਗਾਹਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੋਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਡੂੰਘੇ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਸਨ। ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਲਿਸ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ - ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ - ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਧਮਕੀ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਸਥਾਨਕ ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਆਂਦੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਧੀ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੱਜ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿੰਨੀ ਇੱਕ ਲਚਕੀਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕੁਝ ਹਮਦਰਦ ਗੋਰੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੰਗਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ, ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਰੈਚ ਜਾਂ ਨਰਸਰੀ ਸਕੂਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮੈਡੀਕਲ ਕਲੀਨਿਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫੰਡ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ।

1978 ਵਿੱਚ, ਮੇਰੀ ਦੂਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਧੀ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਬੱਚਾ, ਜ਼ੇਨੀ ਨੇ ਸਵਾਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੋਭੁਜ਼ਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਿੰਸ ਥੰਬੁਮੁਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਮਿਲੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਜ਼ੇਨੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਦੁਲਹਨ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਲਾੜੇ ਦਾ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਲੋਬੋਲਾ, ਦੁਲਹਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਲਾੜੇ ਦੁਆਰਾ ਦੁਲਹਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ, ਪਿਤਾ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਜਾਰਜ ਬਿਜ਼ੋਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਟੈਂਡ-ਇਨ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦਾ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਧੀ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਾਰਜ ਨੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ੇਨੀ ਦੀ ਉਮਰ ਇੱਕੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਮਜ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਗਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਜਾਰਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਜਵਾਈ ਦੀਆਂ ਚਮਕਦਾਰ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ। ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ, ਰਾਜਾ ਸੋਭੁਜ਼ਾ, ਇੱਕ ਗਿਆਨਵਾਨ ਰਵਾਇਤੀ ਨੇਤਾ ਸਨ ਅਤੇ ANC ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਜਾਰਜ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ, ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਇੱਕ ਸਵਾਜ਼ੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਰਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਥੈਂਬੂ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜ਼ੇਨੀ ਦੇ ਸਵਾਜ਼ੀ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫਾਇਦਾ ਸੀ: ਉਸਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਕੂਟਨੀਤਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਵਰਚੁਅਲੀ ਮਿਲਣ ਆ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਅਤੇ ਥੰਬੂਮੁਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਵਜੰਮੀ ਬੱਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਸਨ। ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਆਮ ਮੁਲਾਕਾਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੋਟੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਘਬਰਾਹਟ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ।
ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਅਦਭੁਤ ਪਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜ਼ੇਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਧੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੋਲ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਪਾਰ ਭੱਜ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਹੁਣ ਵੱਡੀ ਹੋਈ ਧੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਅਨੁਭਵ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨ ਗਲਪ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਚਾਨਕ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਉਣ ਲਈ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਪੋਤੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਇੱਕ ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਫੜਨਾ, ਆਪਣੇ ਖੁਰਦਰੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਨਰਮ, ਹੱਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਛੱਲੇ ਅਤੇ ਬੇਲਚੇ ਫੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਉਸ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਸੀ।
ਇਸ ਫੇਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੱਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਾਮ ਚੁਣਨਾ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਲਈ ਇੱਕ ਨਾਮ ਚੁਣਨਾ ਇੱਕ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜੋ ਨਾਮ ਚੁਣਿਆ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਜ਼ਾਜ਼ੀਵੇ - ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਉਮੀਦ"। ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਖਾਸ ਅਰਥ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਮੀਦ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ - ਅਤੇ ਹੁਣ

ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰੰਗਭੇਦ ਇੱਕ ਦੂਰ ਦੀ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗੀ - ਇਹ ਮੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ।

83

ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੋਵੇਟੋ ਵਿਦਰੋਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਸੀ ਜਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਸੀ, ਪਰ 1976 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਮਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸੁਪਨਮਈ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਅਤੀਤ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੋਵੇਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਈ। ਮੇਰੀ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਪੂਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਉੱਚ ਅਤੇ ਨੀਵੇਂ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਿਤਾਈਆਂ।
ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਭਿਆਨਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ। ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਸੀ। ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤੁਰਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਦਰਅਸਲ, ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੋਈ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕੋਈ ਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕੋਈ ਟੈਕਸੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਸੋਵੇਟੋ ਵੱਲ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਘੰਟੇ ਤੁਰਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ 8115 ਵੱਲ ਮੋੜ ਲਿਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਖਾਲੀ ਨਿਕਲਿਆ, ਇੱਕ ਭੂਤ ਘਰ, ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਪਰ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸੁਪਨੇ ਇੰਨੇ ਹਨੇਰੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। 1976 ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ।

24 ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਰਾਤ, ਮੈਂ 8115 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਘਰ ਜਵਾਨੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵੇ ਅਤੇ ਇਨਫਿਬਾ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ 'ਤੇ ਨੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਚਾਨਕ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਨੇ ਮੇਰਾ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਪਿਘਲ ਗਏ। ਮੈਂ ਬੈੱਡਰੂਮ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਭਰਿਆ ਪਾਇਆ। ਤੁਸੀਂ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਕਗਾਥੋ [ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਮਕਗਾਥੋ] ਦੇ ਨਾਲ, ਜਵਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਲਟ ਕੰਧ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ।
ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਸੰਬਰ 1956 ਦੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਖੂਲੂ [ਐਵਲਿਨ ਦੀ ਮਾਂ] ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਓ.ਈ. [ਓਰਲੈਂਡੋ ਈਸਟ] ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਮਖੂਲੂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਸਤਰੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਤਾਂਘ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਥੋੜ੍ਹੀ ਘੱਟ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ।
ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਰਦ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਆਪਣੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ 1976 ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਤਰ ਹੈ।

25 ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਠਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਤੁਹਾਡੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਦੇਵੇਥੂ [ਭੈਣ], ਮੰਮੀ, ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸੋਚਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਉਹ ਪਿਆਰ ਭਰੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਣਗਿਣਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਦਲੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ... ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਭਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਨਹੁੰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਰਵੱਈਆ ਸੀ: ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਦੂਜਾ ਬੱਚਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਸਰੀਰਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਸਭ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਦਿਲਾਸਾ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਈ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸੋਚਣ ਲਈ ਵੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ...
ਤੁਹਾਡੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਫੋਟੋ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਖੱਬੇ ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਫੁੱਟ ਉੱਪਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ
ਮੈਂ ਇਹ ਨੋਟ ਲਿਖਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹਰ ਸਵੇਰ ਇਸਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਧੂੜ ਪੂੰਝਦੀ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੁਹਾਵਣਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਵਾਂਗ ਪਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨੱਕ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਨੱਕ ਨੂੰ ਵੀ ਛੂੰਹਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਰੰਟ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਖੂਨ ਵਿੱਚੋਂ ਵਗਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਨੋਲਿਥਾ ਮੇਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਧਿਆਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੌਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨੋਲਿਥਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜੋ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਫੋਟੋ ਮੈਂ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਮੈਂ 1976 ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਧੀ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਦੱਸਿਆ।

ਵੈਸੇ, ਕੀ ਮੰਮੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਨੋਲਿਥਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅੰਡੇਮਾਨ ਟਾਪੂਆਂ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਔਰਤ ਹੈ? ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਜ਼ੇਨੀ, ਨਦੀਂਡੀ ਅਤੇ ਨੰਦੀ, ਮੰਡਲਾ [ਇਹ ਆਖਰੀ ਤਿੰਨ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਹਨ], ਮਾਕੀ ਅਤੇ ਮੰਮੀ ਦਾ ਸਾਥ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੰਮੀ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਹਨ। ਉਹ ਪਿਗਮੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਜੀਓਗ੍ਰਾਫਿਕ ਤੋਂ ਲਈ ਹੈ।

ਮੈਂ ਲਗਾਤਾਰ ਉਸ ਦਿਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਘੁੰਮਾਂਗਾ। ਵਾਰ-ਵਾਰ, ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ

ਸੁਹਾਵਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਉਤਾਰਿਆ, ਦੁਬਾਰਾ 1976 ਵਿੱਚ।
ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ 12/6/58 ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਲੰਬੇ, ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਸਕਦਾ, ਇੱਕ ਫ਼ਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਪਸੀ 'ਤੇ ਮੈਂ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਦਮ ਘੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਣਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਸਕੇ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਥਾਨਾਂ, ਇਸਦੇ ਹਰੇ ਘਾਹ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ, ਰੰਗੀਨ ਜੰਗਲੀ ਫੁੱਲਾਂ, ਚਮਕਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ, ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਸਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੀਏ। ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਸਟਾਪ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਮਾ ਰਾਡੇਬੇ ਅਤੇ ਸੀਕੇ [ਵਿੰਨੀ ਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਪਿਤਾ] ਸੌਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਲੇਟਣਗੇ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਸਕਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੁਣ ਜਿੰਨਾ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉੱਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਮਾਹੌਲ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੱਖਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਕੇਗਾ ਜੋ ਸੁਆਦੀ, ਸੁਧਾਰਕ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਮਫਾਕਨਯਿਸਵਾ ਅਤੇ ਨੋਸੇਕੇਨੀ [ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ] ਦੇ ਕੋਲ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿੱਥੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ 8115 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਜ਼ੇ ਅਤੇ ਠੋਸ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਜਦੋਂ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਐਲਬਮ ਭੇਜਿਆ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਵਿੰਨੀ, ਬੱਚਿਆਂ, ਜਾਂ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚਿਪਕਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਐਲਬਮ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ; ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਚਾਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਸੀ।
ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਐਲਬਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ, ਵਾਰਡਰ ਅਕਸਰ ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਐਲਬਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਨੇ ਮੇਰਾ ਫੋਟੋ ਐਲਬਮ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੇਰੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਉਧਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਹ ਇੰਨਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਐਲਬਮ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ F ਅਤੇ G ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।
F ਅਤੇ G ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮੁਲਾਕਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਇਸ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਬੇਰਹਿਮੀ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੀਮਤੀ ਫੋਟੋ ਐਲਬਮ ਫਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਟੱਲ ਫੋਟੋਆਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੇਤਾਬ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਐਲਬਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਕਈ ਵਾਰ ਆਦਮੀ ਮੈਨੂੰ ਐਲਬਮ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਬੀਸੀ ਸਾਥੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਈ ਖਾਣਾ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮਦੀਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਠੀਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਭੇਜਾਂਗਾ। "ਕਦੋਂ?" ਉਸਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਰੁੱਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਉਸਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਦੇਖੋ, ਮੈਨੂੰ ਬੁੱਢੀ ਔਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਨਾ ਭੇਜੋ। ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭੇਜੋ, ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਜਾਂ ਜ਼ੇਨੀ - ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਬੁੱਢੀ ਔਰਤ ਨਹੀਂ!"

84

1978 ਵਿੱਚ, ਖ਼ਬਰਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਲਗਭਗ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੇਡੀਓ ਸੁਣਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰੇਡੀਓ ਖ਼ਬਰ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਇੰਟਰਕਾਮ ਸਿਸਟਮ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡੱਬਾਬੰਦ ਸਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।
ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਜਾਂ ਵਿਆਪਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸਨ। ਟਾਪੂ ਦੇ ਕਈ ਸੈਂਸਰ ਹੋਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰੇਡੀਓ ਬੁਲੇਟਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਚੰਗੀ ਖ਼ਬਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਲਈ ਬੁਰੀ ਖ਼ਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।
ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਰੌਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਹੋਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਇਆਨ ਸਮਿਥ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਝੁਕਾਅ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭੁੱਲਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ 'ਤੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ।
ਉਸ ਸਾਲ, ਸਾਨੂੰ ਇੰਟਰਕਾਮ ਰਾਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਨੇ ਜੌਨ ਵੋਰਸਟਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੋਰਸਟਰ ਨੇ ਸੂਚਨਾ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੈਸ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਬੋਥਾ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਹਮਲਾਵਰ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸੀ ਅਤੇ 1975 ਵਿੱਚ ਅੰਗੋਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸੁਧਾਰਕ ਹੋਵੇਗਾ।
ਮੈਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਵੋਰਸਟਰ ਦੀ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਜੀਵਨੀ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ (ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ) ਅਤੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਆਦਮੀ ਸੀ; ਉਹ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਵੋਰਸਟਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਦਮਨ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
ਪਰ ਸਾਡੇ ਨਿਕਾਰਾ ਕੀਤੇ ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ 1975 ਵਿੱਚ ਮੋਜ਼ਾਮਬੀਕ ਅਤੇ ਅੰਗੋਲਾ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾਂ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਭਾਰ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ। ਲਹਿਰ ਸਾਡਾ ਰਾਹ ਮੋੜ ਰਹੀ ਸੀ।

ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਖੁੱਲ੍ਹੇਪਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਸਿਨੇਮਾ ਸੀ। ਲਗਭਗ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗਲਿਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਾਦਰ 'ਤੇ

ਫਿਲਮਾਂ ਦੇਖਦੇ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਢੁਕਵੀਂ ਸਕ੍ਰੀਨ ਸੀ। ਫਿਲਮਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਸਨ, ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਛੁਟਕਾਰਾ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਦੇਖੀਆਂ ਉਹ ਚੁੱਪ, ਕਾਲੀਆਂ-ਚਿੱਟੀਆਂ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਐਕਸ਼ਨ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਫਿਲਮਾਂ ਸਨ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ 'ਦ ਮਾਰਕ ਆਫ਼ ਜ਼ੋਰੋ', ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਗਲਸ ਫੇਅਰਬੈਂਕਸ ਵਰਗੇ 1920 ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਫਿਲਮ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਫਿਲਮਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਨੈਤਿਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ - ਹੁਣ ਰੰਗੀਨ, ਸੰਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ - 'ਦ ਟੈਨ ਕਮਾਂਡਮੈਂਟਸ' ਚਾਰਲਟਨ ਹੇਸਟਨ ਮੂਸਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, 'ਦ ਕਿੰਗ ਐਂਡ ਆਈ', ਯੂਲ ਬ੍ਰਾਇਨਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਕਲੀਓਪੈਟਰਾ, ਰਿਚਰਡ ਬਰਟਨ ਅਤੇ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਟੇਲਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ।
ਸਾਨੂੰ 'ਦ ਕਿੰਗ' ਅਤੇ 'ਮੈਂ' ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਹੈ। ਕਲੀਓਪੈਟਰਾ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਸਾਬਤ ਹੋਈ; ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਿਸਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਂ- ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀ, ਜਾਮਨੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਅਮਰੀਕੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਸੁੰਦਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕਲੀਓਪੈਟਰਾ ਇੱਕ ਅਫਰੀਕੀ ਔਰਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਿਸਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ, ਆਬਨੂਸ-ਚਮੜੀ ਵਾਲੀ ਕਲੀਓਪੈਟਰਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੂਰਤੀ ਦੇਖੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਕਾਲੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਦੇਖੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ, ਸਾਡਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅਸਥਾਈ ਥੀਏਟਰ ਚੀਕਾਂ, ਸੀਟੀਆਂ ਅਤੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸਕ੍ਰੀਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮਾਂ ਚੁਣਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ - ਇੱਕ ਰੂਪ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ - ਅਤੇ ਮੈਂ ਰਵਾਇਤੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। (ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੋਫੀਆ ਲੋਰੇਨ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗਾ।) ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮਾਂ ਸਟੇਟ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਜਲ ਸੈਨਾ ਲੜਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਐਚ.ਐਮ.ਐਸ. ਪ੍ਰਿੰਸ ਆਫ਼ ਵੇਲਜ਼ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਦੀ ਨਿਊਜ਼ਰੀਲ ਫੁਟੇਜ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਉਹ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਵਿੰਸਟਨ ਚਰਚਿਲ ਦੇ ਰੋਣ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਤਸਵੀਰ ਸੀ। ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰਹੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖੀ ਗਈ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਅਮਰੀਕੀ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਸਮੂਹ, ਹੈਲਜ਼ ਏਂਜਲਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਹੈਲਜ਼ ਏਂਜਲਸ ਨੂੰ ਲਾਪਰਵਾਹ, ਹਿੰਸਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜ-ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵਧੀਆ, ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਫਿਲਮ ਖਤਮ ਹੋਈ, ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਇਸਦੇ ਅਰਥ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਲਗਭਗ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਹੈਲਜ਼ ਏਂਜਲਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਹੀਣ ਤਰੀਕਿਆਂ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਸਟ੍ਰੀਨੀ ਮੂਡਲੀ, ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ, ਨੌਜਵਾਨ ਬਲੈਕ ਕੌਂਸ਼ਿਅਸਨੈਸ ਮੈਂਬਰ, ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਈਕਰ 1976 ਦੇ ਸੋਵੇਟੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗਾਵਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੱਧ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਹੋਣ ਲਈ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਈਕਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਫਿਲਮ ਦੇ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ। ਸਟ੍ਰੀਨੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੇ ਹੰਗਾਮਾ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉੱਠੇ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਨਰਕ ਦੇ ਦੂਤ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਨੈਤਿਕ ਸਮਾਜ-ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਮਾਨ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਸਟ੍ਰੀਨੀ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ਭਾਵੇਂ ਨਰਕ ਦੇ ਦੂਤ ਹਮਦਰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਗ਼ੀ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬੇਰਹਿਮ ਬਾਗ਼ੀ ਸਨ।
ਮੈਨੂੰ ਨਰਕ ਦੇ ਦੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਚਿੰਤਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਟ੍ਰੀਨੀ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੀ; ਮੈਂ ਲਗਭਗ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਖ਼ਤਰਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮ ਗਏ ਸਨ। ਜੇਲ੍ਹ ਇੱਕ ਮੋੜਨ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਬਿੰਦੂ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਰਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਹੈ।
ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਵੀਂ ਜਾਂ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿਰੰਤਰ ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ; ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰਹੇ ਹਾਂ; ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਏ ਹਾਂ।
ਭਾਵੇਂ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਹੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਡੀ ਸਥਿਤੀ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਫਿਲਮ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਯੁੱਗ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜੀਵਾਸ਼ਮ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਲੱਗ ਗਏ, ਪਰ 1979 ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੰਟਰਕਾਮ ਸਿਸਟਮ ਰਾਹੀਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ, ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਖੁਰਾਕ ਹੁਣ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਨਾ ਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸੁਧਾਰ ਜੋ ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਖੰਡ ਮਿਲਣੀ ਸੀ: ਡੇਢ ਚਮਚ। ਪਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕੋਟੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਖੰਡ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਚਮਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਮਾਤਰਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਰੋਟੀ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਫ਼ਰਕ ਪਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰੋਟੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।
ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਖਾਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਧਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ। ਸੋਵੇਟੋ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਟਾਪੂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ "ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੈਦੀਆਂ" ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਈ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਿਹਤਰ ਸ਼ੈੱਫ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭੋਜਨ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਤੁਰੰਤ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਲਈ ਭੋਜਨ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਨਵੇਂ ਰਸੋਈਏ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸੂਪ ਅਤੇ ਸਟੂਅ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

85

1979 ਦੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਟੈਨਿਸ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇ ਇੱਕ ਕਰਾਸ-ਕੋਰਟ ਸ਼ਾਟ ਮਾਰਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪਾਰ ਭੱਜਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੱਜੀ ਅੱਡੀ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜੋ ਇੰਨਾ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਖੇਡਣਾ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਲੰਗੜਾ ਕੇ ਤੁਰਿਆ।
ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਤੀ ਵਧੇਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਕੈਦੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੇ ਇੱਕ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਸਮੁੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੂਫ਼ਾਨੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਰ ਲਹਿਰ 'ਤੇ ਕਿਸ਼ਤੀ ਕੰਬ ਰਹੀ ਸੀ। ਟਾਪੂ ਅਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਡੁੱਬਣ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦੋ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਲਾਈਫ ਜੈਕੇਟ ਦੇਖੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਇਹ ਕਿਸ਼ਤੀ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਖਰੀ ਪਾਪ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਲਾਈਫ ਜੈਕੇਟ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।" ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਬੇਲੋੜਾ ਸੀ।
ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ 'ਤੇ, ਸਾਡਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗਾਰਡਾਂ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਭੀੜ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਡਰ ਅਤੇ ਘਿਰਣਾ ਦੇਖਣਾ ਇੱਕ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਝੁਕਾਅ ਹੇਠਾਂ ਝੁਕ ਕੇ ਲੁਕਣ ਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸਰਜਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੇਰੀ ਅੱਡੀ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿਖੇ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ, ਮੈਂ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੇਂਦ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਅੱਡੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਹਸਪਤਾਲ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਗੋਰੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਣਾ ਅਣਸੁਣਿਆ ਸੀ।
ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਅੱਡੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਸ਼ਖ਼ੀਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘਬਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਚਾਨਕ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਛੂਹੇ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮਾੜਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। "ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢੱਕੋ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਕਰੇਗੀ।"
ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਸਰਜਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਅੱਡੀ ਦਾ ਐਕਸ-ਰੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਲੱਭੇ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਥੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ

ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਥਾਨਕ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ।
ਸਰਜਰੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅੱਡੀ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਹੈੱਡ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਰੋਕਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਰਜਨ ਇਸ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ ਲਈ ਰਾਤ ਭਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਵਾਰਡਰ ਨੂੰ ਡਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਕਾਫ਼ੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰਹੀ। ਨਰਸਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਛੇੜਛਾੜ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਨੀਂਦ ਆਈ, ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ, ਨਰਸਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਪਜਾਮਾ ਅਤੇ ਡਰੈਸਿੰਗ ਗਾਊਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਈਰਖਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਂਗਾ।
ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਲੱਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਪਿਘਲਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਨਰਸਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਸੰਕੇਤ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਆ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਸਲਵਾਦ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੇਰਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪਛਤਾਵਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿੰਨੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਫਵਾਹਾਂ ਛਪੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਮੌਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਚਿੰਤਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਲਿਖਿਆ।

* * *

1980 ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਜਿੱਤ ਸੀ, ਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ, ਹਰੇਕ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੈਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਨਵੇਂ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਏ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਏ ਗਰੁੱਪ ਕੈਦੀ ਆਪਣਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਏ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਕੈਦੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਮਿਲੇ: ਕੇਪ ਟਾਈਮਜ਼ ਅਤੇ ਡਾਈ ਬਰਗਰ। ਦੋਵੇਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਸਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਸੈਂਸਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਦੇਖਣਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ, ਉਹ ਛੇਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ

ਸਟਾਰ, ਰੈਂਡ ਡੇਲੀ ਮੇਲ ਅਤੇ ਸੰਡੇ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੈਂਸਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਜੋ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਿਆ ਉਹ ਮਾਰਚ 1980 ਵਿੱਚ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਸੰਡੇ ਪੋਸਟ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ "ਮੁਫ਼ਤ ਮੰਡੇਲਾ!" ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਲੋਕ ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਤਸਵੀਰ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕਹੇ ਜਾਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੋਸਟ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਸਾਡੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਜਨਤਕ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ।
ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇਗੀ। ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਬਣੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਕੌਣ ਸੀ। (ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ "ਫ੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ" ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਈਸਾਈ ਨਾਮ ਫ੍ਰੀ ਹੈ।) ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸਨ ਜੋ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਹੈ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਤਕਨੀਕ ਸੀ।
ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮੈਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਉਥਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਸੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ, ਪਰ ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ANC ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ। ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਆਪਣੀ ਭੰਨਤੋੜ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੂਝਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਜੂਨ ਵਿੱਚ, MK ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਾਸੋਲਬਰਗ ਰਿਫਾਇਨਰੀ 'ਤੇ ਬੰਬ ਸੁੱਟਦਾ ਸੀ। MK ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰਣਨੀਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਧਮਾਕੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੂਰਬੀ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪਾਵਰ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ, ਜਰਮਿਸਟਨ, ਡੇਵੀਟਨ, ਨਿਊ ਬ੍ਰਾਈਟਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵੂਰਟ੍ਰੇਕਰਹੂਗਟੇ ਫੌਜੀ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਬੰਬ ਫਟਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਣਨੀਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਸਨ, ਉਹ ਸਥਾਨ ਜੋ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣਗੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਚਿੰਤਤ ਕਰਨਗੇ। ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ, ਜਨਰਲ ਮੈਗਨਸ ਮਾਲਨ, ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ, "ਪੂਰੀ ਹਮਲਾ" ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਫੌਜੀਕਰਨ ਸੀ। ਫ੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਹਲਕਾ ਪੱਖ ਸੀ। 1981 ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਲੰਡਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚਾਂਸਲਰ ਦੇ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਨਮਾਨ ਸੀ, ਯਕੀਨਨ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਐਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇਤਾ

ਜੈਕ ਜੋਨਸ ਸਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ 7,199 ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਦੀ ਧੀ ਤੋਂ ਹਾਰ ਗਈ। ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟਿੰਗ ਨੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਉਸਦੀ ਨਿਮਰ ਝੌਂਪੜੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਛੋਟੇ ਕਮਰੇ ਵਿੰਡਸਰ ਦੇ ਬਾਲਰੂਮ ਵਾਂਗ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
ਸਾਡੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਗਾਇਆ। 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਜਦੋਂ ANC ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅੱਗੇ ਹਾਰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਗਲਤ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਇਆ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ, ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਮੇਰੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉੱਠੀਆਂ। ਕੁਝ ਸਵੇਰਾਂ ਮੈਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਹਰ ਜੀਵਤ ਚੀਜ਼, ਸੀਗਲ ਅਤੇ ਵੈਗਟੇਲ, ਛੋਟੇ ਰੁੱਖ, ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਘਾਹ ਦੇ ਭਟਕਦੇ ਪੱਤੇ ਵੀ, ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਚਮਕਦੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਇਸ ਛੋਟੇ, ਬੰਦ ਕੋਨੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵਾਂਗੇ।

86

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ, ਮੈਨੂੰ ਥੈਂਬੂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵੱਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦੇ ਗਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ 1980 ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰਾਜਾ, ਸਬਤਾ ਡਾਲਿੰਡਯੇਬੋ, ਥੈਂਬੂ ਦੇ ਸਰਬੋਤਮ ਮੁਖੀ, ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਭਤੀਜੇ, ਕੇ. ਡੀ. ਮਾਤਾਨਜ਼ੀਮਾ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਥੈਂਬੂ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ - ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਮੈਂ ਕਬਾਇਲੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਓਨਾ ਹੀ ਘੱਟ ਵਚਨਬੱਧ ਹੋਵਾਂਗਾ।
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ANC ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਝੁਕਾਅ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ANC ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ: ਕੀ ANC ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਹਿਯੋਗੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਮੈਂ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ। ਮੇਰੇ ਲਈ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤਕ ਸੀ: ਕੀ ਸਾਡਾ ਸੰਗਠਨ ਇਹਨਾਂ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ? ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਮੈਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੁਬਿਧਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਸਬਤਾ ਨਾਲ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਮਤਾਨਜ਼ਿਮਾ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮਤਾਨਜ਼ਿਮਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬਾਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ, ਜੋ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਹੜੱਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਮਤਾਨਜ਼ਿਮਾ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਾਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਮਤਾਨਜ਼ਿਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਮਾਤੰਜ਼ੀਮਾ ਨੇ ਵੀ ਸਬਤਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਫੇਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਫੇਰੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਾਤੰਜ਼ੀਮਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਫੇਰੀ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਤੀਜੇ ਹੋਣਗੇ। ਮਾਤੰਜ਼ੀਮਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਪਲ ਤੋਂ ਹੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਆਰਗਨ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਸ ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ ਹਿਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਭਤੀਜਾ ਹੈ; ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।" ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰੇਮੰਡ, ਗੋਵਨ ਅਤੇ ਕੈਥੀ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਫੇਰੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਮੇਰੇ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮਾਤੰਜ਼ੀਮਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਫੇਰੀ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਸੀ।
ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਵੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਨਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਾਤੰਜੀਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਮਨਾ ਸਕਾਂਗਾ।
ਅਖੀਰ, ਸਾਡੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ANC ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ F ਅਤੇ G ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਸਟੀਵ ਟਸ਼ਵੇਟ, ਜੋ ਕਿ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ANC ਹਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਫੇਰੀ ਮਟਾਨਜ਼ਿਮਾ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਟਾਨਜ਼ਿਮਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਕੋਲੰਬਸ ਮੈਡੀਕਿਜ਼ੇਲਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਬੁਰਾ ਸੀ, ਮਡਾਬਾ ਦੇ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਮੈਂ ਜਨਰਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕਿਆ ਅਤੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਤੋਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।

ਮਾਰਚ 1982 ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਾਰ ਹਾਦਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਸਫਲ ਅਰਜ਼ੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਦੁੱਲਾ ਉਮਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣ ਦਿੱਤਾ।

ਡੱਲਾ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਵਿੰਨੀ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਇੱਕ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜੋ ਪਲਟ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਬੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਮੇਰਾ ਮਨ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿੰਨੀ 'ਤੇ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਬੇਵੱਸ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸੀ; ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਕਮਾਂਡਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ।
“ਮੰਡੇਲਾ,” ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਪੈਕ ਕਰ ਲਵੇਂ।” ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿਉਂ।
"ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ," ਉਸਨੇ ਸਿੱਧਾ ਕਿਹਾ।
ਕਿੱਥੇ?
“ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ,” ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।
ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮਿਲੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਵਾਲਟਰ, ਰੇਮੰਡ ਮਲਬਾ ਅਤੇ ਐਂਡਰਿਊ ਮਲੰਗੇਨੀ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

ਮੈਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਸੀ? ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ? ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਖਾਸ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਹਾਰ ਮੰਨਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚੇਤਾਵਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੋਈ ਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੰਨੇ ਅਚਾਨਕ ਚਲੇ ਜਾਣਾ?
ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਵੱਡੇ ਗੱਤੇ ਦੇ ਡੱਬੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਲਗਭਗ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਮੈਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਪੈਕ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗਲਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਹੰਗਾਮਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੁਝ ਵੀ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।
ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਫੈਰੀ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਟਾਪੂ ਵੱਲ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਰੌਸ਼ਨੀ ਮੱਧਮ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਦੇਖਾਂਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਆਦੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦਾ ਆਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਲਗਭਗ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਮੇਰਾ ਘਰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸੀ - ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਬਦੀਲੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕੀ ਦੇਖਣਾ ਹੈ।
ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਡਾਕਖਾਨੇ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਖਿੜਕੀ ਵਾਲੇ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਧੱਕਿਆ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਚਾਰੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਟਰੱਕ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਚੱਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੌਕੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰੁਕ ਗਏ।
ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ, ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਠੋਸ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਧਾਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।
ਮੈਂ ਇੱਕ ਗਾਰਡ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਹਾਂ।
“ਪੋਲਸਮੂਰ ਜੇਲ੍ਹ,” ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ।

ਭਾਗ ਦਸ

ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਾ

87

ਪੋਲਸਮੂਰ ਮੈਕਸੀਮਮ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਜੇਲ੍ਹ, ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ, ਹਰੇ ਭਰੇ ਲਾਅਨ ਅਤੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਚਿੱਟੇ ਉਪਨਗਰ ਟੋਕਾਈ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਖੁਦ ਕੇਪ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਂਸਟੈਂਟੀਆਬਰਜ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਏਕੜ ਅੰਗੂਰੀ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ। ਪਰ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪੋਲਸਮੂਰ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਦਿੱਖ ਸੀ। ਪੋਲਸਮੂਰ ਵਿਖੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਸਕਰ ਵਾਈਲਡ ਦੀ ਨੀਲੇ ਤੰਬੂ ਬਾਰੇ ਭੂਤਨਾਸ਼ਕ ਲਾਈਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਕੈਦੀ ਅਸਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਪੋਲਸਮੂਰ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਆਧੁਨਿਕ ਸੀ ਪਰ ਦਿਲ ਮੁੱਢਲਾ ਸੀ। ਇਮਾਰਤਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਸਟਾਫ਼ ਲਈ, ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ; ਪਰ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਗੰਦੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੋਲਸਮੂਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕੈਦੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਵਹਾਰ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਸਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਪੈਂਟਹਾਊਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਤੀਜੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਮਰਾ। ਪੂਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਕੈਦੀ ਸੀ। ਮੁੱਖ ਕਮਰਾ ਸਾਫ਼, ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਆਇਤਾਕਾਰ ਸੀ, ਲਗਭਗ ਪੰਜਾਹ ਫੁੱਟ ਤੀਹ ਫੁੱਟ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਭਾਗ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਾਇਲਟ, ਪਿਸ਼ਾਬ, ਦੋ ਸਿੰਕ ਅਤੇ ਦੋ ਸ਼ਾਵਰ ਸਨ। ਚਾਰ ਢੁਕਵੇਂ ਬਿਸਤਰੇ ਸਨ, ਚਾਦਰਾਂ ਅਤੇ ਤੌਲੀਏ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਲਗਜ਼ਰੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਪੱਥਰ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਪਤਲੇ ਚਟਾਈਆਂ 'ਤੇ ਸੌਂ ਕੇ ਬਿਤਾਇਆ ਸੀ। ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪੰਜ-ਸਿਤਾਰਾ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਸੀ।
ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀ L-ਆਕਾਰ ਵਾਲੀ ਛੱਤ ਵੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ, ਬਾਹਰੀ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਅੱਧੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਮੈਦਾਨ ਜਿੰਨਾ ਲੰਬਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਬਾਰਾਂ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀਆਂ ਚਿੱਟੀਆਂ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਮਾਨ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕੀਏ, ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਕਾਂਸਟੈਂਟੀਆਬਰਜ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਸੀਆਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸਨੂੰ ਹਾਥੀ ਦੀ ਅੱਖ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਪਹਾੜ ਦੇ ਇਸ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਆਈਸਬਰਗ ਦੀ ਨੋਕ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।
ਇੰਨੇ ਅਚਾਨਕ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ 'ਤੇ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਸਾਡੇ ਲਈ, ਟਾਪੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਦਿਲਾਸਾ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਹਫ਼ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਛੋਟੇ ਕੈਦੀਆਂ 'ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਪਰ ਕਾਰਨ ਵਧੇਰੇ ਰਣਨੀਤਕ ਜਾਪਦਾ ਸੀ: ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ

ਵਿਚਕਾਰ ਜਦੋਂ ਵਾਰਡਰ ਆਪਣਾ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਦਿਖਾਵਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੈੱਲ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ, ਡੈਸਕ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਲਫਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ 'ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਆਪਣੀ ਤੰਗ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ। ਪੋਲਸਮੂਰ ਵਿਖੇ, ਮੈਂ ਪੰਜ ਵਜੇ ਉੱਠਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਕਸਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਥਿਰ ਦੌੜਨ, ਰੱਸੀ ਟੱਪਣ, ਬੈਠਣ-ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ-ਅੱਪ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਮ ਤਰੀਕਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਜਲਦੀ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸਾਡੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਥੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।
ਪੋਲਸਮੂਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਵਿੰਨੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਾਲਾ ਖੇਤਰ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਬਿਹਤਰ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦਾ ਬੈਰੀਅਰ ਸੀ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੈਲਾਨੀ ਨੂੰ ਕਮਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਤੱਕ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫ਼ੋਨ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਲਗਾਉਣਾ ਪਵੇ। ਖਿੜਕੀ ਨੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜਤਾ ਦਾ ਭਰਮ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਭਰਮ ਆਰਾਮ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਪੋਲਸਮੂਰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਸਾਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫ਼ਰਕ ਪਿਆ। ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋ ਗਈ। ਅਕਸਰ, ਵਿੰਨੀ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਜੇਮਜ਼ ਗ੍ਰੈਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ 'ਤੇ ਸੈਂਸਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਡਾਕ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ।
ਪੋਲਸਮੂਰ ਵਿਖੇ ਮੈਂ ਗ੍ਰੈਗਰੀ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਮ ਵਾਰਡਰ ਦੇ ਉਲਟ ਇੱਕ ਸਵਾਗਤਯੋਗ ਵਿਪਰੀਤ ਪਾਇਆ। ਉਹ ਸੁਚੱਜਾ ਅਤੇ ਨਰਮ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਭੌਂਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, "ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰੋ!" ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, "ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਹਨ।"

ਬਾਈਬਲ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਗ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਗ਼ਬਾਨ ਸਨ, ਪਰ ਪੋਲਸਮੂਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਬਾਗ਼ ਉਗਾਇਆ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਮਨੋਰੰਜਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਮੋਨੋਲਿਥਿਕ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਸਾਰੀ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਨਹਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਬਾਗ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਮੈਨੂੰ ਸੋਲਾਂ 44-ਗੈਲਨ ਤੇਲ ਦੇ ਡਰੰਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅੱਧੇ ਵਿੱਚ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹਰੇਕ ਅੱਧ ਨੂੰ ਅਮੀਰ, ਨਮੀ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਗਮਲੇ ਬਣ ਗਏ।

ਮੈਂ ਪਿਆਜ਼, ਬੈਂਗਣ, ਪੱਤਾ ਗੋਭੀ, ਫੁੱਲ ਗੋਭੀ, ਬੀਨਜ਼, ਪਾਲਕ, ਗਾਜਰ, ਖੀਰੇ, ਬ੍ਰੋਕਲੀ, ਚੁਕੰਦਰ, ਸਲਾਦ, ਟਮਾਟਰ, ਮਿਰਚ, ਸਟ੍ਰਾਬੇਰੀ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਉਗਾਏ। ਆਪਣੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਗਭਗ ਨੌਂ ਸੌ ਪੌਦਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਫਾਰਮ ਸੀ; ਇੱਕ ਬਾਗ਼ ਜੋ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਡਾ ਸੀ।
ਕੁਝ ਬੀਜ ਜੋ ਮੈਂ ਖਰੀਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ - ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਬ੍ਰੋਕਲੀ ਅਤੇ ਗਾਜਰ - ਮੈਨੂੰ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ, ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਮੁਨਰੋ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸਨ। ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਖਾਦ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਖਾਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ।
ਹਰ ਸਵੇਰ, ਮੈਂ ਤੂੜੀ ਵਾਲੀ ਟੋਪੀ ਅਤੇ ਮੋਟੇ ਦਸਤਾਨੇ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਐਤਵਾਰ, ਮੈਂ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਭੋਜਨ ਬਣਾ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹਿੱਸਾ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਬੈਗ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਪੋਲਸਮੂਰ ਵਿਖੇ, ਸਾਡੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਤੀਜੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਮੁਨਰੋ ਇੱਕ ਚੰਗਾ, ਮਦਦਗਾਰ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਾਧੂ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਮਿਲੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਛੋਟੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। 1983 ਵਿੱਚ, ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਜੁੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨੂੰ ਚੂੰਢੀ ਭਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਵਿੰਨੀ ਚਿੰਤਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰੈਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਅੰਗੂਠਾ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਕਸਰ ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੈਰ ਠੀਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਉਲਝਣ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਹੈਲਨ ਸੁਜ਼ਮੈਨ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਗੂਠੇ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜਵਾਬ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੀ: ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੁਰਾਬਾਂ ਉਤਾਰੀਆਂ, ਆਪਣੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੱਕ ਫੜਿਆ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ।
ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ੁਕਾਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਲਿਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ: ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
ਮਈ 1984 ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਲਾਸਾ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਅਰਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ, ਜ਼ੇਨੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਧੀ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਫੇਰੀ 'ਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਜੈਂਟ ਗ੍ਰੈਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਜ਼ਟਿੰਗ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਮ ਵਿਜ਼ਟਿੰਗ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ

ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮੇਜ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਡਿਵਾਈਡਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਨ "ਸੰਪਰਕ" ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ "ਸੰਪਰਕ" ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਫਿਰ ਉਹ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਧੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਵਿੰਨੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਡਰ ਗਈ ਜਦੋਂ ਗ੍ਰੈਗਰੀ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਈ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਇਦ ਬਿਮਾਰ ਹਾਂ। ਪਰ ਗ੍ਰੈਗਰੀ ਉਸਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇੱਕੋ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ ਅਤੇ ਜੱਫੀ ਪਾਈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪਲ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਜੋ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਸੀ ਸਿਵਾਏ ਆਪਣੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਇੱਕੀ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਹੱਥ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੂਹਿਆ ਸੀ।

88

ਪੋਲਸਮੂਰ ਵਿਖੇ, ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ ਰਹੇ ਸਨ। 1981 ਵਿੱਚ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਬਲ ਨੇ ਮੋਜ਼ਾਮਬੀਕ ਦੇ ਮਾਪੂਟੋ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦਫਤਰਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਡੇ ਤੇਰਾਂ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਦਸੰਬਰ 1982 ਵਿੱਚ, ਐਮਕੇ ਨੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅਧੂਰੇ ਕੋਏਬਰਗ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟ 'ਤੇ ਧਮਾਕੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹੋਰ ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ 'ਤੇ ਬੰਬ ਰੱਖੇ। ਉਸੇ ਮਹੀਨੇ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਫੌਜ ਨੇ ਲੇਸੋਥੋ ਦੇ ਮਾਸੇਰੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਏਐਨਸੀ ਚੌਕੀ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਬਤਾਲੀ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ।
ਅਗਸਤ 1982 ਵਿੱਚ, ਕਾਰਕੁਨ ਰੂਥ ਫਸਟ ਮਾਪੂਟੋ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਡਾਕ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਲੈਟਰ ਬੰਬ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰੂਥ, ਇੱਕ ਬਹਾਦਰ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਕੁਨ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਤਾਕਤਵਰ, ਦਿਲਚਸਪ ਔਰਤ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਿਟਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਐਮਕੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਰ ਬੰਬ ਹਮਲਾ ਮਈ 1983 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਖੁਫੀਆ ਦਫਤਰ ਸੀ। ਇਹ ਮਾਸੇਰੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਏਐਨਸੀ 'ਤੇ ਫੌਜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਨਾਂ ਭੜਕਾਹਟ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਾਧਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ 19 ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਸਨ।
ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਇੱਕ ਦੁਖਦਾਈ ਹਾਦਸਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹਾਦਸੇ ਫੌਜੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਤੀਜਾ ਸਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਭੁੱਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯੁੱਧ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਨਗੀਆਂ ਕਿ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਸਾਡਾ ਫੈਸਲਾ ਇੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਝਿਜਕ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਬੰਬਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਰੰਗਭੇਦ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਦੁਆਰਾ ਥੋਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੋਵੇਂ ਦੋ ਪਟੜੀਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ: ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ, ਸਰਕਾਰ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਿਆਰੀ ਪਾੜੋ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਰੋ ਰਣਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਵੰਬਰ 1983 ਦੇ ਇੱਕ ਜਨਮਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ, ਗੋਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅਖੌਤੀ ਤਿੰਨ ਸਦਨੀ ਸੰਸਦ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੋਰੇ ਸੰਸਦ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਚੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਲੁਭਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ "ਖਿਡੌਣਾ ਟੈਲੀਫੋਨ" ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਰੀ ਸੰਸਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਗੋਰੇ ਵੀਟੋ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਇਹ

ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮੂਰਖ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਰੰਗਭੇਦ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੋਥਾ ਦੀ ਚਾਲ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ 1984 ਵਿੱਚ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯੋਗ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਦਨਾਂ ਲਈ ਚੋਣ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲਹਿਰਾਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ANC ਨਾਲ ਪੱਕੇ ਸਬੰਧ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਖ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਫਰੰਟ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। UDF ਨੂੰ 1983 ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਰੰਗਭੇਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ 1984 ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਿੰਨ ਸਦਨੀ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। UDF ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸਨੇ ਛੇ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੰਗਭੇਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਗਠਨਾਂ - ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਮੂਹਾਂ, ਚਰਚ ਸਮੂਹਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨਾਂ - ਨੂੰ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕੀਤਾ।
ਏਐਨਸੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਓਪੀਨੀਅਨ ਪੋਲ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਇਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਸੀ; 1984 ਵਿੱਚ, ਬਿਸ਼ਪ ਡੇਸਮੰਡ ਟੂਟੂ ਨੂੰ ਨੋਬਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। (ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਿਸ਼ਪ ਟੂਟੂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਵਧਾਈ ਪੱਤਰ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।) ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਵਧਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ "ਭਾਵਨਾਤਮਕ" ਭੇਜੇ ਸਨ, ਜਿਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੰਤਰੀ ਕਰੂਗਰ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਜਾਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਹ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸੰਗਠਨ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਨ। ਕਈ ਹੋਰ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਕਰੂਗਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ: "ਮੰਡੇਲਾ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਸਮਝਦਾਰ ਬਣੋ।" ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਹ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। 1984 ਦੇ ਅਖੀਰ ਅਤੇ 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪੱਛਮੀ ਰਾਜਨੇਤਾਵਾਂ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਹਾਊਸ ਆਫ਼ ਲਾਰਡਜ਼ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਸੰਸਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਲਾਰਡ ਨਿਕੋਲਸ ਬੈਥਲ, ਅਤੇ ਜਾਰਜਟਾਊਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸੈਨੇਟ ਵਾਟਰਗੇਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੈਮੂਅਲ ਡੈਸ਼ ਦੇ ਦੌਰੇ ਮਿਲੇ। ਦੋਵੇਂ ਦੌਰੇ ਨਵੇਂ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ, ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਫਰੀਕਨ ਨੇਤਾ ਜਾਪਦੇ ਸਨ।
ਮੈਂ ਲਾਰਡ ਬੈਥਲ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਕਮਾਂਡਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਚਮਕਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੋਥਾ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਤਸਵੀਰ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਬੈਥਲ ਇੱਕ ਹੱਸਮੁੱਖ, ਗੋਲ-ਮਟੋਲ ਆਦਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੀ ਕਠੋਰਤਾ

ਬਾਰੇ ਛੇੜਿਆ। "ਤੁਸੀਂ ਵਿੰਸਟਨ ਚਰਚਿਲ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਲੱਗਦੇ ਹੋ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ, ਅਤੇ ਉਹ ਹੱਸ ਪਿਆ।
ਲਾਰਡ ਬੈਥਲ ਪੋਲਸਮੂਰ ਵਿਖੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਖ਼ਤ ਫੌਜੀ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। "ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਦਮੀ ਇੱਥੇ ਮੇਜਰ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ,," ਮੈਂ ਮੇਜਰ ਫ੍ਰਿਟਜ਼ ਵੈਨ ਸਿਟਰਟ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵੈਨ ਸਿਟਰਟ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਟਿੱਪਣੀ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ।
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡੈਸ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਲਾਰਡ ਬੈਥਲ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਬਾਅਦ ਆਈ, ਮੈਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਰੱਖਿਆ: ਮਾਤਭੂਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਇਕਾਤਮਕ ਰਾਜ; ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਲਈ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਚੋਣਾਂ; ਅਤੇ ਇੱਕ-ਵਿਅਕਤੀ-ਇੱਕ-ਵੋਟ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡੈਸ਼ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਮਿਸ਼ਰਤ-ਵਿਆਹ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰੰਗਭੇਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਲਿਆ ਹੈ। "ਇਹ ਇੱਕ ਚੁਟਕਲਾ ਹੈ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ। "ਇਹ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੋਰੀ ਔਰਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਂ ਜਾਂ ਚਿੱਟੇ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਤੈਰਾਂ। ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ਡੈਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਅਮਰੀਕੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸਨ, ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਾ-ਮਨਮੋਹਕ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਇੱਛੁਕ ਜਾਪਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਨਾ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੱਤਵਾਦੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਿਖਾ ਕੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਈਸਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਰਟਿਨ ਲੂਥਰ ਕਿੰਗ ਨੇ ਕਦੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਟਿਨ ਲੂਥਰ ਕਿੰਗ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਉਹ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਸਨ: ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਰੰਟੀ ਸੀ ਜੋ ਅਹਿੰਸਕ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਜੇ ਵੀ ਪੱਖਪਾਤ ਸੀ); ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਰਾਜ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫੌਜ ਸੀ ਜੋ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਈਸਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਈਸਾਈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਸੀਹ ਨੇ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਬੁਰਾਈ ਵਿਰੁੱਧ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਿਆ।

ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਖੁਦ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ," ਮੈਂ ਠੰਡੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਤਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਾ ਰੋਕੋ।" ਉਸਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਇਸਮਾਈਲ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਉਹ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ UDF ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਸ਼ਪ ਟੂਟੂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਨਾਮ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਐਤਵਾਰ, 10 ਫਰਵਰੀ, 1985 ਨੂੰ, ਮੇਰੀ ਧੀ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਤਾੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜੋ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕੇ ਸਨ।
ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਜੋਸ਼ੀਲੀ ਬੁਲਾਰਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਮਾਣ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਉਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਤੱਕ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਰਹਾਂਗਾ। ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਭਰਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਹ ਲਗਭਗ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ...
ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਮੈਂ। ਮੈਂ ਹਿੰਸਕ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ... . ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਸਾਡੇ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੱਲ ਮੁੜੇ। ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਮਾਲਾਨ, ਸਟ੍ਰਿਜਡਮ ਅਤੇ ਵਰਵੋਰਡ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਤਿਆਗਣ ਦਿਓ। ਉਸਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ, ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾਉਣ ਦਿਓ। ਉਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਿਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਣ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੌਣ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰੇਗਾ।
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਵਾਹ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਲਈ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾਵਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨਾਥਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰੋਇਆ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੰਬੇ, ਇਕੱਲਿਆਂ, ਬਰਬਾਦ ਹੋਏ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਜੀਵਨ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਹੀਂ

ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜਨਮ-ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਵੇਚ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦੇ ਜਨਮ-ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ...
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ?
ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਸ ਅਪਰਾਧ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਣ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ?
ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਜੋ ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ... ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ?
ਸਿਰਫ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੈਦੀ ਸਮਝੌਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ... ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ, ਲੋਕ, ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗਾ।

89

1985 ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਨਿਯਮਤ ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਯੂਰੋਲੋਜਿਸਟ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਵਧੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰੋਸਟੇਟ ਗਲੈਂਡ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਰਜਰੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰੁਟੀਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
ਮੈਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਵੋਲਕਸ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਵਿੰਨੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀ ਅਤੇ ਸਰਜਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ: ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ, ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਕੋਏਟਸੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ANC ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਉਸ ਸਵੇਰੇ, ਮੰਤਰੀ ਬਿਨਾਂ ਐਲਾਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਖੁਸ਼ੀਆਂ-ਖੇਡਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ, ਆਪਣੇ ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ANC ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਨੁਕੂਲਤਾ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੋਏਟਸੀ ਦੀ ਫੇਰੀ ਇੱਕ ਜੈਤੂਨ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਸੀ।
ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ, ਅਤੇ ਉਹ ਸੀ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ। ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਵਿੰਨੀ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਗਈ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਮੈਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਲੀਨਿਕ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਿੰਨੀ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਉਸਦੇ ਲਈ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਕੋਏਟਸੀ ਨੂੰ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਂਡਫੋਰਟ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਸਰਜਰੀ ਤੋਂ ਠੀਕ ਹੋਣ ਲਈ ਕਈ ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਮੁਨਰੋ ਮੈਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਸ਼ੱਕ ਤੁਰੰਤ ਜਾਗ ਪਏ।

ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ 'ਤੇ, ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਮੁਨਰੋ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਸਤਾਂ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ। "ਹੁਣ ਤੋਂ, ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। "ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।" ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਕੋਈ ਚੇਤਾਵਨੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਪੋਲਸਮੂਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਵਿੰਗ ਵਿੱਚ। ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਮਰੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਟਾਇਲਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮਰਾ ਸੌਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਹਾਲ ਦੇ ਪਾਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਕਸਰਤ ਲਈ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਮਹਿਲ ਸੀ, ਪਰ ਕਮਰੇ ਗਿੱਲੇ ਅਤੇ ਗੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੁਦਰਤੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਉਸਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਕਦਮ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਕਦਮ ਕਿਉਂ ਚੁੱਕਿਆ?
ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਖੁਲਾਸਾ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਗ਼ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਧੁੱਪ ਵਾਲੀ ਛੱਤ ਦੀ ਯਾਦ ਆਈ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਇਕਾਂਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ: ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਜ਼ੁਲਮ, ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਮੇਰੀ ਇਕਾਂਤ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਵੇਗੀ, ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾਈ ਸਦੀ ਤੋਂ ਗੋਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਤਾਕਤਵਰ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਬੰਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਟੈਂਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਗਲਤ ਪਾਸੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਪਾਸੇ ਸਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਜਿੱਤ ਇੱਕ ਦੂਰ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਜੇ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਾਂ ਲੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਾਨਾਂ ਗੁਆਉਣਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਜੋ ਬੇਲੋੜਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝਦੀਆਂ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਿਆਇਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਹਾਂ, ਅਤੇ

ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ। ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਏਐਨਸੀ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਅਤੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਤੋਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਓਲੀਵਰ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਧਨ। ਸਾਡੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਨਵੀਂ ਇਕੱਲਤਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ, ਮੇਰੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਗੁਪਤਤਾ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮੈਂ ਹੁਣ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਕੱਲਤਾ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਉੱਪਰ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਜਵਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਹਫ਼ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਨੁਭਵ ਸੀ: ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਕੈਦੀ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਮਾਨ ਸਨ। ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ; ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਵਾਲਟਰ, ਕੈਥੀ ਅਤੇ ਰੇਅ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। "ਦੇਖੋ, ਦੋਸਤੋ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ਾਂ ਉੱਤਮ ਸਨ, ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰੇ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ।
ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਨਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਨਾ ਮੇਰੇ ਉੱਪਰਲੇ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੁਸਾਕਾ ਦੇ ਲੋਕ। ANC ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਿਕਤਾ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉੱਪਰਲੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਗੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੇਰੀ

ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਝੁੰਡ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੀ ਇਕੱਲਤਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹਾਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜੇਕਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ ਇਕੱਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਨਾ ਕਿ ANC ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਜੋਂ।

90

ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੈਂ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇਣ ਲਈ ਲਿਖਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਲਿਖਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਲੱਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਲੱਭਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ 1986 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ।
ਅਕਤੂਬਰ 1985 ਵਿੱਚ ਨਾਸਾਓ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ, ਨੇਤਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਜਾਂ ਨਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਾਰਗਰੇਟ ਥੈਚਰ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਡੈੱਡਲਾਕ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਕਿ "ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ" ਦਾ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਾਧਨ ਸਨ। 1986 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਸੱਤ ਮੈਂਬਰੀ ਉੱਘੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਾਈਜੀਰੀਆ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀ ਨੇਤਾ ਜਨਰਲ ਓਲੂਸੇਗੁਨ ਓਬਾਸਾਂਜੋ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੈਲਕਮ ਫਰੇਜ਼ਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਤੱਥ-ਖੋਜ ਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਿਆ।
ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ, ਜਨਰਲ ਓਬਾਸਾਂਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਫ਼ਦ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਸਨ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚਕਾਰ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ, ਅਜਿਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਮਈ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਸਮੂਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੈਬਨਿਟ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ।
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਮਝਿਆ। ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਮੁਨਰੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ, ਜੋ ਇੱਕ ਦਰਜ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। "ਮੰਡੇਲਾ," ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਦੇਖੋ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੋ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਰਜ਼ੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਪ ਲਵੇਗਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਸੂਟ ਪਹਿਨਾਏਗਾ।" ਦਰਜ਼ੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਿੰਨਸਟ੍ਰਿਪਡ ਸੂਟ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦਸਤਾਨੇ ਵਾਂਗ ਫਿੱਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਕਮੀਜ਼, ਟਾਈ, ਜੁੱਤੇ, ਮੋਜ਼ੇ ਅਤੇ ਅੰਡਰਵੀਅਰ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਵੇਂ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। "ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਾਂਗ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹੋ, ਕੈਦੀ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮੁਸਕਰਾਇਆ।

* * *

ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਐਮੀਨੈਂਟ ਪਰਸਨਜ਼ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਿਰੀਖਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ: ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਅਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਡਬਲਯੂ. ਐਚ. ਵਿਲੇਮਸੇ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ। ਦਰਜ਼ੀ ਵਾਂਗ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਆਦਮੀ ਮੇਰਾ ਮਾਪ ਲੈਣ ਲਈ ਉੱਥੇ ਸਨ। ਪਰ, ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ, ਉਹ ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੈਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਲੜਾਈ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਐਮੀਨੈਂਟ ਪਰਸਨਜ਼ ਗਰੁੱਪ ਹਿੰਸਾ, ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸਾਡੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨੀ ਨਿਯਮ ਤੈਅ ਕੀਤੇ। "ਮੈਂ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਮੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ," ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। "ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਮੁਖੀ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਂ ANC ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"
ਸਮੂਹ ਦੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ANC ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨਹੀਂ, ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਹਰ ਰੰਗ ਅਤੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਵਚਨਬੱਧ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਚਾਰਟਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਜਵਾਦ ਲਈ ਇੱਕ ਬਲੂਪ੍ਰਿੰਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੋਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ANC ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਅਸਲ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜੇ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਕਦੇ ਵੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਾਲੀ ਸਮਝ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਸਨ, ANC ਦੇ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਤੋਂ ਫੌਜ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ANC ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਜੋਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰੇਗੀ।
ਜਦੋਂ ਸਮੂਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ਆਪਣੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਦੇਖੇ ਕਿ ਸਹੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ।
ਮਈ ਵਿੱਚ, ਐਮੀਨੈਂਟ ਪਰਸਨਜ਼ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲੁਸਾਕਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਦੋਵਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ

ਸੀ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਜਿਸਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਐਮੀਨੈਂਟ ਪਰਸਨਜ਼ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਫੋਰਸ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੋਥਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਹੇਠ, ਬੋਤਸਵਾਨਾ, ਜ਼ੈਂਬੀਆ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਵਿੱਚ ANC ਠਿਕਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਕਮਾਂਡੋ ਹਮਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਐਮੀਨੈਂਟ ਪਰਸਨਜ਼ ਗਰੁੱਪ ਤੁਰੰਤ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਰੁਕ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਲੋਕ ਮਜਬੂਰ ਸਨ। ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਵੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਨਤਾ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਬੇਰੋਕ ਸੀ; ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਸੀ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਬਾਅ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। 12 ਜੂਨ, 1986 ਨੂੰ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹਰ ਬਾਹਰੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਸਮਾਂ ਅਸ਼ੁਭ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਕਸਰ, ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਪਲ ਇੱਕ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਮਹੀਨੇ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਨਰਲ ਵਿਲੇਮਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਧਾਰਨ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਮੁਨਰੋ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ।
ਉਸ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਜਨਰਲ ਵਿਲੇਮਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਤੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ ਆਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਨੂੰ ਪੋਲਸਮੂਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।
ਵਿਲੇਮਸੇ ਸਿੱਧਾ ਸਾਥੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲੱਗ ਗਏ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਝਿਜਕਿਆ, ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕਿਆ। ਪਰ ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ: "ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।"
ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ।" ਫਿਰ ਉਹ ਰੁਕ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਹੁਣੇ ਕੁਝ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। "ਬੱਸ ਇਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕਿ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਲਵਾਂਗਾ।"
ਫਿਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਲਈ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਫ਼ੋਨ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਨਰਲ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਉਸਨੂੰ ਲੈ ਕੇ

ਆਓ।'” ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਜਨਰਲ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਘੱਟ ਸੀ; ਜਨਰਲ ਦੇ ਵਾਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰ ਸੀ। ਜਿਸ ਆਸਾਨੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ; ਇਹ ਗੱਲਬਾਤ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ।
ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ, ਕੋਏਟਸੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਲਾਉਂਜ ਵਿੱਚ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਬਿਤਾਏ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ - ਸਵਾਲ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਾਂਗੇ; ਕੀ ਮੈਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਏਐਨਸੀ ਲਈ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਕੀ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਰੰਟੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤੱਕ ਗਏ।
ਐਮੀਨੈਂਟ ਪਰਸਨਜ਼ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੋਏਟਸੀ ਕੁਝ ਹੱਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਕੀ ਹੈ? ਉਸਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ, ਪਿਕ ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕੋਏਟਸੀ ਨੇ ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪੈਡ 'ਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਚੈਨਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੇਗਾ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੋਲਸਮੂਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਇਕਾਂਤ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।
ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੌਸਲਾ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਗਤੀਰੋਧ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚਿੰਤਤ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਯਕੀਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਹਟਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਭੂਤੀਆ ਰੂਪਰੇਖਾ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇਖੀ।
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਪੋਲਸਮੂਰ ਅਤੇ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਮੇਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਗੇ। ਪਰ ਫਿਰ, ਇਸ ਵਾਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹਫ਼ਤੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਹੀਨੇ ਕੋਏਟਸੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਗਏ। ਕੁਝ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ।

91

ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਪਰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਸਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਪੋਲਸਮੂਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਾਂਡਰ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਗੈਵੀ ਮਾਰਕਸ, ਨਾਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੋਗੇ?" ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚੰਗਾ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਆਓ। ਮੈਂ ਕਰਨਲ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੋਠੜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੰਦਰਾਂ ਬੰਦ ਧਾਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ।
ਅਸੀਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਕੇ ਗਏ ਜੋ ਤੱਟ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬਸ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਧਾਰਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਦਿਲਚਸਪ ਸੀ: ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਦਮੀ, ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੀ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ, ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਘੁੰਮਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਉਹੀ ਆਮ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਉਤਸੁਕ ਸੈਲਾਨੀ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ।
ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਾਅਦ, ਕਰਨਲ ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਗਲੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ। "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਲਡ ਡਰਿੰਕ ਚਾਹੋਗੇ?" ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਮੈਂ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਉਹ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਇਕੱਲਾ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਲਈ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ- ਜਿਵੇਂ ਸਕਿੰਟ ਲੰਘਦੇ ਗਏ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਈ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣ, ਬਾਹਰ ਛਾਲ ਮਾਰਨ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਭੱਜਣ ਅਤੇ ਭੱਜਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੰਦਰੋਂ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੜਕ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਦੇਖਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਲੁਕ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਤਣਾਅ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਕਰਨਲ ਕਿੱਥੇ ਸੀ? ਪਰ ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ; ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੂਰਖਤਾਪੂਰਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਮੈਨੂੰ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਰਨਲ ਨੂੰ ਕੋਕਾ-ਕੋਲਾ ਦੇ ਦੋ ਡੱਬੇ ਲੈ ਕੇ ਕਾਰ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ।
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਹੋਇਆ, ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕਰਨਲ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਗਿਆ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ, ਇਸਦੇ ਸੁੰਦਰ ਬੀਚਾਂ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਠੰਢੇ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਣ ਗਿਆ। ਜਲਦੀ ਹੀ, ਹੋਰ ਜੂਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੂਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ "ਬਾਗ਼" ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ

ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਜਿੱਥੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਰਸੋਈ ਲਈ ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣਾ, ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਆਇਆ।
ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਪਤਾਨ ਨਾਲ ਬਾਗ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਤਬੇਲੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਉੱਥੇ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਹੁਣ, ਇਸ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ?" ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਫ਼ੀ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ, ਪਰ ਕਪਤਾਨ ਨੂੰ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਵੀ ਉਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੈਪਟਨ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਉਤਸੁਕ ਵਿਵਹਾਰ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ। ਕੈਪਟਨ ਹੱਸ ਪਿਆ। "ਮੰਡੇਲਾ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਬੰਦੇ ਕੀ ਸਨ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। "ਉਹ ਗੋਰੇ ਕੈਦੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਗੋਰੇ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੇਸੀ ਕੈਦੀ ਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।"
ਕੁਝ ਛੋਟੇ ਵਾਰਡਰ ਮੈਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਦੂਰ ਲੈ ਗਏ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ ਤੁਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੈਫੇ ਵਿੱਚ ਰੁਕ ਕੇ ਚਾਹ ਵੀ ਪੀਂਦੇ ਸੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ; ਮੇਰੀ ਆਖਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਤਸਵੀਰ 1962 ਵਿੱਚ ਲਈ ਗਈ ਸੀ।
ਇਹ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਕਈ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਸਨ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੂਰ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਸਾਧਾਰਨ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਸਨ, ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਇੱਕ ਵਾਰ, ਵਾਰਡਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਬ੍ਰਾਂਡ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਾਵਣਾ ਨੌਜਵਾਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਫਲੈਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਹਰ ਸਾਲ ਉਸਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਕਾਰਡ ਭੇਜਦਾ ਸੀ।
ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਸਾਹਸਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਆਇਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਭਟਕਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਮੈਨੂੰ ਛੋਟੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਆਨੰਦਾਂ ਦੀ ਇੰਨੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵਾਂ।

92

1987 ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਕਈ ਨਿੱਜੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਠੋਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ। ਕੋਏਟਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਕੋਏਟਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਕੋਏਟਸੀ ਖੁਦ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਵਿਲੇਮਸੇ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ; ਫੈਨੀ ਵੈਨ ਡੇਰ ਮਰਵੇ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ; ਅਤੇ ਡਾ. ਨੀਲ ਬਰਨਾਰਡ, ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੁਫੀਆ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਨ, ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਗੱਲਬਾਤ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਲੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਛੁਪਾਉਣ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਹਾਲਾਂਕਿ, ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸੀਆਈਏ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਖੁਫੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਰਨਾਰਡ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਏਜੰਡਾ ਸੁਝਾਇਆ। ਮੈਂ ਕੋਏਟਸੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।
ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਨੇ ਸਟੇਟ ਸਿਕਿਓਰਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਾਹਰਾਂ ਅਤੇ ਖੁਫੀਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਛਾਵਾਂ ਸਕੱਤਰੇਤ ਸੀ। ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਨੇ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਇਸ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਖਿਡਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮਰਥਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਰਨਾਰਡ ਬੋਥਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਬਹੁਤ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਸਟੇਟ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਵੇਰੇ, ਮੈਂ ਕੋਏਟਸੀ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਿੰਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ: ਪਹਿਲਾ, ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੀਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਦੂਜਾ, ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਓਲੀਵਰ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ; ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਬਣਾਏਗਾ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ

ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਪਤ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਬਰਾਹਟ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ।
ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਵੇਰਵੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਅਸਲ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਵਾਲਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਕੋਏਟਸੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਏਟਸੀ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਸਨ?
ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਨਾਲ ਔਖੇ-ਸੌਖੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹਾਂ। ਉਹ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਮੈਂ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੇਆਰਾਮ ਸੀ, ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਕੋਸਾ ਸੀ। "ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ ਨਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ।"
ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ? ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿਸਨੇ ਖੜਕਾਇਆ। ਵਾਲਟਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗਾ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
ਅਗਲਾ ਸੀ ਰੇਮੰਡ ਮਲਬਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਈ ਸੀ। ਰੇਅ ਹਮੇਸ਼ਾ ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਈ ਪਲਾਂ ਲਈ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮਦੀਬਾ, ਤੂੰ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ? ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।" ਐਂਡਰਿਊ ਮਲੰਗੇਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਲਗਭਗ ਰੇਅ ਵਰਗੀ ਹੀ ਸੀ। ਆਖਰੀ ਆਦਮੀ ਕੈਥੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸੀ; ਉਹ ਮੇਰੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੇਮੰਡ ਅਤੇ ਐਂਡਰਿਊ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਵਾਲਟਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਜਾਪੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਵਾਲਟਰ ਵਾਂਗ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਵਾਲਟਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਕੈਥੀ ਅਡੋਲ ਸੀ; ਉਸਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗਲਤ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਰ, ਉਸਦੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨੋਟ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸਮੱਗਲ ਕਰਕੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਚਿੰਤਤ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਕੱਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ: ਮੰਡੇਲਾ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਓਲੀਵਰ ਦਾ ਨੋਟ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਸੀ: ਉਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਓਲੀਵਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਦਰਅਸਲ, ਉਸਦੇ ਨੋਟ ਦੇ ਭਾਅ ਨੇ ਇਹੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ।
ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ: ANC ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ। ਮੈਂ ਵੇਰਵੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਗੁਪਤਤਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।
ਭਾਵੇਂ ANC ਨੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੇਰਾ ਮੈਮੋ ਪੜ੍ਹਣਗੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੜਕ ਤੋਂ ਭਟਕ ਗਿਆ ਹਾਂ।

93

ਗੁਪਤ ਵਰਕਿੰਗ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਸਮੀ ਮੀਟਿੰਗ ਮਈ 1988 ਵਿੱਚ ਪੋਲਸਮੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਕਲੱਬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਏਟਸੀ ਅਤੇ ਵਿਲੇਮਸੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਵੈਨ ਡੇਰ ਮਰਵੇ ਅਤੇ ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਵੈਨ ਡੇਰ ਮਰਵੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ, ਸੰਤੁਲਿਤ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਕੋਲ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਤੀਹਵਿਆਂ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਨ, ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਸਨ।
ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਾਫ਼ੀ ਸਖ਼ਤ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਲਗਭਗ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਨਿਯਮਿਤ ਅੰਤਰਾਲਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ। ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਹਿ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਵੇਂ ਸਾਥੀ, ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ANC ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੂਝਵਾਨ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਸਨ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ANC ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਖੁਫੀਆ ਫਾਈਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦੁਆਰਾ ਗੰਧਲੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸੇ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਿਆ।
ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ANC ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਟੈਂਡਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵੰਡਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ: ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼, ANC ਦਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ, ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਟੀਚਾ, ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਸੁਲ੍ਹਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ।
ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਦਾ ਜੋ ਉੱਠਿਆ ਉਹ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼। ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬਿਤਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ANC ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਤਿਆਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇ - ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਲਈ ਰਾਜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜ਼ਾਲਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜ਼ਾਲਮ

ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹਿੰਸਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਡੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਰੂਪ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਿੰਮਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ANC ਵੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ। "ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ, ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ ਹੈ।" ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਸਵਾਲ ਵੱਲ ਵਧ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਕੋਏਟਸੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ: ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਆਪਣੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਅਚਾਨਕ ANC ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ, ANC ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਗੁਆਵੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਨੁਕਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ। "ਸੱਜਣੋ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਡੀ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ANC ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਬਿਨਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਮਝ ਜਾਣਗੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਲੁਕਵੀਂ ਸ਼ੀਤ ਜੰਗ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਟ ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਮੰਨਿਆ। ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਏਐਨਸੀ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਤੋੜ-ਵਿਛੋੜਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।
ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਵਾਲਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਉਹ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ANC ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਸੰਗਠਨ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਨ, ਨਸਲੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਤਖਤਾ ਪਲਟਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਜਨਮ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।
ਇਹ ਚਰਚਾ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਫ਼ਰੀਕਨਾਂ ਵਾਂਗ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ANC ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਗੋਰੇ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ANC ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂ ANC ਅਤੇ CP ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ANC ਜਿੱਤ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਸੱਜਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ? ਤੁਸੀਂ

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ? ਖੈਰ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਉੱਥੇ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਅਸਫਲ ਹੋਏ ਹੋ?"

ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਿੰਤਤ ਸਨ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ANC ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉਦਯੋਗ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1956 ਵਿੱਚ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਲਿਖੇ ਇੱਕ ਲੇਖ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਸਮਾਜਵਾਦ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ-ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਲਈ ਇੱਕ ਬਲੂਪ੍ਰਿੰਟ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਹੈ।
ਚਰਚਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ANC ਗੋਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗੀ? ਉਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਨਸਲਾਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ANC ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸੰਗਠਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ: "ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ।" ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੋਰੇ ਵੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

94

ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ: 1988 ਦੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੋਥਾ ਅਗਸਤ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1987 ਅਤੇ 1988 ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਬਾਅ ਵਧ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਛੱਡ ਗਈਆਂ। ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵਾਲਾ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
1987 ਵਿੱਚ, ANC ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੰਝੱਤਰਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮਨਾਈ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਤਨਜ਼ਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ ਦੀ ਤੀਹਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ ਜ਼ੈਂਬੀਆ ਵਿੱਚ ANC ਦੀ ਕਾਬਵੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ NEC ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ANC ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।
ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਸਾ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿਆਪਕ ਸੀ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਨੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਈ 1987 ਦੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਫੈਡਰਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਾਲੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਸੀ।
ਗੁਪਤ ਗੱਲਬਾਤ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਵਿੰਨੀ ਤੋਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ 8115 ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ, ਉਹ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਘਰ ਸਮਝਦੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਨਮੋਲ ਪਰਿਵਾਰਕ ਰਿਕਾਰਡ, ਫੋਟੋਆਂ ਅਤੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ - ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਆਹ ਦੇ ਕੇਕ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਵੀ ਜੋ ਵਿੰਨੀ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਬਚਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵਾਂਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਾਂਗੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਲ੍ਹ ਨੇ ਮੇਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਖੋਹ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਕੁਝ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਬੁਰੀ ਖੰਘ ਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹਿੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਦੀ ਨਮੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਮੇਰੇ ਵਕੀਲ, ਇਸਮਾਈਲ ਅਯੂਬ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਬਿਮਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਲਟੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਝ

ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਈ ਵਾਰਡਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਆਏ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸਰਸਰੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਵਾਰਡਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ," ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਖ਼ਤ ਸੀ; ਮੈਂ ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਵਾਰਡਰ ਸਨ।

ਮੈਨੂੰ ਕੇਪ ਦੇ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਸਟੈਲਨਬੋਸ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕੈਂਪਸ ਵਿੱਚ, ਟਾਈਗਰਬਰਗ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸਹੂਲਤ ਚੁਣੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਵਾਰਡਰ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗਾਰਡ ਸਨ।
ਜਾਂਚ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ, ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਗਲੇ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਟੈਪ ਕੀਤਾ, ਕੁਝ ਕਲਚਰ ਲਏ, ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। "ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ। "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਚਿੰਤਤ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ।
ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਚਾਹਾਂਗੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਜਵਾਨ ਰੰਗੀਨ ਨਰਸ ਇੱਕ ਟ੍ਰੇ ਲੈ ਕੇ ਆਈ। ਸਾਰੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗਾਰਡਾਂ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇੰਨਾ ਡਰਾਇਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਟ੍ਰੇ ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ, ਚਾਹ ਡੁੱਲ ਗਈ, ਫਿਰ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ।

ਮੈਂ ਸਖ਼ਤ ਪਹਿਰੇ ਹੇਠ ਖਾਲੀ ਵਾਰਡ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਡਾਕਟਰ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਬੇਤੁਕਾ ਸਾਥੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਨੌਜਵਾਨ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲੋਂ ਬਿਸਤਰੇ ਦੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ, ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਥੱਪੜ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਡੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਹੈ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਟੈਸਟ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਠੀਕ ਹਾਂ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ।" ਉਸਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਨਰਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰਿੰਜ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਘੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਭੂਰਾ ਤਰਲ ਕੱਢਿਆ। "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ?" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਚੰਗਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਥੀਏਟਰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।
ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਅਨੱਸਥੀਸੀਆ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਈ ਉਹ ਸੀ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾਗਣਾ ਜਿੱਥੇ ਡਾਕਟਰ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੁਸਤ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ: ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤਰਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਟੀਬੀ ਦਾ ਕੀਟਾਣੂ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੀਟਾਣੂ ਨੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਟੀਬੀ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਡਾਕਟਰ ਸਹਿਮਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਗਿੱਲਾ ਸੈੱਲ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਛੇ ਹਫ਼ਤੇ ਟਾਈਗਰਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤਯਾਬ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ। ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਕਾਂਸਟੈਂਟੀਆਬਰਜ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਪੋਲਸਮੂਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਸਹੂਲਤ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਮਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਸਵੇਰ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਜਲਦੀ ਮਿਲਣ ਆਈ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਮੇਜਰ ਮਰੇਸ, ਇੱਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਾਂਡਰ, ਮੇਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਰਡਰਲੀ ਮੇਰਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਲੈ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਸਾਂ ਹੀ ਲੱਗੇ ਸੀ।
ਮੇਰੀ ਹਾਲੀਆ ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਰਨ, ਮੈਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਘੱਟ-ਕੋਲੈਸਟ੍ਰੋਲ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਆਰਡਰ ਅਜੇ ਕਲੀਨਿਕ ਦੀ ਰਸੋਈ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਸ਼ਤੇ ਦੀ ਟ੍ਰੇ ਵਿੱਚ ਸਕ੍ਰੈਂਬਲਡ ਅੰਡੇ, ਬੇਕਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਰਾਸ਼, ਅਤੇ ਮੱਖਣ ਵਾਲੇ ਟੋਸਟ ਦੇ ਕਈ ਟੁਕੜੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਬੇਕਨ ਅਤੇ ਅੰਡੇ ਕਦੋਂ ਚੱਖੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੁਆਦੀ ਕਾਂਟਾ ਅੰਡੇ ਲੈਣ ਹੀ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਮੇਜਰ ਮਰਾਈਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਨਹੀਂ, ਮੰਡੇਲਾ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ," ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਟ੍ਰੇ ਲੈਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਫੜਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਜਰ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਇਹ ਨਾਸ਼ਤਾ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਅੱਜ ਮੈਂ ਮਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।"

ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਂਸਟੈਂਟੀਆਬਰਜ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਕੋਏਟਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕੈਦ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕੀ

ਅਰਥ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਭੋਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਮਝਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਦਮ ਸੀ।
ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਕਲੀਨਿਕ ਬਹੁਤ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਸੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਨਰਸਾਂ - ਜੋ ਗੋਰੀਆਂ ਜਾਂ ਰੰਗੀਨ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਲੀ ਨਰਸ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ; ਉਹ ਵਾਧੂ ਮਿਠਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਣੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਵੀ।
ਇੱਕ ਦਿਨ, ਇੱਕ ਨਰਸ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮੰਡੇਲਾ, ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਰਾਤ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਓ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਰਸਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।
ਉਸ ਰਾਤ, ਪਾਰਟੀ ਫ੍ਰੌਕਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤਾਂ ਕੇਕ, ਪੰਚ ਅਤੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ। ਗਾਰਡ ਹੈਰਾਨ ਜਾਪ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੋਸ਼ੀਲੀਆਂ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੋਖਮ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਗਾਰਡ ਨੇ ਕੁਝ ਨਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਜ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਉਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਈਰਖਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇੰਨੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਧਿਆਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

95

ਦਸੰਬਰ 1988 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੇ ਵਾਰਡ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਖ਼ਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੌਕਸ ਸਨ। ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। 9 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਮੇਜਰ ਮਰੇਸ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਆਏ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵਾਂ। ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਹ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਕ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਝ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨਰਸਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ; ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਕਾਹਲੀ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਮੈਂ ਪਛਾਣਿਆ: ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ। ਪਾਰਲ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਾਣੇ ਕੇਪ ਡੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ, ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਾਈਨ ਉਤਪਾਦਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਤੋਂ ਪੈਂਤੀ ਮੀਲ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਸਹੂਲਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸਾਖ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ, ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਘੁੰਮਦੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਦੇ ਨਾਲ। ਸੜਕ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਇਕੱਲੀ, ਚਿੱਟੀ ਧੋਤੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਜੋ ਇੱਕ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀ ਕੰਧ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਥਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਦੇਵਦਾਰ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਛਾਂਦਾਰ ਸੀ।
ਮੇਜਰ ਮਰੇਸ ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਰਸੋਈ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਲਾਉਂਜ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਬੈੱਡਰੂਮ ਸੀ। ਜਗ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ ਪਰ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਜਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਜਾਂ ਝਾੜੂ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਬੈੱਡਰੂਮ ਅਤੇ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੀੜਿਆਂ, ਸੈਂਟੀਪੀਡਜ਼, ਬਾਂਦਰ ਮੱਕੜੀਆਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਉਸ ਰਾਤ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਨੂੰ ਝਾੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂ ਗਈ ਜੋ ਮੇਰਾ ਨਵਾਂ ਘਰ ਹੋਣਾ ਸੀ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਘਰ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵੀਮਿੰਗ ਪੂਲ ਅਤੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਬੈੱਡਰੂਮ ਲੱਭੇ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਤੁਰਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਘਰ ਨੂੰ ਛਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਠੰਡਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਪੂਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੂਰ, ਇਕੱਲੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਸੁੰਦਰ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਰੇਜ਼ਰ ਤਾਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ 'ਤੇ ਗਾਰਡ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਜਗ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਸੀ; ਜੇਲ੍ਹ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਅੱਧਾ ਘਰ।
ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਮਿਲਣ ਆਇਆ, ਜੋ ਘਰ ਨੂੰ ਗਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵਜੋਂ ਕੇਪ ਵਾਈਨ ਦਾ ਇੱਕ ਡੱਬਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਇੱਕ ਜੇਲ੍ਹਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਵਿਡੰਬਨਾ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਜੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਨਵਾਂ ਘਰ ਪਸੰਦ ਆਵੇ। ਉਸਨੇ ਖੁਦ ਘਰ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ - ਮੇਰੀ ਨਿੱਜਤਾ ਲਈ, ਉਸਨੇ

ਕਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਵਿਖੇ ਕਾਟੇਜ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਆਖਰੀ ਘਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕਦਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਨਿੱਜਤਾ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰ ਸਕਾਂ।
ਇਹ ਝੌਂਪੜੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਭਰਮ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੌਂ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਗ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਚਾਹਾਂ ਤੈਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਚਾਹਾਂ ਖਾ ਸਕਦੀ ਸੀ - ਇਹ ਸਭ ਸੁਆਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਸਨ। ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਚਾਹਾਂ ਸੈਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਲ ਸੀ। ਖਿੜਕੀਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕੋਈ ਝੰਜੋੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਜਾਂ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਕੋਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪਿੰਜਰਾ ਸੀ।

ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਰਸੋਈਆ, ਵਾਰੰਟ ਅਫ਼ਸਰ ਸਵਾਰਟ, ਇੱਕ ਲੰਮਾ, ਸ਼ਾਂਤ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਜੋ ਕਦੇ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਵਾਰਡਰ ਸੀ, ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਟੱਕਰਾਂ ਉੱਤੇ ਚਲਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਥਰੀਲੀ ਸਵਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ," ਉਸਨੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਇੱਕ ਚੰਗਾ, ਮਿੱਠਾ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਵਾਂਗ ਬਣ ਗਿਆ।
ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਸ਼ਤਾ, ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੀ ਗਈ ਖੁਰਾਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਰਸੋਈਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਾਰ ਵਜੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਾਈਕ੍ਰੋਵੇਵ ਓਵਨ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਯੰਤਰ ਜੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਵਾਂ ਸੀ।
ਵਾਰੰਟ ਅਫ਼ਸਰ ਸਵਾਰਟ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਂਦਾ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਅਦਰਕ ਵਾਲੀ ਬੀਅਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁਆਦੀ ਪਕਵਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮਹਿਮਾਨ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਕਸਰ ਵੱਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਆਦੀ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖਾਣੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸ਼ੈੱਫ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ANC ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਫਰੰਟ (UDF) ਅਤੇ ਮਾਸ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਮੂਵਮੈਂਟ (MDM) ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਖਾਣੇ ਲਈ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
ਇੱਕ ਦਿਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਾਰਟ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸੁਆਦੀ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਭਾਂਡੇ ਧੋਣ ਲਈ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। "ਨਹੀਂ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਭਾਂਡੇ ਧੋਣਾ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਾਰਟ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ

ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਆਪਣਾ ਬਿਸਤਰਾ ਬਣਾਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਬਿਸਤਰਾ ਖੁਦ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਵਪਾਰ ਕੀਤਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਵਾਂਗ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ: ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ।
ਮੈਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੁਝ ਖਾਸ ਪਕਵਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸੈਂਪ ਅਤੇ ਬੀਨਜ਼ ਮੰਗਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਭੂਰੇ ਚੌਲ ਪਕਾਏਂ।" ਮੇਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭੂਰੇ ਚੌਲ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?" ਸਵਾਰਟ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਭੂਰੇ ਚੌਲ ਇੱਕ ਅਣ-ਸ਼ੁੱਧ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਦਾਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਖਾਂਦੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਚਿੱਟੇ ਚੌਲ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਚਿੱਟੇ ਚੌਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ੱਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਪਕਾਇਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸਦਾ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਆਇਆ। ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਾਰਟ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਚਾਹਾਂਗਾ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਖੁਦ ਪਕਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਹੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਈਨ ਪਰੋਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਵਾਈਨ ਦਾ ਇੱਕ ਘੁੱਟ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਾਈਨ ਜੋ ਮੈਂ ਪਚਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਰਧ-ਮਿੱਠੀ ਵਾਈਨ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਾਰਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨੇਡਰਬਰਗ ਵਾਈਨ ਲੈਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਆਦ ਚੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਰਧ-ਮਿੱਠੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਵਕੀਲਾਂ, ਦੁੱਲਾ ਉਮਰ, ਜਾਰਜ ਬਿਜੋਸ ਅਤੇ ਇਸਮਾਈਲ ਅਯੂਬ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਾਰਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜਾਰਜ ਬਿਜੋਸ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਨੇਡਰਬਰਗ ਵਾਈਨ ਖਰੀਦਣ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਗਲਤ ਹੈ।
"ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮੰਡੇਲਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਉਹ ਵਾਈਨ ਖਰੀਦਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਹ ਸਸਤੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਕੀਆਂ ਵਾਈਨ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਜਾਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਾਰਟ ਇਸ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ: ਉਹ ਬਾਹਰ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ, ਇੱਕ ਸੁੱਕੀ

ਵਾਈਨ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਨੇਡਰਬਰਗ ਖਰੀਦੇਗਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇਗਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਵਾਈਨ ਪਸੰਦ ਹੈ। "ਠੀਕ ਹੈ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਆਓ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਜ਼ਮਾਈਏ।"
ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਚਾਰੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਵਾਰਟ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਸੱਜਣੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਵਾਈਨ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ?" ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾਂ, ਜਾਰਜ ਨੇ ਸੁੱਕੀ ਚਿੱਟੀ ਬੋਤਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਸਵਾਰਟ ਬਸ ਮੁਸਕਰਾਇਆ।

96

ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਜਾਰੀ ਰਹੀਆਂ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਰੁਕ ਗਏ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਸਨ: ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਅਤੇ ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਏਟਸੀ 'ਤੇ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੋਲਸਮੂਰ ਅਤੇ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਅਤੇ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁੱਢਲੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕੱਲਾ ਸੀ।
ਜਨਵਰੀ 1989 ਵਿੱਚ, ਪੋਲਸਮੂਰ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਸਾਥੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੈਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੁਕਤੇ ਦੁਹਰਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗੁਪਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸੁਣੇ। ਉਹ ਦੇਖੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੰਗਲੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਮਝਦਾਰ ਆਦਮੀ ਹਾਂ।
"ਮੈਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਂ," ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਭੇਜੇ ਗਏ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ, "ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ - ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਾਲੇ... ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੋਰੇ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।" ਇਸ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਆਧਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ANC ਤੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਿੰਨ ਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ: ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ; SACP ਨਾਲ ਤੋੜਨਾ; ਅਤੇ ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ।
ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ANC ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ: "ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅਜੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ... ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ।" ਮੈਂ SACP ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। "ਕੌਣ ਮਾਣਯੋਗ ਆਦਮੀ," ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ, "ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇਗਾ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਮਾੜੀ ਛਲ ਵਾਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। "ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਇੱਕ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।"
ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੋਟਾ ਢਾਂਚਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਦੋ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ; ਪਹਿਲਾ, ਇੱਕ ਇਕਸਾਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮੰਗ, ਦੂਜਾ, ਇਸ ਮੰਗ 'ਤੇ ਗੋਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਚਿੰਤਾ, ਅਤੇ ਨਾਲ

ਹੀ ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾਗਤ ਗਾਰੰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਕਿ ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੋਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਦਬਦਬਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ANC ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੋ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਹਿਲਾ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਢੁਕਵੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚਰਚਾ ਹੋਵੇ, ਦੂਜਾ ਅਸਲ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਵੇ। "ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਗਤੀਰੋਧ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਕੀਤੇ ਇਸਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਓਗੇ।"

ਪਰ ਦੇਰੀ ਹੋਈ। ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ, ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਦੌਰਾ ਪਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਇਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ, ਉਸਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਗੁੱਸੇਖੋਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ, ਬੋਥਾ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਅਹੁਦਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸਥਿਤੀ ਸੀ: ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਮਤ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨੇਤਾ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੋਥਾ ਹੁਣ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ ਪਰ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ: ਕਿ ਬੋਥਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੱਚੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ "ਪਾਰਟੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ" ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਬਾਅ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸਫਲ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌਂ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। 1989 ਵਿੱਚ, UDF ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ (COSATU) ਨਾਲ ਇੱਕ ਗਠਜੋੜ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਮਾਸ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਮੂਵਮੈਂਟ (MDM) ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸਨੇ ਫਿਰ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿਵਲ ਨਾਫ਼ਰਮਾਨੀ ਦੀ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ "ਅਗਿਆਨ ਮੁਹਿੰਮ" ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ, ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਅਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ 1987 ਵਿੱਚ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ, ਜਾਰਜ ਸ਼ੁਲਟਜ਼ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੇ ANC ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਲ ਦੇ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੱਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਵਧੀਆਂ ਵੀ।
ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਦੁਖਦਾਈ ਪੱਖ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸੋਵੇਟੋ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਗਈ, ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਡੀਗਾਰਡ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਗੈਰ-ਸਿਖਿਅਤ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਵਿੰਨੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਬਾਡੀਗਾਰਡ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਈ ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਥੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ

ਘੁਟਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਏਕਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਮਾੜਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬੇਕਸੂਰ ਸੀ।
ਉਸ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੇ ਇੱਕੱਤਰਵੇਂ ਜਨਮਦਿਨ 'ਤੇ, ਮੇਰਾ ਲਗਭਗ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਦੇ ਕਾਟੇਜ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਥਾਂ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਸਵਾਰਟ ਨੇ ਦਾਅਵਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕੋਰਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਠਾਈਆਂ ਖਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਮੇਰੇ ਬੈੱਡਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡਰਾਉਣੀ ਫਿਲਮ ਦਾ ਵੀਡੀਓ ਦੇਖਣ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਲਗ ਬਾਹਰ ਲਾਉਂਜ ਵਿੱਚ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਡੂੰਘੀ, ਡੂੰਘੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਦਰਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਆਇਆ ਸੀ।

97

4 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ, ਜਨਰਲ ਵਿਲੇਮਸੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ "ਸ਼ਿਸ਼ਟਤਾ ਮੁਲਾਕਾਤ" ਦੱਸਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 5:30 ਵਜੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸ਼੍ਰੀ ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੂਟ ਅਤੇ ਟਾਈ ਹੋਵੇ। (ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦਾ ਸੂਟ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।) ਜਨਰਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਦਰਜ਼ੀ ਮੇਰਾ ਮਾਪ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੂਟ, ਟਾਈ, ਕਮੀਜ਼ ਅਤੇ ਜੁੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਨਰਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਖੂਨ ਦਾ ਸਮੂਹ ਵੀ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕੁਝ ਵੀ ਅਣਸੁਖਾਵਾਂ ਵਾਪਰ ਸਕੇ।
ਮੈਂ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਜਿੰਨੀ ਹੋ ਸਕੇ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੀਮੋ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਨੋਟਸ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਪ ਟੂ ਡੇਟ ਹਾਂ, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਿਆ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੋਥਾ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਫ. ਡਬਲਯੂ. ਡੀ. ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਮਜ਼ਾਕ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਬੋਥਾ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਤੋਂ ਗਰਜ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਰੀਹਰਸਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਲ ਹਰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਮਿਸਟਰ ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਡਾਈ ਗ੍ਰੂਟ ਕ੍ਰੋਕੋਡਿਲ - ਮਹਾਨ ਮਗਰਮੱਛ - ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਭਿਆਨਕ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਣੇ ਸਨ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ, ਜ਼ਿੱਦੀ, ਜ਼ਿੱਦੀ ਅਫਰੀਕਨ ਦਾ

ਮਾਡਲ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਾਲੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਹਾਲੀਆ ਸਟ੍ਰੋਕ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਂਗਲੀ ਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਲੱਗਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਮੀਟਿੰਗ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।
* * *

ਸਵੇਰੇ ਠੀਕ 5:30 ਵਜੇ, ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ, ਮੇਜਰ ਮਰੇਸ, ਮੇਰੀ ਝੌਂਪੜੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਹ ਲਾਉਂਜ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਜਾਂਚ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਸੂਟ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਿਲਾਇਆ।
“ਨਹੀਂ, ਮੰਡੇਲਾ, ਤੇਰੀ ਟਾਈ,” ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਟਾਈਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਟਾਈ ਬਹੁਤੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਵੇਰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਿੰਨੀ ਹੋ ਸਕੇ ਇੱਕ ਗੰਢ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਮੇਜਰ ਮਰਾਈਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕਾਲਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਢਿੱਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੇਰੀ ਟਾਈ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ, ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ, ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਡਬਲ ਵਿੰਡਸਰ ਗੰਢ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। “ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ,” ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ।
ਅਸੀਂ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਤੋਂ ਪੋਲਸਮੂਰ ਗਏ, ਜਨਰਲ ਵਿਲੇਮਸੇ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਪਰੋਸਿਆ। ਨਾਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਕਾਫਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਟੁਇਨਹੁਇਸ, ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਫ਼ਤਰ, ਵੱਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭੂਮੀਗਤ ਗੈਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਾਰਕ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਟੁਇਨਹੁਇਸ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ, ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਕੇਪ ਡੱਚ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਾਲੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਇਸਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੂਟ ਵਿੱਚ ਤਸਕਰੀ ਕਰਕੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਗਰਾਊਂਡ ਫਲੋਰ 'ਤੇ ਲਿਫਟ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ, ਲੱਕੜ ਦੇ ਪੈਨਲ ਵਾਲੀ ਲਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਤਰੇ। ਉੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ ਅਤੇ ਨੀਲ ਬਰਨਾਰਡ, ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਟੀਮ ਮਿਲੀ। ਮੈਂ ਕੋਏਟਸੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੇ ਤਸਮੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਘਬਰਾ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੇ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।
ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ, ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਰਚ ਦੀ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅੱਧੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ,

ਅਤੇ ਦਰਅਸਲ, ਉਸੇ ਪਹਿਲੇ ਪਲ ਤੋਂ ਹੀ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਹੱਥੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਬੇਮਿਸਾਲ ਨਿਮਰ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸੀ।
ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਲਈ ਪੋਜ਼ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ, ਜਨਰਲ ਵਿਲੇਮਸੇ ਅਤੇ ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਚਾਹ ਪਰੋਸੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਟਿਊਟੋਰਿਅਲ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ 1914 ਦੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀਨਰ ਵਿਦਰੋਹ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਲਈ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਕਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਬਗਾਵਤ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
ਮੀਟਿੰਗ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਦੋਸਤਾਨਾ ਅਤੇ ਹਵਾਦਾਰ ਰਹੀ। ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਾਂ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਪਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੋਥਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
ਫਿਰ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਇੱਕ ਨਰਮ ਬਿਆਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਲਈ ਮਿਲੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਸ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਗਈ, ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਬੋਥਾ ਉੱਠੇ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਹਿਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਸੱਚਮੁੱਚ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਚੱਲ ਪਿਆ ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਅਸੀਂ ਆਏ ਸੀ।
ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਬੋਥਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਰੂਬੀਕੋਨ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਟੁਇਨਹੁਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਖੁਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ, ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਅਗਸਤ 1989 ਵਿੱਚ, ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ 'ਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭੜਾਸ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਐਫ. ਡਬਲਯੂ. ਡੀ ਕਲਾਰਕ

ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁਕਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਬਦਲਾਅ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।
ਸਾਡੇ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਪਦੇ ਸਨ, ਨਾ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਕੁਝ ਘੱਟ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਾਸ਼ਣ ਪੜ੍ਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੂਰਵਗਾਮੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਵਿਦਾਈ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਵਾਦੀ ਸਨ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਜੋ ਬਦਲਾਅ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ।
ਆਪਣੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇਗੀ। ਪਰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਰਚ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਆਰਚਬਿਸ਼ਪ ਟੂਟੂ ਅਤੇ ਰੈਵਰੈਂਡ ਐਲਨ ਬੋਏਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੋਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਮਾਰਚ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਮਾਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ, ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਹੁੰਦੀ। ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਕੱਠਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਾਅਦੇ 'ਤੇ ਖਰੇ ਉਤਰੇ ਅਤੇ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ, ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਰਹਿਣ। ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ ਹੱਥ ਟਿਲਰ 'ਤੇ ਸੀ।

98

ਜਦੋਂ ਵੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਿਆ, ਮੈਂ ਗੁਪਤ ਗੱਲਬਾਤ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੈਰਿਟ ਵਿਲਜੋਏਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ, ਕਲਾਸਿਕ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰੇਟ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਆਦਮੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਡੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਪੋਲਸਮੂਰ ਅਤੇ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਵਿਖੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੋਵਨ ਮਬੇਕੀ ਦੇ ਆਚਰਣ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ 1987 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
10 ਅਕਤੂਬਰ, 1989 ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸੱਤ ਸਾਬਕਾ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਸਾਥੀ, ਰੇਮੰਡ ਮਲਬਾ, ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ, ਐਂਡਰਿਊ ਮਲੰਗੇਨੀ, ਏਲੀਅਸ ਮੋਟਸੋਆਲੇਦੀ, ਜੈੱਫ ਮਾਸੇਮੋਲਾ, ਵਿਲਟਨ ਮਕਵੇਈ, ਅਤੇ ਆਸਕਰ ਮਪੇਥਾ,

ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਵੇਰ, ਵਾਲਟਰ, ਕੈਥੀ, ਰੇਅ ਅਤੇ ਐਂਡਰਿਊ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਸਨ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਪੋਲਸਮੂਰ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪਲ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗਾ। ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਿੱਤੀ।
ਪਰ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦੀ ਮੇਰੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਫਿੱਕੀ ਪੈ ਗਈ। ਇਹ ਉਹ ਦਿਨ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤਰਸਦੇ ਅਤੇ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਸੀ। ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਆਪਣੇ ਵਾਅਦੇ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਉਹ ANC ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਸੰਗਠਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਲੰਬੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸੀ।
ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕਾਂ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਢਾਹਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ ਸਾਰੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਸੈਪਰੇਟ ਐਵੀਨਿਟੀਜ਼ ਐਕਟ ਜਲਦੀ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 1953 ਤੋਂ ਇਸ ਐਕਟ ਨੇ "ਛੋਟੇ ਰੰਗਭੇਦ" ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਕਾਂ, ਥੀਏਟਰਾਂ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ, ਬੱਸਾਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ, ਪਖਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨਸਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਵੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਢਾਂਚਾ, ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨਾਲ ਉਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਅਤੇ ਮਾਸ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਮੂਵਮੈਂਟ ਅਤੇ ਯੂਡੀਐਫ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਾਟੇਜ ਵਿੱਚ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਯੂਡੀਐਫ ਅਤੇ ਕੋਸਾਟੂ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀਰਿਲ ਰਾਮਾਫੋਸਾ ਸੀ, ਜੋ ਨੈਸ਼ਨਲ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਮਾਈਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਰੌਬੇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਟੈਰਰ ਲੇਕੋਟਾ ਅਤੇ ਟੋਕੀਓ ਸੈਕਸਵੇਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਜੋ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ 'ਤੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੁੱਖੇ ਆਦਮੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਸਵਾਰਟ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੁਣੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਉਹ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਘਰ ਅਤੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਾ ਜਾਣਗੇ!"
ਕਈ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮੈਂ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਾ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਟਕਰਾਅ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਖੂਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਹੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ: ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ

"ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਵਚਨਬੱਧਤਾ" ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਸਾਡੀ ਤਿਆਰੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਉਪਾਅ ਸਨ।
ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਰੰਗਭੇਦ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਲੇ ਘਰੇਲੂ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿਸਟਮ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ ਸੀ; ਇਹ ਆਦਮੀ, ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਇੱਕ ਦਮਨਕਾਰੀ ਅਤੀਤ ਦੇ ਏਜੰਟ ਸਨ ਜਿਸਨੂੰ ਕਾਲੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਦੋ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ 1989 ਦੇ ਹਰਾਰੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ANC ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ- ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਈ ਸੀ ਜੋ ਰਾਜ ਨੇ ਖੁਦ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਸੰਗਠਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਟਾਉਣਾ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅੰਤ, ਅਤੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਜੰਗਬੰਦੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

13 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਮੈਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਟੁਇਨਹੁਇਸ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਉਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਵਗਾਮੀ ਨਾਲ ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਬੀ ਕੋਏਟਸੀ, ਜਨਰਲ ਵਿਲੇਮਸੇ, ਡਾ. ਬਰਨਾਰਡ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਮਾਈਕ ਲੂ ਵੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਨ 'ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਿਰਦ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।
ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਨੁਭਵ ਸੀ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਲੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਸੁਣਦੇ ਸਨ ਜੋ ਉਹ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ।
ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰ" ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸੀ। "ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰ" ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਨਸਲੀ ਜਾਂ

ਨਸਲੀ ਸਮੂਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ "ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ" ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ANC ਲਈ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਸੀ।
ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਉਸਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਤਿਆਗੇ ਬਿਨਾਂ ਆਧੁਨਿਕ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਇਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਛਵੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਮਨਕਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੰਪਾਦਕੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮੈਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੱਤਰ ਡਾਈ ਬਰਗਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨੇ ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ANC ਨੇ ਪੰਝੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਰੰਗਭੇਦ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦੇ ਇੱਕ ਲੁਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਝੁਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟਰੋਜਨ ਘੋੜੇ ਰਾਹੀਂ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਉਸਦਾ ਅਸਲ ਇਰਾਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।
ਮਿਸਟਰ ਡੀ ਕਲਾਰਕ, ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਜਲਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। "ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਬੋਥਾ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਮੈਮੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਦਬਦਬੇ ਦੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ 'ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ' ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ਇਸ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ" ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਕਾਲੇ ਡਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, "ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪਵੇਗਾ।" ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਰਾਉਣ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ANC ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾਉਣਾ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਜਲਾਵਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ANC ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂਗਾ। "ਫਿਰ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"
ਫਿਰ, ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੀ। ਮੇਰੇ ਸੁਝਾਅ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਰੱਖੇਗਾ, ਪਰ ਉਹ ਕੋਈ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਮੀਟਿੰਗ ਇੱਕ ਖੋਜੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਕੁਝ ਵੀ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦਾ ਮਾਪ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਜੇਲ੍ਹ ਕਮਾਂਡਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਲੁਸਾਕਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਅਤੀਤ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਥੈਚਰ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਰਬਾਚੇਵ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਰਣਨ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ।

99

2 ਫਰਵਰੀ, 1990 ਨੂੰ, ਐਫ. ਡਬਲਯੂ. ਡੀ ਕਲਰਕ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਵਾਇਤੀ ਉਦਘਾਟਨੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਮੁਖੀ ਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ: ਉਸਨੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਰੰਗਭੇਦ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਏਐਨਸੀ, ਪੀਏਸੀ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ 31 ਹੋਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ; ਅਹਿੰਸਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ; ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ; ਅਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸਥਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ। "ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ।
ਇਹ ਇੱਕ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਪਲ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਆਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆਂ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਬਦਲ ਗਈ ਸੀ। ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ANC ਹੁਣ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਗਠਨ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ANC ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ, ਇਸਦੇ ਹਰੇ, ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਬੈਨਰ ਚੁੱਕਣ, ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਬੋਲਣ ਲਈ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਲਗਭਗ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਮੇਰੀ ਤਸਵੀਰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਛਪ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੇ ਦਲੇਰਾਨਾ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ANC ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹਟਾਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
9 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਸੱਤ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਟੁਇਨਹੁਇਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ ਛੇ ਵਜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਮੈਂ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ, ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦਾ ਐਲਾਨ ਫਿਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ।
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂ, ਪਰ ਇੰਨੇ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਸ਼ੁਕਰੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਦੇ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਸੰਗਠਨ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਿਰਫ਼ ਕੱਲ੍ਹ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮਚ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ

ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸਤਾਈ ਸਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਹੋਰ ਉਡੀਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਮੇਰੇ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੱਸਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਲੈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉੱਥੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰੇਗੀ। ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਸੀ, ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਘਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚੁਣਿਆ, ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। "ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਦੇਖਭਾਲ ਖੁਦ ਕਰਾਂਗਾ।"
ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਫਿਰ ਬੇਧਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬੇ ਚਿਹਰੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮੰਡੇਲਾ, ਹੁਣ ਯੋਜਨਾ ਬਦਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।" ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਯੋਜਨਾ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਪਲ ਸੀ ਅਤੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਦੁਆਰਾ ਰਿਹਾਅ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜੇਲ੍ਹਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ।
ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ: ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਵਿਖੇ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ, ਨਹੀਂ, ਰਿਹਾਈ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਮੁਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਜਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੀਣ ਲਈ ਵਿਸਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਟੰਬਲਰ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਟੋਸਟ ਵਿੱਚ ਗਲਾਸ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਪੀਣ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ; ਅਜਿਹੇ ਹੌਸਲੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਤਾਕਤਵਰ ਹਨ।
ਮੈਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਝੌਂਪੜੀ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇੱਕ ਚਾਰਟਰਡ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਡਣਗੇ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ANC ਦੇ ਕਈ ਲੋਕ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਜੋ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਚਲੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਨੂੰ ਸੌਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਆਈ।

[redacted]

[redacted]

100

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਈ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ 4:30 ਵਜੇ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਗ ਪਿਆ। 11 ਫਰਵਰੀ ਦਾ ਦਿਨ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਮ ਕਸਰਤ ਵਿਧੀ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੰਸਕਰਣ ਕੀਤਾ, ਨਹਾ-ਧੋ ਕੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ANC ਅਤੇ UDF ਦੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਟੇਜ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਮੌਕੇ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨਤਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਈ ਸਾਥੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਿਲ ਰਾਮਾਫੋਸਾ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਵਰ ਮੈਨੂਅਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਨ। ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕੈਦ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦਿਆਲੂ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅੜੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ: ਇਹ ਉਤਸੁਕ ਲੱਗੇਗਾ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਸ਼ਣ ਪਾਰਲ ਦੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਗੋਰੇ ਬਰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੈਂਡ ਪਰੇਡ ਵਿੱਚ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ।
ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਕਿੱਥੇ ਬਿਤਾਵਾਂਗਾ। ਮੇਰਾ ਝੁਕਾਅ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੇ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਕੇਪ ਫਲੈਟਸ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਬਿਤਾਉਣ ਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਏਕਤਾ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਿਸ਼ਪ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਆਰਚਬਿਸ਼ਪ ਡੇਸਮੰਡ ਟੂਟੂ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਉਪਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੋਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਗਲਤ ਸੰਕੇਤ ਭੇਜੇਗਾ। ਪਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬਿਸ਼ਪ ਕੋਰਟ ਟੂਟੂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁ-ਨਸਲੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਉਦਾਰ ਗੈਰ-ਨਸਲੀਵਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ।
ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੈਕਿੰਗ ਲਈ ਡੱਬੇ ਅਤੇ ਬਕਸੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਾਫ਼ੀ ਜਾਇਦਾਦ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸੀ - ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ - ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਕਸੇ ਅਤੇ ਬਕਸੇ ਭਰੇ।

ਮੇਰੀ ਅਸਲ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ 3 ਵਜੇ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਚਾਰਟਰਡ ਫਲਾਈਟ ਦੇ ਹੋਰ ਯਾਤਰੀ ਦੋ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਰਜਨਾਂ ਲੋਕ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇੱਕ ਜਸ਼ਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ। ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਸਵਾਰਟ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਆਖਰੀ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖਾਣੇ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਸੰਗਤ ਲਈ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਜੇਮਜ਼ ਗ੍ਰੈਗਰੀ ਵੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਗਲੇ ਲਗਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਪੋਲਸਮੂਰ ਤੋਂ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਡਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਇੱਕ ਅਣਕਿਆਸਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਯਾਦ ਆਵੇਗੀ। ਸਵਾਰਟ, ਗ੍ਰੈਗਰੀ ਅਤੇ ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਬ੍ਰਾਂਡ ਵਰਗੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਢੇ ਸਤਾਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।
ਲੰਬੀਆਂ ਵਿਦਾਈਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗੇਟ ਤੱਕ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਾਰਡਾਂ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਗੇਟ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ।
ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ SABC ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਨੇ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੇਟ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸੌ ਫੁੱਟ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਰ ਤੋਂ ਉਤਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੱਲ ਤੁਰਦੇ ਹੋਏ ਫਿਲਮਾ ਸਕਣ। ਇਹ ਵਾਜਬ ਜਾਪਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਓਨੀਆਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।
3:30 ਵਜੇ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਬੇਚੈਨ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲੋਕ ਸਤਾਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਚਾਰ ਵਜੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਕਾਟੇਜ ਤੋਂ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਮੋਟਰ ਕਾਫ਼ਲੇ ਵਿੱਚ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ। ਗੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ, ਕਾਰ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਗੇਟ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ।
ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਫੁੱਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੰਗਾਮਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਦੇਖੀ: ਸੈਂਕੜੇ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਕੈਮਰੇ ਅਤੇ ਨਿਊਜ਼ਮੈਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਜਿਹੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਦਰਜਨ ਲੋਕ ਹੋਣਗੇ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਰਡਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ। ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਾਬਤ ਹੋਈ; ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਭ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਗੇਟ ਤੋਂ ਵੀਹ ਫੁੱਟ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕੈਮਰੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਜੋ ਧਾਤੂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਝੁੰਡ ਵਰਗੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟਰਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ; ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ; ANC ਸਮਰਥਕ ਚੀਕ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੈਕਾਰੇ ਲਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ, ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਭਟਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਚਾਲਕ ਦਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਲੰਮੀ, ਗੂੜ੍ਹੀ, ਫਰ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਸੁੱਟੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟਿਆ, ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਹਥਿਆਰ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫੋਨ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੱਜੀ ਮੁੱਠੀ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ੋਰ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਸਤਾਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਲਹਿਰਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਜਾਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਿੰਟ ਹੀ ਰਹੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਗਤ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ - ਇੱਕੱਤਰ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੀ - ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਕੈਦ ਦੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦਿਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਪੈਂਤੀ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ, ਪਰ ਗੇਟ 'ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਭੀੜ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣਿਆ। ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ, ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਕਾਫਲਾ ਛੋਟੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਬਾਈਵੇਅ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਸੁੰਦਰ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਅੰਗੂਰੀ ਬਾਗਾਂ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।
ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਾ ਹਰਾ-ਭਰਾ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੋਟਰ ਕਾਫ਼ਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਝਲਕ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਗੋਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਿਕ ਰਸਤਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ, ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਕ ਦਰਜਨ, ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੱਜੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਵੀ ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜੋ ANC ਪਾਵਰ ਸਲੂਟ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਬਹਾਦਰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਰੁਕਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਗੋਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਛੱਡਿਆ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਦਾਖਲ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ। ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਗ੍ਰੈਂਡ ਪਰੇਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰੈਲੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਚੌਕ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਟੀ ਹਾਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਬਾਲਕੋਨੀ ਤੋਂ ਭੀੜ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ

ਖੇਤਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਕਿ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਥੇ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮੋਟਰ ਕਾਫ਼ਲਾ ਭੀੜ ਤੋਂ ਬਚੇ ਅਤੇ ਸਿਟੀ ਹਾਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਜਾਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵਾਂ।
ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਤੱਕ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੰਤਾਲੀ ਮਿੰਟ ਲੱਗੇ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਗ੍ਰੈਂਡ ਪਰੇਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਮੁੜਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ। ਤੁਰੰਤ ਭੀੜ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਅਤੇ ਕਾਰ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਮਿੰਟ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਪਰ ਫਿਰ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਰੁਕਣਾ ਪਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਿੜਕੀਆਂ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੂਟ ਅਤੇ ਬੋਨਟ 'ਤੇ। ਅੰਦਰ ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਗੜੇ ਵਾਂਗ ਵੱਜਿਆ। ਫਿਰ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਕਾਰ 'ਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਦੂਸਰੇ ਇਸਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਅਤੇ ਉਸ ਪਲ ਮੈਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਭੀੜ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਡਰਾਈਵਰ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਰ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਚੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਰ ਲੋਕ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨ। ਐਲਨ ਬੋਸੈਕ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਗੱਡੀ ਲਈ ਰਸਤਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰ ਤੋਂ ਧੱਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੀ। ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ - ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਵੀ ਵਿਅਰਥ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ - ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਸੀ।
ਕਈ ਦਰਜਨ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲਈ ਆਏ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇੱਕ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਏ, ਤਾਂ ਡਰਾਈਵਰ ਸਿਟੀ ਹਾਲ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲ ਪਿਆ। "ਯਾਰ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ?" ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਿਆ। "ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ!" ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਤੰਗ ਸੀ। "ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।
ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਦੁੱਲਾ ਉਮਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟ ਆਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਦੁੱਲਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਘਰ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈਰਾਨ ਸਨ। ਮੈਂ ਸਤਾਈ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰੈਂਡ ਪਰੇਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ?"
ਅਸੀਂ ਡੱਲਾ ਦੇ ਕੋਲਡ ਡਰਿੰਕਸ ਪੀਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟ ਹੀ ਹੋਏ ਸੀ ਜਦੋਂ ਆਰਚਬਿਸ਼ਪ ਟੂਟੂ ਨੇ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਦੁਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਨੈਲਸਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਗ੍ਰੈਂਡ ਪਰੇਡ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ

ਤੁਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਦਰੋਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ!" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ।
ਸਾਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਡਰਾਈਵਰ ਸੀ: ਉਹ ਗ੍ਰੈਂਡ ਪਰੇਡ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਝਿਜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਿਟੀ ਹਾਲ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਮਾਰਤ ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਇੰਨੀ ਸੰਘਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ।
ਲਗਭਗ ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸਦੇ ਹਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਦਲਦੇ ਚਿੱਟੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।
ਮੈਂ ਬਾਲਕੋਨੀ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬੇਅੰਤ ਸਮੁੰਦਰ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਉਂਦੇ, ਝੰਡੇ ਅਤੇ ਬੈਨਰ ਫੜੇ, ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ।
ਮੈਂ ਭੀੜ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਮੁੱਠਾ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭੀੜ ਨੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾੜੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਭੜਕਾਇਆ। "ਅਮੰਡਲਾ!" ਮੈਂ ਪੁਕਾਰਿਆ। "ਨਗਾਵੇਥੂ!" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਆਈਅਫਰੀਕਾ!" ਮੈਂ ਚੀਕਿਆ; "ਮਾਈਬੁਏ!" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਭੀੜ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਐਨਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਇਆ। ਉਹ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸਨ; ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਕੋਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਨੁਸਖ਼ਾ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਉਧਾਰ ਲਈਆਂ ਸਨ।

ਦੋਸਤੋ, ਸਾਥੀਓ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਾਥੀਓ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਪੈਗੰਬਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਤੁਹਾਡੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਮਰ ਸੇਵਕ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅਣਥੱਕ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੇ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਥੇ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਬੋਲਿਆ। ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਸੀਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜੋ ਅਸਾਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਾਰਨ ਨੇਤਾ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ, ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਯੂਡੀਐਫ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ, ਕੋਸਾਟੂ, ਮਾਸ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਮੂਵਮੈਂਟ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਸਾਊਥ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ, ਅਤੇ ਬਲੈਕ ਸੈਸ਼, ਔਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤਾ ਜੋ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਵੀ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, "ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ [ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ] ਦਰਦ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ।"
ਮੈਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਰੰਗਭੇਦ ਦਾ ਕੋਈ ਭਵਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ। "ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਗਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। "ਅੱਜ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸਿਵਾਏ ANC ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਮੀਟਿੰਗ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੇ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਮਾਹੌਲ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ANC ਦੇ 1989 ਦੇ ਹਰਾਰੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਨੇਤਾ ਨਾਲੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ "ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ" ਕਿਹਾ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਖਰੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰੇ।
ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਟੁੱਟ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਮੇਰੇ ਲਈ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ "ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਮੈਂਬਰ" ਹਾਂ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੈਰੀਕੇਡਾਂ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ, ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਆਖਰੀ ਮੀਲ ਤੁਰਾਂਗੇ।

ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਭਾਸ਼ਣ ਖਤਮ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬਿਸ਼ਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਸੈਂਕੜੇ ਕਾਲੇ ਚਿਹਰੇ ਮੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਵੇਖੇ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਰਚਬਿਸ਼ਪ ਟੂਟੂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਜੱਫੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ; ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹਨੇਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਲਈ, ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਲ ਉਹ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਟਾਕਹੋਮ ਤੋਂ ਇੱਕ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਾਲ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਸੀ। ਓਲੀਵਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ, ਪਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਓਲੀਵਰ ਸਵੀਡਨ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ

ਸਟ੍ਰੋਕ ਤੋਂ ਠੀਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਅਗਸਤ 1989 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਮਿਲਾਂਗੇ।
ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਜਾਵਾਂ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ, ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਖੇਡਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕਬਰਸਤਾਨ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਾਂ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਏਐਨਸੀ ਦੀਆਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੀ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

101

ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਈ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲਿਆ। ਵਧਾਈਆਂ ਦੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਹਾੜ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਤੋਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੋਂ, ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਆਏ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਦੀ ਇੱਕ ਗੋਰੀ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਯਾਦ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: "ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਹੋ, ਪਰ ਕੱਲ੍ਹ ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਸ਼ਣ ਬਹੁਤ ਬੋਰਿੰਗ ਸੀ।"
ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਕੈਮਰੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ANC ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੁਪਹਿਰ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉੱਚ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ: ਪਹਿਲਾ, ਕਿ ਮੈਂ ANC ਦਾ ਇੱਕ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ANC ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਲੋਕ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਮੇਰੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਫਵਾਹਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਗਠਨ ਤੋਂ ਭਟਕ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਮੋੜ 'ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਵਾਂਗਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ANC ਜੋ ਵੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਵਾਂਗਾ ਉਹ ਨਿਭਾਵਾਂਗਾ।
ਮੈਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਮੇਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ANC 'ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਤਾਂ ANC ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗਾ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ANC ਅਜੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ - ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ - ਅਜੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਜੇ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਡਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਗੋਰਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁੱਸਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਗੋਰਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰਾ ਗੁੱਸਾ ਘੱਟ ਗਿਆ, ਪਰ ਸਿਸਟਮ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਨਫ਼ਰਤ ਵਧ ਗਈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਇਹ ਦੇਖੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ

ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਮੈਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਤਬਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਜਾਉਣ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਡਰ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਉਮੀਦਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਆਧਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ANC ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਲੱਭ ਲਵਾਂਗੇ। "ਗੋਰੇ ਸਾਥੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਹਨ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਣਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।" ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਜਾਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ, ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਸਾਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੋਰੇ ਹਮਵਤਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਵਾਂ, ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ।
ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੱਤਰਕਾਰ ਮੇਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਓਨੇ ਹੀ ਉਤਸੁਕ ਸਨ ਜਿੰਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਵਾਂ ਸੀ; ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰੈਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਿਆ। ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਿਸਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਯੋਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ।
ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਰਚਬਿਸ਼ਪ ਟੂਟੂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਫ਼ੋਨ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਉੱਥੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬਿਤਾਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਲਈ ਉਡਾਣ ਭਰੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ, 8115 ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ, ਜਿਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਜਾਣਾ ਮੂਰਖਤਾਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਝਿਜਕਦੇ ਹੋਏ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ; ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਛੱਤ ਹੇਠ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਰਾਤ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉੱਤਰੀ ਉਪਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ANC ਸਮਰਥਕ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ।
ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਅਸੀਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਰਾਹੀਂ ਸੋਵੇਟੋ ਦੇ ਫਸਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ ਸਟੇਡੀਅਮ ਲਈ ਉਡਾਣ ਭਰੀ। ਅਸੀਂ ਸੋਵੇਟੋ ਦਾ ਹਵਾਈ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਏ, ਮਾਚਿਸ ਦੇ ਘਰਾਂ, ਟੀਨ ਦੀਆਂ ਝੁੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਕੱਚੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਮਹਾਂਨਗਰ, ਕਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਮਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਘਰ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੋਵੇਟੋ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ

ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਰਹੀ, ਬਿਨਾਂ ਬਿਜਲੀ ਜਾਂ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਰਗੇ ਅਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਹੋਂਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ, ਗਰੀਬੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ।

* * *

ਅਸੀਂ ਸਟੇਡੀਅਮ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਚੱਕਰ ਲਗਾਇਆ, 120,000 ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਉਤਰਿਆ। ਸਟੇਡੀਅਮ ਇੰਨਾ ਭੀੜਾ ਸੀ, ਹਰ ਇੰਚ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਜਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਕਿ ਇਹ ਇੰਝ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਫਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਭਿਆਨਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਝਿੜਕਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੇ ਭੇਸ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੱਭਿਅਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸੱਚੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅੱਜ, ਸੋਵੇਟੋ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵੀ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ
ਇੱਕ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਧੀਨ ਪੀੜਤ ਹਾਂ। ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ, ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸੰਕਟ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ... ਸੋਵੇਟੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਮਾਣ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਪੱਧਰ ਗੈਰ-ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਦਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਜਾਂ ਔਰਤ ਜਿਸਨੇ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ 'ਤੇ ਇੱਕ-ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ-ਵੋਟ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਸਲੀ, ਸੰਯੁਕਤ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵੱਲ ਸਾਡੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।" ਇਹ ANC ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਸੀ, ਉਹ ਟੀਚਾ ਜੋ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਕਈ ਇਕੱਲਿਆਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਟੀਚਾ ਜਿਸ ਵੱਲ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਹ ਉਹ ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਾਲਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਵਾਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਇੱਕੱਤਰ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਉਸ ਰਾਤ, ਮੈਂ ਵਿੰਨੀ ਨਾਲ ਓਰਲੈਂਡੋ ਵੈਸਟ ਵਿੱਚ ਨੰਬਰ 8115 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਲਈ, 8115 ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਸੀ, ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਮਾਨਸਿਕ ਭੂਗੋਲ ਵਿੱਚ X ਨਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚਾਰ ਕਮਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਘਰ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਉਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿੰਨਾ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਨਿਮਰ ਸੀ। ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਵਿਖੇ ਮੇਰੀ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਨੰਬਰ 8115 ਪਿੱਛੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਕੁਆਰਟਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਉਸ ਰਾਤ, ਘਰ ਆਉਣ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਮੈਂ ਤਾਂਘ ਰੱਖਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਮ ਅਤੇ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ, ਇੱਕ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਧਾਗੇ ਚੁੱਕਣ, ਸਵੇਰੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਜਾਣ, ਫਾਰਮੇਸੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕੁਝ ਟੁੱਥਪੇਸਟ ਖਰੀਦਣ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਰਸ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਆਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਰਾਤ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਹਰ ਰਾਤ, ਘਰ ਸੈਂਕੜੇ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਲੋਕ ਗਾਉਂਦੇ, ਨੱਚਦੇ ਅਤੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਛੂਤ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲੋਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਮੈਂ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।
ਉਸ ਰਾਤ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਾਉਣਾ ਤੜਕੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ANC ਅਤੇ UDF ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਭੀੜ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ANC ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਬਲਾਕ ਦੂਰ, Diepkloof ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ, ਜੋ ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਵੇਟੋ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਘਰ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਅਰਥ ਜਾਂ ਯਾਦਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਘਰ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਉਚਿਤ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਸਕਿਆ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

102

ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ANC ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ 27 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਲੁਸਾਕਾ ਲਈ ਉਡਾਣ ਭਰੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪੁਨਰ-ਮਿਲਨ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਕਈ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਜ ਮੁਖੀ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਦੇ ਰਾਬਰਟ ਮੁਗਾਬੇ, ਜ਼ੈਂਬੀਆ ਦੇ ਕੇਨੇਥ ਕੌਂਡਾ, ਅੰਗੋਲਾ ਦੇ ਜੋਸ ਐਡੁਆਰਡੋ ਡੌਸ ਸੈਂਟੋਸ, ਬੋਤਸਵਾਨਾ ਦੇ ਕਵੇਟ ਮਾਸਾਈਰੇ, ਮੋਜ਼ਾਮਬੀਕ ਦੇ ਜੋਆਕਿਮ ਚਿਸਾਨੋ ਅਤੇ ਯੂਗਾਂਡਾ ਦੇ ਯੋਵੇਰੀ ਮੁਸੇਵੇਨੀ ਨਾਲ ਸੰਖੇਪ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ।
ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਖੁਸ਼ ਸਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਹ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਉਤਸੁਕ ਸਨ ਜਿਸਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕੀ ਮੰਡੇਲਾ ਉਹੀ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜੋ ਸਤਾਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮੰਡੇਲਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਸੁਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਡੇਲਾ? ਕੀ ਉਹ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਿੰਤਤ ਸਨ। ਮੈਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ - 1984 ਤੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ।
ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਯਾਦ-ਪੱਤਰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਮੈਂ ਬੋਥਾ ਅਤੇ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ANC ਨੀਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਲੁਸਾਕਾ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਫੁਸਫੁਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਮਦੀਬਾ ਨਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਥ੍ਰੀ-ਪੀਸ ਸੂਟ ਪਹਿਨ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਾਈਨ ਪੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁਸਫੁਸਫੁਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਹਰ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੋਣਾ ਸੀ। NEC ਦੇ ਉਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਦੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸਕੱਤਰ-ਜਨਰਲ, ਅਲਫ੍ਰੇਡ ਨਜ਼ੋ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਜ਼ੈਂਬੀਆ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਮਰਥਕ ਡਾ. ਕੌਂਡਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਸੁਝਾਅ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ANC ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਕੌਂਡਾ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਹ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ; ਇਹ ANC ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ।

ਮੈਂ ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਦੌਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ। ਲਗਭਗ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਮੈਂ ਗਿਆ ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਭੀੜ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਲੋਕ ਮੇਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦਾਰ ਐਸ ਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਅੱਧਾ ਮਿਲੀਅਨ ਦੀ ਭੀੜ ਨੇ ਮਿਲਿਆ।
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਨਵੇਂ - ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ - ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣਾ ਪਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਯਾਤਰਾ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਮਾਸ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਦੁਨੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ; ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁਣ ਇੰਨੀਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਵਿੰਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੌਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੀ; ਸੰਗਠਨ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਈਏ।
ਕਾਹਿਰਾ ਵਿੱਚ, ਮਿਸਰ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਹੋਸਨੀ ਮੁਬਾਰਕ ਨਾਲ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਭੀੜ ਇਮਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਜਾਪ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਬਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਉਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਮੋਢੇ ਹਿਲਾਏ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਹਾਲ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਕੀ ਵਫ਼ਦ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਏ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਹੰਗਾਮਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਭੀੜ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹਿੱਲ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਆਮ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਜੁੱਤੀ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜੁੱਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਲਗਭਗ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ, ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਕਿ ਉਹ ਗੁਆਚ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ "ਮੰਡੇਲਾ! ਮੰਡੇਲਾ!" ਇੰਨੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਚੀਕ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੌਲੇ-ਰੱਪੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੁੱਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਚਲਾ ਗਿਆ।
ਕਾਇਰੋ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ANC "ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਖਤਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ।" ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਕੇਤ ਸੀ। ANC ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ANC ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰੰਗਭੇਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਮ ਬਣਾਵੇ, ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ANC ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਅਜਿਹੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਗੰਭੀਰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਗੋਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਈ, "ਦੇਖੋ, ਇੱਥੇ ਮੇਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਫਲ ਹਨ।"
ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਟਾਕਹੋਮ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਉਹ ਪੁਨਰ-ਮਿਲਨ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਡੀਕ ਸੀ। ਓਲੀਵਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਤਾਕਤ ਲਈ। ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਉਠਾਇਆ। "ਨੈਲਸਨ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ANC ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੰਮ ਨੂੰ ਗਰਮ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਹੋਣਾ ਨਾ ਤਾਂ ਉਚਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ। "ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ। "ਆਓ ਅਸੀਂ ਚੋਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰੀਏ; ਫਿਰ ਸੰਗਠਨ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।" ਓਲੀਵਰ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਿਆ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਸਵਾਰਥਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ANC ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਅਪ੍ਰੈਲ 1990 ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਵੈਂਬਲੇ ਵਿਖੇ ਮੇਰੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਇੱਕ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਲੰਡਨ ਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਲਾਕਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ, ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੱਚੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸੀ।

103

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਇੰਕਾਥਾ ਫ੍ਰੀਡਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਚੀਫ਼ ਮੰਗੋਸੁਥੂ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੰਚ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ। ਪਰ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਸਤੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸਨ। ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਮਹਾਨ ਜ਼ੁਲੂ ਰਾਜਾ ਸੇਟੀਵਾਯੋ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1879 ਵਿੱਚ ਇਸਾਂਧਲਵਾਨਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਏਐਨਸੀ ਯੂਥ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ ਵਤਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ੁਲੂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਗਠਨ ਵਜੋਂ ਇੰਕਾਥਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੀ ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਏਐਨਸੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਰੰਗਭੇਦ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ "ਸੁਤੰਤਰ" ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਬਣਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਹ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੰਡਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ 1976 ਦੇ ਸੋਵੇਟੋ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ। ਉਸਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇੱਕ ਏਕਾਤਮਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫ਼ੋਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਝੁਕਾਅ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਚੀਫ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਲੁਸਾਕਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲੂ ਰਾਜਾ, ਗੁੱਡਵਿਲ ਜ਼ਵੇਲਿਥੀਨੀ ਨੇ ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਉਲੁੰਡੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਸੀ। NEC ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਫੇਰੀ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਬਸ਼ਰਤੇ ਵਾਲਟਰ ਨੋਂਗੋਮਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇ; ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਲੁੰਡੀ ਜਾਣਾ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇਵੇਗਾ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲੁਸਾਕਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਵਾਲਟਰ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਵੇਗਾ, ਉਲੁੰਡੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨੋਂਗੋਮਾ ਵਿੱਚ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵਾਲਟਰ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਮਿਲਣ ਆਉਣਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। "ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। "ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਲੁੰਡੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ

104

ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤਹਿ ਕੀਤੀ। ਇਹ "ਗੱਲਬਾਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ" ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ 26 ਮਾਰਚ ਨੂੰ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਤੀਹ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ, ਸੇਬੋਕੇਂਗ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ANC ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹੋਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੇ ਭੱਜਦੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਠ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਲਾਈਵ ਗੋਲਾ ਬਾਰੂਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਹੱਥੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਭੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਾਂਗ ਨਾਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਗੋਰਾ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਹਰ ਕਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। NEC ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ "ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗੱਲਬਾਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।"
ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦੇ ਮੁਅੱਤਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੇਪ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਤਾਰੀਖ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮਈ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੇਬੋਕੇਂਗ ਵਿਖੇ ਭਿਆਨਕ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ; ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਾਲੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਰੇ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ।
ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਕਾਹਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਉਹ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਮੂੰਹ ਦੇ ਭਾਰ ਡਿੱਗ ਪਵਾਂ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵਾਂ ਕਿ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ ਵਜੋਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਾਬਕਾ ਕੈਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ।
ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਜਾਪਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮਿਸਟਰ ਡੀ ਕਲਰਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀਵਾਦੀ, ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨ ਵਿਵਹਾਰਵਾਦੀ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਉਸਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ: ਇੱਕ ਨਵੇਂ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕਨੇਰ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ। ਉਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਗੋਰੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅੰਤ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਉਸਦਾ ਟੀਚਾ ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ-ਵੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ, ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖੇਗਾ। ਉਹ ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ, ਜਾਂ "ਸਧਾਰਨ ਬਹੁਮਤਵਾਦ" ਦਾ ਪੱਕਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਹੀ ਝਟਕੇ ਵਿੱਚ ਗੋਰੇ ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਜੇਤੂ-ਸਭ ਕੁਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਗੋਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਢਾਂਚਾਗਤ ਗਰੰਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਪਾਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਕਾਲੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਉਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵੀਟੋ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਟਰੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਰੰਗਭੇਦ, ਇੱਕ "ਹਾਰਨ ਵਾਲਾ-ਸਭ ਕੁਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ" ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ।
ਸਾਡੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਇੰਕਾਥਾ ਫ੍ਰੀਡਮ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਏਐਨਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕੇਪ ਦੇ ਰੰਗੀਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲ ਲੁਭਾਉਣਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਪਲ ਤੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਕੇਪ ਦੇ ਰੰਗੀਨ ਵੋਟਰਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੰਗੀਨ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਏਐਨਸੀ ਰੰਗੀਨ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਲੂ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ।

ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦੌਰ ਮਈ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਚੱਲਿਆ। ਸਾਡੇ ਵਫ਼ਦ ਵਿੱਚ ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ, ਜੋ ਸਲੋਵੋ, ਅਲਫ੍ਰੇਡ ਨਜ਼ੋ, ਥਾਬੋ ਮਬੇਕੀ, ਅਹਿਮਦ ਕਥਰਾਡਾ, ਜੋ ਮੋਡੀਸ, ਰੂਥ ਮੋਮਪਤੀ, ਆਰਚੀ ਗੁਮੇਡ, ਰੈਵਰੈਂਡ ਬੇਅਰਸ ਨੌਡੇ, ਚੈਰਿਲ ਕੈਰੋਲਸ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਗਰੂਟ ਸ਼ੂਰ ਸੀ, ਕੇਪ ਡੱਚ-ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਮਹਿਲ ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਗਵਰਨਰਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਸਿਲ ਰੋਡਜ਼ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਵਫ਼ਦ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਘਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਪਰ ਗੱਲਬਾਤ, ਉਮੀਦ ਦੇ ਉਲਟ, ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਹਾਸੇ-ਮਜ਼ਾਕ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਜੋ ਸਲੋਵੋ ਅਤੇ ਐਮਕੇ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਜੋ ਮੋਡੀਸੇ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਦੇਖਣਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਭੂਤ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਸਾਧਾਰਨ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਥਾਬੋ

ਮਬੇਕੀ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਹਰੇਕ ਧਿਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਿੰਗ ਨਹੀਂ ਸਨ।
ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਤੱਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ, ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ANC ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ/ਨੌਕਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਅੰਤ ਵੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਆਏ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਾਥੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਜੋਂ ਆਏ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ।
ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਲਗਭਗ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਬਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਮਰੁਤਬਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ 1912 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ANC ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵੱਖਰੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਹਿਰਦ ਵਿਚਾਰ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਸਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਧਾਰ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਰੰਗਭੇਦ ਲਈ ਮੁਆਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਗਈ ਸੀ।
ਚਰਚਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਲਾਵਤਨਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਤੰਗ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ, ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ "ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ" ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮੁੱਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰੇਗਾ।
ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਉਸ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਜਿਸਨੂੰ ਗਰੂਟ ਸ਼ੂਰ ਮਿੰਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੂਬੇ ਨੇਟਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਕਾਰਜ ਸਮੂਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ।
ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਆਈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ; ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਖੁਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜੋ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਣ ਤੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਰਕਾਰ ਖਿਡਾਰੀ ਅਤੇ ਰੈਫਰੀ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ।

105

ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਕੁਨੂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਚਾਹਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਨਾਲ ਹੀ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਲਈ ਭਾਸ਼ਣ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਪਏ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ, ANC ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਬੰਟੂ ਹੋਲੋਮੀਸਾ, ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਫੌਜੀ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ANC ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ, ਨੇ ਇੱਕ ਫੇਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣਾ ਸੀ।
ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਨੂੰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਕਬਰ ਸਾਦੀ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਪੱਥਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉਲਟੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕੁਨੂੰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਬਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ: ਮੈਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਰ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਿਆ, ਪਛਤਾਵਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਉਸਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਖਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਤਾਂਘ ਜੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿਉਣਾ ਚੁਣਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖ ਕੇ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੀ ਬਦਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਵਾਨ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੁਨੂ ਦੇ ਲੋਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਹੀਂ ਸਨ; ਉਹ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਨੂ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਅਤੇ ਉਮਖੋਂਟੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਬਾਰੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਸੁਣਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਕੁਝ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਨਿੱਘ ਅਤੇ ਸਾਦਗੀ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲੈ ਗਈ। ਪਰ ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਹੀ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਫਰਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਦੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅੱਖ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਸੀ ਘਾਹ ਹਰਾ ਅਤੇ ਗੰਦਾ ਸੀ। ਕਰਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉੱਪਰਲੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼- ਸੁਥਰਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਾ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਥੈਲਿਆਂ ਅਤੇ ਰੈਪਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਲਾਸਟਿਕ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਨੇ ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਸੀ, ਕੁਨੂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਦਬੂ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।

ਉਸ ਮਹੀਨੇ, ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਹੋਈ: ਮੈਂ ਰੋਬੇਨ ਟਾਪੂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਪੱਚੀ ਐਮਕੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ

ਟਾਪੂ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਟਾਪੂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਤਾਜ਼ਾ ਸਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰੋਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੈਲਾਨੀ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਉਤਸੁਕ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ।
ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ, ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜਾਣਗੇ, ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਸ ਖਾਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ANC 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜਲਾਵਤਨਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੀ ਹਰਾਰੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਦੀ ਮੰਗ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮਦੀਬਾ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣੀ ਪਵੇਗੀ।"
ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸਨ। ਹਰ ਸਿਪਾਹੀ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀ ਜਿੱਤ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਸੰਘਰਸ਼ ਹੁਣ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ।

* * *

ਜੂਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੇਰਾ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਛੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਲੀਵਰ ਰਹੀਆਂ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਯੂਰਪੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲ ਦੇਣ ਲਈ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।
ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਵਿੰਨੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਲੈ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਫ੍ਰਾਂਸੋਆ ਮਿਟਰੈਂਡ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਨਮੋਹਕ ਪਤਨੀ, ਡੈਨੀਅਲ, ਜੋ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ANC ਸਮਰਥਕ ਸੀ, ਨੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ। ਇਹ ਯੂਰਪੀਅਨ ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ ਦੀ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਯਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੋਹਿਤ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ 'ਤੇ ਟਿੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾ ਜੋ ਮੇਰੇ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ

ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਪਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਈ ਮੇਰੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ।
ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ, ਇਟਲੀ ਅਤੇ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਰੁਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਈ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਅਤੇ ਐਡੀਲੇਡ ਨਾਲ ਦੋ ਦਿਨ ਬਿਤਾਏ। ਮੇਰਾ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਥੈਚਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਥੈਚਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਪਰ ਚੰਗੇ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ: ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਿੰਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। "ਸ਼੍ਰੀ ਮੰਡੇਲਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ," ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਅੱਧਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਉਮਰ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੋਗੇ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਲਾਹ ਹੈ।"

ਮੈਂ ਜਵਾਨੀ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਊਯਾਰਕ ਸ਼ਹਿਰ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਅਤੇ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖਣਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੱਖਾਂ- ਲੱਖਾਂ ਟਿੱਕਰ ਟੇਪ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਤੈਰਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠਾਂ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਅਨੁਭਵ ਸੀ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਡੇ ਜਲੂਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿਲੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਖਣਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਿਊਯਾਰਕ ਇੱਕ ਕਠੋਰ ਦਿਲ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ।
ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਹਾਰਲੇਮ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਜੋ 1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਆਕਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੋਵੇਟੋ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰਲੇਮ ਡੈਂਡੀਜ਼ ਦੇ ਫੈਸ਼ਨ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਹਾਰਲੇਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸੋਵੇਟੋ ਸੀ। ਮੈਂ ਯੈਂਕੀ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਨਾਭੀਨਾਲ ਕਾਲੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਸੀ ਜੋ ਡਬਲਯੂ. ਈ. ਬੀ. ਡੂ ਬੋਇਸ, ਮਾਰਕਸ ਗਾਰਵੇ ਅਤੇ ਮਾਰਟਿਨ ਲੂਥਰ ਕਿੰਗ ਜੂਨੀਅਰ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ। ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਊਨ ਬੰਬਰ, ਜੋਅ ਲੂਈਸ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਿੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਸਲਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਨਸਲਵਾਦ, ਵਿਤਕਰੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਲੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ। ਸਾਡੇ ਲਈ, ਹਾਰਲੇਮ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਦੱਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਟੀ-

ਸ਼ਰਟ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, "ਕੁਦਰਤ ਦੁਆਰਾ ਕਾਲਾ, ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਮਾਣ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਸੁਭਾਅ ਦੁਆਰਾ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ।
ਮੈਮਫ਼ਿਸ ਅਤੇ ਬੋਸਟਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੁਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਉਸਦੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਬੋਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਾਰਜ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ, ਅਬ੍ਰਾਹਮ ਲਿੰਕਨ ਅਤੇ ਥਾਮਸ ਜੇਫਰਸਨ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਸੀ "ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਏ ਸਨ।" ਮੈਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੁਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।
ਸ਼੍ਰੀ ਬੁਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੇਤਾ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੁਸ਼ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਹ ਓਨੇ ਹੀ ਨਿੱਘੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕੈਨੇਡਾ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਲਰੋਨੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਐਟਲਾਂਟਿਕ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਡਾ ਜਹਾਜ਼, ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜੈੱਟ, ਗੂਸ ਬੇ ਨਾਮਕ ਆਰਕਟਿਕ ਸਰਕਲ ਦੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਤੇਲ ਭਰਨ ਲਈ ਰੁਕਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸੈਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਟਾਰਮੈਕ 'ਤੇ ਸੈਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੀ ਵਾੜ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਸਨ। ਐਸਕੀਮੋ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ। ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਹੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਨੂਇਟ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਵਾੜ ਵੱਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੌਜਵਾਨ ਮਿਲੇ, ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਜੋ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਆਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜਹਾਜ਼ ਉੱਥੇ ਰੁਕਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਨੂਇਟ ("ਏਸਕੀਮੋ" ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ) ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪਛੜੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ 'ਤੇ ਦੇਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। "ਵਿਵਾ ਏਐਨਸੀ!" ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਇਨੂਇਟ ਇੱਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕ

106

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਯੂਗਾਂਡਾ, ਕੀਨੀਆ ਅਤੇ ਮੋਜ਼ਾਮਬੀਕ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਦੌਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਵਿਗੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ; 1990 ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੌਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਮਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਖੂਨ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਪਿਆ।
ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਵੱਲੋਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੇ ANC ਦੇ ਲਗਭਗ ਚਾਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਕ ਮਹਾਰਾਜ, ਪ੍ਰਵੀਨ ਗੋਰਧਨ, ਸਿਫੀਵੇ ਨਯਾਂਡਾ ਅਤੇ ਬਿਲੀ ਨਾਇਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵੁਲਾ ਨਾਮਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ।
ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ। ਜੋਅ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਪੈਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵੁਲਾ ਇੱਕ ਮਰ ਰਿਹਾ ਕਾਰਜ ਸੀ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਖੋਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਐਸਏਸੀਪੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਐਸਏਸੀਪੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਟੀਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੱਲਬਾਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਹੀ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਨੀਤੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸੀ; ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਂ ਸਹੀ ਹੈ।
ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ਓਨਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਪਛਾਣਿਆ ਕਿ ਜੋਅ, ਜਿਸਦੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਵਜੋਂ ਸਾਖ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। ਉਸ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਰਮ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਜੋਅ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ NEC ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਜਦੋਂ ਜੋਅ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ NEC ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਠਾਇਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਖ਼ਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੁਅੱਤਲੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਪਸ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਖਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਕਈ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਗਿਆ।
ਇਹ ANC ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਕਦਮ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ MK ਸਰਗਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਆਭਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਇੱਕ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ।
6 ਅਗਸਤ ਨੂੰ, ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ, ANC ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਮਿੰਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ: ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇਣ ਲਈ ਟੀਚਾ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਈ 1991 ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹੋਈ।

* * *

ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ, ਹਿੰਸਾ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਹੋਇਆ। ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਉਕਸਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ, ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸਨੂੰ ਭੜਕਾ ਰਹੀ ਸੀ।
ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਂ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਾਲ ਟ੍ਰਾਈਐਂਗਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ, ਜ਼ਖਮੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸੋਗ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਵਾਰ-ਵਾਰ, ਮੈਂ ਉਹੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ: ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਬਲ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੰਕਾਥਾ ਬਲਾਂ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰੀ ਕੀਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਇੰਕਾਥਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ।

ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੱਥ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਰਹੱਸਮਈ "ਤੀਜੀ ਤਾਕਤ" ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਗੱਦਾਰ ਆਦਮੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੀਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਕੌਣ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ANC ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਨ।
ਮੈਂ ਦੋ ਖਾਸ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜੁਲਾਈ 1990 ਵਿੱਚ, ANC ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਕਿ ਇੰਕਾਥਾ ਫ੍ਰੀਡਮ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਸਟਲ ਨਿਵਾਸੀ 22 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਵਾਲ ਟ੍ਰਾਈਐਂਗਲ ਦੇ ਸੇਬੋਕੇਂਗ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ANC ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਮੰਤਰੀ, ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇੰਕਾਥਾ ਰੈਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਇੰਕਾਥਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇ।
22 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਇੰਕਾਥਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਬੱਸਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ, ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਸੇਬੋਕੇਂਗ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈਆਂ। ਇੱਕ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਹੰਗਾਮਾ ਕੀਤਾ, ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਤੀਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖੇ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ। ਮੁਰਦਾਘਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਇੱਕ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਛਾਤੀਆਂ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਕਾਤਲ ਜੋ ਵੀ ਸਨ, ਉਹ ਜਾਨਵਰ ਸਨ।
ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਿਆ। "ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ," ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕੋਈ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ? ਪੁਲਿਸ ਹੱਥ 'ਤੇ ਹੱਥ ਕਿਉਂ ਧਰ ਕੇ ਬੈਠੀ ਹੈ?" ਮੈਂ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੀਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਕੁਝ ਸ਼ੋਕ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਕੋਲ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ।

ਦੂਜੀ ਘਟਨਾ ਨਵੰਬਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ, ਜਦੋਂ ਇੰਕਾਥਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ, ਜਰਮਿਸਟਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜ਼ੋਂਕੀਜ਼ੀਜ਼ਵੇ (ਜ਼ੁਲੂ ਲਈ "ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਹੈ") ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਸਕੁਐਟਰ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ANC ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੰਕਾਥਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਛੱਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਝੁੱਗੀਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ

ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਕਾਥਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਵੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਜੀਵਨ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਨਾ ਸਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਫਿਰ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਮੰਤਰੀ, ਐਡਰੀਅਨ ਵਲੋਕ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਝੁੱਗੀਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਵਲੋਕ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਲੋਕ ਨੇ, ਇੱਕ ਰੁੱਖੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਝੁੱਗੀਆਂ ਕਿਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਘੁਸਪੈਠੀਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਰਵੱਈਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕਨ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗਾ ਸੀ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਾਲੇ ਕਬੀਲੇ ਅਨਾਦਿ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ, ਪਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਸਨੇ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨੇਟਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਰੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਖੌਤੀ ਰਵਾਇਤੀ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਹਥਿਆਰ, ਅਸੇਗਾਈ, ਜੋ ਕਿ ਬਰਛੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨੋਬਕੇਰੀ, ਭਾਰੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਸਿਰ ਵਾਲੀਆਂ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ, ਅਸਲ ਹਥਿਆਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਕਾਥਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ANC ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਇਰਾਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਦੋਂ ਭੜਕਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ANC ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ANC ਅਤੇ ਇੰਕਾਥਾ ਵਿਚਕਾਰ ਜੰਗ ਛੇੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਕਾਥਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਕੀਤੀ। ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਨੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਚੁਣਿਆ ਜੋ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੱਕ ਹੇਠ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕ ਤੀਜੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੱਕਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇੰਕਾਥਾ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੰਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਸਾ ਵਧਦੀ ਗਈ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੂਜੇ ਵਿਚਾਰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ANC ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਸ਼ਾਂਤ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ

ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਹਿੰਸਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਝ ਗੁਆਚ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ।

107

ਦਸੰਬਰ 1990 ਵਿੱਚ, ਓਲੀਵਰ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਜੱਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਾਪਸ ਆਇਆ। ਉਸਦਾ ਨੇੜੇ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਉਹ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ANC ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਲਈ ਵਾਪਸ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੰਤਾਲੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।
ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸਨੇ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹਨੇਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੁਝਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ, ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ ਜੋ ਚਮਕਦਾਰ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਵਾਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਤਾਈ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਹ ਓਲੀਵਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਉਦੋਂ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ ਜਦੋਂ ਇਸਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੇਤਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਨ ਜਾਂ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ, ਇੱਕ ਡਿਪਲੋਮੈਟ, ਇੱਕ ਰਾਜਨੇਤਾ ਸੀ।
ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸਦੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਓਲੀਵਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨੇ ਹੀ ਇੱਕ ਤੂਫ਼ਾਨ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਭਾਸ਼ਣ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਸਾਡੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ANC ਨੂੰ "ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕਣ" ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਯੂਰਪੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੱਛਮ ਦੇ ਦੇਸ਼, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਰਣਨੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਪਿਆ।
ਹਾਲਾਂਕਿ ਓਲੀਵਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ 'ਤੇ NEC ਦੁਆਰਾ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ANC ਦੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸੀ।
ਮੈਂ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ "ਨਿੱਜੀ ਕੂਟਨੀਤੀ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਨਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮੇਰੀ ਵੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਨੇਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਕੋਰਸ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸੂਖਮਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ; ਅਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਹ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਪਤਤਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।
ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਦੋ-ਰੋਜ਼ਾ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। NEC ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਮੈਗਨਸ ਮਾਲਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਮੰਤਰੀ ਐਡਰੀਅਨ ਵਲੋਕ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ; ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ; ਪ੍ਰਵਾਸੀ-ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਹੋਸਟਲਾਂ ਨੂੰ ਪੜਾਅਵਾਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਇੰਕਾਥਾ ਮੈਂਬਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ; ਗੁਪਤ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਰੋਧੀ ਬਗਾਵਤ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ।
ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਈ ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੇ ਮਈ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ 'ਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਮਈ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਜੁਲਾਈ 1991 ਵਿੱਚ, ANC ਨੇ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ 2,244 ਵੋਟਿੰਗ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ANC ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ANC ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਸਿਰਿਲ ਰਾਮਾਫੋਸਾ ਨੂੰ ਸਕੱਤਰ-ਜਨਰਲ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਮਸ਼ਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿਰਿਲ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ANC ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਕਤਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਯੋਗ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ANC ਦੇ ਰੈਂਕ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਪੁੰਨ ਵਾਰਤਾਕਾਰ ਸੀ, ਇੱਕ ਹੁਨਰ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਮਾਈਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਦੇ ਸਕੱਤਰ-ਜਨਰਲ ਵਜੋਂ ਨਿਖਾਰਿਆ।
ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਦਰਦਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੂਰਵਗਾਮੀ, ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਕਿੰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਇੱਕ ਜਿੱਤ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੁਚਾਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੇ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। "ਜਿਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਥੀਏਟਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਾਂਗ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਉਲਟਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।"

ਪਰ ਗੱਲਬਾਤ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰੰਗਭੇਦ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ANC ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮੰਗ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ: ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਭੂਮੀਗਤ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਨਤਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ। ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ANC ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਉਹ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਤੱਕ। ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਸਾਧਾਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।
ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਕਾਨਫਰੰਸ ਲਈ ਵਾਪਸ ਆਏ ਸਨ। ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ; ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਰਤੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਫਰੰਟ ਅਤੇ ਕੋਸਾਟੂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਫ਼ਸਲ ਸੀ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਗਠਨ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਏਐਨਸੀ ਲਈ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਰੋਗੇਟ ਸਨ। ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।
ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਲੌਜਿਸਟਿਕਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਸਗੋਂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇੱਕ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖਣਾ ਇੱਕ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਸਧਾਰਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਪਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਨਵੀਂ ANC ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।
ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਤਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ, ANC ਨੇ 700,000 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸੀ, ਉਹ ਖੇਤਰ ਜਿੱਥੇ ANC ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਗੈਰ-ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਡਾਇਪਕਲੂਫ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਚਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਕਥਿਤ

ਅਗਵਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿੰਨੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਫੁਸਫੁਸਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਦੁਆਰਾ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ 'ਤੇ ਅਗਵਾ ਦੇ ਚਾਰ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਮਲੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਦਿਨ ਬਿਤਾਏ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰੇ।
ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਰਸਮੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਰੈਂਡ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ANC ਦੇ ਕਈ ਸੀਨੀਅਰ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ। ਜਾਰਜ ਬਿਜ਼ੋਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵਿੰਨੀ ਦਾ ਅਗਵਾ ਜਾਂ ਕੁੱਟਮਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਗਵਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੱਜ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਖੁਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਅਪੀਲ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।

108

20 ਦਸੰਬਰ, 1991 ਨੂੰ, ਗੱਲਬਾਤ ਬਾਰੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ: ਕੋਡੇਸਾ - ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਫਾਰ ਏ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਸਾਊਥ ਅਫਰੀਕਾ - ਸਰਕਾਰ, ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਰਸਮੀ ਗੱਲਬਾਤ ਫੋਰਮ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਵੱਲੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਲਈ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਸਮਟਸ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕੇਂਦਰ, ਵਰਲਡ ਟ੍ਰੇਡ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਕੋਡੇਸਾ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਠਾਰਾਂ ਵਫ਼ਦ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ, ਯੂਰਪੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਏਕਤਾ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਨਿਰੀਖਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਰਾਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਸੀ।
ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਯਕੀਨਨ 1909 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਮੇਲਨ ਜਦੋਂ ਕੇਪ ਅਤੇ ਨੇਟਲ ਦੀਆਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਲੋਨੀਆਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਅਤੇ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਬੋਅਰ ਗਣਰਾਜ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਉਹ ਸੰਮੇਲਨ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਕਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। 1991 ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਾਲੇ ਸਨ। ਸਾਡਾ ਯੋਜਨਾ ਵਫ਼ਦ, ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸਿਰਿਲ ਰਾਮਾਫੋਸਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਅਤੇ ਵਾਲੀ ਮੂਸਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਚੋਣਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਘਰੇਲੂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਵੀਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਮੇਲਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨੀ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।
ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਆਸ਼ਾਵਾਦ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਪੀਏਸੀ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਬਹੁ-ਨਸਲੀ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ, ਪੈਟਰੋਇਟਿਕਸ ਫਰੰਟ ਦੇ ਗਠਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਕਿ ਏਐਨਸੀ, ਪੀਏਸੀ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਨੀਅਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗਠਜੋੜ ਸੀ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸੀ। ਪੀਏਸੀ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵੋਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਸਮਰਥਨ ਨੂੰ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰੇਗੀ। ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਫ਼ਦਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ: ਇੰਕਾਥਾ, ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਜ਼ਵੇਲਿਥੀਨੀ ਲਈ। ਅਸੀਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਾਜਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਹਰ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰਵਉੱਚ ਮੁਖੀ ਭੇਜਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਵਰਲਡ ਟ੍ਰੇਡ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਅਤੇ ਅੰਗੋਲਾ ਵਰਗੇ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ,

ਅਸੀਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੁਲਝਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ, "ਸ਼ਕਤੀ-ਵੰਡ" ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ, ਡੇਵੀ ਡੀ ਵਿਲੀਅਰਜ਼ ਨੇ ਰੰਗਭੇਦ ਲਈ ਮੁਆਫ਼ੀ ਵੀ ਮੰਗੀ।
ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਡੇਸਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਟੱਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਅਥਾਰਟੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਡੇਸਾ ਨੇ ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖੇਗੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਖਿਆ ਕਿ 1992 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਚੋਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਚੋਣ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ, ਰਾਜ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ, ਗੈਰ-ਨਸਲੀ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।
ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਸਮੇਤ ਭਾਗੀਦਾਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਇੱਕ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਣਵੰਡੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸਰਵਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ 'ਤੇ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾ ਸੀ। ਇੰਕਾਥਾ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ "ਅਣਵੰਡੇ" ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਾਕੰਸ਼ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ।
ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਨੇ ਪੰਜ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਮੂਹ ਬਣਾਏ ਜੋ 1992 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮਈ 1992 ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ CODESA ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੌਰ ਲਈ ਰਾਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਸਮੂਹ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣ, ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਨਿਗਮ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ, ਸੰਘਵਾਦ ਵਰਗੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਗੇ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਈਆਂ ਕਿ ਫੈਸਲੇ "ਕਾਫ਼ੀ ਸਹਿਮਤੀ" ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ANC ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਸੀ।
ਕੋਡੇਸਾ 1 ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਕੋਈ ਖਾਸ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਮੇਲਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ ਅੱਠ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨਾਲ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਬੁਲਾਰੇ ਬਣਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਸਮਾਪਤੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਉਠਾਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।
ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਮੈਂ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਆਏ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਏਐਨਸੀ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਮਾਸਟਰ ਵਾਂਗ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੇ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਝਿੜਕਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਸਤੰਬਰ 1991 ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ "ਨਿੱਜੀ ਫੌਜ", ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ, ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਝਿੜਕਿਆ। ਅਸਹਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਏਐਨਸੀ ਇੰਨਾ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਸਕੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ।
ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ, ਤਾਂ ਮੀਟਿੰਗ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਪਰ ਕਮਰਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ; ਸੈਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਂ ਪੋਡੀਅਮ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਮੇਰੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ANC 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇੱਕ ਨਾਜਾਇਜ਼, ਬਦਨਾਮ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਦਾ ਹੈ, ਕੋਲ ਵੀ ਕੁਝ ਨੈਤਿਕ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਬਦਨਾਮ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੈਤਿਕ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰੱਖੇ... ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਖੇਡ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਨੇ ਖੇਡੀ ਹੈ - ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਚਾਹੁਣਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ।
ਆਖਰੀ। ਉਹ ਇੱਥੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ANC ਸੀ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸੀ, ANC ਨਹੀਂ, ਜੋ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ 'ਤੇ ਖਰੀ ਉਤਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ANC 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉਦੇਸ਼

ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਅਜੇ ਵੀ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੌਂਪਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਵਾਂਗੇ।
ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦੋਹਰਾ ਏਜੰਡਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ, ਉਹ ਗੁਪਤ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਇੰਕਾਥਾ ਨੂੰ ਮਿਲੀਅਨ-ਰੈਂਡ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਦਮੀ "ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।"
ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਖ਼ਤ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਡੁੱਬਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ ਵਾਲੇ ਨੋਟ 'ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੱਤੇ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਆਓ ਆਪਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰੀਏ। ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਏਜੰਡਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਮਨਾਉਣ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਆਖਰੀ ਬੁਲਾਰੇ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਇਸ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਉਸਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

CODESA ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਆਪਣਾ ਅੰਤਿਮ ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੁਣ ਗੜਬੜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ।

ਕੋਡੇਸਾ 1 ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਤੋਂ ਛੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਦੇ ਇੱਕ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਸਬੇ, ਪੋਚੇਫਸਟ੍ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਪ-ਚੋਣ ਲੜੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਾਰ ਵਿੱਚ, ਨੈਸ਼ਨਲਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਹਰਾਇਆ। ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵਾਂ ਨੇ ਏਐਨਸੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫਰੀਕਨਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਸਟੋਰ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਚੋਣ ਨਤੀਜੇ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੀ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਘਬਰਾ ਗਈ ਸੀ; ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵੋਟਰ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੋਚੇਫਸਟ੍ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਉਪ-ਚੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ 17 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਜਨਮਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬੁਲਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਗੋਰੇ ਲੋਕ ਉਸਦੀ ਸੁਧਾਰ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ANC ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ 'ਤੇ ਵੋਟ ਪਾ ਸਕਣ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜਨਮਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ਜਨਮਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ: "ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ 2 ਫਰਵਰੀ 1990 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ?"
ANC ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਜਨਮਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵੋਟ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਗੈਰ-ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਸੀ: ਅਸੀਂ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਗੋਰੇ ਵੋਟਰ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੋਣ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕੀਤੀ, ਅਸੀਂ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਵੋਟ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਡੀ ਕਲਰਕ ਲਈ।
ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਘਬਰਾਹਟ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਨੇ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ, ਮਹਿੰਗੀ, ਅਮਰੀਕੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ, ਬੰਪਰ ਸਟਿੱਕਰ ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਰੈਲੀਆਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚਲਾਈ ਗਈ ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਇੱਕ ਡਰੈੱਸ ਰਿਹਰਸਲ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ।
ਅੰਤ ਵਿੱਚ, 69 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਗੋਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਮਿਲੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਸ਼ੀਏ ਨੇ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸੁੰਗੜਿਆ ਵੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਰਣਨੀਤੀ ਸੀ।

109

13 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1992 ਨੂੰ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੇ ਦੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਵਾਲਟਰ ਅਤੇ ਓਲੀਵਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਸਥਿਤੀ ਇੰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਤਾਂ - ANC, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਵਿੰਨੀ - ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੱਖ ਹੋਈਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ANC ਨਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਮੈਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਿਆ।

ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ, ਕਾਮਰੇਡ ਨੋਮਜ਼ਾਮੋ ਵਿੰਨੀ ਮੰਡੇਲਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਮੀਡੀਆ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਟਕਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਹ ਹੋਰ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰੇਗਾ।
ਕਾਮਰੇਡ ਨੋਮਜ਼ਾਮੋ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ।
ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ। ANC ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਅਤੇ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਆਮ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਬਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਧਦੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਗਈ...
ਮੈਂ ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਬਿਤਾਏ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਇੱਕ ਸੀ
ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਦਿਲਾਸੇ ਦਾ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਥੰਮ੍ਹ... ਕਾਮਰੇਡ ਨੋਮਜ਼ਾਮੋ ਨੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਦੇ ਔਖੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ... ਉਸਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਢੇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਡੋਲਿਆ। ਉਸਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਿੱਜੀ ਸਤਿਕਾਰ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵਧਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਇਸਨੇ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ। ਉਸਦੇ ਲਈ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਅਜੇ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਤਭੇਦਾਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤਣਾਅ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ
ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਅਸੀਂ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਲਈ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਮੌਜੂਦਾ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ... ਕਾਮਰੇਡ ਨੋਮਜ਼ਾਮੋ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸਮਰਥਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਾਮਰੇਡ ਨੋਮਜ਼ਾਮੋ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ
ਇਕੱਠੇ ਸਾਂਝਾ ਕਰੋ। ਹਾਲਾਤ ਸਾਡੇ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ, ਪਰ ਇਹ ਹੋਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਨਾਲ ਗਲੇ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਉਸ ਪਲ

ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸੱਜਣੋ, ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਰਦ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰੋਗੇ ਜੋ ਮੈਂ ਲੰਘਿਆ ਹਾਂ।
ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਲਈ ਪਤੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਿਤਾ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਵਾਪਸੀ ਵੀ ਉਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ; ਉਹ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਮਿੱਥ ਬਣ ਗਿਆ; ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮਿੱਥ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ।
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਧੀ ਜ਼ਿੰਦਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸਥਿਰ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਹੋਣ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਗ੍ਹਾ ਬਚਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਛਤਾਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਦੁਖਦਾਈ ਪਹਿਲੂ ਰਿਹਾ ਹੈ।
"ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਧਦੇ ਦੇਖਿਆ," ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ [ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ] ਬਾਹਰ ਆਏ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਵੇਗਾ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਲਈ, ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।'" ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਨਮਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਿਆ।

110

ਮਈ 1992 ਵਿੱਚ, ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਘਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਵਰਲਡ ਟ੍ਰੇਡ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਆਪਣਾ ਦੂਜਾ ਪਲੈਨਰੀ ਸੈਸ਼ਨ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ। ਕੋਡੇਸਾ 2 ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੱਲਬਾਤ ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਵਾਰਤਾਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੋਡੇਸਾ 2 ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਅੰਤਿਮ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈਆਂ, ਕੋਡੇਸਾ 1 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲੇ ਸੀ।
ਕੋਡੇਸਾ 2 ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੋ ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਈ। ਪਹਿਲਾ ਵਿਕਾਸ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ 1985 ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਯੂਡੀਐਫ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਮੈਥਿਊ ਗੋਨੀਵੇ ਸੀ। ਇਹ ਖੁਲਾਸੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਨਟਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਕਤਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਮਿਲਟਰੀ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਵਿਭਾਗ ਏਐਨਸੀ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁਪਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਏ।
ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜੋ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ, ਇੱਕ ਘੁੰਮਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਂਗ, ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ, ANC ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਲਈ ਦੋ-ਪੜਾਅ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ "ਖੇਡਣ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ" ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ CODESA ਵਫ਼ਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ "ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੌਂਸਲ" ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਅੱਧੇ ਮੈਂਬਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਖੇਤਰੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋਵੇ।
ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ANC ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵੋਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। CODESA 2 ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵੀਟੋ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਖੇਤਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਸੰਸਥਾ, ਇੱਕ ਸੈਨੇਟ, ਦਾ

ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, CODESA 2 ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗਣਗੇ।
ਇਹ ਸਾਰੀ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਪਰਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ 15 ਮਈ, 1992 ਨੂੰ CODESA 2 ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਧੁੰਦਲੀਆਂ ਜਾਪ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਅਸਹਿਮਤ ਸੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਕਾਇਆ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਜਾਪਦੀ ਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸੀਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਓਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਰਥਨ ਗੁਆ ਦੇਵਾਂਗੇ।
ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤਾ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਰਾਤ ਕੌਫੀ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗਤੀਰੋਧ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਟੁੱਟਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। "ਪੂਰਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਤੁਹਾਡੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ," ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। "ਆਓ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਈਏ। ਆਓ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਏ। ਆਓ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਅਗਲੇ ਦੌਰ ਲਈ ਇੱਕ ਤਾਰੀਖ ਤੈਅ ਕਰੀਏ।" ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਇੱਕ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਬੋਲਾਂਗੇ।
ਅਗਲੀ ਦੁਪਹਿਰ ਅਸੀਂ ਉਲਟ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸੀਂ CODESA 1 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਸੀ: ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਖਰੀ। ਆਪਣੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ "ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵੀਟੋ" ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਪਰ ਉਹ "ਚੈੱਕ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ" ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬਹੁਗਿਣਤੀ "ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।" ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਵਿਰੋਧ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਲਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤਣਾਅ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਚਿਹਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਮੇਲਨ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਰੁਕਾਵਟ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਝਿਜਕ ਕਾਰਨ ਹੋਈ। ਉਹ ਬਸ ਉਸ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।
ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਕੋਡੇਸਾ 2 ਚਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਟੁੱਟ ਗਿਆ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਉੱਚ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ੋਰ (ਮੂਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਵੀਟੋ); ਖੇਤਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਹੋਣਗੀਆਂ; ਇੱਕ ਗੈਰ-ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਅਣ-ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੈਨੇਟ ਜਿਸ ਕੋਲ ਮੁੱਖ ਚੈਂਬਰ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਵੀਟੋ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ; ਅਤੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦਾ।
ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮੁੱਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੱਲ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ ਕਿ ਕੋਡੇਸਾ 2 'ਤੇ ਡੈੱਡਲਾਕ ਗੱਲਬਾਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਸਰਕਾਰ

ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਇੱਕ ਹੱਲ ਵੱਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਵੱਲੀ ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ। ਪਰ, ਫਿਰ, ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ।

ਗੱਲਬਾਤ ਰੁਕਣ ਨਾਲ, ANC ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ "ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ" ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ, ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਹੱਦ ਦਰਸਾਏਗੀ ਅਤੇ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹੜਤਾਲਾਂ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬਾਈਕਾਟ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ ਚੁਣੀ ਗਈ ਮਿਤੀ 16 ਜੂਨ, 1992 ਸੀ, 1976 ਦੇ ਸੋਵੇਟੋ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ, ਅਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਅੰਤ 3 ਅਤੇ 4 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਸੀ।
ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਜਿਸਨੇ ANC ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 17 ਜੂਨ, 1992 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਇੰਕਾਥਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੋਰਸ ਨੇ ਬੋਇਪਾਟੋਂਗ ਦੇ ਵਾਲ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ 'ਤੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਸ ਹਫ਼ਤੇ ANC ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਚੌਥਾ ਸਮੂਹਿਕ ਕਤਲੇਆਮ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਡਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ; ਕੋਈ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਆਖਰੀ ਤੂੜੀ ਲੱਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਸਬਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਯੁੱਧ ਛੇੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਿਉਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸੀ?
ਕਤਲਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ANC ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ANC ਦੇ ਸਕੱਤਰ-ਜਨਰਲ ਸਿਰਿਲ ਰਾਮਾਫੋਸਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ ਨਾਜ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਉਪਾਅ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ANC ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਵਿਰੋਧ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਵਲੰਟੀਅਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵਾਂਗਾ।
ਰੈਲੀ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, "ਮੰਡੇਲਾ, ਸਾਨੂੰ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਿਓ" ਅਤੇ "ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ, ਲੜਾਈ ਰਾਹੀਂ ਜਿੱਤ।" ਮੈਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ; ਲੋਕ ਨਿਰਾਸ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਕੋਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਤੀਜੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਕਿ ਰੰਗਭੇਦ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸੀ। ਬੋਇਪਾਟੋਂਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, NEC ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ? ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਲੈ

ਜਾਣਗੇ।" ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦ ਸੀ, ਪਰ ਹੌਲੀ- ਹੌਲੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਉਹੀ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਮੈਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਾਂਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਸਤਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਲਈ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੈਨਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੱਲਬਾਤ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੈਮੋ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਨ। CODESA 2 ਵਿਖੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਸੀਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹੋਸਟਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾੜ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸਿੰਗ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਲੱਭੀ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਇੰਨੀ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਬੀਜ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਮੈਮੋ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੁਝਾਅ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ।

* * *

ਇਹ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਹਿੰਮ 3 ਅਤੇ 4 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ANC ਦੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਸਮਰਥਿਤ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਮ ਹੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹੜਤਾਲ ਵਿੱਚ 40 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਮੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੀਟ, ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਬਿਲਡਿੰਗਜ਼ ਵੱਲ ਇੱਕ ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾਰਚ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਡੇ ਲਾਅਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਹਰੀ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਵਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਣਸੁਖਾਵੇਂ ਵਿਕਲਪਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।
ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਏਐਨਸੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਸਿਸਕਾਈ ਦੇ ਵਤਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਿਸ਼ੋ 'ਤੇ ਮਾਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਓਪਾ ਗਕੋਜ਼ੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੰਟੂਸਤਾਨ ਸੀ। ਸਿਸਕਾਈ ਦਾ ਏਐਨਸੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦਮਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ 1991 ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਗਕੋਜ਼ੋ ਨੇ ਏਐਨਸੀ-ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਅੱਤਵਾਦ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਸਿਸਕਾਈ ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। 7 ਸਤੰਬਰ, 1992 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਬਿਸ਼ੋ

ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵੱਲ ਮਾਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਕਲੇ। ਜਦੋਂ ਮਾਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾੜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੁੱਲਣ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜਣ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਮਾੜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਘਰੇਲੂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਮਾਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨੱਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਦੋ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਬਿਸ਼ੋ ਬੋਇਪਾਟੋਂਗ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਉਪਨਾਮ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ।

ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗ ਜੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਹਨੇਰਾ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਿਸ਼ੋ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਂਝਾ ਆਧਾਰ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬਿਸ਼ੋ ਵਰਗੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦੇ ਦੁਹਰਾਓ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਡੇ ਸਬੰਧਤ ਵਾਰਤਾਕਾਰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨੇਕ-ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ 26 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਲਈ ਮਿਲੇ।
ਉਸ ਦਿਨ, ਮਿਸਟਰ ਡੀ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਮੈਂ ਰਿਕਾਰਡ ਆਫ਼ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ, ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਜਿਸਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਲਈ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸੰਸਥਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਹੋਸਟਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾੜ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਬਣਾਈ, ਅਤੇ ਰੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚ "ਰਵਾਇਤੀ ਹਥਿਆਰਾਂ" ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ। ਪਰ ਰਿਕਾਰਡ ਆਫ਼ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਦੀ ਅਸਲ ਮਹੱਤਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸਨੇ ਕੋਡੇਸਾ 2 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਡੈੱਡਲਾਕ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ, ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈ, ਜੋ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਪਣਾਏਗੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ। ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਕੁਝ ਬਚਿਆ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਉਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਸੀ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ।
ਰਿਕਾਰਡ ਆਫ਼ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਨੇ ਇੰਕਾਥਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਐਨਪੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਲਏ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਹੋਮਲੈਂਡ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਫ਼ਰੀਕਨੇਰ ਹੋਮਲੈਂਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਆਫ਼ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ, ਕੋਡੇਸਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਮਖੋਂਟੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।
ਜਿਵੇਂ ਜੋਅ ਸਲੋਵੋ ਨੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ: ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ। ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ, ਜੋਅ ਨੇ ਇੱਕ ਪੇਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਜੰਗਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਚੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਵੀ, ANC ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੀਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਕਈ ਸਾਲ ਲੱਗਣਗੇ। ਇੱਕ ANC ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੋਅ ਨੇ ਇੱਕ "ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਦੀ ਧਾਰਾ" ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ-ਵੰਡ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਆਫ਼ੀ, ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। "ਸ਼ਕਤੀ- ਵੰਡ" ANC ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਘਟੀਆ ਸ਼ਬਦ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵੀਟੋ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖੋਜ ਲਈ ਇੱਕ ਕੋਡ-ਵਾਕਾਂਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਵੇਗੀ ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਣ।
ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਜੋਅ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 18 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। NEC ਸ਼ਕਤੀ-ਵੰਡ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੋਲ ਵੀਟੋ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਦੁਵੱਲੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੇਮ ਲਾਜ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਗੱਲਬਾਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਬਤ ਹੋਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਨੀਂਹ 'ਤੇ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਝਾੜੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿੱਚ ਅਨੁਪਾਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਬਹੁਮਤ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ, ANC ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ, ਇੱਕ ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਕੈਬਨਿਟ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ 'ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਚੋਣਾਂ 1993 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੀਆਂ।

111

ਮੇਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਘਰ ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਕੁਨੂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪੇਂਡੂ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। 1993 ਦੇ ਪਤਝੜ ਤੱਕ, ਘਰ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਵਿਖੇ ਮੇਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦੇ ਫਲੋਰ ਪਲਾਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਲੋਕ ਅਕਸਰ ਇਸ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਵਾਬ ਸਧਾਰਨ ਸੀ: ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਘਰ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਘਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਇਸਦੇ ਮਾਪਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਨੂ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰਸੋਈ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਭਟਕਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।
ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਛੁੱਟੀ 'ਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸੀ। 10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਪੁਲਿਸ ਰਗਬੀ ਟੀਮ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਘਰੇਲੂ ਨੌਕਰਾਣੀ ਭੱਜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਾਲ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ ਹਾਨੀ, SACP ਦੇ ਸਕੱਤਰ-ਜਨਰਲ, MK ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਚੀਫ਼ ਆਫ਼ ਸਟਾਫ, ਅਤੇ ANC ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਨੂੰ ਬੋਕਸਬਰਗ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੋਰਾ ਮਜ਼ਦੂਰ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਉਪਨਗਰ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ ਏਕੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਸ ਦੀ ਮੌਤ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਲਈ ਇੱਕ ਝਟਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕ ਸੀ; ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਉਹ ਸੁਣਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਬੇਕਾਬੂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਅਨਮੋਲ ਹੁੰਦਾ।
ਦੇਸ਼ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੀ। ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਸਨ ਕਿ ਹਾਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਇੱਕ ਨਸਲੀ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਇਕ ਇੱਕ ਸ਼ਹੀਦ ਬਣ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਰਾਹੀਂ ਕ੍ਰਿਸ ਦੇ ਬਿਆਸੀ ਸਾਲਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸਬਲੇਲੇ ਵਿੱਚ ਉਡਾਣ ਭਰੀ, ਜੋ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ ਦੇ ਕੋਫਿਮਵਾਬਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ, ਧੂੜ ਭਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਘਰੇਲੂ ਖੇਤਰ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਕ੍ਰਿਸ ਹਾਨੀ ਵਰਗਾ ਆਦਮੀ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਜਨੂੰਨ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਪੇਂਡੂ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਉਸਦੀ ਚਿੰਤਾ ਉਸਦੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਬਲੇਲੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਅਤੇ ਸੱਚੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਗੁਆਇਆ। ਕ੍ਰਿਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ

ਗੁਆਉਣ ਦੇ ਦਰਦ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਕਿ ਉਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ।
ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੋਲਿਸ਼ ਪ੍ਰਵਾਸੀ, ਅੱਤਵਾਦੀ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਅਫ਼ਰੀਕਨੇਰ ਵੀਅਰਸਟੈਂਡਸਬੀਵੇਗਿੰਗ (AWB) ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਦਲੇਰ ਅਫ਼ਰੀਕਨੇਰ ਔਰਤ ਦੁਆਰਾ ਕਾਤਲ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟ ਨੰਬਰ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਤਲ ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਮ ਸੀ, ਗੱਲਬਾਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਰਾਤ SABC 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ANC ਸੀ, ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਸਾਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ ਹਾਨੀ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

ਅੱਜ ਰਾਤ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ, ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਭਰਿਆ, ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਘਿਣਾਉਣਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪੂਰਾ ਦੇਸ਼ ਹੁਣ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੋਰੀ ਔਰਤ, ਜੋ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਮੂਲ ਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸਕੀਏ... ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕੱਠੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸਿਓਂ, ਕ੍ਰਿਸ ਹਾਨੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦਿੱਤੀ - ਸਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ।

ਕ੍ਰਿਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਗੋਰੇ ਸਰਬਉੱਚਤਾਵਾਦੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਟੱਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਮਤ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ।
ਅਸੀਂ ANC ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ। ਬਦਲੇ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਮਿਲੇਗਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਾਨੀ ਦੇ ਕਤਲ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰਨ ਦੇਵਾਂਗੇ।
ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ, ਕਲਾਈਵ ਡਰਬੀ-ਲੂਈਸ, ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਤੀਜੀ ਫੋਰਸ ਦੀ ਹੋਰ ਪੁਸ਼ਟੀ। ਇਹ ਖੁਦ ਕ੍ਰਿਸ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੇ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਚੋਰੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਬੰਦੂਕ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਉਹ ਉਸੇ ਭੰਡਾਰ ਤੋਂ ਆਈ ਸੀ।

ਠੀਕ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੌਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਮੌਤ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਓਲੀਵਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਸਟ੍ਰੋਕ ਜਿਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਚਾਨਕ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਆਇਆ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ, ਐਡੀਲੇਡ, ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਮੈਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵੱਲ ਭੱਜਿਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਹੀ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਪਲੈਟੋ ਦੇ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿੱਚ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੋਨੇ, ਚਾਂਦੀ ਅਤੇ ਸੀਸੇ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਓਲੀਵਰ ਸ਼ੁੱਧ ਸੋਨਾ ਸੀ; ਉਸਦੀ ਬੌਧਿਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵਿੱਚ ਸੋਨਾ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਨਿੱਘ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿੱਚ ਸੋਨਾ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਉਦਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਸੋਨਾ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਅਟੱਲ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਬਲੀਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਨਾ ਸੀ। ਜਿੰਨਾ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਵਜੋਂ ਉਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਓਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਵਜੋਂ ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕਈ ਸਾਲ ਵੱਖ ਰਹੇ ਸੀ, ਪਰ ਓਲੀਵਰ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵੱਖ ਹੋਏ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਇਕੱਲੇ ਆਦਮੀ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਤਾਬੂਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।
ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਓਲੀਵਰ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਏਐਨਸੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹੀ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਵੇਟੋ ਦੇ ਇੱਕ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੈਲੀ ਵਿੱਚ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਪਤਵੰਤੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਜਿਸਨੇ ਏਐਨਸੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਜਲਾਵਤਨੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਿਆ। ਐਮਕੇ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਕਬਰ 'ਤੇ ਇੱਕੀ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਓਲੀਵਰ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਹੀ ਉਹ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਬਾਕੀ ਸੀ।

112

ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ 3 ਜੂਨ, 1993 ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਗੇ, ਪਰ ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ, ਵਰਲਡ ਟ੍ਰੇਡ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਫੋਰਮ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਗੈਰ-ਨਸਲੀ, ਇੱਕ-ਵਿਅਕਤੀ-ਇੱਕ-ਵੋਟ ਚੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਤਾਰੀਖ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ: 27 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1994। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਕਾਲੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਆਪਣੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣਗੇ। ਸਮਝੌਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵੋਟਰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਚਾਰ ਸੌ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਗੇ, ਜੋ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਣਗੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਸਦ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਬੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕ੍ਰਮ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।
ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ, ਛੱਬੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੰਕਾਥਾ, ਪੈਨ ਅਫਰੀਕਨਿਸਟ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਤਾਰੀਖ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਰੀਖ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ।
ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ, ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਫੋਰਮ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਖਰੜੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੋ-ਸਦਨਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਅਨੁਪਾਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਚਾਰ ਸੌ ਮੈਂਬਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਇੱਕ ਸੈਨੇਟ ਸਨ। ਖੇਤਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ।
ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਵਾਕਆਊਟ ਕਰ ਗਏ। ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਡਰਾਫਟ ਅੰਤਰਿਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੱਸਿਆ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਬਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਜਨਰਲ ਕੌਨਸਟੈਂਡ ਵਿਲਜੋਏਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਵੋਲਕਸਫਰੰਟ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਸਮੂਹ, ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਗੋਰੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਵੋਲਕਸਟਾਟ, ਇੱਕ ਗੋਰੇ ਵਤਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।
18 ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਸੈਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ANC ਨੇ ਬਾਕੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਨਵੀਂ ਕੈਬਨਿਟ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾਂ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲੇ ਲਵੇਗੀ; ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੋਣਾਂ 1999 ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕਰੇ; ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਬੈਲਟ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਚੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਜ਼ੋਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਦੋ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ ਸਿਰਫ ਬਹੁਗਿਣਤੀ

ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਉਲਝਾਉਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੋਟ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੌਂਸਲ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, TEC 22 ਦਸੰਬਰ ਅਤੇ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਸੀ।

ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 1993 ਦਾ ਨੋਬਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨੋਬਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਰਥ ਸੀ।
ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਤੀਜਾ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਨੋਬਲ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇੰਨਾ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੀਫ਼ ਅਲਬਰਟ ਲੁਥੁਲੀ ਨੂੰ 1960 ਵਿੱਚ ਇਨਾਮ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਆਰਚਬਿਸ਼ਪ ਡੇਸਮੰਡ ਟੂਟੂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਨਸਲਵਾਦ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਹੋ ਕੇ ਲੜਾਈ ਲੜੀ।
ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ; ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਪਰ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੀ, ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਾਏਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸਨੇ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨੋਬਲ ਕਮੇਟੀ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰੇਗੀ ਜਿਸਨੇ ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਮੈਨੂੰ ਨਾਰਵੇ ਅਤੇ ਸਵੀਡਨ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। 1950 ਅਤੇ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ANC ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਗਏ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਨਾਰਵੇ ਅਤੇ ਸਵੀਡਨ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ, ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।
ਮੈਂ ਨਾਰਵੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਨੋਬਲ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜੋ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ, ਸ਼੍ਰੀ ਐਫ. ਡਬਲਯੂ. ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੀ।

ਉਸ ਕੋਲ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰੰਗਭੇਦ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਇਹ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਭਾਗੀਦਾਰ ਵਜੋਂ, ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਕੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਨੀ ਸਖ਼ਤ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਲੋਚਨਾਵਾਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਹਾਰਕ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ, ਗੱਲਬਾਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਓਨੀ ਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੁਹਿੰਮ ਫਰਵਰੀ 1994 ਤੱਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਕੇ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ; ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ।

ਭਾਵੇਂ ਪੋਲਾਂ ਨੇ ANC ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਫਰਕ ਨਾਲ ਦਿਖਾਇਆ, ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਸ਼ਾਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ ਜੋ ਦੂਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਈਆਂ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਤਜਰਬੇਕਾਰ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਿਤ, ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਰੋਧੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਸਾਡੀ ਮੁਹਿੰਮ ਪੋਪੋ ਮੋਲੇਫ਼, ਟੈਰਰ ਲੇਕੋਟਾ ਅਤੇ ਕੇਤਸੋ ਗੋਰਧਨ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਚੱਲੀ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਯੂਡੀਐਫ ਕਾਰਕੁਨ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਸਨ। ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਕਿ 20 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੋਟ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੋਟਰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਨ, ਅਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਡਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਸੁਤੰਤਰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਵੋਟਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।
ਸਾਡੇ ਚੋਣ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਉਹ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਪੀਪਲਜ਼ ਫੋਰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ANC ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਡਰਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪੀਪਲਜ਼ ਫੋਰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਸਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਨ ਜੋ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਿਲ ਕਲਿੰਟਨ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ

ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਫੋਰਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਦਾਂ ਸਨ, ਗ੍ਰੇਟ ਪਲੇਸ 'ਤੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖੀਆਂ ਸਨ।
ਮੈਂ ਪੀਪਲਜ਼ ਫੋਰਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਮੈਂ ਨਵੰਬਰ ਵਿੱਚ ਨੇਟਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੀਡਬਲਯੂਵੀ ਖੇਤਰ, ਉੱਤਰੀ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਅਤੇ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਫੋਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਕੋਈ ਵੀ ਕਦੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ।
ਫੋਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ। ANC ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮੁਕਤੀ ਚੋਣ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ: ਸਾਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸਦੀ ਅਸੀਂ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ANC ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ, ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਸੀ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਰੰਗਭੇਦ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਯੋਗ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਹਿਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮੁਹਿੰਮ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੀਤ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ।
ਏਐਨਸੀ ਨੇ 150 ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ; ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਫਲੱਸ਼ ਟਾਇਲਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦਸ ਲੱਖ ਨਵੇਂ ਘਰ ਬਣਾਉਣ; ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮੁਫ਼ਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ; ਜ਼ਮੀਨੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਕਰਨ; ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ 'ਤੇ ਮੁੱਲ-ਵਰਧਿਤ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਉਪਾਵਾਂ ਲਈ ਵੀ ਵਚਨਬੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ "ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਜੀਵਨ" ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਸਰਲ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਏਐਨਸੀ ਦਾ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਬਣ ਗਿਆ।
ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਚੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰਾਤੋ- ਰਾਤ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਕਸਰ, ਮੈਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਰਸੀਡੀਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਤੈਰਾਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਾ ਕਰੋ।" ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇਗੀ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਵਧਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਗਏ ਹੋਵੋਗੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਧੀਰਜ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।" ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ; ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ: "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ," ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤਾਂ ਸ਼ੀਬੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪੀਓ। ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬਿਹਤਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ; ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਖੁਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"
ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਰੰਗਭੇਦ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਭਵਿੱਖ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਹਰੇਕ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੋਟ ਪੱਤਰ ਖੁਦ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਮਾ, ਤੰਗ ਟੁਕੜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਘਟਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸਦੇ ਨੇਤਾ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸੀ। ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ X ਲਗਾਉਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ, "ਚੋਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪੱਤਰ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖੋ, ਤਾਂ ਇੱਕ X ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ।"

113

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਕੁਝ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੰਕਾਥਾ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜਾ ਜ਼ਵੇਲਿਥੀਨੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਨੇ ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਗੋਰੇ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀਆਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਵੋਲਕਸਟਾਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਸਥਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਪੂਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੀ।
12 ਫਰਵਰੀ, 1994, ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਆਖਰੀ ਮਿਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ, ਇੰਕਾਥਾ, ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ, ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਨੇਰ ਵੋਲਕਸਫਰੰਟ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਬੋਫੁਥਾਤਸਵਾਨਾ ਮਾਤਭੂਮੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮੂਹ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਝੌਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤੇ: ਅਸੀਂ ਸੂਬਾਈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਲਈ ਦੋਹਰੀ ਵੋਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ; ਵਧੇਰੇ ਸੂਬਾਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਰੰਟੀ; ਨੇਟਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦਾ ਨਾਮ ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ/ਨੇਟਲ ਰੱਖਣਾ; ਅਤੇ ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਅੰਦਰੂਨੀ" ਸਵੈ-ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
ਮੈਂ 1 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਡਰਬਨ ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। "ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ ਬੈਠਾਂਗਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖੂਨ-ਖਰਾਬੇ ਵਿੱਚ ਧੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ," ਮੈਂ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਚੀਫ਼ ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਚੋਲਗੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਅੰਤਿਮ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਨਰਲ ਵਿਲਜੋਏਨ ਨੇ ਵੀ ਫ੍ਰੀਡਮ ਫਰੰਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ।
ਭਾਵੇਂ ਬੋਫੁਥਾਤਸਵਾਨਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲੂਕਾਸ ਮੈਂਗੋਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਲਹਿਰ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਜੋ ਲੋਕ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੜਤਾਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੋ ਜਲਦੀ ਹੀ ਬੋਫੁਥਾਤਸਵਾਨਾ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈਆਂ। ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਨੈੱਟਵਰਕ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਮਾਫੀਕੇਂਗ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ, ਹੋਮਲੈਂਡ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਹੜਤਾਲੀ

ਮੁਹਿੰਮ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹਮਲਾਵਰ ਨਾ ਹੋਣ ਲਈ ਝਿੜਕਿਆ ਸੀ।
ਜਦੋਂ ਅਸਲ ਬਹਿਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ, ਪਰ, ਮੈਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਕੇਪ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਸਲੀ ਨਫ਼ਰਤ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ, ਇੱਕ ਭੜਕਾਊ ਕਾਮਿਕ ਕਿਤਾਬ ਵੰਡ ਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ANC ਦਾ ਨਾਅਰਾ "ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ ਨੂੰ ਮਾਰੋ, ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰੋ" ਸੀ।
"ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਜਿੰਨਾ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸੰਗਠਨ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਮੈਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੇ ਏਐਨਸੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ 'ਤੇ ਅਰਬਾਂ ਡਾਲਰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਝਿੜਕਿਆ, ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ।
ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਹਿਸ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਸਾਥੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਲਈ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ ਉਦਾਹਰਣ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਂਝੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ, ਸਾਂਝਾ ਪਿਆਰ ਹੈ... . ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, "ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, "ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੈਂ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਫੜਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਥ ਫੜਨ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ।" ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਹੈਰਾਨ, ਪਰ ਖੁਸ਼ ਜਾਪ ਰਹੇ ਸਨ।

114

ਮੈਂ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਈ, ਵੋਟਿੰਗ ਦੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਨੇਟਲ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਡਰਬਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਰੇ ਭਰੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ, ਇਨਾਂਡਾ ਦੇ ਓਹਲਾਂਜ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ANC ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੌਨ ਡੂਬੇ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਨੇ 1912 ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਕਬਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮੇਰੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਲਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜੋ ਉਸਨੇ ਬਿਆਸੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਕਬਰ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਹੇਠਾਂ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਉੱਚਾਈ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਵਰਤਮਾਨ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਤੀਤ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵੋਟਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਤੁਰਿਆ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਇਕਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਡਿੱਗ ਪਏ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਉੱਥੇ ਹੋ ਸਕਾਂ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਸੀ, ਉਹ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਅੰਤਮ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋ, ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ ਹਾਨੀ, ਅਤੇ ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲੀ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨਾਇਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਉਸ ਦਿਨ ਵੋਟ ਪਾ ਸਕਣ; ਮੈਂ ਜੋਸੀਆ ਗੁਮੇਡੇ, ਜੀ. ਐਮ. ਨਾਇਕਰ, ਡਾ. ਅਬਦੁੱਲਾ ਅਬਦੁਰਹਮਾਨ, ਲਿਲੀਅਨ ਨਗੋਈ, ਹੈਲਨ ਜੋਸਫ਼, ਯੂਸਫ਼ ਦਾਦੂ, ਮੂਸਾ ਕੋਟਾਨੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਮੈਂ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਉਸ ਵੋਟਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ; ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਇੱਕ ਬੇਰਹਿਮ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, "ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮੰਡੇਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋ?" ਮੈਂ ਹੱਸ ਪਿਆ। "ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਸਵੇਰ ਉਸ ਚੋਣ ਲਈ ਦੁਖੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਮੈਂ ANC ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ X ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਫੋਲਡ ਕੀਤੇ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਲੱਕੜ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ; ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵੋਟ ਪਾਈ ਸੀ।

ਉਸ ਦਿਨ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਜਾ ਰਹੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸੜ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕਸਬਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਬਰ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ; ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ; ਗੋਰੇ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰਕਾਰ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ। ਵੋਟਿੰਗ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਮੂਡ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸੀ। ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਵੋਟਿੰਗ ਦੀਆਂ ਲੌਜਿਸਟਿਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ, ਗਲਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵੋਟਾਂ

ਪਾਉਣ, ਡਾਕੂ ਵੋਟਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਮੱਧਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀਆਂ।
ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦਿਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੋਟ ਦਾ 62.6 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਘੱਟ ਸੀ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਅੰਤਿਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ 400 ਵਿੱਚੋਂ 252 ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ। ANC ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ, ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ, ਪੂਰਬੀ ਕੇਪ ਅਤੇ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਬਦਬਾ ਬਣਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਪੱਛਮੀ ਕੇਪ ਵਿੱਚ 33 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੋਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਜਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸਨੇ ਰੰਗੀਨ ਵੋਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ/ਨੈਟਲ ਵਿੱਚ 32 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੋਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਇੰਕਾਥਾ ਦੁਆਰਾ ਜਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਨੇਟਲ ਵਿੱਚ, ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਡਰਾਉਣ-ਧਮਕਾਉਣ ਦੇ ਡਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ। ਵੋਟ ਧੋਖਾਧੜੀ ਅਤੇ ਵੋਟ ਧਾਂਦਲੀ ਦੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਸਨ। ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਅਸੀਂ ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ ਵਿੱਚ ਇੰਕਾਥਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਘੱਟ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੋਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ANC ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਹੱਦ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਮੈਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ ਸੀ; ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਵੋਟਾਂ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਇਨਪੁਟ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਲੋਕ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ANC ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸੱਚੀ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

2 ਮਈ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਆਲੂ ਰਿਆਇਤ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ। ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗੋਰਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਹਾਰ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਸੌਂਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ, ANC ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਦੇ ਡਾਊਨਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਲਟਨ ਹੋਟਲ ਦੇ ਬਾਲਰੂਮ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਫਲੂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਲਗਭਗ ਨੌਂ ਵਜੇ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਖੁਸ਼, ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ।
ਮੈਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਜ਼ੁਕਾਮ ਕਾਰਨ ਗੂੜ੍ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। "ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸੋਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ," ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਾਰਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮਹਾਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਮਾਰਟਿਨ ਲੂਥਰ ਕਿੰਗ ਜੂਨੀਅਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੋਰੇਟਾ ਸਕਾਟ ਕਿੰਗ ਉਸ

ਰਾਤ ਮੰਚ 'ਤੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਅਮਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਹ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਡੂੰਘੇ ਮਾਣ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ - ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਮ, ਨਿਮਰ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਮਾਣ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੰਨਾ ਸ਼ਾਂਤ, ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਛੱਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ - ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਆਜ਼ਾਦ! ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਆਜ਼ਾਦ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਮਤ ਤੋਂ ਨਿਮਰ ਹੋ ਕੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਪਲ 'ਤੇ ANC ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਨਮਾਨ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ... . ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸਮੂਹਿਕ ਹਨ... . ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪਲ ਤੋਂ ਨਤੀਜੇ ਆਏ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ANC ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਮਰਹਮ ਲਗਾਉਣ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਗੋਰੇ, ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ, ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਰੰਗ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਦਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਸੀ। ਹਰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਇੱਕ ਕੌਮ, ਇੱਕ ਲੋਕ ਹਾਂ, ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਇਕੱਠੇ ਮਾਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

115

10 ਮਈ ਦਾ ਸਵੇਰਾ ਚਮਕਦਾਰ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਉਦਘਾਟਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਦਘਾਟਨ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਹੋਵੇਗਾ।
ਇਹ ਸਮਾਰੋਹ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਬਿਲਡਿੰਗਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੁੰਦਰ ਰੇਤਲੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਐਂਫੀਥੀਏਟਰ ਵਿੱਚ ਹੋਏ। ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ, ਇਹ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮਤਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ, ਗੈਰ-ਨਸਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਸਤਰੰਗੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਸਥਾਨ ਸੀ।
ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਪਤਝੜ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਧੀ ਜ਼ੇਨਾਨੀ ਵੀ ਸੀ। ਮੰਚ 'ਤੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਜੇ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁਕਾਈ ਗਈ। ਫਿਰ ਥਾਬੋ ਮਬੇਕੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁਕਾਈ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ, ਮੈਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਗਣਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ। ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ:

ਅੱਜ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ, ਇੱਥੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ... ਨਵਜੰਮੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਮਹਿਮਾ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਆਫ਼ਤ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੱਲੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਮਾਣ ਕਰੇਗੀ।
… ਅਸੀਂ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਦੁਰਲੱਭ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਹਨ ਜੋ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਨਿਆਂ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਜਿੱਤ ਹੈ।
ਅਸੀਂ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਹੁੰ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ, ਵਾਂਝੇਪਣ, ਦੁੱਖ, ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ।
ਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਧਰਤੀ ਦੁਬਾਰਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋ... ਇੰਨੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਸੂਰਜ ਕਦੇ ਵੀ ਡੁੱਬਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਿਓ। ਰੱਬ ਅਫਰੀਕਾ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦੇਵੇ!
ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਜੈੱਟਾਂ, ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲੜੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਰਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਪ੍ਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੀ, ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਜੋ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਣੀ ਗਈ

ਸੀ। ਕੁਝ ਪਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਬਲ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਜਨਰਲਾਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਰਿਬਨਾਂ ਅਤੇ ਮੈਡਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇੰਨੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਲੂਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੰਪਾਲਾ ਜੈੱਟਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ੈਵਰੋਨ ਨੇ ਨਵੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਝੰਡੇ ਦੇ ਕਾਲੇ, ਲਾਲ, ਹਰੇ, ਨੀਲੇ, ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ।
ਇਹ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਵਜਾਉਣ, ਅਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ "ਨਕੋਸੀ ਸਿਕੇਲੇਲ' ਅਫਰੀਕਾ" ਗਾਉਣ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗੀਤ "ਡਾਈ ਸਟੈਮ" ਗਾਉਣ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਦਿਨ, ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਉਸ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਕਦੇ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਜਾਣ ਲੈਣਗੇ।

ਉਦਘਾਟਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਕੌੜੀ ਐਂਗਲੋ-ਬੋਅਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਗੋਰੇ-ਚਮੜੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ-ਚਮੜੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਸਲੀ ਦਬਦਬੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਬਣਤਰ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਠੋਰ, ਸਭ ਤੋਂ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਹੁਣ, ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਵਜੋਂ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਅੱਠਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ।
ਉਹ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਕਲਪਿਤ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਫਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਲੰਬੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਲਾਈਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਰੰਗਭੇਦ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡੂੰਘਾ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਜ਼ਖ਼ਮ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕਈ ਸਾਲ, ਜੇ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਡੂੰਘੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਤੋਂ ਠੀਕ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ, ਅਣਇੱਛਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸਨੇ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਓਲੀਵਰ ਟੈਂਬੋਸ, ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲਸ, ਚੀਫ਼ ਲੂਥੁਲਿਸ, ਯੂਸਫ਼ ਦਾਦੂਸ, ਬ੍ਰਾਮ ਫਿਸ਼ਰ, ਰਾਬਰਟ ਸੋਬੁਕਵੇਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ - ਅਜਿਹੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਮਤ, ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਉਦਾਰਤਾ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਇੰਨੀ ਡੂੰਘਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੀ

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਏ ਖਣਿਜਾਂ ਅਤੇ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ ਇਸਦੇ ਲੋਕ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਹੀਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਾਰੀਕ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਹਨ।
ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਵਾਰ-ਵਾਰ, ਮੈਂ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਜੋਖਮ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਦਿੰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਹਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਬਿਨਾਂ ਟੁੱਟੇ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲਾਪਣ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜੋ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਟਾਲਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਮਤ ਡਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਜਿੱਤ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਉਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਡਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਦਲੇਰੀ ਦੇ ਨਕਾਬ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਹਾਦਰ ਆਦਮੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਡਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਨ ਤਬਦੀਲੀ ਆਵੇਗੀ। ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਮ ਆਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਵੀ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਦਇਆ ਅਤੇ ਉਦਾਰਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਚਮੜੀ ਦੇ ਰੰਗ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਪਿਛੋਕੜ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਧਰਮ ਕਾਰਨ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੱਕ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਗਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਝਲਕ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਕਿੰਟ ਲਈ, ਪਰ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚੰਗਿਆਈ ਇੱਕ ਲਾਟ ਹੈ ਜੋ ਲੁਕਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ।
ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਰੱਖ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਸਤਾ ਆਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਕਿੰਨੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਈ, ਅਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ 'ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਈ, ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੀ ਕੀਮਤ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਦੋਹਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ - ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ, ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ; ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ, ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀ, ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੱਭਿਅਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਝੁਕਾਅ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ ਆਦਮੀ ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਇਨਸਾਨ ਵਜੋਂ ਜੀਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਉਸਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ

ਗਈ ਅਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਉਸਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਲੱਗ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਗੁਪਤਤਾ ਅਤੇ ਬਗਾਵਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਧਿਆ ਜੀਵਨ। ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ, ਇੱਕ ਭਰਾ, ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਤੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ, ਲੱਖਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾਂਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਂਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਓਨਾ ਹੀ ਸਰਲ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, "ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ?" ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ: "ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਬੱਚੇ ਵੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ..." ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ - ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੌੜਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਸਾਫ਼ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਤੈਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ, ਤਾਰਿਆਂ ਹੇਠ ਮੀਲ ਭੁੰਨਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੱਲਦੇ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਚੌੜੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।
ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਭਰਮ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ, ਜੋ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਆਜ਼ਾਦੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ, ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਮਾਉਣ, ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਲਈ ਤਰਸਦਾ ਸੀ - ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਬਣਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ।
ਪਰ ਫਿਰ ਮੈਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਮੇਰੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਸੀਮਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਹਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਫਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੁੱਖ ਬਣ ਗਈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮਾਣ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਨਾਲ ਜੀਉਣ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਡਰੇ ਹੋਏ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਲੇਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ

ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਘਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਦਮੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਜੀਵਨ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਿਕਸ਼ੂ ਵਾਂਗ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇਕ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲੋਕ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਟੁੱਟ ਹੈ; ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਸਨ, ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਸਨ।
ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਭੁੱਖ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ, ਗੋਰੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ, ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਭੁੱਖ ਬਣ ਗਈ। ਮੈਂ ਜਿੰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਓਨਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਕੈਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਤੰਗ-ਦਿਮਾਗੀ ਦੀਆਂ ਸਲਾਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਖੋਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਓਨਾ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਮਿਸ਼ਨ ਸੀ, ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ। ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹਾਂ; ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਆਖਰੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਔਖੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੀਣਾ ਹੈ ਜੋ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਅਸਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੁਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ।
ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਉਸ ਲੰਬੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਨਾ ਡਗਮਗਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਰਾਜ਼ ਖੋਜ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਪਹਾੜੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਲੈਣ ਲਈ, ਉਸ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਦੇਖਣ ਲਈ ਜੋ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਆਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਰੁਕਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ ਅਜੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇੰਡੈਕਸ

ਅਬਦੁਰਹਿਮਾਨ, ਅਬਦੁੱਲਾ,
ਸੋਥੋ,
ਥੈਂਬੂ। ਥੈਂਬੂਲੈਂਡ/ਥੈਂਬੂ ਵੇਖੋ
ਲੋਕ
ਐਡਮਜ਼, ਫਰੀਦ,
ਅਦੀਸ ਅਬਾਬਾ,
ਅਫਰੀਕੀ ਮਾਈਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ (AMWU), ਅਫਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ (ਏ.ਐਨ.ਸੀ.), ਐਕਸ਼ਨ,
ਕਮੇਟੀ,
ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ,
ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਰੋਧ, ਹਿੰਸਾ ਨੀਤੀ, ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਕੈਦ
ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ,
ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਮੁੱਦਾ,
ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਬੰਦੀ,
ਸਿਵਲ ਨਾ-ਫ਼ਰਮਾਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ,
ਬਾਹਰੀ ਮਿਸ਼ਨ, ਸਰਕਾਰ
ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ,
ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ,
ਲਾਮਬੰਦੀ/
ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ,
ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ,
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ, ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਐਨ.ਐਮ.,
ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਐਨ.ਐਮ.,
ਐਨਐਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਅਹਿੰਸਾ ਨੀਤੀ,
ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ,
NM ਦੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਅਤੇ,
ਹਟਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਅਤੇ
ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਅੱਤਵਾਦ
ਦੇ ਖਿਲਾਫ,
ਵੋਟਿੰਗ ਮੁਹਿੰਮ, ਗੋਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਤੇ, ਏਐਨਸੀ ਅਤੇ; ਵੀ ਵੇਖੋ
ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ/ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ; ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ; ਐਮਕੇ; ਮਹਿਲਾ ਲੀਗ; ਯੂਥ
ਲੀਗ
ਅਫਰੀਕੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ (ਏਪੀਓ), ਅਫ਼ਰੀਕਨੇਰ ਬਗਾਵਤ,
ਅਫ਼ਰੀਕਨੇਰ ਪੀਪਲਜ਼ ਫਰੰਟ,
ਅਫ਼ਰੀਕਨੇਰ ਵਿਰੋਧ ਲਹਿਰ (AWB), ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ, ਨੇਵਿਲ,
ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰਾ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ,
ਅਲਜੀਰੀਆ,
ਆਲ-ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ,
ਆਲ-ਇਨ ਕਾਨਫਰੰਸ,
ਜਾਂ ਪੜ੍ਹੋ,
ਬੋਮਿਆਨਾ,
ਗਕਾਲੇਕਾ,
ਅਮਾਮਫੇਂਗੂ,
ਮਪੇਮਵੂ,
ਐਮਪੋਡੋਮਿਸ,
ਮਪੋਂਡੋ,
ਨਗੁਟਿਆਨਾ,
ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ,
ਅੰਗੋਲਾ,
ਏਐਨਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਗਠਜੋੜ,
ਰੰਗਭੇਦ,
ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ,
ਕਾਨੂੰਨ,
ਨਿਯਮਾਂ, ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼,
ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਤੇ, ਇਲਾਜ ਕੈਦੀ,
ਅਪ੍ਰੈਲ, ਜਿੰਮੀ,
ਆਰੋਨਸੋਹਨ, ਵਿਲੀਅਮ,
ਏਸ਼ੀਆਈ ਭੂਮੀ ਟੈਨਿਊਰ ਐਕਟ,
ਕਤਲ,
ਐਸਟਰ, ਡੇਵਿਡ,
ਐਟਲਾਂਟਿਕ ਚਾਰਟਰ,
ਔਕੈਂਪ, ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ,
ਔਕੈਂਪ, ਕਰਨਲ,
ਆਤਸ਼ੂਮਾਓ,
ਅੱਯੂਬ, ਇਸਮਾਏਲ,

ਅਜ਼ਾਨੀਅਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ,

ਦਾੜ੍ਹੀ, ਫਰਾਂਸਿਸ
ਬੈਡਨਹੋਰਸਟ, ਪੀਟ,
ਬਾਮ, ਫਿਕਾਈਲ,
ਪਾਬੰਦੀਆਂ/ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ, ਵਿਰੁੱਧ ਏ.ਐਨ.ਸੀ., ਐਨ.ਐਮ. ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ,
ਵਿੰਨੀ ਮੰਡੇਲਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ,
ਬੰਟੂ ਖੇਤਰ,
ਬੰਟੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼/ਬੰਟੂ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਐਕਟ, ਬੰਤੂ ਸਿੱਖਿਆ ਐਕਟ,
ਬੰਤੂ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ,
ਬੈਂਟੁਸਤਾਨ ਸਿਸਟਮ,
ਬਰਨਾਰਡ, ਨੀਲ,
ਬਰਨਾਰਡ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ), ਬਾਸਨਰ, ਐੱਚ. ਐੱਮ., ਲਾਅ ਫਰਮ, ਬਾਸਨਰ, ਹਿਮੀ ਐੱਮ.,
ਬਾਸੋਥੋਸ ਲੋਕ,
ਬੇਚੁਆਨਾਲੈਂਡ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ, ਬੇਫਿਕਾਡੂ, ਵੋਂਡੋਨੀ,
ਬੈਂਦੀ, ਇਸਹਾਕ,
ਬੇਕਰ, ਜਸਟਿਸ,
ਬੇਨ ਬੇਲਾ, ਅਹਿਮਦ,
ਬੈਨਸਨ, ਮੈਰੀ,
ਬਰਨਸਟਾਈਨ, ਲਿਓਨਲ (ਰਸਟੀ),
ਬੇਰੈਂਗੇ, ਵਰਨਨ,
ਬੈਥਲ, ਨਿਕੋਲਸ,
ਬੇਲੇਵਲਡ, ਪੀਟ,
ਭੂਲਾ, ਅਹਿਮਦ,
ਭੂਲੀਆ, ਰਾਮਲਾਲ,
ਬਿਸ਼ੋ ਕਤਲੇਆਮ,
ਬਿਜ਼ੋਸ, ਜਾਰਜ,
ਕਾਲੀ ਚੇਤਨਾ ਲਹਿਰ (BCM),
ਕਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੰਮੇਲਨ,
ਬਲੈਕ ਸੈਸ਼ ਗਰੁੱਪ,
ਬਲੇਈ, ਬਨਬਾਖੇ,
ਬਲੂਮਫੋਂਟੇਨ ਕਾਨਫਰੰਸ,
ਬੋਸੈਕ, ਐਲਨ,
ਬੋਇਪਾਟੋਂਗ ਕਤਲੇਆਮ,

ਬੌਕਸਬਰਗ,
ਬੋਕਵੇ, ਗੁਲਾਬ,
ਪੋਪ, ਡੇਵਿਡ,
ਬੋਫੁਥਾਤਸਵਾਨਾ,
ਬੌਸ਼, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ,
ਬੋਸ਼ੀਲੋ, ਝੰਡਾ,
ਬੋਥਾ, ਪਿਕ,
ਬੋਥਾ, ਪੀ. ਡਬਲਯੂ.,
ANC 'ਤੇ ਹਮਲਾ,
ANC ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ,
ਬੋਤਸਵਾਨਾ,
ਬੌਰਗਿਬਾ, ਹਬੀਬ,
ਬ੍ਰਾਂਡ, ਵਾਰੰਟ ਅਫ਼ਸਰ,
ਬ੍ਰੇਗਮੈਨ, ਨੈਟ,
ਬ੍ਰੇਜ਼ਨੇਵ, ਲਿਓਨਿਡ,
ਬ੍ਰਿਟੇਨ,
ਭਾਈਚਾਰਾ ਸੰਗਠਨ,
ਬਰੂਟਸ, ਡੈਨਿਸ,
ਫੁੱਲ (ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ),
ਸਟੇਟ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਿਊਰੋ (BOSS), ਬੁਸ਼, ਜਾਰਜ,
ਬੁਥੇਲੇਜ਼ੀ, ਮੈਂਗੋਸੁਥੂ,

ਕਚਾਲੀਆ, ਮੌਲਵੀ,
ਕਚਾਲੀਆ, ਯੂਸਫ਼,
ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ
ਕੈਲਾਟਾ, ਜੇਮਜ਼,
ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ, ਕਾਨੂੰਨ,
ਕੇਪ ਟਾਊਨ,
ਕਾਰਲਸਨ, ਜੋਏਲ,
ਕਾਰਨੇਸਨ, ਫਰੈੱਡ,
ਕੈਰੋਲਸ, ਚੈਰਿਲ,
ਕੈਰਿੰਗਟਨ, ਲਾਰਡ,
ਸੇਟੀਵਾਯੋ, ਰਾਜਾ,
ਚੈਂਬਰ ਆਫ਼ ਮਾਈਨਜ਼,
ਚਾਸਕਲਸਨ, ਆਰਥਰ,
ਚਿਬਾ, ਲਾਲੂ,
ਚਿਸਾਨੋ, ਜੋਆਕਿਮ,
ਈਸਾਈ ਧਰਮ,

[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted] (SACP),
ANC [redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[

ਕੂਪਰ, ਸੈਥਸ,
ਕੋਰਬੇਟ, ਮਾਈਕਲ,
ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸੋਧ ਐਕਟ,
ਕਰਾਊਨ ਮਾਈਨਜ਼,

ਦਾਦੂ, ਜੋਸਫ਼, ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ
ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ,
ਡਾਲੀਗਿਲੀ,
ਡਾਲਿੰਡੇਬੋ, ਜੋਂਗਿਲਿਜ਼ਵੇ, ਡਾਲਿੰਡਯੇਬੋ, ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ, ਡਾਲਿੰਡਯੇਬੋ, ਜਸਟਿਸ,
ਡਾਲਿੰਡਯੇਬੋ, ਨੋਮਾਫੂ,
ਡਾਲਿੰਡਯੇਬੋ, ਨੈਕਸੇਕੋ,
ਸ਼ੁਭ ਸਵੇਰ, ਸ਼ਨੀਵਾਰ,
ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ। ਵੇਖੋ ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ, ਕੇ. ਡੀ. ਡੈਨੀਅਲਸ, ਐਡੀ,
ਡੈਸ਼, ਸੈਮੂਅਲ,
ਡੇਵਿਡੌਫ, ਹਿਮੀ,
ਡੇਵਿਸ, ਡੌਨ,
ਵਿਰੋਧ ਦਿਵਸ,
ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦਾ ਦਿਨ,
ਵਿਰੋਧ ਮੁਹਿੰਮ,
ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ,
ਡੀ ਕਲਰਕ, ਐੱਫ.ਡਬਲਯੂ.,
ANC ਗੱਲਬਾਤ,
ਰੰਗਭੇਦ ਅਤੇ,
ਸਾਰੇ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ
ਜਨਮਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, 1994 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ
ਅਤੇ, ਨੋਬਲ
ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ,
ਲੋਕਤੰਤਰ,
ਵਿਕਾਸ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿਭਾਗ,
ਡਰਬੀ-ਲੂਈਸ, ਕਲਾਈਵ,
ਡੀਵਿਲੀਅਰਜ਼, ਡਾਵੀ,
ਕਾਨੂੰਨ, ਈਸਾਈ,
ਡੀ ਵੈੱਟ, ਕੁਆਰਟਸ,
ਡਿਆਲੋ, ਅਬਦੁਲੇ,
ਦੀਨਾਥ, ਮੂਸਾ,
ਡਾਕਟਰ, ਮਾਈਕ,

ਡਿੰਗੇਨ ਦਿਵਸ,
ਡਲਾਮਿਨੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ,
ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ,
ਡੋਨਾਲਡਸਨ ਓਰਲੈਂਡੋ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ, ਡੌਸ ਸੈਂਟੋਸ, ਜੋਸ ਐਡੁਆਰਡੋ, ਡਗਲਸ-ਹੋਮ, ਐਲੇਕਸ,
ਡਯੂਬ, ਜੌਨ,
ਡੂ ਬੋਇਸ, ਡਬਲਯੂ. ਈ. ਬੀ.,
ਡੰਕਨ, ਪੈਟਰਿਕ,
ਡੱਚ ਰਿਫਾਰਮ ਚਰਚ,

ਸਿੱਖਿਆ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ,
ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ। ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵੇਖੋ ਮਿਸਰ,
ਚੋਣਾਂ,
ਐਮਰਜੈਂਸੀ, ਸਥਿਤੀ। ਸਥਿਤੀ ਵੇਖੋ ਐਮਰਜੈਂਸੀ/ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਿਯਮ
ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਥੈਂਬੁਲੈਂਡ,
ਇਥੋਪੀਆ,
ਇਥੋਪੀਅਨ ਰਾਇਟ ਬਟਾਲੀਅਨ,
ਯੂਰਪੀ ਭਾਈਚਾਰਾ,
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਐਕਟ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ,

ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ,
ਫੈਜ਼ੀ, ਹੈਨਰੀ,
ਫੈਰਿਸ, ਹੈਨਰੀ,
ਫੈਸਟਾਈਲ (ਕ੍ਰਾਊਨ ਮਾਈਨਜ਼ ਵਿਖੇ ਬੌਸ), ਪਹਿਲਾਂ, ਰੂਥ,
ਪਹਿਲਾ ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਅਤੇ ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਲਈ ਪੀਪਲਜ਼ ਅਸੈਂਬਲੀ, ਫਿਸ਼ਰ, ਬ੍ਰਾਮ,
ਫਿਸ਼ਰ, ਮੌਲੀ,
FLN (ਅਲਜੀਰੀਆਈ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ),
ਫੋਰਟ ਬਿਊਫੋਰਟ,
ਫੋਰਟ ਹੇਅਰ (ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਲਜ), ਫੋਰੀਏ, ਵਾਰਡਰ,
ਫ੍ਰੈਂਕਸ, ਮੌਰਿਸ,
ਫਰੇਜ਼ਰ, ਮੈਲਕਮ,
ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਰਟਰ,
ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ

ਅਤੇ,
ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਹੜਤਾਲ,
ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੋਰਚਾ,
ਮੰਡੇਲਾ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ, ਗੈਟਸੇਵੇ, ਜੌਨ,

ਗੈਟਸਕੇਲ, ਹਿਊ,
ਗਾਂਧੀ, ਮਹਾਤਮਾ,
ਗਾਂਧੀ, ਮਨੀਲਾਲ,
ਗਿਰੋਹ, ਅਪਰਾਧੀ,
ਗਾਰਵੇ, ਮਾਰਕਸ,
ਜਨਰਲ ਲਾਅ ਸੋਧ ਐਕਟ,
ਗੈਰਿਕ, ਕੈਪਟਨ,
ਜਰਮਨੀ,
ਘਾਨਾ,
ਘੈਟੋ ਐਕਟ,
ਗੋਲਡਬਰਗ, ਡੈਨਿਸ,
ਆਰਥਰ ਗੋਲਡਰੀਚ
ਗੋਲਡਰੀਚ, ਹੇਜ਼ਲ,
ਗੋਲਡਰੀਚ, ਨਿਕੋਲਸ,
ਗੋਨੀਵੇ, ਮੈਥਿਊ,
ਗੋਰਧਨ, ਕੇਤਸੋ,
ਗਕਾਬੀ, ਜੋਅ,
ਅਲਵਿਦਾ, ਓਪੋ,
ਗ੍ਰੈਗਰੀ, ਜੇਮਜ਼,
ਗ੍ਰਿਮੰਡ, ਜੋ,
ਸਮੂਹ ਖੇਤਰ ਐਕਟ,
ਸਮੂਹ ਅਧਿਕਾਰ ਮੁੱਦਾ,
ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ,
ਗਿਨੀ,
ਗੁਮੇਡ, ਆਰਚੀ,
ਗੁਮੇਡੇ, ਯੋਸੀਯਾਹ,
ਗੱਲ ਨਾ ਕਰ ਹੈਰੀ,
ਗਵੇਂਟਸ਼ੇ, ਅਲਕੋਟ,

ਹਾਹਲੋ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ,
ਹੇਲ ਸੈਲਾਸੀ,
ਹਾਨੀ, ਕ੍ਰਿਸ,
ਹੈਨਸਨ, ਹੈਰੋਲਡ,
ਹਰਾਰੇ ਐਲਾਨ,

ਹਰਮੇਲ, ਮਾਈਕਲ,
ਹਰਮੇਲ, ਰੇ,
ਹੈਰਿਸ, ਸੀ.,
ਹੀਲਡਟਾਊਨ,
ਹੀਲੀ, ਡੈਨਿਸ,
ਹੈਲਬਰਗ, ਸਾਰਜੈਂਟ,
ਹੈਲਮੈਨ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ੇਲ ਲਾਅ ਫਰਮ,
ਹੈਪਲ, ਅਲੈਕਸ,
ਹੈਪਲ, ਬੌਬ,
ਹਰਟਜ਼ੋਗ, ਜੇ. ਬੀ.,
ਹਾਈ ਆਰਗਨ। ਦੇਖੋ ਅਫਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ;
ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ, ਹਾਜਸਨ, ਜੈਕ,
ਹੈਲੋ, ਲੋਕੋ,
ਵਤਨ ਦੇ ਮਸਲੇ,
ਹਡਲਸਟਨ, ਟ੍ਰੇਵਰ,
ਹਿਊਜ਼, ਪਿਤਾ ਜੀ,
ਹਿਨਿੰਗ, ਮਿਸਟਰ (ਅਮਰੀਕਨ ਅਟਾਰਨੀ),

ਆਈਐਮਫੇਕੇਨ,
ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਐਕਟ,
ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰਾ,
ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ,
ਵੋਟ ਪਾਓ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਰਤੀ ਵੀ ਵੇਖੋ ਕਾਂਗਰਸ; ਤ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ
ਕਾਂਗਰਸ; ਤ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਉਦਯੋਗਿਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ (ਆਈ.ਸੀ.ਯੂ.), ਇੰਕਥਾ ਫ੍ਰੀਡਮ ਪਾਰਟੀ,
ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ,
ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ,

ਜਬਾਵੂ, ਡੀ. ਡੀ. ਟੀ.,
ਜੈਕਬਜ਼, ਕਰਨਲ
ਜਸਤ, ਅਬਦੁਲਹਾਈ,
ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪੁਰਸਕਾਰ, ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਗਵਾਹ,
ਜੈਲੀਮੈਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ,
ਯਹੂਦੀ,
ਜੋਫ਼, ਜੋਏਲ,
ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ: NM ਦਾ ਭੱਜਣਾ ਅਤੇ

NM's ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ
ਵਿੱਚ ਭੂਮੀਗਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ,
ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ,
ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜੇਲ੍ਹ, ਜੋਨਸ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ,
ਜੋਂਗਿਨਤਾਬਾ, ਮੁਖੀ,
ਜੋਸਫ਼, ਹੈਲਨ,
ਖੁਸ਼ੀ, ਜ਼ਵੇਲੀਭੰਗੀਲੇ,

ਕਡਾਲੀ, ਕਲੇਮੈਂਟਸ,
ਕੈਂਟਰ, ਜਿੰਮੀ,
ਹੈਲੋ, ਸਾਈਮਨ,
ਕਥਰਾਡਾ, ਅਹਿਮਦ (ਕੈਥੀ),
ਐਮਕੇ ਅਤੇ, ਰੌਬੇਨ ਵਿੱਚ
ਟਾਪੂ ਜੇਲ੍ਹ,
ਵਿੱਚ
ਪੋਲਸਮੋਰ ਜੇਲ੍ਹ, ਗੱਲਬਾਤ
ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ,
ਕੈਦ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ,
ਕੌਂਡਾ, ਕੇਨੇਥ,
ਕੀਟਸਿੰਗ, ਮੱਛੀ,
ਕੈਲਰਮੈਨ, ਮੇਜਰ,
ਕੈਂਪ, ਜਨਰਲ,
ਕੈਨੇਡੀ, ਜਸਟਿਸ,
ਕੈਂਟ੍ਰਿਜ, ਸਿਡਨੀ,
ਕੇਰ, ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ,
ਸੱਜੇ, ਕੋਲੇਨ,
ਪ੍ਰਿੰਸ, ਫਿਲਿਪ,
ਦਿਖਾਓ, ਮੱਝ,
ਕਿੰਗ, ਕੋਰੇਟਾ ਸਕਾਟ,
ਕਿੰਗ, ਮਾਰਟਿਨ ਲੂਥਰ, ਜੂਨੀਅਰ, ਕਿਸਿੰਗਰ, ਹੈਨਰੀ,
ਕਲੇਨਹਾਨਸ ਭਰਾਵੋ,
ਕੁੱਕ, ਮਿਸ,
ਕੋਡੇਸ਼, ਵੁਲਫੀ,
ਕੋਟਾਨੇ, ਮੂਸਾ,
ਕਰੂਗਰ, ਜਿੰਮੀ,
ਕਰੂਗਰ, ਸਾਰਜੈਂਟ,
ਹਾਂ, ਐਂਡਰਿਊ,
ਕਵਾਜ਼ੁਲੂ,

[redacted],
[redacted],
[redacted],

ਮੈਡੀਕਿਜ਼ੇਲਾ, ਕੋਲੰਬਸ,
ਮਹਾਬੇਨ, ਪੌਲ,
ਮਹਾਬੇਨ, ਜ਼ੈਕੀਅਸ,
ਮਹਾਰਾਜ, ਮੈਕ,
ਮਹਲਾਸੇਲਾ, ਬੇਨ,
ਮੇਸੇਲਸ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ,
ਜੰਬੋਜ਼ੀ, ਲਿਓਨਲ,
ਬਹੁਮਤ ਨਿਯਮ ਮੁੱਦਾ,
ਭੋਜਨ,
ਮਾਂ, ਵੁਸੁਮੁਜ਼ੀ,
ਮਾਕਗਾਥੋ, ਸੇਫਾਕੋ ਮਾਪੋਗੋ,
ਬੱਚੇ,
ਮਾਕੁਏ, ਜੋਸ਼ੂਆ,
ਮਕਵੇਟੂ, ਕਲੇਰੈਂਸ,
ਮਲਾਨ, ਡੈਨੀਅਲ
ਮਲਾਨ, ਮੈਗਨਸ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਰੀਡ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਡਾਲਿਗਕਿਲੀ
ਮੰਡੇਲਾ, ਐਵਲਿਨ (ਨੀ ਮੇਸ),
ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮ,
ਐਨ.ਐਮ. ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਟੁੱਟਣਾ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਲੀਬੀ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਮੇਬਲ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਮਦੀਬਾ ਥੈਂਬੇਕਿਲੇ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ (ਐਨਐਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਧੀ), ਮੰਡੇਲਾ, ਮਕਾਜ਼ੀਵੇ (NM ਦਾ ਦੂਜਾ
ਧੀ),
ਮੰਡੇਲਾ, ਮਾਕਗਾਥੋ ਲੇਵਾਨਿਕਾ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਸ਼ਾਰਟਸ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਬੇਦਖਲ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਨੈਲਸਨ ਰੋਲੀਹਲਾ: ਪਰਿਵਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸ, ਬਚਪਨ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ,
ਜੋਹਾਨਸਬਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ,; ਕਾਨੂੰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ,
ਏ.ਐਨ.ਸੀ.
ਸਬੰਧ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ,
ਐਵਲਿਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ,
ਮਾਸ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ
ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮ,
ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ (1952),

ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਬੰਦੀਆਂ,
ਘਰ ਜਾਣਾ,; ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ
ਮੁਕੱਦਮਾ (1956),
ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਵਿੰਨੀ ਮੈਡੀਕਿਜ਼ੇਲਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਕੈਦ
ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਧੀਨ,
ਭੂਮੀਗਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਫਾਊਂਡਸ ਐਂਡ ਹੈਡਜ਼ ਐਮ.ਕੇ.,
ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ,
ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ; ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ
ਅਤੇ ਕੈਦ (1962),
ਰਿਵੋਨੀਆ ਟ੍ਰਾਇਲ (1962),
ਰੌਬੇਨ ਵਿਖੇ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਟਾਪੂ,; ਯਾਦਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ
ਪੋਲਸਮੂਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ,
ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਰੋਧ/
ਹਿੰਸਾ ਨੀਤੀ, ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ
ਸ਼ਰਤੀਆ ਰਿਹਾਈ,; ਗੱਲਬਾਤ
ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ,
ਸਿਹਤ,; ਵਿਕਟਰ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ
ਵਰਸਟਰ ਜੇਲ੍ਹ,
ਬੋਥਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ,; ਮੀਟਿੰਗਾਂ
ਡੀ ਕਲਰਕ ਨਾਲ;
ਰਿਹਾਈ
ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ, ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ,; ਯੂਰਪੀ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਟੂਰ,; ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਵਿੰਨੀ,; ਨੋਬਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ
ਮੰਡੇਲਾ, ਨੋਟਾਂਕੂ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਵਿੰਨੀ (née Nomzamo,
ਵਿਨੀਫ੍ਰੇਡ ਮੈਡੀਕਿਜ਼ੇਲਾ), ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਨ.ਐਮ. ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਦਾ ਹੈ,; ਰਾਜਨੀਤੀ
ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮ,
ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ NM ਦੇ ਦੌਰੇ,
ਐਨਐਮ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ,; ਪਾਬੰਦੀ
ਦੇ ਖਿਲਾਫ,
ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਕੈਦ,;
NM ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਾ ਖੋਰਾ,
ਅੰਦਰੂਨੀ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ,
ਐਨਐਮ ਦੇ

ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਅਤੇ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਜ਼ੇਨਾਨੀ,
ਮੰਡੇਲਾ, ਜ਼ਿੰਦਜ਼ਿਸਵਾ,
ਮੰਡੇਲਾ ਅਤੇ ਟੈਂਬੋ ਲਾਅ ਫਰਮ, ਮੰਡੇਲਾ-ਪਲਾਨ (ਐਮ-ਪਲਾਨ),
ਮੈਂਗੋਪ, ਲੂਕਾਸ,
ਮੈਨੂਅਲ, ਟ੍ਰੇਵਰ,
ਨੀਂਦ, ਕੰਗਾਰੂ,
ਮਾਓ ਜ਼ੇ-ਤੁੰਗ,
ਮਾਕੁਬੇਲਾ, ਪੈਟਰਿਕ,
ਮਰੇਸ, ਮੇਜਰ,
ਮਾਰਕਸ, ਨਾਥਨ,
ਮੈਰੀ, ਵਿਲੀ,
ਮਾਰਗਾਈ, ਮਿਲਟੋ,
ਮਾਰਕਸ, ਜੇ. ਬੀ.,
ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਮਾਰੂਪੇਂਗ, ਸੇਪੇਰੇਪੇਰੇ,
ਮਾਰਕਸ, ਗਾਵੀ,
ਮਾਰਕਸਵਾਦ,
ਮਾਸ, ਸੈਮ,
ਮਾਸੇਕੋ, ਮੈਕਡੋਨਲਡ,
ਮਾਸੇਕੋ, ਫਿਲਿਸ,
ਮਾਸੇਮੋਲਾ, ਜੈੱਫ,
ਮਸ਼ਾਬਾ, ਬਰਥਾ,
ਮਾਸ਼ੀਫਾਨ, ਥਾਮਸ,
ਮਾਸਾਈਰ, ਕੁਏਟ,
ਮਾਸੀਸੁਲੂ (ਵਾਲਟਰ ਸਿਸੁਲੂ ਦੀ ਮਾਂ), ਮੈਸੋਂਡੋ, ਐਂਡਰਿਊ,
ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈ/ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ,
ਮਾਸ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਮੂਵਮੈਂਟ (MDM), ਮਾਟਾਨਜ਼ੀਮਾ, ਜਾਰਜ,
ਮਤਨਜ਼ੀਮਾ, ਕੇ. (ਕਾਲਜ਼ਰ) ਡੀ. (ਡਾਲੀਵੋਂਗਾ), ਮੈਟਲੋ, ਜੋਨਸ,
ਮਾਟੋਮੇਲਾ, ਫਲੋਰੈਂਸ,
ਮੈਥਿਊਜ਼, ਜੋਅ,
ਮੈਥਿਊਜ਼, ਜ਼ੈੱਡ.ਕੇ.,
ਮੈਟਿਓਲੋ ਪਰਿਵਾਰ,
ਮਬੇਕੇਲਾ, ਬੇਨ,
ਮਬੇਕੇਲਾ, ਜਾਰਜ,
ਮਬੇਕੇਨੀ, ਕਾਂਸਟੈਂਸ,

ਇਸਨੂੰ ਰੱਖ, ਗਾਰਲਿਕ,
ਮਬੇਕੀ, ਗੋਵਨ,
ਮਬੇਕੀ, ਥਾਬੋ,
ਐਮਬੋਬੋ, ਵਿਕਟਰ,
ਐਮ.ਡੀ.ਏ., ਏ.ਪੀ. (ਪੀਟਰ),
ਐਮਡੀਏ, ਰੋਜ਼,
ਮਡਿੰਗੀ, ਚੀਫ਼,
ਮੈਡੋਲੈਂਡਜ਼,
ਹੋਰ, ਫਾਤਿਮਾ,
ਹੋਰ, ਇਸਮਾਈਲ,
ਮੇਲਿਗਕਿਲੀ, ਚੀਫ਼,
ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰੋ,
ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦਾ ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਚਰਚ, ਮੈਥੋਡਿਸਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ/ਚਰਚ,
ਮਫੇਂਗੂ ਲੋਕ,
ਮਗੁਡਲਵਾ, ਮਸੁੰਗੁਲੀ,
ਮਗਜ਼ਾਜੀ, ਪ੍ਰਿੰਸ,
ਮ੍ਹਲਾਬਾ, ਰੇਮੰਡ,
ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ,
ਕੈਦ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ,
ਮਿਸ਼ੇਲ, ਰੋਡਨੀ,
ਮਿੰਨੀ, ਖੁਸ਼,
ਪ੍ਰੇਮੀ, ਕਰਨਲ,
ਫ੍ਰਾਂਸਵਾ ਮਿਟਰੈਂਡ
ਸ਼ਹਿਰ, ਡਿਲਿਜ਼ਾ,
ਮਕੇਨਟੇਨ, ਲਿੰਕਨ,
ਐਮਕੇ (ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ–
ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਬਰਛਾ), ਏ.ਐਨ.ਸੀ.
ਅਤੇ,
ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਰੋਧ/ਹਿੰਸਾ ਨੀਤੀ, ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕੈਦ,
ਸਥਾਪਨਾ,;
ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਰਥਨ,
ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨ,
ਮਕਵੇਈ, ਵਿਲਟਨ,
ਮਲੈਂਗੇਨੀ, ਐਂਡਰਿਊ,
ਬੋਲੋ, ਮੈਕਸ,
ਮੋਡੀਸੇ, ਜੋਅ,
ਮੋਫੋਕੇਂਗ, ਮੈਕੀਡ,
ਗਰੀਬ ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ, ਐਡਵਿਨ,

ਮੋਇਲਵਾ, ਅਬਰਾਮ,
ਮੋਕਿਟੀਮੀ, ਐਸ.ਐਸ.,
ਮੋਕੋਨ, ਏਲੀਯਾਹ,
ਲਾਅ, ਪੈਟਰਿਕ,
ਮੋਲੇਫ਼, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ,
ਲੇਵੀ, ਜੋਅ,
ਮੋਲੇਟ, ਆਰੋਨ,
ਮੋਲੇਟ, ਜ਼ੈੱਡ.ਬੀ.,
ਮੋਲੇਤੇ, ਜ਼ਕਰਯਾਹ,
ਮੋਲੀਫ਼, ਪੀਟਰ,
ਮੋਲਸਨ, ਯਿਰਮਿਯਾਹ,
ਡੈਣ, ਜੈਰੀ,
ਮੋਲੋਟਸੀ, ਜੋਹਾਨਸ (ਕਪਤਾਨ, ਅਡੋਨਿਸ), ਮੋਲੋਤਸੀ, ਪੀਟਰ,
ਮੋਮਪਤੀ, ਰੂਥ,
ਮੂਡਲੀ, ਸਟ੍ਰੀਨੀ,
ਮੂਲਾ, ਮੋਸੀ,
ਮੂਸਾ, ਵਾਦੀਆਂ,
ਮੋਰੋਕੋ,
ਮੋਰੋਕਾ, ਜੇ. ਐਸ.,
ਮੋਸ਼ਵੇਸ਼ਵੇ, ਮੈਂਤਸੇਬੋ,
ਮੋਤਾਲਾ, ਡਾ. ਛੋਟਾ,
ਮੋਥੋਪੇਂਗ, ਸਫ਼ਨਯਾਹ,
ਮੋਟਲਾਨਾ, ਨਥਾਟੋ,
ਮੋਟਸੇਟ, ਕੇ. ਟੀ.,
ਭੈਣ, ਕੈਰੋਲੀਨ,
ਮੋਤਸੋਲੇਦੀ, ਏਲੀਅਸ,
ਮੋਜ਼ਾਮਬੀਕ,
ਮਪੇਥਾ, ਆਸਕਰ,
ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਗਡਲਾ,
ਮਪੋਂਡੋਮਬਿਨੀ, ਮੁਖੀ,
ਮਪੋਂਡੋ ਲੋਕ,
ਮਾਣ ਹੈ, ਕਰੂਨ,
ਮਖਾਈ, ਸੈਮੂਅਲ,
ਮਖੇਕੇਜ਼ਵੇਨੀ, ਥੈਂਬੁਲੈਂਡ, ਮਥਿਮਖੁਲੂ, ਇਡਾ,
ਮਟੋਲੋ, ਬਰੂਨੋ,
ਮੁਬਾਰਕ, ਹੋਸਨੀ,
ਮੁਗਾਬੇ, ਰਾਬਰਟ,
ਮੂਲਰ, ਹੰਸ,

ਮਲਰੋਨੀ, ਬ੍ਰਾਇਨ,
ਮੁਨਰੋ, ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ,
ਮਰੇ, ਐਂਡਰਿਊ,
ਮੁਸੇਵੇਨੀ, ਯੋਵੇਰੀ,
ਮੁਸਤਫਾ, ਡਾ.
ਮਵੇਜ਼ੋ,
ਮੈਕਸੇਂਜ, ਗ੍ਰਿਫਿਥਸ,

ਨਾਇਕਰ, ਜੀ. ਐਮ. (ਮੋਂਟੀ),
ਨਾਇਡੂ, ਜੀ. ਆਰ.,
ਨਾਇਡੂ, ਐਮ.ਡੀ.,
ਨਾਇਰ, ਬਿਲੀ,
ਨਾਮੀਬੀਆ,
ਨਾਸਿਰ, ਗਮਾਲ ਅਬਦੇਲ,
ਨੇਟਲ,
ਨੇਟਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ (ਐਨਆਈਸੀ), ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ,
ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਕਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ,
ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ: ਅਫ਼ਰੀਕੀ,
ਅਫ਼ਰੀਕਨੇਰ,
ਨੈਸ਼ਨਲ ਮਾਈਂਡਡ ਬਲਾਕ,
ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ,
ਰੰਗਭੇਦ ਨੀਤੀ ਸਿੱਖਿਆ,
ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀ
ANC ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ,
ਪੀਏਸੀ ਅਤੇ, ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਮਝੌਤਾ,
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਲੰਟੀਅਰ ਬੋਰਡ,
ਮੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ,
ਮੂਲਵਾਸੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ,
ਮੂਲ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ,
ਨੌਡ, ਬੇਅਰਸ,
ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਲੌਕ,
ਨੇਲ, ਕਾਨੂੰਨ,
ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ,
ਨਿਊਜ਼ ਮੀਡੀਆ,
ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਾਂਗ ਸੀ, ਰਾਜਾ, ਮਾਫ਼ੀ, ਸੈਲਬੀ,
ਓਏ, ਫਰੈਡੀ,

ਹੈਲੋ, ਗ੍ਰੀਨਵੁੱਡ,
ਨਗੋਈ, ਲਿਲੀਅਨ,
ਅਲਵਿਦਾ, ਜਾਰਡਨ,
ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਸੁਲੇਮਾਨ, ਨਗੁਬੇਂਗਚੁਕਾ, ਰਾਜਾ,
ਨਗੁਨੀ ਲੋਕ,
ਨਗਵੇਵੇਲਾ, ਜੌਨਸਨ,
ਨਹਲਾਪੋ, ਹਨੋਕ,
ਨਿਕੋਲਸ, ਜੀ.,
ਨਾਈਜੀਰੀਆ,
ਨੱਬੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਨਜੋਂਗਵੇ, ਜੇਮਜ਼,
ਨਕਾਬਿੰਡੇ, ਏਲੇਨ,
ਨਕੈਂਪੇਨੀ, ਜੇ.,
ਨਕੋਬੀ, ਥਾਮਸ ਟਾਈਟਸ,
ਨਕੋਮੋ, ਜੋਸ਼ੁਆ,
ਨਕੋਮੋ, ਵਿਲੀਅਮ,
ਨਕਰੁਮਾਹ, ਕਵਾਮੇ,
ਨੋ-ਇੰਗਲੈਂਡ (ਐਨਐਮ ਦੀ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ), ਨੋਕਵੇ, ਡੂਮਾ,
ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਤੇ,
ਗੈਰ-ਯੂਰਪੀਅਨ ਏਕਤਾ ਲਹਿਰ,
ਅਹਿੰਸਾ। ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵੇਖੋ: ਅਹਿੰਸਾ ਨੀਤੀ;
ਸ਼ਾਂਤੀਵਾਦ; ਪੈਸਿਵ ਵਿਰੋਧ
ਸਹਾਰਾ, ਫੈਨੀ,
ਨਥਾਈਟ, ਪੀਟਰ,
ਨਟਲਾਬਾਥੀ, ਗਰਟਰੂਡ,
ਜੁੜੇ ਰਹੋ, ਏਰਿਕ,
ਹੈਲੋ, ਸਿਡਨੀ,
ਨਯੇਰੇ, ਜੂਲੀਅਸ,
ਨਜ਼ੋ, ਅਲਫ੍ਰੇਡ,

ਓਬਾਸਾਂਜੋ, ਓਲੂਸੇਗੁਨ,
ਓ'ਡੌਡ, ਟੋਨੀ,
ਉਮਰ, ਦੁੱਲਾ,
ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਮੇਈਬੁਏ,
ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਵੂਲਾ,
ਔਰੇਂਜ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ,
ਅਫਰੀਕੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੰਗਠਨ,

ਸੋਵੇਟੋ ਦਾ ਓਰਲੈਂਡੋ ਸੈਕਸ਼ਨ,

ਸ਼ਾਂਤੀਵਾਦ,
ਫਹਾਦ, ਅਮੀਨਾ,
ਪੂਰਬ ਲਈ ਪੈਨ ਅਫਰੀਕੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ, ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ (ਪਾਫਮੇਕਸਾ),
ਪੈਨ ਅਫਰੀਕਨਿਸਟ ਕਾਂਗਰਸ (ਪੀਏਸੀ), ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਅਤੇ,;
ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀ,;
ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਬੰਦੀਆਂ; ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ,;
ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕੈਦ,;
ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਪਾਂਜ਼ਾ, ਜਸਟਿਸ,
ਪੈਸਿਵ ਵਿਰੋਧ,
ਪਾਸ ਸਿਸਟਮ,
ਪਟੇਲ, ਕਾਸਿਮ,
ਪਟੇਲ, ਜ਼ੁਬੈਦਾ,
ਪਾਥਰ, ਮਸਲਾ,
ਪੈਟਨ, ਐਲਨ,
ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਮੋਰਚਾ,
ਪੀਕ, ਜਾਰਜ,
ਲੋਕ ਮੰਚ,
ਚੀਨ ਦਾ ਲੋਕ ਗਣਰਾਜ,
ਕਿਸਾਨ, ਰੈਂਡਲ,
ਪੀਟਰਸਨ, ਹੈਕਟਰ,
ਪਿਲਿਸੋ (ਕ੍ਰਾਊਨ ਮਾਈਨਜ਼ ਵਿਖੇ ਮੈਨੇਜਰ), ਪਿੱਲੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਥਾਇਆਨਾਗੀ,
ਪੀਰੋ, ਓਸਵਾਲਡ,
ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ, ਗੌਡਫ੍ਰੇ,
ਪੋਗ੍ਰੰਡ, ਬੈਂਜਾਮਿਨ,
ਪੋਕੇਲਾ, ਜੌਨ,
ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ,
ਪੋਲਕ, ਵਾਲਟਰ,
ਪੋਲਸਮੂਰ ਜੇਲ੍ਹ,
ਪੋਂਡੋਲੈਂਡ/ਪੋਂਡੋ ਲੋਕ,
ਆਬਾਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ,
ਪੋਰਟ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ,
ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ,

ਵਿਰੁੱਧ ਆਰਥਿਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ,
ਐਨ.ਐਮ. ਦੀ ਕੈਦ,
ਰਿਵੋਨਾ ਟ੍ਰਾਇਲ,
ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਮਿੰਟ,
ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਅਸ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ,
ਪ੍ਰਿੰਸ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ,
ਪ੍ਰਿੰਸਲੂ, ਕਰਨਲ,
ਕਾਰਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ,
ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਫੈਡਰਲ ਪਾਰਟੀ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਐਕਟ, ਬੰਤੂ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਐਕਟ,
ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ,
ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ,

ਅਰਧ-ਸੁਤੰਤਰ ਮਾਤ ਭੂਮੀ,
ਕੁਨੂੰ (ਪਿੰਡ),

ਰਾਬੋਰੋਕੋ, ਪੀਟਰ,
ਨਸਲਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ,
ਰਾਦੇਬੇ, ਗੌਰ,
ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਣ। ਨਿਊਜ਼ ਮੀਡੀਆ ਵੇਖੋ; ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਨਿਗਮ ਵਿਚਾਰ
ਰਮੈਲਾ (ਜਾਸੂਸ),
ਰਾਮਾਫੋਸਾ, ਸਿਰਿਲ,
ਰਾਮੋਹਾਨੋਏ, ਸੀ. ਐੱਸ.,
ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਸਮਝ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ,
ਰੀਵਜ਼, ਐਂਬਰੋਜ਼,
ਧਰਮ,
ਹਟਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ, ਵੇਖੋ
ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਹਟਾਉਣਾ ਵੀ
ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਐਕਟ, ਰੇਸ਼ਾ, ਰਾਬਰਟ,
ਰੋਡਸ, ਸੇਸਿਲ,
ਰੋਡੇਸ਼ੀਆ,
ਦੰਗੇ,

[redacted],
[redacted],
[redacted] ANC [redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted] (NM [redacted]),
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted], [redacted]

[redacted], [redacted]
[redacted],
[redacted], [redacted],
[redacted],
[redacted], [redacted],
[redacted],
[redacted], [redacted],
[redacted],
[redacted], [redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[redacted],
[

ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਬਿੱਲ/ਐਕਟ,
ਸਤੰਬਰ, ਰੇਗੀ,
ਸੱਤਵੇਂ-ਦਿਨ ਐਡਵੈਂਟਿਜ਼ਮ,
ਸੈਕਸਵੇਲ, ਟੋਕੀਓ,
ਸ਼ਾਕਾ,
ਸ਼ਾਰਪਵਿਲ ਕਤਲੇਆਮ,
ਸ਼ੁਲਟਜ਼, ਜਾਰਜ,
ਸਿਬਾਂਡੇ, ਗਰਟ,
ਸਿਡੇਲਸਕੀ, ਲਾਜ਼ਰ,
ਸਿੰਘ, ਦੇਬੀ,
ਸਿੰਘ, ਜੇ. ਐਨ.,
ਸਿਸੁਲੂ, ਅਲਬਰਟੀਨਾ,
ਸਿਸੁਲੂ, ਮੈਕਸ,
ਸਿਸੁਲੂ, ਵਾਲਟਰ,
ਐਨਐਮ ਅਤੇ,
ਰਾਜਨੀਤੀ,
ANC ਅਤੇ,
ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਬੰਦੀ,
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ,
ਐਮ ਕੇ ਅਤੇ,
ਕੈਦ,
ਮੁਕੱਦਮਾ,
ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ,
ਕੈਦ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ,
ਸੀਤਾ, ਨਾਨਾ,
ਸਿਵੁੰਡਲਾ, ਸਮਾਲੀ,
ਹੈਲੋ, ਜੋਅ,
ਐਮ ਕੇ ਅਤੇ,
ਐਨਐਮ ਅਤੇ,
ਸਮਿਥ, ਇਆਨ,
ਸਮਿਥ, ਵਿਲੀਅਮ,
ਸਮਟਸ, ਜਾਨ,
ਸੋਭੁਜ਼ਾ, ਰਾਜਾ,
ਸਹੁਰਾ, ਰਾਬਰਟ,
ਕੈਦ,
ਸੋਫੀਆਟਾਊਨ ਹਟਾਉਣਾ,
ਸੋਥੋ ਲੋਕ,
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਨਿਗਮ,

(ਐਸਏਬੀਸੀ)
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੰਗੀਨ ਲੋਕ ਸੰਗਠਨ (SACPO),
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ (SACTU), ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਬਲ,
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਭਾਰਤੀ ਕਾਂਗਰਸ (SAIC),
ਏ.ਐਨ.ਸੀ. ਅਤੇ
ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ,
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ,
ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮਹਿਲਾ ਸੰਘ,
ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਾ ਸ਼ਨ (ਸਵੈਪੋ),
ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ,
ਸੋਵੇਟੋ (ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ), ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਦਰੋਹ,
ਸਪਾਰਕਸ, ਐਲੀਸਟਰ,
ਸਪੈਂਗਲਰ, ਕਰਨਲ,
ਜਾਸੂਸੀ, ਜਾਸੂਸੀ,
ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ, ਅਮਰੀਕਾ,
ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ/ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਿਯਮ, ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਚੁੱਕਿਆ,
ਸਟੀਵਨਸਨ, ਐਡਲਾਈ,
ਸਟੇਨ, ਕਰਨਲ/ਜਨਰਲ,
ਸਟ੍ਰਾਸ, ਜੇ. ਜੀ. ਐਨ.,
ਹੜਤਾਲਾਂ,
ਚੋਣ (1958),
ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ,
ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ 'ਤੇ, ਭੁੱਖ, ਰੌਬੇਨ ਟਾਪੂ ਤੇ,
ਖਾਣ ਮਜ਼ਦੂਰ,
ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ,
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਈਸਾਈ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਐਕਟ ਦਾ ਦਮਨ,
ਐਨਐਮ ਅਤੇ,
ਸੁਜ਼ੈਨ, ਹੈਲਨ,
ਸਵੈਨਪੋਏਲ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ,
ਸਵਾਰਟ, ਵਾਰੰਟ ਅਫ਼ਸਰ,
ਸਵਾਜ਼ੀਲੈਂਡ,

ਟੇਡੇਸੇ, ਕਰਨਲ,
ਟੈਂਬੋ, ਐਡੀਲੇਡ,
ਟੈਂਬੋ, ਓਲੀਵਰ,
ANC ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ,
NM ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ/ਭਾਈਵਾਲੀ,
ਹਟਾਉਣ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਅਤੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ,
ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ,
1958 ਦੀ ਚੋਣ ਹੜਤਾਲ ਵਿੱਚ,
ANC ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਐਮ ਕੇ ਅਤੇ,
ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ,
ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਾਪਸ,
ਮੌਤ,
ਤੰਗਾਨਿਕਾ,
ਟੈਂਟਜ਼, ਐਨ.ਬੀ.,
ਤਨਜ਼ਾਨੀਆ,
ਟਾਟੇਨ, ਰੈਕਸ,
ਟੇਫੂ, ਸਟੀਫਨ,
ਟੇਕਾ, ਵਾਲਟਰ,
ਟੇਰਬਲਾਂਚੇ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ,
ਟੇਰਬਲਾਂਚੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਗਿਸ਼ ਲਾਅ ਫਰਮ, ਅੱਤਵਾਦ,
ਅੱਤਵਾਦ ਐਕਟ,
ਥੈਚਰ, ਮਾਰਗਰੇਟ,
ਥੀਮ, ਸੇਲੋਪ,
ਥੈਂਬੂਲੈਂਡ/ਥੈਂਬੂ ਲੋਕ,
ਥੇਰੋਨ, ਕੈਪਟਨ,
ਥੇਰੋਨ, ਐਮ.ਈ.,
ਥੰਬੂਮੁਜ਼ੀ, ਪ੍ਰਿੰਸ,
ਥੰਬੁਮੁਜ਼ੀ, ਜ਼ਾਜ਼ੀਵੇ (NM ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ, ਧੀ)
ਟਾਈਗੀ, ਸਰੇਲ,
ਟਲੂਮ, ਡੈਨ,
ਉਮੀਦ ਅਤੇ ਉਮੀਦ, ਐਂਡਿਮਬਾ,
ਟੌਮਲਿਨਸਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਦ ਸੋਸ਼ਲੋ- ਬੰਤੂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ
ਖੇਤਰ,
ਟ੍ਰਾਂਸਕੇਈ,
ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ,

ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਗਰਸ (ਟੀ.ਆਈ.ਸੀ.), ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ, ਟ੍ਰਾਂਸਵਾਲ ਲਾਅ ਸੋਸਾਇਟੀ,
ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼,। ਪਾਸ ਸਿਸਟਮ ਵੀ ਵੇਖੋ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ,
ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਰੱਖਿਆ ਫੰਡ, ਟ੍ਰੇਂਗੋਵ, ਐਡਵੋਕੇਟ,
ਕਬਾਇਲੀ ਏਕਤਾ,
ਟਰੂਟਰ, ਵਾਰੰਟ ਅਫ਼ਸਰ,
ਤਸ਼ਾਬਾਲਾ, ਸਾਈਮਨ,
ਹੈਲੋ, ਸਟੀਵ,
ਟਬਮੈਨ, ਵਿਲੀਅਮ,
ਆਓ, ਜੇਕ,
ਟੂਟੂ, ਡੇਸਮੰਡ,
ਟਿਆਮਜ਼ਾਸ਼ੇ, ਵਿਕਟਰ,
ਟਾਈਸੀ, ਬੈਰੇਟ,
ਟਾਇਲਾਰਹਾ,

ਉਮਖੋਂਤੋ ਵੀ ਸਿਜ਼ਵੇ। ਐਮ ਕੇ ਦੇਖੋ ਯੂਨੀਅਨਾਂ,। ਕਾਂਗਰਸ ਆਫ਼ ਸਾਊਥ ਵੀ ਵੇਖੋ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ; ਹੜਤਾਲਾਂ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਫਰੰਟ (UDF), ਸੰਯੁਕਤ ਯਹੂਦੀ ਸੁਧਾਰ ਮੰਡਲੀ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਪਾਰਟੀ (ਯੂ.ਐਨ.ਆਈ.ਪੀ.),
ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ,। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਵੇਖੋ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ
ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਾਰਟੀ,
ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ,
ਏਕਤਾ ਲਹਿਰ,
ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (UNISA), ਵਿਟਵਾਟਰਸੈਂਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,
ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਐਕਟ,

ਵਾਬਾਜ਼ਾ, ਗਮਲੀਏਲ,
ਧਰਤੀ ਦੇ, ਕਰਨਲ,
ਵੈਨ ਡੇਰ ਮਰਵੇ, ਫੈਨੀ,
ਵੈਨ ਹਰਡਨ, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ,
ਵੈਨ ਨੀਕਰਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ,
ਵੈਨ ਰੇਂਸਬਰਗ, ਵਾਰਡਰ,

ਵੈਨ ਰੀਬੀਕ, ਜਨਵਰੀ,
ਵੈਨ ਸਿਟਰਟ, ਫ੍ਰਿਟਜ਼,
ਵਰਸੇਲਜ਼ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਨਫਰੰਸ (1918), ਵਰਵੋਰਡ, ਹੈਂਡਰਿਕ ਐੱਫ.,; 1961 ਹੜਤਾਲ ਅਤੇ,; ਹੱਤਿਆ
ਸਾਈਨੇਸ਼ਨ,
ਵਿਕਟਰ ਵਰਸਟਰ ਜੇਲ੍ਹ,
ਵਿਲਜੋਨ, ਕਾਂਸਟੈਂਡ,
ਵਿਲਜੋਨ, ਗੈਰਿਟ,
ਫਲੈਕਸ, ਐਡਰੀਅਨ,
ਵੋਰਸਟਰ, ਬੀ. ਜੇ.,
ਵੋਰਸਟਰ, ਜੌਨ,
ਵੋਰਸਟਰ, ਸਾਰਜੈਂਟ,
ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ,
ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ,

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ, ਬੁਕਰ ਟੀ.,
ਪਿਆਰੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ,
ਵੈਲਿੰਗਟਨ, ਆਰਥਰ,
ਵੈਲਸ਼, ਰੈਕਸ,
ਵੇਸਲੀਅਨ ਚਰਚ,
ਵੈਸਲ, ਐਫ.ਸੀ.,
ਵੈਸਲਜ਼, ਕਰਨਲ,
ਪੱਛਮੀ ਖੇਤਰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ,
ਪੱਛਮੀ ਨੇਟਿਵ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ,
ਗੋਰੇ,
ਵਿਲੇਮਸੇ, ਡਬਲਯੂ. ਐੱਚ.,
ਵਿਲੀਅਮਜ਼, ਸੇਸਿਲ,
ਵਿਟਕਿਨ, ਸਿਡਲਸਕੀ ਅਤੇ ਈਡਲਮੈਨ ਲਾਅ ਫਰਮ, ਵਿਟਵਾਟਰਸੈਂਡ ਨੇਟਿਵ ਲੇਬਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (WNLA), ਵੋਲਪੇ, ਹੈਰੋਲਡ,
ਮਹਿਲਾ ਲੀਗ,
ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਤਿਉਹਾਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਦੋਸਤੀ,

ਰੁਕੋ, ਡਿਡਿਡ,
ਖੋਮਾ ਪਰਿਵਾਰ,
ਖੋਸਾ ਲੋਕ,
ਜ਼ੂਮਾ, ਏ. ਬੀ.,

ਯੇਫੂ, ਸ਼੍ਰੀ (ਇਥੋਪੀਆ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ), ਯੇਂਗਵਾ, ਮਸਾਬਲਾ,
ਯੂਥ ਲੀਗ,
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ,
ਯੂਟਾਰ, ਪਰਸੀ,

ਜ਼ੈਂਬੀਆ,
ਜ਼ੀਰੂਸਟ,
ਜ਼ਿਲਿੰਡਲੋਵੂ, ਚੀਫ਼,
ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ,
ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਅਫਰੀਕੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ (ਜ਼ਾਪੂ),
ਜ਼ੁਲੂਲੈਂਡ/ਜ਼ੁਲੂ ਲੋਕ,
ਜ਼ਵੇਲਿਥੀਨੀ, ਸਦਭਾਵਨਾ,

***** *****